

Életmesék

Kárpát-medencei

Életmesék

avagy

szülők, nagyszülők, dédszülők igaz történetei

Mosolyvirág

Nagycsaládosok Debreceni Egyesülete

Debrecen, 2021

ISBN 978-615-01-1734-8

Kedves Olvasó!

A kötet, amelyet a kezében tart, vallomás az élet legszebb céljáról és legnagyobb jutalmáról: a szerető családról.

Igaz történetek beszélnek a hétköznapiak legegyszerűbb és legnagyszerűbb csodáiról. Arról, hogy miként jön létre egy család; miért és hogyan születik egy új ember a világra; honnan jövünk és hova megyünk az élet vándorútján, amelynek eleje és vége az idők homályába vész, s amelyből nekünk is jut egy darab.

Talán még soha nem volt ilyen nagy szükség jól működő családokra, amelyek értik ennek a vándorlásnak a titkait, tudják, hogyan lehet sikeresen járni ezen az úton, s tudják a módját, hogy egy-egy nagy bukás vagy veszteség után miként kell újra elindulni. Együtt járnak az úton – akkor is, ha nehéz, és akkor is, ha könnyű. A családban élők számíthatnak egymásra, mert tudják, hogy együtt minden könnyebb, s hogy közösen messzebbre juthatnak el.

A szeretetközösséget éltető családok nemcsak a tagjaik számára nyújtják a lehető legnagyobb lelki védelmet, de példát kínálnak mindenki számára, aki belső biztonságot keres egy bizonytalan külvilágban.

Köszönjük a Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetsége és a Mosolyvirág Nagycsaládosok Debreceni Egyesülete által évről évre elvégzett munkát, azt, hogy összegyűjtik és közreadják ezeket a történeteket, és az olvasáson keresztül összekapcsolják a magyar családokat a Kárpát-medence minden sarkában.

Jó egészséget kívánok mindenkinek ezen nagyszerű küldetés folytatásához, az Olvasónak pedig jó szórakozást ehhez a remek könyvhöz!

*Kövér László
az Országgyűlés elnöke*

Bevezetés

A tizenhárom szám számunkra biztos, hogy szerencsés. Tizenhárom éve folyamatosan sikerül egy kötetnyi szép és igaz írást kiválogatnia a zsűrinek a Mosolyvirág Nagycsaládosok Debreceni Egyesületének Életmese írói pályázatára beküldötték közül. Ezzel teljesül egy álmunk, hiszen megmutathatjuk: (nagy)családban élni jó, megőrzendő érték!

Az írások között akad keserédes, olykor mosolygató, de a mindennapok egyszerű történései, a hagyományok, a megélt boldogság, vagy veszteség igaz gyöngyszemei, mind maga az élet. Íróink között eddig is szép számmal akadtak nagyszülők, dédszülők, akik életük, sorsuk egy darabkáját átadták a következő generációnak. Az idej pályázatokban azt érzékeltük, hogy ez a törekvés tudatosabb lett. Nagy örömünkre a fiatal nemzedék is szép számban kereste a kapcsolatot felmenőivel, és a kölcsönös nyitottság, elfogadás élményét tapasztalhattuk meg ezáltal.

Az írások egy része a Covid19-világjárvány családok és embert próbáló hónapjaiban készült. Szerzőink a műveikben olyan örök értékekről fogalmaznak meg történeteket és gondolatokat, mint a hűség, az összefogás, a család, a hazaszeretet. Ezek az értékek a nemzet életben maradásának zálogai voltak a múltban, és azok napjainkban is. A sorok között rejtett receptek találhatóak az értő olvasó számára. Útmutatók ahhoz, hogy a nemzet, a család és az egyén miképpen lehet úrrá akár a legkilátástalanabb helyzeteken is. Felemelő gondolatok, érzések, esetleg követendő példák ezek a mai, járvány sújtotta világunkban is.

Hisszük, hogy a most átnyújtott életmesék nem csupán olvasmányok lesznek a figyelmes olvasó számára, hanem egyfajta lelki, erkölcsi támaszt, segítséget is nyújtanak majd a hétköznapi élet való eligazodáshoz. Ha így lesz, azzal mindannyian erősebbek leszünk. Ehhez kívánunk a család minden tagjának kellemes szórakozást, elmélyülést, emlékezést és jó egészséget!

Debrecen, 2021. június

Radnainé Filep Ildikó
egyesületi elnök

Zsűri

Vagyas Zsuzsanna okleveles magyar, ének-zene szakos tanár. A Kárpát-medencei Magyartanárok Kulturális Egyesületének tagja. A Debreceni Vörösmarty Mihály Általános Iskola és AMI-ban tanít alsó és felső tagozatos gyerekeket. Szabad-idejében szívesen foglalkozik a magyarság történetével, a népköltéssel, népzenevel, nyaranta ismert és kevésbé ismert erdélyi tájak felfedezésével.

Dr. Huszti László - művész tanár. Rajz, művészettörténet, művészet ismeret, mozgókép- és média ismeret, drámaszakos végzettséggel tanított a debreceni Szent József Gimnázium és Kollégiumban, valamint a DE Zeneművészeti karán. Több önálló és csoportos kiállításon vett részt, emellett könyveket is illusztrált.

Kricsfalussy Istvánné - Ibolya népművelő-könyvtáros. 2012-ig a Debreceni Városi Könyvtár Központi Olvasótermének vezetője. Több mint negyven, könyvtárban ledolgozott év után jelenleg a Méliusz Juhász Péter Könyvtár nyugdíjasaként még mindig aktívan tevékenykedik.

Gyertyaláng

Szerencsés, akinek nagymamája van. Még szerencsésebb, kinek a jó Isten amolyan igazi, őszhajú, mesemondó nagymamát adott, akinek mindig finom sütemény illat lengi be a konyháját, ha az unokáit várja látogatóba. Nekem mindez megadatott: volt egy Gizi mamám.

Szikkadt, foltos kezeckéje olyan fánkot, csörögét és málépagácsát készített, melyek illata és íze ugyan itt él a család ízlelőbimbóiban és szívében, de mindnyájan tudjuk: evilági létünkben már sohesem érezzük azok zamatát. Pedig hányszor próbáltam utánozni azt a fánkot! Még egy kiskanál disznósírt is beledagasztottam, mert eszembe jutott, hogy ő úgy csinálta. De mégsem... Úgy látszik, nem ez lehetett a titkos összetevő. Ahogy telnek az évek, egyre inkább gyanítom, hogy a nagymamák egy csipet szeretettel fűszerezik az ételt, ettől válik olyan finommá és utánozhatalanná. A sütőtök sem esik már olyan jól, mint az, amivel ő kínált minden évben halottak napján, mikor didegve jöttünk a temetőből. Lehúzta a lábunkról a sáros bakancsokat, s amíg mi a rozoga rekamiéján ettük a gőzölgő finomságot, ő a vizes lócához vitte, lemosta, majd a szűrős szagú cipőkrémmel fényesre vikszolta az én, majd a nővérem lábbelijét.

- Csillog, mint Salamon töke! - húzta ki magát büszkén, és mi, bár nem tudtuk, ki az Salamon, és miért csillog a töke, elismerően bólogattunk, és hittük, hogy a mi Gizi mamánk valóban a világ legügyesebb cipőfényesítője. Tőle tanultuk a „Ritka búza, ritka árpa, ritka rozs...” kezdetű népdalt, és a hozzá illő táncmozdulatokat: kezeket a csípőre, kettőt jobbra, kettőt balra...

Ahhoz, hogy boldognak lássuk, elég volt hajfonatot viselnünk. Szinte hallom a szavait:

- Milyen szép a magyar kislány, ha be van a haja fonva!... Mindig így hordjátok! Amikor én voltam eladó lány, a derekamig ért a hajam, és mindig befonva hordtam! Ecetet pisilt utánam az összes fiú...

Aztán mesélni kezdett. Hol tréfás történeteket a kikoszarozott udvarlóiról, a fonókban tartott multságokról, hol a nagyapámról, akit én már nem ismerhettem meg. És közben csillogott a szeme, akár egy gyermeknek. Egyvalamiről azonban nem szívesen mesélt: a gyermekkoráról. Ha viszont mégis, könnybe lábadt a szeme.

- Engem nem szeretett édesanyám...

Ez a mondat sokkolt gyermekként. Azt hittem, viccel, vagy csak az emlékezete csúfolja meg. De nem hagyott nyugodni a gondolat... Hogy létezhet ilyenmi? Ha mégis, mi lehet az oka?

Mama 1923-ban született, beregdaróci cselédek negyedik gyermekeként. Miután dédapám összeveszett a földesúrral, akinél dolgoztak, szedték a sátorfájukat, és a Bereg vármegyei Gecse településre költöztek, jobb szolgálat reményében. Megtehették, hisz semmijük sem volt, így veszíteni valójuk sem. Akkor még a határ sem szelte szét Magyarországot, bár, ha tudatában lettek volna, hogy Gecseben csehek lesznek, majd szovjetek, bizonyára másfelé veszik az irányt. De ez egy másik történet.

Mama életmeséje itt kezdődött, Kárpátalján, ami ma Ukrajna részét képezi. A legkorábbi, és legszomorúbb történet, amire visszaemlékezett gyermekkorából, már itt játszódott.

Az asszonyok akkoriban még nem kórházban hozták világra a gyermeküket, hanem otthon, vagy épp a mezőn. Nem tudták, mi az oxitocin vagy az epidurális, de jobb esetben segítségükre volt egy sokat látott bába. Dédnagy-mama is a parányi gecsei cselédszálláson hozta világra minden gyermekét. A kisfiút is, akinek nevet sem adtak még...

Néhány napos lehetett, amikor Ferenc dédpapa a következő kéréssel fordult a feleségéhez:

- Beszéltem a pappal.
- A keresztelésről?
- Arrul is, de az csak két hét múlva jöhet szóba. Hanem azt mondta, a Gizi jányunk vasárnap bérmálkozik.
- Hadd bérmálkozzon, járt a hittanra, és lassan betöti a hatodik évit.
- Hanem azt mondja a pap, hogy az a szokás, hogy fehér ruhába kell bérmálkozni. Megfogják a gyertyát, és olyan szépek a pulyák egyformába, mint az Isten angyalai.
- Oszt ugyan honnen kerítsek én Gizinek fehér ruhát? A Gecse úr jánya az lehet fehér csipkébe, de Gizi csak szóga jánya. Ű meg zsákvászonba megy, meg biztos a többi cseléd kölyke is.
- Jajj, te asszony. Hát ne legyél mán ilyen bolond! Tudod, hogy várja az a jány a bérmálást. Ne legyen mán a Danó Feri jánya az utósó, még, ha csak cseléd, akkor se!
- Hát... Nem sajnálom én a Gizitül, de ha egyszer nincs!

A vita látszólag abba is maradt. Dédnagyanyám az ölébe vette a kicsit és szoptatni kezdte. Kellett vagy fél óra, hogy a kis Gizi összeszedje a bátorságát, és beleszóljon a nagyok dolgába.

- Édesanyám... A Jancsi Sándor jánya is vasárnap fog bérmálkozni.
- Na oszt?
- Hát űk is cselédek. Oszt azt mondja a Jolánka, hogy neki má van fehér ruhája. Az anyja varrta a firhangbul*.
- A firhangbul?

- Abbul. A mienk is fehér...

- Oszt az is tegnapelőtt szült pulyát? Alig bírok te jány, még a jószágot is négykézláb etettem kínomba, te meg ilyen bolondságot tanálsz ki? Oszt az ablakra meg mi a mennykút akasztunk? Azt az ócska firhangot meg két pokrócot hoztunk csak Darócrul, most még azt is vágdossam fel?

Egy jó ideig megint csend lett a szobában, de Ferenc dédapám, mikor látta, hogy az asszony megnyugodott, még egyszer előhozakodott a témával:

- Hallod te asszony? Ócska mán az a firhang. A ténsasszony* meg minden ünnepre újat varrat. Elkunyerálok én tülle azt, ami most van a konyhájokba, ha leszedi. Addig meg legalább világos lesz a házba. Ez a firhang olyan sűrű, még nappal is setét van. Elég nekünk éccaka a setét.

Dédmama nem válaszolt. Talán túl kimerült volt a vitához, de lehet, hogy épp fontolóra vette a férje javaslatát. Végül is, a ténsasszony konyhájában hófehér, vert csipkefüggöny díszeleg, tulipános szegéllyel, és való igaz, hogy minden ünnepre újat varrat. De a régít úgyse adja oda, fősvényebb annál...

Dédapám is ennyibe hagyta a dolgot. Gizi se mert már többet szólni, inkább álomba sírta magát. Ahogy másnap, és harmadnap is, minden este.

Szombat délután az édesanyja már azt hitte, hogy beteg. Amúgy is sóványka volt, de a gondolat, hogy szégyenszemre csak ő visel majd zsákvászon ruhát, míg a többi bérnálózó hófehérben pompázik a templomban, még a falatot se engedte lemenni a torkán.

- Talán jobb is lenne, ha megbetegednék, akkor nem kellene bérnálkozni... - pityeregte.

- Ilyen csüsságot, te jány! - pattant fel anyja a hokedliről, és ugyanazzal a lendülettel az ablakhoz rohant. Dühösen lerángatta a függönyt a pálcáról, és elkezdte az akkor már bömbölő Gizikéhez méregetni.

- Ne bömbölj mán! Látod, hogy csinálom! Meg ne betegedj mán!

Gizi olyan örömet érzett, amit talán soha azelőtt. Az anyja meg csak szabott, fircellt, de bármennyire szaporán járt is a keze még a munka harmadával sem végzett, mikor rájuk esteledett.

A cselédszálláson akkoriban nemhogy villanyáram nem volt, de még az olajlámpa is csak az urak privilégiumának számított.

A kicsi meg torkaszakadtából ordított, hiába rázta az apja a karján.

- Gyere mán, szoptasd meg a fiút! - dűnnyögte mérgében dédapám.

- Majd szopik, ha lesz ruha! Mos mán nem hagyom félbe!

- Hallod, te asszony, muszáj lesz félbe hagyni, mer setét van. Reggel megvarrod, etesd meg a fiút.

- Reggel nyóckor má mise. Ha napkóttével kölök se csinálom meg, mer ötkor mán a fejni kell. Vót valahon gyertya, keresd meg inkább, míg látni valamit, oszt annál megvarrom.

A gyertya gyorsan előkerült, és így már annak a pislángoló fénye felett folytatódott a munka.

- Jó asszony maga édesanyám, nagyon szeretem magát! - lelkesedett Gizzi, s közben epekedve leste anyja minden öltését.

- Akkor hónap mán csak fogsz enni?

- Fogok!

- Na ne hajulj csak bele a gyertyába, mert elkapja a hajadot! Még azt a kis fényt is eltakarja a fejed... Eridj aludni.

Gizi most nem mert feleselni, lefeküdt a szalmazsákra, még a szemét is behuntya, de az izgalomtól sehogysem jött álom a szemére. Sokáig hallgatta még, hogyan szisszen fel az anyja, mikor a félhomályban megszurta az ujját a tű. Aztán egyszer csak elfújta a gyertyát, majd halkán - mert a kicsi már aludt - odasúgta az urának:

- Na kész. Csak meg lesz mán az öröme Gizinek. Jónak kell lenni, hozzámértem kétszer is.

Gizi legszívesebben felugrott volna a szalmazsákról, hogy azonnal felpróbálja a csodás új ruhát. De nem merte. Egyrészt, mert félt, ha felkelti a kicsit, elagyabugyálja az anyja. Meg aztán amúgy se látna semmit a sötétben, tükör is csak a ténsasszony konyhájában van. Van az a gazda többi szobájában is, de oda őt sosem engednék be...

Sokáig forgolódott, de sehogysem jött álom a szemére.

Amikor végre elaludt, úgy elnyomta az álom, hogy a parányi cselédszobában hiába ordított és jajveszékelt apja -anyja egyaránt, nem ébredt fel rá hajnaltban.

Lehetett már vagy fél nyolc is, amikor kinyitotta a szemét. Rózsi nénye jött kelteni.

- Gizzi! Te még alszol? Mindjárt beharangoznak! Eridj a templomba fele!

A kislány sietve felpattant, magára húzta a ruhát, ami úgy illett rá, mintha ráöntötték volna,

- Ugyi milyen szép, Rózsika nénye?

- Hagyjál már, te jány, van elég bajunk most. A rosseb vigye el...

Gizi meg sem hallotta nagynénje zsörtölődését, szédülésig csak forgott körbe - körbe mesésnek hitt függönyruhájában. Közben elképzelte, hogy ő a ténsasszony, sőt, maga a királynő...

- Na, elég legyen! - kiáltott rá most már erélyesebben Rózsi. Szedd a lábad a templomba, mert lekésed az első bérmlást!

Azt, hogy a kicsi nincs az ütött-kopott nádbölcsőben, észre sem vette. Csak a szüleit és nagyobb testvéreit hiányolta, hiszen apja azt ígérte, együtt mennek a bérmlásra.

- És édesapámék nem jönnek?

- Nem tudom. Ha érkeznek, biztos utánad mennek. Eridj, mert elkéssel.
Gyorsan megfésüllek.

A kis falu templomának tornyában már kongatták a harangot, mire odaért. A férfiak már fent ültek a karban, az asszonyok a lócákon, ki-ki a maga megszokott helyén. A bérnálózó gyerekek már szépen felsorakoztak, nagy fehér gyertyákat tartva maguk előtt. Óvatos léptekkel beállt közéjük, a harangozó pedig, aki afféle mindenest volt a templomban, az ő kezébe is gyertyát adott. Mogorva embernek ismerték, sokszor csípett a gyerekek fülébe a misén, ha meghallotta, hogy sutyorognak. Gizi tartott tőle, hogy leteremti a késésért, de ehelyett szelíden végigsimította a fejét:

- Szegény gyermek... Azt hittem, nem is jössz.

Szemeivel egész mise alatt a padokat pásztázta, de a családból senkit sem látott. Magában szidta is a ténsurat*, mert arra gondolt, hogy bizonyára kitálalt valami sürgős munkát a szüleinek, és ezért nem jöttek.

- Pedig vasárnap van... Pedig előre szóltak a bérnálásról...

A pap megszentelte az áldozatot, majd szétosztotta a híveknek.

- Milyen finom ez az ostya, kár, hogy csak ilyen keveset adnak belőle!

Nem baj, most már minden vasárnap részesülök belőle. Isten teste...

Amikor befordult a Gecse birtok felé vezető utcára, már messziről látta, hogy a cselédporta előtt fekete ruhás alakok gyülekeznek. Közelebb érve egyikükben felismerte Rózsit. Lélekszakadva rohant a házig.

- Édesapám! Mi van itt?

- Jajj, jányom, meghótt éccaka a fiú.

- Nem meghótt, te ölted meg! - rohant ki édesanyja a cselédszobából, ahol már felravataloztak.

- Édesanyám, én hozzá sem nyúltam! - védekezett Gizi, de hiába, anyja beleragadt a hajába, és ütötte-verte teljes erejéből. Ha az odaverődött rokonság nem szabadítja ki a kezei közül, talán meg is ölte volna.

- Te vagy a hibás! Azt mondta az orvas, a gyertya füstjétől halt meg! Neked kellett a gyertya, neked kellett a ruha, te átkozott!

- Megbolondultál! Nem a pulya tehet rulla! Az orvas azt mondta, attul is lehetett, de nem biztos! Hány pulya hótt mán meg gyertya nélkül is?

Böcsőhalál. A Jó Isten adta, elvette... - nyugtatta a férje.

„Beletelt néhány hónapba, amíg megnyugodott, leglább annyira, hogy megálhassak előtte. De élete végéig engem hibáztatott, és attól fogva soha többé nem szeretett. Pedig tizenkét gyermeket szült, és csak hatan éltük meg a felnőttkort...” - mesélte mama, majd egy évszázad múlva is még mindig zaklatottan, mentegetőzve, büntudattal.

Hiányoznak a meséi. A viccei, a nótái. Az utánozhatalan fánkok. Még az a Barbiebabás kézmozdulat is, amivel elköszönt minden délben, amikor az ebédet vittem neki.

Már fekvőbeteg volt, mikor egy látogatásom alkalmával csak feküdt, csukott szemmel, kezeit a mellén összekulcsolva. Hiába szólongattam egyre hangosabban és elkeseredettebben, nem mozdult. Már épp megragadtam a csuklóját, hogy ellenőrizzem, van-e pulzusa, mikor hirtelen tágra nyitotta a szemét és hahotázva megszólalt:

- Ugye mán azt hitted, megmureltem?! Jól megtréfáltalak!

Ilyen volt az én nagymamám. A sok kesrűség és tragédia ellenére is akart, és tudott nevetni.

Amikor sajnos nem csak tréfált, de valóban itthagyt minket, iszonyú fájdalmat éreztem. Hiába mondták, hogy így is szép kort élt, kilencvenkét évtől ki kívánhat többet? Meg, hogy jobb így neki, mert már csak szenvedett, felnőtt létemre sem tudtak meggyőzni ezek az észérvek.

Egy neves pszichológus fázisokra osztotta a gyász feldolgozásának folyamatát: tagadás, harag, önámítás, depresszió és elfogadás. Akkoriban nem hittem, hogy el lehet érni az utolsó fázist, de ma már másként gondolom. Évek múltán már mosolygok, ha a gyöngyvirág vagy jázmin illata lengi be a kertet, mert eszembe jut, hogy ezek voltak a kedvencei. Nevetve tud a család nosztalgiázni a régi tréfáin, az általa gyakran emlegetett idejemúlt szófordulatokon.

Napra pontosan három évvel Gizi mama halála után született meg az én egyetlen kislányom. Csupán egy a háromszázhatvanöthöz volt rá az esély, hogy ugyanazon a napon jöjjön világra, amikor ő eltávozott. Egy hindu vagy buddhista talán lélekvándorlást sejtene e mögött. Én katolikusként hiszem, hogy a vidámságot kedvelő léleknek nem tetszett, hogy minden augusztus 17-én sírnak a szerettei.

Jobb szerette volna, ha a könnyek helyett inkább mosolygunk, a gyász helyett inkább ünneplünk: a halál helyett az életet...

* firhang - a függöny régies megnevezése

* ténsasszony - a 'tekintetes asszony' rövidebb, köznapibb változata.

* ténsúr - a 'tekintetes úr' rövidebb, köznapibb változata.

Adamesik Katalin

Farkastámadás

A déd- és üknagyapa Perkedpusztán éltek. 30 ha-os földön gazdálkodtak, mellette állatokat -birkát és szarvasmarhát- is tartottak. A tanyasi emberek korán kelnek, korán fekszenek. Így történt ez 1958. november 15-én este is. Bezárták az állatokat és nyugovóra tértek. Reggelre azonban nagy meglepetés várta őket, ugyanis a karámban nem volt egy birka sem. A nyomokból arra következtettek, hogy valami elterelte őket. A pirkadatban alig láttak, állatok leesett fejeiken, tetemeiken bukdácsoltak keresztül, míg elértek egy Y alakú csatorna elágazásához, ahová a tolvajok beszorították a bárányokat.

Ekkor volt a még nagyobb meglepetés: szembe találkoztak két farkassal. Az ordasokat hajtotta a vérszomj, sok állatot leöltek. Szerencsére vittek dédpapáék magukkal puskát. Az egyiket sikerült lelőniük, a másik viszont elmenekült. A vadászok megállapították, hogy nem farkas volt, hanem arany-sakál. Ez volt az első és egyetlen lelőtt aransakál Magyarországon akkoriban. A lelőtt fenevadat a Jósa András múzeumban állították ki. A család azóta is emlegeti a valósággá vált közmondást: „Farkast emlegetnek, kert alatt jár”.

Nagyon büszke vagyok az őseimre, remélem, hogy bátorságukat én is örököltem.

Adorján Anna

Nagyapám mesélte...

Nagyapám egyszer mesélt a dédnagyapámról, aki a második világháború alatt magyar katona volt Kassán. Pontosabban tüzér. Harcolt is a fronton. Mikor vége lett a háborúnak, hazatért. Kis idő múlva jöttek az oroszok és minden magyar ajkú férfiembert elvittek Ukrajnába, ahova gyalog kellett menniük. Ungvárig mentek gyalog. Azt mondták nekik, hogy háromnapos munkára mennek, végül három év lett belőle. Ungvárból marhaszállító vagonokkal vittek őket a dombaszi bányába. Nagyon nehezen kellett ott dolgozni, kevés volt az ennivaló. Sokan meg is haltak, főleg az öregek. Az ennivalójuk káposztalevél volt, csalánleves vagy földből kihúzott répa. Nagyapa említett még fekete kenyeret, amit gyakran emlegetett dédnagyapa neki. Három hosszú és kemény év után hazatért a feleségéhez, de nagyon gyenge volt és sovány. Dédnagyapa gyakran emlegette ezeket a nehéz időket. Mi már el se tudjuk képzelni milyen nehéz élet lehetett akkor, csak reméljük, soha többet nem lesz ilyen.

Albert Lia

Találkozás I.Ferdinánddal

Édesapám: Jakab Mihály (1945.június 25-én született Nádudvaron). Mindig nagy figyelemmel hallgattam édesapám meséit nagypapámról és dédapám-ról, hogyan éltek akkor. Ezek a régi történetek nagyon fontosak számomra. Nagyon büszke vagyok rájuk. Egy kis rövid, igaz történetet szeretnék elmesélni.

Dédapám, Jakab Mihály (szül.: Nádudvar, 1876. február 4.-1926. október 21., anyja neve: Burai Nagy Julianna) a háború előtt Amerikába ment dolgozni, mint ácsmester, majd, amikor hazatért hazájába (1906), akkor beválasztották a nádudvari döntéshozók közé. Nagyon jó fejszámoló volt és a termőföld felosztásában segítkezett. Számolta a területeket, hogy kinek hol legyen a földje vége. Sokat segített településünknek, később 1920-ban kihelyezték Romániába, Brassóba, mint Nádudvar követe, hiszen anyanyelvi szinten beszélt angolul.

A román vezetők az első világháború lezárását követő békediktátum után minden magyart el akartak hurcolni kényszermunkára. Ez alól a dédapám és társai sem voltak kivételek.

Azért tartózkodtak az országban, mert diplomáciai ügyeket intéztek Nádudvar nevében és ekkor találkoztak I. Ferdinánddal, a román királlyal és a helyi vezetőkkel. Ekkor történt, hogy akinek bármi egészségügyi problémája volt, azokat előre állították. Az én dédapám bátran előállt és a szemébe mondta a királynak angolul, hogy köszvénye van. Nádudvarról érkezett a társaival és nem szeretne ártani senkinek, csak vissza akar menni a családjához. Meglepődtek, hogy valaki így ki meri mondani, amit gondol és nem fél az esetleges következményektől. Ez nagyon rokonszenves lett a román királynak és végül ennek eredményeként engedték szabadon a nádudvari küldöttséget, ennek köszönhetően menekültek meg a kényszermunka elől.

Nagyapám, Jakab Mihály (szül.: Nádudvar, 1907. február 23.-1992. április 26., anyja neve: Mészáros Márta) egy nádudvari zsidó fakereskedőnél dolgozott segéd munkásként. Ám amikor hatalomra kerültek a nyilasok, akkor őt is elvitték egy gettóba, majd onnan Budapestre hurcolták, ahonnan Auschwitz felé vitték volna tovább vonattal, de valahogyan sikerült neki megszökni a sorból. Menedéket talált egy távoli rokonnál Pesten, nála vészelt át a város ostromát is. Miután az oroszok átvették a főváros fölött az uralmat, és biztonságosabbnak ítélte meg az utazás lehetőségét Nádudvarra haza, akkor gyalog indult útnak. Egy hétig a vasúti sínek mentén jött, az út szélén aludt. A hidak 90 %-a elpusztult a háborúban, így csak kezdetleges pontonhidak álltak ren-

delkezésre. Láta, hogy az orosz katonák csak a gyerekeket és asszonyokat engedik át, a férfiakat külön gyűjtik, hogy elvigyék őket kényszermunkára Szibériába. Egy gyermekes asszony mellé szegődött, s úgy tett, mintha az ura lenne, így mégis átengedték őt is. Amikor emberlakta vidékre ért, akkor mindig valamilyen ásóval vagy lapáttal ment, azt mondta a katonáknak, hogy „robot, robot” és azok szó nélkül tovább engedték. Püspökladányból már szekérral tért haza Nádudvarra, szerencsére éppen arra járt egy rokon, aki hazavitte őt.

Apagyiné Jakab Mária

Nagymamám emlékére

*„Nem élt belőle több és most sem él,
s mint fán se nő egyforma két levél,
a nagy időn se lesz hozzá hasonló.”*

(Kosztolányi Dezső)

Apai nagymamám, Ármái Józsefné, szül. Kocsis Erzsébet, 1897. szeptember 12-én született a felvidéki Dunamocson, egy molnár család legidősebb gyermekeként. Édesapja, Kocsis József, dunai vízi molnár volt, édesanyja Kele Zsófia. Testvérei, József és Jolán.

Gyermekkoráról nagyon keveset tudok. Csak derengenek emlékezetemben az aprócska történetek.

Szülőfalujában nőtt fel, ott járt iskolába. Életrevaló, eleven kislány volt. Mesélte, iskolából hazafelé a fiúk gyakran összeverekedtek. Ebből a mókából ő sem akart kimaradni, palatáblájával ütötte a többieket, aminek persze az lett a vége, hogy a palatábla darabokra törött.

Abban az időben kemény telek voltak, gyakran befagyott a Duna. A jég napokon keresztül hízott, vastagodott, nagyon veszélyes volt rámenteni. A szülők figyelmeztették a gyerekeket, de ők igen csábítónak érezték az összefüggő, eleinte még rugalmas jégtakarót. Óvatosan rámentek a jégre, néhány métert eltávolodtak a parttól és elkezdték magukat ringatni. Mint egy kifeszített gumiszőnyegen ringatóztak. Arra már nem emlékszem, mesélt volna-e nagymamám balesetről, de az biztos, nem volt egy veszélytelen kaland.

A gyermekévek gyorsan tovaszálltak, nagymamám szép nagylánnyá cseperedett. A fiúk egyre gyakrabban fordultak meg utána. A falusi bálokban, ahova, annak idején szigorúan csak szülői kísérettel mehettek a lányok, sosem kellett petrezselymet árulnia. Nagyon szeretett táncolni és táncosban sosem volt hiány. Különösen az egyik molnárlegény táncoltatta gyakran nagyanyámat, aki az egyik ilyen bál után megkérdezte nagymamám szüleit, udvarolhat-e a lányuknak.

Ekkor kezdődött a szerelem, ami a sok-sok megpróbáltatás ellenére síríg tartott. Ármái József lett az én nagyapám.

1914-ben kitört a háború, nagyapámat is besorozták a Monarchia hadseregébe, és a fiatal szerelmesek kénytelenek voltak búcsút venni egymástól. Álmatlan éjszakák és átrettegett nappalok váltották fel a korábbi boldog időszakot. Csak a nagyritkán érkező postai levelezőlapok néhány soros üzenete tartotta a reményt.

1918-ban nagyapám az olasz fronton harcolt és ott sebesült meg. Csak néhány halkan eluttogott szófoszlány engedte sejtetni, hogy sebesülését nem ellenséges golyó okozta. Elege lett az értelmetlen öldöklésből, élni akart, haza akart jutni szeretteihez. Sebesülése a kezén, amit saját magának okozott, súlyos volt, de nem életveszélyes. Ahhoz viszont elegendő, hogy kórházi ellátásra a hátszágba szállították. Így kerülhette el a piavei katasztrófát, így menekülhetett meg.

A háború után eljegyezte nagyanyámat, majd feleségül vette. A családi biblia bejegyzése szerint 1919. január 11-én volt az esküvő, a dunamocsi református templomban.

A Trianoni döntés után Dunamocs Csehszlovákiához került. A malmok továbbra is működtek, kenyérre mindig szükség volt, de a fiatal házások élete nem volt könnyű. 1923-ban megszületett az első gyermek, Imre. 6 kilogrammos óriási baba volt, nagyanyám természetes módon, otthon, a bába segítségével adott életet az egészséges kisgyermeknek. Majd 1925-ben Gyula, végül 1928-ban édesapám, József érkezett a családba. Imre, az apai nagyapa, József, az anyai nagyapa nevét vitte tovább.

Nagymamám ekkor már komoly háztartást vezetett. Nappal főzött, mosott, ellátta az állatokat, kenyeret sütött, rendben tartotta a házat, éjszaka pedig varrta, foltozta a kisruhákat a gyermekeknek. Fáradhatatlanul dolgozott, és ez a tulajdonsága, szorgalma és a munka iránti alázata mindvégig, míg ereje engedte, kitartott.

1937-ben kerültek Marcelházára, amikor férje, vagyis az én nagyapám, az addigi dunai vízi molnárságot feladva, betársult egy családi vállalkozásba, egy modern kőmalom építésébe. A család Marcelházára költözött és ott kezdtek új életet. Néhány év alatt az új ház is elkészült a malom közvetlen szomszédságában. Nagy, tágas ház volt, állítólag nagyapám álma, aki azt mondta, nem akar ő már többet szűkösködni. A tágas, jól felszerelt konyhát nagyanyám boldogan vette birtokba. Nagyapám vállalkozó szellemét bizonyította, hogy megépítette a környék első moziját. Az akkor elérhető összes magyar filmet megnézhatték a környékbbeliek. A legmodernebb mozigépet Csehszlovákiából hozták.

1938-ban a felvidéki területeket visszacsatolták Magyarországhoz, de ezt az örömet rövidesen beárnyékolta a háború sötét fellege. A harcok eleinte nagyon távolinak tündek, de az élet mindenütt nehéz volt. Először a legidősebb fiút, Imrét, sorozták be a magyar hadseregbe, majd 1944-ben a két fiatalabb fiút, Józsit és Gyuszit, mint leventéket, egészen Németországig hajtották.

Az előrenyomuló orosz csapatok birtokba vették a szép házat. Először egy szobát meghagytak a családnak. A többi helységben hadi kórház volt. Ott operálták a sebesülteket a konyhaasztalon. Nagyanyám konyhaasztalán. Az oroszok második előrenyomulásakor nagyszüleim már nem maradhattak a házban. Egy falubeli család házának hátsó lakrészében húzták meg magukat. Az oroszok minden mozdíthatót elvittek. A konyha kövén hasogatták a fát, meg is repedezett rendesen a tűzhely előtt a szép új csempe talaj. Édesapám mesélte egyszer a töredezett talaj történetét. Az a kőborítás sosem lett kicserélve. A megpróbáltatások lassan feledésbe merültek, de a konyha talajának repedései mindig emlékeztettek azokra az időkre.

1945-ben vége lett a háborúnak, a fiúk épségben hazakerültek. A vesztes háború következményeként Felvidéket ismét Csehszlovákiához csatolták. 1946 decemberében megkezdődtek a kitelepítések, sajnos nagyszüleim is rajta voltak a kitelepítendő listáján. Két lehetőségük volt. Vagy mindent feladva, Magyarországra költöznek, vagy szlováknak vallják magukat. A másodikat választották, maradhattak. Ebben a döntésükben szerepet játszott nagyapám egyre súlyosbodó betegsége is.

A háború hivatalos befejezése után az orosz egységek még nagy létszámban Komáromban állomásoztak, onnan jártak ki a környező falvakba fosztogatni. Az egyik éjjel nagyszüleim arra ébredtek, zörgés hallatszik a padlásról. Nagyapám felöltözött, kiment az udvarra, hát látta, hogy a padlásról pakolják be az oroszok az autójukba az ott talált élelmet. A legkisebb gyereket, édesapámat küldte a szomszédba, hívja át nagyanyám öccsét, aki tudott szlovákul, hátha szót ért az oroszokkal. Ő pedig próbálta addig szóval feltartóztatni a katonákat. Nem sok sikerrel. Az egyik orosz katona úgy vágta nagyapámat puskatussal gyomorszájon, hogy a fájdalomtól összerogyott. A szalonna és a kolbász már bent volt az oroszok autójában, amikor nagymamám öccse, pizsamában megjelent a kertben. A malom mögötti kis átjárón közeledett. Nem szólt semmit, csak sietett, hátha tehet valamit. Ekkor az egyik fiatal orosz katona visszafordult a kapuból és egy lövést adott le a közeledő alak felé, aki azonnal holtan rogyott össze, pontosan szíven találta a golyó. Nagyanyám öccsénél négy kicsi árva maradt apa nélkül.

Nagyapám az ütés után már sosem épült fel. Bevérzett a gyomra, volt egy sikertelen műtétje is, nagyon sokat szenvedett. 1947-ben 35 kilóra lefogyva

meghalt. Vége lett az álmoknak, vége lett a küzdelemnek. Nagymamám akkor 50 éves volt. A három fiú 24, 22 és 19 éves.

Az életnek azonban menni kellett tovább. A malom eleinte még jövedelmezett, de az államosítás után megszűnt ez a bevételi forrás. A család kulákklistára került, a legfiatalabb gyermeket, édesapámat, kényszermunkára vitték egy csehországi munkatáborba.

Amikor a csehszlovák kormány megszüntette a magyar iskolákat, szlovák tanítókat küldtek a színmagyar falvakba. A tanácselnök felkereste nagymamám és némi ellenszolgáltatás fejében rávette, adjon szállást két szlovák tanítónőnek. A szálláshoz koszt is járt és a tanító nénik mellé, kosztosnak, beajánlották a faluba helyezett férfi tanítókat is. Így lett nagymamám a szlovák tanítók ellátója, élelmezője. Csak a társalgás volt nehéz. A tanítók nem tudtak magyarul, nagymamám pedig egy szót sem tudott szlovákul. De biztosan nagyon megszerethették egymást, mert ezek a tanítók még évek múlva is visszajártak és időnként meglátogatták nagymamám. Még én is emlékszem néhány ilyen látogatásra. Beszélni akkor sem tudtak egymással, de mindig hoztak ajándékokat, majd mutogatva nevetgéltek, emlékeztek a régi időkre. Végül könnyes szemmel, szeretettel megölelve egymást, búcsúztak.

Az 50-es évek elején a legidősebb fiú már önálló életet élt, a legkisebb munkatáborban volt, a középső viszont megnősült. Teljesen természetes volt, hogy nagymamám házában fognak lakni, hiszen hely volt bőven. Az egyik szobában a tanító nénik, a másikban a fiatal pár, a harmadikban pedig nagymamám lakott. Pontosabban a szobákat csak alvásra használták, a konyha volt a „közösségi tér”.

1953-ban megszületett az első unoka, Péter és még ebben az évben a legfiatalabb fiú, édesapám is hazatért a munkaszolgálatból.

A magyar iskolák újraindításával a szlovák tanító nénik lassan elköltöztek.

1956-ban megnősült a legfiatalabb fiú, édesapám is, aki szintén a szülői házba vitte fiatal feleségét, édesanyámat. 1957-ben pedig megszülettem én. Két család, mindegyiknél 1-1-kisgyermek és nagymamám éltek egy fedél alatt.

1958-ban a középső fiú, Gyuszi, apósa lovaival elment Csehországba dolgozni. A jobb kereset reményében egy fakitermelésen vállalt munkát. Egy szerencsétlen baleset következtében leesett a kocsiról és eltörött a nyakcsigolyája. Lebénulva, magatehetetlenül került haza, és rövidesen, még abban az évben, meg is halt. Ötéves kisfia maradt árván, fiatal felesége özvegyen. Még néhány év együttélés után, nagynéném, Etus néni, úgy döntött, szüleihez költözik, nagymamámtól, az anyóستól.

1961-ben megszületett testvérem, Marika is és ezután már így lett teljes a családunk. Mi mindig öten voltunk, öten ültük körbe az asztalt, öten ünnepeleltünk, összetartoztunk. Mi a nagymamámhoz, ő pedig hozzánk.

Innentől kezdve, már személyes élményeim alapján emlékezem nagymamámra.

II.

Napok óta kutatok az emlékeimben, milyen is volt az én nagymamám, aki úgy tartozott az életemhez, mint a szüleim. Hiszen mindig ott volt velünk. Amikor én megszülettem, ő már 60 éves volt, első emlékeim idejében pedig éppen annyi, mint én most, amikor írom ezeket a sorokat.

Mindig fekete ruhában járt és fekete kendővel kötötte be a fejét. Sosem fogyott ki a gyászból.

A nagy házban, ahol éltünk, egy szoba volt az övé. Mindig egy kicsit sötétnek, titokzatosnak láttam azt a szobát. Más volt, mint a többi. A diófa hálószobabútor, a nagy, nyikorgó ajtajú szekrények és a széles dupla ágy, ahol mindig csak az egyik ágy volt megvetve, a bal oldali. A másik ágyban gondosan letakarva magasodtak a nem használt párnák, dunyhák, paplanok. A falon családi fotók voltak. A legnagyobb képen a család, a három fiúval.

- Nem készült közös kép rólunk- mesélte nagyanyám. Egy fényképész vállalta és összerakta a képet, hogy minden rajta legyünk.

Gyakran mentem be nagyanyám szobájába, nem kellett kopogni, ha be akartam lépni. Láttam, ül az ágy szélén, általában imádkozott, olvasgatott. Szerettem nézni, amikor kibontotta a haját. Hosszú őszülő haja volt, minden nap kifésülte, befonta és kis kontyba csavarta hátul. Soha semmi fodrász, semmi frizura. Évek múlva, amikor már nem nagyon tudta fésülni a haját, rábeszéltek, vágassa le. Simán hátrafésülte, néhány csattal megtűzte és a füle alatt körbe, egyenesen le lett vágva. Örült neki, könnyebben tudta kezelni. A kendő meg úgylis eltakarta.

Szinte mindent ő csinált, fáradhatatlanul dolgozott. Vezette a háztartást, gondozta az állatokat, művelte a kertet. Édesanyámnak nem lehetett könnyű dolga egy ilyen erős, határozott anyóssal egy fedél alatt élni.

Sütni, főzni nagyon tudott. A vasárnapi ebédek voltak mindig a legfinomabbak. Aranysárga húsleves, a vajpuha főtt hús tormával, vagy valamilyen mártással és a főfogás. Rántott hús, töltött csirke, sült kacska, vagy paprikás csirke. Mindig, mindent nagy gonddal készített el. Pillanatok alatt gyúrta meg a tésztát, hajszál vékonyra tudta metélni. Ő sohasem csapta össze az ebédet, reggel elkezdte, délben az asztalra tette.

A süteményeit sem lehet elfelejteni. Nagymestere volt a habos piskóta, fahéj, krémes, hájas pogácsa készítésének. A dobos és koronatortai is mindig gyönyörűek és nagyon finomak voltak.

A kertben minden megtermett, amire szükségünk volt. A télire valót a pincében tároltuk, vagy elvermeltük. Kora tavasszal árvácska palántát árult, egy kis jövedelem kiegészítés volt a csekélyke segély mellett, amit kapott.

A malomról, aminek szomszédságában állt a házunk, nem sok szó esett. Azt mi, gyerekek is tudtuk, családi tulajdon volt, de aztán államosították. Sokkal többet nem beszéltünk róla. Szüleink minden bizonnyal úgy gondolták, jobb, ha mi gyerekek, nem tudunk a régi dolgokról. Csak később értettem meg, mi a bűnösök listáján voltunk, és egy nem megfelelő helyen kimondott, nem megfelelő mondat komoly gondokat okozhatott volna.

A malom akkori, az állam, vagy a párt által kinevezett vezetője nagyon rendes ember volt, szüleim és nagymamám is jóban voltak vele. Mi Elek bácsinak szólítottuk, bár az a vezetékneve volt, naponta átjött hozzánk egy kis beszélgetésre. Tudta, nagyszüleimé (is) volt a malom. Sokat beszélgettek, nem nagyon figyeltem, miről, de egy kis kávé, tea, kalács vagy sütemény mindig került az asztalra.

Emlékszem, 1968 augusztusában, aggódó arccal jött hozzánk, szüleimmel és nagymamámmal együtt ültek a rádió előtt, hallgatták a Szabad Európa recsegő-ropogó adását, lesték a híreket és figyelték a levegőben csoportokban elhúzó orosz repülőgépeket.

Még egy emlékem van a malomról. A teli zsákokat, a megőrölt gabonával, egy csúszdán csúsztatták le, úgy rakták a traktorok, teherautók pótkocsijára. A csúszda alatt mindig sok gabona, vagy inkább dara volt kihullva. Az ott dolgozók nem nagyon törődtek vele, nem az ő káruk volt. Nem úgy nagymamám. A kapun belül, mindig volt egy vödör, kis söprű és lapát. Naponta többször ballagott ki, összesöpörni az értékes hulladékot. Ebben gyakran, én is segítettem neki. Aztán egyszer csak jött a hír, bezárják a malmot és sajnos pár év múlva le is rombolták.

Nem emlékszem, hogy nagymamám betegeskedett volna. A reuma ugyan kínozta, de nem volt ágyban fekvő beteg. Gyakran mondta: Gyere kisleányom, nyomkodd meg a hátamat, mert nagyon fáj. Esténként sósborszesz illat terjengett a szobája körül, azzal kenegette fájó ízületeit. Édesanyám viszont nagyon sokat betegeskedett. Gyakran heteket, hónapokat töltött kórházban, szanatóriumban. Ilyenkor teljesen a nagymamánk látta el a családot, gondoskodott rólunk, gyerekekről is.

A hosszú téli estéket kézimunkázással töltötte, gyönyörű gobelinképeket varrt. Később, amikor lett televíziónk, egyre többet ült a tévé előtt. Észrevettük, lassan fogyott az ő ereje is. Ünnepe volt számára, amikor látogatói érkeztek. Nagy ritkán a testvére Budapestről, vagy a szétszóródott rokonságból valaki. De aztán ezek a látogatások is ritkultak, egyre gyakoribbak lettek a temetések és a búcsúzások. A jó Istenhez mindig hű maradt, bár templomba sosem járt. Azt mondta, csak sírni tudna ott, imádkozni meg otthon is lehet.

Aztán eljött az a nap, amikor döntést kellett hozni a családnak. Nem lehetett nagymamámtól a továbbiakban elvárni, hogy ő vezesse a háztartást. Eleinte úgy érezte, innentől kezdve, ő már felesleges lesz a családban, de be kellett látnia, nem bír annyit, mint korábban. A televíziózás lett az egyedüli szórakozása. Azt hiányolta, hogy mindenki rohan, dolgozik, nincs az embereknek ideje beszélgetni.

Megérte mindhárom unokája esküvőjét és négy dédunokájának születését is. Órákat tudott ülni a babakocsi mellett, vigyázta a kis dédunoka álmát. Egész életében csak szeretetet adott mindenkinek.

Az utolsó év már nagyon nehéz volt az egész család számára. Már nem ismert meg senkit, nem lehetett vele kommunikálni. Akkor már teljesen leépült, testileg és szellemileg is. Néhány hónapot egy idős otthonban töltött, állandó ápolást igényelt. Én már Magyarországon, Székesfehérváron éltem, amikor 1986-ban, 89 éves korában meghalt. A szülőfalujában, Dunamocson, nagyapám mellé helyezték örök nyugalomra. Annak a templomnak a kertjében, ahol 63 évvel korábban nagyapámmal kimondták a sírig tartó hűség fogadalmát.

Ajánlom ezt az írást unokáimnak, Lenkének, Terkának és Regőnek, hogy tudják, ki is volt az ő egyik üknagymamájuk.

Ajánlom továbbá húgomnak, Marikának, hiszen nekünk még voltak közös emlényeink a nagymamával.

Ajánlom fiamnak, Péternek, hiszen ő volt az a dédunoka, aki nagyon sok boldogságot vitt öreg napjaiba. Nagyon szerette őt, órákon át vigyázta álmát és ringatta a babakocsiban.

Végezetül lányomnak, Szilviának, hiszen ő még emlékezhetne a dédire, de az emlékei már nagyon megkoptak. Köszönöm neki, hogy bátorított az írásra. Az ő biztatására írtam le nagyapám első világháborús megmenekülésének történetét. Eddig még soha, sehol nem beszéltünk róla.

Ármai Erika

A disznóvágás

A valaha nagyon kanyargós, vad Tisza folyó XIX. századi szabályozása után a régi mocsaras árterek helyén falvak nőttek ki a földből. Az egyik ilyen volt Tiszagyulaháza, a Sajó torkolatával szemközt. Az új földeket vállalkozó szellemű parasztek békelték, majd vették meg, köztük az én „szépapám” B. Ignác. Alacsony, kövér férfi volt, pont olyan, mint a mesebeli Döbrögi földesúr, akit Ludas Matyi háromszor is elvert. Őt azonban nem a Ludas Matyi verte el...

Ügyes és szorgalmas parasztember volt, rövidesen nagy, tornácos házat építtetett a falu központjában. Sok állatot tartott, virradattól napnyugtáig dolgozott minden nap, a gyűjtögetett pénzen pedig mindig vett egy újabb darab földet. Római katolikus vallását inkább csak a környezete által elvárt mértékben gyakorolta, de fontosnak tartotta a gyülekezetet. Ignác szépapám nemcsak ügyes és dolgos, de nagyon erős akaratú, hajlíthatatlan ember is volt, ha valamit a fejébe vett, nem lehetett eltéríteni. Annyira makacs volt, hogy Benjámin dédapámnak, hogy egyáltalán udvarolhasson Ilona dédanyámnak, bizony vallást kellett váltania: „Addig fiam ide be nem lépsz, amíg nem vagy római katolikus!”, mondta. Így dédnagyapám katolikus lett és udvarolhatott a kapun belül is, majd később feleségül vehette a nagymamám. Ignác szépapámnak öt gyermeke volt, de a pénzt egyébként sem szerette szórni, így a nagyszüleim is szorgalmasan dolgozhattak, hogy házuk, földjük legyen. Ignác papa közben egyre több földdel és állattal rendelkezett, gyermekeit a legkisebb fia kivételével kiházásította, gondolta nyugodt öregkora lesz majd. Aztán jött a második világháború, a szovjet megszállás, majd a kommunizmus. A sok földje, állata miatt irigyelték a faluban és a kommunista hatalom kuláknak bélyegezte. Ez sok megpróbáltatással járt számára, be kellett lépnie a termelőszövetkezetbe, a sok földjét, állatát a „közösbe” kellett adnia. Meg volt az első verés. Később az egyre nagyobb hatalmú kommunisták tovább mentek, a szép nagy házából a kommunista párt székháza lett, ő pedig csak az istállóban húzhatta meg magát, ez volt a második verés. A Rákosi-korszak után visszakapta a házat, a vele maradt legkisebb fia pedig folytatta a gazdálkodást. Ignác papa semmitől sem tört meg, makacssága nem engedte. A hatvanas- hetvenes években még éltek a paraszti hagyományok, a disznóvágások és lakodalmak voltak a falusi közösségi élet helyszínei. A gyerekek számára nagy „játsházák” voltak az ilyen összejövetelek, míg a felnőttek mulatoztak, ők önfeledten játszottak a házban, istállóban, fészerekben, a kertben, a közeli földeken. Ignác papa mindig jókat evett-ivott, mulatott ezeken az alkalmakon, és szerette a gyerekeket nézni. A felnőttek időnként

beszéltek a halottakról, temetésekről, magáról az öregségről és a halálról is, amit a gyerekek nem értettek és nem szerettek. Ignác papa ekkor is optimista volt, nem aggódott öregsége, vagy a halál lehetősége miatt, pedig a hetvenes évek vége felé a felesége sem élt már. Gyakran mondogatta: szépen kell élni és szépen kell meghalni. Apukám akkor még nem értette miért mondogatja ezt. Aztán volt egy disznótor Ilona lányánál, ahol újra jót evett-ivott az öreg, késő estig dalolgatott a bor mellett, majd hazament egy jót aludni. Reggel nem ébredt föl...

De hol a harmadik verés? A temetése után a gyermekei összevesztek az örökségen, szóba sem álltak egymással. Ignác papa pedig csak csóválhatta főnről a fejét és ismételhette: szépen kell élni, szépen kell meghalni.

Balázs Fanni

Hulladékgazdálkodás a nagyiek idejében

Megkérdeztem nagymamámtól, hogy az ő gyerekkorában milyen volt a szemét és hulladékszállítás.

Ők egy kisvárosban éltek, ahol nem járt kukásautó. Az udvar végében volt egy szemétdomb, és ott gyűjtötték azt, amit nem tudtak elégetni, vagy hasznosítani. Ezt évente egyszer elvitették egy emberrel, akinek volt szekere. A szemétdombról eszébe jutott Mamámnak egy történet.

Volt egy karácsonyi kaktuszuk, ami sajnos évekig nem virágzott. Hiába öntözték, tették melegegre, hidegre, napra, árnyékba, nem történt semmi. Dédipapa megelégette, mert virág nélkül nem volt szép, és kitette a szemétdomb szélére tavasszal. Már el is felejtkeztek róla, amikor egyszer csak arra lett figyelmes dédi mama, hogy kivirágzott a kaktusz. Nagyon megörült neki, mutatta dédi papának, aki rögtön bevitte a szobába.

Na és hova tették a műanyagokat? Sehová mert náluk nem volt műanyag. A tejet tejeskannában hozták, a tejfölt üvegben, a túrót üvegtálban, a kiflit papírzacskóban, a virágot semelypapírba csomagolták, a zöldségeket, gyümölcsöket hálós szatyorban vitték haza a piacról, a húst pedig zsírpapírba tette a hentes.

És volt komposztjuk? Igen, de nem úgy hívták, azt egy külön szemétdombon gyűjtötték, illetve például a tojáshéjat és a zöldség maradékot a tyúkok is megették.

A mamám azt is elmesélte, hogy a tankönyveikre is nagyon vigyáztak. Ő a nővérétől örökölte azokat a könyveket, amit már neki is használtan vettek egy ismerős lánytól. A nagymamám arra már nem emlékszik, hogy ő továbbadta-e,

de valószínű, mert nagyon megjegyezte, hogy nem szabad beleírni, és ezt egész életében betartotta.

Még sok más történetet is mesélt a mamám, de azokat majd legközelebb írom le.

Barna Rozália

Sorsom ösvényein

*Oly sok mindenem keresztülment már,
életem olyan, mint felszántott határ.
Voltam boldog is, s oly sokszor elhagyott,
fölöttem az élet tétován ballagott.*

*Szerettem szeretni, mindennek örülni,
szerettem lélekben felhők közt repülni.
Ám eljött gyakran a bánat időszaka,
a napsütés eltűnt, s jött sötét éjszaka.*

*Sorsom ösvényein ide-oda jártam,
kivezető utat sokszor nem találtam.
Kerestem az ösvényt, mely Hozzád elvezet,
de nem láttam én mást, csak sötét felleget*

*Azóta is járom sorsom ösvényeit,
tapogatom vakon kerted sövényeit,
Kutatok aléltnan egy kinyújtott kezét.
a remélt boldogság tán még igaz lehet!*

Báthory Attila

Megbocsátás

A Nagytemplom fekete számlapos órája éppen délután kettőt mutatott, amikor Ida kilépett a mesterien csipkézett kovácsoltvas kerítés oroszlánfejekkel díszített kapuján. Miután körültekintően bezárta a kiskaput, és ügyesen táskájába csúsztatta az óriás méretű kapukulcsot, ürge léptekkel áthaladt a villamosmegállóhoz vezető zebrán. A villamos éppen befutott a megállóba. Nem ült le a villamoson. Alig három megállóra van innen az utazási vásár, ahová éppen sietett. Még az éjszaka, amikor álmatlanul forgolódott iszonyúan horkoló,

szeretett férje mellett a nagy támlás páros ágyban, elhatározta, hogy meglepi Sándort egy utazással. Negyven év házasság után igazán megérdemli az ember, hogy a megemlékezés ne csak egy szimpla családi ünnepi vacsora legyen. Olyan utazásra, együttlétre vágyott, amelyet kettesben töltenek, mint a nászutasok. Amiről majd téli estéken jólesik beszélni, az ott készült fotókat gondosan be lehet ragasztani a vaskos, megkopott családi albumba. Nincs határozott elképzelése. Tunézia, Mexikó, esetleg Kína, bármelyik szóba jöhet. Majd eldönti a helyszínen, hogy melyiket válassza. Ilyenkor akár húszszázalékos kedvezményt is adhatnak a kiállítók, ha egy összegben fizet. Tavaly ősszel is el akartak utazni valami egzotikus útra, de Sándor éppen egy uniós pályázaton dolgozott, amelyet az Élővíz-csatornák témakörében írtak ki. Milyen nehéz volt ez az időszak mindkettőjüknek. Nemcsak a pályázatról volt itt szó, hanem sokkal többről. A múlttól, az emlékezésről, amely annyira fáj Sándornak. A Gyula–Békéscsaba–Békés Élővíz-csatorna Sándornak az élet, ám egyben a halál is. A kezdet, az ő életének kezdete, és egy szomorú vég, édesanyjának korai, tragikus halála, amit talán soha senkivel nem fog megosztani, de főképpen feldolgozni azt. Sándor sohasem beszél a múlttól. Nem beszél a szüleiről, a családjáról. Ez tabu téma náluk. Az elmúlt harmincnyolc év alatt sok mindent gondolt Sándor titkos, nem létező családjáról. Talán zsidók lehettek, s odavesztek a koncentrációs táborok könyörtelen gázkamráiban? Esetleg kulákok voltak, vagy éppen titkos ügynökök, - gondolta gyakorta, de azt, hogy ilyen sok élő rokona volna a férjének, végképp nem gondolta. Hiába, az internet egy új lehetőség a családfakutatásban. Ha Sándor tudná, hogy mindent tud, biztosan nagyon haragudna. Két éve már, hogy egy internetes portálon ráakadt egy családfakutató honlapra. Nem tudta megállni, hogy ne kutasson Sándor családja után. Egyszer csak minden világossá vált. Szegény Sándor. Az Abavári név vezetett el az igazsághoz. Ez Sándor családi neve. Csak be kellett írni az internet-keresőbe. Innen már sima volt az út a szomorú valósághoz. Az Abavári család valaha egy békéscsabai nemesi család volt. Ott az egész családtörténet, családfa az interneten. Abavári Aliz Békéscsaba, csak ki kellett keresni a telefonkönyvben. Sándor anyja neve Abavári Aliz, ezt tudta a hivatalos dokumentumokból. Amikor remegő kézzel feltárcsázta a telefonkönyvben lévő számot, gondolta, hogy a telefon másik végén lévő hölgy nem lehet a Sándor anyja. Sándor idén ősszel betölti a hatvankettőt, így az anyja már legalább nyolcvan körül járhat, már ha egyáltalán él. A telefon hosszasan csörgött, majd megszólalt egy fiatalosan csengő, kellemes női hang.

- Abavári lakás.
- Abaváriné vagyok Debrecenből. Alizzal szeretnék beszélni.
- Az vagyok, asszonyom. Miben segíthetek?

Ida csak hebegett, habogott az izgalomtól.

- Tulajdonképpen én, én a férjem családja után kutatok. A férjem Abavári Sándor.

- Nahát, ez érdekes, mert az én apámat is így hívták, isten nyugosztalja szegényt!

- Szabad megkérdezni, hogy hány éves ön, kedves Aliz?

- Idén töltöttem a negyvenötöt.

- Az én Sándorom 1944-ben született Békéscsabán. Anyja neve Abavári Aliz, s ha jól tudom, az apját Abavári Sándornak hívták. Érdekes, hogy mindkét szülője Abavári, talán eltévesztették az anyakönyvezésnél.

Mondhatná, kedves Aliz, hogy először a férjemtől érdeklődjek a szülei felől, de sajnos ő sohasem beszélt az elmúlt harmincnyolc év alatt, amióta házasok vagyunk, a szüleiről. Ne kérdezze, hogy miért, mert akár hiszi, akár nem, nálunk ez amolyan tabu téma.

- Volt az apámnak valamikor egy Aliz nevű unokatestvére, állítólag róla kaptam én is a nevem. Igaz, őt nem ismertem, tudtommal sosem tartották apámmal a kapcsolatot. Azt azért mindenképpen megígérem, hogyha Pestre utazom az apám nővéréhez, Juliska nénihez, akkor majd alaposan ki fogom kérdezni a régi dolgokról. Ha két hét múlva lesz szíves visszahívni, talán többet tudok mondani. Viszonthallásra – köszönt el kedvesen, és letette a kagylót.

Hosszú két hét következett. De nincsen olyan hosszú, ami egyszer el ne múl-
na, és nincsen olyan titok, ami egyszer ki ne derülne. Így volt ez a Sándor
családi titkaival is. Két hét után ismét felhívta az akkor már ismert, csengő
hangú Abavári Alizt. Egy perc, és mindent megtudott, amit harmincnyolc év
alatt sikerült Sándornak titokban tartania. Sándor zabigyerek. Abavári Aliz
zabigyereke. Abavári Sándor Aliz vele egykorú unokatestvére volt, aki csak
szívességéből került be az anyakönyvbe. Nem ő volt a vér szerinti apa. Abavári
Aliz a szülés után nem sokkal ismét teherbe esett. A rossz nyelvektől és az
apjától való félelmében önnön kezével vetett véget életének. Békéscsaba hatá-
rában, az Élővíz-csatorna partján találták holtan 1945. február 16-án. Szegény
Sándor. Ha tudná, hogy tudja a titkait, talán sohasem bocsátaná meg. Pedig
negyven év igen hosszú idő, és ő nem szerette volna kevésbé azért, mert le-
ányanya gyermeke. Manapság, mikor a gyermekek nagy része házasságon
kívül születik, egy ilyen dolognak semmi jelentősége, de akkoriban mások
voltak az erkölcsök. A leányanyákat kivetette, megbélyegezte a társadalom.
De ami elmúlt, az elmúlt. Negyven év nem kevés. Ennyi év házasság ünneplé-
sének okán igazán megérdemelnek egy hosszabb kikapcsolódást, kényeztetést.
Sándor mérnök a Tiszántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóságnál.

Sokat dolgozik, mondhatni munkamániás. Mindig azt gondolta, hogy ezért nincsen gyerekük. Ma már tudja, hogy kizárólag a múltbeli emlékek miatt. Sándor sohasem akart gyereket. Ebben még az elején megegyeztek. Ki tudja? Talán két hét együtt töltött idő alatt még az is megeshet, hogy szóba hozza Sándornak: mindent tud az Abavári családról – merengett a jól öltözött idősedő hölgy, s belépett a Művelődési Központ óriási csarnokába.

Az utazási vásár idén is nagyszabásúra sikerült. A turisztikai irodák sokasága káprázatosan színes, reprezentatív kiadványokkal, fotókkal, füzetekkel, plakátokkal hirdette a vonzóbbnál vonzóbb bel- és külföldi utakat. A parvánokkal elválasztott standok pultjainál csinosan öltözött, gondosan sminkelt, többnyire fiatal, szexis hölgyek; menedzser típusú, jól fésült, öltönyös, nyakkendő fiatal urak kínálták termékeiket. Hiába, a globalizált világ marketing fogásai a turisztika világában is fellelhetők, magyarosan szólva a jó bornak is kell a cégér - a rossznak meg még inkább. Érdeklődőkben sem volt hiány. Csillogó szemű fiatal párok, menő vállalkozók húsz-harminc évvel fiatalabb szőke cicababákkal, jól szituált középkorú értelmiségiek, elvértve kétgyermekes családok, ápolt idős hölgyek, házaspárok nézelődtek, informálódtak, gyűjtögették a szórólapokat, hogy otthon azután alaposan átrágnák valamennyit. A vásár utolsó napján azután a nézelődők többsége – mérlegre téve a magyar valóság egyénre szabott lehetőségeit, valamint az ismerősök, kollégák által elmesélt rém- és sikertörténeteket - kiválasztja a számára legpraktikusabb, legvonzóbb utazást, s a zárás előtti utolsó percekben befizeti azt.

Ida komótosan végigjárta már szinte a létező összes standot. Tüzetesen átlapozta a számára vonzó utak prospektusait. Nagyon csábító ajánlatot kapott az egyik általa már ismert, jól bevált irodától egy tíznapos mexikói útra repülővel, félpanziós ellátással. Ekkor hirtelen megpillantotta a Körös-Tours standját, s megakadt a szeme egy őszi, rőt színekben pompázó, szomorúfüzékkel övezett csabai Élővíz-csatornáról készült remek fotón, amely egy óriás plakát felső sarkában volt elhelyezve. Ez egy jel! Egy üzenet! Egy lehetőség, egy esély arra, hogy áthidalja a közötte és Sándor között húzódó titkos, mélybe húzó, kimondatlan szakadékot. Nem tévovázott. A kocka el volt vetve. Villámgyorsan átfutotta az iroda belföldi ajánlatait, és sietve befizetett egy kéthetes, félpanziós, kétszemélyes üdülést a békéscsabai Fiume Szállóba. Este, az ünnepi vacsora után majd egy díszes borítékba téve átnyújtja Sándornak az utazás befizetését visszaigazoló szelvényt. Máriának is ott kell lennie. Nem kockáztathatja meg, hogy kettesben legyenek. Sándor egyébként is nagyra tartja sógornőjét, felnéz rá. Nem, mint egyetemi professzorra, hanem mint emberre. Az ünnepeket többnyire amúgy is együtt töltik, mióta Mária

megözvegyült. Mária előtt könnyebb lesz Sándor szembesítése a múlttal. Sógornője előtt biztosan visszafogja majd feltörő indulatait – gondolta Ida, miközben belépett az ódon villa tölgyfa berakásos bejárati ajtaján.

Végre eljött a nap. A vacsora elkészült. Az antik bútorokkal berendezett, tizenkilencedik század végi miliőt idéző ebédlőben minden ünnepi hangulatot sugallt. A gondosan díszített, faragott lábú, ovális étkezőasztal közepén negyven szál vörös rózsából készült hatalmas csokor díszelgett. Az Ida szüleitől örökölt ezüst evőeszközök, kristálypoharak és a drága porcelánok előkerültek a dúsán faragott tálalószekrényekből. Az asztaldíszek és gyertyák tökéletesen harmóniát alkottak a szék- és falikárpitokkal és a dúsán redőzött, bordűrös bársonyfüggönyökkel. Mária, Ida nővére és Róza néni, aki hetente kétszer segített a házi munkában, már majdnem befejezték a terítést. Ida szépítkezett. Ma nagyon csinos akart lenni. Fekete, klasszikus szabású nehézselyem ruhát viselt, mély kivágással, amely remekül kiemelte máig karcsú, törékeny alakját. Vállig érő, laza hullámokba rendezett, mézszőke hajában apró csillámok jelezték az alkalom ünnepélyes hangulatát. Sándor az emeleti szobában öltözött. Vajon hogyan fogadja az ajándékot? Még visszaléphetne, talán nem kellene éppen most előjönni a múlttal. Most vagy soha! Jöjjön, aminek jönnie kell! Sándor nem az övé mindaddig, míg nem képes megosztani vele a múltját. Bíznia kellett volna benne! Ma mindennek vége. Alig fél óra, és negyven évet lépnek vissza az időben. Uram, segíts! - gondolta az ünnepelt asszony, miközben lement a széles tölgyfa lépcsőn az ebédlőbe.

Sándor nagyon boldognak látszott. Magas, délceg termetén remekül mutatott a jól szabott, kétsoros, fekete Armani-öltöny, a hozzá gondosan választott inggel és mesterien kötött nyakkendővel. Őszülő, rövidre nyírt dús haja kihangsúlyozta magas homlokát, óriás mélybarna, meleg szemét. Egyenes vonalú szája, enyhén görbülő széles orra férfias erőt, büszkeséget sugárzott, amely mindenkor tekintélyt parancsol.

Hiába, Sándor egy igazi, szoborszerű férfiszépség. Egy igazi szerelemgyerek – gondolta Ida. Az ünnepi pohárköszöntő, Sándor érzékeny, meleg szavai, Mária gratulációja, a remek vacsora, minden, minden olyan távoli, olyan valószerűtlen volt Ida számára. Csak az ajándékozásra, a leleplezésre tudott gondolni. A kávé és a sütemény után Sándor zakója belső zsebéből kis bíborszínű bársonyotkot vett elő. Ez Ida ajándéka. Egy rubinnal kirakott, vastag aranylánc. Lassú mozdulattal, gyengéden Ida nyakára helyezte a kiváló ötvös remek alkotását, miközben a szeretett asszony fülébe súgta.

- Gratulálok, drágám, hogy ennyi éven át eltűrted a hóbortjaimat! Mindenél jobban szeretlek!

- Valóban? Még a múltnál is jobban? Akkor bizonyítsd be! - szólalt meg az asszony keményen, és magabiztosan átnyújtotta ajándékát.

Sándor meglepve hátrált, miközben kibontotta az ezüstsínű borítékot. Egy üdvözlőkártya és egy békéscsabai üdülést visszaigazoló számla volt benne. Arcát előntötte a düh, és szinte ordítva kérdezte.

- Miért éppen Békéscsaba? Hogy juthatott épp most az eszedbe egy ilyen képtelenség?

- Mindent tudok, Sándor! Mindent tudok a családotról!

Sándor szemében valami hatalmas szomorúság jelent meg, s miután földre ejtette a kis papír-fecnit, amely egész életét megváltoztatja, sarkon fordult, és fölment a szobájába.

Ida tudta, hogy most nem szabad zavarni. Együtt kell hagyni a bánattal, a múlttal, a valósággal.

Mária elképedve kérdezte Idát.

- Miért kellett ezt tenned, kedvesem? Miért vagy ilyen ünneprontó?

- Muszáj volt ezt tennem! Sándor nem az enyém, amíg titkai vannak előttem! Miért nem bízik bennem? Miért nem tud megbocsátani az anyjának és önmagának? Sándor sohasem szeretett igazán! Az egész negyven év csak egy nagy képmutatás! – tört fel a zokogás a törékeny asszony mellkasából, s nővére vállára borult.

A középkorú, zömök, napbarnított idegenvezető nagy lelkesedéssel mutatta be Békéscsaba belvárosát a kis belföldi csoportnak, amikor éppen az Élővízcsatorna csabai belvárosi szakaszánál, az Árpád strand és gyógyfürdő impozáns épülete mellett álltak.

Békéscsaba Magyarország délkeleti részén, Budapesttől mintegy 200 km-re, a magyar–román határ közelében, sík alföldi területen fekszik. Fontos közúti és vasúti csomópont. A múzeumi dokumentum és leletanyag bizonyosága szerint a mai Békéscsaba területe a történelem előtti időkben, a kő-, réz- és bronzkorban is lakott volt. A 13. században kialakult középkori település sokat szenvedett a tatárjárás idején és a kunok támadásaitól, majd a török időkben teljesen elpusztult. Távoli tájakról hozott főleg szlovák telepeseket 1718-tól kezdve az akkori földesúr, Harruckern János. A 19. század közepén, vasútépítkezések következtében indult meg Békéscsaba erőteljes fejlődése. A felszabadulás óta nagy léptekkel kezdett fejlődni a város, mára, 68 ezer lakosával, közúti és vasúti csomópontjaival a térség közlekedési, ipari, kereskedelmi, kulturális és kereskedelmi központja. A vasútállomástól északkeleti irányban széles, rendezett út vezet a város központja felé. A belváros központja egymással érintkező terek láncolata. A Kossuth téren áll a

Pumberger Ferenc és Hoffer Ferenc tervei szerint a 19. század elején klasszicista stílusban épített háromhajós evangélikus Nagytemplom. Oltára és szószéke Dunaiszky Lőrinc munkája 1822-ből. A belvárosi térláncolattal párhuzamosan néhány lépéssel keletebbre metszi át a várost a Békéscsabától jó néhány kilométerre folydogáló Körös egyik csatornája, az Élővíz-csatorna, amelynek szomorúfüzes partjai kedves hangulatot lopnak be a belváros utcái közé. Az élővíz-csatornáról annak kiemelkedő jelentősége miatt sétánk végén, amikor ismét itt állunk majd annak csabai, belvárosi kibetonozott szakaszánál, még külön beszélni fogok – mondta az idegenvezető, miközben nagy levegőt vett, és zsebkendőjével letörölte gyöngyöző homlokát.

Ida gyengéden megszorította a mellette álló Sándor kezét, aki most vélhetően nagyon távol, valahol a messzi múltban járhatott. Ama botrányba fulladt, végzetes ünnepi vacsora után Sándor két napra eltűnt. Ida nem kereste. Tudta, hogy most az elmélkedés időszaka van, amelyet nem szabad megzavarni, s csak remélte, hogy Sándor a múltat feldolgozva, megemésztve, teljes énjével fog hozzá visszatérni. Két nap után a késő délutáni órákban Sándor csapzottan, megtörve hazajött.

- Drágám, meg tudsz nekem bocsátani? – kérdezte majd Idához fordulva megbánó, szelíd, hangon.

- Nincs mit megbocsátani. Nekem nincs mit. Akinek itt meg kell bocsátani valamit, az te vagy, kedvesem. Meg kell bocsátanod önmagadnak, az anyádnak, hogy végre békében élhessünk! Én eddig is teljes szívemből szerettelek, és ez ezután is így lesz. Majd elutazunk Békéscsabára, a szülővárosodba, és ott a helyszínen végképp fel fogod dolgozni a múltat! Én mindig, mindenben melletted állok – mondta az asszony szelíden, s boldogan megölelte férjét. Ezt követően Sándor beszélt az anyjáról, akinek az arcára egyáltalán nem emlékszik. Beszélt annak hiányáról, a kitaszítottaságról, amit szegénynek el kellett viselnie az ő születése miatt. Beszélt saját, szegénnyel övezett gyermekkoráról, a társai csúfolódásairól. – Zabigyerek, zabigyerek! Mikor mégysz már aratni? – csúfolták az utcabeli gyerekek. Az anyai nagyapja, akinél kisgyermekként épp, hogy meghúzódott, nem bírt ránézni. Őt okolta kedves leánya, Aliz szegénye és tragikus elvesztése miatt, ezért azután, amikor később a fiút a Debreceni Kollégiumba beadta, végképp megszakította vele a kapcsolatot. A tanítási szünetekben nem utazhatott haza Békéscsabára, hanem a kollégiumban kellett maradnia. Az akkoriban már özvegy nagyapja nagyszülői gondoskodása csak az anyagiakra terjedt ki. Az unokája tanulmányait módos ember lévén tisztességgel fizette. Némi zsebpénzt is küldött neki havi rendszerességgel egy valahánáluk szolgáló debreceni asszonytól, Rózától, aki néha azért egy kis hazait is csomagolt a pénz mellé, de látni sem bírta többé egyetlen unokáját, „az

istencsapását”, ahogyan a gyermeket kicsi korában elnevezte. Haragjával és bánatával kézen fogva temették el már több mint negyvenegy éve. Sándor csak Rózától, az egykori szolgálóasszonyuktól értesült nagyapja haláláról, meg arról, hogy – őt, az egyetlen egyenes ági, jogos örökös kitagadva – az öregúr minden vagyonát az egyházra hagyta. Akkoriban ismerkedett meg Idával az egyetemen, ahol levelezőként tanult, miközben a vízügynél, mint figuráns dolgozott.

Az idegenvezető, aki miután felsegítette a lépcsőn a mellette csoszogó, kedves öregurat, buzgón folytatta a város bemutatását.

- A világhírű magyar festő, Munkácsy Mihály gyermekkorának több évét töltötte Békéscsabán. Itt volt asztalosinas, és első művei a szép tulipános ládák, festett virágmintás karos padok voltak. A Munkácsy Mihály Múzeum mellett, az egykori Omaszta-kúria helyén, ma a Munkácsy Mihály Emlékház működik, amely a festő gyermekkorához kötődik, itt a korabeli bútorokkal berendezett kúriában 22 alkotás idézi Munkácsy emlékét, művészetét. Itt nyílt kamarakiállítás Munkácsy inasai Csabán címmel, Munkácsy Mihály és Rippl-Rónai József alkotásaiból. Aki nem tudná, Rippl-Rónai a mester egyik tanítványa volt.

- Én már láttam a kiállítást, sokszor járok Békéscsabán. Én ugyan Pesten élek, de minden évben eljövök a kedvesem sírjához, aki itt nyugszik a református temetőben, ilyenkor azután megnézem az éppen aktuális kiállításokat – mondta a kedves öregúr.

Ida felnézett az öregre, és valami megmagyarázhatatlan izgalom kerítette hatalmába. Valami volt ebben az öregúrban, valami megdöbbenő, valami ismerős. Sándor közben egy kavicsot rugdosott, nem nézett senkire. Most ismét az Élővíz-csatorna partjához értek. Az idegenvezető lelkesen folytatta a város bemutatását.

- Végezetül néhány szót szeretnék szólni a már említett Élővíz-csatornáról: Az itt látható Élővíz-csatornát közmunkával 1777-ben ásták ki a város lakói, egyrészt a mocsarak lecsapolása érdekében, másrészt a település építéséhez szükséges fának a bihari hegyekből való leúsztatása céljából. A csatorna a Fehér-Körös folyótól indul és a Kettős-Körös folyóba torkollik, magas vízállás esetén szivattyúval történik a víz átemelése. Gyulát, Békéscsabát és Békést köti össze. Ez a mesterséges folyó városunk és a környék büszkesége, sok embernek adott vizet, munkát, reményt az évszázadok során, és sokan gyönyörködtek abban.

A jól öltözött, beszédes öregúr ismét megszólalt.

- Bizony mondom, számomra ez a csatorna a legszebb „folyó”, amit valaha a föld a hátán hordhatott. Itt voltam én fiatal koromban gátőr, s itt ismerkedtem meg az egyetlen szerelmemmel, aki azalatt, amíg én a háborúban voltam, sajnos meghalt. Hozzá járok én Békéscsabára, már vagy fél évszázada hűségesen a temetőbe.

A kis társaság tagjai megtapsolták az öreget. Sándor nagyot nyelt, Ida arcán meleg könnycseppek gördültek, belevegyülve a csatorna több százéves vízgyűjtő rendszerébe. Szó nélkül távoztak. Aznap nem beszéltek többet a múlttól. Este vendéglőbe mentek, táncoltak és nagyot sétáltak a szépen kivilágított belvárosban.

Másnap reggel elindultak, hogy megkeressék Sándor anyja, Abavári Aliz sírját a közeli temetőben. Ahogyan ott kóboroltak a szépen gondozott sírok között, találkoztak a temetőgondnokkal.

- Miben segíthetek? Talán valamelyik régi sírt tetszenek keresni? – kérdezte az öreg gondnok.

- Igen, mi tulajdonképpen debreceniek vagyunk, s az Abavári család sírjait keressük - válaszolta Ida.

- Ott vannak az Abavári-sírok a „B” szektor negyedik sora körül. Tetszik látni azt a magas juharfát, azalatt valahol – mondta elégedetten az öreg, s továsietett.

Ahogy befordultak a sírok közötti keskeny ösvényen a negyedik sorba, s elindultak a magas juharfa irányába, megpillantották a városnézőkor megismert budapesti öregurat, amint egy lila amarilliszocsokrot szorongatva kezében, egy fehér márványszoborral díszített sír előtt álldogált. A sír fekete márványablájába aranybetűkkel ez volt vésve: „Abavári Aliz, született 1925-ben, meghalt 1945-ben”. Sándor gyors léptekkel odasietett, és forrón magához ölelte a csodálkozó öregurat. Csak Ida tudta immár teljes bizonyossággal, hogy Sándor ettől a perctől kezdve nem zabigyerek többé. Sándor most már az övé, teljesen az övé.

Báthory-Majzik Ilona

Anyám kenyere

*Anyám kenyerében a puszta lét volt a tét,
mikor befűtötte a búbos kemencét,
megkordult a gyomra sok éhes szájúnak,
boldogságot sütött egész családjunknak.*

*Anyám fateknője volt az élet kútja,
benne nyert értelmet a megőrölt búza.
Belefért a vidék összes veritéke,
szántó, vető, arató kicsépelte öröme.*

*S amíg a kemence nyújtózott paraszán,
öröm lángja táncolt életnyűtt homlokán.
– Mi atyánk megadta mai kenyerünket,
meghallván imába foglalt kérésünket!*

*Anyám kenyerébe belesült a lélek,
kérges kezén lehullt, elporladt az élet.
Anyám kenyerében emlék már a siker,
mindenemet adnám egyetlen morzsáért!*

Dédanyám

*Virágban a szívem, ha rózsákat látok,
mert szememre csalja azt a virágálmot,
midőn szellőléptű szépséges dédanya
álmai kertjében rózsáit imádkozta.*

*Amíg harmat testén tündökölt az élet,
nem engedte vágni szárát virágtőnek,
mert fájlalta nagyon a rózsák halálát,
hogy játszana nekik zongoraszonátát?*

*Rózsák tövükön is szirmukat hullatják,
az Úr virágában szólítá Jolánkát.
Felröpít az érzés, ha látok rózsákat,
illatukban érzem szirom dédanyámat.*

Rég volt karácsony

*Ó, ti csodaváró örökké gyermekek,
ugye őrzitek még a régvolt ünnepet?
Mikor tisztaszobák s fenyőillat hátán
jött el a kis Jézus karácsony éjszakán.*

*Míg betlehemes pásztorok örvendtek
elvivén a jó hírt a falu népének,
hogy a kisdéd, aki jászolban született,
Istenünk fiaként váltja meg bűnünket.*

*Ó, mily szép volt rég a karácsonyi rege,
midőn csillagot szórt a búbos kemence.
S míg álmodtak diók sült alma ágyakon,
mi egymást örvendtük szenteste alkonyon.*

*Ámultak szépséges rongy- és csuhébabák,
házi szaloncukor tátotta a száját.
Széken szőtték álmuk új ruhák, abroszok,
kisgazdára leltek faragott játékok.*

*Subák, mákos gubák lesték az ünnepet,
s a vasfazék alján disznók tort rebegtek.
Foszlósra foszlottak a töltött kalácsok,
rétesek csak könyvben láttak rétvirágot.*

*Angyalhaj díszíté a mindenki fáját,
óvták fénylángjukat szeretőn a gyertyák.
Asztali áldások találtak bőségre,
ahogy csak emberség találhat emberre.*

*Éjfélkor misére szólított a harang,
és messze üzentett szívekből a harag,
Ó, mily gazdag is volt az a szegény világ,
szeretetet állított régen karácsonyfát!*

Báthory-Majzik Ilona

Várakozás

Pista bácsi napok óta nem tudott aludni. Nem mintha olyan hétralvó lett volna, főleg mióta a felesége, drága Etelkája, Etus, ahogy szólította, meghalt, annak már idestova nyolc éve, s a ház kongott a magánytól, az üresség olyan fájón ásított minden sarokból, hogy jött, hogy ordítson. De nem tette, a hatvanon átbillent székelty ember bölcsességével vette tudomásul, s fogadta el azt a sorsot, amit a jó Isten reámért. A felesége után a fia fájt a legjobban, aki köszönés nélkül hagyta ott őket, s aki talán az Etus korai halálának okozója...

De menjünk vissza az időben. Egy szép tavaszi reggelen Pisti, a fiúk nem jött haza munkából. Nem szokott elmaradni, s ha mégis valami elintéznivalója lett volna a városban, szólt, nagyon jóra való, szófogadó legény, aki házasságra készült, egy szomszédfalusi munkatársával, Marival, fél éve jegyesek, nagyon jól kijöttek egymással. A lakodalom is ki volt már tűzve, augusztusban, Nagyboldogasszony tájkára gondolták, addig van egy pár hónap az előkészületekre, de az idő gyorsan telik. Etus sűrűn nézegetett ki az ablakon, de Pisti csak nem jött, már dél is elmúlt, elharangozták, felkerekedett, elballagott a fia munkatársához, hátha tud valamit. Feri, a barát nem tudott semmit, együtt jöttek ki a gyárkapun, s Pisti Marival a központ felé vették az irányt. Keserves várakozásban telt el a nap, de se kép, se hang, se legény, ilyen nem szokott, még ha el is ment Marihoz, hazatért mielőtt indulni kellett volna az éjszakai műszakba. Egész éjjel szótlánul bámulták a mennyezetet, mindketten tudták, hogy a másik nem alszik, mindketten a saját gondolataikkal küszködtek, remélve, hogy eltelik az éjszaka, s Pisti előkerül, s minden megy tovább a maga rendjében. Eljött a reggel, Pisti sehol, nőtt az aggodalom, a nyolcvanas évek közepe után sok fiatal tűnt el, főleg a „rebellisebb fajták”, ahogy mondogatták, hát Pista bácsi felkerekedett, átment Mariékhoz, hátha többet tudnak a leendő apatársék, de a kisírt szemek, aggódó tekintetek nem sok jóval kecsegtettek, valóban Mari sem volt sehol, eltűntek, mint a kámfor, ahogy arrafelé mondogatták. Keserű napok, hetek, hónapok következtek, a Mari húga járogatott át érdeklődni hozzuk, de csak a csend, a nagy csend, a szomorúság vont fátylat a két család köré. Etus néni egyre csak sírt, egyszem fiúk, öregségük reménye tűnt el a bizonytalanság ködében. Furcsa az egészben annyi volt, hogy ez idő alatt kétszer is látogatójuk volt, civilruhás szekusok érdeklődtek a fiatalokról, s ez némi reményt adott Pista bácsiéknak, hogy mégsem a milícia fogdájában senyvednek... Aztán jó négy hónap elteltével jött egy képeslap, Bécsből. Röviden tudatták, jól vannak, s bocsánatot kérnek, de rég tervbe vették a szökést, elárulni nem merték, nehogy meghiúsuljon a tervük, de jól vannak, s Ausztriában sem maradnak, mennek tovább Amerikába. Kicsi öröm

az örömben, mindkét szülőpár azon ette magát, hogy igazán jó módban, munkahellyel, szép jövő előtt, „pont most kellett ezöknök es megbolondulni”, így a férfiak, s az asszonyok egyre csak itatták az egereket. Etus néni szemlátomást fogyott, főzött, mosott, takarított, végezte a mindennapi tennivalókat, de enni alig evett, csak nézte a tányért, eleredt a könnye, felállt, s bement a szobába, „bezzeg a Mariéknál még van két fiatal, de mit csinálunk mű Pisti nélkül?”, szóval csak ette magát, Pista bácsi próbálta nyugtatni, nem beszélve arról, hogy a kellemetlen vendégek vissza-visszatértek, kérdések, már vállaltaszerű szekusfogásokkal próbáltak híreket szerezni. Pista bácsi türelmesen viselte egy darabig, aztán lesz, ami lesz alapon kiutasította, egyenes székely nyomatékkal, s várta, hogy jönnek, s elviszik. Nem jöttek, el se vitték. Aztán levél jött Amerikából, összeházasodtak, van munkájuk, sok barátjuk lett, szököttek, régebbi áttelepültek, mindenki segíti őket, ahogy tudja, ne aggódjanak, s a Mari szüleinek is szóljanak... Etus egyre csak sóhajtozott, nem vigasztalta semmi, estefelé nézett a naplemente irányába, ahol Amerikát sejtette. Lassan eltelt egy esztendő, s a sok bánat, az átvirrasztott éjszakák Etus nénit átvitték Isten országába, egy hajnalon az aggódó szív felmondta a szolgálatot. Pista bácsi eltemette szeretett feleségét, aki nem érthette meg azt az időt, amikor két unokával szaporodott a család, a fiatalok a temetésre sem tudtak hazajönni, csak részvéttávirat jött, aztán folydogált tovább az élet, Pista bácsira szakadt a ház minden gondja, vitte, mint Krisztus a keresztyét, a kis gazdaságát rendezte, nemigen járt sehová, tehénkéjének biztosította a téli takarmányt, volt tej, volt kihez szólni, egy pár tyúk, kakas a baromfiudvarban, tojás, csirkehús jött onnan is. Vásárolni, vasárnap a templomba, néha át apatársékhoz, ennyi volt a kijárása. Az éjszakák voltak rettenetesen hosszúak, habár az utóbbi időben úgy ahogy pár órát sikerült aludni. Azóta jött az álmatlanság vissza, mióta kapott egy levelet, miszerint júliusban Isten segítségével hazalátogatnak, hozzák az unokákat, a két fiút, akik immár hét és öt évesek, s a rendszerváltás is meghozta a szabad mozgást. Pista bácsival madarat lehetett volna fogatni, s az álmatlanság is onnan jött, mivel tudná fogadni, megörvendeztetni a két lurkót, aztán az isteni szikra azt sugallta, hogy csináljon az udvaron egy hintát, de legalább hárman férjenek el rajta, egy lipinkát, s egy csúszdát, ahogy az óvoda udvarán látta... Tavaszodott, egész nap a fásszínben fűrt-faragott, a gyalupadon hersegett a gyalu, csattogott a faragó bárd, fűtyörészni kezdett, dúdolni, de észbekapott, „Pista, légy észnél, mit szól Etus onnan fentről, minek örvendőzöl társad nélkül”, de a jókedv visszaadta a reményt. Mire eljött a nyár kész volt a játszótér az udvaron, s várta a júliust, estefelé szembeült munkája gyümölcsével, lelki szemei előtt már ott hancúroztak a csemeték, s az udvar megtelt étellel... Ólomlábakon járt az idő, lassan teltek a napok, keserves várakozás, aztán csak átbillent a naptár júliusra, feszült várakozás

töltötte be napjait... Aztán jött egy távirat, mégsem jönnek, egy Karib-tengeri hajóútra fizettek be, „ne haragudjon édesapám, de ezt nem tudtuk kihagyni, a fiúk es erre szavaztak, hát befizettünk erre a kirándulásra”. Egy világ omlott össze Pista bácsiban. Úgy érezte, becsapták, elárulták, percek alatt éveket öregedett, s immár szeretett volna kint lenni Etus mellett az örök csend világában. De összeszedte magát, hátha-hátha meggondolják magukat, s mivel a remény hal meg utoljára, minden este kiült az udvarra, s nézte az üres játszóteret, büszkeségét, s lehervadt a füttyszó, a dudorászás ajkáról, csendesen átértékelte magában a világ rendjét. Az sem izgatta, hogy pár napja furcsa szorítást érez a szíve tájékán, nem törődött vele. Teltek a napok, eljött augusztus, minden este fejés után kiült, s várt, várakozott rendületlenül, míg a sötétedés, ami egyre hamarabb jött, be nem zavarta a házba. Eltelt Nagyboldogasszony, a templomból kijövet minden alkalommal úgy érezte, hogy a népek szánakozva tekintenek rá, s ez neki sehogy sem tetszett, őt ne sirassa, ne sajnálja senki, megvan ő a maga módján, s punktum! A hónap vége felé, mikor szokás szerint ismét kiült, nagy fáradtságot érzett, nézte maga előtt a földet, s akkor meghallotta az önfeledt kacagást, a két fiú ült a hintán, intettek neki, „papó, papó” kiabáltak, s ahogy visszaintett, s próbált felállni, visszaesett a székre, kegyetlenül szorított a melle, már nem látta az unokákat, s kacagásuk is egyre messzebről, egyre halkabban hallatszott, „csak elképzöltem”, motyogta, s érezte, a halál csontos kezének szorítását a szívéen.

Másnap reggel a szomszéd talált rá, ott ült szorítva a szék karját, s tágra nyílt szeméből a mennyország tükröződött két odahült könnycsepp felett...

Benedek M. Elek

Zöldhatár

Tardoskedd - Pécs autóval 314 km. A gugli útvonaltervezője szerint 3 óra 47 percnyi út. Vonattal sokkal több. Ráadásul a két település két különböző országban van. Igen, tudom, ha az ember szerelmes, nincsenek legyőzhetetlen távolságok. Ám csak ha a koronavírus is úgy akarja, tudod?

Persze, az unióban hozzászoktunk, hogy utazás szempontjából az országhatárok csak szimbolikusak. Te már ebben nőttél fel. De látod: a világjárvány megfékezése végett Szlovákia és Magyarország is szigorítja a határátlépést. Te azt mondd, hogy nincs az a kormányrendelet, nincs az a határozat, ami a kettéválasztott párokat megállíthatja, ha a szív menni akar. Értem.

Kéred, üljek le. Kérdezed, világos-e, hogy a Duna és az Ipoly összefolyásánál a Helemba – Szob partszakasz vízi turisztikai határátkelőhelyként működik.

Azaz, ha uniós tagállam lakosa vagyok, akkor átcsónakázhatok. Világos. Már ha lesz valaha csónakom. Magyarázod, hogy a nemzetközi vonatok is az itt épült vasúti hídon közlekednek. Hogyne tudnám, hiszen gyakran utaztunk Érsekújvárból Budapestre. Feküdtünk a fűben a Margit-szigeten a kolostor romjainál, és az Isten rabjait olvastuk. Amikor Szent Johanna Gimi-rajongó voltál, a kánikulában fél napig sorakoztunk könyvdedikálásra a Városligetben. A szelfi múzeumot is együtt fedeztük fel. Vagy csak simán átruccantunk mozizni, plázázni. Amolyan anya-lánya programként. Azt mondd, most nem ez a lényeg, figyeljek már rád. Két sínpár mindkét irányba és egy gyalogosforgalomnak megfelelő, szűk járda a híd korlátja mellett. A szobi állomástól olyan 10 percnyi gyaloglásra, Helembától azonban csak határi földút vezet a híd lábához. Ne mondd tovább, mert esküszöm, síkítok. Eni, ugye nem azt akarod mondani, hogy illegális határátlépésre készültök? Édes lányom, nektek teljesen elment a józan eszetek...

Bizonygatod, hogy ez a tuti megoldás. Az állomástól indulva Daninak csak a sínek mellett kell haladnia, át a hídon, és pikk-pakk már Szlovákiában is van. Ne lássak rémeket, semmilyen rendőrök nem járőröznek ott, nem eshet baja, sima ügy. És ha mégis igazoltatják, majd azt mondja, sétálgat a természetben. Az csak nem tilos? „Karácsonykor? Börönddel?” – húzom fel a szemöldököm. Jó, elismered, néhány részleten még finomítani kell, de azt most megmondd, szenteste együtt lesztek, ha rögtön át is kell úsznia valamelyikötöknek a Dunát.

Rendben, tegyük fel, hogy Dani átsétált a hídon, lejön a folyópartra. És aztán? Ott fogjátok várni kocsival. Kicsoda? Te meg az apád? Annak is elment vénségére az esze? Hóban, sárban, télvíz idején egy idegen falu határában? Fogjuk rá, hogy van elég fantáziám, hogy ezt elképzeljem. Onnan még 76 kilométernyi autózás Tardoskeddre. Azt nem ússzátok meg közúti ellenőrzés nélkül, mert a Komáromi és Érsekújvári járás határán biztosan lesznek rendőrök. Nos, nekik mit mondotok? Hogy mentek haza karácsonyozni a helembai hétvégi házból. Én csak süssem a halat és legyen nyugodt, ennyi a dolgom. Hogy a fenébe lehetnék nyugodt? Szerinted ez csak kaland? Börtönbe vetnek, főbe lőnek, mit tudom én...

Nekem te ne magyarázd, hogy 2020 van, és ez már nem a kommunizmus. Pontosan tudom, milyen év van. A legrémisztöbb eddigi 47 évem közül. Annál is léleknyomorítóbb, mint amikor zokogva rohantam veled a kórházba, mert azt hittem, 4 hónaposan megfulladsz. Annál is ijesztőbb, amikor első osztályos lettél, és hónapokig még csak kiejteni se tudtad a szlovák „ch” hangot, nem hogy épkezláb mondatot összerakni államnyelven. A 18. születésnapodon megfogadtam, hogy soha többet nem szólok bele semmibe.

Nem fogok olyanokat mondani, hogy amíg az én házamban laksz..., amíg az én kenyeremet eszed... majd megérted, ha lesz saját gyereked... meg hasonlók.

... Én nem bánom, de nagyanyád nem tudhat erről, megértetted? Hogy-hogy melyik? Egyik se. Én nem fogom az egész ünnepek alatt azt hallgatni, milyen felelőtlen szülők vagyunk. És hogy ők megmondták előre, hová vezet ez a modern nevelés, de mi csak megyünk a saját fejünk után.

...Sütöm a halat, állok a főzőlap előtt a konyhában. A mikro digitális kijelzőjén figyelem szívdobogva a pontos időt. Most száll le Dani a vonatról Szobon. Elindul a sínek mellett a zöldhatár irányába. Lazán, füttyörészve. Csak egy kis séta a természetben. Most ér a hídhöz. Épp szemberobog a nemzetközi Csárdás. Megvárja, míg üres lesz a híd. Már fenn is van, látja a túldalton az autónkat, és mellette téged, ahogy integetsz. Két perc, és megölelhet. Oda fogom égetni az ünnepi vacsorát, ha állandóan az órát figyelem. Még meg is kell terítenem. Régi szokás szerint minden karácsonykor eggyel több teríték van az asztalon. A vándornak is. Anyámtól így tanultam. Előveszem a családi ezüstöt, gondosan az ünnepi evőeszköztartóba csúsztatom a kanalat, villát, kést. Megigazítom a névjegykártyákat: Eni, Zsolti, Timi, vándor. Megcsörren a telefon: „Úton vagyunk hazafelé, minden rendben” – csicseregsz.

Az utolsó névjegykártyát megfordítom, izgalomtól reszkető kézzel rápingálom: Dani.

Benkő Tímea

A pad

1.

- Ide tegyék le! Ide, a diófa alá! – kérte Tanner úr, és hátralépett, amíg a rakodók lucskosra izzadva leemelték a lovaskocsiról a súlyos kőpadot. Látszott, hogy a mester gyakorlattan irányítja őket, de így is majd megszakadtak a teher alatt. Karjukon, nyakukon vastag erek dagadtak az erőlködéstől. Mikor nagy nehezen a helyére került a pad, a mester visszaparrancsolta az embereit a kocsihoz, ő pedig búcsúpillantást vetve a művére, büszkén kérdezte a megrendelőtől:

- Meg van elégedve, Nagyságos uram?

- Meg, meg. Feltétlenül. Igazán impozáns lett – válaszolta Tanner úr, majd ropogós papírpénzzel kifizette a mű árát. A mesternek sugárzott az arca, borraivalót is kapott. Még biztosította a vevőjét, hogy máskor is készséggel áll a rendelkezésére, aztán maga is felült a kocsihoz, melyet a lovak most már vidámabban húztak vissza a műhely felé.

A cseléd ekkor szaladt ki a házból. Kezét kötényébe dörgölte, majd lelkendezve összecsapta:

- Jaj, Nagyságos úr! De gyönyörű! Ilyen szép pad még a Mihálcovicsék kertjében sincs! Mer' az övékén nincsenek ám ilyen szép orosz lányok! Osz't a lábán is milyen jól látszanak a karmok! Hogy fog örvideni a Nagyságos asszony!
- Julis! Holnap hazahozom anyámat a kórházból, párnákat, takarót készítsen ide! Ha kint kívánná tölteni a délutánt, ne feledkezzen meg a kézimunkájáról se!
- Jaj, dehogyan feledkezek, Nagyságos úr! Tuggya, hogy mindent megcsinállok az öreg Naccságának! Tepertős pogácsát is sütök, az a kedvence nekije. Ne eméssze má' magát annyira miatta! Az én öreganyámnak nem csak a szíve volt gyöngye ám, annak még köszvénye is vót, oszt mégis megélte a 90-et. A Naccságának is adhat még az Isten vagy tizenötöt!
- Jól van Julis, csak óvja, ahogy lehet. Aztán, ha bármi baj van, azonnal üzenjen.

2.

- Nagyapa! Én már alig emlékszem a Dédire! Ez volt az ő háza?
- Igen, Kicsim. Nem akadt rá vevő, még most sem laknak benne.
- Milyen félelmetes! Mint egy elvarázsolt kastély! Csupa tüskés bozót a kert! Olyan, mint a Csipkerózsika palotája, nem igaz, Nagyapa?
- De, de! Igaz, igaz – mondta mosolyogva az öreg és megsimogatta a kislány fejét.
- Szeretnél Csipkerózsika lenni?
- Hát persze! De nem fogja a királyfit összekarcolni ez a sok gaz?
- Nem Kicsim! Majd rendbe hozatom Neked, s mire férjhez mész, szebb lesz, mint újkorában. Jó lesz?
- Igen, igen Nagyapa! Tényleg nekem adod?
- Bizony ám! Majd meglátod, milyen szép lesz a kert is! Ott, a diófa alatt, sok gaz között egy gyönyörű kőpad is áll. A karfáján oroszlánfejek vannak, a lábán meg oroszlánkarmok. Majd szépen letisztítjuk.

3.

A zabkását megette. Nem szerette, de megígérte Édesanyának, hogy megeszi. Aztán megette a két kis fonnyadt almát is. Körülnézett a konyhában, miben kell még szótfogadnia. Fogta a konyharuhát, feltérdelt a hokedlira, és ledörgölte az asztalt. Mi dolga van még? Tudta, hogy csak húzza az időt, feladatot keres, hogy minél később kelljen lemennie a pincébe. Édesanya azt mondta,

reggeli után azonnal menjen le a pincébe, mert jöhetnek a bombázók. Azt mondta, nem megy messzire, csak elszalad gyorsan, megpróbál ennivalót szerezni. Bárcsak jönne már! Nem megy le nélküle a pincébe! Fél. Ha elkezdődik a szirénázás, majd elbújik a kertben. Tényleg! Ha jól elbújik, Édesanya biztos nem fog haragudni amiért nem fogadott szót. Gyorsan belebújt meleg kabátkájába, ügyesen megkötötte a sapkáját, s a vastag kötött kesztyűjét is felhúzta. Kiment a kertbe s nézegette, hová kéne elbújni. Megvan! A pad alá! Be is mászott és megállapította, hogy innen jól fogja látni, ha Édesanya megérkezik. Térdeit felhúzva ott kucorgott, de egy idő után így is fázott. Visszament a házba. Ott is hideg volt. Aztán eszébe jutott, hogy Édesanya azt mondta, leviszik majd a pincébe azt az összehajtott, nagy ponyvát, meg takarókat, hogy ne fázzanak éjszaka. Már oda is volt készítve az előszobába. Fel akarta emelni, de nem bírta el. Az erőlködéstől kimelegedett. A földön kezdte kifelé húzni a ponyvát, nagy nehezen be is tuszkolta a pad alá. Még visszaszaladt a piros kis rongybabájáért, amit Édesanya varrt a hatodik szülinapjára. Amennyire csak tudta, magára húzkodta a takarót meg a súlyos ponyvát. Kényelmesen bevackolódott, egyáltalán nem fázott. Átölelte a babáját és közben a kapu felé pislogott. Ha Édesanya meglátja, milyen ügyesen elbújt, biztos nem fog haragudni. Amint ezt végiggondolta, megszólaltak a szirénák, és pár perc múlva a házuk teljes egészében ráomlott a padra.

Édesanyját útközben egy repesz ölte meg. Nem tudni, mire gondolt mikor összerogyott. Talán azt remélte, hogy a házat, a Tanner-nagyapától örökölt gyönyörű, öreg házat nem éri találat, és milyen jó, hogy az ő szófogadó kislánya a pincében van.

4.

Az emberek már nem is szörnyülködtek. Mióta az ostrom elkezdődött, mindnyájan láttak már leszakadt erkélyeket, bedőlt tűzfalakat, melyen át tátongva kínálta magát más emberek otthonainak a látványa. Az utcán mindenütt törmelékhegyek, a fák is teljesen tönkrementek. Volt, ahol hetven éves platánokra egész bérházak zuhantak, betemetve embert, állatot, s leszakadt lombkoronákat.

Amint az ostrom véget ért, a lebombázott, újjá nem építhető házak bontása, a romok eltakarítása hihetetlen tempóban indult meg. A közmunkára kirendelt férfiak munkáját mérnökök, pallérok irányították. Első ütemben a középületekkel foglalkoztak, hiszen ezek még a lakóházaknál is súlyosabb károkat szenvedtek, mert nagyobbak és katonailag fontosabb célpontok voltak.

Váry László mérnök a jeges, februári hajnalon, hallgatagon indult a kórház felé. Tegnap már megnézte az épületet. Három napja érte találat, ami az egész

baloldali szárnyat lerombolta. A romhalmazból vaságyak megsवारodott lábai meredtek kifelé, összetört bútorok, széthasadt ablakkeretek keveredtek a törmelékkal. – Szekeret kell hozatni a hullaházból – gondolta szomorúan – mert bizonyos, hogy a romok alatt sok-sok holttestet találnak. A főorvos úr azt mondta, legalább ötven ember feküdt ezen az oldalon, és két orvos volt ügyeletben néhány nővérrel.

Váry László felnézett a szürke égre – csak ne lenne ennyire hideg! Mikor odaért a kórházhoz, már vagy harminc ember várta az utasításait. Eligazította őket, hová hordják a szeméttel vegyes törmeléket, hová a még használható téglákat. Tudta, hogy nagyon hamar kincs lesz az építőanyag. A csapat felét a romhalmaz túlsó oldalához irányította. – Nézzék csak! Ott hátul, a kórház mögötti kertben biztonságban lesz a téglá. Ott tisztítanak meg előbb egy részt!

Az emberek hátra mentek. A kovácsoltvas kerítés itt ép volt, de a házból szinte semmi sem maradt. Amint beléptek a kertbe, Váry László pillantása a lábánál fekvő stukkódarabra esett. Lehajolt érte, szeretettel végigsimított rajta: - Szép ház lehetett.

Pár óra alatt is sokat haladtak. Nemigen beszéltek, mindenki magába mélyedve dolgozott. Amint a romok alól az első pizsamás, bekötözött lábú holttestek kikerültek, elnémultak az emberek, és Váry László megengedte, hogy meghúzzák a pálinkás üvegeiket.

Egyszer csak hangos kiáltásra lettek figyelmesek. A hátsó kertből jött a hang: - Él, él! Csoda! – kiáltotta valaki eszelős boldogsággal, mire mindnyájan eldobták lapátjaikat és észvesztve futottak megnézni, milyen csodának örülnek a többiek. Akkor már vagy húsz ember állta körül az öreg kőpadot, amiről addigra elhordták a rázuhant törmeléket. Egy férfi akkor emelte ki alóla, a ponyvával s a takaróval együtt a kislányt, aki eszméletlen volt ugyan, de vert a pulzusa. – Rohanj velem a kórházba! – mondta neki Váry László. – Nagyon kihűlhetett!

A férfi alig tudott elindulni a gyerekekkel. A többiek mind látni akarták. Egy asszony a kezecskéjét dörzsölte, egy másik hangosan elsírta magát. A legtöbben nevettek, összeölelkeztek. Többször megismételték, hogy „él, él”, boldogan ízlelgették a szájukban, mert mostanában különös ajándék volt, ha kimondhatták ezt a szót.

Váry László is mosolyogva nézett a gyerek után, majd visszatért a kertbe. Nézte az életmentő padot. Milyen stílus? Semmilyen. Sima vonalú, egyszerű. Szép a háttámla íve. A karfa egyik oldalán letört az oroslán orra, de a lábak épek. Milyen szép faragás! Kitűnő mestermunka!

- Emberek! Itt útban lesz ez a pad. Vigyék át oda a kórház előtti térre.

Igen, oda a vadgesztenyék alá. Ott jó helyen lesz. Aztán le ne ejtsék ám!

Juli, a festőlány szaporán haladt, kissé késésben volt. Egyszer csak pittyent a mobiltelefonja, s az üzenetben az állt, hogy barátnője is csak később érkezik. Juli lelassított és az órájára nézve megállapította, hogy így rengeteg ideje lett. A tér sarkán bement a fagyizóba. Míg kért két gombóc csokifagyit, vaskos mappáját a falnak támasztotta, majd ismét vállára igazította széles pántjait, s ügyesen kioldalazott vele az ajtón. A téren árnyékos helyet keresett. A mappát lefektette a föbe, maga is letelepedett. Ritkán járt erre, s most feltűnt, milyen hangulatosak a park sétányai. Megcsodálta a felújított kandelábereket.

Nem messze kismamák hintáztatták csemetéiket. Távolabbról egy óvodás csoport hancúrozása hallatszott. Juli, míg a fagyiját ette, bámulta őket. Menynyi energiájuk van a kicsiknek, még ebben a nagy melegben sem fáradnak el. Jobbra kis betonasztalnál öregurak sakkoztak. Fölöttük, a fák között átsütő fény imbolygott a falevelek árnyékában. Szép látvány volt. Juli a maradék fagyit a szájába tömte, ragacsos kezét papírzsebkendőbe törölte, majd gyorsan elővett egy lapot, s a mappáját az ölébe véve készített néhány vázlatot. – Igen, ezt meg kéne festeni. Nagyon erős kontraszt. A fák között az ég egészen halványkék, s annyira erős a felülről jövő fény, hogy a falevelek elvesztik helyi színüket, innen majdnem feketének látszanak. Nézegette, honnan lenne a legjobb megfesteni, s amint így végigpásztázta szemével a teret, hátrébb egy nagy vadgesztenyefa alatt megpillantott egy öreg kőpadot.

Felállt, odament, megnézte közléről. Körbejárta, csodálta a vonalait. Érdekesekek ezek az oroszlánfejek. Hátrébb lépett s elmosolyodott magán, hogy látni véli a pad forróságát is, amint a tikkasztó melegben ott áll a tűző napon.

Azután továbbsietett, de pár nap múlva visszatért a padhoz. Különböző szögekből vizsgálta.

Megállapította, hogy nem reggel a legszebb, mikor szemből tűzi a nap. Délben, bármilyen nagy is a forróság, a pad félárnyékban van, és valódi pihenőhely benyomását kelti. Vonzza a szemet, mint ahogy a hűsölni vágyó testet is. Akkor a leglátványosabb a térbelisége, akkor mutatnak legjobban a formái. A háttere is jó. Mellette az öreg fa, mögötte alacsony kőfal, amely szintkülönbséget ad a parknak. Megfesti, határozta el, de aztán napokig nem ment a park felé. Nem gondolkodott rajta, hogy miért, egyéb dolgaira fogta. Mikor ismét eszébe jutott a pad, azon töprengett, miért lett fontos? Nem könnyű téma. Az egyetemen a mestere azt mondta, hogy témaválasztásnál még az úgynevezett ösztönművész is problémamegoldást keres, hát még egy tudatos, képzett művész! És persze, személyes vonzalom is kell a témához. A művész

intim kontaktusba kerül a megfestendő tárgygal. Teltek a napok. Juli egy reggel úgy kelt fel, hogy tudta, mit akar. Szén. Szénnel kell megrajzolni!

Aznap már kora délelőtt kint dolgozott a téren. Az állványán gyorsan, látványosan alakult a kép. A járókelők meg-megálltak, s álmélkodva dicsérték, milyen szépen rajzol. Múltak az órák s ő megállás nélkül dolgozott. Csak néha vette fel a füből a kulacsát s húzta meg jóízűen. Egyre nőtt a hőség. Tik-kadtan hátralepett, nézte a képet és megállapította, hogy nem jó. Itt, meg itt. Nem jó. Összecsomagolt és hazament.

Másnap újra kezdte. Rajzolt, míg csak a csuklója bírta. Délután lerogyott a föbe, onnan nézte a képet. Nem jó. Nézte a padot s meglátta a hibát. Jobban kell ügyelni az irányokra.

A negyedik verziónál a pad térbelisége nem jött ki elég jól.

Az ötödik napon arra járt egy középkorú nő. Kérdezgette, mióta és hol tanul rajzolni?

- Á, egyetemista? Ez érdekes! – mondta hozzátéve, hogy ő középiskolai rajztanár, majd elkezdett magyarázni. Juli ideges lett tőle, de meghallgatta s a kérdéseire udvariasan felelgetett. A kép megint nem lett jó.

Másnap délután, mikor izzadtan, kimerülten konstataálta, hogy ismét nem jók az arányok, már dühös volt magára. Abbahagyja, elég volt! Akkor a rajztanárnő ismét megjelent. Elnéző mosollyal nézte a képet, de tisztelettel a szemében dicsérte a lányt a kitartásáért és a szorgalmáért.

Juli másnap megint kiment. Némi öniróniával arra gondolt, hogy olyan, mint a kisgyerek, aki a dicséretért, mint sikerélményért újra meg újra napocsát rajzol.

A nyolcadik napon a tanárnő azt javasolta, hagyja az egészet, csak az oroszlánal foglalkozzon. Szép az oroszlán arca, esetleg rajzoljon belőle szárnyas oroszlánt.

Juli nem tudta, sírjon-e, vagy nevensen. Még csak dél volt, de aznapra abbahagyta a munkát.

A kilencedik volt az utolsó. Megállás nélkül, csökönyösen, dühösen dolgozott egész nap. Ez már egész jó lett. Kritikusan nézte a munkáját. Nem jó, csak jobb. Tudta, hogy az elégedetlensége nem álszerénység, nem túlzott maximalizmus. Ez szakmai kérdés. Még tanulnia kell. Még nem tud elég jól rajzolni.

Mikor aznap hazaindult, szomorúan nézett vissza a padra.

Többé nem jött ki a térre.

Feri elcsigázottan lépett a lakásba. Kis híján elejtette a bőröndjét. Egy időben büszke volt, hogy olyan sokat utaztatja a cége, de mára már gyűlölt minden utazást. Most még késett is a gépe. Azt hitte, lesz ideje pihenni, de nincs. Az órájára nézett. Azért egy kávé meg egy gyors zuhanyozás még belefér. A kedvesét akarja meglepni az első önálló kiállításának a megnyitóján. Azt hazudta neki, hogy csak másnap ér haza az üzleti útról, így nem számít a jelenlétére. Dehogyan hagyná ki! A kiállított képeket már látta, de tudta, hogy milyen fontos esemény ez egy festő életében. Maga elé idézte Juli gyönyörű arcát, és mosolyogva gondolt rá, mennyire izgatott lehet. Míg itta a kávéját, benyitott a műterembe. Szerette a festékek illatát, jól érezte magát a kedvese holmijai között. Néhány megkopott mappa állt a fal mellett, belelapozgatott. Jé, ezeket a pados rajzokat még nem is látta! No, elég a bámészkodásból, igyekezni kell.

Fél óra múlva már be is ült a kocsijába. Két sarokkal odébb, a virágboltnál megállt, gyorsan köttetett egy klasszikus vörös rózsacsokrot, majd kényelmes tempóban áthajtott a városon.

A kiállítóterem zsúfolásig megtelt. Nem sokat ismert a vendégek közül. Biztos mind szakmabéliek. De hol lehet Juli? Nem kutakodott tovább ismerős arcok után, csak Julit akarta látni. Nem csak azért, mert tíz napja nem ölelte. Azt akarta, érezze Juli, hogy vele van, érezze a feltétlen támogatását. Mikor végre megpillantotta, egy percig elgyönyörködött karcsú alakjában, majd mögé lépett és a fülébe súgta: - Mondja Kisasszony, melyik kritikusának örül a legjobban? – Teljes siker: a lány halk kis sikollyal megpördül, az arca sugárzik s a szája már a száján.

A megnyitó pompásan sikerült. Hazafelé megtárgyalták, ki jött el, kinek a véleménye mennyit ér. Egy galéria vételi szándékot jelzett, és a szakmai lapok képviselői is pozitívan nyilatkoztak. Feri büszke volt kedvese sikerére s bármilyen fáradt volt is, felajánlotta, hogy elviszi vacsorázni. – Nem, nem, szó se lehet róla! – jött azonnal a felelet. – Látom, hogy fáradt vagy. Különben is van otthon vacsora, és pezsgő is van a hűtőben. Egyébként, – tette hozzá – ha az alváson kívül még másra is van energiád, arra igényt tartok.

Hazaérve Feri kitöltötte a pezsgőt. Koccintottak. Épp csak letették a poharakat, türelmetlenül vetkőztetni kezdték egymást. Mikor a szenvedélyük csillapodott, Feri az ágyba vitte a poharakat. Az ágytámlának dőlve magához húzta a lányt. Egy ideig még beszélgettek, aztán Juli elaludt. Feri hosszan gyönyörködött benne, és tudta, hogy amíg él, mindig őt akarja maga mellett látni. – Szeretlek – súgta neki, azzal feljebb húzta a vállán a takarót.

Délelőtt későn ébredtek.

- Mit csinálsz ma? Be kell menned a hivatalba?

- Igen, de szeretném, ha délután velem jönnél.
- Hová?
- A nagymamámhoz. Szeretnék bemutatni neki. Van kedved?
- Hát persze! Hiszen mondtad, milyen tüneményes.
- Igen az – felelte mosolyogva Feri. – Jut eszembe! Láttam a műteremben, a polc alatti mappákban néhány rajzot, amiken egy régi kőpad van.
- És? Mi köze ehhez a nagymamádnak?
- Csak annyi, hogy kiskorában Budapest ostromát egy pad alatt vészelte át. A részletekre nem emlékszem, majd ő elmeséli.

Miután Feri elment, Juli még jócskán elüldögélt az étkezőasztalnál. Kettejükre gondolt. Feri igazán törődik vele. Hogy meglepte tegnap! Nem értenek egymás munkájához, de mindig megbeszélnek a problémáikat. Istenem, mennyire szereti! Soha nem akarna mással élni! Este majd meg is mondja neki. És lám, Feri is komolyan veszi a kapcsolatukat, hiszen elviszi a nagymamájához bemutatni. De mit vigyen ajándékba? Megvan!

Gyorsan felöltözött, összeszedte az eszközeit és kiment abba a távoli parkba. Nyolc éve is megvan, hogy itt járt. Átsétált a játszótéren, s már messziről látta, hogy az öreg kőpad még mindig ugyanott áll. Lesöpört róla pár falevelet, majd leült rá. Kinyitotta a mappáját, elkezdett rajzolni, és emlékezetből, egyre sebesebb mozdulatokkal feltette a pad vonalait a papírra. Másfél óra alatt kész lett a kép. Letette a földre s a padon ülve, előre dőlve nézegette. Szigorú tekintete minden apró részletet tüzetesen átvizsgált. Egyszerre csak kitárta a karját, hátradőlt a padon, a hátával ölelte. Mi is a teendő még? Végiggondolta: hazamenni, fixálni a papíron a szenet, bekeretezni. De még nem akaródzott mozdulni. Feri nagymamájáé lesz! Talán egyszer együtt is eljönnek ide és elmeséli majd, hogy az ő padja is ilyen volt, hogy még a dédapja faragtatta... és boldog lesz, mint ő most, maradéktalanul boldog.

A kép hibátlan.

Berecz Ágnes Gabriella

Béla bácsi naplójegyzete

Régi családi iratokat böngészve került a kezembe anyai nagybátyám, Béla bácsi naplójegyzete. Jól olvasható, kalligrafikus betűkkel írt jegyzetei sok olyan érdekes adatot tartalmaztak, melyekről eddig nem sok tudomásom volt. Nem tudom, kinek szánta ezeket a sorokat, de olvasás közben úgy éreztem, hogy éppen nekem, a késői rokonnak és kortársaimnak, hogy nem merüljenek el a feledés homályában.

Nevem Béluci

Életem egy szakaszát mesélem most el, azokat az eseményeket melyek megestek velem és számomra fontosak. Ezen események, történések mögött érzések, indulatok kavarognak, még akkor is, ha azokról említést sem teszek.

Lássuk!

Egy nagy házban laktunk. Három ablaka az utcára nyílt, a nagy kétszárnyas kapuja szintén, az udvar felől nagy oszlopos veranda futott végig, ahol esős, zimankós időben bátran lehetett tartózkodni. Fűves udvar és gyümölcsös kert is tartozott a házhoz, amelyik leért a folyóig.

Nevem Béluci, azaz Krajcár Béla. A barátaim néha Petáknak hívnak, de ez azért nem valódi, mert a nevem nem az aprópénzből ered, hanem a Kaiser német szóból, ami tudvalevőleg császárt jelent. Így inkább Császárnak hívhatnának, de ez nekik nem tetszik, mert akkor én uralkodnék rajtuk. Az aprópénzről az jut mindig az eszembe, hogy ha valakit le akartak rázni, azt mondták, kifizettem aprópénzzel.

Kisgyermek koromból nagyapám alakja ötlük fel előttem. Egyszer megengedték, hogy reggel befeküdjek az ágyába, és ott igyam meg a kávémat. Ez volt azonban az első és az utolsó alkalom is, mivel az történt, hogy kiömlött a kávé a dunyhára, amit Piroska, a kis szolgáló duszának nevezett. Nem haragudtak igazán a balesetért, de többet nem engedtek be a nagyapa ágyába. Pedig, hogy kíváncsoztam! Úgy hittem, ha én is befekhetem oda, nekem is olyan szép nagy bajuszom nő, mint a nagyapámnak. Máig sem értem hogyan ömlött ki az a kávé, mikor én már akkor rég tudtam csészéből inni, és a kiskanalat is tudtam használni. Igaz, nem szívószál módjára...

- Béluci, mennyi dolgot ad nekem! – fogadott a konyhában Piroska – Most moshatom a duszát!

- Most moshatom, most moshatom – kántáltam, de Piroska meglegyintett egy törlőruhával, így meghúztam magam.

- Mi ez a derendócia¹? – jött be nagymama.

- Csak beszélgetünk – háritottam el a szidás lehetőségét.

Nagymamám, Greif Mária kicsi, vékonypénzű asszony volt, de borzasztó szigorú, úgy a személyzettel, mint a családjával – különösen a gyerekekkel szemben. Esztergomban született, de a család valahonnan Mannheim környékéről került ide. A nagybajuszú nagyapa abban az időben pelyhedző állú fiatal kadét volt, amikor nagymama éppen hazajött a nevelőintézetből. Sok haszontalan dolgot tanultak ott, de úgy hitték, ezek egy úri kisasszony számára

¹ *derendócia - felesleges hangoskodással járó, látványos felhajtás, céció, húhó*

nélkülözhetetlenek. Megtanult pukedlizni, szépen enni, előre köszönni az idősebbeknek, semmit mondó társalgást folytatni, táncolni, ami mind hasznos a társági élet szempontjából. Megtanult továbbá hímezni, kézimunkázni. Abban az időben mindezek igencsak fontosak voltak, különös tekintettel a társadalmi szokásokra, de nem tanult meg sütni-főzni, sepregetni, takarítani. Minek az egy úri lánynak? Alig ékezett haza, a szülei abban igyekeztek, hogy minél hamarabb bemutassák az úri társaságnak. Erre jó alkalmat nyújtott a nemrég divatba jött Anna bál. Átkocsikázni Füredre hozzátartozott a mulat-sághoz. A bálban ott volt a többi között egy karcsú, elegáns, snájdig kadét is, Diószeghy László. Jó táncos hírében állott.

A mi kadétunknak feltűnt a kecsesen mozgó, hófehérbe öltözött ifjú hölgy. Fehér elefántcsont borítású legyezője feltűnést keltett, hiszen Osváth báróné ajándéka volt. Az első bálozó Mária kisasszony megnyerte a báróné tetszését, amit ezzel a feltűnő ajándékkal fejezett ki. Nagymama ma is őrzi fiatal éveit emlékeként. Nekem is megmutatta egyszer, mikor jó kedve volt. Ritkán történt meg ilyesmi, mert inkább képzeltem el zupás őrmesternek, mint romantikus fiatal lánynak. Sokat gondolkodom azon, hogy miért mások az emberek, mint amilyen az igazi természetük? Itt van példának okáért Piroska, aki szíve szerint minél hamarabb férjhez menne Mózsizhoz, a pakulár² fiúhoz, de közben itt mórrikálja magát a konyhában, ha véletlenül egy férfiember bekukkant az ajtón. Most, hogy nagymama ránk dörrent, behúzta a nyakát, és szaporán neki fogott mosogatni.

- Béluci, kér egy szem cukrot? – fordult felém, miután nagymama kiment. Azért kedves lány ez a Piroska – gondoltam magamban, de nem szóltam, csak hevesen bólogattam, hogy kérem a cukrot. Ritka jó dolog az a cukor – édes és fehér. Úgy elolvad a szádban, mint a pinty. Hogy a pinty hogyan olvad el, azt én nem tudom, mert még kisgyerek vagyok, de így mondják a nagyok, s a kockacukor tényleg hamar elolvad. Ott tartották a kaszten³ felső polcán, hogy a gyerekek ne ériék el. Tartójául egy fedeles porcelán kehely szolgált. Az is veszélyes tárgy volt, mert, „ne nyúlj hozzá, eltörik!” – kiáltást váltott ki a felnőttekből, ha feléje nyújtózkodtam.

Nagyapa többet mesélt nekem, mint a többiek, és később mikor nagyobb lettem sok mindent megértettem a vele történetekből.

A cukortartóra azt mondta, pikszis, amin én mindig nagyot kacagtam, s élvezettel ismételttem.

- Pikszis, pikszis!

² pakulár - havasi pásztor, *pecorarius* (lat) - juhos gazda

³ kaszten – pohárszék, olyan tárolóbútor, amelyet általában díszedény bemutatására is használnak

- Kacaghatsz, de tudd meg, hogy ez híres herendi porcelán.
- Miről híres? – kotnyeleskedtem.
- A gyár is híres, de ez a pikszis is. Tudod – folytatta Laci nagyapa -, egy egész készlet volt ebből a porcelánból. Nászajándékba kaptuk Osváth bárónétól, aki nekem távoli rokonom. Olyan magyar komaság. Az én nagyapám a báróné nagyapjának a hűgát vette feleségül.

Kisgyermek korom emlékei, mint egy reflektorfény világítanak meg egyes embereket – nagymamát, nagyapát, Piroskát és a többi rokont, ismerőst.

Iskolába megyek

Éppen a kerítés tetején egyensúlyoztam barátom nagy ámulatára, mikor váratlanul behívtak az udvarról.

- Béluciii! – harsogta Piroška a konyhaajtóból.

Ennek a hívásnak nem volt értelme ellene szegülni, mert akár csihi-puhi is lehetett az ellenkezés következménye. Leugrottam a kerítésről, s hátrahagyva a barátomat és futottam be a házba. Nem volt semmi baj még, csak uzsonnázni hívtak. Kiderült, hogy nem akármilyen uzsonnáról van szó. János-bácsi is ott ült az ebédlőasztalnál, és éppen a főhelyen, ahol máskor nagyapa szokott ülni.

- Üljj csak le te is a helyedre – szólott nagymama.

Mind nagyon komolyan ültek, s miután Piroška behozta a tejeskávét és a piszkótát, elmondták, hogy eljött az iskolába menés ideje számomra. Bentlakásos iskolába fogok menni, mert így határoztak a felnőttek. Ők mindent jobban tudnak nálam, és azzal nem törődnek, hogy én mit szólok hozzá.

Mindent János-bácsi intézett, Nagymamám rokona, aki tudós kanonok volt. Nagyszüleim nehezen tudnak már tovább nevelni. A koruk miatt. Édesapámat pedig egy galíciai garnizonba helyezték át, édesanyámat - úgy mondták – elvitte a „hurut”, mikor még kisebb voltam. Ez valami veszélyes dolog, betegség és sokan behaltak. Ezért vagyok én a „szegény Béluci”. Most elküldenek iskolába. A Körös-parthoz közel egy nagy-nagy házban volt az iskola, és az internátus. Szent Vince nevét viselte és apácák rendelkeztek felette. Nagyon sok gyerek járt oda, de a bentlakásban csak vidékiek és olyan árvagyerekek voltak, mint én. Láttam őket, a nagy udvaron, mikor szünetet adtak két óra között. Egy elkülönített részen óvoda és bölcsőde is volt külön udvarral.

Hogy mennyit szaladgáltunk azon a nagy udvaron! Fák állottak köröskörül, és egy kiskapun keresztül át lehetett menni a virágos kertbe, de oda minket, kis gyerekeket nem engedtek be. A nagyobbak néha engedélyt kaptak, hogy

ott sétáljanak. Sokszor leskelődtünk ácsingózva a kerítés mentén, vajon mit csinálnak a sétálók. Valamiket felolvastak egymásnak füzetlapokról.

- Költőnek készülnek – súgta egyik társam.

Fogalmam sem volt, mi lehet az, de szégyeltem megkérdezni, nehogy sült butának tartson. Azért csak ott motoszkált a fejemben a kérdés, és este lámpaoltás után súgva megkérdeztem a mellettem levő ágyban fekvő iskola-társamat, Vilmost. Ő egy évvel nagyobb nálam, és biztosan sok mindent tud már.

- Vili! Mi fán terem az, hogy költő, a nagyfiúk miért készülnek költőnek?

- Olyanok, tudod, akik verseket írnak.

- De miért?

- Tetszik a lányoknak...

- Csend! Ne pusmogjatok! – szólt ránk a nevelő.

Nagy szigorúság uralkodott itt. Az apáca nénik minden hibát észrevettek, és a büntetés sohasem maradt el. Mindenféle megvonások képezték a büntetéseket. Például, szünetben nem lehetett kimenni az udvarra, vagy órák után bent kellett maradni az osztályban még egy órát. Szégyenpad is volt, meg sarokba állítás, sőt nem ritkán körmös, vagy fenekes. A legfélelmetesebb az volt, ha a főnöknő elé hívtak. Én magam is így jártam. Nem csak az esti puszogás miatt, hanem más bűn is terhelte a lelkemet.

Az történt, hogy az osztályban előttem Artúr ült, egy más felekezethez tartozó fiú. Így mondták, más felekezethez tartozik. Nem tudom, ez igazából mit jelent, de azt mondták, és a vallásórán neki nem volt kötelező jelen lenni. Az édesapja Szent Vincének sok pénzt ajánlott, ha rendes embert faragnak a fiából, mert otthon ez nem sikerült. Összeférhetetlen, rossz gyerek hírében állott. Mi, többiek is gyanakodva fogadtuk, de később megszoktuk és engedtük, hogy együtt játsszon velünk. Valamilyen általam ismeretlen okból kopaszra nyírták még otthon, s most ujjni sörte borította a fejét. Engem különösen ingerelt a kugli fej látványa, egyik nap bele is vágtam a tollszemből fabrikált nyilacskámat. Beleállt a bőrébe és Artúr úgy visított, mint a fába szorult féreg. Lett is nagy kalamajka. A tanító néni, aki szintén apáca volt, kirángatott a padból, leszidott mindennek, és beállított a sarokba. Órák után mennem kellett a főnöknő elé. Meg voltam ám ijedve! Olyan kicsire húztam össze magam, amilyenre csak tudtam.

Egy kicsi szobába vezettek, ahol egy szentkép előtt térdelve imádkozott a főnöknő. Fel sem nézett, amikor beléptünk. Az engem kísérő szórór térdet hajtott, keresztet vetett, csendben megállt és kezét fejemre téve várakozott. Egy idő után a térdeplő főnövér keresztet vetett és felállt, rám nézett, majd intett a kísérő szórornak, beszéljen.

Beszélt is! Elmondta összes hitványságaimat, hogy este villanyoltás után beszélgettem, hogy nem ülök rendesen a padban, hogy beleszúrtam a tollszemet az osztálytársam fejébe, hogy ... hogy ... hogy...

- Krajcár Béla! – kezdett halk, de szigorú hangon. Közben mereven a szemembe nézett, s zöld fények csillantak meg a szemeiben. A nagy cirmos kandúrnál láttam ilyen villanást, mikor megpillantotta az eresztől a földre leszálló verebet.

Nagy „prédikációt” tartott nekem, megmagyarázva, hogy csak a tanfelügyelő, főtisztelendő János kanonok úr külön utasítására vettek fel.

- Én, a Szent Vince apácarend vezetője felelek személyesen a nevelésedért.

És rendes embert faragunk belőled, még akaratod ellenére is! – fenyegetett.

Ahogy belemelegedett a mondókájába, úgy apadt el bennem a félelem, s kezdtem figyelni, mit is mond. Gyermeki eszemmél próbáltam megérteni a lényegét, kihámozni a beszéd lényegét. Azt magyarázta, hogyha nem viselkedem rendesen, úgy bánnak majd velem, mint azokkal, akik büntetésből kerültek ide. Közben egy nagy felfedezést tettem – a zárdafőnök fél János bácsitól. Fél Monsignore János kanonok úrtól!

Ezek után, ha valamiért megróttak, mondtam, hogy bocsánat, többé nem teszem és meg fogom gyónni János atyának. Ettől mindig egy pillanatra felhő futott át a nevelő szőror tekintetén. Napról napra kevesebbek lettek a kifogások a viselkedésem ellen. Egy idő után úgy tapasztaltam, mintha több barátom lenne. Eleinte hízelgett a hiúságomnak, később nem törődtem vele. Voltak olyanok, akiknek a barátsága hasznomra volt az iskolai dolgokban. Vilmosnak különösen örültem, mert szívesen segített a matematika nehéz tételeinek a megértésében. Másik barátom, akinek hasznát vettem – igazi hasznát – Herzig Ottó volt, egy negyedikes nagydiák. Ő segített, hogy tökéletesítsem az irodalmi német tudásomat és a latin nyelvet. A némettel nem volt semmi gond, hiszen otthonról hoztam az alapot, de a latin eleinte nehezen ment. Ottónak köszönhettem, hogy év végére kitűnő lettem belőle. Később is tartottam a tempót, mert jó nyelvezéssel áldott meg a szentlélek. Meg aztán ott állt előttem János-bácsi példája, akit itt az intézetben János atyaként emlegettem.

Igazi nagy példaképem volt ő. Már kisgyerekkoromban is csodáltam, de akkoriban a külsőségek, a megjelenése, mozdulatai, beszéde ragadott magával. Később nagy tudása, s az a tény, hogy a paraszti világból kitörve lett rangos papi méltóság. Még a teológia doktora – Theologiae Doctor – címet is elnyerte a velejáró magas kinevezésekkel. Utóbbi kinevezése így szólt (bekeretezve ott függött a szobája falán):

„Mi Első Ferencz József Magyarország Apostoli Királya emlékezetül adjuk ezennel jelentvén mindennek kit illet, hogy Mi kegyes tekintetbe vévén azon erényes szép tulajdonokat, tudományt, tanultságot, példás erkölcsi jámborságot, s egyéb jeles tehetségeket melyeknél fogva tisztelendő CSIKÓS JÁNOS székes egyház kanonokja, keresztelő Szent János címzetes prépostja királyi kegyelmünkbe ajánltatott főpártfogói jogunk erejével jogilag, tetteleg s törvényszerűen megürült bácskai főesperességbe minden javadalmával, hasznával, s illetményével együtt Őneki, mint alkalmas, miden tekintetben érdemes, Felségünknel is kedves férfinak adtuk.”

Ilyen jeles férfiú szerettem volna lenni felnőtt koromban. Ennek érdekében tanultam szorgalmasan, s igyekeztem a környezetem hajlandóságát felém fordítani. Egy kis ravaszság, türelmes hallgatás, némi ajándék megtette a magáét. Árulkodni, azt nem! Megvettem és a többiek előtt megszegényítettem azt, aki árulkodott a társaira. A bajtársias összetartást tartottam a legfontosabbnak, s ezt szorgalmaztam iskolatársaim között. Megbecsültek érte és hallgattak rám. A nevelő apácákat megtanultam kezelni. Elég volt egy halvány hivatkozás János atyára és máris megszelídült a különben következetes szigor. Négy éven át tartott ez az állapot. Ennyi ideig vállalták a vincés nővérek az ifjúság nevelését. Ezután ki hazament, ki gimnáziumba, vagy másikkal nevelő intézetbe.

Vakáció apával

Karácsonyra, húsvétra mindenki hazamehetett az intézetből, már ha az illető nem állt büntetés alatt. A nyári szünidő számomra külön izgalmat hozott. Piroska jött értem, aki még mindig a Grossmutternél volt a mindenés.

Már ahogy hazaértünk jött az első meglepetés. Ketten vártak rám, két idegen. Akkor még idegenek voltak számomra. Az egyik apa tisztiszolgája Márton néven mutatkozott be, a másik frajlain Tilde, a német lány.

- Hozzám jöttetek? – kérdeztem meglepődve – S ugyan biza miért?

- Hogy vigyük el Béla úrfit Lembergbe, édesapjához, a főhadnagy úrhoz - jött Mártontól a válasz. - Én képezem a véderőt, és Tilda a kényelmes utazást.

Ugrálni kezdtem örömben, s cuppanós pusztit adtam a frajlain arcára, aki zavarában úgy elpirult, hogy el kellett kacagnom magam. Erre mindenki kacagott, még Piroska is. Persze azonnal megjelent nagymama, és arcunkra fagyott a nevetés.

- MenjeteK csomagolni! Kora reggel indultok Apád kocsit rendelt nektek.

Gyorskocsit.

Nem vártunk újabb biztatást, s mind a négyen felrohantunk a szobámba.

- Mi van? Betörték a tatárok? – bújt ki nagypapa a könyvtárból, ahol egész nap olvasgatott és pipázott.
- Megyek apához! – lelkesedtem.
- De vissza gyere, ám! Kinek mesélek esténként, ha mindig odavagy?
- Visszajövök, nagypapa, a vakáció végén – öleltem meg a nyakát.

Izgalmas utazás vette kezdetét. Reggel, kora hajnali órában tódultunk ki a házból, Piroska izgatott sürgetése közepette. Máskor ilyenkor a ház még aludt, de most suttozás, visszafojtott beszéd, kopogás, csoszogás zaja verte fel a csendet

- Gyerekek, csak gyorsan, frissen, úgy segít meg a Jóisten! – bújt elő hálósipkásan nagypapa a szobájából, bár máskor későig ki nem mozdult volna. Az öregúr nem állta meg, hogy búcsút ne intsen kedvenc unokájának, bár a búcsú ünnepélyességén sokat rontott a hálósipka meg a bajuszkötő, ami harsány hahotára ingerelte az útrakész társaságot.

Közben beállt a ház elé a nagy batár, s mi nagy vidáman felcihelődtünk. Nagy, üveges, ablakos kocsis érkezett, a bakján a kocsis mellett egy hajdú is helyet foglalt, felhajtott szélű sapkájába darutollat tűzött, s ettől olyan régi-módias lett az egész alakja. Kacagni kellett rajta. Bent a batár belsejében már ült valaki a kipárnázott ülésen. Egy férfi, aki csizmát és rövid zekét viselt.

- Tatár Kornél vagyok és utólagos engedelmmükkel élve, beültem ebbe a gyorskocsiba, hogy mihamarabb elérjem úti célomat, a Károlyi család birtokát, ahol én leszek a jószágigazgató...

Így mondott egyfolytában, mint a vízfolyás, mialatt mi is elhelyezkedtünk, és a csomagjainkat Márton a hajdú segítségével elhelyezte a többi csomag között. Rengeteg csomag: batyu, láda, doboz, zsák volt felhalmozva a kocsis tetején és hátulján és egyeseken odakötözve.

Kalandozó utazásnak ígérkezett a hosszú út, hegyen-völgyön át, falvak, városkák házai között. Néha megálltunk pihenni. Nem is annyira az utasok, mint inkább a lovak igényelték a pihenést. Nem siettünk, s így az egész utazás egy hétig tartott. Itt-ott más utasok szálltak fel, de hosszabb ideig egyikük sem utazott velünk Tatár Kornélt kivéve, aki három napig „szerencsételtett jelenlétével” – ahogy Márton mondta komolykodva, közben gúnyosan mosolygott. Megkedveltem apám tisztiszolgáját, sokat kérdezősködtem tőle, s ő mindig szívesen válaszolt. Nagyon vártam már, lássam a garnizont, a kaszárnyát.

Frajlain Tilde általában csendesesen viselkedett, gondoskodott az ételünkről, este elrendezte a hálóléteket a fogadóban, ahol megszálltunk, betakarított, mintha otthon lennénk, s jóéjszakát súgott a fülembe.

- *Gute Nacht, mein kleiner Herzensdieb. Schlaf gut, ich hab Dich lieb!*⁴

⁴ *Aludj jól kis szívtipróm! Szép álmokat, szeretlek!*

Magyarul nem beszélt, Márton pedig németül nem tudott tíz szónál többet, így én tolmácsoltam közöttük, ami sok nevetéssel, kacagással járt. Robogva száguldott a delizsánsz⁵. A városok palotái csak úgy suhantak el mellettünk, az emberek megálltak, úgy bámultak utánunk. Tilda rettegett a robogástól és ijedten, izgatottan megragadta a vállamat.

- Béluci! Béluci! – kiáltotta egyre erősebb hangon.

Kinyitottam a szemem, s Piroskát láttam magam előtt, amint éppen költöget.

- Ébresztő, a bérkocsi már itt van!

- Az utas... a hajdú...

- Mit motyog, Béluci? Vagy még álmodik?

- Tilde takart be?

- Mit álmodott, kis csacsi Béluci?

Na, ettől felébredtem. Nem szeretem, ha lecsacsíznak! Megráztam a fejem, kiugrottam az ágyból, s aztán már minden rendben ment. A ház még aludt, s mi csendesen óvakodtunk ki a kocsihoz, melyen nem ült hajdú, csomagok rakása sem borította, és utas sem ült benne. És nem egyhetes utazásra készült, csak a Nagyállomásra vitt ki bennünket a vonathoz. Akár milyen csendesen próbáltuk mozogni, csak felébredtek az öregek, mert az emeleti ablakban megjelent nagymama arca, ahogy visszanéztem, és búcsút intett. Egy másik ablak is kinyílt, s nagyapa éppen olyan hálósapkával a fején, mint amilyent álomban láttam, harsogva jó utat kívánt. Nem csak az álombeli, ez az utazás is érdekesnek ígérkezett, hisz hálókocsival utaztunk, ami pont olyan volt, mintha egy olyan régimódi postakocsiban ültünk volna.

A város, ahova megérkeztünk egy kis csalódást okozott nekem, mert szinte alig láttam valamit is belőle. Az állomáson reggel egy egylovas bérkocsiba szálltunk, s mentünk egyenesen ki a laktanyákhoz. A tiszt lakások is ott voltak a laktanyák mellett. Innen a város, gyalog jó órányira volt. Ritkán kellett azonban bemenni, mert volt itt egy nagy vegyesbolt, ahol mindent árultak, amire csak szükség lehetett. Kantinnak hívták és este korcsmaként működött. Élveztem ezt a vakációt, a sok katona jövésmenése érdekes látvány volt, és apa közelebbi barátai, katona társai szívesen beszélgettek velem, ami külön élményt jelentett. Kalandjaikról, hőstetteikről beszéltek, én tátott szájjal hallgattam, s ez újabb történetek elmondására sarkalta őket. Egyik hajmeresztőbb volt, mint a másik, és akkoriban ezeket még el is hittem.

Ezt a vakációt követően minden nyarat apánál töltöttem, négy éven keresztül.

⁵ személyszállító postakocsi

Messze, az égig érő hegyek között

Apát bár áthelyezték egy másik helyőrségbe, messze a hegyek közzé, nyáron oda is elvitt, ami számomra újabb kalandokat hozott. Krajcár nagyapa és családja a közelben lakott. Értsd úgy a közelt, hogy másfél-, két óra vonattal. Égig érő hegyek vették körül a falut, ahol élt, ahol a birtoka volt. Ő gondozta a családi birtokot, a testvérei rábízták.

- Végre megismerhetem az unokámat! – fogad hangos örömkialtással

Krajcár nagyapa.

Beszélgetésbe merültünk, s én bámulva meresztem a szemem, hisz ilyen falusi udvart még nem láttam. A házba nyolc lépcsőn kell felmenni. Megszámoltam! Ablak is nyolc nyílt az udvar felé, a hosszú tornáca. Szépen faragott deszkából készítették a tornác korlátját, s az alja is deszkából volt lepadolva, jól dübörgött, ha végigfutottam rajta. Azután az udvar maga egy kész csoda! A nagy, faragott kapu két szárnya olyan vastagra készült, hogy az megvédjen a betolakodóktól, mellette kis ajtó a gyalogosoknak, de az is jó erős. A kerítésnél körben gyümölcsfák sorakoztak, de középen jókora hely maradt a kocsik, szekerek számára. A kapuval szemben hatalmas hodály volt. Ott tartották a szekereket, meg más általam sohasem látott gépeket, szerszámokat. A ház mögött nagy gyümölcsös húzódott fel a domboldalon. Olyan jól lehetett a fák között szaladgálni, a fűben hengergőzni!

Apát közben frontszolgálatra osztottak be, s én így itt rekedtem Krajcár nagyapánál. Eleinte nem vettem észre semmi különbséget, de a felnőttek egyre izgatottabbak lettek, háborúról beszéltek. A falubeli legényemberek is bevonultak hirtelen. Nem sokat értettem az egészszözl, csak annyit, hogy egyelőre itt maradok, és esténként nagymama, Krajcár nagymama az ágy elé térdelt, s én is melléje, és halkán azért imádkozott, hogy ne legyen baja a családnak, a gyermekeinek, az unokáinak.

- Itt is lesz háború? – kérdeztem ijedtem.

- Messze van az, nem jön ide! – nyugtatott nagymama.

Krajcár nagymamámat mamának szólították az unokái. Mosolygós, serény asszony volt, s olyan kerek, hogy szinte gurult, mikor ment. Mindegyik unokáját szerette, de úgy éreztem engem különösen. Mindenféle jó falatokkal kedveskedett – rácsos tészta, fonott kalács, édes málé, meg más finomságok.

Nem telt sok idő, s a háború mégis ideért. Egyik nap lovas hírnök érkezett a faluba, s kétségbeesetten kiáltotta:

- Betörték Ojtoznál az oláhok!⁶ Meneküljön, aki tud!

⁶ - 1916. augusztus 27-én Románia megtámadta az Osztrák-Magyar Monarchiát

Megbolydult a falu, a plébános köré gyűltek, s kérdezték kétségbe esve, mit tegyenek. Nagypapa nem sokat gondolkozott, hanem befogatott a kétkerekűbe, amivel a vásárokbá szokott járni, s felültetett a nagymama mellé.

- Terka, vigyed a gyermeket Váradra! – szólott nagy meglepetésemre nevéén szólítva mamát - Ne álljatok meg csak sógornál, Szentmártonban, onnét félnap alatt elérítek Udvarhelyt. A kocsit, s a lovat hagyj Mártoneknit, onnan majd hazakerül, ha isten is úgy akarja!

Minden így történt, ahogy Krajcár nagypapa meghagyta. Mama úgy hajtotta a sárgát, mintha egész életében ezt csinálta volna, az utat is pontosan ismerte, tudta, hol kell megállni pihenni, falatozni, tudta, hol vannak a gázlók, ha folyóhoz, patakhoz értünk. Udvarhelyre érkezve alig pihentünk egy órányit, szálltunk is fel a vonatra. Sok ember tolongott az állomáson, de csak sikerült helyet kapnunk az egyik fülkében. Innen indult Segesvárra a vonat, s minden faluban megállt, ahol mind újabb és újabb utasok szálltak fel. Segesváron az átszállásnál nem volt semmi gondunk, nagymama feltalálta magát a vaspályák útvesztőjében. Itt is rengeteg ember tolongott, nyomult, igyekezett valamilyen vonatra feljutni. Zúgott, morajlott a sok ember. Mindenki a háborúról beszélt, a románok váratlan betöréséről. Ez ment a vonaton is végig, ameddig megérkeztünk. Dühösek, de inkább elkeseredettek voltak a menekülők, aggódtak a bizonytalan jövő miatt.

Nem mondhatom, hogy Grossmutter nagy örömmel fogadta volna Krajcár mamát, ő azonban nem vette zokon a rideg fogadtatást, hanem mosolyogva, ellenállhatatlan kedvességével meghódította a ház népét.

- Köszönöm, hogy elhoztad az unokánkat! – jelentette ki végül Grossmutter megenyhülve.

- Hála Istennek, hogy épségben hazaértél! – kiáltott fel örvendezve nagypapa, amint beléptünk a házba.

A két nagymamám között kezdődő harc ezzel elcsitult, mielőtt még kitört volna. Apától jött egy-egy levél, levelezőlap a harctérről, de hogy merre járt, azt nem tudhattuk, csak, hogy jól van, és sokat gondol ránk.

Azért örültem, hogy annyi kalandos utazás után hazakerültem, még ha szigorú nagymamám csóválja is rosszállóan a fejét, ha valami nem kedvére történik. Nem sok változás történt, ameddig távol voltam, csak barátomat, a szomszéd Mezei Pistit nem találtam sehól. Piroska mondta el aztán, hogy mi történt.

- A barátod, azt mesélte – kezdte Piroska -, hogy az apukáját a minisztériumba hívták, mert valami fontos dologgal akarják megbízni, de én azt hiszem, inkább külföldre menekült. A család pedig szégyenében kiköltözött vidékre.

- Miért szégyellték magukat? Valami rosszat csinált a szomszéd bácsi?

- Úgy mondják, sikkasztott...
- Sika..., mit csinált?
- Sikkasztott, elvette a pénzt, amit rábíztak, és most valahol külföldön lébecol⁷.
- Mindig olyan szavakat mondasz, amit nem értek! - nyafogtam.
- Grossmutter mondta így. Én is csak sejtem, hogy mit jelent.
- Akkor miért mondasz, ha nem tudod, mit jelent? Buta-butabuta!

Csúfolódtam vele, de nem haragudott meg rám, csak kacagott, s egy barackot nyomott a fejem búbjára.

Krajcár mama közben berendezkedett - ideiglenesen - az emeleti vendégszobában.

- Csak addig a pár napig, hétig, ameddig rendeződik a helyzet! – jelentette ki.
- Addig marad nászasszonyom, ameddig akar, ameddig szükséges! – volt a meglepő válasz.

Ez annyival meglepőbb volt, mint eddigi viselkedése alapján várható volt. Láttam én gyerek fejjel is, hogy közte és apa között valami nincs rendben. Piroskát kérdeztem, de csak a vállát vonogatta, hogy „bolondság”. Ennél többet nem tudtam belőle kihúzni.

Nehéz idő

A háború bár távolinak tűnt, de naponta érezni lehetett a hatását – behívó behívót követett, megdrágultak az élelmiszerek, megjelentek az úgynevezett műrosztos árucikkek. Apa leveleiből bizakodás csendült ki, de egy megjegyzése elgondolkoztatta a felnőtteket. Azt írta, hogy János-bácsi keressen nekem egy távolabbi iskolát. Ő pedig a számára oly kedves Duna parti Szemináriumot választotta, ahova közbenjárására már karácsony után felvettek, bár igazából nem fülött a fogam az új iskolához. Nem éreztem a papi hivatás iránt elhivatottságot. Igaz, más hivatás iránt sem...

A tanulás iránt sem igazán. Bár a klasszikus nyelvek nem mentek nehezen. Tanítottak a latin mellett, ami ugyebár egy pap számára elengedhetetlen, ógörögöt és a nagobbaknak hébert is. Tanárunkat kopasz feje és szemüvege miatt Théta bácsinak hívtuk magunk között. A latin ugyan jól ment, de a görög nagyon nehezen, haragudott is rám a tanár úr, aki, mint az összes többi tanárunk is felszentelt pap volt. Nem fért a fejébe, hogy aki latinból kitűnő, az hogyhogy nem brillírozik görögből is. Azért nem igazán haragudott ő, bár nem is jó szó a harag arra az elszánt igyekezetre, amivel mindenáron meg akarta tölteni a konok kobakomat az ő tudományával, a görög nyelvtan

⁷ *lebzsel, éli világát (a német leben – élni – igéből)*

rejtelveivel. Ezt úgy próbálta elérni, hogy mindegyre felszólított, ha valamelyik nebuló a felelés közben elakadt, szentori hangon felkiáltott: „hogyan van, Béla!” Erre én felálltam, s ha tudtam, megválaszoltam a kérdést. De legtöbbször nem tudtam. Hogy az újabb dorgálást elkerüljem, a füzetemet lapozgatva figyelmesen követtem a felelést, és ha felhangzott a kérdés, a füzetből kilestem a választ és megmondtam. Az lett az eredmény, hogy évvégére jól belejöttem a görögnyelvtanba és jelessel zártam az évet. Minden kezdeti idegenkedésem dacára még ma is kedvenceim közé tartozik az ógörög nyelv és a homéroszi világ.

Nehezen teltek a kolostori szigorúságban töltött évek. A világtól elzárva tengettük napjainkat, mintha egy távoli szigeten éltünk volna, ahol sohasem kötnek ki hajók. A háború szele is csak annyira ért hozzánk, hogy a fiatalabb paptanárok eltűntek, s imáinkban napi ötször a szövetségesek fegyvereire kértünk áldást. A fegyverekre! Sohasem tudtam felfogni, hogy mi ez az egész. A fegyverekkel embereket ölnek. Nem? És akkor erre áldást kérni érthetetlen volt számomra.

Édesapámról semmi hírt nem kaptam, se a család többi tagjától és az sem volt kitől érdeklődjem. Egyik délután a szilenciumról kihívatott a gárdián⁸, üzente, mennék be hozzá. El sem tudtam képzelni mi történhetett, mit akarhat tőlem a rendfőnök?

- Gyere, gyere fiacskám! – szólott, miután a kíséző szerzetes bejelentette, hogy megjöttem.

Egy félkarú katonatiszt ült a szobában.

- Édesapám! – ismertem meg.

Jobbkarját felém nyújtotta, a bal helyet csak az üres kabátujj fityegett. Sírva öleltem át a nyakát.

- Apukám, édes apukám... - hüppögtem.

Tovább öleltem, nem bírtam elszakadni tőle.

- Nyugodjon meg, fiam! – szólt Domonkos atya, a gárdián.

Hogy nyugodjak én meg, látva az üres kabátujjat, érezve, hogy csak egy kézzel tud apám átölelni? Hogy nyugodjak meg? Zokogva sírtam a vállán. Fél kezével simogatta a fejemet, csak lassan csillapodtam.

- A százados úr kérésére elengedlek, hogy estig vele légy – hallottam a gárdián hangját. – Az esti ájtatosságra gyere vissza.

- Így lesz, atyám! – válaszolta helyettem édesapám.

Sétáltunk a városban céltalanul, s közben elmondta apám, mi is történt velem. Srapnel⁹ szilánk zúzta össze a karját, ezért kellett levágni. Sokáig volt

⁸ - szerzetesrendi házfőnök

⁹ - repeszgránát, robbanólövedék (Henry Shrapnel, a lövedéket kifejlesztő tisztnévéről)

kórházban, de most már jól van. Le akarták szerelni, de ő kérte, osszák be irdoi munkára. Holnap kezd a hadkiegészítőnél.

Az évek lassan teltek a „lelki és tanulmányi képzés” szigorú, merev keretei között. Mikor édesapám meglátogatott – nem gyakran történt –, az ünnep volt számomra. A háború véget ért, de ez nem hozott békét, nem is hozhatott mást, mint bánatot, nyomorúságot, elégedetlenséget és csalódást.

A klasszika-filológia tanárunk, ha szóba jött az órán az ország helyzete, így mondta „*Vae victis!*”¹⁰ és bizony igaza volt!

A kedves nagyapó, a hajdani délceg Diószeghy László átvette az égi hadapródiskola behívóját és kiköltözött a nyugalom kertjébe. A temetésre kiengedtek és ott álltam Grossmutter és édesapám között, és sírtam, mint a záporosó, de közben megfigyeltem, hogy nagyanyám egyetlen könnyet sem ejtett. Kemény asszony...

A gyászmisét János-bácsi celebrálta. János atya, ahogy mindenki hívta rajtunk kívül. Két szerep segített, mert már olyan vén volt ő is, hogy nehezebb esett a szertartást egyedül végig vinnie. Öreg barátjától búcsúzva így szólt prédikációja végén:

„Mennyei Atyánk, ki a szívekbe látsz, tudod, hogy ártatlan ember volt, akit sohasem a harag, vagy bosszúvágy vezérelt tetteiben, légy kegyes hozzá!”

Ezzel még nem lett vége a családot ért veszteségeknek. A háború elvitte a Diószeghy örökséget, s maradt egy sovány özvegyi nyugdíj nagymama részére. Piroska már rég hazament a szülőfalujába, a nagy házat bérbe adták, csak így lehetett fenntartani. Grossmutter a szobáját tartottam meg és egy kis konyhaszerű helyiséget, ahol csak a főzőkályha, s egy asztal fért el. A bérleti díj valamiképpen enyhített anyagi gondjain, de egyre nehezebben tudta magát ellátni – segítségre szorult. Büszkeségét félretéve kénytelen volt elfogadni, az apa által felfogadott társalkodó-ápolónő szolgálatait.

Apa a hadirokkant segély mellett szerzett egy műszerész kiegészítő állást, s így anyagilag jobban állt a nagymamánál. Ezért tudta magára vállalni a gondozónőt. Grossmutter bár nehezen, de elfogadta.

Bige Szabolcs Csaba

¹⁰ „*Jaj a legyőzötteknek*”

Hegyi kecske

- Megkötöttük a szerződést! – jött haza egyik nap édesapám, de látszott rajta, hogy a méreg majd felveti.

Hatodikos koromban engem is felvettek a szüleim a családi kupaktanácsba és ezzel elindítottak, legalábbis a gondolkodás bonyodalmas erdején keresztül, a nagybetűs élet felé. Mint később kiderült, mert ez az eset engem már hetedikben ért, hogy édesapám az állami szerződő bizottsággal való megállapodásról érkezett haza. Abban az évben kitalálták az elvtársak, hogy a szerződéseket előnyössé teszik az emberek számára.

Szerződni, annyit jelentett, hogy tavasszal ünnepélyes morgolódások közepette, papíron, megígértették a mezőgazdasági dolgozókkal – nekik csak parasztokkal –, hogy december hónapban beszo­l­gá­l­tat­ják állataikat, ki amit ígért. Nem Karácsonykor –, mert nekik nem volt Karácsony, – hanem december 29-én, *a király elűzésének ünnepe* előtt egy nappal, bocsánat *a Köztársaság kikiáltásának ünnepe* előtt egy nappal, a tavaszi ígélet alapján, a mezőgazdasági dolgozó beszo­l­gá­l­tat­ja amit ígért, vagyis tyúkot, disznót, juhot, borjút, ki-ki az állatainak egy részét. Természetesen nem ingyen, Állam Apánk nem várta el a mezőgazdasági dolgozótól, hogy ingyen dolgozzon, hanem pénzért, csakhogy állami árban, vagyis a piaci ár egynegyedén, egyötödén.

De, szerződni mindenkinek kellett. Mi disznókkal és tyúkokkal foglalkoztunk, így ránk az a nemes feladat várt, hogy évente le kellett adnunk egy disznót és tíz tyúkot. A tyúkokat könnyen kizsarolták, mert akkor kaptuk meg az étolaj és a cukor porciónkat, (amit városon semmi ellenszo­l­gá­l­ta­ta­ás nélkül a megszabott áron kiosztottak), ha vittünk egy tyúkot vagy húsz tojást. Természetesen azért is fizettek, azaz levonták a cukor árából a tojás árát, illetve az olaj árából a tyúk árát. Érdekes módon a végén mindig fizetni kellett. Valahogy éreztük, hogy ez nem kommunizmus, hanem valami mocsok, vad-kapitalizmus, de kimondani nem mertük.

A disznó-szerződés egy külön szertartás alá esett. Tavasszal lerendelték a parasztokat a bizottság elé és ott egy szabályos szerződést töl­tö­ttek ki, amit a paraszt természetesen aláírt, hogy legkésőbb december 29-ig, lead állami áron egy disznót. Emlékszem abban a szerződésben 17 lej 50 bani volt a kilónkénti ár, de a disznó é­lő­súlyba a piacon már májusban elhagyta a 65 lejes, bűvös, kilónkénti árat, mire a mi disznónk leadásra került 85 lejbe járt az ára é­lő­súlyba, de ne szaladjunk előre az időben, mert addig sok minden történt.

Az az év egy különleges év volt, amikor egy lengyelországi, kétéves fajta, baláj disznót próbáltak behozni az országba. Nem igazán volt sikere és az állami gazdaságok a báznai fajtát nem akarták lecserélni a lengyelre, így az

elvtársaknak maradt egy csomó malacuk és valaki elgondolta, hogy eladják a malacot, szerencsére állami árba a parasztoknak, akik majd felnevelik őket és a szerződés alapján majd leadják decemberbe a hizott disznókat. Csak egy kicsi részlet került el az elvtársak figyelmét, hogy a lengyel fajta *kétéves*. Ezt természetesen a parasztoknak is elfelejtették elmondani.

Hát ebből a szerződéskötésből érkezett édesapám a hírrel, hogy megkapjuk három hét múlva a malacot, amit fel kell nevelni és decemberbe leadni. Ő a malacot már ma kifizette, szerencsére csak állami árban. Megjött a várva várt malac, inkább süldő, hosszú az orra, vékony a lába, sovány és magas, határozottan magas volt. Csodálkoztunk is, mert a disznói zömökség egyetlen jelét sem mutatta. Nekünk addigra már megvolt a két fekete nyakkendő malacunk, amelyikből az egyik ment volna a szerződésbe, a másik pedig karácsonyra az asztalunkra.

Külön ólat kellett édesapámmal készítsünk, mert ez a lengyel malac sehogyan sem fért meg a magyar malacokkal, Romániában. Nemzetiségi alapon kötekedtek, hiába hangoztatta minden beszédében szeretett kondukátorunk, hogy a mi országunkban békésen megférnek: a románok, a magyarok, a németek és a más nemzetiségűek, ezek mégsem fértek meg.

Minden esetre, ahogy telt az idő semmilyen hasonlóság nem mutatkozott a malacok között. A két fekete gömbölyödött és disznó módra habzsolt, a lengyel meg nőtt magasra és sovány-vékonyra, miközben csak szürcsölt. Édesapám kitöltötte a moslékot, először ráeresztette a lengyelt, az felszívta a levét, utána azt visszahajtotta, és jöhettek a feketék, ők aztán felhabzsolták a moslék vastagját. Először az „*agár*” nevet kapta édesapámtól, de aztán édesanyám véglegesen pontot tett az „*i*”-re, amikor elkeresztelte „*Hegyi kecskének*”. Ő ugyan sosem látott hegyi kecskét, vagyis zergét szabadon élőben, de valahogy úgy gondolta, csak ilyen lehet az a kecske: sovány, vézna és magas. A kecskesége úgy mutatkozott meg, hogy a félfedél alatt létrehozott, elkerített részből, többször is kiugrott, akár egy kecske. Édesapám be kellett fedje azt a részt is szabályos ólnak.

Egy hasonlóság mégiscsak lett a malacok között. Nem vettük észre, hogy Pártunk és Államunk a lengyel malaccal együtt galandférget is adott, pedig arról nem volt szó a szerződésben. A lengyel fertőzött volt, hát bírta, de a feketék, ahogy megféggesedtek, rögtön kidőltek. Elment az étvágyuk és ordítottak a fájdalomtól. Mire rájöttünk, hogy mi a baj és az állatorvos megállapította a fertőzést, az egyik fekete már a végét járta és meg is döglött. Akkor láttam életemben először és utoljára galandférget a maga valóságában, addig csak az állattan könyvemben rajzon. Igaz, hogy a rajzon írta, hogy hatvan-nyolcvan centi hosszú és félcenti-egycenti vastag.

Amikor a megdöglött fekete malacból szappan lett, akkor bontotta fel Zsiga. A belsősegeit beleástuk egy gödörbe, majd oltatlan mésszel és vízzel leöntöttük. A gödör szélén Zsiga, hosszan hasította a vékony beleket, és akkor láttuk mi okozta a malac elpusztulását. Volt olyan hely, ahol a vékonybélben nyolc-tíz galandféreg is húzódott egymással párhuzamosan, a bél falába belekapaszkodva a fejével, teljesen elzárva a gazda állat emésztőrendszerét. Azóta sokszor eszembe jut, hogy ha már élősködők is vannak a világon, embereken vagy állatokon egyaránt, miért kell azoknak addig szaporodni és hízni, amíg a gazda állatot, vagy dolgozó embercsoportot, el nem pusztítják. Egy-két féreg akár karácsonyig is, vígan eléldéghetett volna a malacban, ha nem lett volna olyan telhetetlen az élősködésben. Így a meszes gödörben végezte. Szerencsére az állatorvos kikezelte a másik feketét, és a *Hegyi kecskét* is, csak a ganét kellett három hétig a meszes gödörbe hordani a disznók alól, naponta háromszor.

Ha már ennyire aprólékosan leírtam a szerződés történetét, akkor elmondom azt a viccet, amelyik abban a korban, a szerződésekről körbe járta, széles Erdély országunkat. Úgy történt, hogy a bizottság berendelte a falu férfait, hogy megkössék a szerződéseket. Jön Árpád, a három tehenes gazda, tőle leszerződnek egy bikaborjút. Jön István a disznós gazda, tőle leszerződnek két malacot. Sorra kerül Gazsi, a faluvégi szegénylegény, akinek még tyúkjá sem volt.

- No, Gazsi, te mit szerződsz, – kérdi az elnök.

- Én egy elefántot!

- Honnan Gazsi, hát neked még tyúkod sincsen?

Azzal Gazsi benyúl a két üres zsebébe, és kifordítva kihúzza a zsebei bélését.

- Itt az elefánt két füle...

Hát így ütötte el annak idején a paraszt ember, de a városi ember is, az élet megpróbáltatásait és a rendszer túlkapásai elleni felháborodottságát: *viccel*.

Vicc ide – vicc oda, közeledett a december. A *Hegyi kecske* már több mint nyolcvan centi magas volt és majdnem másfél méter hosszú, de a súlya akkor is csak alulról súrolta a hatvan kilót. Szomorú lett édesapám, mert nem volt mit leadni és szinte itt volt a határidő. A disznós gazdák, legtöbbször már rég levágta a lengyel malacot, amikor látták, hogy nem „csinál” – mezőségi tájszólásba, nem hízik – és vettek helyébe egy-egy nyakkendőt, amelyek nagyjából már nyolcvan kilósok, ez volt a leadási súly alsó határa. Ők a galandféreg fertőzést is megúszták.

Édesapám se tehetett másként, vett ő is egy ötven kilós forma nyakkendőt 3200 lejért és tartottuk a leadásig, így ettől a gondtól is megszabadultunk. Mondta is Zsiga, még a nyáron, amikor a döglött malacot boncolta:

- *Minék kellét mágánák szerződést kétni Féri bácsi?* – mire édesapám megválaszolt neki:

- *Azér', fiam, mer' én nem vagyok kémíves, mint te!*

Abban az időben ugyanis csak akkor kapták meg a családok a gyermekpénzt, ha a család egyik felnőtt tagja, állami alkalmazásban állt, így a kolozsi romák mind „*kémívesek*” lettek. Édesapám pedig iparendéellyel dolgozott, harminchárom százalékos adóval és a kenyerét senki sem biztosította, ha azt a saját fejével és kezével meg nem kereste. Ezen kívül évente kétszer adóellenőr is járta a házunkat, közönséges falusi nyelvjárással: *inspektor*, aki városon ugyan elvtárs volt, de ahogy kijött falura, rögtön úr lett: *inspektor úr!*

A disznó leadásakor visszakaptunk vagy 1800 lejt, nem is volt akkora a bukta. De megmaradt a *Hegyi kecske*, Kolozson egyedül csak nálunk élte túl a karácsonyt, tekintettel a bálkirálynői alkatára. Azt mondta édesanyám, hogy csak azért nem lett bálkirálynő, mert túl magas. Megvettük a következő évre a két nyakkendő malacot és tavasszal megkötöttük az új szerződést. Érdekes módon a bizottságból senkit sem érdekelt a lengyel kísérlet és annak alanyai a lengyel malacok, más néven *Hegyi kecskék*.

Édesapám úgy május felé kezdte észrevenni a változást, amikor a *Hegyi kecskénk* abbahagyta a szürcsölést és elkezdett zabálni. Megette a répát, szulákot, csalánt, labodát, paréjt, répa és káposztalevelet, kukoricakórót, nyersen vagy forrázva, liszttel vagy liszt nélkül, mindegy csak legyen mit enni. Három ember kellett segítségül, hogy drótot tegyünk az orrába, három drótot kellett tegyünk bele, mert a fél orrával is túrta a hídlást – a disznóól deszkapadlóját.

Eljött a karácsony borzos szakállával, fenyegette Feri bácsit kétágú korbáccsal, – karácsonyi köszöntő a Mezőségen – és sorra került a *Hegyi kecske* is. Bezzeg nem kérdezte Zsiga, hogy:

- *Férfi bácsi, mér' kellét mágánák szerződést kétni?*

Mert a *Hegyi kecskét* a szomszédok is szerették volna megmérve látni. Elhoztuk a mázsát az egyik szomszédtól, de a mérést meg sem próbáltuk, mert édesapám megállapította az ácsmérővel, hogy a *Hegyi kecskénk* tíz centivel magassabb és harminc centivel hosszabb, mint a mázsára szerelt mérőláda. Ezután leszúrtuk. A ládát a mázsáról leszereltük és az egyik szomszéd szekerének lajtorjájára – mezőségi bordás szekéroldal – téve próbáltuk a mázsára tenni. A művelet és a mérés sikerült is, csak, amikor onnan visszahoztuk a perzselés helyére, eltörött a lajtorja egyik oldala. Igaz, hogy nyolcan fogtuk, csak hogy rossz súlyeloszlásban. A disznóvágásnak híre ment, s hát még be se vittük jóformán a kikanyarított sonkákat, jön a párttitkár hozzánk, fel az udvaron.

- Bună ziua – jó napot – Feri bácsi - köszön illedelmesen a párttitkár.

- Hallom, maga volt az egyetlen, aki megtartotta ezt a lengyel disznót. Na, mi lett az eredmény, mert én meg szeretném ezt telefonálni a Pártnak.

Édesapám, miután megegyeztek abban, hogy a tavalyi és az idény szerződést is haladéktalanul teljesítette, úgy hogy az idény is csak a kisebbik nyakkendő

disznót adta le, töredelmesen bevallotta, hogy a *Hegyi kecskénk* kétszázhetven kilósra hízott.

- Most jut eszembe Feri bácsi, hogy mondja, – így a párttitkár – hát mondták ezek ott a Pártnál, hogy ez a fajta *kétéves*, első évbe csak a csontja nő és csak második évben hízik.

- Épp idejébe tetszik szólni, – válaszolt, a mérgét lenyelve, édesapám – legalább megmérjük a szalonnát az orján.

- Hát arra én is kíváncsi volnék, – fogadta el a párttitkár szerényen a karácsonyi fánkot és a borospohár szilvapálinkát és megvárta, amíg a láb nélküli disznót a hasára fordítják, és az orján – *mezősegi módra* – felhasítják.

„*Nem füllentek*, – írta a párttitkár a jelentésébe, – *ez az eset tényleg valós, elvtársak, az orján a szalonna tizenhárom centis volt!*”

Bíró Ernő

Félelem a háború alatt

A nagymamám mesélte, hogy amikor 1945-ben dúlt a 2. világháború, akkor ő még csak hatéves volt. Barnagról származik, és akkor a barnagiak a szőlő-hegybe menekültek. Ők a pincében legalább tízen laktak.

Rájuk talált egy szovjet katona, és átkutatott mindenkit, mert aranyat keresett. A mamámnak arany fülbevalója volt. Az édesanyja kivette a füléből, és elrejtette. A katona nagyon mérges volt, mivel zsákmány nélkül távozott, ezért bezárta őket a pincébe. Azt mondta nekik, hogy ne merészeljék kinyitni az ajtót, mert mindenkit agyonlő. Dermedten váraoztak az emberek a pince mélyén.

De közben rájuk találtak a falubeliek, és kimenekítették őket.

Én is elszorodok, mikor a mama a háborúról és a félelemről mesél. Ilyenkor mindig szorosán átölelem.

Bokor Boglárka

A szélvihar

Amikor az anyukám a dédinkről mesél, én ezt hallgatom a legszívesebben, mert ez a kedvencem történetem.

Régen, amikor az anyukám még csak hatéves volt, a dédimamám adott neki egy esernyőt, hogy azzal játsszon a tanyájuk udvarán. Az anyukám a kazlak közé ment játszani.

Egyszer csak nagy szél kerekedett. Váratlanul azt hallotta, hogy a dédimamám hangosan hívja, hogy jöjjön gyorsan! Odafutott hozzá és követte. A dédim kiabált a déditatámnak is, de ő csak nem jött még, mert rendezett valamit.

Anyukámék hirtelen beugrottak az istállóba. A dédimamám alig tudta besukni az épület ajtaját a nagy szélről. A déditatám a kútba kapaszkodott, hogy el ne vigye a szélroham. Úgy fűjt, hogy a déditatám már szinte vízszintesen volt a levegőben és alig tudott kapaszkodni, amikor hirtelen abbamaradt a szélfújás.

Úgy ment, ahogy jött: hangosan és gyorsan. Utána persze pakolhattak, mert nagy felfordulást csinált a szélvihar. Szerencsére semminek nem esett baja.

Czégény Kincső

Dédimama és a málna

Nagyon-nagyon régen, amikor még anya gyerek volt, egy napon dédimama elküldte, hogy málnát hozzon a kertből. Kint anya leszedte a málnát. Mikor végeztet, elkezdett besétálni a házba. Nem is figyelt oda, miközben bekapta a málnát. Amikor visszatért, lám, sehol a málna. Dédimama nevetve puszilgatta anyát.

Czégény Zengő

Nem csak emlékek

Dédszülő. Ez a szó, mint oly sok emberben, így bennem is vágyakozást ébreszt. Vágyakozást egy olyan dolog iránt, ami csak kis ideig van jelen az életedben. Ez a dolog nem egy tárgy, de már nem is ember. Egy gondolat. Egy futó mosoly. Egy meleg villanás. Az ember ebbe gyakran nem gondol bele, hagyja elveszni a gondolatok kusza ingoványában. De ezt nem szabad hagyni! Én sem hagytam. Az embernek foglalkoznia kell a múltjával, nem hagyhatja rendezetlenül, össze-visszaságban. Ha eleget foglalkozol vele,

akkor olyan fantasztikus dolgokat fogsz találni, hogy bele se mersz gondolni, mi lett volna, ha nem figyelsz rá. Viszont, ha keresel, olyan csodás dolgokat is találhatsz, mint én.

Az egyik apai dédimamámát Évának, a férjét Imrének hívták. Dédipapa autószerelő volt, de a második világháború elején repülőgépeket javított. Később kivonult a frontra, ahol több társával egyetemben amerikai hadifogságba esett, amiben a háború hátralévő részét töltötte. Mikor elengedték őket, romeltakarító és hídépítő munkás lett. Otthagyta a munkahelyét, a MASZOLAJ-hoz ment dolgozni. Ott volt, hogy elvitt vagy hazahozott egy-egy teherautót, akár több tízezer kilométeres távokat is megtéve. Így körbeutazta fél Európát és fél Ázsiát is. Mikor onnan nyugdíjba vonult, akkor is tovább űzte kedvenc sportját: a vadászatot. Sok zsákmány elejtése után a puskát is végleg a szegre akasztotta, akkor már csak a csirkéi maradtak meg neki unaloműzőknek. Szokása volt, hogy minden fészekaljából egy-egy kiscsirkét magához szoktatott, azok pedig mindenhova követték, ha csak látták. Naponta elment nekik friss, zöld füvet szedni, amit vagy egy zsinórral fellógatott, hogy a csirkék felugráljanak érte, vagy apróra összevágva kiszárította nekik téli eleségnek.

Dédimamámnak viszont egészen más élete volt. Ő eredetileg háztartásbeli volt, de a második gyermekének születése után elment takarítónőnek. Később a MASZOLAJ-nál lett raktári adminisztrátor. Szerette a rendet.

A gyerekeikkel: Évával és Imivel gyakran mentek strandra és vidámparkba. Szolnokon mindig megnézték a tűzijátékot is. Nyaranta Évát mindig elengedték sátortáborokba. Nagyon szerették egymást és a gyerekeiket is.

Nagyon sajnálom, hogy az életemben nem tudtunk több időt együtt tölteni. Néha el-eljátszom a gondolattal, hogy mi lenne, ha most így látnának, mit gondolnának rólam...? Viszont ez az élet rendje, ezt már nem lehet megváltoztatni. De nem szabad elfeledni, hogy még mindig a szívünkben élnek, és ha nem felejtjük el őket, akkor ez sosem fog megváltozni. Ők mindig is az életünk szerves részei voltak. Úgy is kell gondolnunk rájuk...

Czégény Zselyke

Egy korszak abszurditása

1919-1920: a világban pusztít a spanyolnátha járvány, számolatlanul szedi az emberáldozatot. Magyarországon ezen kívül egy másik „járvány” is pusztít, a tanácsköztársaság és annak előzményei. Ezek az események magyar részről szedték a halott- és élőáldozatokat, és ezen felül óriási területvesztéshez is vezettek.

Na, de azt hiszem, nem az én dolgom ezen események tudományos elemzése. Véleményem azonban lehet róla, mely Európára és a világra nézve lesújtó. Egy nemzet, mely ezer éve védte Európa határait a nomád betörések, a tatárok és a törökök ellen is, magára maradt. Mikor neki lett volna szüksége igazságos támogatásra, a nagyhatalmak még egyet belerúgtak a száz sebből vérző országba, és boldog, elégedett vigyorral megveregették saját- és egymás vállát. Sikerült a nagy terv, Magyarországot leradírozni a föld színéről. Az öntelt nemzetek tévedése csak az, hogy míg él egy IGAZ MAGYAR bárhol is a földön, az a terület, ami övé, az neki a magyar haza.

Nagyapám, ha ma feltámadna, meg lenne győződve arról, hogy a világ megőrült. Hisz Magyarországot a trianoni döntés a nemzetállamok létrehozása jegyében darabolta szét, ma ugyanaz az Európa a nemzetállamokat akarja felszámolni.

Ha valóban az lett volna a cél, hogy nemzetállamokat hozzanak létre, akkor a mai Magyarországnak több mint kétszer nagyobb területe lenne. A valódi céljuk az ország infrastruktúrájának tökéletes megcsonkítása, és az ásványvagyon teljes elvétele, vagyis egy olyan ország létrehozása, mely nem lesz képes többé talpra állni.

Nagyapám sorsa úgy hozta, hogy Nagyváradra került dolgozni, mint vasutas, vagyis „állami”, biztos fizetéssel, egyéb járandósággal és majd a megérdemelt nyugdíjjal. Szép elképzelés, ám később a történelem erősen közbeszólt. Váradon ismerkedett meg egy erdélyi, nagygalambfalvi leánnyal, Bencze Rebekával, akit hamarosan feleségül vett. Rebeka varrónőként dolgozott, ezután már Bihardiószegen. Nagyapám Nagyváradra járt továbbra is, és szabadidejében egyéb munkákat is vállalt. Lassan normális anyagi helyzetbe kerültek. Így érte őket az 1919-es év.

Nagyapám éjjel szolgálatban volt, hajnalban ment haza Nagyváradról vonattal, majd a kertek alatt gyalog. Azaz gyalogolt volna, de ez egyre nehezebben ment. Elérte szalmakazluk kert vége felőli részét, egy üreget kapart a szalmába, és bemászott. Odahaza hiába várták. Bár már otthon volt, mégsem érkezett haza. Ment viszont helyette egy papír, mely felszólította, hogy azonnal vonuljon be katonának, Nagyváradra. Papír volt, kétségbeesés is, csak Nagyapám nem volt sehol. Így telt el három nap. Ő kuckójában feküdt, többnyire eszméletlenül. Eltűnését követve, harmadnapra, felesége a kert végébe indult, és feltűnt neki a sok kazalból kihúzott szalma meg az üreg. Felöltött benne, hogy ezt ember nem tehetné, mert a szalmahúzó horog a kazal elején volt. A hátul kihúzott szalmaállapot nem utalt horoghasználatra. Nagymamám szólt a szomszédnak, azaz szólt volna, de ott is csak az asszony volt otthon. Összeszedték minden bátorságukat, és villával felfegyverkezve visszamentek a szalmakazalhoz. Míg ott tanakodtak, hogy mitévők legyenek, a barlangból

nyögés hallatszott. A szomszédasszonyok - honnét, honnét nem - megtudták, hogy Rebiéknél, a szalmába valami befészkelte magát. A kíváncsiság őket is odahajtotta. Közben egyértelművé kezdett válni, hogy a barlangban ember van. Na, de ki? Hogy került oda? Miért nem beszél, csak nyög? A hírre, hogy a Nagyapám szalmájában titokzatos barlang van, még több asszony csődült össze, és egyesített bátorsággal elkezdtek bővíteni a barlang száját, míg csak egy vasutasbakancs és nadrág elő nem tűnt. Ekkor kihúzták a bentlévőt. Megtalálták nagyapámat három nap után a szalmakazalban. Az egyik asszony egy rozoga biciklin bekerekezett a központba, az orvosért. Az is biciklire ült, és karikáztak vissza, a helyszínre. Mire az orvos megjött, nagyapám már ott feküdt a kazal tövében egy csomó szalmán, pokróccal betakarva. Az orvos jóformán meg sem vizsgálta, kimondta a diagnózist: spanyolnátha. Folytatta: a beteget be kell vinni, rendbe tenni, és lefektetni, azután vizsgálom tovább. Ha van valahol egy könnyű deszkaajtó, vegyék le, hozzák ide, és azon bevihetik. Úgy is volt. Levették a tároló kamra keskeny ajtaját, nagyapámat ráfektették, és bevitték a lakásba. Ott felesége rendbe rakta, majd segítséggel ágyba fektette. Az orvos alaposan megvizsgálta, és közölte: amit kint megállapított, az helyes. Adott egy kevéske vizet, pár falat ételt betegének, és azt mondta Rebekának, hogy ugyanígy cselekedjen néhány napig. Később, ha nem lesz probléma, akkor, ha tud, ehét rendesen.

Csodák csodája nagyapám másfél hét múlva elindult katonának beállni, ha már papírt kapott. Nagyváradon megörültek neki, és mindjárt közölték is vele a hírt, hogy katonaszökevény. Hiába az orvosi papír, hiába minden magyarázat, katonaszökevény kell, és most ő az. Gondolta, itt a vég, a statárium az statárium, márpedig egy katonaszökevény azt érdemli, amit a rögtönítelő bíróság dönt. Na, az nem döntött, mert már nem volt. Nagyváradról sürgős költözés alatt állt a csapat. Azért nagyapámat beöltöztették katonaruhába. Rendfokozatától nem kellett megfosztani, mivel még csillagot sem kapott, így azt le se kellett vágni. Fegyvere sem volt. Minek az egy megbízhatatlan embernek, legfeljebb rosszra használná. Kapott viszont két kísérőt, hogy vigyék a legközelebbi csapathoz, és ott bánjanak vele érdemei szerint. A két legény tősgyökeres székely volt és legközelebb is egy székely hadtest állomásozott. Mikor megérkeztek az új helyre, ott türelmetlenül közölték a két kísérről, hogy ők hülyeségekkel nem foglalkoznak, de ha már eddig vigyáztak a fogolyra, vigyázzanak rá ezután is. A katonáknál a harci kedv egyre inkább alábbhagyott, helyét átvette a játékszenvedély, a kártya. Nagyapám látta, hogy igen jól lehet nyerni, meg nem is olyan nehéz játék. Ezért szerencsét próbált. Ment is a dolog, eleinte nyert egy keveset, hol ennyit, hol annyit, de számottevő összeget nem. Gondolta, előbb-utóbb majd csak összenyer egy malackára valót, és meglepi vele a feleségét. Na, ebből nem lett semmi. Mire

rájött, hogy a kártyások jól beetették, már minden pénzét elvesztette, a kincstári takarót is elkártyázta. Most már se pénz, se pokróc, és az egészet tetézte katonaszökevény státusza. Bár ezt az ügyet nem nagyon firtatta itt senki. Ha a papírfarmát vesszük, akkor nagyapám ártatlan, ha ez sántít valahol, azt meg bizonyítani kellene. Így aztán nagyapám fegyver- és most már pokróc nélküli katonaszökevény lett, akinek járt az állandó felügyelet. Nem is volt ezzel semmi baj addig, amíg a furcsa hadi helyzetet megelégtelve a székely katonák el nem kezdtek hazaszökdösni. Gondolta nagyapám, itt az ideje, hogy ő is odébbálljon. Ezt kimondani egyszerű, de megtenni annál nehezebb, mivel két őre hol lankadó, hol éber figyelemmel kísérte. Bár nekik nagyobb teher lehetett ő, mint nagyapámnak ők.

Egy késő délután váratlan esemény történt. Két őre - a laktanyán belül - egy elhagyott helyre vitte, ahol már másik két marcona székely gyerek várta. Az egyik minden teketória nélkül nagyapám elé állt, és közölte vele, hogy ők az éjjel lelépnek. Választhat, vagy velük megy, vagy rövid úton gondoskodnak róla, hogy ne tudja feladni őket. Az invitálás olyan „kedves” volt, hogy nagyapámnak meg sem fordult a fejében, hogy nemet mondjon. Most már négy szempár figyeli minden mozdulatát.

Mikor a megbeszélte idő eljött, találkoztak, és a laktanya végében lévő disznóólaknál – melyek most üresen álltak – majd feltűnés nélkül távoztak a laktanyából. Az idő nekik kedvezett. Az eget felhő takarta, se hold, se csillagok, a táj pedig bokros, ligetes. Így nem volt nehéz állandó takarásban maradniuk. Néhány óra gyaloglás után, melyet erdei utakon és az országút melletti árkokban tettek meg, megálltak. A négy legény tudatosan készült az útra. Hátizsákjukban száraz kenyér, konzervek és marmaládé volt. Szó nélkül kinyitották hátizsákjukat, és némi ennivalót adtak nagyapámnak, aki csak ekkor döbbsent rá: üres zsákkal vágott neki az útnak. Közölték vele, Bihardiószeg merre van, vigyázzon az úton, mert most már csak magára számíthat. A fiúk a fogolykísérő papírból tudták, hova kell mennie.

Miután útjaik szétváltak, nagyapám Bihardiószeg felé vette az irányt. Néhány napi, éjszakai gyaloglás után elérte Pocsajt, majd onnan Diószeget. Tudta, hogy román katonasággal megszállt területre érkezik. Bízva helyismeretében és az éjszakában, sikerült észrevétlenül hazajutnia. Napokig csak a házuk környezetében mutatkozott, később bemerészkedett a község központjába is. Ismerőseivel csak a legszükségesebb kapcsolatot tartotta. Látszólag a kutya sem vette észre, hogy hazaérkezett. Ezért úgy döntött, hogy visszamegy a vasúthoz dolgozni. Ezért is történhetett meg a következő eset.

Hazafele ment Nagyváradról. Korán sötétedett. Mikor le akart térni a főútról, hogy a rövidebbet válassza, románul utána szöktak, hogy álljon meg

azonnal. Látta a két járórt, de úgy tett, mint aki nem hallja a szót. Hallotta és értette is, hisz románul elég jól beszélt. Többször is szóltak, de míg puska-csörgést nem hallotta, nem állt meg. Akkor viszont azonnal, és megfordult. Nagyapám magas, szálkás ember volt, maga a megtestesült erő. Tenyere, mint egy bányászlapát. A vele szemben álló két katona közül az egyik hozzá hasonló, jó felépítésű legény nyugodtan állt, a puskát le sem vette a válláról. A másik egy kis porbafingó, puskáját nagyapámra fogta, és közben kiabált: jöjjön közelebb. A bajonett fel volt tűzve, a fegyver csörgő hangokból hallotta nagyapám, hogy akkor ott nem töltött csőre. Felülkerekedett benne a csak azért se: nem mozdult. A másik katona közömbösen, mint valami kívülálló, figyelte az eseményeket, mindaddig, míg a kicsi meg nem indult nagyapám felé. Ekkor a másik követte. Két lépés távolságra megálltak előtte. A kicsi tovább ordított: mondja meg a nevét. Nagyapám továbbra is adta a süketné-mát. Ekkor, a kicsi puskáját leeresztve, előrelépett, és szövege nyomtatékosítása érdekében nagyapámnak adott egy pofont. Ez volt a hiba. Előjött nagyapám vérmes természete, elengedte lapátnyi tenyerét. Ha már pofon, akkor legyen tisztességes. A katona hanyatt esett, puskája kiesett a kezéből. A másik továbbra is nyugodtan, rendületlenül állt, puskáját le sem vette a válláról. A helyzet komikus lett volna, ha nem a fegyverek árnyékában történik. Két magas, szikár, erős ember mozdulatlanul állt egymással szemben, a harmadik még a földön ülve igyekezett felvenni puskáját, majd feltápáskodik, és vérben forgó szemekkel nagyapámra rohant. A másik katona a kicsi puskáját elkapta, míg eddig hallgatott, most megszólalt. Románul közölte nagyapámmal, hogy tűnjön el. Ő szintén románul köszönte a lehetőséget, és már el is tűnt. A távolból még hallotta a kicsi háborgását, és hogy a másik erőiesen közli vele: Itt semmi sem történt! Értetted?!

Császár József

Dédnagyzüleim megismerkedésének története

Dédnagyamám idejében a fiatalok 15 éves koruktól kezdve bálba jártak. Természetesen szülői felügyelettel, ott voltak az anyukák is, hogy vigyázzanak rájuk, lesték, hogy ki-kivel táncol...

Dédnagyamám imádott táncolni, kedvence volt a csárdáskeringő, a tangó és a foxtrott. Tánciskolába is járt, hogy még jobb táncos legyen. A táncév végén a bálban egy kedves hagyománynak tettek eleget a diákok: a lányok hímzett zsebkendőt adtak át azoknak a fiúknak, akikkel a legjobban szerettek táncolni, a fiúk pedig apró ajándékkal kedveskedtek a legjobban táncoló lányoknak. Aki a legtöbb ajándékot gyűjtötte, ő lett a bálkirálynő és bálkirály.

Dédimama rengeteg elismerést kapott, de mégsem ő lett a bákirálynő. Nem szomorkodott azonban, mert egy sokkal nagyobb ajándékot kapott, egy csinos fiatalember kitartó figyelmét és udvarlását. Dédnagyapám is jól táncolt, sokat báloztak és táncoltak együtt, a legjobban a csárdáskeringőt szerették.

Ebben az időben a fiúk nem járhattak be úgy a lányos házakba, mint most. A kapuig kísérték kedvesüket, onnan pedig szülői felügyelettel mehettek be a házba. Kettesben a szülői házban nemigen lehettek együtt, akkor is csak pár órát. Ezért szívesen jártak templomba és sokat mentek korzózni a parkba. Ott együtt sétálhattak a lányok és a fiúk, kíséret nélkül.

Már négy éve találkoztak, amikor dédipapám egyre többet járt a lányos házhoz és szerette volna megkérni a dédimamám kezét. Ez úgy történt, hogy a keresztapukája (aki később a násznagy lett) először elment a lányos házhoz és engedélyt kért, hogy a keresztfia megkérhesse a dédimamám kezét. A szülők beleegyeztek és meghívták a fiút a következő vasárnapi ebédre. A szerelmes férfi megjelent egy csokor virággal és megkérte az ifjú hölgy kezét, aki igent mondott. Pár héten belül szerettek volna együtt elmenni gyűrűt venni, azonban a dédipapát behívták katonának. Ezért a dédimama „gyűrűtlen” menyasszony volt két évig. Szerelmesen leveleztek egymással a külön töltött idők alatt, egymást csak három-négyhavonta láthatták.

Amikor az ifjú katona leszerelt augusztus végén, kitézték az esküvő napját, ami a dédimama születésnapjára esett... Kicsi, családi esküvő volt, nagy felhajtás nélkül.

A fiatalok az esküvő után albérletbe költöztek és megkezdték önálló életüket. Hamarosan megszülettek a gyerekek, akiket hat unoka és eddig öt dédunoka követett. 54 évig, dédnagyapám haláláig voltak házasok.

Csendes Hanna

Édesanyám és dédnagyapám különös utazásai

A dédnagyapám közel negyven évig volt a nádudvari KITE mezőgazdasági cég sofőrje, beszerzője. A KITÉ-nek több alközpontja van Magyarországon, ide sok szállítmányt kellett oda-vissza szállítani.

Édesanyám és húga nagyon imádtak utazni, alig várták, hogy a nyári szünetben csatlakozhassanak hozzá. Azért is szeretettek vele menni, mert a nagymamája mindig finomságot csomagolt nekik az útra. Az utazás során hajnalban keltek, elbicikliztek a KITÉ-hez és onnan indultak el. Az út hamar eltelt, közben ország-várost játszottak, sokat beszélgettek, megálltak enni, a dédnagyapám megkérdezte, hogy mit kérnek a boltból. Az anyukám mindig

édességet és jaffa szörpöt kért. Az egyik legemlékezetesebb történet az volt, amikor ő egy Kinder tojást kért (akkoriban került először boltba ez a finomság). A dédipapa nem ismerte ezt, s nagyon meglepődött, hogy miért ilyen drága egy darab tojás...

Kalandos volt az utazásuk: akkoriban hatalmas nyári zivatarok, viharok voltak, óriási és félelmetes villámokkal... különösen izgalmas és hangos volt ez a síkságon, az Alföldön autózva. Anyukám visítózott az autóban, szorította a húga kezét, a dédipapa pedig csak nevetett rajta...

Nagyon sokat jártak Budapesten, a vidéki lányoknak a főváros volt maga a csoda. Imádták és szóltanul bámulták a repülőteret, az óriás reklámtáblákat, a hidakat, a magas házakat. A testvérek mindig jól viselkedtek, ezért a dédnagypapám büszkén mutatta be őket a munkatársainak, akik szintén kedveskedtek nekik valamivel. Hazafelé úton hagyományá vált, hogy egy útszéli csárdában ettek brassóit sült krumplival. Fáradtan értek Nádudvarra, azonban még hazáig kellett biciklizni a dédmamámhoz.

Édesanyám azért szerette ezeket az utazásokat, mert a nagypapája ilyenkor csak vele foglalkozott és leste minden kívánságát. Mindig is szerettem hallgatni anyukám történeteit. Sajnálom, hogy én már nem vehetek részt ebben, mert a dédipapám már nincs köztünk.

Csendes Zorka

Varázslat

Távoli városból, este érkeztem haza az üres szülői házhoz. Szakadt a téli eső. Nyitottam az utcai kapu hideg kilincset. Lassan lépdeltem lefelé a lépcsőn. A kinti fények közül csak a bátrabbak merészkedtek utánam, azok is óztkodtak a mélyben bűvő kert sűrű sötétjétől. Féltek, hogy a faágak fekete rácsai fogságba ejtik őket. A ház felé rebbentek, a falra, az ablakpárkányra s a lehúzott redőnyre menekültek. Onnan szűrődtek a csöpp műhelyre, mellette a szabadban felejtett rozoga fűrészbakra.

Édesapánk nem oly rég a közeli temető lakója lett, Mamika néhány hónap múlva követte a párját. Halogattam a találkozást az ismerős bútorokkal, szüleim kedvenc bögréivel, anyu befőttjeivel, apu szemüvegével.

A párában árválkodó alkalmatosság felé indultam. Megérintettem a korhadtt, nekem oly kedves jószágot. Magába itatta az ég könnyeit. A felhőcseppek némelyike meg-meg csillant a pórusain s mintha csendült volna. Ismerősnek tűnt ez a hang. Fülelni kezdtem... Nem... Nem ők zenélnek, ... a dallam ház felől jön... Arrafelé fordulok s látom, libben a függöny, nyílnak a

szárnyak, édesanyánk mosolyog, integet egészséges, izmos fiainak, akik a rekkenő hőségben félmeztelenül fűrészelik a cserépkályhába valót.

Két végénél fogjuk, s emeljük a barackfa törzsét az állványra. Bátyám a tekintetével jelöli ki azokat a számomra még láthatatlan utakat, melyeken oda s vissza jár majd a keresztfűrész, kerüli a görcsöket és közel egyenlő részekre szeli a hasábot.

Egymással szemben állunk, ő előrehajol, tenyerét a rönkre teszi úgy, hogy hüvelykujja merőlegesen fekdjön a fán. Óvatosan helyezzük mellé a lapot s lazán mozdítjuk. Mindaddig csak rövid utakon járattjuk a fogakat, míg azok bele nem kapnak a szálakba. A fém bátyám ujjához simulva halad, nem kószál a kérgen sem jobbra, sem balra, egyenes utat vág, s annak két vége lövelli a fűrészport.

Nem rándítom, könnyed mozdulattal húzom magam felé a szerszámot, majd lazítok a szorításon s hagyom, hogy testvérem vigye vissza. Hol a bátyámé, hol meg az enyém a főszerep. Egyszer vezetők, másszor követők vagyunk. Az egyenrangúság eszméjéről persze eszünkbe sem jut elmélkedni. Tesszük a dolgunkat.

Édesanyánk közeledik felénk, a konyhából kirándul hozzánk. Kosara málnaszörpös üveget, hűtőből elővett szódás szifont, vászon kendőbe bugyolált kapos-túrós buktát, poharat, tányért, tálcát rejt. Rönkökön ülve lakmározunk. Jó együtt lennünk, jó LENNÜNK. Megpuszilgatjuk, köszönjük a terülj asztalkámat, hálásak vagyunk, hogy Ő van nekünk, majd folytatjuk a munkát.

Érezzük egymás gondolatát s a fűrészét. Beszéljük a nyelvét, tudjuk, hogy mikor mit kíván tőlünk, s azt meg tesszük. Társává válunk és minden eddiginél jobb testvéreivé egymásnak.

Beszélgetünk. Jó dolgokról jókat és szépekről szépeket mondunk. Ha gyűlölet és harag töltene be lelkünket, megzöldülnének a szavaink, görcs bénítaná a karunkat. Figyelmünk egyszer beszédünkre, másszor tetteinkre bocsát több sugarat.

Átvágjuk az évgyűrűk vonalait, kiszabadul, szertefoszlik az idő. Nyári nap barnítja a hátunkat. Rönk fordul rönk után, miközben kopognak, pattognak köröttünk az érett diók. Forró teát kortyolgatunk, megpihenünk a hóésésben. De hiszen nem is pelyhek azok, hanem cseresznyefánk hófehér szirmai! Virágésőben fűrészselünk. Aranypor szital a faágakból, szellő röpíti, szórja a fénylő szemcséket az ég felé.

Csider Sándor

Kalamajka a mezőn

Egyszer, nem is olyan régen nagymamám gyerekkorában történt az eset, amikor még minden háznál tartottak valamiféle jószágot, haszonból, éllelmezés céljából. A jószágot pedig ugye gondozni kellett, etetni, itatni, legeltetni, amit gyakran a gyerekek végeztek. Nagyanyámék kecskéket tartottak, mivel gyerekek voltak a háznál, kellett a friss kecsketej.

Egy verőfényes nyári nap, elküldték nagyanyámat, kecskéket legeltetni. Ment nagyanyám vígan a kecskékkal, terelgette őket jobbra-balra egészen a mezőig. Ott aztán legelhetek szabadon a jó illatos fűből. Nagyanyám vitt nekik egy vödör vizet, hogy legyen miből inniuk a kecskéknak, aztán pedig pihenhetett, virágot szedhetett, amit koszorúba fonhatott. Ám amint virágot szedegetett, gyerekhangokat hallott és nagy kiabálást:

- Jaj, júh, hej, jáh!

Azt gondolta bizonyára messze vannak, és játszanak valamit, viszont egyszer csak váratlanul előjöttek a fiúk futva, kiabálva, szegény kecskék meg félelmükben szétfutottak, arra amerre csak tudtak. Az egyik kecske éppen ivott, a két első lábát pedig beletette a vödörbe, viszont mikor megijedt a vödör füle rácsukódott a fejére és rászorult. Még jobban megijedt ettől szegény pára, futni nem tudott, így hát ugrált fel s alá, össze-vissza, a két hátsó lábán, fején a vödörrel. Nagyanyám nagyon megrémült:

- Szent ég! Mi lesz, ha megfullad, idesanyáméktól akkor kikapok, amiért nem vigyáztam a kecskékre – gondolta.

Így szólt a fiúkhöz:

- Most már segítetek nekem megfogni és kiszabadítani a fejét a vödörbű, ha már timiattatok törtínt! – mondta.

Tehát a kecske után iramodtak, futottak, ahogy csak a lábuk bírta, de ha ők balra, a kecske jobbra, sehogy sem sikerült elkapni. Végül nagy nehezen sikerült megfognia az egyik fiúnak, na de még le is kellett ugye venni a fejéről a vödröt, mert, hogy az sem könnyű. A kecske nem hagyta, erre-arra forgatta a fejét, nagyanyám viszont egy gyors mozdulattal lerántotta a vödröt, és kiszabadította az állat beszorult fejét. A többi kecske összehajtásában és felkeresésében is segítettek nagyanyámnak az ifjú virgoncok. Szerencsére mind meglett, nagyanyám megköszönte a segítséget, és elindult hazafelé a kecskékkal. Egész úton hazafele a nap eseményein gondolkodott. Jó későre járt már az idő, mikorra hazaértek. Nagyanyám apja megszámolta a kecskéket, hiánytalanul meg volt mind, és így szólt:

- Jól van kisjányom, megvan mind, ügyes vótá, most már látom, hogy máskor is rád bízhatom őket nyugodtan. – majd mosolyogva és

elégedetten megveregette nagyanyám vállát. Nagyanyám erre csak mosolygott az orra alatt, és arra gondolt, hogy ezt a történetet sohasem fogja elfelejteni.

Így is lett, hát ezért is tudtam most ezt nektek leírni, mesémben elmondani. Itt a vége fuss el véle Nádszegre.

Csőrgő Evelin

Dédi mesél

Az én elbeszélésem, történetem forrása dédmamám volt. Nagyon sokat tud mesélni a múlttól, sok emléke van, rengeteg mindent megélt a 91 év alatt, ugyanis 2021 februárjában ünnepelte a csodálatos 91. életévét.

Várhosszúréten élt szüleivel és 5 testvérével. Már gyerekkorukban megtanulták, mi az a munka. Teljesen másképp éltek, másképp teltek a gyermeknapjaik, mint a mai gyerekeknek. Bújócskára, kergetőcskére játszottak, gyermekláncfűből koszorúkat készítettek. Dédmamámnak eszébe jutottak az emlékek a majálisról, és mosolyogva egyből ezt énekelte:

*„Zöldre van a, zöldre van a palavesszöm festve,
azzal irtam a leckémet este,
de amikor én a leckémet irtam,
eltörött a palavesszöm, jaj, de nagyon sírtam.*

*Édesanyám, édesanyám vegyen palavesszőt,
mert, ha nem vesz, kapok én más vesszőt,
mert, ha nem lesz a leckém leírva,
jövök haza iskolából megint sirva-ríva.”*

Sajnos, a falusi csendes életét megzavarta a háború 1944-ben. Dédi még arra is emlékezett, hogy egy hétfői napon kezdődött, és 7-10 napig tartott. Ágyúgolyó vágott be a háztetőn, édesapja megsebesült, és életét vesztette. Magyar katonák tértek be hozzájuk. Azt kérdezték dédimtól, hogy van-e emlékkönyve. Miután elővette, ezt írták be vele:

*„Ha kiállsz a dombtetőre, látsz úszni barna felleget,
gondolj reánk néha-néha, ne felejtsd a nevünket.”
És aláírta a nevét a katona (Kardos Lajos honvéd).*

Összeszedték a férfiakat, fiatal, időset, és elvitték őket. Köztük volt dédapám is édesapjával, de az édesapja elesett a háborúban. Dédapa fogságba került, ott volt 4 évig. Aztán hazakerült, és bányában dolgozott. Dédim a

bányász mérnöknél és a feleségénél szolgált (akit abban az időben nagyságos asszonynak hívtak). Dédi szeretett énekelni. Lagzikba járt sütni, főzni. A templomban ő tanította be a kántort. Benne volt mindenben. Dédapa igazi falusi disznóvágásokra járt, a munka volt az élete. Mindig tartottak állatokat. Anyukámnak sok mindenbe része volt mellettük, sok jót tanult tőlük.

Büszke lehetek a dédszüleimre, habár dédapára már csak halványan emlékszem. Még kicsi voltam, amikor meghalt. De dédmama még itt él velünk, és remélem, még pár évig a jó Isten itt tartja köztünk.

Dankó Dávid

A nyolcadik testvér

Amikor Jártó Anna, 1943-ban, egy kora tavaszi reggelen elindult az iskolába, maga se tudta, hogy ez lesz az a nap, ami megváltoztatja az életét.

Miért is gondolt volna épp erre, mikor tavasz volt, mikor hétágra sütött a nap, mikor nem csak a polgáriba vezető úton, de egész Szatmárnémetiben ragyogott a nap és épp arra tanultak a leánypajtásokkal, hogy leérettségizve, a frissiben kiállított tanítói oklevéllel, elmennek a kis falusi iskolákba, írni, olvasni, tanítani, azokat a helyes, kis gyermekeket, akiket Anna apukája, csak pulyáknak nevezett.

Épp csak befordult Anna a sarkon, épp csak megemelte a karját, hogy intsen a leánypajtásoknak, akik az iskola kapujában reá vártak, mikor az utca túloldalán lévő ház kapuján kilépett egy hadnagy. A napsugár is akkor ért a kapuhoz és arany sugarával megvilágította az ifjú embert, aki akkora hatással lett a Madéfalván megszületett és az iskoláit, Szatmárnémetiben, épp befejezni készülő Annára, hogy le se tudta venni a szemét erről a katonatisztról.

Hogy aztán mi történt, mi nem, én már nem tudhatom, csak azt, hogy ez az ember lett az édesapám és Jártó Anna, az édesanyám.

1944 novemberében már Csengelén voltak a szerelmesek, ahol megszületett a bátyám, majd rá három évre mikor épp Püspökladányba jártak, a másik bátyám és újabb három évre, – első kislányként – én is. A kis család akkor még Lökösházán lakott. De én már kevés ideig élvezhettem a szép faragott székelybölcső kényelmét, mert sebesvonati gyorsasággal még abban az évben mikor én születtem, Panni húgom, is megérkezett, majd rá két évre János, majd Erzsébet és hetedikként a pici Marika foglalta el bölcsőt... Igaz a három kicsi testvérem már Mezőhegyesen született meg másfél év korkülönbséggel.

És inentől nem járt többé felénk a gólya, amit csak anyánk bánt, és a szépen faragott székelybölcső, amit, a nagypapa faragot meg még a legidősebb unoka érkezésének tiszteletére, és amely fel is került a padlásra.

Szüleink és persze mi is, akkor már Mezőhegyesen éltünk. Először a MÁV-tól, – mert apánk egyenesen mozdonyfűtő lehetett itt –, az egyik vasúti őrházba kaptuk meg lakhatásként, ahol a két tehénkének nagyobb hely jutott az istállóban, mint nekünk, kilencünknek az őrházba. De ez is megváltozott, mert egyszer jött az értesítés, hogy egy négy-helyiséges lakás lett számunkra kiutalva –, amihez még egy kiskonyha is tartozott –, és egyenesen a falu központjában a MÁV-telepen.

Igaz, ide nem hozhattuk a két tehénkét, de a kutyát igen, így mi gyerekek nagyon is boldogok voltunk. Meg hát az se volt elhanyagolható, hogy itt már volt a szülőknek is szobájuk, meg nekünk, a hét gyerekeknek is. És ami a legnagyobb dolog volt, hogy a MÁV telepen élő vasutas szülőknek legalább 40 gyereke volt, akik mind-mind a mi játszópajtásunk lett.

Meg a mi étkező-társunk. Mert bizony a mi anyukánk, ha csak tehetett, reggeltől-estig sütötte a fánkot, meg a krumplis lángost, meg a lepcsánkát, aminek illata betöltötte az egész MÁV-telepet. A gyerekek meg jöttek az orruk után. Még jó, hogy a mi lakásunk egy sarok-lakás volt, aminek az oldalán ott pompázott a padlásfeljáró is, mert így, mint egy kakasülön ülhetett az étkekre várakozó gyermekhad. És ahol nem csak a haskó lett megpakolva, hanem édesanyánk édes, csengő hangján felhangzó dalok, versek, mesék is, – amiket talán a Csitári hegyek alól hozott magával –, a gyerek szívek is megtöltve lettek, anyukánk szülőhelyéről, Madéfalváról hozott székelyszépségekkel.

A mi dolgos, kormos, mozdonyfűtő apánk meg, ha megfáradva hazaért a szolgálatból, leült közénk és imádattal hallgatta az ő aranytorkú, okos és szép Annáját, a mi édesanyánkat. Apánk, amit csak tudott megadott anyánknak. Egy dolog nem történt meg: Mari húgunk megszületése után már nem lett újabb lakója a székelybölcsőnek. Ott porosodott a padláson, – majd tizenöt évig.

Addigra mi is felnőttünk, párt is találtunk, de mégse mi, nagyok örvendeztünk meg szüleinket azzal, hogy lakót hoztunk a bölcsőbe, hanem az alig 15 éves Marika húgunk.

A szüleink nagy-nagy elképedésére, azzal állított haza a kishúgunk a fiú pajtásával, a Lajossal, – akivel sülve-főve együtt volt már vagy tízen éve –, hogy kisbabájuk lesz. Első hallásra nem is hitte senki az igazat. Pedig az volt. Egy bonyodalmakat hozó igaz mondás.

Mert inentől aztán elszabadult a pokol. Lett ám járkálás a tanácsházára, hogy össze is házasodjon a két gyermek, de a hatóság szigorú volt ám. Nemet mondott erre az ötletre. Dehogya is adják a szavazatuk arra, hogy két gyerek összeházasodjon, hisz Marika húgunk épp csak betöltötte a 15. évét, a Lajos meg épp csak közelített a 17. évéhez.

- Kérem, milyen szülők lesznek az ilyen korú gyerekek?

Így aztán döntött a hatóság, hogy a kislány, ha megszüli a babát, azt azonnal hatósági védelembe helyezik, és ha kell, örökbe is adja a hatóság.

Mi gyerekek csak ültünk és csendben néztük a szüleinket, akik estéről-estére, egymás kezét fogva ültek a lócán, és fél éjszaka beszélgettek, hogy végtére mi is legyen.

Ha lassan is, de eljött az április és Marika, a mi kishúgunk bevonult a falusi kórházba, ahol a szülőotthon is helyet kapott. Lajos meg, aki még akkor is épp csak betöltötte a 17. évét, kiült a parkba, szembe a kórházzal és várt. Tán észre se vette, vagy úgy tett, mintha nem is látja, hogy két rendőr is figyel a fák takarásában a fiút.

Hajnal felé mozgólódás támadt. A hatóság is megérkezett a fekete kocsiban, és leparkoltak a kórház főbejáratával szemben. Akkor kijött egy nővér, és odalépve a kocsihoz valamit közölt velük, a bent ülők kiszálltak, majd csatlakozott hozzájuk a két rendőr is. Lajosunk meg odaállt oldalra, hogy hátha besurranhat a kis családjához, és ott hátha tudna bármit is tenni értük, hogy együtt maradjanak... De erre kevés volt az esélye.

Mikor összeszedte végre magát a hatóság és a két rendőr, és el is indult volna, kinyílt a kórház ajtaja és kiléptek a szüleim az ajtón, a karjukban egy csomag, amit olyan szeretettel, óvón, féltőn ölelt magához anyám, hogy aki látja, kétsége se lehetett, hogy az egy baba. A szüleim mögött meg az orvos, aki fogva anyám babát tartó könyökét vezette le őket a lépcsőn.

A hatóság két embere, meg a rendőrök, elindultak a szüleim felé, de apám felemelte a karját és odaszól:

- Állj! – csak ennyit harsogott bele az éjszakába apám, és folytatták az útjukat.

Végig mentek az utcán, a parkig, ott a vasúti síneket védő kapun átbújva, átlépkedtek a síneken, ami a MÁV-telep és a kapu között volt, és hazaértek.

Éjjel, a padlásról lekerült székelybölcsőbe behelyezték a picit apróságot, a mi új öcsikénket, aki bekapva a hüvelykujját nyomban édes álomba szenderült.

Így született meg a mi nyolcadik testvérünk, a mi pici és imádott öcsikénk, aki nem csak nekünk, hetünknek lett édes, kedves, imádott testvére, de bearanyozta szüleim életét oly vastagon a szeretet aranyporával, hogy kitarzott ez a szeretet a szülők élete végéig.

Emlékét lejegyezte az Orosházán élő

Debreczeni Dénes Istvánné / Jártó Róza

A turul madár története...

A Demeter Család - A titkok Könyve -
Demeter Gábor ükapjának egyik története.

Megtaláltam anyukám féltve őrzött fényképeit az ükszüleimről. Nagyon kíváncsi lettem. Így mesélte:

Több mint 100 évvel ezelőtt az ükapám Egyházzelle bírása volt. Ez a csallóközi falu az ő idejében került egy új országhoz.

A falu főterén állt egy turulmadaras emlékmű. Az 1. világháború után sok magyar emlékművet tettek tönkre.

Ezért a falu vezetői eldöntötték, hogy megmentik egy nemzet kincsét – a turulmadarat.

Titokban egy szalmazsákba rejtették a padláson. Hála nekik a szobor megmenekült.

Újra előkerült és ott áll a falu főterén, mint régen. Büszke vagyok a családomra és arra, amit tettek.

Demeter Gábor

Húzd rá cigány!

- Húzd rá cigány! Még egyszer hadd mulasson! – mondta erélyesen, miközben szapora léptekkel sietett ki a szobából, az illemhely irányába. Ej, de sok rosszat élt már meg... most mégis hihetetlen erővel viseltetik, pedig egyetlen gyermeke fekszik huszonnégy évesen a koporsóban. Szerette a muzsikát. S mi, egykori osztálytársai, akik ebben a helyzetben bármit megtettünk volna, hogy minden a legnagyobb rendben történjen, felkutattuk a negyedik faluból is, utolsó példányait e régi szép hagyománynak. Szereztünk primást, brácsást és egy nagybögőst, annak ellenére, hogy már senki sem hívja őket semmilyen alkalomra. Nincsen igény az élő zenére, így hát feloszlottak a bandák, elkorcsosodtak a muzsikus népek sorban. Mindent felváltott az elgépiesedett világ. Magnó üvölti a tam-tamot, s a csárdás is ugyan úgy dübörög, akár a rock zene, különbség már csak a dallamában van. Már, ha különbségnek lehetne ezt egyáltalán nevezni. A három cigány most aztán húzza tiszta szívből, lelkük ott dül a nagybögőben, amikor Pisti kedvenc nótájára zendítenek. Sántít befelé a szegény öregasszony, elkapta idegességében a szapora, de nem akar lemaradni semmiről sem. Megáll rezzenéstelen arccal fia lábánál. A koporsóban, vőlegényi ruhába öltöztetve gyermeke, aki oly sokat ápolta kórházban eltöltött évei alatt. Egyetlen felelőtlen mozdulat, mily nagy kárt tud okozni. Drága munkásember lelte halálát egy aprócska kapcsoló érintését követően. Mesélték, amikor földet ért, mert hatalmas magasságban érte az áramütés, egy könnycsepp gördült le az arcán. Igaz lehetett, nyomait felfedezni vélem halovány, szürke arcán, az orra mellett. Nem törölték le, rászáradt. Így van ez jól, hadd vigye magával az el nem sírt könnyeit is. S a cigány húzza... húzza. Mi némán állunk. Az anyja csendben szipog. Simogatja a lábát.

- Meg ne fázz kisfiam, adtam rád gyapjú zoknit... S erre a mondatára a szív megszakadni kész. Most nem szabad, most ki kell tartani. A búcsúzás csak kettőjüké, ez a pár perc az övék. Még együtt lehetnek. Eszembe jut milyen nagy is volt e házban a boldogság. Idős szüleire sokat váratott a gyermekáldás. Akár a bibliában Sára, úgy imádkozott ez a szegény asszony Istenhez, és az egyszer csak megáldotta méhét. Alig örülhettek egymásnak, férje hirtelen máris visszaadta lelkét teremtőjének. Magában nevelte gyermekét. Voltak nehezebb, szomorúbb napok is, amit együtt mégis csak könnyen vészelték át. Elérkezett a nap, amikor vissza kell adni ezt a kevés boldogságot is. Nem lázad, nem kérdi miért? Hálával telt tekintettel nézi, a már soha többé nem mosolygó daliát. Amikor gyerekek voltunk, ő volt a társaság középpontja. Emlékszem udvarukra, kedves virágával tetszelgett a

városka egyetlen magnólia fája a zöldre festett filagóriát körbeölelve. Kegyetlen elszántsággal boncoltunk egy kecskebékát alatta. Klári néni alaposan megdorgált. Kertjük végében másztuk meg a domboldalt, s eresztettük szánkóinkat neki a téli álmát alvó veteményesüknek. Volt ám gyermekzsivaj az udvarban, házukban elég. Hatalmas téglapülete, befejezetlenül, pirosban állt, hamar távozott belőle a gondos gazda, nem maradt ideje bepucolni. A törekeny nyomorék asszony, egészségét meghazudtolva kente a zsíros kenyeret a népes gyermekseregnek. Pisti gödröcskés arcával kacagott, olyan kedves volt a tekintete, sohasem aggódott. Mindenkire volt pár jó szava. Vékony cérnaszálhoz hasonló már az egykor sok bölcsességet kimondó száj, arcának kétoldali jellegzetes pírja is kifakult.

- Minden halott megváltozik, amikor kiássák a sírját – jegyzi meg édesanyja, mielőtt végleg eltakarják azzal a szemfedővel, amit félig ráhelyeztek a temetés előtt.

Olyan összefogásról tettünk tanúbizonyságot, mint soha előtte. Bevallom, azóta sem. A fiúk ellapátolták a havat a meredek lejtőről végig, hogy az ébenfekete gyászhintót húzó két hatalmas ló, felbírjon kaptatni rajta a hegy tetején lévő temetőkertig. Még kavicsot is szórtak rá, nehogy fennakadás történjen a nagy eseményen. Mi lányok, takarítottunk, nem hagytuk, hogy ez a szegény öreg, beteg özvegyasszony készítse elő fia szobáját, a nagy eseményre. Olyan volt minden előkészület, akár egy igazi lakodalom előtt. Csak most nem kacagott egyikünk sem. A zenészek elhúzták utolsó nótáját is úgy, ahogyan azt ő is kérte volna, ha tehetne volna, mielőtt elment ebből a havas világból. Reggel még hatalmas pelyhekkkel ontotta fagyos csillámaikat az ég, de mire elérkezett a temetés órája, kitisztult minden. Olyan szép lett, mint ennek a mindig vidám fiúnak az élete. Kisütött a nap. A díszes koporsót csak úgy nyaldosta, míg prédikált a pap. Majd körbeálltuk, s a fiúk vállukon vitték egészen a hegy aljáig. Ott feltették, az addig csak koszorúkat cipelő hintóra. Nem kockáztathattunk, még elcsúszott volna vele valamelyik a meredek lejtőn felfelé menet. Hatalmas recsenéssel indult el a szekér, a lovak patáinak kopácsolásán és a kerekek nyikorgásán kívül, semmilyen más hang nem hallatszott. Úgy húztak, mint valami elefántok, még véletlenül sem csúsztak meg, az amúgy roppant jeges hágón. Szinte szálltak, tudták, ma ügyesen kell végezni dolgukat, nem botladozhatnak. Akit ma visznek végső nyughelyére, sohasem vétett, egyenes ember volt, precíz, nem tévedett. Ő nem botlott meg soha. Értékes terhüket méltósággal cipelték. Nem volt talán két hete sem még, hogy tyúkpucolásra kérte a barátok segítségét. Főzte a húsleveset, szaladt a megyei kórházba beteg édesanyját látogatni. A lányok vidáman tették dolgukat, ő nevetett, és nevetetett, mint mindig. Akkor is bohóckodott a tyúk tollával egy sort. Fel sem fogtam még a történeteket, pedig eltelt már harminc év.

Az ősszel megálltam a sírjánál. Ott nyugszanak békében mindhárman, apa, anya és fia egy helyen. Minden élet egy-egy regény lehetne. Na, de ki szereti a szomorú történeteket? A rostán ezek a régi, igaz történetek általában fennakadnak.

„Azokkal, akik örülnek, örüljeteK, a sírókkal sírjatok” – mondja az apostol. Pistivel együtt örültünk, és amikor elérkezett a korai búcsúzás ideje, hát sírtunk is tisztességgel. Olyan volt ő, akár egy tiszta fénysugár. Mint a Nap, mely képes volt abban az ítéletidőben is mosolyogni. Csikorgó hidegben jéggé dermedt a puha megváltás, s mégis, volt ebben a drámai pillanatban valami hihetetlen derű. Hisz minden nyomorúságon túl is képes újra, meg újra elindulni az ember. Jární a maga útját. Másnap már éltük a korábban megszoKott életünket. Kacagtunk, sírtunk ugyan úgy, mint annak előtte. Csak Písti nem biztatott többé soha.

*Húzd rá cigány!
Még egyszer hadd mulasson!*

Dezső Ilona Anna

Emlékek átadása

Drága fiatallelkű Nagymamám! Mit is adhatnánk Neked e kerek szám betöltése alkalmából. Te, aki már mindent átéltél: katonákat, esküvőket, halált, születést. Neked, akinek már mindene megvan, minden posztot betöltöttél, hozzád már egy ajándék sem méltó, minden aranyat, gyémántot túlragyognál.

Mi mást adhatnánk Neked, mint amit Te adtál nekünk egész életünkben: szeretetet, összefogást, emlékeket. Köszönünk mindent!

Csak ennyit írtam az egyik közösségi médiában megosztott képeim alá. Hiszen ezek a képek másnak csak egy 90 éves öregasszonyt ábrázolnak, aKít körbeölel gyermek, fiatal, felnőtt és idős egyaránt.

Nekünk, az öregasszony családjának, melyet Ő hozott létre, ennél sokkal sokkal többet mond. Benne van ezer kimondatlan, de annál igazibb élmény, érzés.

Bennem, a tollat ragadó, legfiatalabb unokában emlékek vetekszenek egymással, mind előre akar törni, mind a dobogón akar állni, mert amely emlék a dobogóra kerül, sosem fogja homály fedni.

Sosem fogom elfelejteni, miként kezdett bele Nagymamám egy-egy róla szóló történetbe.

Láttam Nagymamám testtartásán, mosolygós, ködbe boruló szemén, hogy most is erre készül, most, mikor Őt ünnepeljük. Törökülésbe leültem a lábai elé, repdeső lelkem már alig várta, hogy belekezdjen meséjébe. Türelmetlen várakozással néztem fel rá, gyermekeimet az ölembe ültettem, örültem, hogy a Dédi szájából hallják az ő gyermekkori emlékeit.

A szoba - hiába volt tele az ő zajongó véreivel - csendbe borult.

Szemembe nézett, az idősök bölcsességével rám és dédunokáira mosolygott. Éreztem, ez most nem arról fog szólni, hogyan bújtatták el kislány korában az orosz katonáktól, hogyan esett le a részeg nagyapám a lovas kocsiról. Nem, ez most nem nekem fog szólni, most a gyermekeimnek akar továbbadni valamit. Belekezdett:

Amikor Édesanyátok kicsi volt, a nyári vakációkat nálam töltötte, azért, hogy reggelente szellőztetés előtt be tudjam takargatni, azért, hogy lássam Őt nevetni, azért, hogy halljam beszédhibás mondatait, azért, hogy minden este fürdetés után bosszankodva csóváljam a fejem a fekete, piszkos fürdető vize láttán, hogy vajon már megint merre járhatott ez a kölök, de legfőképp azért, hogy feltöltse nagymamai szívemet.

Rekedtes hangja elhalkult, meghatottságát palástolva egy fehér hajszálat szedett ki arcából. Gyöngye kezével jelezte, most én jövök.

Nem hittem, hogy képes leszek ugyanúgy feléleszteni az emlékeket, mint Ő, de mély levegőt vettem, és belekezdtem:

Amikor én kicsi voltam, minden nyaramat a Dédinél töltöttem, azért, hogy a velünk élő anyai nagymamám és a szüleim kicsit kapjanak egy kis felnőtt levegőt, pár aggódásmentes napot.

Amikor én kicsi voltam nagyapám mögé ültem, fésültem deres, hullámos haját. Ő közben, hogy bosszantson, amiért mindig félbe kellett hagynom a fésülését, ellátott különböző feladatokkal: hozd ide az órát, hozd ide a gyógyszerem, told ide a papucsom, mire én szenvedélyesen kikeltem magamból és felnőttet meghazudtoló trágár szavakat használtam a feje fölött.

Amikor Édesanyátok kicsi volt, Dédnagyapa imádta Anyukátok gyermeki felindulásait, amit a beszédhibája még kacagtatóbbá tett, ezért mindent megtett, hogy bosszantsa kedvenc időtöltése közben. Én meg imádtam hallgatni Dédnagyapa férfias, őszinte nevetését, mikor végre elérte a célját: hallhatta a kisunokám csúnya szavas, selypes bosszankodását.

Amikor én kicsi voltam, mindig kaptam Déditől egy egész zacskó cukrot, amit úgy oszthattam be magamnak, ahogy szerettem volna, tudván, ha a Dédinél töltött idő alatt elfogy, nem kapok újabb csomagot, helyette a kertben összeszedhetem a lehullott körtéket és azt falatozhatom. Unokabátyám, a Te Keresztapukád kislányom, remegő gyomorral várta a kiosztás napját, és egy mókus gyorsaságát meghazudtoló módon befalta az összes cukorkát.

Én lassan, megfontoltan szopogattam, várva azt a napot, mikor hazamehetek és megoszthatom a nővéremmel a színes kincseimet

Amikor Édesanyátok kicsi volt, a házam nem az édességek rejtekhelye volt. A velem élő Keresztapukád boldogító műcuccok nélkül nőtt fel. Sem az anyagi helyzetem, sem a meggyőződésem nem engedte meg, hogy cukrokkal, csokikkal csapjam el a hasát. Mikor Édesanyátok nálam vakációzott, nem Őt, sokkal inkább nevelt unokámat akartam megajándékozni a szivárványszínű cukrokkal. Édesanyátokat pedig a beosztásra, a tartalékolásra ösztökélni.

Amikor én kicsi voltam, ugyanúgy, mint most Ti, imádtam bunkert építeni. Meleg nyári napokon az unokatesómmal képesek voltunk órákat fent lenni a még melegebb padláson, darázszerűségeket kapartunk le a cserepekről – jobban mondva csak én, a nálam 6 évvel idősebb unokabátyám retteget a zümmögő lényektől – összepakoltuk az üres befőttes üvegeket, próbáltuk kisépni a port, amitől csak mi lettünk porosabbak, előhúztuk a zsákokból a régi takarókat, amikből sátrat kovácsoltunk, elégedetten befeküdtünk alá és büszkén nevetgélünk abban a tudatban, hogy sikerült a Dédi elől elbújunk.

Amikor Édesanyátok kicsi volt, rengeteget bújócskáztak az unokatestvérével. Többször előfordult, hogy láttam őket felosonni a padlásra, és csak akkor jöttek elém izzadtan, porosan, mikor már korgott a pocakjuk. Más talán felelőtlennek, könnyelműnek gondolt, amiért egyszer sem néztem rájuk, de az én bizalmam kikezdehetetlen volt, hiszen minden nap láttam, hogyan óvja a nagy a kicsit, hogyan tanítja fára mászni, hogyan teszi a popsija alá a párnát, és hogyan vigasztalja, mikor a lehorzolt térdét szorongatva haza akar menni. Ennek a bizalomnak köszönhetően úgy összekovácsolódott a két unokám, hogy a mai napig olykor el-elűnnek a rokonság elől, egymásnak csakis egymásnak kinyitják a lelküket és megosztják a fájdalmaikat, örömeiket.

Amikor én kicsi voltam, Dédi annyira ügyelt arra, hogy ne unatkozzak nála, mindig talált számomra valami munkát a ház körül. Tavasszal a kertet kellett gyomlálnom, erősen fókuszálva a virághagymákra, amiknek nem eshetett bántódásuk. Bevallom, időnként, elkalandozó figyelmemnek köszönhetően, nem csak a fűvet érintette a kapám.

Nyáron Dédi piciny kis földjén, a tűző napon szedtük össze a szűrős uborkákat, ástuk ki a krumplikat. Igen élvezetes volt, mikor ásás közben gilisztákra leltünk és azzal kergettük egymást.

Ősszel a faleveleket kellett összegereblyézni. Erőtlen kezeim miatt ez unokabátyám feladata volt. Én a talicskába szedtem a barnás, foltos, ázott leveleket és boldogan huppantam be közéjük, várva, hogy az unokatesóm rallys autókat meghazudtoló száguldásba kezdjen velem. Emlékezetem szerint egyszer sem borultam ki a talicskából.

Ránk várt a szilvaszedés is. Nem csak az egészséges, tiszta, hanem az összenyomódott szilvákat is vödörbe kellett tennünk. Igen fárasztó, monoton munkának bizonyult, mindenképp fel kellett dobnunk eme eseményt. Kidobóztunk. Igen, az összenyomódott, puha szilvákkal; és igen, általában én kerültem ki szilvásabban a fa alól.

Amikor Édesanyátok kicsi volt, csodálatos kertem volt, tele tulipánnal, nárcisszal, színes virágokkal. Aggódó szívvel adtam Édesanyátok kezébe a kapát, de sosem bántam meg, mert nekem lett a legegységibb, a leghézagosabb virágoskertem a környéken.

Már Édesanyátok apró korában is ráncos volt a kezem, nehéz a járásom, nehéz a szívem. Ez a szív, mindig megfiatalodott, ezek a lábak, mindig fürgék lettek, ezek a kezek, mindig kisimultak, mikor láthattam a földes kezű unokáim szaladgálását, mikor bosszankodhattam a rallys talicskából kiszóródott falevelek miatt, mikor ráeszméltem, a szilvaszedetésnek köszönhetően az unokáim kreatív, ötletes emberekké váltak.

Amikor én kicsi voltam, előbb ettettem a lovakat, mint saját magamat. Nagypapám erős kezeivel felemelt a puha orrú állat szájához, megmutatta, hogyan tartsam a tenyerem, és már ettek is a kezemből a patások. Kacagva simogattam poros nyakát, pusziltam csiklandós nóziját. Gyakran kívánom azt, bárcsak újból felemelne Dédnagypapátok, bárcsak lett volna még annyi ideje, hogy együtt lovagolhassunk, bárcsak többet tudott volna tanítani nekem. Amikor Édesanyátok kicsi volt, két lovunk volt a háznál. Egy csikó és az anyukája. Dédnagypapátok lovak iránti bolondulását három gyermekem közül egyik sem örökölte. Megszületett legkisebb unokám, az anyukátok. Karon ülő volt, mikor a férjem először kivitte az istállóba, de olyan büszke mosollyal rég nem nyitotta már rám az ajtót. Láttam a szemén, éreztem a lélegzetén mennyire boldog, végre van, akit taníthat, aki továbbviszi a lovak iránti szeretetét. Azelőtt nem sokat voltam az istálló környékén, de ahogy Édesanyátok cseperedett, egyre többször töltöttem én is ott az időmet. Felemelő érzés volt a nagypapa-lányunoka párost nézni. Hol öblös, hol madárhangú nevetést

hallhattam. Megtapasztalhattam a vérnek az igazi erejét, láthattam a hasonlóságot, a fejlődést, az örök fiatalságot.

Drága kisunokám! Nagypapa mindent megtanított Neked, amire szükséged volt. Neked csak elég erősnek és bátornak kell lenned ahhoz, hogy felhasználj, hogy előhord, és átadd őket. Benned él Ő és benned fogok élni én is.

Lenéztem a gyermekeimre, akik mélyen, egymást támasztva aludtak az ölemben. Rádöbbsentem, a Nagymamám átadta az egész életét: átadta a szívét, a bölcsességét, a tapasztalatait, a bizalmát, az erejét, a büszkeségét, átadta az egész életét.

Meghatottságomat palástolva egy elkóborolt hajszálat szedtem ki az arcomból.

Dolozim Márta

A mama mesélt

Az ágy szélén ült egyenes derékcal, a lila, virágos otthonkában - arcán ezer ránc, haja hófehér - és mesélt. Mindig mesélt. Elmondta, hogy volt a háború után. Be kellett adni a földet a TSZ-be. Elvitték az állatokat, a bútort. Csak egy tehén maradhatott a kisgyerekek miatt. Hogyan főzték savóból a zsendicét. Hogy Manyinak jó erős hangja volt, ha jöttek, sírnia kellett hangosan, mert azt ki nem állhatták, gyorsan távoztak. Vitték a tojást a piacra, abból lett megint szép lassan minden. A papa? Az korán halt. Beteg ember volt. Az unokák hallgatták sokat, ahogy idősödött egyre szebben mesélt, egyre többet mondott. A gyerekei meg rendre leintették:

- Jaj, Anyuka, miért tetszik ezt mindig mondogatni? Tessék már hagyni!

Ami volt, elmúlt...

Az unokák cseperedtek, már az apraja is nagy iskolás volt, egyre kevesebb idő volt hallgatni mamát. Aztán elmentek a kisebbek is messze, a nagyvárosba tanulni. Ha hazajöttek, csak vitték otthonról a sok holmit, ennivalót, süteményt, a mama befőttjét. Csomagoláskor lementek a pincébe apjukkal és válogattak a polcra meg a jég szekrényből, jó dolguk volt, volt miből. Egy ilyen alkalommal egy kis dobozra bukkantak, koszos papírokkal volt tele. Ahogy megütögették, szállt a por belőle. Az apjuk intett:

- Adjátok csak ide! Hadd lássam, mi ez! Ezt még Böszörményből hoztuk, aztán a Súlyom utcából került ide. Nagypapátok feljegyzései. – tette le a polcra.

Ahogy végeztek a pakolással, a nagylány utána nyúlt:

- Megnézném.

- Vidd, úgyis csak itt eszi a fene.

A kollégiumban jutott csak eszébe késő este. Kinyitotta és döbbenet bámulta. A sosem látott nagyapja nézett vissza a sorokból. Láta az akna ütötte sebet a karján, az elhurcolását, a rettegést, hogy nem tér vissza sose, a bűntudatot, a szökést, a bujkálást a zöldséges veremben meg a tanyán. A mama ezt sosem mesélte.

Közeledett a karácsony. A másoló üzletben, ahol az egyetem mellett dolgozott, zárás után is zakatolt a gép. Több példány készített a naplóból: a három gyerekének, az unokáknak és a mamának. Szépen bekötötte. Karácsony estéjén letette a mama ölébe:

- Neked készítettem. Talán örülsz majd neki.

- Mi ez? –nézegette, forgatta. Aztán a szája elé tette a kezét, becsukta a szemét. Eltelt néhány perc, a család köré sereglett. Lassan felnézett:

- Harmincöt éve temettük. Még mindig hiányzik.

Lassan megeredt a nyelve. Mesélt, most először a gyerekkoráról, az elemiről Kállóban, a böszörményi unokatestvérekről, a lánykérésről, hogy szerették, s hogy szeretett, hogyan élt egy csendőr, a tanyáról a Keleti partján, a közös munkáról, a hétköznapiokról és a háborúról. Az elhurcolásról, a rettegésről, a bűntudatról, a szökésről, a bűjtatásról. Mesélt születésről, életről és halálról, a társtalanság fájdalomáról, a család örömeiről. Együtt nevettek és könnyeztek a gyerekei, unokái. Most nem szólt senki, hogy jaj, Anyuka...

Ez volt az utolsó karácsony, a következő tavasszal elvitte a gyenge szíve. A történeteit – a megelevenedett történelmet – pedig elvitték magukkal az őt ismerő szívek.

Dóry Vilmos

Nyári szünet

A könyvek két sorban álltak a polcokon. Ha kivettél egyet, akkor előbukkant az első sor mögül a hátsó. Sokat nézegettem őket, izgalmas borítók, címek bukkantak elő, aranyozott kötés, megsárgult papír, vastag keményfedő. Mindegyik gondosan átlátszó, de kemény műanyag fóliába csomagolva. Mikszáth, Krúdy, angol, francia regények, Moldova, a nagy kedvenc, és persze a Jókai összes is. Szerzőnként sorba voltak rendezve, néha még nagyság vagy szín szerint is. Azt gondolhatnánk, hogy poros volt, de nem. Nagy becsben voltak tartva, minden héten gondosan tisztára lettek törölve.

A mama sokat olvasott, főzés közben, lefekvés előtt, az udvari munkák után, néha még tévénézés közben is. Azt, mondjuk nem tudom, hogyan csinálta, de

mindig emlékezett a filmre is, és arra is, hol tartott a könyvben, pedig olykor még a feje is hátrabiccent és zajos szuszogással kísérvé szundikált néhány percet.

Anyámék minden nyáron hetekre számúzték a faluba, ahol az unokatestvérekkel egymást váltva számolgattuk a legyeket a kút kávján. A legnagyobb esemény a hangyák vonulása volt esténként. Méteres sávban hömpölyögték végig a betonon, míg a papa meg nem unta a látványukat és végiglocsolta a járdát az esővíz gyűjtő állott vizével. A meleg beton pezsgett, a hangyák fejvesztve menekültek és gyorsan el is tűntek, sose tudtuk meg, honnan jöttek, vagy hova tartanak.

Szóval, amikor a tévé összes műsorát megnéztük és a mama kedvenc ricinusbokráról titokban letördeltem a tüskés kis terméseket – amikre nagyon haragudtam a heveny hasmenés miatt, amit a pár évvel korábbi elfogyasztásuk okozott – és leloptam a ringlőszilva félig zöld terméseit is, hát csak beosontam a házba, leemelgettem a könyveket. Belelapozgattam, aztán elment néhány óra észrevétlenül a napból Fülíg Jimmy, vagy Nemo kapitány, esetleg Frodo társaságában. A kedvenc könyveimet több nyáron is előkerestem és olvasgatás után mindig gondosan eldugtam a hátsó sorba, bár senki nem akarta elvinni őket sehova. Késő délután arra eszméltem, hogy papa keni az udvaron a zsíros kenyeret és a kis görbe bicskájával szeli a frissen szedett, langyos uborkát vacsorára. Este aztán gombokkal malmoztunk, huszonegyeztünk.

Mindig megváltásnak éreztem, amikor a szüleim piros kocsija több hét után begördült a ház elé. Aztán már nem mentünk többet a mamáékhoz, mert kiköltöztek egymás után a családi sírboltba. Az osztozkodás simán ment, aki hamarabb odaért, vitte, amit talált. Mi laktunk a legtávolabb, a könyvek pedig nem kellett anyámon kívül senkinek. Így hát hazahozta őket, emlékül a szüleitől.

Most itt vannak a nappaliban. Elférnek, nem két sorban állnak. Hát igen, por is lepi őket, mert senki nem olyan pedáns, mint a mama volt. Őszintén szólva sorba sincsenek rendezve, mert eddig nem jutott egyikünknek sem az eszébe. De jó, hogy itt vannak. Mindenki szeretettel nézegeti, megsimítja, lapozgatja őket, már a kisebb testvéreim is. Újra és újra elolvassuk a kedvenceinket. Én olyankor egy kis időre visszavágyom a kis udvarba, szeretném látni azt a komisz ricinust, hallatni a fellocsolt pezsgő betont, érezni a zsíros kenyér ízét.

Dóry Vilmos

Mi jut eszedbe?

Korábban négy, napjainkban három generáció él együtt családjunkban. Nemrég anyuval (74 éves) és lányommal (15 éves) beszélgetve arra jöttünk rá, mennyire más mond mindhármunknak ugyanaz a szó, fogalom. Arra gondoltam, készíték erről egy kis gyűjteményt, amit közreadva, illetve megőrizve az utókornak, talán érdekes lehet másoknak is.

Óvoda:

Eta mami: Amikor én kicsi voltam, nem jártam óvodába. A szüleim minden nap a határban dolgoztak hajnaltól késő délutánig, nem volt kire bízniuk, így hát vittek magukkal. Vagy egy taligába helyezett vesszőből készült kasba ültetve toltak ki a földekre, vagy ökrös szekérrel mentünk. Mielőtt elkezdtek dolgozni, kerestek egy biztonságos helyet, ahol a földre terítették egy nagyobb ruhát, plédszerűséget és fölé egy árnyékolót készítettek. Oda letettek engem, raktak mellém ivóvizet, és időnként odakiáltottak: „Mit csinálsz?” Én valami hangot hallatva válaszoltam – ebből tudták, hogy minden rendben van. Az ökrös szekérrel kapcsolatosan van egy történet, amire én nem emlékezhetek, de életük során anyuék többször elmesélték nekem. Karon ülő lehettem, amikor anyu karjában ültem az ökrös szekéren. Apukám megállította valamiért a szekeret és leszállt egy pillanatra. Én, hirtelen mozdulattal, kiugrottam anyu kezéből és a kocsik két kereke közé estem. Közben a szekér elindult és átment a hasamon. Apukám azonnal felkapott és elrohant velem az orvoshoz. Az orvos kibontott a ruháimból, én meg nemes egyszerűséggel rámosolyogtam. Mindenki el volt hűlve, hogy csupán egy csík a hasamon – ennyi emlékeztetett a kocsikerékre.

Kriszti anyu: Én csak nagycsoportba jártam óvodába. Mivel az unokatestvérem hamarabb kezdte az óvodát, én is vágytam már rá nagyon, hogy végre én is járhassak. Emlékezetes maradt számomra, amikor egy alkalommal egy kis barátnőm szeretett volna valami titkot megosztani velem, ezért kihívott a mosdóba, hogy más ne hallja, amit elmond nekem. Hogy mi lehetett az a nagy titok, az már nem rémlik, de azt sosem felejttem el, hogy az ajtó valamiért beszorult, így a mosdó foglyaivá váltunk. Előbb eltűnésünkre, majd keserves sírásunkra figyeltek fel az óvónénik, így hamarosan kiszabadultunk.

Krisztike: Nekem az maradt az egyik legemlékezetesebb élményem az ovival kapcsolatban, amikor felfigyeltünk rá, hogy a szomszéd kertből áthajló fa ágáról agacsik mosolyogtak ránk. Természetesen örömmel falatoztunk belőle. Nagyon szerettem a Föld napja megünneplését; olyankor mindig zsíros kenyeret ettünk hagymával. Imádtam!

Játék:

Eta mami: Gyerekkoromban nem voltak „igazi” játékaink. Szerettünk játszani csontcsikóval, bigével. Vizes sárból hupukát formáztunk, amit a földhöz csaptunk és versenyeztünk, kié szól nagyobbat. Baba helyett kukorica csutkájából készítettünk babát. A kukorica száraz hájából madzaggal elkötve alakítottuk ki a fejét, készítettünk rá ruhát. Gyerekkoromban egy úgynevezett vak közben laktunk, ahol sokat játszottunk kint a többiekkel. Főleg fiúk éltek a közelünkben, így sokat fociztunk. Mivel én voltam az egyetlen lány, általában engem állítottak be a kapuba. A családban minden dolgos kézre szükség volt nálunk. Én és a testvéreim kora gyerekkoromtól fogva be voltunk fogva a házimunkába. Az én feladatom volt az udvarok felsöprése, a baromfiudvarban a tojások összeszedése, időnként az eladása. De hamar megtanultunk kapálni és sok más munkát a földeken. Abban az időben a játék csak a nagyon kicsi gyerekek kiváltsága volt, illetve nagyobb gyerekként kizárólag akkor, ha minden ránk bízott feladat el volt végezve.

Kriszti anyu: Nekem már igazi gyerekszobám volt. Nem volt túl sok játékom, de szinte mindenre emlékszem! Leginkább babázni szerettem, de szívesen játszottam építőkockával, kirakóval. Szerettem színezni, vágni, ragasztani, gyurmázni, festeni. A testvéremmel vagy szüleimmel időnként társasjátékoztunk. Nagyon örültem a hétfő estéknek; abban az időben hétfőnként nem volt tévéműsor, olyankor előkerült a diavetítő és a falra vetítettük a kedvenc diafilmjeinket.

Krisztike: Legszívesebben egy elemes, kacsás memóriajátékra emlékszem vissza kisebb koromból. Szerettem kirakózni, babázni, később a Lego Friends készleteit gyűjtöttem. Szívesen alkottam anyával. Szerettem nézni, ahogy a testvérem számítógépen játszott. Manapság a társasjátékokat részesítem előnyben.

Tánc

Eta mami: Világ életemben imádtam táncolni. Olyan 15 éves lehettem, amikor tánciskolába járhattam. Ott megtanítottak minket mindenféle táncra. Tánc tudásunkat a bálokban kamatoztattuk. A bálról azt kell tudni, hogy oda csakis anyu kíséretében mehettem, ahogyan a többi lány is. Az anyák a tánc terem szélén elhelyezett székeken ültek szépen sorban, míg mi, a szülők ránk szegezett tekintete kíséretében a táncparketten táncoltunk. Később, amikor már idősebb lettem, és valamelyik fiú haza akart kísérni, megtehette, de azt is csak úgy, ha anyukám is ott volt mellettünk.

Kriszti anyu: Kamasz koromban szerettem táncolni. Abban az időben erre előbb a tinidiskóban, majd a „rendes” discóban nyílt lehetőség. Ma már nem táncolok, sőt, kerülöm az olyan helyet, ahol elvárnák a táncot.

Krisztike: Ovis koromtól kezdve tíz éven át táncoltam: modern táncot és mazsoretet tanultam. Ami a tánchról eszembe jut, és jó érzéssel tölt el, az a rengeteg fellépés a csoportunkkal. Ha fellépés előtt izgultam is, a színpadra kerülve megnyugodtam. Elkezdődött a zene, és én átadtam magam neki. Felszabadultságot, boldogságot jelentett számomra a tánc a színpadon. A középiskola kezdése, a kollégiumi élet miatt korábbi csapatomtól el kellett búcsúznom.

Film:

Eta mami: 1964-ben vásároltuk meg első televízióinkat. Abban az időben csak kevés embernek volt még tévéje a faluban, így az emberek eljártak másokhoz filmeket nézni. Hozzánk is jöttek rokonok, szomszédok, különösen akkor, amikor egy sorozat következő része volt műsoron.

Kriszti anyu: A filmekről nekem a mozi jut eszembe. Gyerekkoromban gyakran jártunk moziba; kisebb koromban időnként az óvodával mentünk, vagy a szüleimmel, testvéremmel. Később osztálytársaimmal látogattuk előszeretettel a közeli mozit, a legújabb filmek megnézése céljából.

Krisztike: Leginkább az anime, ami eszembe jut a filmről, ugyanis ez a műfaj áll hozzám legközelebb. Ezen kívül a különböző, fiataloknak szóló sorozatokat is szeretem. Előfordul, hogy egyhuzamban több részt is megnézek belőlük.

Telefon

Eta mami: Az első telefonunkat 1986-ban kaptuk. Akkor még kevés embernek volt telefonja a településünkön. A telefonálás nem volt egyszerű, hiszen meg kellett tekerni egy kart a készüléken, és ha sikerrel jártunk, akkor bejelentkezett a központ, ahol kérnünk kellett annak a számnak a kapcsolását, amelyiknek a tulajdonosával beszélni akartunk. Később a folyamat leegyszerűsödött, elég volt csupán a hívni szándékozott számokat kiválasztani és tárcsázni. A mobiltelefon nagy újdonságnak számított, meg kellett szokni, hogy mindig vigyem magammal, ahová megyek.

Kriszti anyu: Amikor középiskolás voltam és beszélni akartam anyáékkal, akkor a kollégiumvezetőtől kellett erre engedélyt kérnem. Milyen praktikus lett volna, ha már akkor is létezik mobiltelefon!

Krisztike: El se tudom képzelni az életemet a mobilom nélkül. Manapság azon keresztül veszünk részt az online oktatásban, tartom a kapcsolatot a barátaimmal. A mobilom segítségével veszünk buszjegyet, rendelünk pizzát vagy mozijegyet. Úgy gondolom, a mobil ma már több, mint egy telefon.

Édesség

Eta mami: A szüleim cukorrépat termesztettek, amit leadva, cserébe cukrot kaptak. A cukor zsákokban állt a kemence melletti sutban, és mint az aranyra, úgy vigyáztak rá szüleim. A zsákok szája, általában, be volt kötve, ám egy zsák mindig nyitva volt. Amikor megéheztem, egy szelet kenyeret megcsapkodtam vízzel és odalopakodtam a cukros zsákhoz, ahol meghintettem a kenyeremet cukorral. Valahogy mindig kiderült a dolog; gondolom, a minden gondosságom ellenére kiszórodott cukor volt az árulkodó jel. Amire még emlékszem, hogy a boltból egy apró csokit kaptam néha, aminek a neve Mecsek volt. A csoki papírjának közepén egy őzike állt. Talán 25 fillér lehetett az édesség ára.

Kriszti anyu: Kedvenc édességem a tejdropsz volt, amit a közeli boltban lehetett kapni. Emellett nagyon örültünk, ha jégkrémet kaphattunk. Szerettem még a gumicukrot is, amiből nem volt választék, egyféle volt, dobozban árulták és nem volt olcsó.

Krisztike: Szeretem a csipszet, a gumicukrot, pillecukrot, csokit... Talán, ha egy kedvencet szabad mondani, akkor az a „kojak-nyalóka” lenne.

Fábián Krisztina

A nemesleányfalusi harmonikás

Az őszi szünetben történt meg velem ez az eset. Találtam egy tárgyat, aminek a létezéséről ez idáig nem tudtam. Egy nagy bőröndöt fedeztem fel a szekrény mélyén. Fekete volt, érdes borítású és iszonyúan nehéz. Fogantyúja viseltes, pántjai kopottak. Látszott, hogy az idő múlása nyomot hagyott rajta.

Alig tudtam egyedül kivenni a szekrényből, úgy tűnt, mintha kövek lettek volna benne. Mit rejthet ez a nehéz bőrönd? A felfedezésem izgalmasnak tűnt, és egyben kíváncsivá tett. Próbáltam kinyitni, de nem ment, ezért szükségem volt segítségre. Izgatottan szaladtam anyukámhoz, hogy elmondjam neki, mit találtam. Próbáltuk kinyitni, de a zár nem engedett, meg kellett várunk, hogy apa hazaérjen a munkából. Egy nagy harmonika volt benne. Különlegesnek tartottam a sok apró gombot és az elkopott billentyűit.

- Apa, ez a harmonika hány éves? - kérdeztem.
- Ez már nagyon régi, legalább 40 - 50 éves - felelte.
- A papa mikor kezdte a zenélést? – kíváncsiskodtam tovább.
- 13 éves lehetett - felelte apa.
- Mikor született és hol? Mesélj még róla!

- A 2. világháborúban látott napvilágot egy pincében, Nemesleányfaluban, 1945-ben május 5-én - folytatta apa az édesapja élettörténetét. Ezt a kicsi falut később Nagyvázsonyhoz csatolták.

A nemesleányfalusi iskolába járt, innen délután az édesanyjához sietett haza, aki egyedül nevelte őt. Első hangszere egy zsírpapírba csomagolt fésű volt, amin akkor játszott, miközben az asszonyok tollat fosztottak a téli estéken. Már gyermekkorában kitűnt a zenei érzéke, mert ami akkoriban volt hangszer, azon majdnem mindegyiken tudott játszani: citerán, hegedűn, szájharmonikán, a dobgitáron és dobon. Szeretett volna harmonikázni is, ezért beiratkozott egy Veszprémből kijáró vak zenetanárhoz oktatásra. Lelkesen részt vett az órákon, és bizony hamar elsajátította a hangszer ismereteit.

Ha csak tehetett, bejárta a környékbeli erdőket, és megismerte minden zegzugát. Szerette a természetben tölteni szabadidejének nagyrészét. Talán ezért is esett a választása erdészeti iskolára, Sárvárra, ahová biciklivel járt.

Viszont az erdő szeretete továbbra sem tántorította el a zenéléstől. Két barátjával, Nyári Károllyal, aki Nagyvázsonyban, és Tatai Sándorral, aki Nemesleányfaluban lakott, megalapította a Hej Mambo zenekart, akikkel esküvőkön, bálokban és szüreti felvonuláson zenéltek. Szívesen látták őket a környék összes multságában. Emellett a Kossuth Rádióban is játszottak. Apukám a testvéreivel együtt kisgyermekként alig várták, hogy hazaérjen a papa, mert mindig finom lakodalmi süteményt hozott. A zenekar próbái Nemesleányfaluban apa szülői házában voltak. Ilyenkor az egész család lakodalmi hangulatban volt.

Biztos jó lehetett egy ilyen családban felnőni, ahol gyakran szólt a zene, és sok volt a vidámság.

Bár a nagypapámat nem ismertem, de nagyon örülök, hogy megismerhettem ennek a csodás hangszernek a történetét! Apa néhanapján előveszi, és a bőrönddel együtt az emlékek is megnyílnak. Vigyázzuk a nagypapám harmonikáját és vele együtt az emlékét.

Farkas Boglárka

A Barboncás dülő múltidéző kincsei

Szomorúan pakolgattam a családirag „irodának” nevezett fiókot anyukám szekrényében. Minden egyes darabot kézbevettem, elolvastam. Hogy itt mik vannak archiválva! Régi gyári belépő 1964; blokkolókérttya; 1db egyforintos villamosjegy; kézírásos sütirecept: „Barátságkenyér” - Kláritól; szóróanyag: A Kombucha-gomba otthoni gondozása; boríték: „Mályi szőlő papírai”...

No, itt elakadtam. A régmúlt gyerekkor, úgy 60 évvel ezelőtti szüretjei jutottak eszembe. Rokonok, a puttonyos, a saszaszölő, a kiskunyhó, a forrás. Ezt a „birtokot” meg kellene keresni! Egy ész ütött! M. Kati, középiskolai osztálytársam a telekkönyvi hivatalban dolgozott. Telefon, gyors segítség. De jó! Ő már nyugdíjas, de vannak ott „jó emberei”... Nosza! Belátható időn belül megvan a telekkönyvi kivonat. „Barboncás dülő, ...hrsz. M..., művelési kategória: rét, parlag 1970.”

Parlag? Rét? Hát persze! Mi más, hiszen, ha a tulajdonos 1891-ben születt, s a szőlőt 1920 körül telepítette, akkor az rég elaggott! Egy kirándulást megér!

Következő hétvégén irány a „Barboncás dülő”.

Az autó az országúton marad. Csapások, porcfüvel benőtt, kanyargó gyalogutak jelzik: ritkán vetődik erre valaki. Kopasz emelkedővel kezdődik a „M...i –hegy” meghódítása. Rajta száraz tehénlepények, néhány pöfeteggomba. Jut eszembe! Ha gyerekként eluntuk a szüret zsvaját, ezeken a dombokon játszottunk a rokongyerekekkel, fülembé cseng: „Utolsó pár, előre fuss!”... De rég volt...

A következő dombocska már nem ilyen barátságos! Magasabb, itt-ott nagy kövek állítanak meg. Körülnézek pihenésképpen. Távol már csak matchbox méretű az autónk. Még messzebről az országút mormoló zaja kúszik fel hozzám. Nicsak! Ott egy horgászto csillan a távolban. Kattintok pár fotót.

Tudom, nem sokat kell már haladni: nem túl messze kökénybokrok jelzik a „garádját.” Egyszer ide halmozták fel a férfiak a lekaszált füvet a gyümölcsösből, - (amit családilag mindenki „szilvásnak” nevezett, mert sokféle szilva termett itt, de megélt közöttük a papírhéjú dió is). Amikor a harmatos nyári reggelen megérkeztünk, a szénaboglyából egy rémült fűrjmama és hat csibéje rohant illegalitásba, a kökények óvó sűrűjébe. Olyan bájos kicsiket, mint a fűrjcsibe, azóta sem láttam.

Egy-két szusszanás, s elértük a kökénysövényt. Honnan tudtam, hogy hol a szőlő (helye)? A szélső telek volt, éles határt szabott jobb oldalán a mély vízmosás. Olyan mély volt, hogy ha a lovas szekér ezen fölfelé igyekezett a felső dülőbe, a lovaknak a lábát sem lehetett látni, s a szekér kerekeit sem. Viszont hallani nagyon is! A vízmosás tele volt szép, tiszta kisebb-nagyobb kavicsokkal, amiket a lefelé rohanó esővíz hordott a hátán, s itt letett... Ha ezen a szurdokon felfelé haladtunk gyalogosan, elhagyva egy nagy, kétágú cseresznyefát, s ha jobbra tértünk, tisztavízű, hús hegyi forrás kínálta magát, hogy a „csecses korsót” alátartsuk. Ez gyerekfeladat volt, - de a teli korsóra nagyon kellett vigyázni, mert cserépből volt. A vízmosás most is megvan! Olyan mintha motorkerékpár nyomok tarkítanák! Igaz is, a ló vontatta jármű már ritkaság.

Izgulok! Mit találok a szőlő helyén, a sövény mögött???

Nem meglepő: a kökény, csipkerózsa, gledécsia növények szinte égis éris hajtásai fogadnak. Sok a vadvirág, itt-ott madárfészek. A természet visszavette, ami az övé volt. Amerre a szem ellát, elhagyott, gazdátlan telkek közel s távol. A kis kunyhónk nyomát a fű örzi: sárgásabb, világosabb a fűszőnyeg kb. 6 m² területen. Szerettem ezt a kis kunyhót. Vertfalú, tapasztott, fehérre meszelt, pici ablakú, erős faajtóval ellátott, nádfedeles házika volt. A fal tövét szorgos kezek rakták ki a vízmosásból származó nagyobb kövekkel, hogy védjék az időjárás szeszélyeitől. Első eszmélésem a világból egy idekötődő emlékkép: hároméves vagyok, nagyapám a karjára vesz, felemel az alacsony nádfedél magasságába, s verébfészek tárul bámuló szemem elé. Az eresz szélében lakott egy népes verébfamília. Egy kis fiókát a tenyerembe helyez nagyapám. A kis madárlábak csiklandozzák a gyermekkacsót, s én kacagni kezdek. A rémült verébgyerek pedig visszakerül az óvó fészkebe. Mindig megcsodáltam az ajtónyitást: sem kulcs, sem lakat nem volt rajta. A belső reteszt az ajtón lévő, alig észrevehető lyukakba dugott nagy vasszög kötött sorrendű mozgatásával lehetett kinyitni. A paraszti lelemény eleven példája volt ez a zárszerkezet, ami még nagyapám fiatalkorában készült, tehát vagy 100 éve. Nagyapámmal egykorú, amatőr famunkákhoz kiválóan értő süketnéma szomszédfiú kezemunkáját, alkotó fantáziáját dicséri. Sohasem törtek fel! Igaz, mit is vittek volna el innen a tolvajok, ami másnak nem volt? Néhány szerszám várta a munkáskezeket a padláson, s lakott ott egy macskacsalád is, kicsit vadak voltak, de jól egerészték.

Elindulok felfelé, keresek valamit, magam sem tudom mit, az ősök nyomát. A területen keresztül húzódott egy „sebes ér”, azaz egy természetes, csatornaszerű mélyedés, ez vitte le a nagy vízmosásba, a szekérútra, az esővizet. - Jéé, megvan! Mínta nem lenne olyan mély, mint amilyenre emlékszem. A sebes ér „partján” valami cserépdarab barnállik. Kibányászom egy bottal. Hihetetlen! A kunyhó falára függesztett úgynevezett „pataki tál” egy darabja! (Barna zománcos, fehér girland mintával, Sárospatak környékén készítettek ilyen kerámiákat mindennapos használatra.) Kincs! Megtisztogatom, s egy zacskóban a táskába teszem. Jobbra-balra nézelődve haladok tovább. Eszembe jut, hogy itt, a kis árok mellett, mivel egy kicsit mindig nedves volt a talaj, Édesapám hagymát duggatott tavasszal, s plántált ide pár tő paprikát, paradicsomot. Jól jött az a nyári munkák idején! Ott egy hatalmas mandulafa állt, de megvan a kiszáradt fa „fia” vagy... „unokája.” Zöldell? Nem! Egy „örökéletű” szőlőtőke futott fel rá. Megismerem a leveléről, ez étkezési szőlő, korai fajta, kicsi, tömött fürtű, halványpiros színű... 3 fürt „delavári” kecségtet azzal a tudattal, hogy az ősök gondoltak rám... Olyan jó elhinni! A drága kincset óvatosan leveszem, de nem tudom megállni, hogy

legalább egy szemet be ne kapjak! Ízlelgetem, s könnybe szalad a szemem. Gondosan elcsomagolom a ritka csemegét. Nostalgizálva bandukolok fölfelé az emelkedőn. Egy fiatal diófa áll őrt a telek képzeletbeli szélén. Biztos egy varjú „ültette...”, azaz elejtette, az eső bemosta a földbe, kikelt, fává serdült. Alatta számomra ismeretlen gombák sorakoznak, s egy barna, emberi kéz által megmunkált fadarab. Fölveszem. Egy fakanál letörött nyele. Benne a monogram: Sz.E. A nagymamámé! Minden fakanálon szerepelt a neve, mert a sógora amatőr fafaragóként sokszor megajándékozta a saját keze munkájával, s belevészte a nevét... Ez a harmadik „lelet”, ami a táskába kerül. Visszafelé sétálva a vízmosás tisztára mosott, simára koptatott kavicsai közül keresek 2 különlegeset, a két unokámnak. Búcsúzóul készítek pár dokumentáló célú fotót.

Hazafelé felemás érzés kerít hatalmába: öröm, hogy vannak „relikviák”, s búsongó gondolatok is gyötörnek a múltó időről.

Otthon megpihelve, összegzem a napi eseményeket. Minden úgy történt, ahogy elgondoltam, s amikor kiraktam a kincseimet, mesélni kezdett a pataki tál a bográcsban főzött lebbencslevesekről és az ökörszarvból készült sótartóról, s szorgosan helyeselt a fakanálnyel is. A képzelet képernyőjén láttam a tapasztott falú kis házat, - családi nevén „kunyhót”, - benne az illatos szénával megtömött szalmazsákokat a dikón, letakarva az élénk színű rongyszőnyeggel, a téglából rakott kicsi tűzhelyet, a „kecskelábú” asztalt, lócát. A falon az egyszerű életvitelhez szükséges eszközöket: felfüggesztett cseréptányérokat, kis polcot fűszerekkel, gyufával, gyékényből fonott kanáltartóval. A sarokban kisszék, s piroslik rajta a ceglédi kanna, ami hús vizet őriz. A fotókat újranézve repült gondolatom a szorgos parasztasszonynak látott nagymamám felé.

Másnap a tágabb családnak elmesélve az „expedíciót”, kivetítve a feltöltött fotókat, megmutatva a „kincseket”, még desszertnek minden családtagnak jutott néhány szem m...i szőlő, amit lassan eszegettünk, hogy soká tartson.

*Barboncás = a garabonciás tájszó változata

Farkas Ferencné Pásztor Ilona

Gyermekkorom tükörcserepei

Egyik este a kijárási tilalom alkalmával nagymamámnál aludtunk az öcsémmel. Elkezdett mesélni, csak mesélt és mesélt. Így kezdte történetét:

Életem a hatvanas évek őszén kezdődött, az akkori fakerekű régi mentőkocsiban, ott jöttem a világra Felsőhegy és Bogaras között. Édesanyám, édesapám és persze a mentősök nagy öröme, ugyanis én voltam az első újszülött a mentőben. Akkoriban a szüleim tanyán laktak, és 6 éves koromig ott nevelkedtem. Nagyon szép gyermekkorom volt, szüleim szépen éltek, előttem soha egy hangos szó nem volt. Apukám gépszerelőként dolgozott, nem messze a tanyához egy mezőgazdasági farmon.

Én, ahogy cseperedtem, úgy fedeztem fel a tanyán mindent, voltak ott régi gépek, amiken én szeretettel mászkáltam, minden érdekelt, nem féltem még a méhektől sem. Odaültem a kaptárhoz és néztem, hogy milyen szépen repülnek ki és be, és a szüleim csak ámultak, hogy miért nem csípnek meg. Volt egy nagy fekete kutyánk, Bogárnak hívták, aki mindig csak ugatott, mert a tanya a főút mellett volt, ahol nagy volt a forgalom. Szeretettel mentem ki én is az útra, ráültem a kilométer karóra, és egy marék kavicssal a kezembe, szorgalmasan célozgattam az autókat. Egyszer rosszul sikerült a célzás, mert eltaláltam egy fehér Fityó oldalsó üvegét. Az autó megállt, és jött felém a fiatalember. Én meg, mint akit puskából lőttek, futottam volna anyám karjaiba segítségért, aki éppen a petróleumlámpát tisztította. Persze a fiatalember bejött az udvarba is, és megkérte anyámat, hogy menjen ki vele az útra, hogy lássa, mit művelt a gyermeke. Tudtam, hogy kikapok érte, hát meg is kaptam a magamét. Utána sokáig nem mertem az út felé menni egyedül, mert féltem, hogy visszajön az ember, és tőle is ki fogok kapni... Szerettem a baromfiudvarban játszani, sokszor a kiscsirkék között ülve találtak rám este. Imádtam őket.

Nyáron aratás után kiszöktünk a szomszéd gyerekekkel a tarlóra, ami a learatott búza szárából maradt meg. Szúrta a talpunkat, de mi szedtük a lehullott búzagalaszokat, nem fájt nekünk semmi. Úgy éltem, mint a kismadár, imádtam a tanyán. Csakhogy hamarosan közölték apámmal, hogy lebontják a tanyákat, és helyette a faluban kapunk egy családi házat. Ott kezdtem az első osztályt. A szomszédban volt az iskola, így könnyű dolgom volt, nem kellett messzire mennem. Középen volt egy focipálya, ami minket, gyerekeket nagyon vonzott. Haza értem a suliból, ebédeltem, és ihaj, ki a pályára! Fociztunk, szaladgáltunk, hemperegtünk a fűben, négylevelű lóherét kerestünk, szóval nagyon jó volt, éltünk, mint madár a mezőn.

Egyik nap mielőtt a játszásra került volna a sor, megkért anyám, hogy hordjam át a csirkéket egyik ólból a másikba, mert már kinőtték a helyet.

40 csirkéről volt szó, így azon agyaltam, hogy is lehetne haladóra fogni. Kitaláltam, hogy ott a talicska, majd én belerakok néhányat, és áttolom őket, mégis jobban haladok. Egyszerre több csirkét raktam már a harmadik fuvaromnál, tettem rájuk zsákot, hogy nem szálljanak ki. A vége az lett, hogy jó néhány megfulladt. Hiába raktam én őket csap köré és spricceltem vízzel, hogy feléledjenek, sajnos mindhiába. Anyám jött a seprűvel felém, én meg mozdulni sem tudtam, bűnös voltam, úgyhogy megint elkaptam a magamét. Azt mondta apám, hogy ha fiú lennék, biztos nem lehetnék ettől rosszabb. A büntetésből hónapokig nem engedtek a focipálya felé sem. Pedig úgy segítettem, morzsoltam is a góréban, meg kipucoltam a disznók alját is, de nem volt kegyelem.

Az iskolában jól tanultam, akkor még két osztály volt egy teremben, az egyikben 1. és a 3. osztály. Másikban pedig 2. és a 4. osztály. Nem zavartuk egymást, mindenki tette a dolgát. A tanító néni nagyon jó volt, a mai napig él. Szegény idős már, de olyan jó néha találkozni vele, és csak úgy odaköszönni, hogy „Csókolom tanító néni”. Örül neki mindig szegénykém. Az nem baj, hogy nem ismer meg, de nekem az a fontos, hogy köszönjek neki.

Ötödikes koromtól vidékre kellett utaznom iskolába. Akkor még azzal a feledhetetlen csuklós busszal közlekedtük. Sokan jártunk, így nem jelentett problémát, pedig sokszor olyan hideg tél volt, hogy ráragadt a kezünk a kilincsekre. Amikor nagy hó esett, vívtuk a hó csatákat, csupa havasak voltunk, de az emlék feledhetetlen. Az apai nagyszüleim egy tanyán laktak 3 km-re az iskolától, ahova jártunk. De ez nekem és a barátnőmnek nem volt távolság, főleg, amikor a cseresznye ért. Az iskola végén mi el is indultunk, és a cseresznyefáig meg sem álltunk. Csak beköszöntünk a nagymamámnak és tatának, de már mentünk is kifelé. Jól belaktunk cseresznyével, fogtuk a táskánkat, és ihaj, vissza a későbbi buszjáratra.

Nyáron sokszor töltöttünk pár napot a nagyszülőknél. Apám két fiútestvére akkor még legény volt. Dohányt természetettek a tanya körül. Minden reggel korán keltünk, toltuk a tragacsot, és arra raktuk rá az alj dohányt, ami már sárga volt. Lentről felfelé szedtük a dohányt, jó büdös volt, de hát fiatal voltam még ahhoz, hogy tudjam, mennyire káros az egészségre. Nagybátyáim betolták a pajtába a leszedett dohányt, amit fel kellett fűzni. A dohányfűzőtű nem volt sokkal kisebb, mint én, de feltaláltam magamat.

Meg is dicsértek a bátyáim. Én meg büszke voltam magamra!

A nagymamám nagyon szépen tudott horgolni, gyönyörű csipkái voltak, a szekrényben kikeményítve. Azt mondta nekem, hogy gyere be kislányom, nem neked való az a dohányfűzés, a horgoló tű kisebb, megtanítalak horgolni. Olyan sok szép minta van, amit megcsinálhatsz, gyere, megmutatom neked. Gondolkodás nélkül mondtam, hogy köszönöm mama, de kint jobban

szeretek. Rohantam is kifelé. Nagyapám befogta a lovakat, elmentem vele kocsikázni.

A nyár többi részét otthon olvasással töltöttem, vagy a barátaimmal elmentünk répát parézni, ahova anyukám is járt, úgyhogy az ő felügyelete alatt dolgoztunk. Termesztettek magkukoricát a mezőgazdasági birtok földjén, és minden 5. és 6. sor ki kellett zabolni, ami azt jelentette, hogy le kellett szedni a porzóját. Néhol nagyobb volt a kukorica, mint mi. Nagyokat nevtünk, jó volt a társaság, volt idős is, fiatal is, szépen felbarnultunk, mintha nyaralni lettünk volna.

Abban az időben kendert is termesztettek, abban is segítettünk. Levágta a gép, és fel kellett bálákba kötni, utána pedig felkúpozni. Nem volt egy könnyű munka, de pénzt kaptunk érte. Így gyorsan elrepült a nyári szünet, de visszagondolva megérte minden pillanata.

Visszatérve az iskolapadba, gyorsan röptültek a napok, a hetek, hónapok és az évek. Középiskolába már csak a folyamatos tanulás volt, majd befejeztével jött a nagybetűs Élet!

Tele kisebb és nagyobb bukkánókkal, harcokkal, amiket meg kellett vívniuk.

Ez mind nagyon szép emlék nekem unokám, ezek olyan dolgok, amiket az embertől senki sem vehet el. Ezt mi megéltük és gyönyörű volt – mesélte nagyanyám.

Sajnálom, hogy ti ebbe a modern technikai világba csöppentetek bele, mert én úgy gondolom, hogy ha csak pár hétre is belekóstolnátok a régi felhőtlen sártaposós, mezítláb járó gyermeki világba, ahol nagyobb volt a lekváros kenyér, mint ami elfért a kezünkben. Talán értékelni tudnátok a szabadság érzését, a friss levegő illatát, és nem játszana ekkora szerepet az életetekben a computer és a mobiltelefon.

Így múlt el életem 60 éve, mely minden pillanata élményekkel volt teli. Az elmúlt évtizedek tanítottak, vidámságot adtak, és az egyik ilyen gyönyörű pillanat az volt, amikor te, mint első szülött unokám, világra jöttél! Odabújtam mamámhoz, átöleltük egymást, és csak nagyot sóhajtott. Tudtam, hogy ez a pillanat nyomot fog bennünk hagyni.

Talán ez a parányi pozitív dolog elég ahhoz, hogy el tudjuk viselni ezt a mai nehéz helyzetet, amit ez a világjárvány hozott magával.

Farkas Kira

Csehszlovák mundérból bakaruhába

(A sőregi Legnár József naplójából)

1.

Húszévesen észrevettem magamon, hogy sokkal jobban érdekelnek a lányok, mint korábban. Leginkább a szomszédék Piroskájával éreztem jól magam; ha kacagott, vagy zavartan rám mosolygott, szinte elolvadtam a gyönyörűségtől. Beszélgettünk, pusmogtunk egymás fülébe, én pedig sokszor elpanaszoltam neki:

- Tudod Piroska, hiába szeretjük mi egymást, az apád soha nem adna hozzám feleségül.
- Miért mondod ezt nekem? Ez annyira szomorú.
- Azért mondom Piroska, mert ez a valóság. Tudod, én szegény családból származom, és a te módosabb szüleid sose egyeznének bele, hogy feleségül vegyelek.
- De én tiszta szívemből megfogadom neked, ha kell, meg is esküszöm mindenre, ami számodra szent, hogy rajtad kívül senki más felesége nem leszek.
- Lelkemből szóltál, Piroska, jól esnek a vigasztaló szavaid, még akkor is, ha tudom, nem rajtad áll a döntés. Mivel soha nem kívánnám tőled, hogy miattam apád ellen fordulj, kár lenne a reményt táplálni magamban.

Legénykoromban ugyanis gazdag lányt csak vagyonos fiúhoz adtak feleségül, és a mi családunk nem tartozott a jómódú falusi famíliák közé. Gazdag lányt csak akkor adtak szegény fiúhoz, ha muszáj volt, szóval, ha hírbe keveredett, vagy elveszítette az ártatlanságát. Én igazán szerettem Piroskát, ilyen cselekedetet semmilyen körülmények között nem lettem volna képes vele elkövetni. Szülei ki tudja, mit tettek volna vele? Szájára vette volna Piroskát a falu, a környék...

Sajnáltam, mert nagyon szerettem, de valamit tennem kellett mindkettőnk érdekében, azért úgy gondoltam, beszélek az édesapjával, mint férfi a férfival. Később mérlegeltem az esélyeket és nem láttam értelmét semmilyen diskurzusnak. Büszke, beképzelt ember volt, magát törpebirtokosnak nevezte, pedig nem volt egyebe csak egy háza és kevéske földje. Rövid időre kivándorolt Kanadába, ahonnan sok pénzt hozott haza, s mindjárt világgjárta embernek tartotta magát. Sok pénzt? Annyit, amennyin Sőregen házat vett és vásárolt másfél fertály hold földet. Ennyi volt az ő vagyona, az egész törpegazdasága.

Először valamelyik tanítót szerette volna megnyerni vejének, amikor egyiket se sikerült, a gazdagabb parasztleányek körében próbálkozott, de azok se álltak kötélnek, ahogy mifelénk mondták akkortájt.

1937 áprilisában, Jánosiban besoroztak katonának. Feleden volt a járási székhely, korábban ott álltak bizottság elé a hadköteles fiatalok a szokásos testi alkalmasság megállapítására, de 1937-ben a sorozóbizottság Jánosiban kapott helyet, mert Feleden javították az épületet. Sorozás után szegény anyám könnyeivel küszködve kérte: „Édes fiam, ha letöltötted a katonaidőt, azután már a nősilés legyen soron.”

Úgy gondoltam, igaza van édesanyámnak, ezután nem kísérgetek olyan lányokat, akiket hiába szeretnék elvenni, nem adnák hozzám, keresek egy magamhoz valót. Jóba lettem Szóiskók József (Bukros) lányával, Bözsikével. Hétköznap, ha a lányok csapatra mentek, Bözsikéhez szegődtem és hazakísértem. Nem csak a kapuig, be is mentem hozzájuk. Jól éreztem magam náluk, az édesanyja gyakran sütött nekem kalácsot, mert tudta, hogy szeretem, igyekezett mindenben a kedvembe járni. Vasárnap Bözsikével sétálgattunk, biciklizgettünk, cukrot vettem neki, amit együtt szopogattunk el...

Bözsike ugyanúgy egyes lány volt, mint Piroska, csak nekik valamivel kevesebb földjük volt, mint törpebirtokoséknak. Bözsikééknek fél fertály holdjuk lehetett, de a föld engem nem érdekelt. Nekünk kereken egy fertály hold földünk volt, rám annak a fele esett, mert mi ketten voltunk testvérek.

Beköszöntött a nyár, aratáskor segítettem Bözsikééknél betakarítani a termést. Szinte röpültek a napok, nagyon közeledett október, a „*kutya betyár hónap*”, amikor el kellett masírozni. Ha kettesben beszélgettünk, bizony sokszor megkérdeztem Bözsikét:

- Kereken két esztendő, végeláthatatlan, nagyon hosszú a katonaidő. De ugye megvársz?

Bözsike egy szót se szólt, sírásra görbült a szája, csak bólogatott és megfogta a kezem. Ahogy kezemet a kezében tartotta, éreztem, mennyire szeret.

Úgy beszéltük meg, ha nem is tartunk eljegyzést, de gyűrűt azért veszek. A jegygyűrű mellé Bözsike kapott tőlem még egy kékköves kísérőgyűrűt.

Szeptemberben kezembe nyomták a behívót, amely a 47-ik gyalogezredhez szólt a csehországi Mladá Boleslavba. A füleki gyárban dolgoztam, a munkaadómtól katonaládát kaptam ajándékba – mert akkor még koffer is kellett a katonának. Kifizették a kétheti ki nem merített szabadságomat, tehát még pénzt is kaptam.

Megtartottuk a regrutabált, elbúcsúztam a rokonoktól, barátoktól, ismerősöktől... A vasútállomásra dalolva indultunk, cigánybanda kísért bennünket, folyt a bor meg a pálinka. Közeledett a vonat, igyekeztem vidám arcot vágni, azt hiszem, nem sikerült. Búcsút vettem mindazoktól, akik a vasútállomásig elkísértek, Bözsikémet hagytam a legutoljára, hogy az ő ölelése, édes csókja kísérjen hosszú utamon, és adjon nekem sok erőt, kitartást a viszontlátás napjáig.

Fájó volt a búcsúzás, utolsóként ugrottam fel a vonatra, amely elindult velünk Csehország felé. A vonat ablakából integettem a könnyes arccal visszaintegetők felé, amikor a vasútállomás épületei eltűntek a látóhatárról, szótlanul huppantam az ülésre és egykedvűen bámultam ki az ablakon. Azon merengtem magamban, milyen lesz a katonaelet ezután, kivel fogom megosztani az élet kis és nagy gondjait?

Háromszáz koronát és háromnapos ételt vittem magammal az útra, hogy kiartson a végállomásig, mert akkor az újoncok még nem gyorsvonattal utaztak.

A Mladá Boleslav-i vasútállomáson katonák vártak bennünket. Kocsival bevittek a kaszárnyába és az udvaron sorba állítottak. Én a hatodik századba kerültem, kaszárnyánk egy régi várban kapott helyet: a négyszögletes, kétemeletes épület minden sarkán egy-egy torony emelkedett a magasba. A mi századunk az emeletre került, az első és az ötödik századot a földszinten helyezték el. Kiosztották a katonaruhát, a bakancsot, a kenyérszakot, megkaptuk a puskát, a gázárcot, a csajkát (aluminium kulacsot), és mindent, ami egy katonának abban az időben kellett.

Következett a katonásdi, vagyis az alapkiképzés. Megtanították velünk a jobbraátot, balraátot, a hátraarcot, a díszlépést, a rövidlépést... később a fegyverfogásokat. Ezeket október 28-ára hibátlanul tudnunk kellett, akkor tettük le ugyanis a katonai esküt.

Az eskütétel után minden századból kiválasztottak tizenöt katonát, közöttük voltam én is, és altiszti oktatást kaptunk. A Masaryk elnökről elnevezett iskola vadonatúj épületben volt a város másik végén. A képzés hat hónapig tartott.

A vasárnapokat levélírással töltöttem, írtam a szüleimnek, a rokonoknak és természetesen Bözsikémnek. 1937 karácsonyán néhány napra hazaengedtek.

2.

1938 májusában riadóra ébredtünk. Nem először, gyakorta riasztottak bennünket már addig is éjszaka, hajnalban és szinte a nap minden szakában, de ez eltért a korábbiaktól. A tiszték komor tekintetéből látszott, hogy ez most vérezen komoly, egyébként szóban is figyelmeztettek bennünket, hogy ez nem gyakorlat, hanem valódi készültség, és vegyük a szokásosnál is komolyabban a riasztást. Századunkat a sorakozó után nem küldték vissza a kaszárnyába, hanem vonatra szálltunk és kivittek bennünket a német határra. A Krkonoše lejtőit még hó borította, mi sátrakat vertünk, azokban tanyáztunk.

Az első napokban érezhető volt a politikai feszültség a két állam között, a németek követelték a németek által lakott csehországi területek visszacsatolását. A helyzet egy hónap múlva enyhült, a századunkat visszavitték Mladá Boleslavba.

1938 júniusában már erődítményeket építettünk, a munkálatok menetének ellenőrzésével engem bíztak meg. Nové Osinalice településen családoknál szállásoltak el bennünket, a falu közelében folytak az építési munkák is. Kellemes emlékeim fűződnek ezekhez a napokhoz, jól ment a sorom. A katonaságtól naponta 18 koronát kaptam kosztra, de mivel három műszakban dolgoztunk, váltottuk egymást, a szabadnapokon segítettem az ott élő németeknek a mezőgazdasági munkák végzésében, amiért ők bőven elláttak élelemmel. A megtakarított háromezer koronából kétezer koronát hazaküldtem a szüleimnek, akik a pénzen földet vettek. Gyarapodott a vagyonunk, már volt 7 hold földünk, 6 hold erdőnk és 500 tőke szőlőnk.

Folyamatosan hallgattuk a híreket, Hitler tovább fenyegetődött. Folytak a politikai egyezkedések, tárgyalások, de úgy tűnt, hogy a feleknek nem sikerül megegyezni a tárgyalóasztalnál és kitör a háború Németország és Csehszlovákia között. Nálunk mozgósítást rendeltek el, de összetűzésre szerencsére nem került sor, mert a politikusok közben a kerekasztal mellett megegyeztek, a megegyezés után pedig félbeszakadtak a ránk bízott építkezések.

1938 novemberében a Szudétavidéket Németországhoz csatolták, a szudétanémet területekről bevonult katonákat azonnal leszerelték, bennünket pedig áthelyeztek az új országhatár mentére.

Mivel 1938. november 9-én, az első magyar csapatok bevonultak a Felvidékre, bennünket, magyar nemzetiségű katonákat leszereltek és hazaküldtek a csehszlovák hadseregből. Elbúcsúztam a cseh katonacimboráktól, megfogadtuk egymásnak, ha kitör a háború és más-más oldalra kerülünk, mi egymásra nem lövünk.

Mivel volt elég pénzem, bevásároltam és felültem a vonatra. Losonctamásiban, a végállomáson leszálltam és gyalog elindultam hazafelé. Hajnali háromkor értem Losoncra, a város kihaltnak látszott, csak néhány magyar katona álldögált a vasútállomáson. A sapkámat és a derékszíjamat nekik adtam emlékébe.

3.

Delet jelezve éppen megkondult falunk templomának harangja, amikor annak határába értem. Boldogság töltött el: újra láthatom Bözsikémet, egy év alatt letudtam a két év katonaidőt és háború nélkül ismét magyarok lettünk. Rohantam kedvesemhez, alig vártam, hogy átölelhessem, hogy átöleljen.

Boldogságom azonban nem tartott sokáig, hamarosan vita támadt közöttünk. A szomszédék Piroskájának szülei, mivel lányuknak addigra se találtak jó partit, kezdtek visszacsábítani. És nem csak a szülei, maga Piroška is. Sírva panasolta, hogy ő megfogadta, csak hozzám jön feleségül, senki máshoz. Ez igaz volt, tényleg megfogadta, és ezzel elbolondított, visszacsábított.

Megbotlottam, de csak egy pillanatra, mert mindjárt a kezdet kezdetén rájöttem a hibámra, csakhogy már nem volt visszaút. Restelltem magam Bözsike és szülei előtt, szégyenemben nem mertem Bukrosékhoz benyitni az ajtót. Helyzetemre nem láttam jobb megoldást, mint elhagyni a környéket, valahol messze földön vállalni munkát. Benyújtottam felvételi kérelmemet a csendőrséghez, úgy gondoltam, elvisznek messzire, a távolban pedig majd elfelejtem Piroskát is, Bözsikét is.

1939. február 1-jén behívtak katonának, Aszódra rukkoltam be. A magyar hadseregben kellett bepótolni azt a katonaidőt, ami a csehszlovák hadseregben kimaradt. No, amit Aszódon tapasztaltam, abban nem volt köszönet, a magyaroknál sokkal rosszabb sorom volt, mint a cseheknél az első napokban. Rossz volt, de kibírtam. A katonaságról írtam leveleket haza a szüleimnek, a barátoknak, de se Piroskának, se Bözsikének nem írtam.

Közben Rimaszombatból a csendőrségtől választ kaptam a bevonulásom előtt benyújtott kérvényemre. Azt írták, ha még nem nősültem meg, nem rukkoltam be és nem voltam büntetve, március 15-én jelenjek meg náluk alkalmassági vizsgán. Én akkor már Aszódon teljesítettem szolgálatot, de szüleim elküldték nekem a levelet. Megmutattam a századparancsnokomnak, Szabó Gézának, elolvasta és mosolyogva visszaadta.

- Katona lettél, téged már besoroztak katonának, ez rád nem vonatkozik – mondta. Nem ilyen választ vártam, de belenyugodtam, mivel a csendőrségi levélben is egyebek között valóban az állt: „*ha még nem rukkoltam be.*” 1939-ben Kárpátalját is Magyarországhoz csatolták, szükség volt az országnak rendfenntartókra. A csendőrség nyomására 1939. április 1-vel leszereltek, hazautaztam, üdvözöltem szüleimet és meglátogattam Piroskát.

A lány édesapja gyözködött, ne menjek csendőrnek, keressek inkább a vasútnál munkát. A közelben lehetnék, lenne állandó bevétel és kapnék különböző kedvezményeket.

Elmentem felvételre Hollósi pályamester úrhoz. Megmutattam a kőműves segédlevelem, nyomban felvett kőművesmunkákra. Azt mondta: ha nem lesz kőművesmunkám, akkor partiban fogok dolgozni 21 fillér órabérért, ha kőműves szakmunkát végzek, 40 fillér órabért kapok.

Először Síden dolgoztam, azután az ajnácskői vasútállomás közelében kemencét építettem téglából. A tenyeremen seb keletkezett, a téglapor a nyitott sebbe kerülve fertőzést okozott, a kezem bedagadt. Budapestre, a MÁV kórházba kerültem, ott kigyógyítottak. Akkor jártam először Budapesten, hát ilyen emlékezetes volt az első utam a magyar fővárosba.

A pályamester unszolására a vasúttal időközönként megszakítottam a munkaviszonyt, nem tudom, hogy ez mire volt jó, de Hollósi úr azt mondta,

annak így kell lennie. Mindig új munkaszerződést kaptam, nem magyarázta meg, miért jó az nekem vagy nekik.

Meguntam az állandó kilépést meg belépést, a harmadik vagy a negyedik megszakítás után nem tértem vissza a vasúthoz, Füleken jelentkeztem gyári munkásnak. Felvettek az öntödébe, a gyárban dolgozott a bátyám is. A füleki gyárat akkor hadiüzemként tartották nyilván.

Behívót kaptam, 1940. január 31-én Jolsván, a határvadászoknál kellett jelentkeznem. Piroskával akkor már megint sehogyan se voltunk, a faluban lenézték a gyári munkást, nem tetszettem a családjának, az apja Batta Jóskát, az üzletest akarta megfogni a lányának. A behívó ismét eszembe juttatta, hogy magamhoz valót kellene keresni. Szóistók Bözsikéhez nem mertem elmenni, megszólítottam Szó Bözsit. Haza is kísértem, jóba is lettünk, szerelmet vallottunk egymásnak...

Tőle útban hazafelé összetalálkoztam a régi szeretőmmel, Szóistók Bözsikével. A gyűrűimet, amit bevonulásom előtt kapott tőlem, már nem viselte, de vissza se adta. Magamhoz öleltem, megcsókoltam, nem tiltakozott. Viselkedéséből úgy éreztem, mindenért megbocsátott nekem.

Seres Juli, Bözsike keresztanyjának az édesanyja kint álldogált a kapuban, meglátott bennünket. Behívott a házba, megvendégelt, én pedig megkértem, szőljon Bözsike anyjának, mert szeretnék vele beszélni.

Jött is nyomban, szemrehányóan, szúrós tekintettel nézett rám, kicsit le is gorombított, de megérdemeltem. Elnézést kértem tőle és elmondtam, hogy egy hónapra berukkolok, de ha leszerelek, Bözsikével megtartjuk az eljegyzést, utána pedig a lakodalmat.

Egy hónapra hívtak be katonának, de majdnem három lett belőle. Húsvétra leszereltem, és tényleg megtartottuk az eljegyzést. Az eljegyzés napján elhatároztuk, hogy pünkösdkor lesz a lakodalmunk. Május 1-jén vittem virágmájfát, és ahogy közeledett a rég várt boldogság napja, május 12-e, annál izgatottabb lettem. Arra gondoltam, milyen jó lesz nekem: a lakodalom után jönnek a mézes hetek, minden este a feleségem mellé fekhetek, reggel mellette ébredhetek...

Pünkösdszombatján a körjegyzőségen megtartottuk a polgári esküvőt, pünkösdvasárnap pedig az egyházi esküvőt.

4.

Ránk köszöntött az 1942-es esztendő, nem volt benne semmi rendkívüli, ment minden a maga megszokott kerékvágásában. Az első negyedév után aztán egyre több fiatalot hívtak be katonának és vittek ki a keleti harctérre. A feleségem szeptemberben állapotos lett, sajnos nem sokáig élvezhettem a gyermekvárás örömét, mert október közepére megkaptam a behívót.

A falunkból október 15-én húszan vonultak be Losoncra, a huszonhármashoz, én ötödmagammal a tornaljai tizenhármashoz egységként jelentkeztem. Mivel a csehszlovák hadseregben elvégeztem az altiszti iskolát, azonnal címzetes őrzető lettem.

Ha lefizetem volna a felettesemet, talán valami indokkal nyomban hazaengednek – volt ilyenre példa a kaszárnyában –, de hittem az alezredeknek, aki ezekkel a szavakkal biztatott bennünket:

„Ti, akik az orosz frontra vagytok vezényelve, egy cseppet se aggódjatok, mert az csak egy kirándulás lesz. Mire ti oda kiértek, addigra talán a háborúnak is vége lesz. Még ha nem is lenne vége, a magyaroknak olyan jó állásaik vannak, hogy öröm benne lenni. Az oroszoknak viszont nagyon rossz állásaik vannak. Az indulás november 2-án lesz” – mondta.

Arra gondoltam, ki tudja, milyen lesz kint az orosz fronton az étkezés, volt egy fogtövem, kihúztam. Ha rágós húst kapunk, legalább meg tudom enni az ételt.

Mindenszentekre még hazaengedtek, elbúcsúztam a szüleimtől, a rokonoktól, barátoktól... A feleségemtől könnyezve, mégis egymást biztatva köszöntem el, és a Jóisten oltalmába ajánlva egymást, felszálltam a Tornaljára induló vonatra.

November 2-án valóban bevagoníroztak bennünket. A vagonban baloldali ismerősökkel találkoztam, ott volt egyebek között Szabó Bálint (Makszi) és Nagypál Barna (Mihali). Mivel egy rajba voltunk beosztva, egy vagonban is utaztunk. Voltak közöttünk, akiknek a nótázás is jólesett, nekünk nem volt kedvünk dalolni.

Gözösünk nagy kanyart leírva Miskolcon, Budapesten, Komáromon át vette az irányt Lengyelország felé. No, ott már látszódtak a háború borzalmai, és Ukrajnában is, amerre vonatunk elhaladt.

A nagyobb állomásokra is emlékszem: Minszk, Kijev, Charkov, Belgorod...az utóbbi már orosz város volt, azt hiszem. Tizennégy napig tartott az út, de több helyen félnapokat vesztegeltünk. Az ennivaló, amit kaptunk jó volt, de a magammal vitt házi koszt is elfogyott.

Belgorodban kivagoníroztak bennünket, ott pihentünk két napot. A harmadik nap megkezdődött a vándorlásunk, több mint kétszáz kilométert gyalogoltunk úttalan utakon, mezőkön át. Amerre elhaladtunk, mindenféle pusztítást, leégett falvakat, leomlott falakat, lerombolt városokat láttunk.

Naponta nagyjából huszonöt kilométert kellett megtennünk, ilyen távolságokra voltak egymástól felállítva az étkezőhelyek. Az első állomáson sárgarépa-főzeléket kaptunk, azt nem tudtam megenni, inkább ettem pusztá kenyeret. Miután a kenyéradag állomásról állomásra csökkent, már nem válo-

gattam, azt ettem, amit adtak. Ha időnként egy orosz mamácskától főtt krumplit kaptam, az is nagyon jólesett.

Chulesovnak hívták a falut, ahol végre letelepedhettünk. Az első menetszázad nem pihent, küldték őket egyenesen a frontra, velük tartott a nehéz puskásszázad is. Közöttük is voltak ismerősök, csomaiak és sidiek. Én a második menetszázadhoz tartoztam, ugyanúgy a balogfaliak is, mi ott maradtunk a faluban, az úgynevezett kiképzőtáborban.

Hideg volt és nagy hó, a koszt pedig silány. A konyhán benzineshordóban főztek, reggelire feketekávét kaptunk, délre és estére híg krumpligulyást, amiben csak itt-ott úszkált krumpli. Lehet, hogy hús is volt benne, én nem láttam. Egy napra egynegyed komiszkenyeret kaptunk, azt kellett beosztani.

Zsoldot kaptunk, de ott kint, a messze idegenben semmit nem tudtam rajta venni, azért hazaküldtem a feleségemnek.

Bunkert és futóárkokat ástunk, az volt a kiképzés. Mivel folyton éhesek voltunk, az enniavaló beszerzése a legfontosabb napi teendőnkhez tartozott. Én úgy oldottam meg, hogy a cigarettámat, amit kaptam, elcseréltem krumpliórt vagy kenyérért. Éjjelente időnként csentem a padlásról, ahol a készletet tartották, szárazbabot vagy lencsét, nappal a csépeletlen kazlakból kalászt szedtem, a két tenyerem között kidörzsöltem belőle a magot és megettem. A vezérkar egy idő után belátta, hogy étkezés terén nagy a baj, engedélyezte a csomagkérelést otthonról. Csupán egy kikötésük volt, a szállítmány nem lehetett két kilónál nehezebb. Karácsonyra én is kértem otthonról csomagot.

Az volt életem legszomorúbb karácsonya. Huszonhét évesen kint álltam a front kapujában, távol a szüleimtől, távol szeretett feleségemtől. Karácsony volt, és a rossz ellátás miatt a szent ünnepen se tudtam szakrális dolgokra gondolni.

Amilyen szomorú hangulatban búcsúzott az óév, olyan rossz érzések közepette talált ránk az újesztendő. Az év első tíz napján még alig hallottuk a fegyverek zaját, de a tizenegyedik napon már gyakori volt és egyre közelebb-ről szólt a puskaropogás, a tizenkettediken pedig egy zászló és tíz katona századunkból is indult a frontra. Január 13-án az egyik barátom ment el a postáért. Mivel csomagot kaptam, elhozta és sejtelmes hangon újságolta:

„Valami különös dolog történhetett, mert a posta ma reggel parancsot kapott a visszavonulásra” – mondta. Nyúltam a csomagért, szerettem volna mielőbb felbontani, de arra se maradt már időm.

- Riadó! – hangzott hangosan, majd közvetlen utána:

- Indulás vissza!

A zászlós, akit január 12-én tíz emberével kivittek a frontra, visszatért katonáival, és tőlük tudtuk meg, hogy az oroszok áttörték a frontot, azon a szakaszon, ahol a magyarok és az olaszok állásai voltak.

Századunk visszavonult, napvilágon meneteltünk, estefelé értünk egy nagy falu határába. Alekszejevka településre nem jutottunk be, ott már orosz katonák állomásoztak. Az áttörés után a partizánok is vérszemet kaptak, a visszavonulók közül sok katonát elfogtak vagy agyonlőttek.

Letértünk az útról és a mezőn gyalogoltunk tovább. A nagy hóban lassan haladtunk előre, a hó vastagsága meghaladta a fél métert. Elfáradtunk, századunk teljesen szétszéledt, mindenki ment, amerre látott, mi a balogfalai cimborákkal nem hagytuk el egymást, összetartottunk.

Reggel egy kisvárosba értünk, ha jól emlékszem a helyiek Buldjeninek mondták a nevét. Fáradtak voltunk és éhesek, de nem is csoda, hiszen több mint húsz órát gyalogoltunk egyfolytában. Nem egyszerű terepen, hanem derékig érő hóban és rettegve az ellenség támadásától. Betértünk egy portára megpihenni, csak a ház asszonya tartózkodott ott egymagában. Kibontottam az otthonról kapott csomagot, szalonna volt benne, sütemény és két deci pálinka. Ott helyben minden elfogyott, még az asszonynak is adtam, tőle kenyeret kértünk cserébe a szalonnához.

Lefeküdtünk, alig szunnyadtam meg, hatalmas dübörgésre ébredtem. Orosz repülőgépek jelentek meg az égen és a várost bombázták. Menekültünk, futott, ki merre látott, a bajtársakkal valahogy elveszítettük egymást. Úgy húsz kilométerrel távolabb, Novi Oszkolban megállítottak a mieink, magyar katonák és tőlük kaptunk fegyvert. Ott találkoztam ismét Szabó Bálinttal, Nagypál Barna nem volt vele.

Engem néhány bajtársammal a tiszt a téglagyár környékére osztott be tüzelőállásba. Azt a feladatot kaptuk, ha odaérnek az oroszok, próbáljuk őket feltartóztatni, vegyük fel velük a harcot. Novi Oszkolban egy szedett-vedett társaság jött össze, nem ismertük egymást, nem ismertük a tisztet, nem bíztunk meg benne. A küldetésünkkel tisztában voltunk, életünk árán is fel kell tartóztatni a túlerőben támadó oroszokat, magyarán, mi halálra voltunk ítélve. Indítványozásomra elhagytuk az állásunkat és beolvadtunk a visszavonuló katonák közé.

Az élelemről magunk gondoskodtunk: egy meghibásodott autó rakterén lisztet, borsót, konzerveket találtunk. Szánkószerűséget készítettünk, arra pakoltunk magunknak készletet és addig húztuk magunk után, amíg az élelemből tartott. Útközben találtunk elpusztul lovakat, húst sütöttünk, nem válogattunk.

Az úton se elejét, se végét nem lehetett látni a visszavonuló katonáknak. Orosz repülőgépekből több ízben géppuskázták a menetet, bombát is szórtak, megnehezítették a visszavonulást. Sok volt a halott, még több a sebesült. Velük senki nem törődött, mindenkinek megvolt a maga baja, mindenki a saját életét mentette.

Minden nap felsőhajtottam a Jóistenhez, segítsen haza egészségesen a családomhoz. Úgy éreztem, itt már csak ő segíthet rajtam, senki más.

Végre megérkeztünk Belgorodba, ahol két és fél hónappal korábban kivagoníroztunk. Nem szállhattunk vonatra, mert az orosz repülők ott is gyakran megjelentek. Gyalog folytattuk a visszavonulást, Szumi és Romni irányába. Orosz asszonyoktól kaptunk ennivalót, legtöbbször marharépból főzött levest kaptunk, ők is azt ették. Aztán a Romniból Kijev felé vezető út mentén, táblákon feltüntették, melyik alakulatnak, hol kell gyülekeznie. Kerestük a tizenhármások gyülekező helyét, meg is találtuk az irányt, nem sokkal később a falut is.

Másnap megjelent Erdélyi főhadnagy, Simon hadnagy, a zászlós és huszonvalahány híjával a bajtársak, akikkel együtt töltöttük a napokat a kiképzőtáborban. Az első és a géppuskás századból, akiket azonnal a frontra küldtek, csak kevesen jöttek vissza.

A gyülekezőhelyről aztán katonai fegyelemmel folytatódott a visszavonulás. Volt saját konyhánk, kaptunk reggelit, ebédet, vacsorát. Nem kaptunk eleget enni, se jót, de legalább minden nap volt meleg ételünk. Március 10-ig gyalogoltunk, akkor letelepedtünk egy faluban, Ovrucstól úgy tizenöt kilométerre. Tisztjeink ott arról tájékoztattak bennünket, hogy hozzávetőlegesen egy hónapot maradunk a településen, csak azután indulunk haza. Április 15-én meg is kaptuk a parancsot, induljunk azonnal Ovrucsba, ott fogják századunkat bevagonírozni. Lefertőtlenítve vártuk a szerelvényt, amely végre hazavisz, de hiába vártuk, nem futott be az állomásra.

„*A század hazaszállítását két héttel elhalasztották*” – tájékoztatott bennünket órákkal később a tiszt, de mivel Ovrucsban nem maradhattunk, visszavezényeltek bennünket a korábbi állomáshelyünkre.

Felsorakoztunk és lehajtott fővel, elkedvetlenedve elhagytuk a vasútállomást. A főhadnagy végignézett a szomorú századon, majd elkiáltotta magát: „nóta!”

Senkinek nem volt kedve dalolni, szólanul masíroztunk tovább. No, erre a főhadnagy nagyon megharagudott: „*futás!*” – ordította és mi futottunk. Azután jött a következő parancs: „*feküdj!*” – és mi hasra vágtuk magunkat.

„*Biciklizés!*” – üvöltött bele a nagy ukrainai tájba, és én csak néztem. Sokat és sok helyen voltam már katona, de az utóbbi parancsot még sehol nem hallottam. Figyeltem jobbra-balra, hogyan csinálják a többiek és utánoztam a bajtársakat. Hanyatt feküdtek, mindkét lábukkal az ég felé kalimpáltak, mintha bicikliznének. Úgy tettem én is.

Amikor a főhadnagy megelégedte az egzecíroztatást, menetsorba állított bennünket és elindultunk ideiglenes állomáshelyünkre. Alig tettünk néhány

lépést, ismét harsant a főhadnagy úr hangja: „*nóta!*” Nem lelkesen, de fűjtük a katonadalokat, míg meg nem érkeztünk a szállásunkra.

Két hét múlva ismétlődött minden előlről. Megkaptuk a parancsot, hogy induljunk azonnal Ovrucsba, mert bevonóíróznak bennünket. Időben beértünk az állomásra, csodák csodájára a vonat is befutott és a szerelvény rohogott velünk Lavochne irányába, ott átszálltunk a Miskolcra induló vonatra.

Miskolcon, a téglagyár közelében, drótkerítéssel körbezárt helyen szállásoltak el bennünket. A századunkat megfigyelés alatt tartották, a koszt jó volt, levelet írhattunk haza... mondtuk is, hogy a sok szenvedés után végre jött egy kis jó is az életünkbe.

Május 13-án meglátogattam apósom és örömmel újságolta fiam megszületését. „*Józsefnek hívják, mint az apját*” – mondta és a posztriból, tehát a keresztelő utáni lakomából is hozott kalácsot.

Evéssel, ivással töltöttük a napokat, nem csoda, ha június elejére, amikor ismét bevonóíróztak bennünket, kicsit teltebb lett az arcunk, nem állt annyira ki a pofacsontunk, mint hetekkel korábban Ovrucsban. 1943. június 3-án értünk Tornaljára.

Rokonok, ismerősök a vasútállomáson vártak bennünket, de az épület környéke is megtelt emberekkel. Azok hozzátartozói, akik a fronton maradtak, vagy fogságba estek, sírva keresték szeretteiket. Jajgató anyák, kisírt szemű feleségek rohagáltak kétségbeesve a peronon, miközben a kínok kínját élhették át, amikor nem találták azokat, akiket hazavártak. Még ma is látom a tekintetüket, amikor elénk álltak és számonkérték rajtunk: „*hol hagyátok a mieinket?*”

A tornaljai kaszárnyában megkaptuk a katonakönyvet, leszerelték bennünket.

5.

Így aztán nyolc hónap után eljött a boldog pillanat, újra láthattam a családomat, szüleimet és rokonaimat. A fronton ugyan nem kaptam újabb kitüntetést, nem léptettek elő, maradtam továbbra is címzetes őrzető, a családi életben azonban nagy tisztesség ért; apa lettem.

Egy hónapig minden harmadik nap megfigyelésre jártam az ajnácskői orvoshoz, mivel a fronton fogaim eléggé megromlottak. Két lyukas fogam a fronton kihúzták, kettőt Ajnácskőn betömettem.

A nagy orosz télben, a sok nélkülözésben fogadást tettem, ha a Jóisten egészségesen hazasegít, annak az emlékére, hogy milyen sokat éheztem, a pénteki napokon böjtölni fogok. Csak kenyeret eszek és tiszta vizet iszok. A fogadásomat csak néhány hónapig tartottam meg, az önsanyargatást fokozatosan elhagytam. Tényleg igaz a régi közmondás: „*legjobb szakács az éhség*”.

A front árnyékában nagyon jó ételnek tartottam a cukorrépat sülve és főve, a pörkölt gabonaszemeket, a lesoványodott döglött lovak húsát, a főtt krumplit, a burgonyalevest, de ezek idehaza ehetetlennek minősültek. Sőt azt se lehetett kibírni, hogy hetente egy nap csak pusztá kenyeret egyek.

Bár a háborúnak még nem volt vége, mégis nyugodt voltam, mert odahaza lehettem, a családom körében. Meg is fogadtam, küldhetnek már nekem akármilyen SAS behívót, én többet nem harcolok. A SAS behívóparancs rövidítése annyit jelentett: „*Sürgős, Azonnal, Siess!*” Magamban eldöntöttem, küldhetnek nekem akármilyen gyorsbehívót, én nem vonulok be. Nem tudnám megbocsátani magamnak, hogy még egyszer olyan könnyen kimenjek a frontra, mint mentem először, magára hagyjam a családom, a kisfiam...

Otthon gazdálkodtam, lovakkal műveltem a földet, ráadásul az egyik kiscsikót várt. Így telt el az 1943-as esztendő, amikor a munka mellett olykor dajkálás is volt a program.

Augusztus 20-án, Szent István ünnepén mosakodtam az udvaron, készülődtem a misére, a templomba. Nagy robaj ütötte meg a fületem, felnéztem az égre, repülőgépek húztak el községünk határa fölött. Ahogy számolgattuk, százon felül lehettek Attól a naptól kezdve egyre gyakrabban jelentek meg a falunk felett.

Csépeltünk, nálunk éppen végeztük a munkával, este hét és nyolc óra között ismét repülők tűntek fel a levegőben. Hadakoztak, egy gép még bombát is kioldott Ajnácskő közelében. Szerencsére lakott területen kívül robbant, biztosan menekülés közben könnyített a terhén, azért dobta le.

Szeptember elején Iker típusú repülőök fészülték át a terepet, sok mozdonyt ki is lőttek. Azon a napon trágyát hordtam az Isztarisznak nevezett parcellába, hazafelé pedig kukoricaszárát hoztam, mert már a kukorica le volt törve. Egy gép olyan alant szállott, hogy ijedtemben az álló kukoricaszár közé hajtottam a lovakat, hogy mégis legyen valami fedezékem. Csak a csikó ugrándozott a nyílt terepen. Ránk szerencsére nem lőttek a gépről.

Másnap hozták a SAS behívót. Azon kezdtem gondolkodni, mitévő legyek, milyen kibúvót keressek. A keregedei rokonok a mételyfüvet ajánlották. Olyan csipkés levele van, mint a libatalpa, valaki libafünek is nevezi, az árok partján is szokott nőni. Azt mondták, dörzsölgessem úgy össze, hogy nedves legyen, és kössem a lábam szárára, majd az kimarja a bőröm.

Úgy csináltam, ahogy a receptet megadták, a füvet teljes huszonnégy órán át hagytam a bal lábam szárán. A kissé csípős érzés ellenére, csak enyhe piros folt látszott a kötés alatt, amikor leoldottam. Úgy gondoltam, a mételyfű nem vált be, elviszek egy szekér búzát a várgedei malomba, megőröltetem, azután bevonulok a SAS behívóra, mert a jelentkezési idő nagyon közeledett. Amikor a lisztet hordtam a kocsira, furcsa bizsergést éreztem a lábam szárán.

Felhúztam a nadrágom szarát, láttam rajta egy nagy hólyagot, mire hazaértem, a hólyagok csak úgy csüngedeztek lábam szarán.

Másnap bevonultam a megadott gyülekezőhelyre. Az orvos megtalálta rajtam a sebet, amikor megkérdezte, mit csináltam a lábammal, azt hazudtam, hogy a fiam majdnem magára rántotta a forró vízzel teli lábast, odaugrottam és elkaptam a fazekat. Akkor forrázódott le a lábam szára. Leszereltek.

Nagyon fáj a seb, megmutattam az ajnácskői körzeti orvosnak. Készítményt adott, azzal kenegtettem, úgy két hétre rá begyógyult. Mivel a front napról-napra közeledett Sóreg felé, a bátyámmal bunkert ástunk a kertben, a part alatt. Arra gondoltunk, ha a házat telitalálat érné, lenne hol meghúzni magunkat. Amikor az ásással végeztünk, egy horganyozott lemezből készült fürdőkádba beleraktuk a bátyám családjának legszükségesebb ruháit, a másikba pedig a miénket. Az idő november felé közeledett és már plakátokat ragasztottak ki azok nevével, akik a legrövidebb időn belül kötelesek bevonulni Szécsénybe. Az én nevem is köztük volt. Semmi kedvem nem volt otthagyni a családomat és átélni még egyszer azokat a borzalmakat, amelyek a keleti fronton, elhatároztam, hogy elmegyek hazulról.

Elbúcsúztam a szomszédoktól, az ismerősöktől, a bátyám gyermekeitől, azt mondtam, megyek katonának. Csak az ángyim, a bátyám és a szüleim tudták, hogy nem vonultam be, hanem apósoméknál bujkálok. Eleinte az istálló padján húztam meg magam, de mikor a visszavonuló magyarok megszállták a falut és apósoméék istállójába bekötöttek két lovat, elhagytam a rejtékhelyet. Kénytelen voltam odébb állni, mert a lovakat gondozó katona az istállópadról etette a jószágokat.

Lyukat vájtam a szalmaboglyába, abba bújtam bele. Ott se maradhattam sokáig, mert az alakulat parancsnoka, Rózsa ezredes kidoboltatta a kisbíróval, aki mellesleg apósom volt, hogy minden katonaköteles férfinak jelentkeznie kell nála, vagy a salgótarjáni katonai parancsnokságon. Aki nála jelentkezik, azokat csoportosan Salgótarjánba kísérteti, a katonaszökevényeket pedig agyonlöveti. Nem csak a bujdosókat lövete le, hanem azokat is, akik a portájon katonaszökevényeket rejtegetnek.

Rózsa ezredes figyelmeztetése után hol anyósom, hol apósom ballagott a boglyához, úgy tettek, mintha dolguk lenne ott. Körbesétálták a szalmát, miközben állandóan beszéltek. Az orruk alatt mormogva közölték velem a legújabb híreket, fejleményeket. Elmondták, hogy mindenkit összeszedtek a faluból és elhajtották Tarjánba. Engem is arra kértek, inkább menjek utánuk, minthogy a szemük láttára agyonlőjenek. Megvigasztaltam őket, elmegyek a portáról, de nem Tarjánba, hanem az erdőbe. Egy lapátot és egy csákányt kértem. Az ásószerszámokkal másnap jókor reggel otthagytam a szalmaodút és az erdőbe mentem.

A Völgy-oldalban egész nap bunkert ástam, de éjszakára hazamentem, és a feleségem mellé feküdtem. Fiatal házaspár voltunk, a háború miatt már addig is sok boldog óra, boldog éjszaka elmaradt, az elmulasztott pillanatokat pedig már lehetetlen bepótolni. És ha megint kivisznek a frontra? Ilyen gondolatok jártak az eszemben, azért minden éjszakát otthon töltöttem.

Napközben a feleségem Józsika fiammal gyakran meglátogatott bunkerásás közben. Attól nem kellett tartani, hogy a fiam elárul, hiszen még nem tudott beszélni. Délután hazasétáltak, este, amikor besötétedett, mentem utánuk, hajnalban pedig visszaosontam az erdőbe és folytattam a bunkerásást.

Két hét után komollyá vált a helyzet a faluban, már nem lehetett otthon éjszakázni. Veszélyes lett volna, inkább nem kockáztattam. Különben is, a bunker már elkészült, a bejárat kimondottan tetszett, jól sikerült álcázni. Volt rajta egy álcázott csapóajtó, könnyűszerrel megoldottam a kinyitását és becsukását. A bunkerba hordtam szalmát, vittem bele dunnát, még a legkevényebb hidegben se fáztam benne. Két személy részére ástam, arra gondolva, ha véletlenül a bátyámnak is menekülnie kell hazulról, elférjen mellettem.

A bunkerajtóból jól szétláttam, a bejáratot viszont nem lehetett észrevenni. Apósomon kívül más nem tudta, hol lehet bejutni. A kosztot anyósom és Kis Mari nászasszony hordták. Jöttek minden nap, úgy tettek, mint akik fáért jönnek az erdőbe, én unalmamban készítettem nekik száraz fát minden napra. Az erdő közepén találkoztunk, az élelmet átvettem tőlük, megtudtam, mi újság odahaza, ők pedig elvitték a fát.

Karácsony reggelén kikémleltem a bunkerból, néztem a tájat, megpillantottam a bátyámat. Apósom magyarázta meg neki, hol keressen. Eléje mentem, elvezettem a rejtekhelyhez. A bátyám elmondta, a füleki gyár, ahol dolgozott, leállt, németek települtek a faluba, neki bujdosnia kellett a katonák elöl, nem akart tovább rettegni, inkább kijött hozzám.

Karácsony másnapján, Istvánkor a németek éjszaka kivonultak a faluból. A Rigó szurdokának mentek el, helyükbe János napján bevonultak az oroszok. A németek kivonulását anyósom és Kis Mari nászasszony azonnal hírül akarták adni, elindultak hozzám fel a hegyre, de mivel a Filep földjén, az akácok szélén még láttak német katonákat, visszafordultak, hazafutottak. Közben a Szilvás-tetőn, ez Csoma és Sőreg határa, már román katonákkal találkoztak. Ők mondták, hogy már tilos a mezőn járni, mert Sőreget elérte a front. Délután apósom jött hírül adni, hogy Sőregre bevonultak az orosz csapatok, hazamehetünk. A dunnát hazavittem, az edényeket is, a kosztból keveset hagytam a bunkerban. Úgy gondoltam, sose lehet a dolgokat előre tudni, ha nem lesz rá szükség, majd kimegyek érte.

Napról-napra egyre több orosz és román katona érkezett a faluba. Voltak közöttük nők is. Csináltam egy nagyon nagy baklövést, egyszer elszóltam az

oroszok előtt magam, hogy én jártam kint az orosz fronton. A kapitány ott nyomban agyon akart lőni. Sikerült kiszabadulnom a markából, elfutottam, ő meg elesett, mert részeg volt.

Így köszöntött ránk az 1945-dik esztendő, és bizony két hónapon keresztül sok orosz katona megfordult a falunkban. Hajtottak bennünket dolgozni: segédkeztünk nekik a vasútnál, hidat ácsoltunk, sírt ástunk... Nagyon nehéz idők voltak azok, de legalább a családommal lehettem és vigasztaltuk egymást.

Május 5-én vége lett a háborúnak, örültünk, úgy gondoltuk, azután már békésebb és boldogabb idők jönnek. Békésebb napok köszöntöttek ránk, a háborús viharok elcsitulak, de a szegénység tovább tartott. Olyan beszolgáltatásokat vetettek ki a gazdákra, hogy a kitermelt javakból alig maradt valami a család számára. Nagyon be kellett osztanunk mindent, hogy ne nélkülözzön a család, amely később még egy fiúval, Tiborral gyarapodott.

A sőregi Legnár család története

Legnár József fiának, Tibornak az elbeszélése nyomán

Dédnagyapám, tehát apám apjának az édesapja kovácsmester volt a Csehországban, Uherské Hradište mellett. Munkát keresett, járta az Osztrák–Magyar Monarchia településeit és a Fülekhez közeli Csomán kapott munkát, ott letelepedett. Csomán megszületett Kálmán nagyapám, aki tovább folytatta a családi hagyományt és az édesapjától megtanulta a kovácsmesterséget. Amikor Sőregen falusi kovácsot kerestek, Kálmán nagyapám szüleivel átköltözött a Csomával szomszédos Sőreg településre. Megnősült, Tercsa mamám a sőregi Mag családból származott. Aztán visszatért Csomára, ott megszületett édesapám, nem sokkal később, amikor ismét Sőregre hívták, a családjával visszaköltözött.

Édesapám nem folytatta a családi hagyományt, nem elődei mesterségét tanulta ki, hanem a kőművességet. A hagyomány megszűnésében feltehetően közrejátszott a nagybácsim esete, édesapám testvére, Dezső ugyanis kovácsnak tanult, a munkájából azonban nem tudott megélni és kivándorolt Kanadába. Később aztán visszatért.

Nagyszüleim a mostani üzlettel szemben laktak egy hosszú portán, egy öles út választotta el őket Bodnáréktól, akiknek volt egy szemrevaló lányuk, Piroska. A fiatalok, mármint Piroska és édesapám, kedvelték egymást, apám kezdett udvarolni a lánynak. Ez 1938-ban, a magyarok bevonulása után

történt. Piroska édesapja egy nap magához intette édesapámat és azt mondta neki:

- Édes fiam, a te neved nem magyar, vedd fel a Légrádi nevet!
- Ha nem teszem?
- Akkor a lányom nem lesz a tiéd, mert a neved a későbbiekben még gondot jelenthet.
- Az édesapámat Legnárnak hívták, ugyanúgy, mint a nagyapámat és a dédapámat. Én se változtatok ezen, ha a későbbiekben ez gondot jelenthet, hát jelentsen – mondta édesapám és sarkon fordult.

Abból a házasságból nem is lett semmi, édesapám egy másik lánynak kezdett udvarolni, akit végül feleségül vett. Ő lett az én édesanyám.

Farkas Ottó

Én és a kisöcsém

Édesanyám magyar és sváb származású, édesapám magyar származású erdélyi családból való. Én második gyermekük vagyok, de van valami, ami miatt én mindig más voltam, másként sokszor bántva is éreztem magam. Ez pedig a külsőm... A hajam és a szemem fekete, a bőröm színe barna. A bátyám és a húgom világos bőrűek és kék szeműek.

Soha nem tudtam, hogy miért van ez így, de sokszor bántottak érte az óvodában és az iskolában. Anya mindig mondta, hogy nagyon szép a bőröm, és ne féljek, mert én sosem fogok leégni a napon. És ők ugyanúgy szeretnek engem is.

Sokszor sírtam ezért, nem tudtam elfogadni, hogy más vagyok, mint a családom. Amikor 8 éves lettem, anya újra terhes lett. Nagyon szerettem volna, hogy a kistestvérem is olyan legyen, mint én. Végig mondtam, hogy nem számít fiú-e vagy lány, csak olyan legyen, mint én.

És mikor Albert megszületett... Én úgy éreztem minden rendben van, végre nekem is van egy testvérem, aki pont olyan, mint én. Nagyon boldog voltam, hogy teljesült a vágyam. Ráadásul az én külsőmre is a kisöcsém születése után kaptunk magyarázatot. Ugyanis van rajta egy úgy nevezett „mongol folt”. A szüleim mikor meglátták, nagyon megijedtek, hogy talán megsérült Albert a szüléskor, de jól növekedett. Mivel tudni szerettük volna, hogy mi ez a kék folt, így elvitték orvoshoz, ahol kiderült, hogy ez egy „mongol folt”. Ez, ahogy nekem mondták, azt jelenti, hogy anyának vagy apának van mongol őse, mert abban a nemzetben a mai napig is a gyerekek nagy részének van ilyen foltja, fekete szeme, haja és barna bőre.

Így mikor Albert megszületett, akkor kaptam én is magyarázatot arra, hogy miért is vagyok más, mint a többiek, vagyis most már mi ketten. Nagyon megkönnyebbültem, hogy ez kiderült. Ugyanúgy szeretnek, még ha mások is vagyunk, mint a többiek.

Bár most már öten vagyunk testvérek, és szeretem mindegyikőjüket, de valahogy Albert áll hozzám a legközelebb. Bár még kicsi, de úgy érzem, ha nagyobb lesz, mindent együtt fogunk csinálni. A kisöcsém mindenben olyan, mint én, és már tudom, hogy tényleg lehet őt is, minket is nagyon szeretni.

Fazakas Attila

A Fekete család története

A Fekete család tehetős, tekintélynek örvendő familia volt Sajóhídvégen, ezen a dél-zempléni településen. Felmenőim közül többen bírói tisztséget viseltek, de majdnem mindegyikük a falusi vagy vallási előljáróság tagja volt. Édesapám 12 és fél katasztrális holdon gazdálkodott. Ez a vidék, a Sajó és a Hernád melléke már az őskőkorszakban lakott lehetett, ugyanis Csiger Albert bácsi „Túl a Vízen”, a Sajó és a Hernád közötti telkén csiszolt marokkóvet talált, amitől az Istennek sem akart megválni, ugyanis borotvakésének megfésülésére használta.

Sajóhídvég a nevét a már évszázadok óta nem létező Sajó-hídról kapta. Ezt a hidat a Muhi csatában Kálmán herceg és Ugrin érsek védte, amíg tudta, a tatároktól. A híd végén lévő községet a tatárok valószínűleg elpusztíthatták, ugyanis azután sokáig Pusztahídvégnek hívták, ahova később hajdúk telepedtek le. A községben még ma is élnek Hajdú vezetéknevű lakosok. Virágzó település lehetett, mivel lakói az 1778-as országgyűlésen hajdúvárosi rangért folyamodtak, amit nem sikerült elnyerniük. A hajdúk mellett a szintén ekkor felégetett, a mai község határában lévő Megyer falu lakói is Hídvégre húzódtak, amit több Megyeri családnév is bizonyít. A hagyományok szerint, amit történészek is állítanak, a község alatt lévő Pacsirtáson, vagy másként Telken tartották 1707-ben az ún. ónodi országgyűlést, mivel akkor is, akárcsak szinte minden évben azóta is, a folyó kiáradt, s így a közvetlenül Ónod mellett elterülő mezőn az országgyűlést nem lehetett megtartani. A község alatt ömlik a Hernád a Sajóba, az úgynevezett Sajó-torokban, s nagy esőzések idején a két kiáradt folyó egymásba olvad, s ilyenkor a Sajó és a Hernád köze valóságos tengerré válik, s ha akadna bátor ember, aki csónakba ülve a félelmetes vízre merészkedne, átevezhetne a tőlünk több kilométerre lévő Ónodra. A Hernád ilyenkor a mi alacsonyabban fekvő kertünk alját is

előntötte, kiöntve az ott lakó cigány családot, melynek évente az áradás miatt költöznie kellett. Az ónodi országgyűlést a szomszédos Köröm község is magáénak vitatja. Egy bizonyos: az ónodi országgyűlés nem Ónodon volt.

Sajóhídvég ma a Hernád mellett fekszik, s inkább a Hernádhídvég név illene hozzá. A falu a középkorban még a Sajó és a Hernád között feküdt, ám mivel a községet a két folyó minden oldalról elszaggatta, így az a Hernád túlsó partján lévő, magasabban fekvő, árvízről nem veszélyeztetett területre költözött. A község sok száz évvel ezelőtt erdők mellett lehetett, erre utal az Alsó erdő, Felső erdő, Túlso erdő elnevezés. Az erdőket már réges-régen kiirtották, ma mind a három „erdő” legelő. Ebből az időből származhat a sok száz éves, de a család emlékezetében megmaradt kedves történet. Egyik nagyon távoli ősünk, egy fiatal lány, télen kiment, ahogy beszélnek, kisdolgát végezni. Ebben az időben télen a farkasok bejártak a faluba, s egy farkas hátulról mancsával átölelte a dolgát végző fiatal lány nyakát. A kislány, azt gondolva, hogy valamelyik falubeli legény ölelgeti, elsikoltotta magát: „Csak a nyakam ne szorítsa kigyelmed!” A család a sikongatást hallva kiszaladt, s elzavarta a farkast fejszére, vasvillára kapva. De a mondás, a történet a mai napig fennmaradt.

Sajóhídvég Árpád-kori település. Anyai ágon a Kisek őshonos hídvégiek, míg a Feketék sok évszázaddal ezelőtt beházasodás révén Bodrogeresztúrról kerültek a családi emlékezet szerint Hídvégre. Anyai nagyapám, Kis János az 1848-as forradalom és szabadságharc idejében volt a község bírása. Ebben az évben a falu minden fegyverfogható férfija beállt nemzetőrnek. 1849-ben honvédek táboroztak Hídvégen, míg a Hernád túlsó partján már az osztrákok készültek a falut elfoglalni. A magyarok parancsnoka, ahogy nagyapám elmesélte, a Dudás Miklósék kertje alatt akarta ágyúit elhelyezni, de üknagyapám lebeszélte erről, mondván, Köröm alatt jobb harci állást foglalhatnak el a honvédek. A tiszt hallgatott rá, s Körömben állította fel ágyúit. Itt zajlott le a körömi csata. Így hát üknagyapám faluját megmentette az ellenség ágyúitól, s egyben kiírta a történelemből. A családban gyakran emlegették egy másik őst, Fekete Gábor nevét, aki szintén a község bírása volt. (A Kisek mind Jánosok, a Feketék Jánosok és Gáborok voltak, egész az én megszületésemig.) Fekete dédapám kemény ember volt, rendet tartott a faluban. Mesélik, hogy egy alkalommal a legények összeverekedtek a kocsmában. Dédapám grabancánál fogva levegőbe emelt két legényt, s egymáshoz csapkodta őket. A többiek rémülten szétszaladtak. Fennmaradt, hogy egy házasságtörés miatt ekléziát kellett követnie. (Erről egy drámát is írtam.) Az is fennmaradt, hogy egy alkalommal egyedül neki tartott istentiszteletet a pap. Történt pedig, hogy egy penitenciális héten a munkában megfáradt hívek nem mentek el az esti istentiszteletre, s így harmadik nap a tiszteletes úr már ki sem nyitotta a

templomot. Mikor ezt dédapám meghallotta, felháborodott, s üzent a papért, kinyitatta a templomot, ott beült szokott helyére, az első padba, s ahogy fennmaradt, egyedül neki prédikált a pap.

Feleségét Kis Zsuzsinak hívták, róla fennmaradt a mondás, hogy „huncut, mint Kis Zsuzsi”. A mondás eredetét homály fedi, s az öregek elmúltával már sosem fogjuk megtudni. Dédapám családi sírköve még mindig megtalálható a hídvégi Ó temetőben.

Fekete nagyapámat nem ismerhettem, mert viszonylag fiatalon, negyven évesen meghalt. Történt pedig, hogy éppen a kocsmában mulatott, mikor jött az üzenet, hogy az anyósa nagybeteg, az orvosért kell sürgősen menni a szomszéd községbe. Ő már akkor egy kicsit ittas volt, ahogy mondták „nagy volt a feje”, s úgy, ahogy a kocsmában volt, hideg télben, kiskabátban fogta be a lovakat, s ment orvosért. Tüdőgyulladást kapott és meghalt. Anyósa hamarosan meggyógyult. Felesége, Fekete nagymamám, Nagy Lídia magas, szikár, örökké komoly, szigorú, mindenbe beleszóló, komor asszony volt. Nevetni sosem hallottam, mosolyogni sosem láttam. Hozzám egy jó szava sem volt, zavarta gyermeki lármám, gyakran kiabált velem. Féltem tőle. Édesanyámnak nem volt könnyű élete mellette. Az volt a mániája, hogy ő nem eszik semmit, s közben mindenki tudta róla, hogy amikor azt hitte, nem látjuk, behúzódtott a kamrába, s jól befalatozott kolbászból, füstölt szalonnából, hideg tepertőből. S egyedül egy távoli rokonunk lányával, Kis Ilonával beszélt. Gyakorta sustorogtak együtt. Ez a Kis Ilona nem rejtette véka alá, hogy miért jár naponta hozzánk: bátyám, Gáborka nagybeteg volt, az ő halálára várt, hogy majd ő örökölhessen a házat és a vagyont. Számítása nem vált be, mivel megjöttem én, egy hóviharos téli napon, mikor a bába ajtaját úgy kellett kiásni a hóból, hogy világra segítsen engem. Ekkor egyik napról a másikra elmaradtak látogatásai, mivel megszületett a kis trónörökös. Csak 44 novemberében láttuk újra. Nővérei kedves lányok voltak, kisebbik húgának aranyos humora volt, sokat nevettem rajta. Évek múlva Fekete nagymamám elköltözött tőlünk. Rebesgették, hogy azért, mert nem tudta édesapámnak megbocsátani, hogy vele szemben kiállt édesanyám mellett.

Kis nagyapámra még vissza tudok emlékezni. Szinte magam előtt látom, ahogy ül a padlásfeljárón és vászoningben és gatyában kukoricát morzsol. Öreg volt már a mezei munkára, otthon segítkezett, amiben tudott. Kis nagymamám, ellentétben Fekete nagymamával, kedves, alacsony öregasszony volt, nagyon szerette a családját. Négy lányuk volt: Róza, Eszter, Erzsi és Juliska. Édesanyám sokat mesélt gyerekkoráról. Gyakran játszottak iskolácskát. Mivel tanítójuk, Futó József sánta volt, azt hitték gyerekfővel, hogy minden tanító sánta, s aki a tanítót játszotta, annak sántítania kellett. Mivel az iskola mellett laktak, a tanító úr gyakran látogatta meg őket. Ez lehetett a

családlátogatás őse. Futó József tanító egyben költő is volt, szeretett rímekben beszélni. Egy alkalommal épp ebédeltek, mikor meglátogatta őket. Máig fennmaradtak rigmusai: „Kis Róza a galuskát megsózza, Kis Eszti a galuskát nem eszi...” A családi iratok között most is őrizzük még egy kinyomtatott hosszú versét, amit a milleniumra írt. Pénzért árulta a faluban. Édesanyámék az iskolában még tanulták az Arany ábécét, amely alfabetikus sorrendben egy életre szóló tanácsokat adott a felnövekvő ifjúságnak. Édesanyám megtanította nekünk is. A családunknak ez volt a morális iránytűje, ma is eszerint élünk a húgommal. Pár példa: B betű: „Bánj a házi cselédekkel éppen úgy, mint emberekkel!”; K betű: „Korán feküdj, korán kélj, korán indulj, korán éj!”; H betű: „Holnap, holnap majd megteszem, ma még játszom, iszom, eszem, Holnap elvégzem munkámat, Jóvá teszem a hibámat, Holnap másként fogok élni, így szokott a rest beszélni. Holnap, holnap, holnap, hiszen Egyéb tennivalód leszen. Amit megtehetsz ma, ne halaszd holnapra!” Egy életre szóló útmutató volt, kár, hogy ma már nem tanítják.

Édesapám gyermekkorából csak egy kis epizód maradt fenn. Még nagyon kicsi volt, mikor egyszer elment Kulcsár Kálmánékhoz, s mikor látta, hogy senki sincs a szoba-konyhában, és a tej kifutóban van, elkiáltotta magát: „Pöcsi néném, put a pet.” „Zsófi néném, fut a tej” - akarta mondani. Gyakran emlegették mosolyogva. Fekete János bátyámról, édesapám öccséről az maradt fenn, hogy leendő feleségét már 10 éves korában kinézte magának, s mikor eljött annak az ideje, feleségül is vette, s mint ahogy a mesében mondják: boldogan éltek, míg meg nem haltak.

Közben elérkezett a nagy világgégés, kitört az első világháború. Édesapámat 19 évesen hívták be katonának. A határvadász zászlóaljnál szolgált. Bár addig még soha nem látott sítalpat, most katonaként sítalpon teljesített szolgálatot a Keleti-Kárpátokban, majd hamarosan kikerült az orosz frontra, és a Kutuzov és Szaratov közötti frontszakaszon harcolt az oroszok ellen. A helységneveket a frontélmények elmesélése közben „Kotozó”-ra és „Szarató”-ra „magyarosította”. Egy alkalommal járőrként küldték felderítésre, egy őrszel egy tizedes vezénylete alatt. Járőrözés közben egy nagy túlerőben lévő orosz csapatra bukkantak, s azt a parancsot kapták, hogy húzódjanak fedezékbe, s az éjszaka beállta után próbáljanak meg áttörni az ellenség védvonalán, s csatlakozzanak a századhoz, amennyiben ez sikerül. De az oroszok felfedezték őket, s legyilkolták az egész őrsöt. Őt puskaaggal vágták főbe, amitől elvesztette az eszméletét. Az oroszok szerencsére halottnak hitték és ott hagyták a többi halott bajtársa között. Mikor magához tért, megpróbált a parancs szerint csatlakozni a századához, de eltévedt, s közben az oroszok foglyul ejtették. A Szir Darja és az Amu Darja mellé, később a Taskentben lévő fogolytáborba került. Beszélt egy cigánylányról, akinek megtetszett az ő

puha tapintású, hullámos haja, s hízelgett neki, hogy hadd simogassa. Beszélt egy muzulmán barátjáról is, akinek öt felesége volt. Egy alkalommal arra kérte barátját, hogy mutassa meg a feleségeit. Kíváncsi volt a szép török nőkre. A barátja azt válaszolta: „Megmutathatom őket, de utána le kell lőnöm mindegyiket.” Hát ilyen áron ő sem akart már a török szépségekben gyönyörködni.

A taskenti fogolytáborból kétszer próbált megszökni. Először elfogták, visszavitték. Másodszor sikerült átjutnia a török határon, de a törökök visszaadták az oroszoknak. Azután a forró, sivatagos délről a fagyos jégmezőkre, Murmanszkba vitték, ahol akkora volt a hideg, hogy az arcuk úgy átfagyott, hogy a fogaikat minden fájdalom nélkül kihúzhatták. Mondogatta is később, ha fogfájás kínozta, a fájós fogának: „Mért nem Murmanszkban fájtaal ennyire?” Apám kemény ember volt. Fogat mindig érzéstelenítés nélkül húzatott. Közben a fogolytáborban tífuszjárvány tört ki, hullottak az emberek, mint a legyek. Ha nem akart ott pusztulni, meg kellett immár harmadszor is szöknie a táborból. Vele együtt szökött meg egy nála idősebb falubelije, Kis Józsi bá, aki már – bár nem tudott róla – tífuszos volt. Szökés közben a karjai közt halt meg. Késével ásott neki sírt a fagyos földbe, ott nyugszik a nagy idegenségben eltemetve. Úgy tűnik, ő is megkaphatta tőle a betegséget, ugyanis elvesztette az eszméletét. Nagy szerencséje volt, hogy egy orosz muzsik rátalált, hazavitte a családjához, és ott kikezelték, talpra állították. Több hónapig élt közöttük. Nagyon szegény család volt. A kecskével laktak egy szobában, és gyakran éheztek.

Mikor már jobban volt, sorozóbizottság jött a faluba, s a falu többi legényével együtt őt is elvitték Moszkvába. Besorozták a Vörös Hadseregbe. Moszkvában hallotta Lenint beszélni.

Neki minden vágya volt hazakerülni, és amikor egy katonákkal rakott szerelvény nyugatra indult, felkapaszkodott rá. Olyan nagy volt a zsúfoltság, hogy még csak leülni sem lehetett. Az ország nyugati határán sikerült átszöknie, és így hat év fogság után sikerült hazajutnia.

Mivel már 25 éves volt, nagyon benne volt már az időben, hogy megházasodjon. A faluban vén legénynek számított, ugyanis a legények húsz éves korukban házasodtak. Erről is fennmaradt egy anekdota. Balogh Dani húsz éves legény volt. Elküldte az anyját a kinézett lányhoz lánykérőbe. Az anyja csak annyit mondott, és egyre csak hajtogatta: „Danika húsz éves”. A háziak, hogy, hogy nem, rájöttek a szándékára. De öregkorára is rajta maradt a „Húszéves Dani” jelzős szerkezet.

Édesapám feleségül kérte a szomszédból az akkor 17 éves édesanyámat, a csendes, szelíd, arany szívű Kis Erzsikét. A faluban ők lettek a „hosszú legény, rövid lány” páros. A Kisek mind kistermetűek voltak, a Feketék

szálfa-termetűek. (Én is követtem édesapám példáját: Feleségemet ma is „Kicsimnek” hívom.) 39 évet éltek le együtt, de én csak egyszer hallottam édesanyámat emelt hangon szemrehányást tenni édesapámnak, amikor egyszer levitt szánkózni a kertünkbe, s a domboldalról (én ültem elől, édesapám mögöttem a szánkón) belerohantunk a kert aljában lévő akácosba, s ott az egyik bokor ága töviskoszorúként fonta körül homlokomat, s el lehet képzelni, milyen látványt nyújtottam. Édesanyám halálra rémült, s emelt hangon tett szemrehányást édesapámnak: „Hogy tehettél ilyet, a szemét is kiszúrhatta volna az akáctövis!” Nem győzött pátyolgatni, csókolgatni, ölelgetni.

Sajnos, a fiatal házásokra nagy megpróbáltatások, tragédiák vártak az életben, pedig, ha valakik, ők igazán nem érdemelték meg. Édesanyám öt gyermeket hozott a világra. Nagy ritkaság volt az akkoriban, az egykéző, a „föld a földdel házasodik” elv szerint élő faluban. Első gyermekük, Erzsike 11 éves korában halt meg, első fiúk, Gáborka is csak 10 évet élt. (Ő vitte volna tovább a Gábor nevet, így lettem én Zoltán.) Második kisfiukat, Imrét már csecsemő korában elvesztették. Egyedül én maradtam életben. Két éves voltam, mikor Gáborka meghalt. Már csak halovány emlékeim vannak róla. Sokat betegeskedett, sokat hiányzott az iskolából. Így fordulhatott elő, hogy amikor a tanító úr megkérdezte tőle, hogy miért kételtű a béka, azt válaszolta: „Mert ha agyonütik, akkor is él.” Sokáig emlegették iskolatársai ezt a mondást.

Sajnos, én sem tűntem nagyon életrevalónak. Két éves koromban, mikor édesanyám átvitt a szomszédba, nagymamámékhoz, hogy vigyázzanak rám, míg ők a mezőn vannak, azt válaszolták: „Ne hagyd itt, Erzsi, mert nálunk fog meghalni!” El lehet képzelni, hogy szegény édesanyám mit érezhetett ezt hallva. Egészen tíz éves koromig mindig étvágytalan voltam, pedig mint egy szem gyermeket, próbáltak minden jóval tömni. Végül az orvos, a miskolci Rókai Zoltán doktor bácsi levegőváltozást ajánlott. Rengetegszer vittek orvoshoz Miskolcra, de én, bár izgalmas volt a hajnali kocsikázás két szép lovunkkal a hernádnémeti állomásra, hiába kaptam mindig szép játékokat, nagyon nem szerettem Miskolcra menni, mert a „szurit”, az erősítő injekciót soha sem kerülhettem el. Szüleim azon gondolkoztak, hogy a noszvaji kepekhez (bérratókhoz, akik nyáron hozzánk jártak aratni) adnak, hogy biztosítsák a levegőváltozást, de 10 éves koromban Sárospatak megoldotta ezt a problémát.

Mivel már egyetlen gyerek voltam, s nem akartak szüleim engem is elveszteni, sok mindent megengedtek, és én nagyon visszaéltem bizalmukkal. Pokoli rossz gyerek lett belőlem. Rengeteg csínytet követtem el, s utána mindig rohannom kellett a kert felé, a szomszéd nénik vesseje elől futva. Talán ennek is köszönhettem, hogy jó atléta lett belőlem. 100 méteres síkfutásban a Szpartakiádon járási első, illetve megyei harmadik lettem, a futballban gyors

középcsatár; olykor szélvészgyors szélsőként emlegettek. Csak pár példa a tengersok csínytevésből: Nagymamáék a szomszédban laktak, s bádoggal volt fedve a házuk teteje, s rájöttem, ha követ dobok rá, hatalmasan csörömpöl. S én a mi udvarunkról a mi házunkon át dobáltam kavicsokat a háztetőre, de már iszkoltam is a kert felé üldözőim elől. Ez a sok futás nálam napi edzésnek számított. Vasárnap esténként, mikor a szépen kiöltözött nagylányok világos ruhájukban (nyár lévén) vitték a tejet a csarnokba, s házunk előtt mentek el, én pocsolóba mártott sáros vesszővel megpaskoltam őket, nagyon tetszett a sikoltozásuk. (No meg a rohanás.) Egy alkalommal, mikor nagymamáméknál nagy családi összejövetel volt, rájuk csuktam az ajtót, s a kulcsot a kútba dobtam, s nagyon élveztem, hogy Rózsika néném nagylány létére nagy nehezen kikecmereg a szűk ablaknyíláson, miközben a többiek hátulról nyomják kifelé, s álkulccsal, sok kínlódás után kiszabadítja a rabokat. Ez is jó nagy futást jelentett. Egy alkalommal eloldottam Böske nevű lovunkat az istállóban, hátra kecmeregtem. A ló megindult velem s én csúnyán bevartam a fejem a szemöldökfába, mikor az ajtón ki akart menni. Elájultam, leestem. Nagyon nagy volt az ijedelem. Ekkor kivételesen a futás elmaradt. De mindennek a teteje az volt, amikor a gémeskutunk egy méter magas és 15 cm széles betonkarikáján körbe egyensúlyoztam. A kút 12 méter mély volt. Édesanyám halálra rémült, mikor meglátott. Szólni nem mert, mert ha rá figyelek, bármely pillanatban a mély kútba zuhanhattam volna. De mikor lejöttem, az én galamblelkű anyám adott nekem a seprűvel! Nagyon sokszor visszaéltem szüleim, s különösen édesanyám jószágával, s mikor már édesapám nem bírta nézni, nadrágszíjjal, hogy csontot ne törjön, három-négy alkalommal jól elfenekelt. De én ebből sem tanultam. Mikor egyszer Szűcs mama felügyeletére bíztak, a mutatóványt megismételtem a kapitányos hordó (víztározó betonhordó) szélén, s ekkor belezuhantam a hordóba, jól összetörtem magamat. Még szerencse, hogy nem volt víz a hordóban. Belegondolni is iszonyat, mi lett volna, ha a saját kutunk kávján csúszom meg! Szűcs mama is halálra rémült: „Jaj, mit fogok én ezért kapni Erzsitől! (édesanyámtól)

Az egész faluban híre volt a rosszaságomnak. Róza néném, édesanyám legkisebb testvére, mikor más anyukák panaszkodtak haszontalan fiacskájukra, azzal biztatta az aggódó szülőket: „Hadd el, lelkem! Fekete Zoli is milyen rossz volt, mégis ember lett belőle!”

Említettem Szűcs mamát. Ő Noszvajról került Hídvégre. Velünk szemben lakott. Szinte második nagymamám volt. Rosszaságom ellenére nagyon szeretett, szinte unokájának tekintett. Szüleim gyakran bíztak a felügyeletére. Naponta járt át hozzánk, szinte családtagnak számított. Mi pótolta a régi családját. Kilenc lánya volt, mind a kilenc kiment Amerikába. Mutogatta fényképüket, sorolgatta a nevüket. Leggyakrabban Gizellát emlegette. Én már

akkor is komisz kis kölyök voltam, kicsúfoltam a tájszólását, öreges beszédét. Gyerekversekre tanított meg. Még most is emlékszem, egy így kezdődött: „Aludj baba, nincsen papa (=kenyér), Elment apa a malomba” Én ezt így adtam vissza: „Nincsen papa, elvitte tatula. Mondta vén Tútne” (=Mondta vén Szűcsné). Bár nagyot hallott, a vékony gyerekhangot meghallotta, s nagyon rosszul esett neki. Mondta is: „Te, Erzsi, ez a gyerek nem szeret engem.” Édesanyám nem győzte vigasztalni.

Sajóhídvég szín református község volt. Szűcs mama katolikus volt, s mikor meghalt, katolikus pap temette. S mikor elhangzott a „Porta inferi”, a néphumor így fordította le: A porta a Ferié, (Ugyanis a Hangya szövetkezet vette meg a házát, ahol Oláh Feri volt a boltos), a szőlő a Gáboré (ugyanis édesapámra hagyta kis darab szőlőcskáját a Káposztaföld dűlőben).

Szüleim életének virágkora a harmincas évek második fele és a negyvenes évek első fele volt, már ami a gazdálkodást illeti, de nagyon meg is dolgoztak érte. A felkelő nap már a mezőn, a földeken találta őket, és a lenyugvó nappal indultak haza. De meg is lett a rengeteg munka eredménye! Az istállóknban nyolc tehén rágta a szénát és várt az esti fejésre, nem is beszélve a borjakról, és még nem is szóltam a két szép lóról. Édesapám imádkozta lovait, azokat fogatolta, velük végezte a mezei munkát. Visszaemlékszem egy fiatal lóra, inkább csikóra, amely olyan vad volt, hogy nem lehetett hozzá közelíteni. Méltó volt a nevére. Pallosnak hívtuk. Rúgott, harapott. Két rúd közé kellett szorítani, hogy el lehessen mellette menni. Édesapám nagyon örült, mikor fél áron megszabadult tőle. Nagyon szép ló volt pedig. Társa a nevével ellentétben nem volt Pajkos. Szelíd, jóindulatú, kedves ló volt. Édesapám két idősebb lóra cserélte le őket, a Böskére és a Vilmára.

Kisgyerek-koromban imádkoztam a deszkakerítés résein át a hazatérő csordát nézni. Egy estét ki nem hagytam volna. A mi nyitott kapunkon esténként valóságos kis csorda jött be az udvarunkra, akárcsak Móricz Zsigmondékhoz Tiszacsécsén, „a boldogság szigetén”. Én is átélhettem azt, amit a gyermek Móricz Zsigmond érzett az ismerős tehének láttán.

Ezen kívül hízó disznóink és anyakocáink rőfögtek három disznóólban, és még nem is beszéltem a rengeteg baromfiról.

A csordával kapcsolatosan jut eszembe, hogy a családban tréfásan mondogattuk a negyvenes évek elején, hogy akkor Sajóhídvég volt az országnak, s talán a Földkerekségnek a legelőkelőbb községe, hiszen császár volt a csordása (Császár András) és király volt a kondása (Király András). Ennek a Király Andrásnak volt a lánya Király Ida, a világhírű csodacsatárnak, a felhőfejeseiről híres Kocsis Sanyinak az édesanyja. S mi is elmondhatjuk magunkról, hogy hozzánk is királylány járt napszámba: a szép Király Mancsi.

Hat éves voltam, mikor szüleimmel a körömi rév melletti földünkre mentünk kapálni, s ott egy hatalmas zápor kapott el bennünket. Bőrig ázva rohantunk hazafele. A csorda mellett rohantunk éppen, mikor a villám belesapott Forgács János bácsi piros-barna tehenébe. Olyan megrázó élmény volt ez egy hatéves kisgyerekeknek, hogy még napokig felriadtam álmomból a rettenetes élmény miatt. Édesanyám alig tudott megnyugtatni. Ekkor a vihar elől Király András faluszéli házának eresze alá húzódtunk be, bőrig ázóttan.

Másik híres csordása volt a falunak Tarcsi Berti, aki hajnalban, csordakihajtáskor réztrombitájával ébresztett fel bennünket. Mindig ugyanazt a nótát fújta. Ennek a dallamára keletkezett egy hídvégi népdal is, melyet dúdolva eresztettem ki a teheneket a csordára. Szólt pedig a dal ekképpen: „Árok szélén, árok szélén pulykatojás, Kékedi Piros, Kékedi Piros selyemruhás. Nem az anyja vette néki, Tarcsi Berti, Tarcsi Berti lopta néki.” Kékedi Piros Tarcsi Berti szeretője volt, akivel, ahogy édesanyám mondta, bagóhíten éltek együtt. Nem voltak házasok.

Ekkor még szolgalegényt is tartottunk: Csapó Józsit, aki az istállóban hált, éjszaka vigyázott a tehenekre. Egy alkalommal, Miklós napján, beöltözött Mikulásnak, s hozta az ajándékokat, hangját is elváltoztatva, dörmögve beszélt. De én felismertem a csizmájáról, és mondtam is neki, hogy „Nem is vagy igazi Mikulás, te Csapó Józsi vagy!”

Mikor a Felvidék visszakerült Magyarországhoz, akkor Kassáról egy Bihun János nevű kiségitőt osztottak ki édesapámhoz. A második bécsi döntés megrázó élmény volt családunk számára is. Örömmámorban úszott az ország, s mi örömtől könnyes arccal énekeltük az „Ott ahol zúg az a négy folyó” kezdetű dalt. Édesanyámhoz, akinek rengeteg dolga volt a háztartással, és a mezei munkában is segített, egy Zsuzsó nevű cigányasszony járt hetenként segíteni, aki édesanyámat édesapám keresztnevéreől Gábor néninek szólította.

Nem csak a szüleim dolgoztak a földeken, de én is segítettem, amiben csak tudtam már kisgyerekek-koromtól. Erről az időről is maradt egy megrázó, szó szoros értelmében „megrázó” élményem. Édesapám nagyon türelmes volt a lovakhoz, de olykor meg kellett rendszabályozni őket, ha elkanászodtak, s nem engedelmeskedtek neki. Egyik hajnalon a Rétföld dűlőbe indultunk ekekapázni, mikor édesapámat feldühítették a lovak, s szigorúan rám szólt: „Most kapaszkodj, fiam, de nagyon erősen!” Aztán elővette a szíjostort, és hozzálátott a lovak megfegyelmezéséhez. A lovak az ütések hatására őrült vágtatásba kezdtek, s szinte repültünk a szekérral. Sorba peregtek le a szekérről a szerszámok, az ekekap, az eketaliga, de még a fonott szekéroidal is a saroglyával együtt. Én halálra rémülten, görcsösen kapaszkodtam az ülésen. Ez így ment mindaddig, míg a lovak kimerülten már csak lépésben tudtak

menni. Ekkor visszafordultunk a szekérral és összeszedtük az elhullajtott szerszámokat, szekértartozékokat. S én ekkor megtanultam, hogy vannak esetek, mikor a szigort nem lehet mellőzni.

Édesapám nagyon gyorsan és fáradhatatlanul, s mi több, nagyon pontosan dolgozott. Én már nagybacska voltam, mikor megunva, hogy mindig csak édesapám hátát látom kapálás közben, egyszer versenyezni kezdtem vele, s mi több, nem csak utolértem, de sikerült el is hagynom. Ekkor édesapám megállt, rám nézett, s elindult a soromon visszafele. Hallom, ahogy mondja: „Itt is elhagytad a gázt, itt is, itt is, itt is. Gyere vissza, mert ez így nem munka!” Milyen igaza volt József Attilának: „Dolgozni csak pontosan, szépen... úgy érdemes.”

Még kisebbecske voltam, s ekekapáláskor a lovakat vezettem, hogy a barázdába maradjanak. Már akkor is elgondolkodó gyerek voltam, s a sor végén, mikor egyenesen kellett volna mennem, hamarabb elfordítottam a lovakat, s az eke kivágta a kukoricát. Édesapám szelíd gúnyjal mondta: „Úgy, úgy fiam, maradt még egy kevés kukorica!” Ez hatásosabb volt, mint ha megszidott volna.

Édesapámat veszekedni nem hallottam. Egy alkalommal a földszomszéd a földünkbe elszántott három barázdát. Édesapám nem szólt semmit, csak másnap újra visszaszántotta. A szomszéd többet nem próbálkozott. Édesapám megfontolt, józan gondolkodású ember volt: Bár a pincénkben mindig több hordó bor volt, s ő szívesen elpoharazgatott barátokkal, rokonokkal, de soha ittasan, s spiccesen sem láttam, pedig a kertünkben termő gyümölcsünkbe évente mindig főztünk több demizson pálinkát is.

Nekem kedves élményem volt a méhrajzás ideje, mikor otthon maradtam és a törekesből figyeltem a rajokat, követtem őket, míg valamelyik fán meg nem telepedtek, és édesapám be nem fogta őket.

Télen, mikor szünetelt a mezei munka, Barancsi keresztapám, Pozsgai Imre bátyám, édesanyám nővérének a férje, és a Szántai testvérek, olykor mások is, főleg ünnepnapokon beültek hozzánk és édesapámmal elbeszélgettek frontélményekről, s én, mint kisgyerek, ahogy Hídvégen mondták, „szedtem az igéket”, lelkesen figyeltem beszédjüket, ismerkedtem a múlttal, az életre kelt történelemmel. Keresztapám és Imre bátyám Doberdón harcolt. Imre bátyám huszár volt, s egy ütközetben a kardját kiütötték a kezéből, és az olasz már halálos csapásra emelte a kardját, amikor egy bosnyák katona ledöfte az olaszt, s ő így maradt életben.

Hosszú téli estéken a szomszédba, Kis nagymamámékhöz járt a rokonság és a szomszédság fanni. Itt volt a fonóház. A fonóház kitűnő lehetőség volt a találkozásra, ismerkedésre, szórakozásra, oda jártak a legények orsót lesni. Ugyanis, ha a lány, fonás közben, sokszor nem véletlenül, elejtette az orsóját,

s a legény felvette, az orsót csak csók árán lehetett kiváltani. A mi fonóházunkban Róza néném, édesanyám legidősebb nővére szátván, szövőszéken rongyokból színes szőnyeget szőtt, férje, Guszti bátyám kukoricát morzsoló egy morzsolószéken. Az asszonyok történeteket meséltek, olykor igazi népmeséket is. Voltak közöttük hátborzongató kísértethistóriák, rémtörténetek is. Egyikben a halott szerelmes lóháton visszajön éjfélkor a szerelméért, és azt kérdi tőle: „Jaj, de szépen süt a hold, egy elevent visz a holt! Félsz-e, babám?” Hát én féltém, mi több, éjszaka ezzel álmodtam. Édesanyám szelíden kérte a mesélőket, hogy ne rémítsék ilyen mesékkel a kisgyerekeket. Mikor a háború kitört, a lányok, asszonyok érmelegítőket, sálakat, kesztyűket kötöttek az orosz fronton harcoló magyar honvédeknek.

A fiatal férfiakat mind behívták katonának. Mikor hazajöttek szabadságra, ők is frontélményeiket mesélték. Rózsika nénémnek az unokatestvére szép lány volt, sok udvarlója volt. Egyikük fényképeket készített frontélményeiről. Az egyik fényképen egy halálosan megsebesült katonát lehetett látni, aki könyörgött a bajtársainak, hogy lőjék agyon, ne engedjék tovább szenvedni. A bajtársaknak nem volt szívük kívánságát teljesíteni. Az élmények mesélése közben a szabadságos legények poharazgattak. A harmadik pohár után felcsendült az akkor divatos katonanóta: „Mikor mentem Galícia felé, még a fák is sírtak. Rezgőnyárfa hullatja levelét, az is engem sirat.”

Olykor édesapám cowboyregényekből felolvasott. Hát ezen is lehetett izgulni. A fonóban tapasztalt élmények hatására bizony sokszor felsírtam kisgyerekként éjszakánként.

Vasárnap délutánonként gyakran kiültünk a ház előtti kiskapuba. Nagy Magdolna tanító néni is köztünk volt, aki fiaként szeretett és ölébe ültetett, s mi hallgattuk az akkor még a faluban újdonságot jelentő gramofont. Ma is emlékszem egy-két dalra: „Lenn a dorozsmai határban, de sok kis pacsirta madárka van.” vagy: „Elég nagy a szegedi határ, magam leszek benne a betyár, mégsem leszek a császár katonája.”

Csendes nyári éjszakákon a hunyorgó csillagok alatt az öreg Horkai bácsi kuruc kesergőket tárogatózott. A dalokban a halott fejedelem lelke visszaszállt közénk Hídvégre.

Közben iskolás lettem. A mi tanítónk Horváth Imre irredenta költő volt, hazafias szellemben nevelt bennünket. A leventék a fronton harcoló katonák számára ajándékot készítettek. Egyre több halálesetről szóló értesítés érkezett a harctérről. A legkedvesebb barátom, Zsimola Pista édesapja is hősi halált halt.

Ekkoriban szinte mindennaposá váltak a bombázások. Kötelékben jöttek az angolszász repülő, s ahogy a mai gyerekek a kocsimárkákat, mi is úgy ismertük fel a repülő-típusokat.

Ekkor a már 48 éves édesapámat behívták az akkor már ismét Magyarországhoz tartozó Csapra. Ott állomásőrséget kellett adnia egy nála jóval fiatalabb hídvégi emberrel, Fésűs Danyi bácsival. Csap forgalmi-vasúti csomópont volt, állandóan bombázták, mi rettegtünk édesapámért. A két rettegő család naponta járt egymáshoz híreket hallani, katonaleveleket olvasni. Éjszakánként a bombázáskor égtek a Sztálin-gyertyák Miskolc, Debrecen, Nyíregyháza felett. Egy eltévedt bomba a szomszédos községbe, Ónodra hullott.

A bombázás elől a Györki-féle színtársulat Hídvégre menekült, s itt az uradalmi dohánypajzában tartottak előadásokat, ahol pénz helyett belépődíjként terményt, így kukoricát is elfogadtak. Ide járt a falu esténként. Itt találkoztam barátommal, Zsimola Pistával. „Te is eljöttél, Pista?” - üdvözöltem örömmel. „Hát el. Valakinek le kell ülni a kukoricát!” - mondta, és végigaludta az előadást.

Esténként templomba is jártunk imádkozni a frontokon harcolókért. Én is elmentem édesanyámmal, s a fennálló éneket nagyon lelkesen, hangosan, s főleg hamisan énekeltem, úgy, hogy szegény tiszteletes úr lejött a szószékről, s kérte édesanyámat, hogy lelkes fiát csendre intse. Én nagyon elszégyelltem magamat, hetekig nem mertem emberek szeme elé kerülni. Szerencsére gyermekeim édesanyjuk jó hallását és komolyzene-rajongását örökölték. Én megmaradtam a gyönyörű népdalok rajongójának, s csak magamnak énekelem őket.

A szomszédunkban élt egy zsidó család, Weiszék. Híre ment a faluban, hogy levente korú fiukat, Micut, aki nagyon szeretett engem és sokat játszott velem, levente-gyakorlaton a többtől félreállították. A faluban három zsidó család élt. Mind a hármát elhurcolták, és mind a gázkamrában végezte. Emléküket a Zsidó-köz utcanév őrzi. Sírkövkön olvasom Micu nevét. Mindig azt hittem, hogy a Micu a Miklós beceneve, de most már tudom, hogy ez zsidó férfinév.

44 nyarán német katonákat szállásoltak be hozzánk. Volt közöttük egy Edmond nevezetű tizedes, akinek hasonló korú kisleány volt otthon. Gyakorlatok után kézen fogott és elvitt magával sétálni a Hernád-partra. Velünk jött a Biri bárány is, akit édesapám hozott nekem Kesznyétenből, s aki, mint egy hűséges kutya, mindenhová követett. Ekkor tanultam meg hűszig számolni németül. Edmond otthon farmer volt. Volt olyan német katona, aki aratni segített a szállásadóknak. Olyan is volt, aki a háború után visszajött Hídvégre látogatóba, annyira otthon érezte itt magát.

Egy alkalommal a német katonák rendezett sorokban, menetdalt énekelve jöttek haza gyakorlatról. A dal refrénje ilyenformán hangzott: „Óvé, óvé ihhahaha”. Én épp a cseresznyefa tetején voltam és lekiabáltam hozzájuk:

„Óvé, óvé, rothadt kóré!” Egy falubeli fiatal legény felszólított hozzám: „Hallgass el, te örült! Nem tudod, mit csinálsz!”

Ezt az Edmundot látni véltem később, mikor a front közelgett, egy sebesülteket szállító német tehergépkocsin. A feje be volt kötve.

Egy alkalommal Juliska néném megkérte a németeket, hogy maguk után húzzák be a kaput. Elkomorodtak, s a kezünket résztvevően szorongatták: „Kaput, kaput” - azt hitték, hogy valakink meghalt.

Közben egyre közeledett a front. Az emberek nagyon rossz híreket hoztak az oroszokról. Rettegtek tőlük. Főleg a lányos anyák féltették tőlük lányaikat. A front előtti utolsó napon megismertem a német hadsereg másik arcát is. Egy rosszarcú német SS, pár nyilas társaságában berontott hozzánk, és elrekvirált két szép lovunkat. De ez nem volt elég neki: eloldozták a teheneinket és kizavarták az istállóból őket. Édesanyám, mivel édesapám nem volt otthon, sírva hajkurászta őket össze, miközben a német jót röhögött rajta. Ekkor találok először az emberi rosszindulat ilyen durva megnyilvánulásával. Nekem nagyon fáj két szép lovunk elvesztése, mivel mindkettőnek a közeljövőben kis csikaja lett volna, melyeknek megszületésére, mit kisgyerek, már nagyon régóta vágytam.

A következő napon Sajóhidvéget is elérte a front. A front elől a Kis nagymamáék betonpincéjébe húzódtunk, ahol négy család zsúfolódott össze: nagymamáék családja, Nagy Károly bácsiék, a szemben lévő szomszéd, akinek a felesége panaszkodott, hogy az ajtajukba olyan nagy aknaszilánk csapódott, mint egy pucu, a szintén szemben lakó Tóth Bözsi néniék, két nagyon fiatal lányukkal, akiknek az arcát, hallva a ruszki szoldátok gyalázatos hírét, korommal kenték be, s dunnák közé bújtatták őket, és a mi családunk.

A falu minden lakója pincékbe, föld alá menekült, s ott várta be a harcok végét. Kivétel volt édesapám, akit, mint régi katonát, nagyon érdekelt a harcok állása. A házunk előtt, a Fő utcán álló kerítés mögül figyelte a Fő utcán történeteket. Az út közepén volt egy kerek kút, melynek fedezéke mögé húzódva próbálta meg egy magyar katona feltartóztatni az ellenséget, az előre törő oroszokat. Kétségbeesetten integetett édesapámnak, akinek golyók füttyültek el a füle mellett, hogy ő is húzódjon fedezékbe. Ekkor érte halálos találat a Pozbai Alberték kerítésén átugrani készülő orosz katonát, aki holtan hullt vissza a kerítés tetejéről.

Este volt már, mire a harcok véget értek, és előbújhattunk a pincéből, s miránk is ránk köszöntött az a bizonyos „harmadik dulás”, a „felszabadulás” gyászos napja, s szembe találtuk magunkat a „dicsőséges felszabadítókkal”, akik rettenetes látványt nyújtottak, akik inkább gyülevész hordára hasonlítottak, mint „dicsőséges hadseregre”. Kiabáltak, veszekedtek, sőt verekedtek egymással. Trajtzigfritzig és Bórembukk Jókai által lefestett szedett-vedett

bandája kelt életre előttünk, akiktől semmi jót nem lehetett várni, akiket ajánlatos lett volna messziről elkerülni, ha lehetett volna, de nem lehetett.

De a legszomorúbb látvány másnap reggel fogadott, mikor hat magyar fogoly katonát egy géppisztolyos, tejfelesképű orosz suhanc kísért, akiket fegyvereiktől, derékszíjuktól megfosztottak, s akik nagyon szánalmas látványt nyújtottak. Volt, akit egy disznóólból rángattak elő. Eddig számunkra a magyar katona a hős, a bátor, a vitézség megtestesítője volt. Nagyon nehezen viseltem el ezt a szégyenletes látványt.

Még aznap este megkezdődött a „dicsőséges szovjet hadsereg” bemutatkozása: akkor ismertük meg valóságos arcát, mikor megkezdődtek a „zabralások”. Ez a szó a török időből ránk maradt harács szó megfelelője volt. Amit az SS-német itt hagyott, azt mind elvitték az utolsó tyúkiig a „dicsőségesek”. Üresen tátongtak az ólak, a disznóólak, a tyúkketrecek. De főként a vinát, a bort keresték, s megkezdődött a bárisnyák, a fiatal nők hajkurászása. Ha valamely pincében bort találtak, azt lóitató vödörbe töltötték, s abból magukba, míg az elállatiasodásig le nem részegedtek, s az Isten óvjon mindenkit az ilyen elállatiasodott hordától!

A nővadászat főleg éjszaka érte el tetőpontját. Édesapám itt mutatta meg, mi az igazi bátorság. A rokonságból a fiatal nők, hiába volt édesapjuk, hozánk húzódtak, nálunk gyűltek össze, itt kerestek menedéket. Ide szaladtak az alvégről Kis Pista bácsi lányai, Ilona, Lidi és Jolánka, ide jött unokanővérem, a szép fiatal lány, Rózsika néném, és köztük volt az asszonyi kor virágjában lévő édesanyám is. Itt rettegtek a már a szomszédban randalírozó oroszoktól. Édesapám az ajtó mögé bújtatta őket, a remegő lányokat és édesanyámat. Épp idejében, mert az oroszok már puskatussal döngették az ajtót. Mikor a részeg oroszok berontottak, a hátuk megett, a nyitott ajtón a lányok és édesanyám kirohantak a sötét éjszakába, rohantak lefelé a kertbe, onnan a Hernád-partra, a magas part mögött elbújtak. Mire az oroszok feleszméltek, már hült helyük volt. Ekkor édesapám élete kockáztatásával feltartóztatta őket, hogy a menekülők időt, és egérutat nyerjenek. Ekkor az oroszok káromkodva édesapámnak estek. Szerencséje volt, hogy nem úgy végezte, mint a nőket védelmező, mártírhálalt halt Apor püspök. Végül az oroszok káromkodva és fenyegetőzve elhordták magukat. De a veszély még véglegesen nem múlt el, nem múlhatott el, amíg az oroszok a faluban tartózkodtak. Másnap az oroszok édesanyámat váratlanul kenyértésztát dagasztani vitték. Édesapám egy orosz tojásgránáttal a zsebében az ablak előtt figyelte, hogy mi történik odabenn, elhatározta, hogy ha az oroszok egy ujjal is édesanyámhoz nyúlnak, bedobja a kibiztosított gránátot a szobába, utána magával is végez. Inkább haljanak meg mind a ketten, mint hogy a gyalázat bekövetkezzen! Erre, hála Istennek, nem került sor, a tragédia nem következett be.

Ebben az időben két orosz szót egy életre megjegyzett a magyar nép: a „zabrálni” -n kívül a „davaj” szót is. A „davaj” szót nem csak az „add ide” értelemben, hanem a hajcsározó, sürgető, „gyorsan, gyorsan” értelemben is, ezzel hajtották kényszermunkára az embereket. A „davaj” szó „korszaklító” is volt, hiszen ezzel a szóval jelölték „davaj-korszaknak” az orosz megszállás idejét. Még rigmus is keletkezett: „Davaj, davaj, jobb volt tavaly, mert még tavaly nem volt ’davaj’”. Mikor kötelezővé tették az iskolában az orosz nyelv oktatását, osztályfőnökünk, s egyben orosztanárunk az első oroszórán megkérdezte, hogy milyen orosz szót ismerünk, akkor az egész osztály egy emberként zúgta: „zabrálni”. Az öreg Metód bácsi zavartan mosolygott a bajusza alatt.

Az oroszok után románokat telepítettek be hozzánk a lakásunkba. Ünnepnapot jelentett számukra, ha a kifosztott faluban kukoricalisztet tudtak zabrálni. Kukoricatorta-szerű süteményt sütöttek belőle, spárgával szétvagdosva elosztották maguk között, s jóízűen falatoztak. Hírlett, hogy sokan elestek közülük az Északi-Kárpátokban folyó harcokban.

A front levonulta után egy halálosan veszélyes játék dívott a gyerekek között. Bejártuk a falu határában lévő lövészárkokat, s a golyókat, aknákat, srapszeleket, ágyúgolyókat gyűjtöttük össze és hazahordtuk a kertünkben lévő futóárkokba. Volt olyan nagy ágyúgolyó, amit ketten cipeltünk haza, s még elgondolni is szörnyű: magasról dobtuk be a többi akna közé a kertünkbe ásott futóárkokba. Csoda, hogy még élünk! Szintén életveszélyes játék volt, mikor a még fel nem robbant golyó hüvelyét bot végére tűztük, kalapáccsal, fejszével ütögettük, míg, ahogy mi mondtuk, „nagyot nem szolt”. Üres ágyúgolyó-hüvelyt teleraktunk puskaporral, s meggyújtottuk, ez volt a mi tűzijátékunk. Egy alkalommal, mivel ezt a palatetős házunk eresze alatt csináltuk, csepp híján felgyújtottuk a házunkat: a lángok már a padlást érték, amikor a szüleink észrevették. Nagyon kikaptam. Nagyon rászolgáltam.

Ennek a játéknak kis társaink közül halálos áldozata is volt: Fegyverneki Bandit egy ilyen robbanás ölte meg. Macz Jancsiból és Siku Paliból szilánkokat operáltak ki a miskolci kórházban. Sikerült az életüket megmenteni. Szegény tanító úr elől – iskolai szünet volt – az istállónk padlására bújtunk, senkit sem sikerült rajta kapni. Mi fentről, az aknatalálattal kapott, szétroncsolt gerenda mellől figyeltük hiábavaló erőlködését.

Golyógyűjtés közben nem a robbanásveszélytől féltem. Sokkal inkább attól, hogy halott katonát találunk a lövészárkokban. Akkor ilyen időket éltünk.

45 nyarán megkaptuk az értesítést, hogy felvettek Sárospatakra, a gimnáziumba, s az angol internátusban fogok lakni, s egyben elküldték a listát, hogy a beköltözéskor mit, és miből mennyit kell vinnem magammal. Háború után voltunk, az üzletek vagy ki sem nyitottak, vagy alig volt kapható bennük valami. Gyorsan összeültek a rokonság asszonyai, hogy lepedőkből inget,

alsóneműt szabjanak számomra. Miközben nagyban szabtak-varrtak, erősen vérző arccal megjelent édesapám. Az asszonyok rémülten kérdezték, hogy mi történt vele. Ő mosolyogva mondta, hogy „Csak annyi, hogy vétettem a negyedik parancsolat ellen, amely úgy szól, hogy: Ne csinálj magadnak faragott képet! Csúnyán megváltam magamat a borotvával, s nem akar a vérzés elmúlni”. Gyorsan segítségére siettek a timsóval.

Szeptember elején barátommal, Csege Imrével már be is költöztünk az internátusba. 10 éves voltam. Hatalmas honvágyam volt. Jöttek haza a könnyekkel átítatott kisdíák-levelek a megrázó élmény hatására, amit a szülői háztól való távollét jelentett. Megszülettek az első versek is. Afféle osztálypoéta lett belőlem. Ám a téli vakáció idejére már a nagy szomorúság örömmé változott, ugyanis megvalósult a régen áhított levegőváltás, s ez jó hatással volt étvágyamra. Farkasétvágyam lett, állandóan éhes voltam, s alig vártam, hogy megérkezzenek otthonról az ételmisszer-csomagok. Már az internátus kertjéből is kiettük a fagyott földből a benne felejtett fagyott krumplit, zöldséget. Édesanyám legnagyobb örömeire elkezdtem hízni, szűk lett a nadrágom, valósággal pocakot eresztettem.

Sárospatak a szüleim számára költséges mulatságnak bizonyult. Vinni kellett a természetbenit, amit édesapám és az Imre édesapja a hátukon cipeltek. A vonat is költséges volt. Egy alkalommal, 45-ben ingyen lehetett Patakra utazni, ugyanis Rákosi tartott nagy beszédet, s ezt az alkalmat szüleink is kihasználták meglátogatásunkra. Ekkor történt az a sajátos eset, hogy a berzéki cigánybanda, amely a zenét szolgáltatotta, a beszéd végén rázendített arra a divatos slágerre, hogy „Hazugság volt minden szavad”. Sokáig rettegett is szegény primás a következményektől, de az illetékesek vagy nem vették észre, vagy nem akarták észrevenni, féltek az esemény dobra verésétől. A következmény elmaradt. A beszéd után történt, hogy édesapám és Berti bácsi, az Imre édesapja a főiskola pincészetében egy-egy liter bort vásároltak, hogy megkóstolják a híres pataki nedűt. A pincemester felszólította őket, hogy a bort csak akkor fogyasszák el, ha már felmentek a pincéből, mert különben képtelenek lesznek a lépcsőn kimenni a szabad levegőre. Imre barátom ezt hallva egy kis pohár borocskát kirimázkodott magának, de miután megitta, alig tudott felmenni az emeleten lévő hálószobánkba. Még másnap reggel is alig tudtunk lelket verni bele.

A Sárospatakon töltött néhány év életemnek egyik legboldogabb szakasza volt. Ezt köszönhetem szüleim áldozatvállalásának, valamint a Julcsa disznónknak. Julcsa ugyanis egy yorkshire-i kocadisznó volt, aki minden évben legalább tíz malacot fialt, és szüleim a malacok árából fizették ki a tandíjat. Mondogattuk is otthon a családban, hogy engem tulajdonképpen a Julcsa disznó tanított ki.

Aztán beköszöntött az a sötét időszak, amikor beszüntették az angol nyelv tanítását és csak az orosz nyelvet lehetett tanulni, s ettől már Sárospatak megszűnt Sárospatak lenni, besorolt a többi, államilag irányított iskolák közé. Ezért fájó szívvel bár, de úgy döntöttem, búcsút mondok Pataknak, s ezzel egyrészt anyagi terhet veszek le szüleim válláról, másrészt, mivel ők sem lesznek fiatalabbak, ahogy mondani szokás, odahaza segíték a szüleimnek a mezei és az otthoni munkában. Bejáró diák lettem Miskolcon, s a Léway, később Mikszáth Gimnáziumban érettségiztem. Szüleim nem örültek elhatározásomnak, ugyanis büszkék voltak pataki diák fiukra.

Visszatérve szüleim sorsára: 1945. június 30-án a család nagy öröme épen és egészségesen megszületett a kishúgom; ez immáron édesanyámnak az ötödik szülése volt. Nagy bátorság kellett ahhoz, háborús időben, negyvenkét évesen gyermeket vállalni. Engem a szülés ideje alatt Juliska nénémhez küldtek. Szüleim engem bíztak meg, hogy válasszak nevet születendő testvéremnek. Én hosszas keresgélés után a Júlia nevet választottam. Háború után voltunk, nagyon nehéz volt babakocsit szerezni, az enyém már használhatatlan állapotban volt. Éppen ezért Nagy Laci barátom babakocsiját kértük kölcsön, lefertőtlenítettük és én boldogan tologattam a kishúgomat a nádfonatú, szinte újnak látszó babakocsiban.

Mitán az oroszok mindenünkből kifosztottak, maradtak az üres ólak, az üres porta, édesapámnak mindent előlről kellett kezdenie. Szerencsénkre valamelyik orosz egy lesántult, kistermetű, nagyfejű muszka lovat hagyott az istállónkban. Édesapám, aki nagyon értett a lovakhoz, kigyógyította, s utána elcserélte az uradalomban egy szép csikóra. Ennek árából valamelyik alföldi városban a vásáron vett egy kis piros-barna tehénkét, s ezzel biztosítva lett a család számára a tej. Ez borjat ellett, s mikor az járomba fogható lett, már meg is volt a tehénfogat. Édesapám világeletében lovas fogattal járt, azzal végezte a mezei munkát, nem volt hozzászokva a lassan bandukoló tehénekhez, de hát szükség törvényt bont, meg kellett szokni ezt is. Köszönhetően a diadalmas szocialista rendszernek, soha többé nem tudta tehenes fogatát lovasra kicserélni. Magára és a családra szakadt minden munka, segítséget a nagy adók és a beszolgáltatás miatt nem tudtunk fogadni. Nem tudtunk képéseket sem szerződtetni, magunk arattunk. Édesapám vágta a rendet, édesanyám szedte a markot, s én, tizenegynéhány éves gyerek, csavartam a kötelet, kötöttem a kévét és raktam kereszttekbe. Édesapám nagyon szeretett aratni, ezt tartotta a legszebb mezei munkának. Rengeteget kellett dolgozunk, hogy szűkösen megélhessünk a ránk rótt nagy terhek alatt, de legalább a magunk urai voltunk. Édesapám saját munkaerejének végletes kizsákmányolásával minden terhet az utolsó fillérig kifizetett, de legalább a saját földjén dolgozhatott, mindaddig, míg be nem köszöntött a kolhozosítás.

Mondta is szegény: „Fiam, cseléd lettem. Megverik a kaput, menni kell. Mások parancsolnak.” Ez volt az önkéntes kényszer ideje, mikor tsz-be kényszerítették a parasztságot. Járt a tsz-be, kapta a munkaegység után járó éhbért, s kilátástalannak látta a jövőt.

Amíg a saját földünkön dolgozhattunk, édesapámnak, amiben tudtam, segítettem. Minden vakációm, a szünet első napjától az utolsóig a földeken töltöttem, még arra is futotta az erőmből, hogy mikor sötétedés után hazatűnk, s a futballpályán a labdát hallottam döngeni, leszaladtam a pályára a többiek közé, s bár már nem láttuk a labdát, csak a lecsapódó labda döngését hallottuk, szaladtunk a hang után. Jó volt más alkalomkor munka után a csillagos ég alatt a Hernád vizében megmártózni, s úszni egy jó nagyot.

Évek múlva, mikor a kisfiunk két éves lett, Miskolcra kivittük Hídvégre a nagypajához látogatóba. Édesapám éppen egy kazal szarvát gyúrte, mikor megkapta az örömhírt: Jön a gyönyörű kis unoka. Boldogan integetett le hozzánk a kazal tetejéről.

Mikor már minden reménytelennek látszott, egyszerre ránk virradt 1956. október 23-a. A falu jól ismerve édesapámat megválasztotta a forradalmi bizottság elnökének, s felsorakozott mellette, bíztak benne, s ő János öccsével együtt a forradalom élére állt. Világéletében józan, megfontolt ember volt, így nagyon ügyelt a forradalom tisztaságára. Nem engedte, hogy a faluban vér folyjon. „Mert akkor mi a különbség köztünk meg a kommunisták között?” - mondogatta. Igyekezett elkerülni a szélsőségeket. Mikor a falu felvonult, a menet élén haladó szekéren maga és öccse közé ültette a párttitkárt, hogy így elkerülje az atrocitásokat. Mikor a forradalmat leverték, alaposan meg is hálálták neki ezt az elvtársak. Rebesgették a faluban, hogy a neve felkerült a halállistára. Sokáig várta, hogy jönnek érte, de nem jöttek. Úgy látszik, már az elvtársaknak is elégük lett az addigi vérengzésből, így sikerült életben maradnia.

1956. november 3-án barátaimmal éppen őszi mélyszántást végeztünk a hídvégi határban, mikor elhatároztuk, hogy másnap, negyedikén, a katonaviselt, 50 év körüli Siku Danyi bácsival felmegyünk Pestre, segíteni a forradalmároknak. Másnap hajnalban azonban bemondta a rádió, hogy Pestet elfoglalták az orosz tankok. Elkéstünk. Már nem volt kinek segíteni.

Édesanyám egyre nehezebben bírta a rengeteg munkát. Mondogatta is szegény: „Kisfiam, ennyi munka mellett nem lehet soká élni.” Sokáig lábom húzta betegségét, s mikor Ónodra ment piacra, többször le kellett ülnie az út szélére, hogy folytatni tudja útját. Aztán végleg ágyynak esett. Bár egyszerre a bőcsi és a girincsi orvos is kezelte, állapota egyre rosszabbodott. Egész éjszakákat átköhögött, szenvedés volt még hallgatni is. Nem volt mire várni. Bár beutaló nem volt, nem mertünk még egy éjszakának nekimenni, s így beutaló nélkül másnap reggel az unokatestvéremmel, Esztikével bevittük

Miskolcra, a Szent Ferenc kórházba, de ott beutaló nélkül nem akarták fogadni. Esztike, aki több hetet töltött előzőleg a kórházban, s így a főorvos ismerte őt, addig könyörgött, míg a főorvos végre papírok nélkül is felvette. Míg a huzavona folyt, addig mi édesanyámmal a Népkertben várakoztunk egy padon. Miután felvették, megvizsgálták, első kérdésük az volt: „Miért csak most, ilyen későn hozták be?” Hiába mondtuk, hogy az orvosok még most sem akarták beutalni. Később külön szobába fektették, mert szüntelen köhögése zavarta a többi beteget. Mikor utoljára látogattam meg egy vasárnap délután, úgy tűnt, hogy egy kicsit jobban érzi magát, még mondta nekem, hogy ha fel tud kelni, majd sétálgatunk a kórház kertjében, s egyben arra kért, hogy keressem fel az ügyeletes orvost, s ne engedjem, hogy másnap megműtsek, mert azt ő nem bírja ki. Nagyon sokáig kerestem az ügyeletes orvost, de nem sikerült találkoznom vele. Kisdiák korom óta szenvedélyes futballista voltam, azon a délutánon egy nagyon erős csapat, a Nyékládháza ellen kellett játszanom, s igyekeznem kellett haza. Édesanyámtól azzal váltam el, hogy holnap újra meglátogatom. De aznap hajnalban már jött az értesítés, hogy édesanyám az éjszaka folyamán elhalálozott. Akkor éjszaka megtanultam az édesanyám elvesztése okozta nagy fájdalom mellett, hogy az embernek nem szabad, hogy olyan szenvedélye legyen, ami megakadályozza nagyon fontos emberi kötelezettségének teljesítésében. Szinte naponta járok el a Népkert mellett, naponta látom azt a padot, ahol édesanyámmal várakoztunk. Már öregember vagyok, de míg élek, nem tudok magamnak megbocsájtani, hogy akkor magára hagytam. Édesanyja és nővérei mind hosszú életűek voltak, csak ő ment el 59 éves korában. Minden vágya az volt, hogy megélhesse házasságunkat, magához ölelhesse unokáit. Ha valaki, ő nagyon megérdemelte volna, hogy kívánsága teljesüljön. Ma is magamon érzem szemrehányó tekintetét.

Édesapám, édesanyám halála után kijelentette: „Már csak három évem van hátra.” S úgy lett, ahogy megjövendölte. Már nagybetegen kísérték be hozzánk Miskolcra. A körzeti orvos hiába biztatott. Másnap már kórházba került. Mikor vigasztalni próbáltam, kijelentette: „Én már az enyéimnél vagyok.” Édesanyámra és halott gyerekeire gondolt. Éjjel tizenegyig voltam mellette a kórházban. Egész nap haldokolt. Nemcsak az élettel küzdött meg nagyon, de megharcolt a halállal is. A többi beteget zavarta a jelenlétem, megkértek, hogy reggel jöjjenek vissza. Eljöttem. Nem kellett volna. Éjfélkor már megérkezett a gyász hír. Felnőtt fejjel akkor zokogtam utoljára. Hídvégen temették el a felesége mellé a családi sírboltunkba. Előző éjjel barátai virrasztottak a koporsója mellett. 20 éves húgom és én szülők nélkül maradtunk. Hídvégi házunkat és ingatlanjainkat felszámoltuk, húgomat magunkhoz vettük. Már csak évente egyszer járok Hídvégre: halottak napján, már ameddig tehetem, ameddig egészségem megengedi. Már 86 éves vagyok. Régi házunkat, amelyben

idegenek laknak, félek megnézni. Sajóhídvégen már 57 éve nem élnek Feketék. Egy sokszáz-éves történet velünk lezárult.

PS

A Fekete család és szülőfalum történetét versekben is megörökítettem.

Huszonnyolc éves koromban kötöttem házasságot feleségemmel. Egy kedves és mosolyt fakasztó élményt jelentett számomra, mikor egy volt girincsi kolléganőm, aki már igen idős volt, a buszon találkozott a fiammal. Mikor bemutatták őket egymásnak, s elmagyarázták neki, hogy kiről is van szó, az akkor huszonéves fiamtól felőlem érdeklődve megkérdezte: „Mondd kedves, Zolika megnősült már?”

Fekete Zoltán

A feszület

Körülbelül száz éve történt. A dédnagymamám és egy barátnője együtt játszottak a plébánia udvarán.

A felnőttek csomagokat hordtak be egy lovaskocsiról: adományok érkeztek. A két kislány ott lábatlankodott, amikor kibontották őket. Az egyik dobozban váratlan kincsre bukkantak: egy játékbaba került elő! Mindkét kislánynak nagyon tetszett, és rögtön játszani kezdtek vele. Lassan beesteledett, és a lányoknak haza kellett menniük. Mindketten szívesen magukkal vitték volna a babát - de csak az egyiküké lehetett!

- Megkaphatom? Lehet az enyém? - kérdezték szinte egyszerre az atyától. A pap a dédnagymamám barátnőjének nyújtotta a babát. Látva a másik kislány csalódottságát, így szólt:

- Te pedig gyere velem, neked is adok valamit!

A dédim boldogan ugrándozott a pap nyomában; azt remélte, hogy neki is jut egy szép, új játék. Óriási volt a csalódottsága, amikor az atya egy fémből készült, körülbelül nyolc centiméter hosszú feszületet nyomott a kezébe.

- Most azt gondold, hogy a barátnőd sokkal jobban járt, amiért övé lett az a baba. Pedig, hidd el, te kaptad az értékeesebb ajándékot! Ő már rég el is fogja felejteni a babáját, amikor neked ez a feszület még mindig meglesz. A dédnagymamám megilletődötten állt. Megköszönte az ajándékot, és hazaindult.

A papnak igaza lett. Hogy mi lett a babával - ki tudja? Ki emlékszik rá? De a feszületet a dédi egész életében nagy becsben tartotta. A halálos ágya mellett is ott volt. Onnan került el hozzánk, hogy soha ne felejtjük el a történetét.

Ferenczi Donát

Regénybe illő szerelem

Dédipapám debreceni, dédimamám olaszliszkai volt. Az élet mégis úgy hozta, hogy találkoztak.

Dédipapa 1952-ben bevonult katonának. Abban az időben a katonáknak sokat kellett segíteniük a mezőgazdaságban. Dédipapát kiküldték Olaszliszka határába aratni. Dédimama napszámiban marokszedőként dolgozott. Itt ismerkedtek meg, és szerettek egymásba.

Viszont a két család ellenezte ez a szerelmet. Dédimamának a faluból egy igen jómódú fiú udvarolt, azt szerették volna, ha hozzámegye feleségül.

Dédipapának menyasszonya volt Debrecenben, bár nem ő választotta, hanem az édesanyja.

A két fiatal viszont annyira egymásba szeretett, hogy nem akartak máshoz menni. Ezt végül belátta a két család is. Így mégiscsak egymáséi lehettek.

1953. december 9-én házasodtak össze. Az esküvő sem ment azonban zökkenőmentesen. Dédipapa sajnos elaludt éjszakai őrésében, a szolgálat közben és a büntetése két nap fogda lett. Sajnos a második nap pont egybeesett az esküvő napjával. Hiába mondta a felettesének, hogy neki esküvője lesz, nem hittek neki. Az volt a szerencséje, hogy, az egyik katonatársa, aki a dédimama falujában lakott, az esküvő napján tért vissza a szabadságáról. Ő megerősítette a dédipapa szavait. Ezért kiengedték, hogy odaérjen saját esküvőjére. Katona egyenruhában házasodott, mert már átöltözni sem volt ideje.

Még egy csavar azonban volt a történetben. Dédimama bátyja is ebben az évben tervezte az esküvőjét. A szülők nem voltak gazdagok, így egy napra szervezték a két lakodalmat. Először dédi bátyjékat adták össze, azután papámék kerültek sorra. Így az utolsó pillanatban odaért a saját esküvőjére.

A lakodalmat papa katonatársai vigyázták, mert mama egykori vőlegénye be akart menni és menyasszonytánc közben és szíven akarta szúrni szerelmét. Úgy gondolta, ha övé nem lehet, másé se legyen.

Ez azonban nem sikerült neki. Dédiék 55 év boldog házasságban éltek együtt. Három gyermekük, tizenkét unokájuk és 10 dédunokájuk született.

Mi a szüleimmel 2012-ben költöztünk jelenlegi otthonunkba.

Hamarosan kiderült, hogy az a szomszéd néni, aki nagyon szeret minket volt dédipapa egykori menyasszonya.

Fodor Nóra

Dédpapám megmenekülése a háborúból

Édesanyám Németországból származik. A dédnagypapám a 2. világháborúban katoná volt, Lengyelországban, Oroszországban és Franciaországban is harcolt. A háború vége felé, 1945 januárjában Kelet - Poroszországban tartózkodott. (A mai Kalinyingrád területén, Lengyelország észak-keleti, ill. Litvánia nyugati részén helyezkedett el.) Az orosz katonák bekerítették ezt a területet. A katonák és a civilek pánikszerűen menekültek nyugat felé. Január végén a szovjet hadsereg egészen a Balti-tengerig nyomult. Ezzel Németország egy részét levágták. A nyugat felé vezető szárazföldi utakon való menekülés ezáltal lehetetlenné vált. Már csak a tengeren át maradt kiút.

A dédapámnak mégis túl veszélyesnek tűnt ez a menekülési útvonal, így még négy bajtársával úgy döntöttek, hogy inkább áttörnek éjjel a német - orosz frontokon. Nagy szerencséivel sikerült nekik áttörni a frontvonalakon, és Berlin közelébe jutottak. Nemcsak az oroszoktól kellett félniük, hanem a németektől is, mert ők szökevényként lelőtték volna. Berlinnél mind az öten másfelé mentek. Dédapám a bázis laktanyája felé indult Mittenwald-ba (Allgäu, Dél -Németország). Sikerült odajutnia a nagy zűrzavarban, miután 700 - 800 km-t gyalogolt. Eközben a francia hadsereg elfoglalta Mittenwaldot, és a dédapám hadifogoly lett. A francia hadikormány úgy döntött, hogy segít újraindítani a gazdaságot Allgäu-ban. Erre a feladatra osztották be a foglyokat. Teljesen véletlenül a saját sógorához került a dédapám. Tavasszal a franciák úgy döntöttek, hogy Franciaországba viszik a foglyaikat. Három teherautóval Sonthofen-be akarták szállítani, és ott vonatra akarták tenni őket. A dédapám az utolsó teherautón ült, a helyismeretét kihasználva - mivel ő ott született -, tudta, hogy lesz egy kanyar, ahol majd lassítanak, és az út mellett van egy sziklafal, amire rá tud majd kapaszkodni. Sikeresen megszökött. Éjjel Hinterstein nevű szülőfalujába ment szólni szüleinek, hogy el kell rejtőznie a hegyekben, mert megszökött. Egy ideig a Rauhorn-hegy kicsi barlangjaiban rejtőzködött.

Kis idő múlva az amerikaiak átvették ezt a területet, ezért a franciáknak el kellett menniük. Az amerikaiaknál jelentkezett a dédnagypapám, és ők hivatalosan szabadlábra helyezték, mivel véget ért a háború.

Fromwald Léna

Régmúlt nyarak, régmúlt tanyák emlékei

- Nagyiiii, játszunk krokodilosaaat! – kérlelte Matyi a nagymamáját esdeklőn. Ez volt a kedvenc játéka. Nagyinak kevésbé, de beleegyezően sóhajtott egyet:

- Rendben. Na, hol van az a nagy és félelmetes krokodil?

Matyi kimeresztette mind a tíz „karmát”, amiket az ujjai képviseltek, ijesztően vicsorított, még morgott is hozzá. Miután az áldozat halálra rémült, Matyi felmászott a heverőre, onnan a vastag díspárnára, hogy az ágyon ülő nagymamája mögé kerüljön. Innen vetette le magát, fejjel előre, nagyfi vállától kezdve végigcsúszott rajta, le egészen a földre. Egy menet megvolt. Aztán az egész kezdődött előlről: vicsorgás, mászás, csúszás a nagyin.

Úgy a huszadik menet táján nagyfi megkockáztatott némi ellenállást:

- Nem játszanánk valami mást?

Matyi az ötévesek fáradhatatlanságával tiltakozott:

- Nem! Ez a legjobb játék!

Nagyfi azonban határt szabott a végtelenített krokodilozásnak, mert már sajgott a válla és igazán összetörtnek kezdte érezni magát.

- Még két csúszás és vége.

Ez hatott, mert Matyi legalább annyira szeretett számolni, mint krokodilosat játszani.

Mikor nagyfi végre szusszanhatott egyet, megjegyezte:

- Az én nagymamámnak eszébe nem jutott volna, hogy ilyesmit játsszon velünk. Nyáron, amikor vele voltunk a tanyán, csak evéskor látott minket, gyerekeket.

Matyi is leült a szőnyegre pihenni egy kicsit, s most nagyfi, barna szeméit csodálkozva emelte fel:

- Miért? Hol voltatok, hogy nem látott titeket? A másik szobában?

Nagyfi nevetett:

- Nem, dehogy! Az alföldi tanyán, ahol minden nyáron nyaraltunk a testvéreimmel, az egész kert és az egész puszták a mi játszóterünk volt. Amint felkeltünk és megreggeliztünk, már szaladtunk is ki játszani.

- Volt hintátok is? – kérdezte kíváncsian Matyi.

- Nem, hintánk nem volt. Néha a fiúknak volt egy labdájuk, azzal játszottak, míg ki nem pukkadott. De sokszor játszottunk olyasmit, amihez semmi se kellett.

- Olyan játék nincs is! – vetette közbe Matyi.

- Dehogy nincs, például a fogócska.

- Ja, tényleg. – ismerte el a kisfiú, bár nem nagyon szeretett fogócskázni, mert Kornél, a bátyja, sokkal gyorsabb volt nála és ezért sosem sikerült elkapnia.

Nagyi felállt a heverőről.

- Megyek, elkészítem az ebédet. Ha van kedved kijönni a konyhába, még mesélek arról, hogy milyen volt a tanyán.

Matyi előreszaladt és felmászott a konyhai székre. Nagyi lábasokat vett elő, meg zöldségeket a hűtőből. Mikor ő is leült, hogy meghámozza a répát, folytatta a mesélést.

- Tudod, hogy gyerekkoromban, ott a tanyán nem hordtunk cipőt?

- Miért? Nem volt pénzetek cipőre?

- De, volt. Igaz, a háború után szegények voltunk, de cipőnk azért akadt. Cipőben vonatoztunk le innen, Pestről a Kiskunságba. De nagyon meleg volt nyáron és a helyi gyerekek is mezítláb jártak, így hát mi is bent hagytuk a cipőinket az ágy alatt, a szobában. Csak akkor vettük fel ismét, amikor hazautaztunk az iskolakezdésre.

- És ha beleléptetek egy üvegszilánkba? – Matyi emlékezett rá, hogy anya ezért nem szereti, ha mezítláb mászkál valahol.

- Nem voltak szétdobált üvegek akkoriban, viszont elég gyakran léptünk bele darázsba vagy méhbe. Akit éppen talpon szúrt egy ilyen, az sziszegve ugrált egy kicsit, aztán egy fücsomóval jól megdörzsölte a csípés helyét és folytatta a játékot. Nem csináltunk nagy ügyet belőle... Kérsz egy almát?

Matyi igent bólintott, nagyi pedig megmosott és cikkekre vágott neki egy almát.

Mielőtt beléjük harapott volna, Matyinak eszébe jutott valami:

- Képzeld, nagyi, a múltkor Sára hatalmasat visított az oviban, mert egy méhecske szállt a feje körül. Az óvó nénik is odafutottak, mert azt hitték, valami baj van. Sára pedig csak sikított és nem akarta abbahagyni. Pedig meg se csípte a méhecske.

- Hát mi annak idején nem féltünk egy méhecskétől. Sőt, még a vad kutyáktól se.

- A kutyák aranyosak. Én se félek tőlük. – szúrta közbe Matyi tele szájjal.

- A tanyasi kutyák nem olyanok ám, mint a városiak! Nekik őrizniük kell a tanyát, a földet. Képzeld el, amikor már nagyobb voltam és egyedül gyalogoltam ki az állomástól a tanyára egy földúton, minden oldalról rohantak felém a nagy, loncsos szőrű kutyák. Vicsorítottak, morogtak, ugattak veszettül. Csakhogy a gyalogút túl volt az ő területükön, tehát a határon megálltak és onnan ugattak. Ha beléptem volna a gazdájuk földjére, szétéptek volna. De pontosan tudták, hol a határ, pedig nem volt kerítés.

- Tényleg nem féltél tőlük?
- Nem, mert tudtam, hogy nem fognak bántani, amíg az úton maradok.

Nagyi térült-fordult a konyhában, feltette főni a csirkeaprólékot levesnek. Amíg várta, hogy felforrjon, gondolatban visszatért a régi nyarakhoz.

- Megmondom neked őszintén, mégis volt olyan állat, amitől félttem.
- A bika? – kérdezte Matyi.
- Nem, mert a tanyán az Ilcsi néniék bikáját és teheneit ismertük jól és ők is ismertek minket. Egy sokkal kisebb állattól félttem, a póktól. És sajnos ezt a Zoliék is tudták, akik a szomszéd tanyán lakó rokongyerekek voltak.
- Miért baj, hogy tudták? Csúfoltak?
- Rosszabb. Zoli nem félt tőlük, így aztán amikor talált egy nagy pókot, megfogta és elkezdett engem üldözni vele. Persze rohantam, ahogy bírtam. Azt gondoltam, ha a nyakamba teszi, én ott meghalok.

Matyi nevetett, mert a nagyi nagyon rémült arcot vágott.

- De nem is haltál volna meg, ugye?
- Hát, nem tudom. Rettegtem és futottam. Emlékszem, volt olyan pók, aminek hullámos volt körben a széle. Lehet, hogy másnak tetszik az olyan, számomra szörnyen félelmetesnek tűnt. Addig futottam, amíg össze nem estem. Akkor Zoli utolért, de látta, hogy sírok, és erre eldobta a pókot messzire. Megszánt.

Közben habos lett a leves, nagyi leszűrte a tetejét. Odahúzott egy széket, hogy Matyi felállhasson rá és lássa, mi történik.

- Látod, leszedem a habot, mert attól zavaros lesz a leves. Nemsokára belejön majd a sok zöldség. Finom lesz.
- Leves után mit eszünk? – érdeklődött Matyi.

Nagyi mosolygott:

- Úgy gondoltam, lecsót.

Matyi összeráncolt homlokkal felnézett rá, hogy kiderítse, igaz-e a rossz hír. Szerencsére mosolyt látott, így megállapította:

- Csak vicceskedsz! Nem is lesz lecsó!

Nagyi elnevette magát:

- Tényleg nem. Csak látni akartam, mit szólsz hozzá. Mi lenne, ha palacsintát sütnénk?
- Igeen!- lelkesedett a kisfiú. A palacsinta volt a kedvence, mint sok más gyereknek is. Ő azonban már sütni is tudta. Korábban csak Kornél süthetett palacsintát, de nemrég Matyi is megtanulta, hogy kell.

Amíg nagyi összeállította a palacsinta tésztáját, folytatta a visszaemlékezést.

- Most, hogy szóba hoztad a bikát, eszembe jutott valami. Mi gyerekek ismertük és szerettük a teheneket, sőt a bikát is. Amikor estefelé jöttek haza a legelésből, minden tehén szépen hazatalált.

Az Ilcsi néniék ugyanazon a tanyán laktak, ahol mi nyaraltunk, csak a másik házban. Az ő tehenek is szépen befordultak estéként a tanyához vezető földútra és hazaballagtak. Ha nem volt más dolgunk, eléjük mentünk. Képzeld el, örültek nekünk!

- Hogyan örültek? Azt mondták, hogy „múúúú”?

- Nem mondtak semmit, de felcsillant a szemük és odajöttek egy kis vakarászásért. De nem ezt akartam elmesélni. Az öcsém, a Pista bácsi, akkori-ban még kisfiú volt. Meg akarta mutatni, hogy ő sem fél a bikától és elkezdett ugrádozni előtte. Addig-addig hergelte, amíg az már csúnyán nézett rá. Ebből tudnia kellett volna, hogy nem bosszanthatja tovább, de ő nem hagyta abba. Így aztán a bika leszegette a hatalmas fejét és a szarvaival előre megindult Pisti felé. Anyu a háztól látta a jelenetet, de túl messze volt ahhoz, hogy közbe tudjon lépni. Az én vékonyka, nyurga öcsém ekkor fedezte fel, hogy baj van. Megfogta a bika leszegett szarvait és megpróbálta visszatolni. Most már nevetek rajta, ha eszembe jut, de akkor nem volt vicces.

- És mi lett vele? – kérdezte Matyi izgatottan.

- Szerencséje volt. A bika nem gondolta komolyan a támadást, csak figyelmeztetésnek szánta. Szépen elfordult és elsétált.

Nagyi elővette a palacsintasütőt. Egy kis tálkába olajat öntött. Onnan Matyi is tudta adagolni egy kiskanállal a palacsinta alá az olajat. A tésztát még közösen folyatták szét a serpenyőben, de aztán Matyi átvette a feladatot. Tudta, hogy amikor barnul a széle, akkor megsült az egyik oldal, s a fa lapáttal ügyesen meg is tudta fordítani. Feldobni még nem merte, mint Kornél, de nemso-kára azt is meg akarta tanulni.

Már több is elkészült, mikor Kornél megérkezett az iskolából.

- Sziasztok! – köszönt be a konyhába harsányan. – Palacsinta szag van! - jelentette vigyorogva.

- Szia! – köszönt nagyi – Talán inkább illat, mint szag, nem gondolod?

- Jövök én is! – lelkesedett Kornél. De nagyi előbb elküldte kezét mosni, aztán csatlakozhatott hozzájuk a konyhában.

- Nagyi mesélt a bikákról, meg arról, hogyan kergette meg egy rossz fiú a tanyán a pókkal. – számolt be Matyi a hallottakról. Kornél már ismert néhány történetet a tanyáról, ezért ezt kérdezte:

- Azt is elmesélte a nagyi, amikor ő volt rossz?

Matyi csodálkozva nézett a nagymamájára:

- Te rossz voltál? Tényleg?

Nagyi mosolyogva ingatta ősz fejét:

- Na, Kornél, látom, ezt jól megjegyezted!

De már nem volt visszaút, el kellett mesélni a történetet.

Egyszer Tomival kettesben játszottunk az agyagos gödörnél. Az egy nagy, meredek falúra ásott gödör volt. Onnan szedték ki azt az agyagot, amit a földes padlójú szobánál használtak. Ti már nem láttatok ilyet, elmesélem. A szobának és a konyhának a tanyán nem volt parkettája vagy kövezete, döngölt, kemény padlója volt. A nagymama minden nap felsöpörte, de időnként vízzel hígított agyaggal fel is kente. Attól szép lett.

Tehát az agyagos gödörnél azt játszottuk, hogy az egyikünk beleugrott, lent körülnézett, aztán a másikunk lenyújtotta érte a kezét és kihúzta. Túl mély volt, hogy egyedül ki tudjunk jönni belőle. Tomi is beleugrott, aztán szólt, hogy húzzam ki. De nem húztam, hanem cukkolni kezdtem azzal, hogy elmegyek, itt hagyom, soha többé nem jövök vissza. Kért, könyörgött, de hiába. Elbúcsúztam, hogy elmegyek, de csak egy métert hátráltam és leültem a fűbe, ahol nem láthatott. Elég hosszan hallgattam, ahogy kiabál és könyörög. Végül odamentem, hogy kihúzzom, de csak akkor, ha nem ver meg. Persze megígérte. Erre kihúztam, mire azonnal püfölni kezdett mérgében. Én elrohantam a tanya felé, ő utánam. Az én szüleim és az ő szülei éppen békésen kártyáztak, amikor megérkeztünk egymást csépelve, kiabálva, verekedve.

- Nagyi, még mindig nehéz elképzelni, hogy te verekedtél. – fűzte hozzá Kornél.

- Pedig így volt. De az igaz, hogy ez már egy nagyon régi történet.

Elkészültek a palacsinták és a leves is, leültek hármásban ebédelni. Közben nem esett szó régi dolgokról, inkább Kornél mesélt arról, hogy tornaórán pingpongoztak és milyen jól ment a játék. Evés után a fiúk kivitték a konyhába a tányérjaikat, segítettek leszedni az asztalt. Nagyi délutáni alvásra bízta Matyit, akinek nem nagyon fült a foga a dologhoz. Végül azzal lehetett lefekvésre bírni, hogy nagyi megígérte, hogy odaül melléje és mesél még a tanyáról.

- Amikor nagyon meleg volt az éjszaka, akkor kint aludtunk a szalmakazalban. Tudod, mi az a szalmakazal?

Matyi arra emlékezett, hogy nemrég, a kiránduláson, apa egerészölyvet fotózott egy szalmabálán.

- Igen, olyan, olyan, kerek valami a réten.

- Igazad van, ma olyanok a szalmabálák, de azokat gép készíti. Az én gyermekkoromban, a 40-es években, még vasvillával hordták egybe a szalmát,

kézzel, gép nélkül. Meleg esteen nagyon jó volt benne feküdni, finom illata volt. Beszélgettünk, néztük a csillagokat, aztán elaludtunk.

- Én még nem alszom! Mesélhetsz még. – mondta Matyi.

- Azt látom, hogy nem alszol. Mit is meséljek? Olyan régen történtek ezek a dolgok... Na, eszembe jutott valami. Gyerekként imádtam a görögdi-nyét (igaz, most is szeretem). Nem kellett boltban vagy piacon venni, mert az Iles néniéknek hatalmas dinnyeföldjeik voltak. Ők eladásra termeltek. Általában a kútban hűtötték a dinnyét.

- Miért nem a hűtőben? – kérdezte Matyi.

- Mert nem volt áram a tanyán, se világítás, se fridzsider, de tévé sem volt. Nem is hiányzott. A dinnyét leeresztettük a vödörrel a kút hideg vizébe, aztán amikor valaki enni akart, kihalásztuk. Ha megkóstoltuk és nem volt tökéletesen édes, ment a disznóknak.

- A disznók nem kukoricát esznek?

- De, azt is. Sok mindent megesznek, a gyümölcsöt is szeretik. Mi pedig csak a tökéletes dinnyét ettük meg. De annak nem volt szabad eldobni a magjait. Összegyűjtöttük és abból vetették el a következő évi dinnyéket Iles néniék.

Matyi szeme kezdett leragadni, ezért nagygye halkabban beszélt. Már nem is mondott történeteket, csak mesélt a tanya közelében lévő erdőről, amit az édesapja ültetett. Mikor a kisfiú elaludt, nagygye csendben felállt mellőle és kiment a konyhába mosogatni.

Néhány napig nem esett szó a régi történetekről. De hétfvégén, amikor megint nagymamájuk vigyázott a fiúkra (mert a szülők egy rokonnak segítettek költözködni), ismét szóba került a tanya.

A fiúk megnézték egy mesefilmet, ami lovakról szólt.

- Nagygye, te tudsz lovagolni? – kérdezte Kornél.

- Nem, sosem lovagoltam. Sokszor ültem szekéren, amit lovak húztak. De emlékszem, egyszer a tanyán mi, gyerekek, megpróbáltunk lovagolni. Elég rosszul sült el a dolog.

- Miért? Hogy volt? – Matyit rögtön érdekelni kezdte a történet.

- Úgy történt, hogy Tomira (akiről már meséltem nektek) bíztak egy lovat, hogy kötőféken vezesse vissza a gazdájához egy távolabbi tanyára. Ez érdekes feladatnak tűnt, így hát mi is elkísértük. Voltunk vagy ötven gyerekek.

- Hogy hívták a lovat? – érdeklődött Matyi.

- Hát, arra már nem emlékszem. De arra igen, hogy Tomi és Zoli kitalálták, hogy milyen jó lenne felülni a hátára. Igen ám, de magas volt, nem tudtak fölszállni rá. Valakinek az a zseniális ötlete támadt, hogy menjünk

egy homokdomb mellé, onnan majd ráugranak a fiúk. Persze a dombnál kiderült, hogy ez nem működik. Akkor már nem akartuk feladni. Végül mi, többiek, nagy nehezen feltuszkoltuk a két fiút a békésen álldogáló lóra. Nagyon büszkén feszítettek a hátán!

- Indulj! – mondta Tomi. De a ló csak állt.

- Gyí, te! – próbálkozott Zoli. Semmi eredmény.

- Adjatok egy botot! – kérte Tomi. Mi szereztünk is egy hosszú botot, odaadtuk. Tomi pedig egy nagyot csapott a ló fenekére. Erre az felágaskodott, leszórta magáról a fiúkat és elrohant.

A fiúk a porban nyögtek, mi, lányok pedig jobbra-balra dőlünk a nevetéstől. Szerencsére komolyabb baja nem esett egyiküknek se.

- És mi lett a lóval? – kérdezte Kornél.

- A ló nem vészelt el, lehet, hogy okosabb volt mindnyájunknál, mert szépen hazaszaladt a saját tanyájukra.

A fiúk elgondolkoztak az eseten. Kornél szólalt meg.

- De legalább hajtottad a szekeret húzó lovakat, nagyí?

- Nem, valahogy engem ez nem érdekelt annyira, mint az öcsémet. Pisti bezzeg folyton hajtani akart, aztán nagy baj lett belőle.

- Milyen baj? Elmeséled?

Nagyi egy nagyot sóhajtott.

- Elmesélhetem éppen, bár nem szívesen emlékszem vissza erre.

- De, meséld el! – kérte Matyi, az izgalmas történetek nagy kedvelője.

- Hát, az úgy volt, hogy nyár elején, amikor vége lett az iskolának, apu kísért le minket, Pistit és engem, a nagymamához a tanyára. Ilyenkor sok bőrröndünk is volt, ezért kiküldték elénk az állomáshoz a szekeret. Apu elől ült, mi hátul, a csomagokon. Szóltak, hogy ne ficánkoljunk, mert leborulnak a bőrröndök. Pisti úgy nyolcéves lehetett, nem bírt megülni a fenekén. Amikor indult a szekér, ő akarta hajtani a lovakat, ezért felállt és egészen előre hajolt az istrángért. De ezzel a mozdulattal azonnal le is esett, le, a szekér alá. Mire apám leugrott utána, az első kerék már átment Pisti lábán, s közeledett a hátsó kerék is. Apu teljes erejével nekiveselkedett és úgy megemelte a szekeret, hogy a hátsó kerék már nem érintette Pistit. Erős ember volt, meg az ijedtség is megsokszorozta az erejét. Aztán felemelte Pistit, akinek örült szerencséje volt, mert a kerék benyomta a lábát a puha porba és nem törte el. Gyakorlatilag nem esett semmi baja. Apám leült az út szélére, ölében az öcsémmel, és úgy sírt, hogy folytak a könnyei. Nem is emlékszem más alkalomra, amikor apámat sírni láttam volna.

- De miért sírt, ha nem is lett baja a fiának? – kérdezte Matyi.

- Azért, mert nagyon megijedt. Szörnyűség is lehetett volna belőle. Akkoriban előfordult, hogy úgy halt meg valaki, hogy a szekér átment rajta...

De mi most ne szomorkodjunk! Pisti megúsza, ma is él és virul.

Így esett, hogy Matyi és Kornél egész délután lovasat játszottak, s felváltva estek le a képzelt ló hátáról vagy a szekérnek kinevezett fotelről.

És így esett, hogy a nagy gyerekkorának régmúlt történetei megelevenedtek egy budapesti lakásban.

Frekot Erika

Emlékek 1. Szabadnak születtek

Nincs visszajátszás!

Köröspart és utca

Furcsa érzés, de természetes, kedves sorstársaim, hogy a múlt emlékeinek tárháza egyre bővül bennünk, ahogy haladunk előre a korban, hogy végül kitöltse teljes még megmaradt napjaink, életünk maradékát. Nincs kivétel, nem lehet azt mondani, hogy embere válogatja. A valamikori anyaméh magánya, ami a köldökzsinór elszakadásával ér véget, az ember egy olyan közegbe kerül, ami számára az életet jelenti, nem csak önmaga, a környezete számára is. Hogy végül földi útja vége felé újra körül vegye a nagy magány, de nem a megszületése előtti, hiszen ebben az állapotban társa is van, önmaga emlékei. Elkísérik, vele vannak, utolsó ajándék, szent erekye a világ világosságából.

Azt hiszem kedves sorstársaim, sok ember van azzal úgy, hogy ahogy halad a korban előre és öregszik óhatatlanul eltöpreng, vajon mi is az az emlékkép, amire a legkorábbról emlékszik? Melyik az a meghatározó esemény, amely megtörténte óta életét, létét számíthatja? Mikor és hol, honnan számítható az év, hónap, nap, netalán óra, léte mely időszak az, amikor emlékei élete elkezdődött.

Lehet kisebb-nagyobb, kellemes vagy kellemetlenebb perc, ami olyan mély nyomot hagyott az ember életében, melyre talán még halálos ágyán is visszaemlékezik, és meglehet, hogy onnan számítja tudatos életének kezdetét. Elbeszélgetve több ismerőssel, barátal létük kezdetéről elmondhatom és szinte egyöntetű a vélemény, hogy nagyon sokszor nem épp kellemes érzések „indítják be” a létezés érzését. Sőt, mesés, hogy a külső sokk a még fiatal szervezetre, emberi lényre való hatása nem jó emlékként marad meg és kíséri végig élete folyamán. Talán csodálkozni sem lehet ezen a megállapításon, hiszen az új élet számára minden új és talán kellemetes is, a gondoskodás, a

sok odafigyelés, az édesanya melegsége, a család sugárzó szeretete, mind, mind idilli nyugodtsággal tölti el az emberi sarjat. És ez így van, így működik évekig, a féltő gondoskodás, a minden rossztól óvó szeretet a gyerekkor burkában tartja a gyereket. Ám mégis eljön az idő, akarva, akaratlanul, hogy az emberpalánta szembesül az élet másik oldalával is, és feleszmél hirtelen, magához tér. Meghökken, sír vagy éppenséggel létre-ébred...

Az én nagyanyám nem tudom, nem tudhatom milyen érzések hatalma alá került azon a nyári vasárnap délután, amikor édesanyám odaküldött az öcsémrel - a beteg, de mint később kiderül halálos ágya elé -, hogy megmutassuk magunkat az új mackó öltözetben. Az öcsém tizenhat hónappal volt fiatalabb, mint én. Abban az időben nem volt ritkaság még az sem, hogy évenként szültek az anyák.

Ez az első emlékképem, amint ott állunk öcsémrel a Nana ágya előtt; mert az apai nagyanyámat Nanának hívtuk, az anyait Idesnek. 1962 nyara volt akkor, én négy, az öcsém pedig hároméves volt.

Szóval ott álltunk kézen fogva a kékre meszelt, deszka plafonú, földes szobában és néztük a beteg, halálos ágyán fekvő öregasszonyt, aki mai szemmel nézve nem is volt annyira öreg, csak akkor gyerekként úgy láttam a hirtelen jött betegségtől megtört arcát. Az ő élete ott ért véget azon a helyen, ahol az enyém elkezdődött. Hogy a koporsóban is láttam lecsukott szemekkel, mozdulatlanul, mintha csak aludt volna, gyerek fejjel még szemrehányást is tettem a felnőtteknek, hogy miért hagyták elaludni a nagyanyámat? Miért nem beszélgettek vele, hogy ne csukódjon le a szeme. Ha nem alszik el, akkor biztos nem hal meg! Akkor még, négyévesen, az alvással azonosítottam a halált.

Még arra is emlékszem, hogy pár nap múlva az édesapám magával vitt a harangozóhoz, hogy bejelentse meghalt az anyja és húzzák meg a harangokat.

Azokban az időkben még kézzel húzták a harangot, ha tél, ha nyár volt reggel délben és este. A harangkötélen keresztül ott volt az emberi érzelem a harang kongásában. Temetéskor a gyász, keresztelek, konfirmáláskor és ünnepeken pedig mintha az emberi szív örömét hirdették volna csengésükkel a falunak. Később megtapasztaltam, hogy milyen érces tudott lenni a reggeli harangozás ébresztője és mennyire lágy az esti nyugovóra szóló!

Már jó ideje gép rángatja - szó szerint is - a harangokat.

Nincs már se ritmusa, se messze hangzó csengése, nagyon sokszor csak gépies tompa kalimpálása hirdeti, hogy vannak még odafent.

Pedig annak idején a harangozók nagyon odafigyeltek, hogy a két harang még véletlenül se csapjon egymás hangjába, mert a falusiak jó füle hamar észrevette és nem hagyták szó nélkül, ha nem volt jó a taktus! Kicsúfolták őket, számonkérték még a harangozás milyenségét is.

Odafigyelték a falusiak az őket körülvevő világra, környezetre, számukra nem maradt észrevétlenül semmi, ami mindennapjaikhoz tartozott. Kiváltképpen, ha tisztességesen fizettek is valamiért, elvárták, hogy a szolgálat is becsületes legyen! A harangozókat a falu fizette, megegyezés szerint minden év végén megkapták a bérüket, amit ők maguk szedtek össze házról-házra járva. Bizony sok alkalommal megtörtént, hogy a két harangozó csak egymást támogatva, a falakat fogva tudott hazajönni a pénzbeszedésből, mert hát minden házban megkínálták őket a jól végzett munkáért. Meg aztán örömeikben, meglegedésükben is elengedték kicsit magukat évvégén. Mert nem kis dolog volt az minden nap háromszor is, felmászni a toronyba és meghúzni a harangot, ha esett, ha fűjt, télen, nyáron ünnep és hétköznap is! Ha haláleset volt vagy bűnbánati hét még többször is. Szóval az év minden napján, mindig készenlétben kellett lenniük! Nagyon is fontos emberei voltak ők a településnek.

A Nana temetésére már nem emlékszem, csak azt tudom, hogy erőteljes, dolgos asszonyként ismerte mindenki. Nem lehetett könnyű az élete, hiszen az anyja hamar meghalt. Két húgával maradtak az apjukra, akit '19-ben ölték meg a bevonuló románok. Valameddig nagyanyjukkal tengődtek, ahogyan tudtak. Hogy férjhez ment a tíz évvel idősebb nagyapámhoz, ők nevelték fel a másik két kislányt is. Becsülték, tisztelték is nagyapámat egész életükön keresztül. Nem volt ez ritka eset Tárkányban a román vérengzés után. Csonka, szinte földönfutóvá tett családok, árvák próbálták szó szerint is túlélni. A rablógyilkosságok által nehezzé, kínlódássá tett akkori emberek életét élték. Becsületükre legyen mondva ők kiállták a próbát, újrateremtették az életet, a mai nemzedékek példájára, okulására is! Életük legyen világító lámpa minden utódjuk számára, minden időben. Mint már említettem volt még egy dédnagyanyánk az anyánk részéről, aki a Porond utcában lakott egyedül. Azután, hogy lebénult őt is édesanyám vette magához és gondozta élete végéig, az öt gyerek mellett! Több éven keresztül négy nemzedék, kilencen éltünk egy családban! De még előtte, hogy hozzánk került a dédnagyanyánk, emlékeimben él, hogy az anyám vasárnaponként az öcsémrel és velem küldött ebéd után egy kis levest neki. Egy esetben megtörtént, hogy nem találtuk otthon, nem tudtuk neki beadni a levest a fogóssal, hát visszatértünk. Hogy szép kora nyári idő volt, a templom előtt a fal mellett - mert az utunk mindig a templom előtt vezetett el - elkezdtünk bogarászni, legyeket fogdosni a naptól felmelegedett templom fehér falán. Mikor meguntuk, leültünk, hallgattuk a templomból kihallatszó éneket. A felhőtlen égről sütő nap langyosan jóleső volt, a templomból kihallatszó ének pedig szép andalító. A föld már annyira meleg, hogy leülhessünk, és a templom fala is, hogy hozzá támaszthassuk hátunkat. Elég az, hogy mindkettőnket elnyomott az álom. Mikor kijöttek az emberek a

templomból bennünket ott találtak a templomfala tövében aludva, a fogós (ételhordóhordó) mellettünk felborulva...

Ides nyolc évet nyomta az ágyat mielőtt meghalt. De előtte még nagy szerencsénk volt vele! (Azon túl, hogy a házát én örököltem.) Történt egyszer, egy nagypénteken, hogy mielőtt elindultunk volna Belényesbe, merthogy Tárkányban ez szokás volt, hogy a falu apraja és fiatalja nagypénteken Belényesbe ment vásárfiát venni és megnézni a jászolban fekvő Jézuskát a katolikus templomban. Szóval már nem is tudom, hogyan történhetett, csak elég az, hogy amikor az óvónők megláttak bennünket az utcán, se szó se beszéd kézen fogtak bennünket és bevittek az óvodába. Hiába vergődöttünk, tiltakoztunk erővel betuszkoltak bennünket. Így járt a többi óvoda is, akit csak elkaptak az utcán. Ezt parancsolta a párt – oktatási idő alatt nem volt szabad vallási ünnepet ülni.

Az ajtót ránc csukták, az ablakot nem tudtuk kinyitni hiába próbáltuk, nem olyanok voltak, mint otthon a házukon, ahonnan bizony sokszor kiugrottunk, ha délben lefektettek, és magunkra hagytak bennünket. Akármilyen kicsik is voltunk, de annyi eszünk már volt, hogy el nem mozdultunk az ablak mellől; figyeltünk hátha látunk valaki ismerőst, aki segíteni tudna sanyarú helyzetünkben. Hát mit ad Isten egyszer csak meglátjuk Idest, hogy megy a bolt felé kint az utcán.

Na, volt aztán az ablaküvegnek, az a csoda, hogy ki nem tört! Ütöttük, vertük, kiabáltunk ki az utcára. Jöttek az óvónők befele nagy garral, mert persze ők is meghallották a ricsajozásunkat. Kiabáltak ránc, fenyegettek bennünket; teheték, mert Ides már ott volt a hátuk megett. Elkezdte ő is mondani a magáét kemény falusi hangján, hogy milyen dolog az behozni és bezárni a gyerekeket szüleik tudta nélkül? Hogy gondolják csak úgy, mint az állatokat beteregni bennünket az utcáról! Mit se törődve a megszeppent fiatal óvónőkkel, kézen fogott bennünket és már ott se voltunk! Mehattunk Belényesbe Jézuskát nézni és új ruhát, cipőt venni. Hogy miért épp nagypénteken vittek bennünket a belényesi templomba a kis Jézus jászla elé? Talán ez a szokás még abból az időből maradhatott fent, ami előtt még a tárkányiak katolikus hitről áttértek reformátusra. Meg aztán számunkra biztosan kellemebb látvány volt a jászolban fekvő Jézuska, mint a keresztre feszített, ami melleleg egy gyerek számára kérdéseket vet fel. Ami meg a vásárfiát illeti, azokban az időkben húsvétkor illet új ruhában mutatkozni a templomban! Idesnek pedig azzal háláltuk meg, hogy sokat kísérgettük ki-be a szobából, támogattuk, amíg még valamelyest járt tudott.

Több emlékem is van az óvodából: én már akkor nagyon makacs gyerek voltam. Hogy kire hasonlítottam (,) (hasonlítok), nem tudom. Talán a kemény agyagos földhöz és az emberekhez, akik közé születtem. Más gyerekek sem

voltak puhányok, elkényeztetettek, de az én makacsságom néha a vakmerőség határait súrolta, belátom most már öregedő fejjel (nem mintha bálnám). Volt azokban az időkben, a tárkányiakban, még a gyerekekben is egyfajta nyakaság, önfejlőség, ha úgy tetszik. (Talán ennek köszönhetően is maradtunk meg magyarnak és tárkányinak, a nagy román tengerben.) Belém valahogy többet olthattak még makacsságból is! Tény az, hogy mint más óvodás fiúk, na meg tárkányiak is, sokat gáncsoskodtunk, kötekedtünk egymással. Volt velünk egy csoportban két egykorú gyerek. A kisebbik, öcsém volt egy idős, a nagyobbik pedig velem. Miért, miért nem egyszer összeverekedtem a velem egyidőssel, és megvertem. Nem sok időre rá szegény belefűlt a Körösbe. Emlékszem édesanyám elrettentésül, tanulságul, hogy vigyázzunk a vízzel, a Kerezsel (Körössel) vinni akart bennünket a Körös-partra, ahol megtalálták. De amint kiértünk az utcából meggondolta magát, visszaküldött bennünket – nem akarta, hogy megijedjünk. A temetésre együtt mentünk az óvodából. Emlékszem, nem vittek bennünket csak a temetődomb aljáig, fele útról visszahoztak bennünket, mert eleredt az eső. Másnap a feketébe öltözött, fájdalomtól megtört és mégis szép arcú édesanya kecszet, cukorkát hozott nekünk az óvodába. Most is magam előtt látom az arcát, szomorú, könnyes szemét. Minden gyereknek személyesen adta a kezébe az édességet. Én nem fogadtam el... Az óvónő szólt halkán, hagyjon, én ilyen vagyok... Még most is felrémlik a kisírt szemű szép barna hajú fiatalasszony arca, fekete ruhás alakja. Most fáj az akkori makacsságom...

Két óvónő ügyelt ránk. Az egyik a rendőr felesége volt, a másik pedig a néptanács elnöke. A néptanács elnök feleségének még annak az idején udvarolt édesapám, ám hogy tanácselnököt kapott férjnek, hát az apám lemaradt róla. Elég az, hogy az óvónőnek is volt egy velem egykorú lánya. Ki tudja nosztalgiából, néha megesett, hogy az óvónő édesanyja mellém ültette. Ilyenkor aztán mosolyogva összesűgött a másik óvónővel. Nagyon jól esett, amikor egyik húsvét után a lány segített megpucolni az uzsonnára tett festett tojásokat. De van egy másik emlékem is róla: nem emlékszem már milyen büntetés játékot játszottunk, amikor ő volt a büntető és én voltam, akit büntetni kellett. Elég az, hogy azt a büntetést kaptam tőle, hogy háromszor mondjam el „Iá, nagy számár vagyok”. Elmondtam, mert büntetés volt, de szinte sírásba fordult a hangom, annyira megalázva éreztem magam.

Egy ideig még napközi is működött az óvodában, ami akkor nagy dolognak számított! A szülők a mezőn, dolgozták a kollektív földjeit, mi pedig jó helyen késő délutánig.

Abban az időben a mi kis utcánkban, aminek Aluszi a neve, nagyon sok volt a gyerek. Teljes futballcsapatot lehetett kiállítani a mi rövid utcánkból. Sajnos mára már kihaltak tűnik minden az akkori időkhöz képest. Harminc

házból gyerekek: Lákóéknál heten voltak, nálunk ötön, Bedééknél négyen, Bálintéknál négyen, Gilóéknál ötön, hogy csak a népesebb családokat említsem, de a többi családnál sem volt kettőnél kevesebb. (Itt jegyzem meg, hogy az apámat Cicám Jánosnak hívták, az anyámat Palaga Erzsinek, a ház, amiben laktunk a Paliék, a dédnagyapám után. Nagyapánkat, aki velünk élt Küpec Ferencnek hívták, ugyanis egyik barátjával kupeckedtek. Jóságokat adtak, vettek, hajtottak egyik piacról a másikba.) Akkor még nem volt divat az egyke. Pedig közvetlen a kollektivizálás előtt, vagy utána születtünk a legtöbben. Akkor, amikor elvitték az emberek földjeit és nagyon nem lehetett tudni merre is halad az élet a faluban. Na de kifejejtetem a bádogos, csatorna és üstkészítő Máté családot, ott is voltak nyolcan, épp a szomszédunkban. Valójában Gábor-cigányok voltak, a férfiak nagy fekete kalappal, a lányok piros pántlikával a hajukban, tarka hosszú szoknyákban.

Hangulatos egy utca volt a miénk, hogy miért kapta az Aluszi nevet, az idők homályába veszett. Közvetlen a templomtétről nyílt és kivezetett a Körös partjáiig. Igazából nem illet rá a név, mert nem alamuszi, aluszékony családok lakták, bizonyítja a sok gyerek. A templom tornyának harangjai is szinte lezúgtak az utcába. Egyszóval nem csak mi, a sok gyerek adtuk meg a hangulatát. A szomszédok olyan közvetlenek voltak egymáshoz, hogy mindenki tudta ki mikor, mit, hogyan főz, mi a baja vagy éppen az öröme. Titok nem nagyon volt, nem is igen lehetett tartani, hiszen a házak szinte egymást támogatták, úgy egymás mellé voltak rakva, építve. Majdnem minden áthallatszott egyik udvarból a másikba. Idegenek azt hihetik, hogy a nagy bádogos kapuk, a magas falak elzárták a szomszédokat egymástól, de erről szó sincs! Szívesen álltak szóba az emberek egymással, ha épp nem voltak haragban a menyecskék, mert olyankor aztán valameddig durcásan nem szóltak egymáshoz (,) az asszonyok. Volt, hogy épp miattunk, gyerekek miatt veszték össze, mert mindegyik tigrisként őrizte, védte a magát!

Mint már említettem a szomszédban lakott a Máté család, akiket cigányoknak hívtunk az asszonyok hosszú, tarka szoknyája, a lányok hajba font piros pántlikája miatt. Bádogosak voltak, csatornát szereltek, üstöket, edényeket készítettek, javítottak. Igaz, volt, hogy néha kölcsön kértek ezt-azt, amit soha nem várt senki visszaadni, de alapjában véve jól éltek, megéltek Tárkányban. Ha látogatók, rokonok jöttek majd széjjelvetette a jókedv a kis házat, amelyikben laktak, úgy mulattak. Színes, jó kedélyű életet éltek. Nemcsak ők, az utca majd minden családjá. Nem volt csoda a sok gyerek, a férfiak közül kikerülő sok kőműves is gondoskodott róla. Megegett (,) nem egyszer, sem nem kétszer, hogy estefelé mikor mi már behúzódtunk a házak mellé, a fal melletti homokban ülve, pihentük ki a napi futkosást, hancúrozást. Figyeltük, vártuk, hogy bejöjjenek az utcába a hazatérő kőművesek. Többször

is pityósan érkeztek haza a munkából, mert hát, ha mesterek voltak, megadták a módját az ivásnak is. Divatban volt akkor két féle román robogó, a Karpác és a Mobra. Volt pénzük, hát többen is robogóval jártak dolgozni. Alig vártuk, hogy este betérjenek az utcába félrevágott sapkával, kalappal, bizonytalan kézzel fogva a kormányt, kisebb vagy nagyobb kanyarokat téve a szerkérúton. Igaz, mi nem bántuk, ha pityósok, ha nem, mikor meghallottuk a motorok berregését izgalomunkban már alig bírtunk magunkkal. Úgy ugrottunk fel a fal mellől, mint ha darázs csípett volna meg bennünket.

Na, mikor aztán közelünkbe értek, a robogók bűgását is túlmekegtük. Ugyanis a robogók népszerű neve „kecske” volt. Úgy is fogták szegény fáradt mesterek a kormányt, mintha kecske szarva lett volna. Könnyen el lehet képzelni, hogy mi egy utcányi vásott kölyök a hangos, folyamatos mekegéssel bármilyen nagy kecske nyájon is túltettünk. Állapotuktól függően volt, hogy csak menés közben szidtak bennünket. Ám volt, hogy megálltak nagy mérgesen, hiszen méltóságukon esett csorba, úgy fenyegettek bennünket. Persze a mekegés és a röhögés ilyenkor mindig magasabbra hágott a házak tetejénél. Ugráltunk, kiabáltunk a poros úton, hogy a fél utca kicsődült a nagy ricsajra. Az utca nagyobb kölykei mellé ilyenkor csatlakozott az apraja is, igyekezve ellesni a nagyobbaktól a ricsajkeltés minden formáját, módozatát.

Vásott, mindenre kapható rossz kölyökként mindig kerestünk valakit, valakit, akivel incselkedni lehetett. Hol szegény néma „Mutaferkót” bosszantottuk kezünkől szarvat formálva a fejünkhöz, hogy buta, hol meg az öreg „Sárit” csúfoltuk, ha megláttuk az utcán kezünkkel mutogatva, hogy öt pendely, öt rokolya! Már nem emlékszem miért haragudott érte, lehet még akkor sem tudtuk, csak jó volt valakit bosszantani.

Összel, mikor már lejöttek a juhok a hegyekből és a falu környékén legeltették őket, megesett, hogy az utcánkon keresztül terelték őket a kollektív istállókhöz. Mindig nagy izgalommal várt esemény volt: többen összegyűltünk valamelyik kapualjban és kővel megtömött zsebekkel vártuk, hogy elvonuljon a nyáj. Amikor már 3-4 háznyi távolságra voltak tőlünk, gyorsan kinyitottuk a kaput és megdobáltuk a juhászputyákat, ki ahány kővel tudta! Persze amint nagy ugatással, habzó szájjal nekünk estek, mi sebesen beugrottunk az utcáról és bezártuk magunk után a kaput. Minden este más, más háznál bújtunk meg és dobáltuk meg a mérges nyájörzőket. Az izgalmas az volt az egészben, hogy néha megesett, hogy valamelyikünk alig tudott beiszkolni a kapura ugró kutyák elől.

Hosszú nyári délutánokon sokszor sötétedésig rúgtuk a labdát a szűk utcában a szinte bokáig érő porban. Legtöbbször tízen, tizenötön voltunk egy csoportban, mind fiúk, ahogy mondták akkor, a javai az utcának, meg a falunak is. Magunkénak tartottuk az Aluszit, hát úgy is viselkedtünk, aki azt tesz

az utcában, amit akar, amíg a szüleink meg nem tudták, valamelyik csínytevésünket. Időközönként voltak panaszok jócskán irányunkba. Majd minden esetben az utcán való focizás miatt! Hogy elő vettek bennünket, veszekedtek velünk, szégyenkezésünk csak ideig, óráig, valójában sepercig tartott, mert hát mindig volt közöttünk valaki, aki újra valami csínyre „rosszra vezetett bennünket”!

Megesett, hogy utcáját seperni akaró öregasszony zavart, kergetett volna bennünket a háza elől, de mi persze fülünk botját sem mozdítottuk a kiabálására, mérges zsörtölődésére. Hogy hogy nem egyszer valamelyikünk olyan bénán rúgta a labdát, hogy az öregasszonynak sikerült elkapnia és úsgyi, gyorsan beszaladt vele a kapun, tudta, hogy nem megyünk utána. Na, lett erre nagy ricsaj, kiabálás, méltatlankodás, ha erőnk nem volt, nagy szájunk annál inkább, mint a levelibékának. Nem sokáig tartott ám a hangos méltatlankodás, mert az egyikünk észrevette, hogy kint maradt az öregasszony locsolója, amire gyorsan rátettük a kezünket, mint ő a labdánkra. Csend lett, patthelyzet, övé a labda, miénk a locsoló, ám inkább a kiegyezés, az alku lehetősége került a kezünkbe. A hirtelen jött csendre aztán az öregasszony diadalittas, kárörvendő arccal jött ki újra az utcára. Játékunk és bosszúsága tárgya bent az udvarában. Lefagyott ám a mosolya, amikor fülig érő szájjal mutattuk a locsolót. Ha nem adja vissza a labdát, mi sem adjuk a locsolót. Mi tehetett, viccesre vette ő is helyzetet, rongyos kölykök erre meg arra, ment és hozta a labdát, mi meg adtuk vissza a locsolót. Kettőt, hármat még rúgtunk bele, aztán eloldalogtunk, nem feszítettük túl a húrt.

Nagyon sok időt töltöttünk el a Körös parton is, nagyon szerettünk a fűz és égerfa bokrok között háborúsdit, indiánosdit játszani. Mikor elkezdtek az iskolát négyen voltunk az utcánkából egy osztályban. Mind a négyen fiúk. Azt hiszem a legvéznább én voltam közöttük, hol a gyomrom fáj, hol az orrom vére indult el minden ok nélkül. Az öcsém sokkal csontosabb, inasabb volt. Édesanyám mindig attól félt, hogy öröklöm édesapámtól a tüdőbajt, olyan beesett vállú vézna voltam. Emlékszem, amikor első osztályba mentünk, alig tudtak elvinni csoportképet csinálni úgy fáj a gyomrom. Vettem észre, sokszor összesúgnak az asszonyok a hátam mögött, amikor véznaságomat, beesett vállaimat látták. Bizonyára mondhatták – ez is olyan lesz, mint a tüdőbajos apja, biztosan örökölte a betegségeit!

Mint már írtam az óvónők, tanítónők legtöbbször az akkori falusi pártvezetők és hivatalnokok feleségei voltak. Nem bántani akarom őket, messze álljon tőlem, mert nem az ő hibájuk volt, hogy a férjeik a mi falunkba voltak kihe-lyezve vezetőnek, ők pedig az óvodában, iskolában kaptak munkahelyet. Ez azokban az időkben teljesen szokványos volt, hiszen az egyházi iskolákat az állam vette át, szóval a párt. Próbálták ők szegények az iskolát, de amilyen

nehéz volt nekünk, nekik talán még nehezebb. Pedagógiai képzés nélkül falusi gyerekeket tanítani! Az amúgy is makacs, öntudatos tárkányi kölyköket! Akiknek még a beszédére, hanghordozására is oda kellett figyelni, hogy megértse a más vidékről való! Mert a tárkányinak a beszéde is tárkányi, „tárkányias.” Talán ide tartozik, hogy amikor az érsemjéni anyósom huzamosabb ideig tartózkodva nálunk, hallgatva a tárkányi „paslák” beszélgetését az utcán egyszer csak megkérdezte: te Ferenc ezek a gyerekek ilyen beszéddel születnek?! Persze, hogy nem! Tárkányinak lenni, annyit jelentett, hogy az ember születésétől kezdve szívta magába a beszédet, a hanghordozást, viselkedésformát, ami valójában a tárkányi lét, életvitel tükré volt.

Ami a tanügyi állapotokat illeti sajnos így van ez ma is (2020) a párt segíti poszthoz a tanítónők, tanárnők, óvónők többségét. Megfelelnek vagy sem, ha van, ha nincs pedagógiai habitusuk, huzalmuk a neveléshez, oktatáshoz az nem számít; csak jó pártemberek (.) legyenek. (A jövő és a leendő unokák kedvéért lejegyzem, hogy a volt kommunista párt elveit tanúsító párt neve most Romániai Magyarok Demokrata Szövetsége. Remélem egy lesz a sorsa a Román Kommunista Párttal! GF).

Az első és második osztályban utolsó előtti tanuló voltam. Nem kívánom egy gyereknek sem, amit én akkor átéltem!

Sok mindenre emlékszem azokból az időkből. Példának okáért egyszer már második osztályban a tanítónőnk azzal bízott meg bennünket, hogy másnapra minden tanulónak ezer pálcikája legyen, százas kötegekbe kötve! Következő nap a mellettem ülő Harangozó Miskával együtt alig tudtunk összeszámolni ezer darabot. Jött a tanítónő padtól-padig, átnézni meg van-e az ezer mindenkinek? Mikor engem kérdezett, odahúztam elé a kötegeket, mikor Miskát ő húzta őket maga elé. Na, volt aztán haddelhadd! Tenyeres meg körmös, ami jött sorjában. Nem azért, mert sajnálnám magam, de nagyon nem szerettem volna, ha a gyerekeim is úgy tanultak volna írni, olvasni, számolni, mint ahogyan én annak idején. Másoknak a szülei vágta pálcikát, nekem nem volt ki. Anyámnak volt elég dolga a sok gyerekkel, béna nagyanyjával, az apám pedig nem sokat törődött ilyen dolgokkal. Annál inkább, ha részegen jött haza, még este későn is, elővett a szorzótábla miatt. Nem volt baj számára, ha még nem is tanultuk valamelyik szorzót, felkeltett és számonkért. E miatt vagy sem, de ma sem szeretem a számokat. Tudom, elismerem fontosságukat, kikerülhetetlenségüket, de inkább a betűk! Nagy igazság az, hogy semmi sem tarthat örökké, mert változott a helyzet!

Harmadik osztályban új tanítónőt kaptunk – a képzett, nyugodt, gyerekpárti Matild tanító nénit. Ő szegény aztán kedves szavával úgy tanított és oktatott bennünket, hogy évvégére már az első tíz között voltam a harminckét gyerek között.

Annyira megszeretette velem a meséket és azok olvasását (,) - mivel, hogy könyvtáros is volt az iskolában -, hogy egy életre szenvedélyemmé tette az olvasást. Ha a tehén mellett pásztorkodtam, vagy később, ha a kollektíva juhait legeltettem, mindig volt könyv a hónom alatt. Zsebemben a bicska, egyik kezemben a bot, a másikban a könyv.

Ötödikes koromra már elhagytam a meséket, és elbeszéléseket, regényeket olvastam minden mennyiségben. Vernével kezdtem, aztán Jókai, Mikszáth és így tovább. Nagyon szép élet volt, ahogy most visszaemlékszem! Na, nem azért, mert akkor fiatal voltam - igaz az is benne van -, de valahogy akkor másmilyen volt a világ. Ha valaki valamit meg akart venni megvehette, mert volt rá pénze; ha házat akart építeni magának kis igyekezettel építhetett, nem kellett agyon dolgozza magát a kollektívben. Szóval akkor, amit kínált az élet, azt a legtöbb ember elérhette. Nem szépíteni akarom a múltat, de volt egy elég jó időszak az akkori emberek életében. Sok tárkányi szegény család szívta fel magát akkor a gazdagabbak szintjére.

Mi ötön voltuk testvérek; az apánk tüdőbaja miatt beteg nyugdíjas volt, édesanyám takarítónő a helyi orvosi rendelőben, de nem mondhatom, hogy rosszul étünk! Hogy néha foltos ruhában, vagy bakancsban jártunk, vagy az ennivalóból mindenkinek ki volt szabva a rá eső rész, a porció? Így volt ez akkor másoknál is! Kivételek nem nagyon voltak, mindent beosztva, takarékosan éltek az emberek.

Az ócskával kíméltük sokszor a még boltban lévő, meg nem vásárolt újat. A tyúkból meg persze, hogy a dolgozó nagyapánk és apánk kapta a nagyobb darabokat, mert hát ők dolgoztak; nekünk, gyerekeknek elég volt a szárnya, kaparója is. Mi a húst pótoltuk gyümölcszel, és néhanapján, ha kaptunk a piacról hazajövő asszonyoktól cukorkát, mézestésztát. Azért néha megesett, hogy nem hoztak semmit, csak rázták a fejüket nyafogó kérdéseinkre, azt válaszolták, hogy nem tudtak venni semmit, mert összevesztek a zsidók és bezárták a boltot. Mit tehattünk, belenyugodtunk. Még abba is, hogy a leszedett s a már piacra kész gyümölcsből mi csak a férgest, a madaraktól már megcsípgeltek kaptuk. Meggyőztek bennünket és igazuk is volt, hogy sokkal édesebb, finomabb a már madaraktól megkezdett gyümölcs. A férgesét meg ki lehet vágni. Hadd egyék a városiak az igaz szép, de még teljesen be nem éretteket!

Mostanában lelkiismeret furdalásom van néha, amikor érzem, látom, szinte mindent megvehetünk magunknak, amire szükségünk van. Ruházat, élelem, gyógyszer, amikre nagyon oda kellett figyeljünk sok ideig. Igen, hatvan évet kellett éljek, hogy mindezt elmondhassam! Halad az idő, régen a királyok nem éltek úgy, mint most mi! És akkor mi is a bajunk, miért is vagyunk egyre elégedetlenebbek életünkkel, sorsunkkal? Hogy mi kellene

még, néha mi sem tudjuk. Lehet több emberségre, szeretetre, egymásra figye-
lésre lenne szükség. De hát azt nem adja meg sem a gazdagság, sem a pénz,
kiváltképpen a külföldön, messze a családtól keresett. És mégis! Sokan nem
az itthon megszokottságára, biztonságára, a család épségére, melegére, hanem
a pénzre vágyanak. Ez lenne az ember boldogsága?

Különben az ősz számunkra - és nem csak számunkra, de minden falusi
gyerek számára - a bőséget jelentette. Akkor még teremtek a tárkányi dombok
mindenféle fajta szőlőt, almát, körtét, diót kinek mire volt szüksége. A nagy-
apám akkortájt minden évben ősszel csósz volt fent a szőlőhegyen. Azt
ettünk, kóstoltunk (,) meg, amit szemünk, szájunk kívánt. Sokszor a barátokat
is magunkkal vittük. Soha senki nem szólt ránk, hogy miért megyünk annyian
Tatához - mert így hívtuk a nagyapánkat-, sem kollektív elnök, sem brigádo-
sok. Az is igaz, hogy Tata mindig vigyázott arra, hogy honnan és mit szedünk
le. Szerettünk a konyhójába is üldögelni, vagy lefeküdni a friss szénából
rakott ágyára. Felettünk a polcon a földről felszedett almák, körték illatoztak.
Délbe szalonnát süttünk, miközben beszélgetve, mesélgetve erre-arra oktat-
gatott bennünket. Alkonyatkor jó volt leülni a dombtetőre és nézni, hallgatni
le a falura. Feljött hozzánk a falu esti zaja. Disznók visítottak, tehenek bögtek,
kolompoltak, - csattogtatás, dudálás, siető elkésett kocsizörgés. A házak közül
füst szállt fel, mi nem éreztük a szagát, bennünket az érett gyümölcsök illatá-
val lengett körül az enyhe őszi szél.

Mikor már nagyobb lettem megtörtént, hogy ott is háltam Tata helyett a
szőlőhegyi konyhóban. Olyankor olyan jó volt látni, hallani, érezni a magas-
ból letelepedő csendet hozó sötétséget! Nézni az egyenként kialvó fényeket,
fülelve, hallgatni, amint lassan elül minden zaj és az utolsó neszt is elnyeli a
sötétség. Hol van már az a világ? Azt hiszem az öregek, ahogy lassan egyik a
másik után elmentek, mindegyik elvitt egy-egy darabkát belőle. Mi hagytuk,
észre se vettük csak azt, hogy most nélküle vagyunk, - hiányzik! Csak az
emlékek maradtak; képek, hangok, meg illatok, amik jól eső, finomra csiszolt
érezésekké váltak.

A hegy lepusztult, már csak imitt-amott látható néhány kiszáradásra ítélt
gyümölcsfa, elvadult gazdátlan szőlő. A csószkonyhókat is elhordták már rég,
a helyüket magas dudva, fű lepte be. A hegyre fel-lekanyargó gyalogutat
benőtte a bokor, már csak a vadállatok használják csapásnak. A valamikor
megrakott szekereket leeresztő útból mára ösvény lett. Itt is, ott is, a csipke és
szederbokrok közül kidugja fejét egy tölgy, egy gyertyán, vagy száldokfa.

Lehet ez a világ rendje, ami a természeté volt és elvettük tőle évszázadokkal
ezelőtt, az visszajár neki; csak eddig várt, figyelte mi lesz és most a valamikori
őstölgyes, gyertyános ivadékaik felemelik fejüket a gazból és előnyomulnak ősi
jussukért... Messze, nagyon messze mentek, távol vannak, már a nyugodt,

csendes, annyi mindent megtapasztalt, megélt öregek. Szinte észrevétlenül tűntek el egyik a másik után. Egyik évről a másikra kiürült a templomban az öregek padja, egyszer csak ottmaradt üresen, ma sincs, ki betöltse. Vitték magukkal a történeteiket, a háborúk emlékeit. A '19-ben átélt borzalmakat, a hazatérés örömét, a falu, a vidék és apáik, nagyapáik féltve őrzött emlékét. Szívükben, mozdulataikban már rég megnyugodva, lassú, komótos beszéddel meséltek mindenről, amit nem csak ők, nemcsak családjuk, de a falu emberei is megélték. Meg az öregjeik, akik nekik meséltek annak idején. Tele volt szívvel, lélekkel minden szavuk. Már nem volt bennük sem kitörő öröm, sem felcsattanó zokszó. Majdnem ugyanazzal a hanggal, szólejtéssel beszéltek velük megtörtént jó és szép dolgokról, mint nagy bukásokról, csúfságokról, ami ritka alkalmakor, de mégis megtörténtek. Lehet, hogy ők is öregségükre lettek bölcsek, csendesek, ahogy fogyott az erejük, úgy fogyhatott a nagy hév, a vér sodrása, hevülete bennük. Mostanra már én is megértem, hogy ők is úgy mondták az okos dolgokat, amint valamikor nekik is próbálták ingyen, bölcs megfontolásból átadni sokat tapasztalt öregeik. Lehet ők is úgy hallgatták annak idején, mint mi, azt hívnék, hogy sose mennek el, sose hagynak itt bennünket. Pedig elmentek, voltak, s már nincsenek, most már hiába is hívnánk vissza őket egy jó tanács erejéig, vagy egy történet elmeséléseért. Már nincs kit. Velünk is így lesz, ez történik majd, előbb vagy utóbb. Voltak, voltunk és majd mások is lesznek. Az maradt utánuk, amit mi megtartottunk, az marad utánunk, amit megtartanak, akik utánunk jönnek...

Szemem előtt látom őket, emlékeik messzeségébe révedő szemüket, ráncokat kisimító huncut mosolyukat, amikor bennünket, gyerekeket valamilyen csínyre bízattak. Talán, mert volt rá idejük, vagy szerettek viccelni velünk, a cselédekkel, ahogy néha szólítottak bennünket.

Persze, hogy minden házban volt macska, nem kedvtelésből, társnak tartotta a falusi ember, hanem egeret fogni, meg hát mi paslák is eljátszadoztunk velük, ha téltre bekerültek a mezőről. Mert azt tudni kell, a jó macska az tavasszal kiment a szabadba és csak késő ősszel jött újra haza, eladdig a mezei kártevőket pusztította. Szóval tengeri morzsálás közben az öregek, hogy látták a macskával játszunk, simogatjuk nem hagyták ki az alkalmat, hogy megkérdeztessék velünk a macskát, hogy szereti-e a kollektívát (a téeszt)? Hogyne lettünk volna kaphatók a huncutságra?! Kifordítottuk a macska füleit és kicsit fűjtünk is felé, ha túl engedelmes volt. Szegény macska jobbra, balra rázva a fejét sietett visszarendezni a füleit rendes állapotba. Ő sem szerette a kollektívet ugyanúgy, mint a falusi öregek. Így mosolyogták meg a bajt, a rosszat.

A huncutabbja, kiváltképp, ha többen is voltak öregek és gyerekek is, nem hagyták ki, hogy meg ne kérdezzék valamelyiküinktől, hogy: - mé sirt anyád a

ziccaka? Aki ismerte már közülünk a tréfa mibenlétét az hallgatott, ám az is megtörtént, hogy a gyanútlan megkérdezett gyorsan rávágta, sértődött, hogy: – nem is sírt, hanem nevetett! Volt erre aztán nagy vidámság. Ők is azzal tették derülté gyorsan fogyó napjaikat, amivel tudták...

Már írtam, hogy a másik hely, ahol nagyon jól éreztük magunkat az a Körös-part volt. Az utcánk végében folyt el a Fekete-Körös, a Kerezs. Ki is használtuk úgy télen, mint nyáron. Amikor csak tehattuk kint voltunk a partján, amikor nem az utcán futballoztunk. A vízében sokat halásztunk, fürödtünk. Ritka volt, még a faluban is, az utcában senki, aki nem tanult meg úszni. Bizony volt szégyellni valója, hogy nem tudta annyira vinni, hogy bemerészkedhessen a mély vízbe!

Ha meguntuk a fürdést halásztunk, horoggal vagy nélküle a gyökerek közé nyúlva, bújva vagy kövek alá nyúlva. Elég volt, ha meghajtottunk egy gombostűt, erős cérnával egy paszulykaróra kötve, mentünk halászni. Nehezeknek kerestünk egy hosszúkás formájú kisebb követ és kész volt a halászfelszerelés. Csalinak gilisztát (giligort), sáskát, vagy ha nem volt más hát a szürke, barna mohás kövek alól fogtunk „karabécokat”, apró, pici rákféle rovarokat és azokat raktuk a horogra csalinak. Így „köre” halászva fogtuk a sok márnát és ugyan-csak fenéken élő „kőhalat”. Különösképpen, ha kicsit zavaros volt a víz, esők után! Önhalat csak tisztavízben és sáskával vagy kolorádó bogárral fogtunk. A kézzel való halászást már művészetként üztük, hiszen ahhoz érzék kellett, hogy kitapogasd a gyökerek között a halat és meg is fogjad! Ma már komoly beetetés után is alig lehet halat fogni a folyóban. A Kerezs felső folyásán lévő alkohol és sörgyár a vízbe ürített melléktermékei miatt. Legtöbbször még fürödni sem ajánlatos a nekünk annyi örömet, szép órákat, napokat adó folyó vízében. Nyáron olyan barnára perzselte a nap bennünket, hogy olyan sötétek voltunk, mint a cigánypurdék. Engem egyik nyáron úgy megegetett a nap, hogy a sebek fehér pigment nyomai most is látszanak a sípcsonjtajimon. Legalábbis én azt hiszem ezért lett a lábam szára pigment foltos.

Abból már virtust csináltunk: ki fürdik meg hamarabb a Körös vizébe. Még alig lökte ki az égerfa a levelét, már ugortunk is (,) pucéran (hogy meg ne tudják otthon) a szinte jéghideg vízbe, hogy aztán egész évben azzal dicsekedhessünk - az idén én voltam az első, aki megfürdött a Körösben. Reszketünk, vacogott a fogunk, de bíztattuk egymást, hogy legalább az idén nem leszünk tetűsek. Máskor fűzfa botból csináltunk nyilat, kardot, tavasszal mikor még jól hámlott a héja - fűtyölőt. Kora ősszel vesszőt szedtünk kosárnak, vagy kórót kötni. Gyerekkorunknak sok idejét töltöttük el a Körös-parton. Ott legeltettük a teheneket, én majd később a juhokat is. Ha nem esett az eső mezítláb jártunk - keltünk, futkostunk egész nyáron, utcán, mezőn, Körös-parton és a vízben is. Szandát, csak vasárnap vettünk a lábunkra. Az

úton bokáig érő port vertek a ráfos kocsik, szekerek. Estére ujjnyi por volt rajtunk, mert azért kellemes volt futkosni, focizni az utca porában. Ha elfáradtunk, leültünk valamelyik ház fala mellé a homokba és beszélgettünk. Kinizsi Pálról, Toldi Miklósról, na meg Tárkányról, a világ közepéről. Mert ilyen falu nincs még a világon – mondogattuk nagy komolyan, amint azt a világiárta öregektől hallottunk. Én is ezt vallom, mint aki már jóval túl van élete delén. Tárkányhoz fogható falu, környék, nincs a világon! Dobogó szívvel éreztük, biztosak voltunk benne, hogy ha eljön az idő mi is erősek, hősök leszünk! Már éreztük falunk nagyságát és benne magunkat, erősnek, izmosnak, bátornak, mindenre képesnek...

Nézegettük a haza igyekvő embereket, figyeltük a lassan leszálló estét. Ha elhallgattunk, a homály beálltával mind élesebben, hangosabban szűrődtek ki a zajok az utcára. Ilyenkor hirtelen feleszméltünk, hogy haza kellene menni, mert megint veszekedés lesz a kései hazakerülésből. Mint verébcsapat rebtentünk széjjel az utca porából és indult ki-ki a családja irányába, mint madarak este a fészükre.

Mint már írtam a fociért sokat veszekedtek velünk a szűk Aluszi utca öregasszonyai, hiszen sokszor olyanokat durrant a labda, ha a házak falainak, kapuinak rúgtuk, hogy szegény öregek biztos riadtan ébredtek meg délutáni pihenésükből. Persze, hogy veszekedtek velünk, zavartak bennünket, de sokszor a válaszuk közös ordibálás, sivítás, vagy általános füttykoncert volt. Jobbnak látták hát békén hagyni bennünket. Most belátom elég gézengúzok voltunk, annyi eleven, fékezhetetlen kölyök egy csapatban. Ám az is igaz, hogy soha egy ablakot be nem törtünk, mindig a földön játszottuk a labdát, aki deréktól magasabbra rúgta az már kapta a letolást, néha még a szitkozódást is. Akinek ősz felé szandált, cipőt kényyszerítettek a lábára, annak le kellett vennie, nehogy belerúgjon a mezítlábas lábunkba! Így volt az akkor rendjén, soha senki se vitatkozott, ha a többiek miatt mezítláb kellett játszson. De most próbálná csak meg valaki a Körös-parton, mezőn, vízen, mezítláb járkálni sok üveg és bádogdarab meg mindenféle szemét között! Hogy hogy nem akkor nem volt szemét! Mindent fel lehetett használni. Bizony akkor még a vándor cigányokra is szükség volt, mert ha megjelentek a falu szélén, eltakarították azt a keveset, amire a falusi embernek már nem volt szüksége. Honnan, honnan nem, de ha dög járt a faluban és pusztította a majorságot ők hamar megtudták. Jöttek és vitték a még ehető.

Szóval olyan tiszta volt a Körös-part, hogy csak a tüskéket és bogáncsokat kellett kerülöggessük mezítlábasan. Jó kövér fű nőtt a folyóparton, jól tejeltek tőle a tehenek. Mondta is Tata, hogy a körös-parti fűből többet ér egy marékkal, mint máshonnan egy rudassal. Én már egész kis korom óta jártam legeltetni a család tehenével. Más családok a nagyobb lányokat küldték a

tehenekkel, engem rájuk bíztak, ügyeljenek rám (Ferenckóra), nehogy történjen velem valami. Külön szobában aludtam, egyedül, hogy ne keltsem fel a többiekkel, amikor reggel fél hatkor indultam legeltetni. Hogy mi történhetett legeltetés közben? Hát elég sok minden.

Volt, amikor különösen nyáron és mindig ettől rettegtünk a legjobban, elbogarásztak a tehenek. Ahányan voltak annyi felé szaladtak. Miért és mikor jön rájuk nem lehetett előre tudni. Mindig hirtelen történt - égnek emelték a farkukat és rohantak, mint a veszettek. Ha egy elkezdte, szinte varázsütésre ráragadt a többire is. Futottak az eszük után - mi kiabálva, átkozódva utánuk. Rohantunk, hogy kis sovány seggünket érte a sarkunk, mert tudtuk a tehenek jobban futnak, mint mi. Féltünk, ha kárba kerülnek abból nagy baj lesz otthon. Na de ha megálltak - persze mindig a saját akaratukból – akkor, amíg újra egybetereltük őket, kaptak a derakukra a furkósbotjainkkal aztán mi kergettük meg őket.

Nyár derekán, ha már nagyon elkopott a fű a Körös Tárkány felőli oldalán, áthajtottuk a teheneket a vízen, mert a tárkányiaknak ott is volt legelőjük. Néha megtörtént, hogy egy hirtelen jött helyi zápor miatt - vagy ami még veszélyesebb volt, ha a közeli hegyekben volt nagy nyári zivatar anélkül, hogy nálunk esett volna egy szem eső is -, hirtelen megnőtt a Körös vize. Olyankor aztán eszeveszett gyorsasággal hajtottuk át a teheneket a vízen. Párszor megtörtént, hogy túl későn vettük észre, észleltük a veszélyt és megkésve kezdtük meg az átlábalást, a Körös közepén nőtt ránk a víz. Volt akkor aztán haddelhadd! Eldobtuk a botokat, és két kézzel fogtuk a tehén farkát, hogy nehogy elsodorjon bennünket a sebes, zavaros áradat. Sírtunk, ordítottunk, mint a fába szorult féreg. Torkunk szakadtából kiabáltunk, hajtottuk a teheneket. De hála Istennek mindig partra verekedtük magunkat, vagy inkább áthúztak bennünket a gyors sodrású vízen a tehenek. Nagy volt aztán a megkönnyebbülés, az öröm. Fülüg érő szájjal simogattuk a tehenek vizes hátát, oldalát. A világ minden kincsénél többet értek...

Volt egy falunkbeli nagyobb fiú, aki mindig a tehene hátán jött át a Körösön. Irigyeltük nagyon, hogy sose kell eláztassa a lábát, mint mi. Addig-addig irigykedtünk, amíg egyszer egy velem egykorú barátommal megbeszél-tük, hogy mi is meglovagoljuk a tehenünket. A tervet tett követte: egyik délután, mikor csak ketten voltunk - mert azért féltünk, hogy szégyenbe maradunk és nem sikerül tehenet lovagolni -, behajtottuk a teheneket egy bokros területre, ahol nem láthatott bennünket senki és elsőnek megpróbáltam én felülni a mi tehenünk hátára. Nem az övéére, mert az túl vad volt, de mint kiderült az enyém is inkább vadtulokhoz hasonlított! Nem igazán sikerült a kapaszkodás és elhelyezkedés, mert a tehén, ahogy megérezte, hogy a hátán vagyok, beszaladt velem a sűrűbe; és esze volt, mert a bokrok lehúztak,

úgyhogy volt mit tapogassak, mikor feltápázkodtam, anélkül se voltam valami kövér, hogy valami felfogta volna az esést. – Nem úgy kee aszt csinálni, mondta Miska, a barátom, mindjárt megmutatom én. - Te állj a tehén elibe, hogy ee ne mennyik, ameddig én feülek a hátára! Elé álltam és simogattam a fejét: - hó Bözsi, hó - nyugtatgattam. Igen, ám de amikor a Bözsi megérezte, hogy a hátán van valaki én meg előtte, se szó, se beszéd, szempillantás alatt lehajtotta a fejét, a lábam közé dugta a szarvát és úgy kilökött a levegőbe, hogy amikor a földre értem nem csak az ijedség miatt jajgattam el magam, hanem amiatt is, hogy eltört a kezem. Soha többet nem akartam tehenet lovagolni. Persze otthon nem mondtam el, hogyan és miként tört el a kezem, csak jóval később ismertem be a tehénnel történeteket.

Az akkori időket azért nem csak az emlékek szépítik meg, mert már akkor gyerekként is szépnek, jónak éreztük a körülöttünk lévő világot. Öröm volt nézni hasalva, vagy ülve a földön, hogy tépik, marják a tehenek a füvet és külön meglepődéssel teltünk el, ha este pufók hassal, tele horpasszal, jóllakottan hajtottuk őket haza. Nem tudom másoknál, hogy van, de nálunk jó pár éve már oláhcigányok a csordások. Nem megbántásként mondom, de mi akkor annak örültünk, ha jóllakik a jószág és nem annak, hogy már eltel a nap!

Különösen érdekes korban születtünk mi akkori gyerekek. Még láttunk öregasszonyokat, akik mezítláb szedték össze a tarlón elhullajtott kalászokat, kötötték kisebb kévébe és vitték haza. Bennünket, gyerekeket is megtanítottak mezítláb járkálni a rövid szárú, még kaszával aratott búzatarlón. Mutatták, hogyan húzzuk, csúsztassuk előre a lábainkat, hogy meg ne szúrja a csupasz talpukat a hegyes száraz búzaszár. Megesett, hogy mégis megsebeztek magunkat, de nem nyafogtunk, sírni meg igazán szégyeltünk volna egymás előtt. Gyengeségünk azonnal csúfolódás tárgya lett volna.

Néha görnyedt hátú öregasszonyoknak segítettünk hazavinni a Körös partján összeszedett, csomóba kötött száraz gallyakat, ágakat. Nem mintha nem lett volna meg mindenük otthon, vagy mivel tüzeljenek, de „Istentől való véteknek” tartották, ha valami kárba ment és volt lehetőségük összeszedni azt, ami amúgy is útjukba került. Nem hagytak veszni semmit, ami még használható, menthető volt! Takarékoságuk példaértékű, példát mutató volt. Látva a mai világ pazarlását, talán még jobb is, hogy nem érték meg a mai időket. Szegények nem győznének szörnyülködni a nagy pocséklás láttán. Ők tudták, hogy mindennek értéke van, semmi sem szabad csak úgy elvesszen, elkallódjon, sem számukra, sem pedig a világ számára.

Mesélték, hogy egy öreg, aki kelleetlenül dolgozta a kollektív által elorzott saját szőlőjét, minden nap hazajövetelkor egy szőlőkarót vett a kezébe, hogy abba fogózkodjon, el ne essen! Persze hegynek felfele nem volt szüksége

botra, csak hazafele, lefele jövet. Ha tókéket nem is, de a karókat próbálta visszaszerezni a kollektívától.

Akkor még otthon sütötték anyáink, nagyanyáink a kenyeret, ötöt-hatot, hogy elég legyen egész hétre. Jó hűvös, száraz helyen lent a pincében egy polcon tartottuk a frissen kisült kenyereket. Igaz, hogy mire az utolsóhoz értünk, már nem volt valami puha, de ha édesanyánk megkente zsírral és a kezünkbe nyomott tavasszal pár piros retket, zöldhagymát, nyáron pedig paprikát, paradicsomot mellé, jobbat, semmit sem kívánhattunk. Uzsonnára is jó volt a tehén, később a juhok mellé. Télen megpirította, fokhagymázta, tejjel vagy meleg teával úgy majszoltuk, mint a kalácsot. Kalácsot, azt háromszor egy évben láttunk: húsvétkor, pünkösdkor és karácsonykor. Fánkot, csörgét és kókát, ahogy Tárkányban mondták (süteményt) azért többször is, különös-képp télen, amikor több idejük volt az asszonyoknak, de nyáron is vasárnapra csak sütött minden asszony a családjának.

Hogy örömmel szemléltük a bennünket, abban az időben körülvevő világot, azt abból is gondolom, hogy többször is képesek voltunk korábban kelni a meg szokottnál csak azért, hogy lássuk a napfelkeltét. Megtettük nem is egyszer egy évben. Már este megbeszéltük, hazamenetelkor, hogy reggel még napfelkelte előtt jövünk ki legeltetni a tehennel. Mindig betartottuk a szavunkat! Gyönyörű volt, ahogy korán reggel a havasok mögül kibújt a nap és fényt hintett az egész völgyre. Néztük a nagy vörös korongot, hogy „nyomják ki a mócok a hegy tetejére” és ahogy nőtt erősödött a fénye, úgy fordítottuk róla a szemünket a környező dombokra, erdőkre; csendben, csodálattal figyeltük a gyönyörű tájat és hallgattuk a kelő madarak fütyölését, csivitelését. Fényes gyémántként csillogtak a harmatcseppek a bokrok levelein, a bogáncsokon, a fűszálakon. Az semmit sem számított, szinte figyelembe se vettük, hogy a lábunk, a ruhánk csurom vizes lett a harmatos fűtől, bokroktól. Nyár volt, hamar megszáradt, mire felszikkadt a harmat a mi ruháink sem voltak már nedvesek. A naplemente annyira volt vonzó, hogy akkor indultunk haza a teheneinkkel. Szinte minden nap láttuk. Mondogattuk is ha felhőbe ment le; eső lesz, ha vöröslött az ég alja holnapra szeles idő várható vagy ha se felhő, se vérvörös színek, hát jó időt jósoltunk másnapra magunknak.

Most visszatekintve szinte magam előtt látom a kis gyereks csapatot, aki rácsodálkozik az őt körülvevő gyönyörű világra. Vagy sokszor, ha eszembe jut, hogy tudtunk örülni a szivárványnak! Ujjongtunk, amikor megláttuk, egymásnak mutogatva ugráltunk a gyönyörű égi színeknek. „Aki elsőre meglátta, annak szerencséje lesz!” Vagy szombat délután, este felé, milyen örömteli izgalommal voltunk, amikor találgattuk, vajon mit süt édesanyánk mire haza érünk. Mert szombat esténként az utca megtelt mindenféle illattal, hiszen mindegyik házban sütöttek, főztek készültek a vasárnapra. A szombat

estéknek különös varázsa volt. Mi is, nem sokkal, de valamivel hamarabb indultunk a tehenekkel hazafelé. Különös öröm, izgalom lett úrrá rajtunk. Vége volt a hétnek jött a szombat este, utána pedig a vasárnap. Meg aztán azért sem maradhattunk naplementéig, mint máskor, hiszen szombaton mindenki takarította, seperte az utcát. Nem illet a már szépen el tisztított, rendbe rakott utcán végighajtani a teheneket, hogy újra kellejen seperni utánunk, ne add Isten, ha még végig is potyogtatták az utat. Amikor behajtottuk a kapun a tehenet és megcsapott a frissen sült kóka illata, örömünk határtalan volt. Nem panaszként mondom, de nekem nem nagyon volt szabad vasárnap. A többiek csak reggel jöttek ki a tehenekkel, ha kijöttek, délután vagy az apjuk vagy nagyapjuk hajtotta ki a teheneket ki legeltetni. Az én apámról szó sem lehetett, hogy legeltetni vigye vasárnap délután a tehenet, szegény nagyapámat meg én nem engedtem, inkább vállaltam a vasárnapi legeltetést is. Igaz, próbáltam az adott, nem annyira kellemes helyzetből a legjobbat kihozni, ma sincs ez másképp! Könyvet vittem magammal és a tehén szarvára kötve a láncot, olyan helyekre húzódtam be vele, tengeri vagy búzatablák közé, ahol csak láncon lehetett legeltetni. Nem zavart senki, csak egyedül voltam, olvashattam kedvemre, a tehén hamar, alig két óra hossza alatt jóllakott és mehettem haza, még a vasárnapból is elkaptam valamennyit. Mondták a kint kártyázó öregek, hogy estig még megéhezik az a tehén, de a mosolygó tata mindig leintette őket. – Kéccse annyit ett az mind a tiétek eszik östig, nizzitek meg a harpszát! Ez így is volt, hiszen a dús nagy fűben úgy összekapta, telelegelte magát a tehenünk, hogy volt mit kérőzzön másnap reggelig. Hogyne örültem volna, hogy ne lettem volna büszke a tehenre meg gamagra?!

Sajnos ma mind kevesebb gyerek érzi, érti az őt körülvevő szó szerint értendő örömteli világot. Nem figyelnek szüleik, nagyszüleik kellőképpen rájuk és ők sem, még a közvetlen környezetükre sem. Egyre több pénzt fordítanak rájuk és azt hiszik ezzel megvan oldva a nevelésük is. Nekünk, amint már cseperedtünk, elsőre a köszönéseket tanították meg a szüleink. Mikor, hogyan köszönjünk, ha bemegyünk, ha eljövünk. Ez az odafigyelés, a másra figyelés egyik és legfontosabb formája, alapja, kezdete az emberré való nevelésnek. Ma már a „csokolóm” dívik, még férfiaknak is, sokszor a „lom”! A mai fiatalok már nem tudnak tisztességgel jó reggelt, napot, estét vagy éjszakát köszönni. Ki a hibás, kérdezhetnénk. Ki volt a tanítója? Lehet senki, így felelős sincs...

Nemrég még sokan a városi betonrengetegbe zárt világról beszéltek, de ma már úgy néz ki, ez is megszűnik és lassan a számítógépbe zárt világra meredhetünk, ami sokszor nem valódi, hanem vizuális képekkel próbálja széppé tenni a képernyőt. Nem az ember valós, érinthető, észlelhető, kézzelfogható környezetét! A technika hatását nem lehet kivédeni, bárhogy is akarnánk, de

lehet segítségünkre is, ha nyitott szemmel és elmével nézzük az elénk tárt dolgokat... Elmesélnék egy érdekes esetet: egyik alkalommal, a feleségemmel természetfilmet néztük valamelyik csatornán. Gyönyörű szép mező, tele szebbnél szebb virágokkal, lassan a kamera külön - külön közelképbe hozza a színpompás növényeket és egy röpdőső méhecskével hívja fel a figyelmet hol egyikre, hol másikra. Milyen szép, milyen gyönyörű, milyen tökéletes színes világ és összhang, virág és a belőle élő lény között. Egyszer csak, hirtelen belém csap a felismerés: ilyen égő piros virág nálunk is van, kint a mezőn, olyan nagy égszínkéket is láttam már, az a szép tarka is, csoportosan él nálunk még több is, mint a képernyő mezőjén! És hány és hány pillangó, méhecske és színes darázs, repked zümmögve, duruzsolva közöttük, a hol azúrkek, hol pamacsként úszó fellegekkel kimintázott ég alatt! És nem a technika a hibás, hogy nem vesszük észre milyen gyönyörű a bennünket körülvevő természet. Rajta keresztül is rá lehet ébredni, hogy az igazi élet odakint, a betondzsungelen, a falakon és képernyőn túl van. Csak a mi hibánk, hogy nincs rá szemünk, időnk és lelki nyugalomunk, hogy meglássuk: a tökéletes szépség és harmónia egy karnyújtásnyira, van tőlünk... Ott volt és van ma is, mindenkinek meg van a kis darabkája, csak meg kell látni, keresni, észrevenni...

Gábor Ferenc

Nagyszülő(k) a legtöbb, mi egy gyereknek adható

Amikor kicsi voltam, abban a szerencsés helyzetben voltam, ami nem mindenkinek adatik meg. Ismerhettem a nagyszüleimet, sőt gyerekkorom nagy részét velük is tölthettem, kivéve az apai nagyapámat, aki születésem előtt fél évvel lelt örök nyugalomra.

Sok életemet meghatározó pillanat és élmény birtokában vagyok, amelyek nélkül sokkal szegényebb ember lennék.

Az anyai nagyszülők és az apai nagyanyám teljesen más beállítottságú emberek voltak. Más gondolkodással, más elfoglaltsággal, ami mind-mind a javamat szolgálta. Utólag azt gondolom, hogy szivacsként szívtam magamba mindazt a jót és szépet, amelyet most a gyerekeimnek, a jövőben pedig a születendő unokáimnak tovább adhatok.

Szüleim vegyes házasságának köszönhetően a magyar mellett, már gyerekként elsajátítottam a horvát nyelvet is. Anyukám szülei bunyevácok voltak. A Deda nagyapát, a Baka nagyanyát jelent. Általam még kisgyerekként magyarosítva lettek Deda és Bákó, az apai nagyanyám meg lett a Másik Bákó

Mindkét nagyszülőnél eltöltött idő után kiváló mesekönyvek íródhattak volna, csodás képekkel illusztrálva. A könyvcímek pedig lehetek volna: Nóri a tanyán, Nóri és a kis sünök, Nóri traktort vezet, Nóri a búcsúban, Nóri meggyet szed és lenne még néhány sorozatra való. Könyvek ugyan nem íródtak, de minden pillanatban képes vagyok felidézni az ott gyűjtött emlékeket, ízeket, illatokat.

A kukoricacsutka illatát mái napig felismerem, ha valahol megérzem. Erre az illatra ébredtem, amikor anyai nagyszüleimnél töltöttem a téli napokat. Nagyanyám, akit Máriának hívtak, hajnali négykor kezdett fűteni a szobai kandallóba és a kiskonyha kemencéjébe. Ilyen magammal hozott illat még, a frissen fejt tehéntej illata, amit kicsi pöttyös csészébe kaptam egyenesen az istállóból. Langyos volt és habos. A fűszéna illata mái napig a húsvéti tojások keresését idézi fel bennem, amelyeket nagyapám, Lájcsó (magyarul Lajos) rejtett a szénába.

A legszebb hagyományok ápolását náluk tanultam. Bákó sokat mesélt nekem a családról, a családon belüli összetartásról és azokról a rokonokról, akikről ma sem tudnék, ha nem mesélt volna róluk.

Náluk éreztem azt, hogy nagycsaládban élni jó.

Anyukámnak iker húgai vannak, így, ha összejött a család közel húszan is voltunk az asztalnál. Unokatestvéreimmel nagyon élveztük ezeket a pillanatokot.

Felnőttként azt gondolom, hogy minden fejlődésemet elősegítő módszer adva volt, amíg náluk tartózkodtam Palicson. A kéz finommotorikáját kukoricamorzsolással fejlesztettük, lúdtalpat (ha volt) mezítlábas sétával kezeltük, a frissen kaszált hereföldön. Kicsit szúrt ugyan, de szedtem a lábam, hogy le ne maradjak. Néha tyúksz@rba, néha kavicsra vagy épp harmatos fűbe lépve, adva volt a mezítlábas park élménye is.

A képzelőerőmnek még a csillagos ég sem szabott határt, hiszen a tanya góréjának legmagasabb pontján „repülőben ültem”. A tanya messze volt az úttól, így az ott haladó járművek tényleg olyan kicsik voltak, mintha repülőből néztem volna őket.

A nagy becsben tartott, fehér színű, pajtában parkoló Fiat 750-es, feledhetetlen utazásaim megvalósulásában volt a társam. Kulcsot nem kaptam hozzá, nehogy bajt csináljak. Ez nem szegte kedvem abban, hogy jól érezzem magam. Kilométereket és napokat utaztam. Lehet bejártam vele Kenyát és Zimbabwét.

Szívesen emlékszem vissza a kora reggeli várakozásra, amikor a kiskonyha széles ablakpárkányán könyökölve vártam, amíg megetetik a jószágot, vagyis elvégeznek. Amikor mindenki megkapta, ami járt neki, akkor következett a szertartásszerű kávézás vagy teázás. Nagyszüleim török kávé ittak, egészen

kicsi csészéből. Amikor kiitták, a kávézaccot gondosan megforgatták, majd a csészét kistányérra borították. Állni hagyták, majd a csésze oldalára tapadt „formákból” jósoltak. Reggelihez gyakran fogyasztottak fekete teát, amelybe kenyeret mártogattak.

Az imént említett ablakpárkány olyan széles volt, hogy helyt kapott rajta egy nagy, Magyarországon Pacsirta néven elterjedt rádió meg egy számárfüles füzet is, amibe nagy, rajzolt számokkal és betűkkel írták az aktuális hónap kiadásait és bevételét. Itt került bejegyzésre az is, hogy várhatóan mikor születik kismalac, boci, vagy mikor kelnek ki a csibék. A sótartó is itt kapott helyet. Mutatóujjamat megnyalva, nagy előszeretettel nyúktáltam bele.

Az esti élmények legszebbje, főleg a téli estéken az volt, amikor dolga végeztével a nagyapámnak is jutott ideje a játékra. Ilyenkor lovacskáztunk, fésűvel muzsikáltunk, csiklandoztuk egymást. Tudni kellett viszont, mikor van az a pillanat, amikor véget ér a játék.

Deda nagydarab, csontos ember volt, nem kövér csak csontos. Magas és bajuszos és kalapos. Munkához bocskort viselt. Ünnepkor és templomhoz kölnit használt. Dolgos és szorgalmas volt. Szigorú és tekintélyt parancsoló. Tudott harmonikázni és nagyon szerette a lovakat. Az édesapja csendőr volt.

Bákó kendőt és a bunyevác viselet hagyatékaként, majdnem bokáig érő szoknyát viselt. Egy kis, fekete üvegtégelyből tulipán illatú arckrémot használt. Erős, dolgos asszony volt. Szerette az állatokat. Az elesett, beteg és újszülött kis jószágokat nagy türelemmel gondozta és ápolta. Naponta cipelt nagy vödröket, tejeskannákat, kévébe kötött kukoricaszárat. A keze és körme mégis mindig ápolt volt. A kendője kontyba kötött hajfonatot takart, melyet lefekvéskor mindig újralfont. Hitt Istenben, minden este imádkozott.

Hajdújárás nagymamám (apukám anyukája, vagyis kicsiként a Másik Bákó) sokat mesélt a nagyapámról, aki érkezésem előtt adta át lelkét a Teremtőnek. Úgy mesélt, hogy a mai napig azt hiszem, hogy mégis ismertem Sanyi tatát. Ő tűzoltó volt és katona. Verseit apró, pici betűkkel írta. Nehéz természete volt, de a növényeket nagyon szerette. Zsebrádiót hallgatott és ügyes keze volt.

Bákóm talpraesett, furfangos, minden hájjal megkent asszony volt. Ezek a tulajdonságok segítettek azokban a pillanatokban, amikor nehézségekbe ütközött. Élete 99 éve alatt pedig igencsak akadtak nehézségek.

Gyerekként, még 12 évesen szülei szolgálni adták. Keresetével szüleit és testvéreit segítette. Két gyermekét és első szerelmét hamar eltemette. Megélte a II. Világháború borzalmait a bombázást, a nyilvános akasztásokat. Rögtönítélő bíróság elé állították, mert egy zsidó családnak cérnát árult. Ebből a kínos helyzetből is talpraesettsége és kegyes hazugsága mentette ki. Kukoricakegyéren nőtt fel, napszámosként sokszor evett tarhonyát. A változatosságot a

néha főtt, néha pirított tarhonya adta. Sanyi tatát is elvesztette. Megkapta az utána járó családi nyugdíjat. Nyugdíjasként is dolgozni járt. Ezekre a helyekre néha magával vitt. Ott volt a legjobb, ahol gyerekekre vigyázott, hiszen akkor még nem volt testvérem és nagyon élveztem a három lánytestvér társaságát. Az így megkeresett pénzzel segítette olykor a kirándulásaimat. Tortákat süttött, meggyet szedett, varrt, meszelt. A háza körüli járdát is ő betonozta. Külön házban, de velünk egy udvarban lakott. Mire a család ébredt meleg kenyér volt az asztalon. Iskolába induláskor várt a megvajazott, szintén még meleg kifli, amit uzsonnára magammal vihettem. Hétfévente, amikor reggelente mindannyian otthon voltunk, gyakran hozta a héjában sült krumplit a tüzelős sparhelt sütőjéből. Ugyanitt, csak a főzőfelületen készült a legfinomabb pirítós is.

Általa ismertem meg a padlás rejtett kincseit.

Mindig jutott ideje a játékra. A malmozásban mindig ő volt a nyertes. Szánt időt egy olyan különleges légkör megteremtésére is, amelyben egy étvágytalan gyerek (én) is kedvet kap az evéshez. Ez a hely a háza bejáratánál lévő küszöb volt. Itt sós – paprikás kenyeret ettünk, de úgy, mintha az maga lett volna a manna.

Türelemmel és odaadással ápolt, amikor alig egy évesen egy félresikerült csípő műtéten estem át. Neki köszönhetően soha nem éreztem magam kevesebbnek, mint a többi gyerek, annak ellenére sem, hogy a műtött lábam néhány centivel rövidebb volt és a járásom inkább a pingvinéhez volt hasonló, mintsem a korosztályombeliekhez.

Ő tanított meg arra, hogy ne féljek a halottaktól. Ők nem éreznek semmit és olyan mintha aludnának, mondta. Tiszteletre, becsületességre, munkára, de turpisságra is tanított. A tőle hozott emlékillatok ma is elvárásznak. Ilyen a pörköltcukor, a pirított napraforgó és tökmag illata.

Babáimnak volt a legjobb varrónője. Steppelt paplant és párnahuzatot is kaptak. Medencét ásott nekem, fóliával bélelte és vízzel töltötte meg. Sokan irigyelték tőlem a medence nyújtotta wellness spa élményeket.

A mindenki által Katica néninek ismert asszony hajmosáshoz saját maga által készített háziszappant használt, a haja öblítéséhez ecetes vizet, mert attól lesz a haj fényes. A ruhákat szintén a maga által készített liszt-víz főzetével kapott keményítővel varázsolta ropogóssá. Szerette a szalonnát és a kenyérhéját, na meg a csirke püspökfalatját. Mindössze egyszer fájt a feje. 1952 ben. ☺

Tőle tanultam az alternatív gyógymódok alkalmazását, hiszen az ő nincstelen világában gyakran folyamodtak a „boszorkánykonyhához”. Elmesélte, hogy mákteát főztek. Kicsi babákkal itatták a háború idején, amikor az ellenség elől bujkáltak. A babák így mély álomba merültek. Nem sírtak. Nyugodtak voltak.

Másik Bákóm soha nem panaszkodott. Akkor sem, ha megbántották. Azzal magyarázta, hogy mindenkinek van rossz napja és valóban mindenkiben a jót látta. Azokban is, akik nem érdemelték meg.

Az egyetlen ember volt az életemben, aki minden arcmozdulatomból olvasott.

Szívesen gondolok vissza a palicsi udvar nagy, bólogató eperfájára és az alatta lévő hintára, a hernyókra, amiktől annyira félttem, a hajdújárasi kicsi ház küszöbére, a közös kincskeresésre a varrógép dobozában. Féltve őrzött kincsként vigyázom egyik nagyanyám lekváros pitéjének receptjét és a másik nagyanyám régi, kopott, csikorgó csörögevágóját. Tudom, ha a fecskék alacsonyan szállnak, hamarosan eső lesz, illetve, ha „ecsettel rajzolt”, cirombás, rózsaszín vagy piros felhők borítják az eget naplemente után, másnap szél várható. Ha már virágzik az akác, akkor elég hosszúak a nappalok ahhoz, hogy a hajnalban kelő munkásember megengedje magának a delelést (deli pihenőt) – mondta a nagyapám.

Hálás vagyok a nagyszüleimért, a tőlük kapott bölcsességekért. Általuk teljesebb ember lettem.

Gajda Nóra

A zsírosbödön

1942 táján esett meg a következő história a családukban. Űkapám a feleségével és lányával, a dédmamámmal, valamint annak húgával éldegélt Románia területén a magyar-román határhoz közel. Ekkoriban a férfiakat koncentrációs táborokba hurcolták, ezért Űkapám, hogy ne vigyék el őt is, elhatározta, hogy néhány férfi ismerősével átszökik Magyarország területére. Itt hagyta feleségét és két kislányát. Dédikém akkor 6 éves, húga pedig 3 éves volt.

Sikerült a terve. Űkapám időközben házbért keresett, és elkezdte szervezni a családjá átszöktetését is. Eközben a család felszámolta a háztartást, hogy pénzt szerezzen. Többek között eladtak egy zsírosbödönt is, ami még a szépmamámtól maradt rájuk örökségként. Ezt egy vele egyidős asszony vette meg.

Elbúcsúztak a rokonoktól, és egy szövetséges segítségével éjjel elindultak a határ felé.

Egy asszony és két kislány.

Sikeresen átértek, ahol Űkapám már várta őket. Elkezdődött az új életük, egy új házban, új hazában. Űkapám napszámosként, Űkanyám pedig gyári munkásként a gyulai húsgyárban dolgozott. A két kicsi lány, dédmamám és húga otthon maradtak majd, a piros téglás iskolába jártak tanulni.

Az iskolával szemben volt a pramonád - ez egy park volt, ahol a szabad-idejüket töltötték.

Meghagyták nekik: mikor megszólal a Sztalin orgona (sziréna – ekkor jöttek az oroszok), akkor vonuljanak menedékbe, a Körös parti erdőségbe.

Dédmamám összeszedte a házban lévő fontos dolgokat (papírokat, órát), ezt összekötötte egy zöld terítőbe, és vitte magával. Mikor elmúlt a veszély, a két kislány szépen felöltözött és elment édesanyjához a gyárba.

Egy idő elteltével, mikor már elmúlt a koncentrációs világ veszélye, ükapám hazakivándorolt a szülőföldjére. A honvagy mellett szerepet játszott az is, hogy menekült voltuk miatt dédmamámát és hűgát nem fogadták be az iskolatársak. Ez a mai napig is fájdalmas emlék maradt dédikém számára.

Végül ükmamám beleegyezett a hazaköltözésbe, ismét felszámolták ottani háztartásukat, eladták mindenüket. Béreltek egy nagy stráfkocsit, ami két család megmaradt holmiját hozta el Szalontáig. Ott átpakoltak egy romániai szekerre, ami hazáig hozta őket. Itthon mindent újrakezdték.

Időközben dédikém felnőtt és feleségül ment annak az asszonynak a fiához, aki anno megvette a zsírosbödönt. Anyósa neki ajándékozta ezt az emléket, így került hozzám sok-sok generáción át ez az örökség.

Tisztelettel őrzöm én is ezt az értékes ereklyét, és majd továbbadom ezzel a régi családi történettel együtt utódaimnak.

Gali Anita

A távcső

A minap egy kedves régi tárgy került a kezembe. Egy színházi távcső, bőrtobban. Kissé már viseltes, jobb napokat látott darab, de még őrzi régi – kissé már fakuló – fényét, büszkén viselve korát. Hirtelen emlékek rohantak meg, ahogy a kezemben tartottam ezt a kis szerkezetet. Érdekes a története, hogyan jutottam hozzá, hogyan került a birtokomba. Mert nem az enyém volt. Gyermekkorom egyik kedves élménye kapcsolódik hozzá.

A faluban, ahol laktunk, a szomszédságunkban egy kedves öreg házaspár lakott. A férfi Szelényi Károly – lehet, hogy ipszilonnal írta a nevét, erre már nem emlékszem, hiszen 10 éves forma fiúcska voltam – eredeti foglalkozását tekintve mérnök volt. Precíz pontos, idegen szóhasználattal akkurátus ember, aki mindig sietett valahova. Folytonos rohanás volt az élete. Kedves párja Szelényi Károlyné – sajnos a keresztnév már itt is a feledés homályába merült, de nevezzük Helga néninek – igazi otthonülő típus volt, folyamatos aggódással

telt az élete, mindig a párját várta haza. Valamikor szebb napokat láttak, ez látszott rajtuk és érezhető volt finom modorukon. Mindenki szerette őket.

Károly bácsit csak nagyon keveset láttam. Mindig úton volt, hiszen újabb és újabb munkák szólították el otthonától. Szakértelmére az ötvenes években nagy szükség volt. Mi gyerekek ebből nagyon keveset értettünk, csak cinkosan összenevettünk, ha láttuk az öreget, ahogy a vasútállomás felé kocogott.

Sokszor megfordultam náluk, de mindig olyankor, amikor csak Helga néni volt otthon. Rendszerint az ablaknál ült régi karosszékében és nézte a gyér forgalmú utcát. Kis lélekszámú falu lévén néhány kerékpáron, vagy lovaskocsin kívül más nem közlekedett a makadám úton. Néha mesélt is régi vagy nem is olyan régi dolgokról. Kedvenc története volt húga látogatása, aki Pestről jött le hozzájuk. Személyvonattal Pesttől Szegedig, onnan meg a kisvasúttal – mi helyiek csak madzagvasútnak vagy vicinálisnak hívtuk a keskeny nyomtáv miatt – Pusztamérgesig, a falunkig. Lilla – így hívták a testvérét – szörnyűlködve mesélte, hogy a negyven kilométeres út két és fél óráig tartott. Hiába húzták le az ablakokat a gyenge menetszél miatt majd megsültek a nyári melegben. A testvére látogatására tyúkhúslevest főzött Helga néni, grízgaluskával. Lilla a kiszedett galuskákat késsel feldarabolta. Helga néni rosszállóan rá is szólt:

- Lilla, te megölnöd a galuskákat így. Azokat mi a kanállal szoktuk falatokra szedni.

Azután egy napon Károly bácsi munkába ment, de többet nem jött haza. Édesapám, aki épp akkor Szegeden járt, hozta meg a rossz hírt Helga néninek. Károly bácsi az állomásra sietve a Paprikabeváltó előtt összeesett – infarktust kapott – és meghalt. Helga néni egyedül maradt és sokszor megkérte anyukámat, hogy engedjen át hozzá beszélgetni. Ilyenkor mesélt a fiatal éveiről, hogyan ismerkedett meg Károllyal, milyen volt az esküvő. Régi tárgyakkal volt tele a lakás, amihez mindig fűződött egy érdekes szép történet.

Egy alkalommal megláttam valamit a szekrényen. Odamentem és levettem. Egy különleges alakú kicsi bőr tok volt, az oldalán egy pici kapoccsal.

- Jaj, fiacskám – mondta Helga néni – el ne ejtsd, mert összetörik. Számomra nagyon kedves ez a darab, még Károlyomtól kaptam, mikor először színházba mentünk. Tudod egy Verdi operát néztünk Pesten, a Nabuccót. Biztos, hogy nem mond ez neked semmit, talán még azt sem tudod mi az az opera. Ti falusi gyerekek, sajnos kimaradtok a jóból. Pedig valami csodálatos az a darab. Tudod az opera olyan, hogy mindenki, mindent énekelve mond el. De ha nagyobb leszel és lesz rá lehetőséged, ezt az operát feltétlen nézd meg. Nem fogod megbánni.

Óvatosan elvette tőlem a kis bőr tokot és kinyitotta. Egy távcső volt benne. Majdnem olyan, mint Pista bácsinak a vadórnek, csak sokkal, de sokkal kisebb.

- Látod itt az egyik nézőkéje már meg is sérült – mutatta Helga néni – én balga, leejtettem nagy zavaromban és lepattant a gyöngyház berakás. Károlyom azt ígérte, majd megcsináltatja, de már nem fogja. Szegény mindig rohant, a munkája miatt és nem volt rá ideje. Most már nem olyan vészes, mert nem járok el sehova. Lilla sem jön. Néha-néha hívnak a postára, mert interurbán telefonon keres, olyankor beszélgetünk egy kicsit, de az egészsége nem engedi, hogy utazzon. Én meg már Károly nélkül nem mozdulok. Öreg vagyok már és ráncos. Nem való nekem már az utazás- mondta és huncut mosoly játszott a szemén. Ez a pillanat a mai napig előttem van.

- De Helga néni – ha neked nem kell ez a távcső, nekem adod? – kérdeztem ahogy a gyerekek szokták, rögtön bele a közepébe. Úgy gondoltam, ha már neki nem kell, úgyis csak ott porosodik a szekrényen, én meg annyi mindenre tudnám használni. Meglehetném vele a galambokat, a repülőket és még annyi mindent.

Helga néni szeméből eltűnt a mosoly. Ahogy rám nézett megértettem, hogy hallani sem akar erről. Pedig milyen jó lett volna. Csönd ereszkedett közénk. Helga néni kibámult az ablakon, nem is törődve azzal, hogy ott vagyok. Keze a távcsövet szorongatta. Majd lassan a szeme sarkából elindult és végiggördült az arcán egy könnycsepp, majd egy másik. Csendesen halkán sírt, csak a válla rázkódott néha.

Nem értettem. Most vajon miért sír? Megbántottam? Vagy csak eszébe jutott valami emlék? Esetleg Károly bácsi hiánya miatt? Cikáztak a gondolatok a fejemben. Hirtelen felálltam.

- Helga néni mennem kell, még tanulnom is van mit holnapra – mondtam és elindultam az ajtó felé.

- Ne haragudj – szólalt meg Helga néni – csak tudod megrohantak az emlékek. Olyan dolgot kértél tőlem, ami a szívemnek nagyon kedves. Nem tudok megválni még tőle. De tudod mit – szemében már újra a huncut mosoly játszott – megígérem, ha egyszer megválok tőle, csak a tiéd lesz. Nem adom, nem adhatom másnak, mert olyan vagy nekem mintha kicsit az én gyermekem is lennél. De most nem! Még nem! Nem tudom. No menj, majd a kérésedre még visszatérünk.

Annak ellenére, hogy tegeztem Helga nénit egy nagy „csókolommal” köszöntem el és szaladtam hazáig.

Anyának elmeséltem, hogy Helga néni sírt, azt is elmondtam miért. Büszkén meséltem, hogy egyszer majd az enyém lesz a távcső. Anyukám rosszállóan rázta a fejét.

- Kicsi fiam, most még nem értheted, milyen az elveszíteni valakit. Milyen egy kedves emléktől megválni, pláne, ha olyantól kaptuk, akit elveszítünk. Tudod – folytatta anya – a gyermeki őszinteséged – de azt hiszem ezt sem fogod még érteni – olyan sebet ejt, ami nem látható, de nagyon fáj.

Valóban nem értettem. Hiszen én nem bántottam Helga nénit, csak kértem tőle egy tárgyat, ami ott porosodott a szekrényen. De ha neki ez ennyire kell, én lemondok róla. A gondolatmenetet füttyszó szakította félbe. Jancsi jött és mentünk focizni.

Nem tudom mennyi idő telt el azóta az eset óta, de Helga néni zárkózott lett. Már nem kellett átmenni hozzá beszélgetni. Engem lekötöttek a zeneórák és a foci. Teltek múltak a napok. Vége lett az iskolának, kezdődött a nyári szünet. Egy napon anya, amikor a focizásból hazaértem azzal fogadott, hogy Helga néni szeretné, ha átmennék hozzá.

Na, kezdődik megint gondoltam.

- Kicsi fiam – mondta anya – legyél nagyon figyelmes, igyekezz, hogy ne bántsd meg Helga nénit. Tudod mennyire érzékeny.

Nehezen indult a beszélgetés. Helga néni az ablaknál ült, nézett ki az ablakon. Csak intett, hogy üljek le a másik karosszékbe, de szólni, egy szót sem szólt. Hallgattunk. Kezdtem magam rosszul érezni. Végül megkérdeztem, ahogy szoktam, bele a közepébe.

- Helga néni, te nagyon haragszol még rám a múltkori kérésem miatt? Ezért nem hívtál beszélgetni? Én már lemondtam a távcsőről. Tudom és anya is mondta, hogy neked ez nagyon kedves emlék. Nem akarom tőled elvenni. Bocsáss meg, de még gyerek vagyok és úgy gondoltam...

Helga néni rám nézett. A szeme tele volt szeretettel.

- Kis buta – mondta – dehogy haragszom. Majd, ha nagy leszel megérted. Most nem és nem is akarlak ezzel terhelni – nagy lélegzetet vett, sóhajtott, majd így folytatta – megbeszéltem Károlyommal is és neked adjuk, mindketten ezt a távcsövet, de egy feltétellel. Soha másnak nem adhatod, el nem adhatod, neked kell rá vigyáznod életed végéig, ha már én sem leszek, juszak eszedbe, ha ránézel erre a kis szerkezetre... De ennek fiatalember ára van... Kettő pusztit kérek érte és az ígéreted, hogy a feltételt teljesíted.

Egy percig vagy talán tovább szólni sem tudtam. Csak ültem ott, mint egy rakás szerencsétlenség, holott majd szétvetett az öröm. Enyém lehet a távcső! Feltétel? Ez egyszerű, mint egy pont. Dehogy válnék én meg tőle semmi pénzért. Csak a Károly bácsi engedélye nem fért a fejembe. De hiszen meghalt. Mindegy. Fő, hogy az enyém.

Azután felálltam és Helga nénihez mentem. Átöleltem a nyakát és két puszit varázsoltam az arcára. Azután még kettőt és még kettőt. Ennyit csak megér ez a csoda.

Helga néni lassan eltolt magától. Átnyújtotta a kis bőrtokot és kitessekelt az ajtón. Még utoljára elmondta a feltételt.

Én szinte repültem haza. Boldogan mutattam a megszerzett kincset és büszkén meséltem, hogy kettő helyett hat puszit is adtam érte, mert ez nem ár ezért a távcsőért.

Helga néni néhány hét múlva elköltözött. Azt mondták Pestre ment Lillához a testvéréhez. Szóval többet nem láttam.

Most ez a kis távcső felidézte kedves emlékét, a beszélgetéseket, melyeket csak felnőttfejjel értettem meg. Az operát megnéztem, igaza volt. Mindig ő jut eszembe, ha Verdit hallgatom. Igaz a gyöngyház berakás még ma is sérült, de a kis távcsövet nem adnám a világ kincséért sem. Hiszen Károly bácsi és Helga néni lelke - gondolom már együtt, örök békességben - talán benne lakik. Én úgy hiszem, hogy ők így boldogok.

Hegedűs Gábor

Szappanfőzés régen

Az utóbbi időben kézműves szappanokat használunk idehaza. Érdekelt a dolog, hogyan lehet háznál ezeket elkészíteni. Kérdésemre anyukám adott választ. Valamikor minden család saját magának főzte a szappant. Ezt érdekesnek találtam, ezért kértem, mesélje el nekem, amit erről tud. Előkeresett egy papírt, amire a szappanfőzés receptje van felírva. Még kislány volt, amikor az ő anyukája és nagymamája, vagyis az én nagyim és dédim minden évben főzték a szappant. Egy éven át gyűjtötték a zsiradékot, ami elhasznált zsír, avas szalonna, birkafaggyú vagy bármi állati eredetű zsiradék volt, ugyanis ebből készült a szappan. Ez egész napos munkát jelentett. Reggel egy nagy üstbe vizet és zsírszódát tettek, mikor a szóda feloldódott, beletették a zsiradékot is, és lassú tűznél állandó keverés mellett szinte egész nap főzték. Főzési arányok: 4-5 kg zsiradékhoz 1 kg zsírszóda kell. Tisztán emlékszik, amikor a nagymamája egy tyúktollal ellenőrizte a lúgosságot. Vigyázni kellett, hogy ki ne csapódjon, mert a zsírszóda megégette volna őket. Ezért a gyerekeknek nem volt szabad az üst közelébe menni, csak távolról figyelhettek a folyamatot. Amikor a víz tetején összeállt, rétegződött és a massa nem csöppent le a kavarófáról, akkor volt kész. Míg főtt a szappan, ez idő alatt deszkából vályú alakú formát készítettek. Téglával körbetámogatták, amit

régi ágyneművel bélelték ki. Ebbe meregették ki a kész szappant. Letakarták, és hagyták kihűlni. Amikor annyira megdermedt, hogy már lehetett darabolni, akkor nagyobb kockákra vágták és felvitték a padlásra, felrakták a gerendára vagy kakasülőre kiszáradni. Ezt használták mosásra, mikor már elkopott kisebb lett, azután mosásra használták, sőt evvel mosták a hajukat, és nyáron a kiszáradt, kirepedt sarkukat is házi szappanos vízben áztatták. Az üst alján visszamaradt lúgot félretették, és azzal súroltak. Végezetül annyit mondott, hogy a szappanfőzés az egy külön tudomány, nem elég hozzá ez a recept, a szappanfőzéshez tudás és gyakorlat kell.

Szerencsésnek érzem magam, hogy a családomban van még olyan személy, aki ismeri a szappanfőzés fortélyait. Ha idősebb leszek, szeretném elsajátítani ezt a tudást, és tovább vinni az utódaimnak. Remélem, hogy nem merül feledésbe a hagyományos szappanfőzés mestersége, és én is leszek azok közül, aki hozzájárul ennek a különleges mesterségnek a megmentéséhez!

Hegyi Glória

Egypár érdekes epizód Apám katonai életéből

a második világháború borzalmas éveiben

Apám katonasága még az első Csehszlovák Köztársaság idejében kezdődött. Jičínben szolgált. Abban az időben az volt a szokás, hogy a magyarulterületről a fiatalokat cseh területre hívtak be katonai szolgálatra. Apám ott két évet leszolgált és így elsajátította a cheh nyelvet. Leszerelt őrzető rangban. 1938 után, amikor Rimaszombatot Magyarországhoz csatolták, behívták átképzésre a Rimaszombati határvadászokhoz. Átképzése után, 1943-ban figyelmeztették, hogy fizessen 3000 pengőt a Rimaszombati katonai parancsnoknak és így elkerülheti a katonai szolgálatot. Mivel nem volt annyi pénzünk, apámat „SS” behívóval Mezőcsátra küldték katonának. El is ment, beöltöztették, majd vonattal, a többi katonákkal, kiküldték az orosz frontra. Apámnak már abban az időben tizedesi rangja volt és az élelmezési csapathoz osztották be. A fronton járta a tanyákat, hogy élelmet biztosítson a katonának. Lovas szekéren jártak, mert abban az időben, a magyar hadseregben az autó csak a magasabb rangú tiszteknek járt.

Egyszer egy ilyen úton betértek egy tanyára. Apám bekopogott egy házba, és amikor kinyitották az ajtót akkor látta, hogy a szoba tele van orosz partizánokkal. Apám nem ijedt meg és szlovákul köszöntette a partizánokat. A partizánok rögtön megkérdezték – Sto ti, venger? (Mi vagy, magyar vagy). Apám úgy válaszolt: Net, ja csehszlovák (nem, én csehszlovák vagyok).

Apám a partizánok parancsnokának elmesélte szlovák nyelven, hogy lett magyar katona. Hiába, egy embernek néha hazudni is kell, ha az életéről van szó. A partizánok agyon akarták lőni a kocsiszt, mert az nem tudott szlovákul. Apám kérte, hogy ne lőjék agyon, mert Ő csak egy szegény katona, aki még semmi rosszat nem csinált. Így aztán meghagyták az életét. Majd enni kaptak és elengedték. Még egy partizán kísérőt is kaptak, nehogy a partizánok, akik a környéken voltak, agyonlőjék őket.

Ebből a kis epizódból az a tanulság, hogy bizony sokat ér, ha az ember több nyelven beszél és tud néha füllenteni is. Ha nem tudott volna szlovákul, nem tudott volna szép mesét előadni, bizony, akkor még aznap aluról szagolhatta volna az ibolyát.

Egy másik kis epizód Apám életéből

A második világháború vége felé Szentgotthárdnál az élelmezési csapatuk tisztje kijelentette, hogy aki nem akar tovább harcolni, kerítsen magának civil ruhát és menjen haza. Apám nem akart tovább harcolni, civil ruhát kerített magának és elindult hazafelé. Mikor elérte azt a területet, ahol már oroszok voltak, elfogták, és egy transzportba került a katonai foglyokkal együtt. Az egész transzportot katonai kísérettel, gyalog Várnába vitték. Egész úton az emberek nem kaptak mást, csak vizet. Aki nem bírta menni, azt agyonlőtték. Várnában a foglyok sós heringet kaptak, majd hajóra tették őket. A hajón semmi ivóvizet nem kaptak. Nagyon sokan haltak meg. A halottakat a tengerbe dobálták. Aki aztán átélte a hajóutazást, azt egy fogolytáborba vitték, ami az Ararát hegy közelében volt. Egy közeli hegyről kellett a köveket kitermelni. A lágerben kiütött a flekktífusz. Az volt ott a szokás, hogy aki már agonizált, azt kivitték a hullaházba. Reggel megnézték az embert, ha élt még, akkor visszavitték a betegszobába. Aki már halott volt, annak átszúrták a szívét bajonettel és dobták a meszes gödörbe. Apám szintén megkapta a flekktífuszt. Amikor már agonizált elvitték a hullaházba. Reggel élve találták, így visszakerült a betegszobára. Azon a területen, ahol a fogolytábor volt, rengeteg sok fekete skorpió volt. Ha véletlenül a skorpió megcsípett egy foglyot, az meghalt, mivel nem kapott orvosi segítséget. A skorpiókon kívül, mivel nedves területen volt a tábor, sok szúnyog volt, ami maláriát hordozott. Nagyon sok ember szenvedett és halt meg maláriában.

Apám, mivel tudott szlovákul és szabókat kerestek, jelentkezett, majd idővel, mivel ügyes szabó volt, Ő lett a vezető a műhelyben. Összegyűjtötte az ügyes magyar és német szabókat és így sikerült megmenteni sok embert a nehéz testi munkától. Idővel csak a magasabb rangú tiszteknek csinálták az egyenruhákat. A családoknak meg készítették a sok női és gyerek ruhát.

Kérték apámat, hogy maradjon ott. Megkapná az orosz állampolgárságot. Megnősülhetne és gyerekei lehetnének.

Apám nem akart ott maradni, és idővel neki is sikerült egy transzporttal haza jönni. Malackiba hozták, ami nem messze van Pozsonytól. Anyám vitte az igazolványt, hogy hazaengedjék, mivel nem volt háborúbűnösök kistáján. Az igazolványt a rimaszombati városi vezetőség adta ki. Így került Apám haza – betegen – maláriában, és gyomorbántalmakkal. Miért lett beteg? Igazság az, hogy a foglyok nem kaptak csirkepaprikást ebédre és szalámit vacsorára, de volt finom csalán leves és főtt krumpli. Ilyen finom kosztól bizony nagyon sok fogoly került a másvilágra.

Apám hazaérkezésének mindenki örült. A maláriából sikerült neki kigyógyulnia, de a gyomorbántalmakból nem. Hiába műtöttél meg Pozsonyban a betegsége mégis elvitte.

A fogsága után, mivel nálunk elkezdődött a kommunista időszak, jött egy újabb kálvária neki, no meg az egész családnak. Nagyon nehéz időket élt át az egész család, de az Isten segítségével mindent átértünk.

Rég volt, de igaz volt. Sok szenvedésen mentek át az emberek a második világháború és az az utáni kommunista évek során, de végre előtt el egy új korszak, ami véget vetett a kommunizmusnak.

Véget vetett, de azért jó lett volna, ha néhány jó dolog a kommunizmusból megmaradhatott volna. Azt már az olvasókra hagyom, hogy mely dolgokat hagytak volna meg. Az én véleményem az, hogy a régi rendszerben azért voltak jó dolgok is, amit kár volt elfelejteni, pedig csak május elsején lehetett venni banánt, narancsot, vagy mandarint

Szóval, rég volt, de igaz volt. Remélem okultak az emberek a második világháború és az utáni időkből. Remélem, az emberiség meg fog tenni mindent, hogy ez még egyszer ne forduljon elő.

Hindulák Lajos

Dédimamám, Borbála

Valamikor réges-régen, amikor az anyukám kicsi volt, még nem szidták le mindenért a gyereket. Édesanyám 1980-as években az Alföldön élt, egy kis városban Gyomaendrődön. Nyáron az unokatestvérével, Zolival a mamájuknál voltak napközben, mert a szüleik dolgoztak.

A dédimamám Varjú Borbála sokat vigyázott az unokákra. Ezekről a szép és gondtalan gyerekevekről szívesen mesél nekem anyu. A mamáját Borbálának hívták, de a szomszédok mind Mariska néninek szólították. Kendős, otthonkát viselő néni volt, mint mindenki mamája akkor. Tenyere kérges a munkától, de a szíve meleg.

Egy forró nyári napon történt, hogy mama átment szokás szerint Mancini nénihez beszélgetni. Szinte minden délután ezt tette a teendői elvégzése után. Amiből akadt bőven. A házat fakerítés vette körbe, és egy rozszant fakapun lehetett kijutni az utcára. Amit mindig lehetett hallani, hogy mikor nyílik, és mikor záródik. Amikor a kertkapu becsapódott, és mama otthonkás alakja eltűnt az udvarról, azután általában történt valami.

Zoli kalapácsért és szögekért ment a hátsó épületbe, majd egy furcsa ötlettel állt elő. - Bea hozzál ki plédeket a tisztaszobából, mert sátrat építünk!

Anyukám bement a szobába, ahol sötét volt és hűvös, mert ebbe a szobába csak aludni jártak. A hintaszékről, az ágyról levette a plédet, majd a magasra felpakolt párnák tetejéről is lehúzta a takarót. Kicsi volt még talán 5 vagy 6 éves, boldogan szaladt ki a takarókkal az udvarra.

Az volt az ötlet, hogy a székeket összeszögelik, és takarókat szögelnék rá, így építenek egy sátrat, míg a mamájuk nincs otthon. Zoli kihordta a hokedliket a konyhából, de valami nem stimmel. A hokedli lába túl vastag volt, hogy összeszögeljék. Ezért a tisztaszobából kivitték a nagy asztalhoz tartozó székeket. Ez már ideális volt. Anyum tartotta, az unokatestvére pedig már szögelt is össze mindent. Amikor állt a székekből készült váz, jöhettek a takarók. Azokat is rászögelték és kész lett a sátor. Közbe a kutyus, Tacsí mintha mi sem történt volna aludt a szőlőlugas tövében. Bementek a sátorba és nevetgéltek örömmel, jól érezték magukat. A barna Tacsí ugatása vetett véget a murinak, és a kapu zörrenése. Nagyon megijedt anyukám, hogy ki fognak kapni. Mama megállt a sátor előtt, és nem szólt semmit. Csak nézett azokkal nagyon világoskék szemekkel, majd hátra tette a kezét összekulcsolva és elindult a házba. A konyhaajtóból szólt vissza: - Gyertek, uzsonna. Megkent 2 vastag szelet kenyeret, olyan sűrű szilvalekvárral, amit én még soha nem láttam és anyum szerint már évek óta ő se. Megvárta, hogy a gyerekek megegyék, majd azt mondta:

- Estére ne legyen ott.

De nem volt kiabálás, veszekedés... Nem lett rájuk olvasva, hogy mindent tönkretesznek...

Mikor elérkezett az este, a két gyerek a harapófogóval kezdte kiszedegetni a szöveget a plédből, mama csak ült a verandán és bontotta a meggyet. Nem volt baj a szék, a takaró, a tisztaszoba...

Sajnos én már nem ismertem a dédimamám. Aki Borbála volt, de mindenki Mariskának szólította. Kemény és dolgos falusi asszony volt. De ha az unokák voltak nála meglágyult a szíve. Ha kérdezték tőle:

- Milyenek voltak a gyerekek ma, mama?

A gyerekek, azok gyerekek - ezt mondta mindig, és mosoly ült meg azokban a nagyon világoskék szemekben.

Holzcknecht Brúnó

Életrészletek

Ma otthon jártam a szülőfalumban, Jakabszálláson, virágot vittem a temetőbe. Amint odaértem a családi sírhoz, és megláttam a fejfán apukámnak és a nagyszüleimnek a nevét, elszorult a szívem. Megrohantak az emlékek, egy boldog gyermekkor képei, az az időszak, amikor az ő féltő gondoskodásuk mellett boldogan élhettem takaros kis tanyánkon. Nem volt akkor még villany a tanyavilágban, esténként petróleumlámpa fényénél olvastunk, malmoztunk, vagy kártyáztunk apukámmal, vagy nyári estéken kint ültünk a verandán a csillagfényes éjszakában, és hallgattuk a Tóth nagypapám elbeszéléseit.

Egy ilyen estén kérdezte meg anyukám a papát, emlékszik-e még a falunkbéli Szent Rózsika történetére? Nekem ez újdonság volt, hiszen jártam hittanra, így tudtam, vannak mártírhalált halt, és szentté avatott emberek, de a plébános úr nekünk sohasem említette, hogy mi falunkban is élt volna egy ilyen ember. Gyorsan letelepedtem a nagypapa mellé a lócára, és vártam a történetet.

Hát tudjátok, a jakabi temetőbe nekem két kishúgom is van eltemetve. Az Ilonka kis korában, tüdőbajban halt meg, a Rózsika pedig 17 évesen véletlenül lenyelt egy jégcsapot és megfulladt tőle. Amikor Anyuskával kimegyünk a sírjukhoz, mindig eszembe jut Kovács Rózsika története, hiszen a mellettük lévő sírhelyen nyugszik az a lány, akit a köznép az 1940-es években szentként emlegetett. Ez a kislány most pont annyi idős lenne, mint te Pistám – fordult oda édesapámhoz –, de 24 éves korában sok szenvedés után mellhártyagyulladásban meghalt. Azt mondják, lehetett úgy 18 esztendő, amikor először fordult elő vele, hogy hamvazószerdán* a két kéz és lábfején sebek jelentek meg, melyek aztán nagypéntekre mindig kivérzettek, és ez idő alatt minden áldott nap úgy dél tájban elájult, vagy önkívületi állapotba került, és sokszor óránkon át csak feküdt alétan. Amikor túljutott ezen az állapoton, még pihennie kellett – mint annak, aki egy nagy úttól teljesen kimerült –, de ezután felült az ágyán, vagy később kint az udvaron az eperfa alatt lévő asztalon, ahová a keresztszülei kivitték, mivel évről évre egyre többen voltak kíváncsiak rá, illetve az ébredése után mondottakra. Mert amikor híre ment a csodának, vagyis az évről évre ugyanakkor megjelenő stigmatikus sebeinek, és annak, hogy az eszmélése után szinte olyan szent beszédeket mondott, mint amelyet a tanult papok szoktak - messze földről is elindultak látni és hallgatni őt. Tudnotok kell azt is, ez még akkor volt, amikor dúlt a második világháború, emberek veszek oda a harcokban, vagy estek fogságba, és a családtagok tudni akarták él-e még, hazatérhet-e valaha az ő elveszettek hitt apjuk vagy fiúk.

Mert ezt a Rózsika látó is volt? – kérdezte édesanyám. – Meg tudta mondani, kivel mi fog történni?

Hát hallottunk ilyen eseteket is, nem egyet Ilkám. Csodákról, általa megvalósult jóvendölésekről sokat hallottunk abban az időben. Meg olyat is, hogy egy ötéves forma néma kisfiút, - akit a szülei azért vittek el a szentkúti búcsúba Petőfiszállásra, hátha a csodatévő Szűz Mária segíteni fog rajta - a hazafelé tartó közel 30 km-es gyalogúton a monostori erdő táján Rózsika a karjaiba vette, és beszélt hozzá. A fiúcska csak nézte, nézte Rózsikát hogyan formálja a szavakat, és egy idő után kinyújtotta a karját az anyja felé, és tisztán és érthetően azt kiáltotta „édesanyám”. Többet akkor nem szólt, de pár nap után megeredt a nyelve, és rövid idő múlva tökéletesen meg tanult beszélni.

És az egyház? A papok elhitték neki, hogy a révületben Jézussal beszélt, hogy isteni sugallatra mondta el az embereknek, kivel mi fog történni?

Hát fiam, ezt én nem tudom. Annyi biztos, hogy vizsgálták orvosok is, sőt egyik húsvét előtt két hetet Kecskeméten az apácáknál töltött a zárdában, ahol állítólag ugyanazokat a jeleket produkálta, mint otthon, de hogy ezek után a papok mire jutottak, nem tudhatom. De azt tudom, hogy volt év, amikor csendőrök kergették szét a népet, akik a Kovács tanyán gyülekeztek, mert Rózsikát akarták látni – hallani. Nehéz idők voltak azok, háborús évek, aztán ahogy szegény meghalt feledésbe is merültek a tettei. Pedig a hozzá zarándokolóktól a falu számára gyűjtött pénzt templomépítésre, és ha ajándékot kapott az elébe járulóktól, azt mindig széosztotta a tanyájukon rendszeresen vendégül látott árva gyerekek között.

A papa története itt véget ért, és mert késő este volt mindenki aludni tért. Én még sokáig gondolkoztam a hallottakon, és éjjel ezzel álmodtam. Egy hosszú copfos hajú lány, – amilyennek papa a Rózsikát leírta – integetett álmomban, mintha hívott volna valami felé, de hogy miért, azt akkor még nem értettem.

Másnap délelőtt két nagybátyám, anyukám, és néhányan a rokon asszonyok közül kimentek a tanyánktól kb. egy km-re lévő un. Dubecz gyepre vályogot vetni. Ez úgy történt, hogy az ottani agyaggödrökből származó sárból és szalmából taposással összeállítottak egy masszát, amit fa keretekbe tömködtek, és a téglalap alapú formákban hagytak kissé megszáradni, majd „kivetették”- azaz kiütötték belőle egymás mellé a földre, ahol napokon át száradtak. Mivel nehéz munka volt, és sok kéz kellett hozzá, általában összefogtak a szomszédok – akik esetünkben anyukám testvérei voltak –, és több családnak is készítettek ilyenkor építőanyagot. Mi az unokahúggommal, Pannival a házunk előtt játszottunk: a keménypapírból kivágott babákat sablonnak használva, vékonyabb papírból különféle ruhákat készítettünk rájuk, és az kivágtuk ollóval, majd kiszíneztük. Ezeket a ruhákat a váll részénél

mehagyott, hátrahajtható fülekkel rögzítettük a babákra, és így lett nekik királyi palástjuk vagy téli kabátjuk éppúgy, mint fodros szoknyácskájuk. Ezeket a babákat azután „megszemélyesítettük” és színházat játszottuk velük. Miután ezt meguntuk, úgy dél körül kitaláltuk, kimegyünk a rétre a vályogkészítőket megnézni, körülöttük játszani, és ha megengedik, mi is tapossuk kicsit a sarat. Jó mókának tűnt. Én – tisztán emlékszem rá a mai napig – egy hosszúkás, magas piros kartondobozba sok-sok magam varrta babaruhát, és a tetején egy gumiból készült hajás babát is cipeltem magammal.

Tudni kell, hogy ezek a bányagödrök, ahonnan kinyerték az agyagot, legalább két-három méter mélyek voltak, és idővel megteltek vízzel, nádas alakult ki körülöttük, vízimadarak és békák laktak – no meg piócák is, így a fürdés ezekben nem volt nekünk megengedve. Meg nem tudom mondani, hogy a nagy réten, ahol ezek az elszórt mély gödrök voltak, nekünk miért épp a vízparton kellett bókászni, de az tény, hogy én egy meggondolatlan hátralépésnél belezuhantam az egyik vízzel telt gödörbe, a nád közé. Annyi időm még volt, hogy kiáltsak, és a babaruhás dobozt kidobjam a partra, majd – Panni elmondása szerint – elnyelt a víz. Ő persze az első rémület után rohanni kezdett a szülei felé, hogy jöjjenek, mert beleestem a vízbe, de arra a kérdésre, hogy „és hol” nem tudott pontos választ adni. Óriási szerencsémre Lajos bátyám meglátta a babaruhás dobozt, így annak irányában tétovázás nélkül beleugrott a vízbe, és meg is talált: valami hínárféle tekeredett a bokámra, azért nem vetett fel a víz. Ha nincs a babás doboz, bizony ott fulladok meg, mire azt a jó nagy gödört körbekutatják. Azt hiszem, elég gyorsan magamhoz tértem, ott feküdtem csuromvizesen, testemen jó néhány pióccával, – amiktől azóta is irtózom. Édesanyám szedegette le, majd ölbe kapott, és futott velem hazáig, hogy a feltámadó szélben meg ne fázzak az ázott ruhámban. Otthon aztán nagypapa gondjaira bízott, és amikor ketten maradtunk, neki elmertem mondani, hogy az éjjel álmomban Rózsikát láttam, aki azt a kisfiút is meggyógyította, és hogy én biztos vagyok benne, hogy engem is ő mentett meg a vízbefulladásától.

Ahogy most ott álltam a nagyszüleim sírjánál, tekintetem a jobboldali sírra vetődött, melyen Kovács István és neje, valamint Kovács Rozália neve állt, és rajta az évszám: 1922-1946. Hogy én ezt az elmúlt 43 évben - amióta apukám is a nagypapáékkal közös sírban nyugszik -, nem figyeltem meg? Hiszen emlegette anyukám, amikor a Tóth mama meghalt, hogy a papa testvéreinek a sírját váltják meg a paptól és abba fogják őt eltemetni, mert lejárt az az idő, amit az ő szülei anno megfizettek, és így nem vadidegent temetnek föléjük. Nem hagyott nyugodni a gondolat. Lefotóztam mindkét sírt, és elhatároztam: hazafelé menet megállok egy kedves egykori iskolatársammal, a

falu nyugdíjas könyvtárosánál, és megkérdezem: tud-e valamit a sírban nyugvó lányról, kutatta-e valaha valaki az ő történetét?

Erika örömmel fogadott, és azonnal egy óriási tál aransárga őszibarackkal kínált. Kicsit csodálkozott, hogy az íz és illat hatására könnybe lábadt a szemem, hiszen nem tudhatta, hogy én utoljára ilyen csodás jakabi homokon nőtt „Napsugár” barackot édesapám gyümölcsösében ettem. Hogy szerettem én ott vele dolgozni – ami így utólag, felnőttejjel már csak játéknak tűnik - én voltam ugyanis apukám „előkóstolója”, vagyis az, akinek a legszebb, érett, zamatos barackokat azért „kellett” megennie, hogy jó lesz-e már a többi leszedésre?

Miután előadtam jövetelem célját, és megmutattam a két sírról készült fotót, Erika szó nélkül odalépett a könyvespolcához, és levett róla egy dossziét. Benne volt Rózsika fotója a szüleivel, egy körülbelül 40 oldalas, írógéppel írott könyvecske fénymásolata, és néhány egyházi feljegyzés.

- Itt van drága Ilonkám (az általános iskolában az iskolatársak még így hívtak, csak a középiskolában kezdtem el az imádott édesapám által választott második nevemet használni), ezeket neked adom. A közelmúltban itt járt nálam a megyei Levéltár egyik dolgozója, aki szeretné Kovács Rózsika történetét feldolgozni, tőle kaptam ezeket a másolatokat. Kérésére felkerestük a tanyát, ahol Rózsika a keresztszüleivel élt (azért velük, mert abban az időben szokás volt, hogy ha egy házaspárnak nem született gyermeke, de a testvérenek 8-10 is, akkor a tőlük egyet örökbe fogadtak, hogy legyen, aki öreg korokra ápolja őket, és megörökli a vagyonukat). Azért mentünk oda, mert hallottuk, hogy a tanya udvarában a kilencvenes évek közepén egy idős kecskeméti ember kis kápolnát építtetett és keresztet állított Rózsika tiszteletére. Ez az ember - róla majd ebben a fénymásolt kis könyvecskében olvashatsz -, valaha nagyon jó barátságban volt Rózsikával, sőt udvarolni is akart neki. Elmondása szerint Rózsika közölte vele, hogy ő „Krisztus jegyese”, így nem mehet hozzá feleségül. Megjövendölte neki, hogy háború lesz, ahová őt is besorozzák, orosz hadifogságba esik, és mire hazaér őt már nem találja életben. Mivel a jóslat igaznak bizonyult, és a bácsi Rózsika halála után két évvel hazatérhetett a hadifogságból, elhatározta, hogy ha majd anyagilag megteheti, emléket állít az ő szeretett Rózsikájának. Közel ötven év telt el, amikor ezt a tervét megvalósíthatta.

- És megtaláltátok a kápolnát?

- Ó igen, de sajnos nagyon szomorú állapotban: gondozatlan, környezetben, teljesen kifosztva, csak a falak állnak. A tanya jelenlegi román lakói tobozokkal, lim-lommal dobálták tele. Azt mondták a szomszédok, utoljára a kb. 20 kilós harangot vitte el a tanyatulajdonos narkós unokaöccse MÉH-be, de szerencsére az átvevő értesítette a tisztelendő atyát, így az húszezer forintért visszavásárolta, és most a templomon belül őrzik. A faluban felkerestünk két

idős embert, akik rokonai voltak Rózsikának, de úgy tűnik, vagy nem nagyon emlékeznek már az akkor történetekre - a húga mindössze négyéves volt Rózsika halálakor –, vagy nem akarnak még ennyi idő elteltével sem beszélni róla. Tudod, Ilonkám a háború utáni időkben a vallásos embereknek sok helyen üldöztetésben volt részük, az ötvenes években jobb volt letagadni a vele való rokonságot, és ez sajnos mélyen beleivódott az emberek lelkébe.

Amikor elbúcsúztam Erikától, magammal hoztam a dossziét, mely a Rózsika rövid kis életét, megmagyarázhatatlan, rendszeresen visszatérő sebeinek, szenvedéseinek és példamutató jócselekedeteinek történetét igazoló kordokumentumokat tartalmazza. Elhatároztam: amit lehet, közreadok majd belőle, hogy ne feledjük el, a hősök és jótevők köztünk járnak, még akkor is, ha nem viselnek stigmát, ami alapján egyértelműen felismerhetnénk őket.

*hamvazószerda: a húsvét előtti 40 napos böjti időszak első napja.

Holécziné Tóth Zsuzsa

Családunk és a háborúk

Több mint száz éve, hogy véget ért az első világháború, melyet szerencsére családunk minden tagja túlélte, de azért ahogy a napokban kezembe került réges - régi családi albumot nézegettem, mégis elszorult a szívem. Az egyik fotón az én Tóth nagyapám látható, amint a háborúból hazatérve fél térdre ereszkedve, egyik kezével a puskájára támaszkodva néz a távolba. Azt, hogy ezen a képen nagyapa nem a szülőföldre visszatérés iránti hála miatt térdel, csak nemrég tudtam meg az unokanővéremtől: az akkor 24 éves fülöpjakabi parasztleány olyan legyengült állapotban tért haza az olasz frontról, hogy a vonattól egyenesen szekszárdi hadikórházba vitték, és csak miután megmenették az életét, öltöztették újra katonai ruhába a fotó kedvéért. Ha jól megnézzük a képet, a „T-TOL” felirat látható a falon: valószínűleg abban a kórházi barakkban a betegek a T betűsektől kezdve voltak elhelyezve.

Istenem! Mit tudhattam én erről az alatt a pár év alatt, amikor még velünk élt! Néha ugyan mesélt arról, hogy óriási hegyek között harcoltak (ma már tudom: az Alpokban), hogy sokat éheztek, és télen rettenetesen fáztak a hiányos felszelésükben, mert nyáron vonultak be azzal, hogy télre már itthon lesznek a győztes csapatok újra, de persze ebből nem lett semmi. Az utánpótlás persze a háborús övezetben egyre csak akadozott, az óriási hóba a nyári bakancsban egy lábujja meg is fagyott, és a vászonsapkában az egyik füle is -

ez utóbbi élete végéig váladékozott. Mesélte, hogy a hideg és az ellenség elől maguk építette bunkerekben rejtőztek el Isonzónál. És milyen a gyerek, aki csak azt érti, hogy a nagypapa félt, és bunkert épített? Máig él az emlékezetemben az az epizód, amikor megkérdeztem: „papa ugye nekünk is építesz bunkert mielőtt meghalsz, hogy el tudjunk bújni, ha jön az ellenség?” Felnőtt fejjel már szégyellem, hogy ilyet mondtam, de akkor még legfeljebb nyolcéves lehettem. Nagypapa nem haragudott, mosolyogva azt válaszolta: „látod kicsim: ott van a verem, amibe apuék a krumplit tartják, az is jó bunkernek, és még enivaló is van benne”.

Azt nem mondhatta szegény, hogy soha többé nem lesz olyan háború, mint az volt, mert időközben már a második világháború is túl voltak. Ha ritkán mesélt róla, sóhajtva mondta: „nem tanultak az emberek a mi keservünkből kislányom, a biztonság aranykora véget ért azzal a háborúval, amiben én harcoltam. Addig senki sem tartott háborútól, erőszaktól, forradalmaktól, de azóta... a mi falunkból (Jakabszállás egy alföldi kis falu) kiállított századból ketten jöttek vissza a második világháború után. Milyen szerencse, hogy édesapádat a rövidlátása miatt nem sorozták be! A vele egyidősek vesztek oda sorba, alig maradt fiatal legény a negyvenes évek végére a faluban”. Ma már tudom: édesanyám vőlegénye is az odavesztett áldozatok között volt, ezért mondott igent hat évvel később ennek a rövidlátó, de jó szándékú szomszéd fiúnak, az édesapámnak.

Anyukám családjából – amennyire tudom – az első világháborúba nem vonult be senki: nagypapa negyven évesen nősült, és a tizenhárom gyermek (akik közül tíz érte meg a felnőttkort) 1904 és 1926 között született, tehát a fiúk még nem, a Gere papa pedig már nem került besorozásra. De mielőtt valaki azt mondaná ők szerencsések voltak, akkor ellent kell mondanom: bár a háborúban nem voltak, de az 1916-ban az országon átvonuló románok bizony végig tarolták az alföldi tanyákat – nem kímélve jószágot és embert. Lányokat és asszonyokat erőszakoltak meg, enivalót és értéktárgyakat zsákmányoltak – már amennyire az alföldi tanyavilágban élő embereknek voltak értéktárgyai. Arra viszont tisztán emlékszem, anyukám azt mesélte, hogy a szüleitől örökölt legszebb hímzett abrosz azért rozsdafoltos, mert az alpakka étkészletet abba is belecsomagolták mielőtt a földbe ásták - valahová az udvarba a kút mellé, mert ott volt a legpuhább a föld - hogy el ne vigyék a katonák. És azt is mondta, hogy a 12 személyes ó zsolnai étkészletünk azért hiányos, mert amikor elő akarták ásni, elvették a helyet, és a Sanyi bácsi az ásóval épp az egyik sor tányért találta el.

Keveset meséltek ezekről a nehéz időkről, hiszen a családok leginkább elhallgatással próbálták meg nem történné tenni az akkori borzalmakat, de ahogy most felnőttként néztem a családi fotót, melyen a tíz életben maradt

gyerek – anyukám és testvérei – láthatók a nagyszüleimmel, eszembe jutott egy régi beszélgetés. Arról volt szó, ki mennyi idős, melyik testvére mikor született, és hogy milyen fura, hogy a Józsi bátyám nem hasonlít a testvéreire, és mennyire más a természete is, mint a többieknek. Anyu akkor azt válaszolta: „amikor a mama a Józsikával volt viselő, akkor jöttek be a románok és a mama nagyon megcsudált egy csúnya „szőrös talpú” román katonát. Azt mondta neki a bába, ettől lett más az a gyereke: a megrökönyödéstől elváltozott a magzat arca.”

Ezt akkor talán még el is hittem, bár nehezen tudtam elképzelni, de egy gyerek, amit nem ért, annak a magyarázatát általában elfogadja a felnőttektől. Most viszont számolni kezdtem: ez a nagybátyám épp az időtájt fogant, amikor a román hadsereg egészen Budapestig behatolt az ország területére. És ugye, azt a történelemkönyvekből is tudjuk, hogy a katonák nemcsak szexuális szükségletből, de a hódítás, az elnyomás szimbólumaként is sorra gyalázták meg minden háborúban az útba eső falvak lányait-asszonyait?

Istenem, milyen titkokat hordozhatott az én nagyanyám egészen haláláig? És mennyit tudott erről az én anyám? Vajon mit akart nekem elmesélni, mi volt a „majd, ha egyszer nagy leszel, mondok én erről valamit” szavak mögött? Mert erre a beszélgetésre – emlékezetem szerint – soha nem került sor. Most arra gondolok, talán jobb is így. Azon tűnődöm: lehet-e, szabad-e bolygatni a múltat? Vagy csak ügyelnünk kell arra, hogy a jövőben soha, semmilyen körülmények között ne kerülhessen sor ilyen rémséges tettekre? Hogy lányainknak és asszonyainknak soha többé, semmilyen náció férfitagjától ne kelljen ilyen megalázást elviselnie!

Vigyázzunk egymásra, vigyázzunk a hazánkra, ahol a családok békében élhetnek: soha többé háborút, soha többé megszállókat!

Holécziné Tóth Zsuzsa

Felvidéki igaz mesék

A férjemmel imádkoztunk,
Gyermekekért fohászkodtunk.
Az Úristen meghallgatott,
Balázst, Ritát, Mátét adott.

Szóljon Róluk ez a rege,
Ami igaz, mégis mese,
Mert az idő elvész benne,
A rendszer az más lesz benne.

Máté szemecskéi

Máté mindössze hét napos volt, mikor sárgás, gennyszerű váladék jelent meg a szemecskéiben. A gyermekorvos antibiotikumos cseppeket írt fel gyógyszerként, ám ezek a cseppek csak a kezelés hetében hatottak. A kúra befejezése után Máté kicsi szemei ismét megteltek sárgás váladékkal. A gyermekorvos azt mondta, hogy ha nem segítettek a cseppek, szemorvoshoz kell fordulni. Anya nem tud autót vezetni, ezért a gyerekek orvoshoz hordásában általában segítségre volt szüksége. Ebben sokszor az apukája segített neki, ahogy most is. A papa a szemészeti váróteremben megjegyezte anyának:

- Jól tetted, hogy a gennyes váladékot reggel nem törölted le Máté szemecskéiről. Legalább az orvos egyből láthatja a tüneteket.
- Még Balázs könnycsatornájának szúrásakor kaptam utasításba, hogy a vizsgálat napján ne tisztítsam meg a szemecskéit- válaszolta anya.
- Milyen régen volt már! Reméljük, Máténál nem kerül sor ilyesmire-reménykedett a papa.

Ám nem sok idő maradt a beszélgetésre, a nővérke hamarosan kiszólt:

- A kisbabával be lehet jönni!

Majd hamarosan jött a következő utasítás:

- Anyuka, fektesse a babát a lámpa alá, és fogja le a lábacskaikat!

A lábacskaik lefogása a papára maradt, mert ez egy olyan kegyetlenül nehéz feladat, amit anya képtelen volt teljesíteni. A papa már fel volt készülve a nehéz feladatra, mert évekkal ezelőtt Balázs lefogása is őrá maradt. A nővérekével együtt lefogták a kisbabát, hogy az orvos a kisbaba szemecskéivel nyugodtan dolgozhasson. Miközben a pici baba érzéstelenítő cseppeket kapott a szemeibe, ezt mondta az orvos:

- Ezek a cseppek elzsibbasztják a szemeket, így a baba nem fogja érezni, ami ezután történni fog veled. Ha sírni fog, az csak azért lesz, mert a babák nem szeretik, ha le vannak fogva.

Anya próbálta elhinni ezeket a szavakat, de nem igazán tudta. Mikor az első gyermekéről volt szó, a váróteremben ült és sírt. A zárt ajtók mögül is erősen kihallatszott Balázska keserves sírása, amit képtelen volt könnyek nélkül hallgatni. Ám a négy és fél év hosszú idő. Ahogy a gyerekek száma növekszik a családban, úgy edződnek hozzá a szülei az egyre nehezebb feladatokhoz. Mikor már Máté feküdt a szemészeti műtőasztalon, anya könnyei befelé potyogtak. Hallotta Máté sírását, de tudta, hogy gyermeke az Isten kezében van, aki az orvos kezei által gyógyítja. Annál nagyobb volt anya csalódása, mikor a gennyes váladék a beavatkozás után sem múlt el. Két héttel később újabb könnycsatorna átszúrás következett, azután még egy és még egy. Mikor a kicsi Máté már ötödször volt a szemészeti rendelőben, azt mondta az orvos, hogy:

- Nem vállalom több szúrást. Adok önöknek egy beutalót a pozsonyi gyermekklinikára. Ott a szemészeti részlegen van egy olyan speciális gép, amelynek segítségével ez a beavatkozás rendszerint sikerülni szokott.

Anya másnap felhívta a pozsonyi szemközpontot, és kapott egy három hónappal későbbi időpontot: április 30-ra.

Közben a világban kitört a koronavírus-járvány, ami miatt világszerte járványügyi korlátozások léptek életbe. Szlovákiában bezárta kapuit az összes oktatási intézmény a bölcsődéktől az egyetemig. Bezártak a múzeumok, a színházak, a templomok és az éttermek. A kórházak lefűjték az összes tervezett műtétet és orvosi beavatkozást, csak a sürgős eseteket fogadták. Minden online zajlott az internet közvetítésével. Balázs és Rita hétköznaponként online óvodás foglalkozásokon vett részt, vasárnaponként pedig online szentmisét nézett a család. Ezeket a szentmise-közvetítéseket Máté is nézni akarta a beteg szemecskéivel, ezért anya a misék alatt végig kézben tartotta őt, miközben azért imádkozott, amiért élete minden szabad percében, hogy Máté szemei meggyógyuljanak.

Ebben az időszakban fellendült az internetes kereskedelem, egyre több ember vásárolt az interneten keresztül. Nem csoda hát, hogy amikor április közepén megcsörrent a telefon, és ismeretlen számot jelzett ki a kijelzője, anya azt hitte, hogy telefonos reklám miatt hívják. Ez az érzés csak erősödött benne, mikor valaki szlovákul szólt bele a telefonba. Mégis olyan érzése támadt, hogy ezt a szöveget most végig kell hallgatnia:

- Jó napot kívánok! A pozsonyi gyermekkórházból hívom. Ön Jánoska Máté anyukája? - kérdezte az ismeretlen hang szlovákul.

- Igen, én vagyok - válaszolta anya.

- Csak azért hívom, mert ugye önöknek van hozzánk egy április 30-ra regisztrált időpontjuk. Ugyan a tervezett műtétek és orvosi beavatkozások eddig szüneteltek, ám amennyiben az önök családjában nincs koronavírusos eset, ezt a beavatkozást nem fogjuk elhalasztani.

Anyában újra felcsillant Máté gyógyulásának a reménye. Mikor apa hazajött a munkából rögtön azzal fogadta, hogy:

- Ugye elviszel Mátét és engem a pozsonyi szemészetre?

- Miért, a papa nem vállalja? - kérdezett vissza apa.

- Ha nincs más megoldás, természetesen vállalja, de én szeretném, hogy ezekben a nehéz pillanatokban te legyél ott mellettem. Ne félj, nem kell lefogni Mátét. Megmondta az orvos, hogy a pozsonyi klinikán van elegendő személyzet. Mi majd a folyosón várakozunk.

- Rendben. Intézek egy szabadnapot a munkában - jött apa válasza.

A nagy nap előtti éjszakát Balázs és Rita a mamánál töltötte, hogy a szülők Mátéval már hajnalban útnak indulhassanak. Még jó, hogy ilyen korán

felkeltek, mert a kórház előtt sorba kellett állni egy ideiglenesen felállított sátornál. Itt ellenőrizték, hogy a belépni kívánók nem koronavírusosak-e, illetve azt, hogy van-e a kórházba regisztrált időpontjuk. Mikor Mátéék a sátorhoz léptek, kiszólt onnan egy női hang:

- A járványügyi korlátozások miatt csak az egyik szülő kísérheti el a gyermeket. Kérem, döntsenek, hogy melyikük lesz az!

Mátéék mögött már így is sokan várahoztak, gyorsan kellett dönteni. Az érvekkkel anya és apa is tisztában voltak: apa az, aki ismeretlen helyen könnyebben tájékozódik, ő tud jobban szlovákul, és ő az erősebb is, ha esetleg babakocsistul cipekedni kellene az épületben. Máté étele azonban, a mindig friss tejecske, anyánál van. Rövid gondolkodás után anya megszólalt:

- Én megyek. Máté nem tud cumisüvegből inni, és már jó néhány óra eltelt az utolsó szoptatás óta.

A kötelező szájmaszk viselés miatt anya szemüvege teljesen bepárásodott, alig látott. A sátorban ülő önkéntesek még így is, hogy anya arcából alig látszott valami, így is észrevették, hogy anya meg van ijedve, és az előbbi női hang ismét megszólalt:

- Ne féljen! Higgye el, győzni fogja egyedül is!

Anya Mátét tolvá elindult a kórház felé. Miközben egyre közelebb került a hatalmas épülethez, eszébe jutott, hogy sok-sok évvel ezelőtt járt már itt. Ebben a kórházban műtötték a szívét még tizenkét éves korában. Őt akkor az egész hattagú család elkísérte. Igazi kaland volt ez akkor anya számára, amelynek ő lehetett a főszereplője. Emlékezett rá, hogy akkor úgy haladtak előre az épületben, hogy az apukája mindig megkérdezte az éppen szembe jövő nővért, hogy merre kell menni. Mivel anya még most sem látta át a kórház struktúráját, apukája kérdezőgős módszerével haladt előre, míg végül megtalálta a célt. Amikor a szemészeti váróteremben körülnézett, szinte óriásnak érezte az öt hónapos kisfiát. A többi várahozó kisbaba ugyanis koraszülött volt. Máté már akkor nagyobb volt náluk, amikor még anya pocakjában lakott. Ezeknek a pici babáknak a tejet a szájukba kellett spriccelni. Anyukáik irigykedve nézték, ahogy Máté szopizott. Mennyivel egyszerűbb így a táplálkozás. Ahogy Máté anyukája a koraszülött babák etetését nézte, hálával sóhajtott fel Istenhez, hogy neki mind a három gyermeke a kilencedik hónapban született meg. Milyen nagy ajándék ez! És milyen jó lenne, ha a gennyezés is megszűnne végre!

Kétórás várahozás után végre sorra került Máté. Mikor a doktornő elkérte őt anyától, anya SMS-t írt apának: „Elvitték Mátét. Imádkozzunk érte együtt!” Így, legalább lélekben együtt lehetett apával, a távolból is együtt imádkoztak. Egy tizednyi rózsafüzér elmondása után hozták vissza Mátét:

- Ez volt aztán a gyerek! Mi általában kisebb gyerekekkel dolgozunk, évente mindössze egy vagy két ilyen nagy babával találkozunk. Ám nem is szaporítom tovább a szót: sikerült a beavatkozás- mondta a doktornő, majd felírt háromféle szemcseppet.

Nehéz napok következtek. Háromfajta szemcseppet naponta négyszer becsöpögtetni két fájós kis szemecskébe, nem éppen egyszerű feladat. Ám egyszer ennek is vége lett. A tíz napos kezelés után Máté szemei szebbnek látszottak. A teljes gyógyulásért még sok-sok imát el kellett mondani, de a csoda bekövetkezett: Máté meggyógyult. Igaz, szemecskéi továbbra is érzékenyek maradtak, de talán már csak annyira, mint anyáé és apáé. Reggelente tiszta szemecskékkel ébred, és ez csodálatos.

Adventi mese

Mikor Balázs meggyújtotta az adventi koszorún az első gyertyát, anya mesélni kezdett: Sok-sok évvel ezelőtt, mikor a kis Jézuska már ott volt a Szűz Mária hasijában, a római császár népszámlálást hirdetett. Minden embernek el kellett mennie arra a helyre, ahonnan származott. Ezért aztán Szűz Mária és Szent József Betlehembe indultak. Csakhogy, mikor odaértek, Máriának nagyon elkezdett fájni a hasija. Érezte, hogy közeledik a szülés. Abban az időben a kisbabák még nem kórházban születtek, hanem otthon. Mivel Mária és József ekkor a népszámlálás miatt nem lehetett otthon, vendégházakban kerestek szállást. Ám a vendégházak mind tele voltak. Ekkor az egyszerű emberek ajtaján kezdtek kopogtatni. Bízta abban, hogy akad egy olyan család, aki megszanja és beereszti őket. Nem hiába próbálkoztak. Egy kedves család tényleg megszánta őket, és beeresztette őket az istállóba az állatok közé. Az istállóban nem volt sem kiságy, sem bölcső, így aztán mikor Szűz Mária megszülte gyermekét, a kis Jézust, pólyába takarta és jászolba fektette.

- Anya, mi az a jászol? - szakította meg kérdésével Balázs a mesét.
- A jászol a tehenek és a lovak etetésére készült tárgy. Ebbe tették bele az emberek az állataik számára a szalmát. Mivel a szalma puha és meleg, ide fektette Mária a kisbabáját.
- És ha a kis Jézuska elfoglalta a jászlat, azután miből ettek az állatok? - kérdezte tovább Balázs.
- Tudod, én ezen eddig sohasem gondolkodtam- vallotta be anya. Valószínűleg addig a földről ettek, amíg a Jézuska a jászolban feküdt.
- És anya, ha csak az istállóba mehettek be, miért nevezted a befogadó családot kedvesnek? - kérdezte tovább Balázs.
- Tudod Balázskám, az egyszerű emberek régen olyan kicsi házakban éltek, amiben ők maguk is csak szűken fértek el. Valószínűleg azért az

istállóba hívták be Máriát és Józsefet, mert tényleg csak ott volt helyük a vendégek számára. Igazából tanulhatunk ezektől az egyszerű emberektől. Hiszen amikor Mária és József bekopogtatott hozzájuk, nem kezdtek el magyarázkodni, hogy nekik nincs szabad helyük vagy nincs bölcsőjük. Amijük volt, azt adták. Talán segítettek a jászol babakelhelyé alakításában, talán adtak szerény vacsorát, sőt, talán még a szülés levezetésében is segítettek. Hogy pontosan mit és mennyit adtak, azt nem tudjuk, mert nem ez a lényeg. A lényeg a bennük lakozó segítő szándék. Hogy ezt a segítő szándékot soha el ne felejtsük, megőrizte ezt egy régi hagyomány, a Szent Család járás. E hagyomány szerint egy csoportnyi ember a Szent Család megszentelt szobrát vagy képét december 15-től karácsony estig minden nap más házhoz viszi, ahol a házigazda megvendégeli őket, és mindannyian együtt imádkoznak és énekelnek. A dédi sokáig ápolta ezt a hagyományt, de tudjátok, hogy most a koronavírus miatt minden rendezvény be van tiltva. Mi viszont még egyelőre elmehetünk a dédihez, és énekelhetünk vele egyet. Mit szóltok, elmegyünk hozzá a jövő héten?

- Igen, menjünk! - válaszolta Balázs és Rita egyszerre.

- Rendben- válaszolta anya. Elmegyünk hozzá, és elénekeljük vele a Szent Csalados éneket. Szombat délelőtt megyünk majd, addig még van egy hetünk megtanulni az éneket. Mától kezdve lefekvés előtt mindig ezt fogom énekelni nektek, figyeljetek csak:

Szállást keres a Szent Család,
De senki sincs, ki helyet ad.
Nincsen, aki befogadja,
Őt, ki égnek, s földnek Ura.

Legalább ti, jó emberek,
Fogadjátok a Kisdedet!
Házatokra boldogság száll,
Ha betér az Égi Király.

Az idő már későre jár,
A madár is fészkére száll.
Csak a Szent Szűz jár hiába,
Betlehemnek városába.

Ne sírj tovább Szűz Mária!
Ne menjetek ma máshova!
Szállásunkat mi megosztjuk,
Kis Jézuskát befogadjuk.

Elérkezett a szombat. Anya a gyerekekkel meglátogatta a dédit, aki már annak is nagyon örült, hogy végre láthatta a dédunokáit. Hát még annak, hogy megtanulták a népéneket! A hangulat a gyertya fényétől igazán ünnepélyes lett. A gyertyát Balázs gyújtotta meg, és Rita fújta el. A dédi mama régi fényképeket keresett elő, amelyeken megmutatta férjét, akit a gyerekek már nem ismerhettek. Igaz, hogy a dédpapa már régen meghalt, de lélekben még most is a családjával van. Halálának az évfordulóján minden évben szentmisével emlékezik meg róla a család. A dédpapa az idei évfordulón is összehozta a

nagycsalád minden tagját, akik akkor, advent első vasárnapján voltak utoljára együtt. Ekkor a dédik és a nagyszülők igaziból is találkozhattak gyerekeikkel és unokáikkal, a testvérek pedig egymással. Nem sokkal ezután életbe léptek a koronavírus miatt bevezetett rendelkezések, és a családtagok többsége azóta csak telefonon tartja a kapcsolatot. Anyáék karácsonyeste is skypeon hívták fel a dédit, aki akkor már csak virtuálisan láthatta a kis dédunokákat. Balázs éles hangját azonban így is jól hallhatta a dédmama, hiszen sikerült együtt énekelniük a Szállást keres a Szent Családot.

A karácsonyi ünnepek alatt Balázs, Rita és Máté megnézték a Csillag című mesefilmet, amelyben Balázs választ kaphatott kérdésre. Láthatta benne, hogy az állatok örömmel adták át jászlukat a kis Jézusnak, hiszen Jézus születése még nekik is örömet és fényt vitt az életükbe. A jászolban fekvő kis Jézus ugyanis örömet és fényt visz mindazok életébe, akik beeresztik őt a szívükbe.

A romos ház

A kora tavaszi esőzések után előkerültek a téli álmukból a fűnyírók, hogy széppé varázsolják az udvarokat. Balázska apukája is elővette a kis fűnyíró traktort, amely már két éve szolgál a háznál. Amikor apa ezzel fűvet nyír, a gyerekek örömmel figyelik. Mindig azt várják, hogy vége legyen a fűnyírásnak, mert ilyenkor apa meg szokta engedni, hogy egyenként, felváltva mellé üljenek, és kerüljenek egyet a kis traktorral az udvaron. Rita számára ezzel a kis traktorozással véget is ér a fűnyírás, Balázs azonban örömmel segít a traktor tisztításában is. Szívesen segít a slag széttekerésében, ám a fő feladata a vízszivattyú bekapcsolása. Ezt csakis ő végezheti el, még akkor is, ha valaki más sokkal közelebb áll a kapcsolóhoz.

Így volt ez ezen a tavaszi délelőttön is. Miután lement a fűnyírás és a traktormosás, apa helyére parkolta a traktort, majd elégedetten kijelentette:

- Ha már mindenki az utcában lenyírta a fűvet, én sem akartam kimaradni. Végre a mi udvarunk is szép.
- Nem igaz, hogy mindenki lenyírta a fűvet- szólalt meg Balázs. A szomszéd bácsi most sem nyírta le. Ő miért nem nyírja le sosem a fűvet az udvarán? És miért nem festi be a kerítését, hiszen már olyan csúnya?
- Igazad van, Balázskám, nagyon csúnya és elhanyagolt. Pedig a legszebb ház és a legszebb kovácsoltvas kerítés lehetne itt az utcában- válaszolta apa.
- És akkor miért nem törődik a házával? - kérdezte tovább Balázs.
- Tudod Balázskám, a szomszéd bácsi szülei ezt a házat ingyen kapták. Akik itt éltek magyar emberek, azokat Magyarországra telepítették, a helyükre pedig Magyarországról szlovák embereket költöztettek.

- És miért telepítették össze-vissza az embereket?

Erre a kérdésre már anya felelt:

- Tudod, sok-sok évvel ezelőtt volt két nagy háború, amelyben sok ország harcolt sok ország ellen. A háború végén az országok egyik csapata győzött, a másik veszített, legalábbis ezt így szokták mondani. Szerintem mindenki veszített, mert a háború az egy szörnyű dolog, amelyben az emberek elveszik egymás életét. Persze nem szabad akaratukból teszik, hanem mert a királyok és a miniszterek parancsolják nekik. A harcokban sokan meghalnak, és sok ember megsérül: sánta lesz vagy süket, vagy éppen vak. Valaki az apukáját veszíti el, valaki a fiát, valaki a férjét. Mindenki veszít, de akik a végső csatát elvesztik, azokat a háború után meg is büntetik. Mindkét háború végén Magyarország a vesztes csapatban volt, ezért megbüntették: területeket vettek el tőle, és a szomszédos országokhoz csatolták. Így került ez a terület is, ahol mi élünk, Szlovákiához.

- Ezért van az, hogy sokan magyarul beszélnek, sokan pedig szlovákul? - kérdezte Balázs.

- Igen, ezért - válaszolta anya. És tudod, a háború után a szlovák minisztereknek nem tetszett, hogy magyar emberek élnek az országukban, ezért úgy döntöttek, hogy az itt élő magyarokat kicserélik azokra a szlovákokra, akik Magyarországon élnek. Ám mivel itt nagyon sok magyar élt, Magyarországon pedig kevés szlovák, úgy intézkedtek, hogy a leggazdagabb magyarokat telepítették Magyarországra, és az ő gyönyörű házaikkal csábították ide a szegény szlovákokat. A szomszéd bácsi apukája is Magyarországon született, és a telepítések idején került ide. Ajándékba kapta ezt a gyönyörű házat. Én még ismertem őt, mindig szlovákul beszélt, de egyszer hallottam magyarul is beszélni. Olyan szépen beszélt a magyart, mint a budapestiek. Ám mivel ingyen kapta ezt a házat, nem érezte a sajátjának és nem törődött vele. Azért néz ki így, ahogy kinéz.

- Anya - szólalt meg Balázs. Ha én kapnék ingyen egy ilyen szép házat, én biztosan megbecsülném.

- Hát, ez egyáltalán nem ennyire biztos. Az élet törvénye, hogy amiért az ember megdolgozik, arra jobban is vigyáz. Ezért örülök én annyira a használt ruháknak. Mert amikor egy új ruhát összepiszkolsz, akaratlanul is dühösebb vagyok, mint amikor a rokonoktól használtan kapott ruhákat sárosod össze.

- Anya! Amikor én nagy leszek és miniszter leszek, én nem leszek ilyen kegyetlen, és nem fogok ilyen kegyetlen törvényeket hozni - jelentette ki Balázs.

- Ennek nagyon örülök - válaszolta anya.

Néhány héttel később, június hónap negyedik napján anya megkérdezte Balázstól:

- Balázskám, emlékszel arra, amikor meséltem neked a két nagy háborúról, amelyben sok ország harcolt sok ország ellen?

- Igen, emlékszem- válaszolta Balázs. Azt mondtad, hogy ezek után a háborúk után területeket vettek el Magyarországtól, és ezért tartozunk mi magyarként Szlovákiához.

- Nagyon jól emlékszel. Tudod, ma van a századik évfordulója annak, hogy vége lett az első háborúnak. Pontosan száz éve írták alá azt a dokumentumot, aminek következtében mi magyarok ide kerültünk Szlovákiába. Úgy hívják ezt a dokumentumot, hogy Trianoni szerződés, mert a franciaországi Trianon palotában írták alá. Ennek az évfordulónak az emlékére ma délután öt órakor meg fognak szólalni a harangok. Megszólal majd minden faluban és városban minden templomnak a harangja. Mi pedig gyűjtünk majd egy gyertyát, és a gyertya fényénél fogunk imádkozni.

Mikor eljött az öt óra, az egész család leült a konyhában. Apa meggyújtott egy gyertyát, majd elkezdte a Miatyánkot. Az imába az egész család bekapcsolódott. A Miatyánk után anya szólalt meg, és saját szavaival kezdett imádkozni:

- Köszönjük Istenünk, hogy vigyázol ránk. Köszönjük, hogy minden nehézség ellenére itt élhetünk és magyarul imádkozhatunk. Kérünk, vigyázz ránk ezután is. Add, hogy mi magyarok mindig szeressük egymást, és hogy szeretni tudjuk azokat a népeket is, akikkel közös hazában élünk. Vigyázz a mi családunkra is. Segíts, hogy a gyerekeinkből majd olyan felnőttek legyenek, akik szeretnek Téged és embertársaikat, olyanok, akik építik és szépítik ezt a világot. Amen.

Jánoska Laura

Szarvasi családi történetek

Apai ágról a családunk Szarvasról származik, ahol édesapám mindkét szülője és minden rokona lakott, illetve a legtöbben ott laknak a mai napig. Így a családi történetek, anekdoták is az idilli, békés kisvároshoz és a környező tanyavilághoz köthetők. Ezekből gyűjtöttem egy csokorra valót.

Édesapám anyukája, a nagymamám a Szarvashoz tartozó tanyavilágban, Ezüstszőlőben született és nevelkedett. 1944 augusztusában született, napra pontosan 28-án, amikor 53 évvel később az e sorokat író unokája is. A nagymamám szüleinek visszaemlékezése szerint akkoriban érkeztek Szarvasra az orosz katonák. A dédmamámát el akarták vinni varrónőnek, hogy hozza helyre az orosz katonák elszakadt ruháját, továbbá az a hír járta, hogy elviszik a kisbabákat is, ezért a pár hónapos nagymamámát mózeskosárba tették a szülei és bedugták az ágy alá. Éppen

csak el tudták rejteni a kisdedet, amikor bejött az orosz tiszt és közölte szándékát, ám ekkor nyöszörgést hallott az ágy alól. Kérdezte, mi ez a hang, mutassák meg. Ekkor szomorúan és félelemmel telve kivették a mózeskosárban lévő kisbabát. Meglátta az orosz tiszt és felkiáltott: „Gyévuska!” A dédszüleim szlovák nemzetiségűek voltak, így megértették az orosz nyelvet is, tudták, hogy ez a szó kislányt jelent. Kiderült, hogy az orosz katonának is van otthon egy kislánya, és rá emlékeztette a nagymamám. Így nem vitte el sem őt, sem az édesanyját, hadd maradjon a kisgyermek mellett boldogságban, szeretetben.

Szépen cseperedett a nagymamám, önfeledten játszott a tanyán a porban, sárban is, ahol egyszer csak megpillantott a szomszéd kislánnyal – mai napig jó barátjaként számontartott játszópajtásával – egy fészket a földön, benne 5-6 babszem nagyságú tojással. Féltették a tojásokat, nehogy véletlenül valaki vagy valamelyik állat rálépjen, így több sem kellett nekik, bevitték a házba, betették egy kiságyba és ott őrizték őket. Telt-múlt az idő, egyszer csak arra lettek figyelmesek, hogy az egyik tojás megmozdult, majd egy kis gyíkokcska bújt elő belőle, ahogyan hamarosan a többi tojásból is. Lett nagy öröm és csodálkozás, hiszen sosem láttak még tojásból kikelni gyíkokat, így ezt az emléket mai napig boldogan meséli a nagymamám.

Nagymamám a ház körüli teendőkből is kivette a részét, ám munka után szívesen játszott a munkaeszközökkel. Testvérével nemcsak csuhébabát és tökszársípot készítettek, hanem fodrászosat is játszottak. De nem ám úgy, mint a városi gyerekek. Ők a kukoricát tekintették vendégnek és a kukorica-hajat pedig a vendég hajának, amit szívesen fonogattak és olyankor formára is vágták őket, így a földeken álló kukoricák mindig csinos frizurával pompáztak a kislányok lelkesedésének köszönhetően. Esténként gyakran jártak át hozzájuk a tanyavilág más családjai, ilyenkor megbeszélték a világ dolgait, nótáztak és bizony előkerült a citera is. A padkaporos bálokon szívesen táncra perdültek a dédpapám citeramuzsikájára. A hangszerét maga készítette, még az ő apjától tanult meg citerázni, a visszaemlékezések szerint nagyon szépen, stílusosan, lúdtollal játszott, mindenki szerette hallgatni, különösen, ha kieresztette a hangját, ahogy a daloskedvű felesége is. Nagymamám azt meséli, ő ilyenkor a búboskemence padkájára húzódva figyelte a felnőtteket, így belenőtt a zenélésbe. Ilyenkor nemcsak magyar népdalok, hanem szlovák dalmok is felcsendültek, lévén, hogy szlovák nemzetiségű a család és a Szarvason élő evangélikusok jó része is, már az 1500-as évek óta. A dédpapám szívesen játszott az unokáinak is, mikor náluk töltötték az időt, így tanult meg az egyik unoka is citerázni. Sajnálom, hogy azt már nem élhette meg, hogy dédunokája – jómagam – januárban diplomázzon népzene-tanár szakon, citera főtárgyasként.

Janurik Tímea

Tíz gyerek, tíz hold föld

Ahogy múlnak az évek, egyre többet gondolok arra, hogy mit szeretnék még továbbadni, elmesélni az én családtagjaimnak családjunk életéből. Hálás vagyok a SORS-nak és a nagyszüleimnek, hogy egy 100 tagú család tagja lehetek. Nálunk sok-sok történet jár szájról-szájra, mert egy ilyen nagy családban mindig történik valami. Gyermekeimmel sokat beszélgetünk, ők is számtalan régi történetet ismernek, de nagyszüleim életét, a tíz gyerek felnevelését nem ismerhették. Én, mint a legnagyobb unoka, többet láttam, sok személyes élményt kaptam az életükből. S ami csodálatos, hogy ma a legidősebb családtag édesanyám, 92 éves, a legfiatalabb pedig a kis unokám, aki fél éves. Talán ez indított el abban, hogy papírra tegyem elődeim életét, öt nemzedék felnevelését.

A közös élet kezdete

Drága jó anyai nagymamám, Molnár Erzsébet 1947-ben nagyon fiatalon ment férjhez. Tizenhét éves volt, amikor házasságot kötött Béke Imrével, aki 8 évvel volt nála idősebb. Mindketten szegény családban nőttek fel, és a munkát hamar megtanulták. 12 évesen már napszámosnak vagy cselédnek álltak. Az sem volt véletlen, hogy ilyen korán vállalták az önálló életet, edzetek voltak, bíztak magukban, hogy felnőttek módjára tudnak élni. Nemcsak a korkülönbség és a század eleji családi minták, hanem nagyapám „nagy természete” miatt is, ő viselte a kalapot. Nagymamám szolgálalkúsége, önzetlensége és végtelen szorgalma nagyon jól kiegészítette nagyapám bölcs, előrelátó, határozott egyéniségét.

Nagymama katolikus családban nevelkedett, mindennapi életük része volt az imádság, az Istennel való lelki találkozás. Nagyapám elődei református vallás szerint éltek, de nagyapa ezt sem vette szigorúan, ő jobban hitt az emberi akaratban és a saját tapasztalataiban. Nem igényelte az Isteni útmutatást, a templomba járás neki felesleges időtöltés volt. „Ebből nem élünk meg!” mondogatta, és bizony az évek alatt nagymamának is elmaradtak a vasárnapi misék. De mama, ha magára maradt gondjaival, örömeivel vagy bánatával, bizony összetette két kezét, és elmondott egy miatyánkot az ő Istenének. Kicsiny nézeteltérések mellett nagyapám haláláig, pontosan 50 évig megértésben éltek együtt, közös akaratral és munkával gyarapították családjuk életét.

Az első közös éveikben a Béke szülőknél laktak. Nagymamám hamar beilleszkedett a másik család életébe. Békés természete, olykor zárkózott viselkedése miatt nagyon megszerette a Béke család. Mindig szorgoskodott, tudta, mi az ő dolga, és minden házi munkában ügyeskedett. Nagyapám is sokat dolgozott, kubikus munkája mellett arra törekedett, hogy bővítse a kis családi

gazdaságot, állatokat tartott, földet művelt. Hamar elkezdték építeni közös otthonukat a Bánlakon. Saját erőből, családi segítséggel, minden szabadidőt rászánva, néhány év alatt el is készült a kétszobás, tornácos ház. Ekkor kezdődött az igazi közös életük, ami nem egy mindennapi történet, bárki elolvassa.

Gyermekek születése

Első gyermekük, az én édesanyám 1929-ben született, március 22-én, mint nagymama. A tavasz beköszöntével mindig egy napon „ünnepelték” a születésnapot, azaz dehogyan ünnepelték, akkor ez nem volt fontos, csak később az unokák számára lett ez érdekes, mi máig fontosnak tartjuk ezt a dátumot. Az elkövetkező években szinte pontosan kétévente, újabb gyermekáldás jött a Béke családban. Négy leány után két fiú, újabb két lány és ismét két fiú megérkezése mindig nagy boldogság volt. Nagymama minden újabb családtag születését áldásként élte meg, érezte a Jóisten gondviselését, hisz mind a tíz gyermek egészségesen jött a világra. 1950-ben született a legkisebb fiú, aki egyidős az első unokával, azaz velem. Drága nagymama egész élete a gyermekek gondozásáról, neveléséről szólt. Közel 25 évig volt kisgyermek a háznál. Az alig ötven kilós, törekeny asszony mérhetetlen szeretettel gondozta, ápolta őket, nem kímélve magát a sok munkától, az éjszakai virrasztásoktól sem. Természetesnek vette a 24 órás ügyeletet, soha nem panaszkodott, a gyerekeivel mindig türelmes volt. Nagyon büszkén mesélt mindenkinek az ő népes családjáról. Arra volt a legbüszkébb, hogy mind a tíz gyermek egészségesen fejlődött, ügyes, okos, dolgos emberekké váltak. „Anyám és Apám”, ez volt a legkedvesebb megszólítás a gyerekektől, ebben a tisztelet és a szeretet is benne volt, soha nem tegeződtek a szülőkkel. A gyerekeket sem becézgették: fiam, lányom, de ha nevén szólították őket, akkor is röviden Róza, Margit, Imre volt a nevük.

Nagyapám is büszke volt családjára, gondos feleségére, fejlődő gyermekeire. Mikor picik voltak, ő ritkán vette kézbe a gyermekeket, ezt mamára bízta. Ő csak rájuk mosolygott, vagy megsimogatta kis fejüket. De ahogy nőttek, egyre többet foglalkozott velük, mindenre megtanította őket, és sokat mesélt nekik az életről. Ügyes kezű, gyakorlatias ember volt, maga készítette a gyerekeinek a kiságyakat, székeket, asztalokat, még a játékokat is, szekeret és lovat csutkából, fából, minden hulladékból. Ahogy gyarapodott a család, szaporodott a háztáji gazdaság is. Mindig volt az udvaron aprójószág, hogy legyen tojás, s néha egy-egy vágnivaló csirke, tyúk. Malacokat is neveltek, zsír, szalonna és húsféle csak disznóvágásból volt. Nagy volt az öröm, amikor elkészült a hurka, kolbász, tepertő, és hónapokig tartott a sok finomság. No és a tehénke, aki a gyerekeknek nélkülözhetetlen tejet adta, ő volt nagymama

kedvence. Úgy bánt vele, mint gyermekeivel, simogatta, szeretgette és kedvesen beszélt hozzá.

Munka otthon és a földeken

Nagyapám szorgalmas munkájából földeket vett, hogy az állatok enivalóját ne kelljen megvenni, megtermi azt a jó föld. Kukoricát, répát, napraforgót, később mikor újabb hold földeket vett, búzát, árpát is vetettek. Ebből már nemcsak az állatoknak, hanem a családtagoknak is megtermett a liszt, cukor. De hogy a művelésért se kelljen másnak fizetni, nagyapa szekeret, lovat vásárolt, és maga művelte földjüket. Szántás, vetés, boronálás a lovakkal, s ezzel a kézi betakarítás már a nagyobb gyerekekkel együtt történt. Indultak napfelkelte előtt, hogy a hosszú napokon meglegyen a betervezett munka. Este, ha meghozták a termést, tele volt a nagy udvar a csöves kukoricával, napraforgó fejekkel, répával. De előbb-utóbb mindennek helye volt a góréban, a színben és a kamrákban. Nagyapa így fokozatosan áttért a földművelésre, egyéni gazdálkodásra. Tavasztól őszig minden nap hajnalban kelt, etette, itatta az állatokat, befogta a lovakat, és indult a határba. Télen barkácsolt, cipőket javított, és tanult a gyerekekkel. Biztatta gyerekeit a tanulásra, szerette hallgatni, ha olvastak, verset mondtak, a számokkal pedig „fejtörőt” játszottak. Vágyott arra, hogy gyermekei tanult emberek legyenek, de ezekben az években gondolni sem lehetett magasabb iskolára, hamar dolgozni kellett a nagyobbaknak. Többen közülük felnőttként folytatták a tanulást.

Nagymama mindennapi munkája volt a mosás, a kisgyerekekre több, mint húsz évig mosta a pelenkát, gyakran két kicsire egyszerre. De a nagyobbacská gyermekeit is nagyon tisztán tartotta. A gyerekekkel való foglalkozás: etetés, fürdetés, öltöztetés naponta többször is, ahol annyi gyerek van – az ő dolga volt. Többek között azért szerette a nyarat, mert akkor a gyerekek elváltak egy kis ingben, gatyában, mezítláb. Ő is mindig korán kelt, a mosást és a tüzelést igyekezett addig elvégezni, míg a gyerekei még aludtak. Minden nap főzött, naponta többször is. Nem volt könnyű abban a szegény világban kiteremtteni a mindennapit egy nagycsaládnak. Nagymama ezt mesterfokon művelte, néhány alapanyagból csodát tudott tenni. Liszt, tojás, krumpli, zsír, hagyma alapanyagból 10-20 féle levest főzött, ha meg egy kis zöldség, vagy tej, netán egy kis kolbász került bele, az már újabb finom étel volt. A hamisgulyás-, a rántásos krumpli- és pirított tésztalevés gyerekkorom emlékei nagymamánál. Minden tésztát maga gyúrt, lebbencs, laska, reszelt tészta, levesbe és főtt tészta, mindig volt a kamrában, de frissen sem volt rest gyorsan elkészíteni. Tejből leves egy kis tésztával, no meg a puliszka, minden napos volt náluk reggelire vagy vacsorára. A főételt mindig estére főzte, mire a dolgozók hazajöttek. Néha, ha segítségre volt szükség, a testvérek és

rokonok is kimentek a határba, ilyenkor természetesen nekik is járt a tarisznya és a vacsora. Mindig a férfiaknak tálatok először, ez így illett, de egy jó apa mindig a kicsi gyerekeknek adta az első falatot. Nem volt akkor csoki, cukor a gyerekeknek, de ünnep volt, ha mama pogácsát, dubbancsot, vagy pitét süttött. Csemegének egy finom főtt kukorica, sütőtök a gyerekek öröme, vagy nyáron gyümölcs a rokonok, szomszédok kertjéből, valami mindig került. Ezek az egyszerű emberek szívesen adtak egymásnak, a másik gyerekének is abból, ami nekik volt. Nagymama hetente egyszer a piacra is ment, krumpli, zöldség, gyümölcs, ami nem termett meg náluk, kellett a nagy családnak. Szaladtak elébe ilyenkor az apróságok, hogy mi van a kosárban.

A napi tennivaló mellett mindegyik napra volt egy nagyobb munka is. Ez adott egy ritmust az életüknek, nem kellett gondolkodni a tennivalón, jött az magától is. Hétfőn legtöbbször egy nagymosás következett, amikor is a felnőttek ruháit, ágyneműt és egyéb fehérneműt kellett kimosni. Nagyanyám az udvari kútból vödörrel húzta fel a sok vizet a mosáshoz, melegítette a sparhelten, áztatta, főzte, és bizony kézzel dörzsölte, kefélt és csavarta ki a ruhákat. Komoly fizikai munka volt ez. Ma, amikor csak beledobáljuk a ruhát a mosógépbe, és jó mosószerekkel percek alatt kész a mosás, nem tudjuk már elképzelni, hogy visszamenjünk az időben, és nagyanyáink módjára mossunk.

Másnap a vasalás következett, hogy szépen összehajtogatva lehessen eltenni a tiszta ruhát. Nem volt még villanyvasaló. parázssal melegítette nagymama a vasalót, mégis szépen vasalt. Ma már ezek a vasalók csak, mint régiségek, múzeumi tárgyak foglalnak helyet a polcokon. Ilyenkor mosás-vasalás után nagymama sorra szedte az elszakadt nadrágokat, ingeket, felvarrta a leszakadt gombokat, megfoltozta az elkopott ruhadarabokat. Ahol ennyi gyerek volt, nagyon meg kellett becsülni mindent, mert jó lesz az még az utána következőnek is.

Szerdán következett a száraztészta készítés. 5-6 kg lisztet begyúrni, elnyújtani, szépen kitergetni, gondosan elcsomagolni, egész napig tartott. Bizony ez a munka sem volt könnyű, igénybe vette a karokat, csuklókat, órákig kellett mellette hajlongani, mire elkészültek a szép, nagy levél tészták. Ez a téztaféle a parasztházaknál soha nem fogyott ki, fehér vászonzacskóban tárolták a hűvös kamrában felakasztva.

Egy nap egy héten, ha sült egy kis kalács délelőtt, akkor délután szülők, rokonok látogatására is sor került. Ilyenkor nagymama rendbe szedte a kicsi gyerekeket, kettőt, hármat kézen fogott, elment velük a szülőkhöz, testvérekhez, és vitt egy kis kóstolót is. A nagyobb gyermekekre bízta a házat, az állatokat, vagy az udvartakarítást. Télen vagy rossz időben nem indult el a kicsikkel, ilyenkor inkább a felnőttek látogatták meg a kisgyerekes családokat, és vittek nekik valami finomságot.

A legnagyobb házimunka a kenyérsütés volt, ezt minden lánynak már férjhezmenetele előtt meg kellett tanulni. Nagymamám egy héten egyszer, legtöbbször pénteken sütött kenyeret. Már előző este mindent előkészített a sütéshez. A dagasztóteknőbe átszitálta a lisztet, ezután következett a kovászoslás. A liszt egy részét a teknő egyik végébe húzta, s ennek közepébe egy kis mélyedésbe tette a kovászt, amit az előző kenyértésztából tett el. A teknőt meleg helyre tette, hogy meg ne fázzon a kenyérnekvaló. Másnap egy kis langyos víz, só hozzáadásával megdagasztotta a tésztát. Ez kb. egy-két órát vett igénybe, bizony jól megizzadt ebben, aki csinálta. Ezután pihentetni kellett a tésztát, majd a szakajtóba tenni egy-egy kenyérnyi adagot, s letakarni szakajtó ruhával. Jó, ha ilyenkor volt segítség a kemencét befűteni, de sokszor ezt is nagyanyám végezte, mert ő tudta legjobban, hogy milyen melegen kell lennie. A kenyerek két órán át sülték, majd mama kiszedte a sütőlapáttal, megütögette, hogy lehulljon róla a pernye, korom. Egy kis „mosdatás” után sütőabroszba tekerte, és így hagyta kihűlni a szép pirosbarna kenyereket. Szinte minden kenyérsütéskor sütöttek cipót és lángost. Az volt a nap fénypontja, amikor a gyerekek megkapták a friss lángost egy kis zsírral, fokhagymával megkenve. Nem kell kommentálni, hogy milyen fáradt volt, aki ezt végigcsinálta, de ha szépek lettek a kenyerek, és jóllaktak a gyerekek, nagyamamám is elégedetten pihent le egy kicsit.

Szombat volt a nagytakarítás napja. Kívül, belül söprögetés, pókhálózás, bútorok letörölgetése, ajtók lemosása. Végül a földes szobák felmázolása zárta ezt a munkát. Ilyenkor nem volt a szabad száradásig bemenni a szobákba. De haragudtak ilyenkor a nagyobb lányok apjukra, aki este bevitte a dohányt, és a tisztaszobában fújta a füstöt, nem méltányolta az asszonyok, lányok fáradságos munkáját. De szólni nem lehetett, ha a családfő fáradt volt. Tavasszal mindig volt egy még nagyobb takarítás már húsvét vagy pünkösöd előtt, amikor kívül-belül fehérre meszelték a házat. A kékes szürkével való aláhúzás ennek a vidéknek jellegzetessége volt, nagyanyám ezt egy évben többször is elvégezte.

Vasárnap volt a pihenőnap. Ilyenkor nagyapa sem ment a határba, ha csak nem, nagyon sürgős munka maradt el a héten, mondjuk az eső miatt. De otthon is dolgozott, rendbe tette, megtisztogatta és megélezte a szerszámokat. Gondosan leápolta, megkefélte a lovakat, és pihenni hagyta őket. Sokat dolgoztak a héten - mondta ilyenkor - és holnap is ők húzzák a szekeret! Sorba szedte még, mit kell megjavítani, gyalult, szegelt, kalapált, rendet rakott az istállóban.

A gyerekek munkája

Ahogy nőttek a gyerekek, egyre jobban részt vettek a ház körüli munkában. Egy 6-7 éves gyermekre már rábízta, hogy vigyázzon a kistestvérére, persze a mama ezt mindig szemmel tartotta, hisz a gyerek könnyen elfelejtkezik

magáról, a dolgáról. Amikor nagyobb lett főleg egy kislány, már meg is etethette a testvérkét. Tíz éves leánykákat már a konyhai munkára, kisebb takarításra is befogtak. Volt, amelyik szorgalmasabb, ügyesebb volt, maga is észrevette mit kell csinálni. Dicsérte is nagymama őket, de biztatta és noszogatta a lustábbakat is. „Milyen asszony lesz belőletek!” Azt szerette volna, ha mindegyik leánya megtanulja a háziasszonyok minden fortélyát. És előbb-utóbb meg is tanulták! Mire eladó sorba kerültek, tudtak tésztát gyúrni, főzni, kenyeret sütni, gondoskodni a gyerekekről.

A fiúgyerekek az állatokra vigyáztak, enni, inni adtak nekik. Amikor nagyapa már elég erősnek találta a fiait, egyre gyakrabban kivitte őket a szántóföldre is. Először csak kapálás, egyelés, majd később a betakarítás, kukoricatörés, répaásás és a többi munka, amit együtt csinált a család. Télen is mindig folytatódott a gazdasági munka: morzsolás, darálás, naponta ellátni az állatokat, mindig volt tennivaló, sosem unatkoztak.

Deportálás

1945-ben még nehezebb évek következtek. Ez az év a Béke családnak nem a „felszabadulást” hozta, hanem a rabságot. A világháború éveit után Balmazújvárosról több mint 500 németajkú lakost, fiatal, életerős férfit és nőt deportáltak a Szovjetunióba. Így történt, hogy nagyapám is elődeit nézve, részben német származásának köszönhetően, hogy két és fél évig Krasznolucs városában kényszermunkán raboskodott. Nem vették figyelembe azt sem, hogy nagyapán pl. hét gyermeket, és egy várandós asszonyt hagyott otthon. Szörnyű megpróbáltatásokat éltek át, - éhezés, terror, embertelen nehéz munka - nem csoda, hogy az elhurcoltak egy harmada nem is tért vissza hazájába, családjába. Az otthon maradt családnak is kemény megpróbáltatás volt ez a két év. A legnagyobb leány, édesanyám ezalatt 18 éves, a legkisebb gyermek pedig két éves lett, mire az apja láthatta. A testvérek és rokonok munkával és étellel is segítettek, hogy meg tudjon élni a kis család. Nagyapám azon szerencsések közé tartozott, akik csontsoványan, betegen, de hazatértek, szép lassan felépültek, és visszanyerték erejüket. De volt, amit sohasem kaptak vissza, a hitüket.

A szovjet mintára épült termelőszövetet nagyapám egész életében nem tudta elfogadni. Hiába próbálták őt beszervezni TSZ tagnak, még vezetőnek is, ő nem ment a „kolhozba”. A földreform ugyan földhöz juttatta a sokgyermekes, szegény családokat, így kapott a Béke család is újabb termőföldeket. De alig kapták meg a földet, kezdődött a tagosítás, mindenkit arra biztattak, vigye földjét a közösbe. Nagyapa nem hitt a termelőszövetkezetek jövőjében, vállalta inkább, hogy a határban a legrosszabb minőségű földeket kapta, mert neki csak ott jutott. Tíz gyerek tíz hold föld, ennyit művelt ekkor a nagyapám.

Hitt a magyar föld értékében, hitt a maga erejében. Családja, ahogy nőtt, egyre jobban bevonta őket a földművelésbe. Ezekben a munkákban már néhanapján mi az unokák is részt vettünk, kapálni, kukoricát törni, napraforgót kiverni mi is segítettünk. Kezdetben azt hittük, egy jó kirándulás lesz szekérral kimenni a határba, de hamar megtapasztaltuk, hogy milyen nehéz a paraszti munka, és nagy megbecsülést érdemel, aki ezt végzi.

Unokák születése

Egy újabb korszak volt a szülők életében, amikor gyerekeiket, idestova egy másik 20 év alatt elházásították. Mindegyik gyermek megtalálta párját szülei melegezésére, a szülők pedig szerény lakodalmat, némi anyagi segítséget adtak mindegyik új párnak. És folytatták, amit eddig is tettek, hogy sok-sok munkával később is segítettek a fiataloknak. Az unokák születését nagymama várta a legjobban, minden új kis életnek nagyon örült, ő volt az első látogató és segítő, ha szükség volt rá. Gyermekai már nem akartak olyan nagy családot, amiben felnőttek, hisz nem csak az örömeiket, hanem a nehézségeket, a nélkülözést is megtapasztalták a szülői háznál. A tíz családban 22 unoka született, volt olyan év, hogy több is. Érdekes módon az unokák között is volt, aki egy évben született az egyik dédunokával.

Szépen gyarapodott a család, s ha néha a szülői háznál összejöttünk egy névnap, vagy disznótor alkalmával, alig jutott mindenkinek ülőhely. A munka végeztével a férfiak ültek a főasztalnál, az asszonyok a konyhában sűrögtek-forogtak. A fiatalok a lócán vagy az ágyak szélén, a kisebb gyerekek pedig apjuk, anyjuk ölében ültek. De a jó háziasszony mindenkire figyelt, és mindenki megkapta a finom falatokat. Vacsora után a férfiak kártyáztak vagy politizáltak, olykor össze is vitatkoztak. Az asszonyok mosogatás közben mondták a magukét, elmesélték a jó és rossz híreket. Nagymama néha közbeszólt ilyenkor: „Ne hangoskodjatok, nem halljátok egymás szavát!” Akkor lett vége a családi összejövetelnek, amikor az apró gyerekek elkezdtek bóbiskolni. De ekkor már nagymama és nagyapa is nagyokat ásított, hisz ők keltek a legkorábban, nem bánták már, ha hazamennek a „vendégek”.

Házassági évforduló

Emlékezetes év volt a Béke család életében 1977. A nagyszülők 50. házassági évfordulójára készült a család. A vendégsereg szinte pontosan 50 főből állt: a 10 gyermek és párjaik, a 22 unoka, közülük néhány már családostul, 4 kis dédunokával. Disznóölés volt az előző napokban, abból telt ki minden finomság az ünnepi asztalra. Minden gyermek kivette részét a munkából, süteményeket, tortát sütöttek a jeles alkalomra. Szólt a zene vacsora közben, utána pedig egy kis nótázást kezdeményeztek. Nagymama tartotta magát, boldog volt, hogy

együtt a család. Nagyapa nagyon fáradtnak látszott, de ha kérdezték, mi a baj, nem mondta. Másnapra lázas beteg lett. Régen kezdődő bajokat állapított meg az orvos. Elfáradt, elnyűtt a szervezete a nehéz évek alatt. Kórházba került, de nem gyógyult meg. Néhány hét, és örökre elment. 75 éves volt. Hónapokig nagy csend volt a házban, mindenki némán tette a dolgát. A lovak is mintha megbetegedtek volna. A családfő nélkül más lett az élet. Nagymama fiaival próbálta megmenteni a földeket, de nem akartak a gyermekek földekkel foglalkozni, azt látták a sok év alatt, hogy ez a legnehezebb munka. Egy-egy hold háztáji jutott mindenkinek, az elég volt ahhoz, hogy otthon állatokat tartsanak, és ne felejtsek el, hogy honnan jöttek. Mindegyik fiú más munkát, szakmát választott. A lovaktól, szekértől és a gépektől is meg kellett válni.

Nagymama egyedül

Nagymama még 25 évig élt egészségben, nagyon szívós volt a szervezete. Egyedül élt, de nem volt magányos. Gyakran megfordultak nála fiai, lányai, unokái, vagy ő indult el, hogy valamelyik családot meglátogassa. Újra elkezdett templomba járni és imádkozott, ez újabb erőt adott neki. Imádkozott az élőkért, az elhunytakért, a betegekért, de mindig a családjáért. Tovább gyarapodott a család, újabb házasságokkal, dédunokák születésével. Nagymama boldog és büszke volt, hogy ez az ő családja. Sokféle szakember, vállalkozók, pedagógusok és mérnökök, mindenki boldogul és megállja a helyét, ott ahol van. Volt mit tanulni az egyszerű szülőkötől. Szorgalom és munkaszeretet. Becsület és önzetlenség. Hűség és emberség. Nagymama teljesnek érezte életét, a veszteségeket is fel tudta dolgozni. Temetésén százan álltunk koporsója, majd sírja mellett. Ekkor vártuk az első ükunokát, de mama már nem várta meg. Az ő élete így volt egész. Ami feladatot kapott a teremtőtől, azt mind elvégezte.

Nagyapa születésétől nagymama haláláig 100 év telt el. 100 évnyi áttekintés néhány oldalon, milyen kevés. Minden napnak volt egy története, s ez mind része egy egésznek. Nem történtek nagy dolgok, mégis a legnagyobb dolog történt: felnőtt öt nemzedék. Mementó értéke van a jubileumi számoknak: 10 gyermek, 10 hold föld, 50. házassági évforduló, 100 tagú család. Azóta is születtek újabb kis déd- és ükunokák, de nem gyarapodott a létszám, mert sajnos fogy is a családunk. Nagyszüleim öröksége, hogy egy családban legfontosabb az összetartozás. S hogy mi tart össze egy ilyen nagy családot? A munka, az élni akarás, az emlékek, a hagyományok, a nevelés, a szeretet, s ki tudja még mi minden! Én boldog és hálás vagyok, hogy ilyen családba születtem.

Juhász Ferencné Nagy Erzsébet

A liba, a béka, a nagyember és a többi

A liba és a harapása

Útban voltunk apám szülőfalujába. Szerettem volna, hogy gyermekeim is részesei legyenek mindannak a csodának, amelyeket én átéltem gyermekkoromban. Fontosnak éreztem, hogy tudják, tapasztalják meg, honnan jöttünk. Évek óta nem jártam már nagyanyámnál. A munka, a gyerekek, a távolság... okot mindig lehetett találni. Izgultam. Vajon mennyit változott? Felkészültem rá, hogy az emlékeimben élő vidéket már nem találom majd.

Gondolataim elkalandoztak, s máris ott találtam magam a hegyek közt meglapuló aprócska palóc faluban. Itt ittam magamba a paraszti lét, a föld, az állatok szeretetét. Itt éreztem először a lekaszált fű friss, fanyar illatát, a learatott gabona után megmaradt tarló szúrását mezítelen talpamon. Itt ugráltam a falusi gyerekekkel együtt a magas szalmakazalról a törekkupacra, itt legeltettem a disznókat és a libákat társaimmal együtt. Nagyokat játszottunk a legelőn, amíg az állatok letaroltak mindent, néha a lucerna és kukoricaföldek szélét is. Mennyi csodálatos, felejthetetlen élmény egy városi kislánynak!

Emlékszem, mennyire megdöbbenem nagyanyámmal való első találkozásomkor. A döngölt agyagpadlós konyha közepén álltam, s ő előrehajolva nyújtotta felém a kezét:

- Gyeri mó idé mámóho!

Elkerekedett szemmel bámultam rá, mert egyetlen szavát sem értettem.

- Na, menj már oda nagymamához! – nógatott anyám.

Nem volt mit tenni, odamentem. Nagyanyám az ölébe fogott, és a hajamat kezdte húzogatni.

- Minő tákáros foncsikja ván énnék á lyónynak!

Rémülten kaptam a fejemhez. Vajon mi lehet rajta, talán bogár?

Anyu megnyugtatott, hogy csak a copfomat dicséri.

- No – kérdezte nagyanyám –, kérsz-é egy kis hájóbá sült kompért jó libázsírrál?

Minden figyelmemmel a száján csüggttem, hogy onnan tudjam leolvasni a szavakat, de csak annyit értettem, hogy valami hajóban akart sütni valamit.

Anyám tolmácsolt:

- Héjában sült krumpli libázsírral megkenve.

- Kérek – mondtam bizonytalanul, mert olyat még nem ettem.

- Jáj te lyóny, vésséd mó lé ézt á cifrá rokolyót é!

Kérdezni sem maradt időm, anyu kézen fogott és becipelt a tisztaszobába. Elálmlétkodtam a szép szóttos terítővel letakart, magasra tornyozott ágyon. Titkot sejtve lopakodtam oda, és felemeltem a takarót.

- Hú, de sok! – csodálkoztam az egymásra halmozott, dagadt párnákon és dunyhákon.

- Ez itt így szokás – mondta anyám, aki maga is palóc volt félig, de városi. Mindketten átöltöztünk, és a konyhába mentünk. Nagymama a sütő ajtaját nyitogatva, kipirult arccal hajlongott a tűzhelynél. Néhány rakoncátlan hajtin-cse előbukkant szorosan leköttött fejkendője alól. Gyorsan visszasimította, és mosolyogva intett.

- Mingyó kész ván, áddig üjjetek á dikórá, lá!

- Anyu, én miért nem értem... – kezdtem, de ő leintett, és maga mellé ültetett az alacsony, fakeretes ágyszerűségre. Ropogott alattunk a zsákban a szalma, ahogy ránehezedtünk.

Nagyanyám már hozta is a frissen sült krumplit, mellé tálkában házi libazsirt és sót.

- Ollyán ösztövév vágy, hogy csudá. No, égyé, oszt áddig mó né jórjon á gámbód.

- Mi az a gámbód? – kérdeztem óvatlanul.

Nagyanyám kezében megállt a krumpli. Értetlenül nézett rám.

- Té még mikét beszélsz itt össze-visszá? Mi á nyávályá az á gámbód?

- Hát én is éppen ezt kérdezem, hogy mi az a gámbód – magyaráztam.

- De én ázt honnán tudhátnóm? Én ollyát sosé mondtám, dé még sosé ném is hálottám ilyét. Honnán vészél té ilyén szávákát? – húzta fel szemöldökét megbotránkozása jeléül.

Anyám érezte, hogy ebből baj lehet, és gyorsan közbelépett.

- Nem vagy szomjas? – fordult hozzám.

Némán bólintottam.

- No, hót innyó? – kérdezte nagyanyám felcsillanó szemmel. – Oszt mit ágygák? Bámbit vágy téót-é?

Nem mertem megszólalni, nehogy magamra haragítsam.

- Mit szeretnél inni? – kérdezte anyám. – Van jó hideg kútvíz is.

- Azt kérek – válaszoltam.

Nagymama fogott egy bádögbögrét, és a kamrába ment, ahol a vizet tartották, hogy jó hűvös maradjon. Én követtem. Belemerítette a vödörbe a bögrét, és odakínálta nekem. Visszamentünk a konyhába. Megálltam egy magas lábú, letakart vaságy mellett.

- Igyó csak – biztatott –, jó híves. Á márádékot még öntsd nyugodtán odá lá – mutatott valahová a magas lábú vaságy felé, mert az is volt a konyhában a dikón kívül.

Jót kortyoltam a hús, jó ízű vízből, aztán törni kezdtem a fejem. Mit is mondtott? Hová öntsem a maradékot? Az ágy elé, vagy alá? Végül belocsantottam a félbögrényi vizet az ágy alá. No, ezt nem kellett volna! Nagyanyám már

mozdult felém, és valamit kiabált az ültetésről, de későn. Hirtelen furcsa sziszegő hangot hallottam, majd azonnal erős, szúró fájdalmat éreztem a fenekemben. Rémülten odakaptam, és ordítani kezdtem.

- Fáj, jaj, fáj, jajjajaj!

Anyám ijedten ölbe kapott, lehúzta a bugyogómat, és döbbsen nézte bőrömön a horzsolásszerű sérülést.

- Mi történt, mi történt? – bömböltem torkom szakadtából, mert meg voltam győződve, hogy egy hatalmas farkas, de legalábbis egy mérges óriáskígyó bujkál az ágy alatt.

Nagyanyámon azonban az ijedség legapróbb jele sem mutatkozott, épp ellenkezőleg. Legnagyobb megdöbbenésemre a térdét csapkodva olyan nevetésben tört ki, hogy még a könnyei is kicsordultak.

- Áz á nyávályós libá, ámék ül á tojósokon. Róöntöttéd á vizét, oszt mégijédt. Á csípté még á fárodát.

Az idő megszépítette a fájó emléket. Végre újra ott álltam a régi, vályogból épült, alacsony házikó előtt. Meglepett, milyen kicsi, hiszen gyermekként óriásinak láttam. Szerencsére, mintha megállt volna az idő. Semmi sem változott. Nem volt már igavonó állat, sem disznó, sem liba, de ugyanúgy illatoztak a kertben a liliumok, és a tyúkok is ugyanúgy kapirgáltak az udvarban, mint rég. Izgatottan léptünk be a kapun. Feketébe öltözött, töpörödött kis öregaszony szaladt, szinte repült elibénk. Nagymama! Óvatosan átöleltem, nehogy összeroppantsam törékeny testét. Könnyeim azonnal gyülekezni kezdtek a szememben, amint megéreztem az illatát. A levendula és a szalma illata finoman keveredett a mázas agyagpadló és a tűzhelyben nyáron is égő fahasábok fanyar füstjének szagával. Most gyermek lettem újra. Legszívesebben fekete surcába (kötényébe) fúrtam volna az arcomat, mint egykor, amikor vigasztalásért menekültem hozzá. Fájt belátnom, hogy az idő eljárt, és most már sokkal inkább én vagyok az, aki támasz és vigasz lehetek az ő számára.

Lassan kibontakoztam az öleléséből, hagytam, hogy felfedezze családom többi tagját is. Határtalan volt az öröme, amikor - életében először - meglátta a két dédunokát. Boldogságában megeredt a nyelve, és csak mondta, mondta, s nem vette észre, hogy az én két gyermekem szoborrá merevedve bámulja, mint valami messzi bolygóról érkezett idegent. Férjemmel egymásra néztünk, és kirobbant belőlünk a nevetés. Alig tudtam elmagyarázni az izgalomtól kipirult arcú két kis lurkónak, hogy amit a dédi mama hintónak nevez, az egyáltalán nem azt a bizonyos lovakkal vontatott, díszes kocsit jelenti, hanem egy egyszerű hintát, és a kunyhó sem afféle mesebeli remetelak, csupán egy földpadlós konyha, ahol a falusi élet javarésze zajlik.

Béka, teknő, nagyember

Nagy örömmre, a gyerekek hamar felfedezték a falu csodáit, egy nap sem kellett, hogy tósgyökeres ceredinek érezzék magukat. Nem messze nagymama házától volt egy patak, gyermekkoromban oda jártak a falusi asszonyok mosni. Valódi közösségi alkalmak voltak azok. Gyermekeink boldogan fedezték fel a patak partjának és sekély vizének élővilágát. Kisfiam lelkesedve futott hozzám, két szerencsétlen békát lógatva a lábánál fogva. Szigorúan ráparancsoltam, így a békák visszakerültek a biztonságos vízbe, de nyomukban előbukkant egy régi emlék. Ó, azok a tikkasztó, fülledt, poros falusi nyarak!

Nagymama és én elindultunk a határba. Aratás volt, szinte az egész falu a téesz (termelőszövetkezet) földjén szorgoskodott. A munkáért munkaegységeket kaptak, amelyet aztán beválhattak terményre. Nagyanyám ilyenkor otthon összepakolta a napi ételmet, becsomagolta egy hamvasba, abból batyut kötött, és a hátára vette. Volt, hogy egy kasztorban (fedeles, hordozható fazék) levest is vittünk magunkkal, azt rám bízta. Ilyenkor - idénymunka idején - egész nap kint voltunk a földeken. Korán reggel indultunk és csak napnyugta előtt tértünk haza.

Szerencsére nem volt unalmas, mert a falubeli gyerekek is ott voltak; a nagyobbak, hogy segítsenek a szüleiknek, a kisebbek meg azért, hogy ismerkedjenek a felnőttek munkájával, de még inkább, hogy láb alatt legyenek. Annyi mindent lehetett ott csinálni: búzavirágot és pipacsot szedni, kutyatejből (gyermekláncfű) koszorút fűzni, szöcskét, bogarat fogni, mezítelen talppal a hegyes tarlón járni, felmászni az egyre magasabbra növő szalmakazal tetejére, s onnan beleugrani a kicséptelt szalma törekjébe. Szóval megannyi remek elfoglaltság akadt. Igaz, a tarlón járás néha vérző lábunk bánta, a törekbe ugrálásnak meg az lett a következménye, hogy az apró, szúrós szalmatöredék bevette magát a ruhánk alá, s ettől egész nap vakarózni kellett, mégis, nem cseréltem volna el semmiért ezeket a csodálatos napokat.

A határban való bókászásnál azonban nagyon kellett vigyázni, főleg nekem, aki nem ismertem a terepet, mert könnyen áttévedhetett az ember Csehszlovákiába (ma már csak Szlovákia). Egyszer az unokatestvérem megmutatta, hol vannak a határőrök. Magas fából épült toronyban álltak, onnan szemlélték távcsővel a vidéket. – Puskójuk is ván – suttozta Kati izgatottan –, és há őt ákarunk menni á hátóron, ákkor lélónek minkét. Először nem hittem neki, de nagymama is megerősítette, amit mondott. Akkor tudtam meg, hogy a családunk egy részét elszakították Magyarországtól, és a határ másik oldalán lagnak, többek között egy unokatestvérem, Csilla is. Hiába laktak közel, mégsem lehetett csak úgy átsétálni hozzájuk. Attól kezdve félelemmel vegyes tisztelettel

lestem azokat a magas őrhelyeket, és messzire el is kerültem, nehogy a katonák azt higgyék, át akarok menni a határon, és lelőjenek a puskájukkal.

Igyekeztem hát magyar földön maradni, és csak felnőtt kísérettel menni a határba. Nagyon büszke voltam, amikor egy aratás alkalmával megkaptam életem első komoly feladatát. Vízet hordtam az aratóknak. Sűrűn kellett fordulni a faluszéli gémeskúttól a búzatábláig, mert a munkások nagyon szomjasak voltak. Nem csoda, hiszen rekkenő volt a hőség. A nap kíméletlenül megizzasztotta az embereket, úgy lángolt már kora reggel, mintha valaki tüzet rakott volna benne, ráadásul a cséplésben keletkező por is megülepedett a kiszáradt torkokban. Minden vízért kiáltott, így hát róttuk szorgalmasan az utat: Ila és én.

Ila a falu bolondja volt, ezen felül még néma is. Összes szókinccse az volt, hogy: hábá, hábá, hábá, de ezt nagyon gyorsan tudta mondani. Jól megtermett, göndör hajú, tenyeres-talpas nő volt, széles tányérraccal, hatalmas keblekkel, melyekre szemmel láthatólag büszke volt. Ezt abból gondoltam, hogy néha hisztérikusnak tűnő nevetés kíséretében tenyerével alulról megemelte, és feldobálta őket. Pontosan úgy, ahogy én szoktam a labdákat tenyeremmel felpattogatni, csak a labdák mindig leestek, de Ila mellei nem. Örült tekintetétől néha úgy éreztem, a vér is meghűl az ereimben. A falusiak gyakran ugratták, főleg a fiatal férfiak, és ő velük együtt, boldogan nevetett saját magán. Néha-néha azonban kitört belőle a düh, ilyenkor tanácsos volt távolabb kerülni tőle. Azt hiszem, engem szeretett, mert gyakran tette a szívére a kezét, ilyenkor rám mosolygott, sóhajtott egyet, majd az én szívemre mutatott, és azt mondta: hábá, hábá.

Együtt hordtuk tehát a vizet, jobban mondva én csak kísértem, mert mind a két kannát ő cipelte. Valószínűleg nem is bírtam volna el, hisz nagyobb volt az a kanna, mint én. Az út elég hosszú volt, ezért a gémeskútnál mindig megpihentünk. Egyik alkalommal megláttam egy békát a kút körüli pocsolyában. Apró zöld jószág volt fekete pöttyökkel. Azonnal gonosz terv szövődött az agyamban. Úgyesen elkaptam a békát, két tenyerem közé rejtettem, és magammal vittem. Amikor megérkeztünk az aratókhoz, Ila vállára tettem a sikamlós testű, riadt állatot, az meg a nő mellére ugrott. Szerencsétlen Ila szájából ijesztő, rekedt hangok törtek elő. Ijedtében eldobta a kannát, s az összes víz kifolyt a földre. A béka, életöszönétől sarkallva, hatalmas ugrásokkal gyorsan elmenekült a tett helyszínéről, otthagya engem a pácban. Ila tekintete semmi jót nem ígért, s amikor hatalmas testével fenyegetően megindult felém, én is fölvettem a nyúlcipőt. Ezek után Ila egyedül ment vízért, nekem meg büntetésből egész délelőtt az egyik szalmakazal árnyékába leterített hamvason kellett ücsörögnöm.

A legforróbb déli órák az ebéd elfogyasztásával és pihenéssel teltek. Nagyanyám, miután lágy fehérkenyérrel megettük a tésztával gazdagon

besűrített fehérbab levest és a benne főtt sonkát is, leheveredett a hamvasra, s engem is maga mellé fektetett. Eleinte tiltakoztam, hogy úgysem tudok aludni, de hamarabb elnyomott az álom, mintsem gondoltam volna. Mire felébredtünk, a nap már szelídebben lövöldözte lángcsóvíait a határra. A batyuból még előkerült számomra egy szelet mákos kalács, aztán nagyanyám beállt a munkába, én meg játszhattam a gyerekekkel. Ila szemében már nyoma sem volt a haragnak, mégis jobbnak láttam elkerülni őt, elvégre ki tudhatta, mi forog abban a zavaros fejében?

Alacsonyan járt a nap, mire hazaértünk, de nagymama akkor sem pihent, serényen nekilátott az otthoni teendőknél. Első dolga volt kitenni az udvarra a bádogteknőt, beleöntötte a hambiton álló vödörből a naptól felmelegedett vizet, aztán minden könyörgésem ellenére csupaszra vetkőztetett, és engem is belerakott a teknőbe. Kezébe kapta a mosósappant, és alaposan lecsutakolt. Tele is lett a víz törekkkel. Hozott egy fazék tiszta vizet, egyszerűen rám öntötte, aztán kikapott a teknőből és hagyta, hogy a fáradt nap utolsó sugarai szárítsanak meg. Nem is törődött velem többet, amíg az állatokat el nem látta, pedig nagy szükségem lett volna rá, vizes testemet ugyanis kívánatos áldozatnak tekintette egy hatalmas pöcsik légy. Hiába szaladgáltam visítózva fel-alá az udvarban, a dög jó nagyot csípett a karomba, még a vér is kiserkedt a helyén. Eszeveszett sivalkodásomra nagymama lélekszakadva rohant elő a disznóktól.

- Mi ván? Mit visongász, mint á disznó, ákit ölnék?

- Megcsípett a légy – mutattam mártír arccal a karomat.

- Mégérdéméltéd – mondta hűvösen. – Mit mívéltél szégyény Ilóvál is!

Most visszákáptád á pöcsiktűl! Örülj néki, hogy ném visz él á nágyémbér! Az ismeretlenről való félelmem tükrében a légycsípés fájdalma azonnal semmiséggé zsugorodott.

- Mi az a nágyémbér? – kérdeztem borzongva.

- Áz ott á fálon – mutatott a szomszéd ház tűzfalának repedésére, amelybe elegendő fantáziával emberformát is lehetett képzelni. – Á nágyémbér élviszi á zsókjában á rossz gyérékékét.

- Hova viszi?

- Ázt sénki sém tudjá – ingatta fejét nagyanyám. – Visélkédjél jól, oszt ném lész báj. Gyéré, ádok vácsorót.

Mit mondjak, alig ment le a torkomon néhány falat, pedig finom libazsíros kenyér volt zöldhagymával. Vacsora után nagymama bevitt a kamrába, nagyapám ágyába, ahol nyáron aludni szoktam, és elmondott egy mesét a csodaszép királykisasszonyról meg a kiskondásról, aki elnyerte a királytól lánya kezét és fele királyságát. A mese után indult volna kifelé, hiszen még bőven akadt dolga; megfőzni másnap reggelre a disznók moslékját, megfejni a teheneket, beteregni a tyúkokat az ólba, de én megállítottam.

- Nagymama! Holnap bocsánatot kérek Ilától.

Biccentett, aztán visszajött az ajtóból, és egy puszit nyomott az arcomra.

- Most mó áluđj, hónáp korón kelőnk!

Aludtam volna én szívesen, elvégre elég fárasztó volt a nap, de az ágyam az ablak mellett állt, és onnan épp a szomszéd ház falára láttam. A lassan leereszkedő szürkületben a falon lévő emberalakhoz hasonló repedés mintha megmozdult volna. Ijedten fejemre húztam a takarót, és sűrűn fohászkođtam Isten szent anyjához, aki szép kék ruhájában ott állt a nagymama komódján, hogy ne engedje, hogy a nagyember a zsákjába dugjon és elvigyen. Erősen hittem, hogy teljesíti a kérésemet, hiszen ő sosem aludt, mert mindig nyitva volt a szeme, így biztosan könnyű lesz neki vigyázni rám. Annyira erősen kértem, hogy észre sem vettem, mikor léptem át az álom kapuját. Ott már nyoma sem volt a nagyembernek, csak Isten szent anyjának szép, mosolygós arcát láttam.

Hagymaszárleves és bankók

Míg gyermekeim nagy élvezettel ették a cukros kukoricamálét, azon gondolkodtam, hogy sok városi emberben az a tudat élt, és él még ma is, hogy a falusiak a sonkát is libacombbal eszik. Ma már nem szükséges vidéken élni és állattartással foglalkozni, aki húst akar enni, az megveszi a boltban, akár minden nap. Belép az ember egy üzletbe, és elégedetten konstatálja, hogy a húspultban és a hűtőládákban is megfelelően bőséges a választék. Nem kell érte hajnalban kelni, takarmánnyal vesződni, lemondani az utazgatásról, ami egy paraszt számára elérhetetlen, hiszen az állatokra minden nap gondot kell viselni. Amiért az ember keményen megdolgozik, azt jobban meg is becsüli.

Nagyszüleimnél hús csak hétvégén került az asztalra. Akkor nagyanyám levágott egy tyúkot vagy libát és fenséges ebédet rittyentett. Disznóhúst csak télen, disznóvágáskor fogyasztottak. Ilyenkor kaptak a rokonok is, aztán ették, ameddig volt. A szalonna, a sonka és a füstölt kolbász viszont csaknem egész évben kitartott. A falusiak tudták, hogyan kell a természet rendjének megfelelően étkezni, pedig nem olvastak el egyetlen reformszakácskönyvet sem. Igaz, akkoriban még nem is létezett ilyesmi (szerencsére, különben éhen is haltak volna). Nyáron gyakran került az asztalra tészta, macsánka (máshol egyszerűen csak paprikás krumpli), töpörtyűs krumpliganca (ismertebb nevén dődölle), bab, kukoricamálé. Ezeket szerettem, de vesztetre ott volt minden ételük legborzalmasabbika, a hagymaszárleves. Azzal engem a világból is ki lehetett volna kergetni. Sosem tudtam megérteni, hogy annyi finomság mellett, nagyanyám miért főzi olyan előszeretettel azt a szörnyű lötytyöt.

Vegyük például azt a napot, amikor reggelire ropogósra sült szalonnát eszünk lágy fehérkenyérrel, teával. A szalonnaszelet bevagdosva, pirosra sültve, kakastaréjt formázva, aranylós zsírban úszkál a tányéron. Az ember lánya először harap egy harsogós-roppanóst a sült szalonnából, aztán nagyot csippent a foszlós kenyérbélből, beletunkolja a zsírba, és hamm, gyorsan a szalonna után küldi. Mindezt leöblíti egy korty kellemes édes-savanykás teával, és máris a mennyben érzi magát. A tízórait elfogyasztott libazsíros kenyér zöldhagymával csak még inkább megkoronázza a reggeli élményét. Ezek után joggal arra számíthatunk, hogy az ebéd mindezeket túlszárnyalja majd, de akkor jön a hagymaszárleves, hogy romba döntsen minden álmot. Tulajdonképpen sima krumplilevesről van szó, csak tejföl helyett a tízórait elfogyasztott zöldhagyma apróra vágott szára úszkál benne.

Nagyanyám váltig ragaszkodott hozzá, hogy a puhára - mondjuk ki egyenesen, taknyosra - főtt hagymaszár darabokat is egyem meg, amelyeket gondosan sorba rendezve, mint nem kívánatos elemeket elhelyeztem a tányérom szélén. Azt állította, hogy tele van vitaminnal, de én nem hittem neki. Furcsák voltak a felnőttek, mindig azokra az ételekre mondták, hogy sok vitamin van benne, amelyeket a legjobban utáltam. Sosem felejttem el, egyszer a napköziben sárgarépa főzelék volt az ebéd. Mindenki undorodott tőle, hát persze, hogy a tanár néni előadást tartott nekünk a sárgarépában rejtőzködő vitaminok hasznosságáról, csak hogy megegyük. Az érvek természetesen nem hatottak, és mindenki próbált a maga módszere szerint kibújni a főzelékevés borzalmas kötelessége alól. Néhányan ahhoz a cselhez folyamodtunk, hogy kanalunkkal minél laposabban szétterítsük a tányéron, hátha úgy kevesebbnek látszik. Sajnos a tanárnőt nem lehetett ilyen átlátszó trükkökkel félrevezetni. Elővette leghatékonyabb érvét, vagyis, hogy addig nem állhatunk fel az asztaltól, amíg lát valamit a tányárunkon. Ellenállásunk lassan, de biztosan megtört, és undorodva bár, de magunkba gyömöszöltük a hidegtől már megmerevedett gusztustalan masszát.

Nagyanyámnak is megvoltak a maga eszközei hagymaszárelleses lázadásokkal szemben. Miután minden rábeszélése falra hányt borsó maradt, mint megfelelően hatásos, legvégső fegyvert, harciasan felmutatta a fakanalat. No, nekem sem kellett sokáig mutogatni, felpattantam az asztaltól, és uccu, ki az udvarra. Nagyanyám fűgén utánam vetette magát, de koromnak köszönhetően én voltam a gyorsabb. Tökéletesen tisztában voltam vele ugyanis, hogy a fakánál nem csak főzésre jó, és nagymama meglehetősen vitézül forgatta, bármire is használta. Nem először történt már köztünk efféle ebédközi civódás, úgyhogy nekem már megvolt a magam menekülési útvonala. A kergetőzést is én bírtam jobban szuflával, így aztán a fogócska mindig ugyanúgy ért véget. Nagyanyám lihegve bebotorkált a házba, nekem pedig csak egy dolgom volt, kivárni, amíg

elszáll a haragja. Szerencsére ez általában hamar bekövetkezett, és mire visszafordultam a konyhába, már szoba sem került a dolog. Az igaz, hogy az ebédemnek is annyi volt, uzsonnáig szívhattam a fogamat.

Az egyik ilyen hagymaszár leveses napon azonban tragédia történt. Üldözésem közben nagyanyám rálépett egy kisesírkére. Már nem először fordult elő, hogy néhány apró baromfi mártírhalált halt miattam. Éreztem, hogy most nem úszom meg olyan könnyen a dolgot, ezért sokkal tovább kucorogtam a homárban (arrafelé a csúrt nevezték így), mint máskor. Felmerült bennem a világgá menés gondolata is, s ettől rögtön nagyon megsajnáltam magam. Elképzeltem, amint a pusztában vagy az erdőben kódorgok éjjel, és mindenféle vadállatok lesnek rám a fák meg a bokrok között. Amikor odáig jutottam a történet szövésében, hogy már csattant a lábamon egy hatalmas farkas foga, keserves sírásban törtem ki. Addig sirattam magamat, míg el nem bóbiskoltam.

Arra eszméltem, hogy valaki szólongat. Felnéztem, és nagyanyám szigorú tekintetével találtam magam szemben. Az meg sem fordult a fejemben, mennyire megijedt, amikor sehol sem talált. Ennek persze a legkisebb jelét sem adta, hanem rögtön rendelkezett a büntetésemet illetően. A tiszta konyhába kellett mennem, ahová a biztonság kedvéért be is zárt. Szabadulásom feltételeként a bűnbánatot és a bocsánatkérést szabta, no meg a hagymaszár leves mindenkori önkéntes elfogyasztását. Inkább meghalok, gondoltam dacosan, de ezt az elhatározásomat nem kötöttem az orrára.

Most itt máradsz, lész időd gondolkodni – mondta ellentmondást nem tűrően, és rám zárta az ajtót. Hallottam, hogy kétszer is fordult a kulcs a zárban.

Egészen biztos, hogy más büntetést szabott volna ki számomra, ha csak gyűszűnyit is sejtí, hogy régi nagy álmomat váltotta valóra. Mindig is vágytam rá, hogy a tisztakonyhában lehessenek. Ide ugyanis csak különleges alkalmakkor mehettem be, de sosem egyedül. El sem hittem, hogy ez most megtörtént, és ott állhattam a csodák kincseskamrájában. Annyi titok rejtőzött itt a fiókokban, amelyeket már régóta szerettem volna kikutatni. Elérkezett hát az én időm. Tartottam ugyan Isten szent anyjától, aki két kezét összetéve a komód tetején álldogált, és engem nézett, de úgy gondoltam, majd háttal állok neki, amikor a fiókokban kotorászok, és akkor nem látja, hogy mit csinállok. Emlékeztem rá, hogy nagyanyám egyszer azt mondta: Isten szeme mindent lát, de amikor megkérdeztem tőle, hogy Isten szent anyjának is mindenhol ott van-e a szeme, azt válaszolta, hogy nem. Azért biztos, ami biztos alapon, inkább mégis befördítettem a szobrot a fal felé, hogy semmiképpen meg ne leshessen kutakodás közben.

Most már teljes biztonságban nekiláthattam a fiókok szemrevételezésének. Volt egy nagy, zöld kredenc, több kisebb és nagyobb fiókkal. A felső fiókokban kezdtem a felfedezést. Odahúztam egy hokedlit, felmásztam rá, és

egymás után húzogattam ki a fiókokat. Mennyi kincset őrizgettek! Volt azokban fényesre koptatott pipa, fényképek, cérna spulnik, sündiszónszerűen megtűzdelt túpárna, fanyarkás illatú gyertyák és megannyi, számomra ismeretlen rendeltetésű fura tárgy. Megtaláltam azt a sok-sok fekete gömböcskéből álló gyöngysort is, amelyet nagyanyám akkor morzsolgatott a kezében, amikor egyszer sok asszony ott volt nála, és a tisztakonyhában Isten szent anyja felé fordulva mormogtak csöndesen. Ahogy nagyanyám mondta, imádkoztak. Megfigyeltem, hogy mindegyikük kezében volt ilyen gyöngyfűzér, amelynek a végén kis kereszt lógott. Nagyon szépnek találtam a fekete gyöngyöket, ezért azonnal magamhoz vettem, és a nyakamba akasztottam. A felső fiókokkal végeztem, az alsók kerültek sorra. Amikor az elsőt kihúztam, nem akartam hinni a szememnek. Sűrűn, szorosan meg volt tömve élére állított papírpénzzel. Én még ennyit együtt sosem láttam.

Nem ismertem a pénzt, de még élénken élt bennem az emlék, amikor anyukám alaposan elfenekelt egy félig elfogyasztott papír ötvenforintos miatt. Azt mondta, sok mindent vehettünk volna azon a pénzen. Nagyon megbántam, amit tettem, és dühös is voltam magamra, mert a bugyogómat is jól kiporolták, ráadásul a pénznek sem volt jó íze. Bezzeg az a kenyér, amelynek a belsejét egyszer félig kikapartam és megettem, mire a boltból hazaértem vele! Bár anyu nagyon csodálkozott, hogy fért belém fél kilónyi, az elfenekelés akkor sem maradt el, de az legalább megérte, mert a kenyér finom volt.

Kihúztam a következő fiókot. Abban is pénzt találtam. Egymás után nyitottam ki a fiókokat, összesen ötöt, és mindegyik tele volt papírpénzzel. Csak álltam ott, és bámultam megbabonázva. Először arra gondoltam, hogy egyet nyugodtan elrágcsálhatnék, biztosan észre sem vennék, de rögtön felrémlt bennem az ötven forintos kesernyés íze, úgyhogy inkább letettem róla. A második gondolatom az volt, hogy viszek haza belőle, hiszen itt úgyszólamarad elég, nekünk meg otthon kevés van. Csak azt kellett kitalálnom, hová dugjam addig, amíg haza nem utazom. Hirtelen ötlettől vezérelve elkezdtem teletömködni a ruhámat. Eszembe se jutott, hogy másnak feltűnhet, mitől növesztettem egyik percről a másikra olyan nagy hasat meg feneket. Alig vártam, hogy kiszabaduljak onnan, és eldugjam ebül szerzett pénzemem.

Szerencsére nagyapám oldotta fel a büntetésemem, és ő nem volt olyan éles szemű, mint nagymama. Csak bámult fejszóválva, amikor kinyitotta az ajtót, és én szó nélkül kislisszoltam mellette, majd elrohantam a hátsó udvarba. Szemem sarkából érzékeltem, hogy nagyanyám ott áll a hambiton és engem néz, de reméltem, hogy nem vesz észre semmit. A hombárba menekültem, ahol gyorsan megszabadultam a pénztől. Mind egy szálíg bedugdostam az egyik szalmakötegebe. Reméltem, hogy ott jó helyen lesz, amíg ki nem találom, hogy viszem haza a vakáció végén. Épp végeztem, amikor nagyapám megjelent.

- Té még kicsinyósz itténg?
- Semmit – füllentettem szemrebbenés nélkül. – Csak megnéztem, tojtak-e a tyúkok.
- Éjnyé mó, hót tudod jól, hogy ázok délelűtt tojnak.
- Azért még tojhatnak délután is, nem? Mondjuk, ha valamelyik későn kelt fel, vagy lustálkodott egy kicsit – próbáltam kimagyarázkodni.

Nagyapa megrázta a fejét, mint mindig, amikor megállapította, hogy milyen furcsa vagyok, aztán megkérdezte: – Éhen vágy-é?

- Igen – bólintottam. – Nem is ebédeltem.
- Mért szófogádátlán voltól – mondta dohogva, de a szeme nevetett. – Ná menj bé á konyhába, nágyányód süttött nékéd láskót.

Nem kellett kétszer mondania, már rohantam is. A kis konyhát betöltötte a frissen sült krumplilaska illata. Nagymama éppen libazsírral kenegette a tűzhely platniján hólyagos-pirosra sült kerek lepényeket, és feltekerte, mint a palacsintát szokás. Úgy belakmároztam, hogy majd szétpukkadtam. Mennyivel jobb volt ez, mint a vajas vagy szalámis kenyér! A hagymaszárlevesről nem is beszélve. Ilyen fejedelmi uzsonnát nem mindennap eszik a városi gyerek. Indultam volna kifelé, hogy elfoglaljam magam az udvaron, de nagyanyám megállított.

- Mi áz á nyákádbá?
- Gyöngy – suttogtam megszeppenve. – A fiókban találtam.
- Gyöngy á nyávályót, áz áz olvasóm. Kotoróosztól á fiókbá-é? – meredt rám szigorúan.
- Csak megnéztem, mi van benne. Olyan szép – mentegetőztem, és már vettem is ki a nyakamból. – És nem is olvasó, hanem gyöngy. Nincsenek benne betűk. Vissza akartam adni – motyogtam.

Nagymama közbevágott.

- Ném kéll! Há tétszik, nékéd ádom, lá! Csák él kéllétt vóná kérnéd.

Mindént nékéd ádok, ámit csák szérétnél. Tudod jól. Csák szóljól!

Így aztán maradt a nyakamban a rózsafüzér vagy olvasó, de már egyáltalán nem tűnt olyan kívánatosnak. Ráadásul más is nyomasztotta a lelkemet. Lefekvés után sokáig rágódtam, hogy miért is nem vallottam be az ellopott pénzt. Rosszul éreztem magam miatta. Biztosan azt is megkaptam volna, ha kérem. Most már megbántam az egészét, de restelltem elmondani. Jó lett volna, ha Isten szent anyja meghallja, hogy magamban bocsánatot kértem, de mivel nagymama szerint Istennek nagyobb a füle meg a szeme, így reméltem, hogy legalább ő tudja. Keményen elhatároztam, hogy másnap reggel első dolgom lesz visszacsempészni a pénzt a tisztakonyhába. Csakhogy Isten, vagy az ő szent anyja, azóta sem tudtam rájönni, melyikük lehetett, nem akarták, hogy megússzam a dolgot.

Másnap reggel arra ébredtem, hogy nagyapám lerántja rólam a takarót. Nem kellett mondania semmit, a kezében tartott bankóköteg beszélt helyette. Ijedten ültem fel az ágyon, és a lehető legkisebbre húztam össze magam.

- Hót mó lopsz is? – kérdezte szigorúan. – Ném elég, hogy gyilkolod á kislibókot, pázárlod á kényérét, most még lopod á pénzt is? Hónyszor vót, hogy ném ádtuk ódá, ámit kérsz?

Jaj, de fájt az a kemény tekintetet! Máskor úgy tudott simogatni, mint a bársony, de most felért egy ostorcsapással. Megráztam a fejem, s már folytak is a könnyeim. Borzasztóan szégyelltem magam, legszívesebben elsüllyedtem volna a föl alá. Hát persze, hiszen sosem tagadtak meg tőlem semmit. Bántam, bántam, de ami történt, megtörtént. A büntetést szinte kívántam, mert éreztem, hogy a bűnnek valahogy ki kell egyenlítődnie, helyre kell billennie az igazság mérlegének.

Később nagyanyám elmondta, hogy azok a milliós bankók nem érnek semmit, és egy köteg bankjegyből már akkor sem lehetett egy tojást sem megvenni, amikor még érvényben volt a pengő, de akkor engem még ez sem tudott megvigasztalni. Napokkal később a szomszéd lánnyal már boltost játszottunk a millpengőkkel, de én játék közben sem tudtam elfeledkezni nagyapám csalódott arcáról, a tekintetében megülő szomorúságról.

Parasztnak lenni dicsőség

Talán nyugodtan mondhatom, hogy gyermekkorom legszebb emlékei fűződnek a nagyszüleimhez. Sajnos az én gyermekeim szeretett nagyapámat már nem láthatták, ami nagyon nagy szomorúsággal tölt el. Az én nagyapám nem ismerte ugyan a legújabb technikai vívmányokat, és a világirodalom nagyjait sem, de tudta, mikor kell szántani, vetni, aratni, tudta, mikor kell fölkelnie, hogy ellássa az állatokat, ismerte a földet, az évszakok sajátosságait, olvasott az idők jeleiből, tisztelte és együtt élt, együtt lélegzett a természettel. Ha nem így lett volna, a városi ember éhen halt volna. Mindenkit illendően köszöntött, akivel az utcán vagy bárhol összetalálkozott. Olyankor megemelte a sapkáját vagy kalapját, és ha templomba lépett, tisztelettudóan levette a fejéről. Amikor a nap felbukkant a horizonton, ő is kikelt ágyából, és nyugovóra is a nappal együtt tért. Gyermeke tanárát, orvosát, a postást nem oktatta ki, nem akart mindenkitől okosabb lenni. Büszke volt paraszti mivoltára. Miatta, miattuk akartam én is mindenáron paraszt lenni, elnyerni ezt a státuszt, mintha valami nagy kitüntetés lenne.

Sosem felejték el egy meleg nyári reggelt, amikor kapálni mentünk nagyanyámmal a kukoricaföldre. Barnára sült erős lábszárát figyeltem, ahogy ütemesen lépkedett előttem. Vállán a két kapát vitte, hátán a nyakába kötött

batyut. Mezítláb volt, mégsem kapkodta talpát a felforrósodott, porral borított úton. Bezzeg én! Nagyokat szökdécseltem, közben sivalkodtam, mint az újévi malac, főként amikor egy-egy kavics is került a lábam alá.

- Jajjjaj! Éget, éget! – meg – Szúr! Szúr!

Hátra sem nézett, úgy mondta:

- Né lépj az útrá! Á szélén gyéré, á fűbén!

Nem volt mit tenni, szót fogadtam, és az út menti fűben, az árok szélén gyalogoltam tovább. Duzzogtam. Szívesebben maradtam volna otthon a kislibákkal, de nagyanyám valamilyen számomra rejtélyes okból elképzelhetetlennek tartotta nélkülem a kukoricakapálást. Gyakran előfordult, hogy kettőnk akarata nem találkozott, de mindig ő bizonyult erősebbnek, és nem csak azért, mert ő felnőtt volt én meg nyolcéves. Még nem értük el a falu határát, amikor újból megkíséreltem jobb belátásra bírni. Innen még hamar hazajuthattam volna. Mármint haza, a nagyanyámék házába, mert az én igazi otthonom messze volt, nagyon messze, egy városban.

- Nagymama!

- Mit ákársz mó mégin? – Megállt, hátrafordult, és szigorúan a szemembe nézett.

- Hagy menjek vissza!

- Hogyisné! Má is elténnél láb álól néhóny kiskácsót? Ném vót elég az á hórom, áméket ténnáp ágyonüttél lá?

A kiskacsón kívül egyetlen ismerős szót sem véltem fölfedezni nagyanyám szóáradatában, de annak meg nem volt semmi értelme, így hát megpróbáltam kicsikarni a sajnálatát.

- Fáj a lábam, megszurta valami. – A lehető legszenvedőbb arckifejezést öltöttem fel, de hiába, az ő éles szeme átlátott a szitán.

- No mutássád csák!

Letette a földre a kapát, a batyut, aztán engem is leültetett.

- No mutásd! Mélik lóbád főj?

Csak két napja kezdődött a nyaralásom, nem szoktam még meg a furcsa beszédét. Igazság szerint legtöbbször egy kukkot sem értettem abból, amit mondott. Így volt ez minden évben. Mire a hazautazásra került a sor, már magam is olyan palócosan beszéltem, mint bárki a faluban, de az első napokban úgy éreztem magam, mintha egy másik országban lennék. Most is, jó lett volna tudni, mit kérdezett, de nem szívesen árultam el, hogy nem értem, mert olyankor úgy nézett rám, mint egy csodabogárra. Én őt nem értettem, ő meg engem.

Mialatt azon törtem a fejem, mit is válaszoljak, mindkét lábamat megfogta, és újra megkérdezte:

- Mélik lóbád főj?

Széleseben járt az agyam. Lóbám, főj? Mi a csuda akar az lenni? Valamit lóbál a folyó?

Tétovázásomat látva mindkét talpamra ráköpött, szerencsére csak úgy tessék-lássék, aztán rám parancsolt:

- No, most mó sémmi bájá. Né tésznyélkédjél ott tovább, márs, indulónk! Többé nem mertem ellenkezni. Bár fogalmam sem volt róla, hogy mi az a tésznyélkedés, megköpködött talpamat gyorsan a fübe dörzsöltem, és megadóan követtem. Szerettem én a mezítlábasdit, de nem ilyen hosszú, forró és főleg nem ennyire göröngyös terepen. Nem lett jobb akkor sem, amikor ráfordultunk a kukoricás felé vezető földútra. A nagy melegtől és szárazságtól széles repedések tátongtak a földön, melyek közé néha becsúszott a lábam. Már nem sipítóztam, csak sziszegtem, ami a jelek szerint – merthogy rám se hederített – nem hatolt el nagyanyám füléig. Meg voltam győződve, hogy hallja, csak örömét leli benne, hogy én szenvedek.

Végre megérkeztünk a kukoricához. Ledobta a földre a kapákat és a batyut. Kibontotta az összecsomózott hamvast, elővette a vizes kulacsot, és nagyot kortyolt belőle. Engem is megkínált, de én nem voltam szomjas. Most először jártam a kukoricaföldön, és teljesen lenyűgözött a látvány. Amerre csak a szemem ellátott, mindenfelé kukorica zöldellt. Jó magasra megnőtt, én ki sem látszottam belőle. Sehogy se fért a fejembe, honnan tudja, hogy melyik a mi kukoricánk. Amikor megkérdeztem, csak annyit mondott:

- Tudom, oszt kész! Lótszik, hogy ném vágy párászt – mondta nevetve.

- Dé az vágyok! – jelentettem ki önérzetesen, mert ezt véletlenül megértettem, és nagyon rosszul esett, hogy engem nem tart parasztnak.

Erre még jobban nevetett, és ez fájt. Olyan volt, mintha azt mondta volna, hogy nem vagyok senki, nem is létezem. Márpedig én léteztem. Nagyon is. Hogy ezt bebizonyítsam, felkaptam a kikapát, és nekiláttam a munkának. Rögtön abbahagyta a nevetést.

- Micsinyósz mó té? – kiáltott rám mérgesen. Kék szeme csak úgy szórta a szikrákat.

- Nem csinyószok, hanem kapálok – világosítottam fel, de kezdeti magabiztosságom elszállt.

- Déhogy kápólsz, té isténótka, hót ném lótod, hogy kikápóltád á kukoricót á fődbúl?

A szavakat most sem értettem, de a szeme, a gesztusai, na és a földön heverő kukorica minden szónál világosabban beszéltek. Éreztem, ahogy szemem sarkában összegyűlik a könny, aztán kibuggyan és lecsordul az arcomon. Tényleg nem vagyok paraszt, gondoltam elkeseredetten. Pedig semmit sem szerettem volna jobban, mint parasztnak lenni. Csak álltam ott

megsemmisülten, összetörten, szívemben egy egész világ fájdalmával. Nagyanyám akkor megint elnevette magát.

- Ná, néhogy ríva fákadjól itt nekém! Minyő nápszómos lesz így bélőléd? No nézzé még az émbér, hát mó az orrá is folyik. Gyéré, hádd törlöm még! Ném szerétek óm á légényék, há táknyos á lyóny. Még á végén á nyákámon márászs, ném lesz kérőd.

Gyengéden megtörölte nedves szememet és orromat, aztán türelmesen megmutatta, hogy is kapál a jó paraszt. Míg ő végigkapálta a hosszú, széles ültetvény egy sorát, én alig három-négy növény tövét kapirgáltam meg, de így is dicséretet kaptam. Soha olyan jól reggeli nem esett, mint akkor, ott a kukoricaföldön. Nagyanyám kiterítette a batyuba kötött hamvast, és meséset falatoztunk a kis szalonnás, hagymás kenyér-katonákból. Evés után azonnal nekiveselkedtünk a munkának, és mielőtt a nap delelőre hágott volna, mi már hazafelé iparkodtunk a forró úton tapiskolva.

Nem nyávoztam és nem szipogtam, nem bizony. Büszkén vittem vállamon a kiskapát, és hangosan köszöntem mindenkinek, akivel csak összetalálkoztunk. A falubeliek megálltak, és elismerően bólogattak. Mindenki észrevett, és én végre éreztem, hogy létezem. Még jobban kihúztam magam, és peckesen vonultam a lábunk nyomán felverődő porban.

Nagymama simogató pillantásánál már csak egy dolog volt jobb: amikor hazaérkezve nagyapám karjaiba vethettem magamat, és boldogan elújsághalhattam:

- Nágypá, most mó én is igázi párászt vágyok!

Mosolyogva figyeltem az udvaron a tyúkokat etető gyermekeimet, és azon tűnődtem, ők milyen élményeket halmoznak fel, milyen emlékeket őriznek majd meg gyermekeik számára?

Juhász Zoltán Péterné

Emberek és állatok

Kié a ló

Az éjszaka mélységes sötétjében csendesen guggoltak a házak, gondosan őrizve a lakók álmait. Olykor felugatott egy-egy kutya, de aztán újra csend lett.

Később, némely porta felől halk neszezés szűrődött ki, lópata kopogott a földön, halk beszéd foszlányait lehetett hallani, majd szekérszörgés zavarta meg az éjszaka némaságát.

A gyümölcscsel, pálinkával, borral megrakott szekerek elhagyták a falut. Ki-ki a maga tempója szerint Tiszaigár és Tiszaörs felé vette az irányt. A

szekerek nem voltak kivilágítva, a petróleumlámpát csak akkor gyújtották meg, ha úgy vélték, hogy ellenőrzés lesz. A parasztember spórolós fajta, mert hát a szegénység ráviszi az embert.

Egy idő után lehetett kicsit szundítani a bakon, hiszen a lovak jól ismerték a járást, sokszor megtették már azt az utat. Nemsokára ki-ki magára maradt szekereivel, lovával, mert volt, aki sietősebbre vette, volt, aki ráérősebben baktatott a cél felé. Szabóék is egyedül maradtak.

A csillagok fázósan ragyogtak felettük. Az asszony is megborzongott a hűvös őszi éjszakában. Összebb húzta magán a meleg kendőt, majd az ura vállára dőlve elszenderedett.

Egyszer csak Sándor arra figyelt fel, hogy előttük valamiféle fény imbolyog. A csekélyke fény egy tányérsapkát világított meg.

- Vilma ébredj! - bökte oldalba a feleségét!

Az asszony felrezzent.

- Mi baj van? - kérdezte ijedten.

- Úgy látom, hogy előttünk valakit igazoltnak.

- Várjunk egy kicsit, nincs kivilágítva a szekér, megbüntetnek érte!

Megállították a lovakat és vártak. A hangfoszlányokból nem lehetett kivenni, hogy mi történik előttük. Váratlanul egy teherautó haladt el mellettük. A távolban hirtelen megállt. Kiabálást hallottak, aztán csend lett.

Egy idő után elunták a várakozást. Sándor megnógatta a lovakat. Beérték a teherautót, ami ott állt az út szélén. A sofőr megállította őket.

- No jó ember, nem lesz semmi gondjuk, nem fogja magukat is becsapni, mint a földijüket!

A szekéren ülők nem értették miről beszél az ismeretlen.

- Ez a gazember egy tűzoltó, aki rendőrnek adta ki magát és úgy igazoltnak, persze saját zsebre dolgozott. Szégyent hozott a tisztességes tűzoltókra! Kapott tőlem néhány nyaklevest, hogy jó útra térjen.

Vilma és a párja megnyugodtak.

A tűzoltó ekkor kászálódott ki az árokból és futásnak eredt.

Mindhárman nevettek. Aztán váltottak még pár szót és elköszöntek egymástól.

Kora délután volt, mire Tiszaigaron beérték a többi szekeret.

- Megjöttek a noszvaji szuszinkások! - kiáltott egy természetes asszonyság.

Szuszinkásoknak hívták a noszvaji parasztembereket, mert aszalt gyümölcsrel is kereskedtek. Először Tiszaigaron árulták a portékát, majd a szomszéd faluba Tiszaörsre mentek.

Megköttettek az üzletek és mivel cserekereskedelem volt, a gyümölcsért, pálinkáért, borért cserébe búzát, árpát, kukoricát vihettek haza.

A nap lenyugodni készült. Tiszaörsön menetkészen álltak a szekerek. Indulás előtt még néhány szót váltottak egymással a noszvaji parasztemberek,

majd éppen kászálódtak volna felfelé a szekerekre, amikor furcsa dolog történt. Egy helybeli, tagbaszakadt ember állította meg őket és rámutatott a hozzá legközelebb álló lóra.

- Ez a ló az enyém, tőlem vitték el az oroszok! - mondta mérgesen.

Szabó Sándor nagyot nézett, mert hát az ő lováról volt szó.

- Hallja-e jó ember, ez az én lovam, Mezőkövesden vettem a vásárban! - ellenkezett a megvádolt ember.

- Hogy lehetne a kendé, már messziről felismertem, hogy az enyém!

- Hagyjon engem békén, amíg el nem veszem a türelmem!

Szó, szót követett, körülöttük pedig egyre nőtt a hallgatóság.

Az emberek pusmogni kezdtek és találgatták, hogy kinek lehet igaza.

A tiszai emberek egy csoportja elhitte a falubeli állítását, ezért azt javasolták, hogy vegyék el a lovat a jelenlegi gazdájától. A noszvaji emberek felhördültek és a tiszaiak közül is sokan nem helyeselték az ötletet. Az emberek zajongtak, érvek és ellenérvek feszültek egymásnak. Mindenki meg volt győződve a maga igazáról.

- Csend legyen, van egy ötletem! - kiáltotta Vilmos gazda.

Egy csapásra megszűnt a vita, mindenki érdeklődéssel fordult a noszvaji ember felé.

- Azt javaslom, hogy engedjük el a jószágot, az út mindkét oldalán álljunk egymástól néhány méter távolságra és ha elmegy előttünk a ló, csapjunk rá!

- Mi értelme ennek? - kérdezték az emberek.

- Ha ezé a tiszai emberé a ló, akkor az ő portájára szalad be, ha nem, akkor valóban Sándor bátyám a tulajdonos!

Az ötlet mindenkinek tetszett csak éppen a Sándor gazda lovának nem. Szegény jószág nem értette miért csapkodják az emberek. Rémségtől kezdett, majd hamarosan betrappolt a parókia udvarára.

- A papé a ló! - kiáltották az emberek.

A kedélyek lassan megnyugodtak, mert minden falubeli tudta, hogy a papnak soha nem volt lova és ezt azon nyomban noszvajiak tudomására hozták. A parasztember lélekszakadva futott a lováért, gondolván, hogy az ügy lezárult.

- Nem addig az, a parókia csupán véletlenül szaladt be a ló! - érvelt a tiszai ember.

- Próbáljuk újra!

Az emberek vakargatták a fejüket, tanácstalanok voltak. Sajnálták a lovat, sajnálták a gazdáját, de egy idő után mégis újra két táborra szakadtak.

- Próbáljuk még egyszer, de aztán egy szó se legyen! - dörrent rájuk Vilmos gazda.

Futott a ló, pedig a csapkodások jóval enyhébbek voltak, mint annak előtte.

Megint a paphoz futott szegény jószág, így aztán eldőlt a vita.

Munkában megkérgesedett kezek simogatták a lovat, nem nagyon akarták kimutatni, de a szívük mélyén nagyon megérintette őket a méltatlanság.

- Na, bátyám, vigye a lovát, mégiscsak a magáé ez a jószág - mondták kicsit restelkedve az addig kételkedők.

Sándor gazda átölelte a ló nyakát, majd szeretettel megpaskolta és szó nélkül a szekér elé kötötte a jószágot.

Az ablakokban kicsi, sárga fények gyúltak, a vacsoracsillag is fent volt már az égen.

A szuszinkások csendesen felültek a szekerekre és elindultak hazafelé. A tisztaörsi emberek még álldogáltak egy darabig, majd lassan szétszéledtek.

Az est árnyai egyre jobban átölelték a tájat, a némaságot csak a szekerek zörgése bontotta meg.

- Okos ló ez a mi lovunk Vilma, jó helyre ment! - szólalt meg sokára a parasztember.

- Az bizony, hála Istennek! - helyeselt az asszony kicsit elszorult torokkal.

Bár nem látta, mégis biztos volt benne, hogy az ura, ez a kemény parasztember, az éj leple alatt megkönyyezi a majdnem elbirtokolt jószágot.

Bolygó

Friss tavaszi reggel volt. A nap még alig kászálódott ki az éjszaka ágyából, a vásárban már tolongott a nép. Vevők és eladók alkudoztak egymással, itt-ott már meg is köttetett az üzlet és az emberek jóízűen csaptak egymás tenyerébe, megpecsételve a sikeres alkut.

Sándor megállította a szekeret, a lovat a saroglyához kötötte.

- No, Fecske, ha minden jól megy, ma hárman megyünk haza! - veregette meg a ló nyakát, majd elvegyült a tömegben. Az emberi beszéd, a lónyerítés, a tehénbőgés egy nagy zsongássá állt össze, mintha egy óriás darázs körözött volna körülötte.

Már jó ideje keresgélt, amikor megpillantotta az almásderes lovat. Izmos, szemet gyönyörködtető jószág volt.

- Megtaláltam, amit kerestem - gondolta a gazda.

Hamar megegyeztek az eladóval, látszott, hogy az minél hamarább nyélbe akarja ütni az üzletet. A parasztember pedig igyekezett megvenni a kiszemelt jószágot, nehogy valaki lecsapja a kezéről. Kifizette a kért árat, kantárszáron fogta az új szerzeményt és a közelben hagyott szekéréhez indult.

- Két lóval könnyebb lesz - gondolta útközben.

Fecske türelmesen várta a gazdáját. Szelíd állat volt, mint egy kezesbárány, és erős, mint egy bivaly.

- Itt az új társad, Bolygó a neve! - mondta nevetve a gazda.

Nemsokára elindultak hazafelé. Fecske engedelmesen húzta a szekeret, Bolygó hátul a saroglyához kötve felvette a ritmust.

Délre harangoztak, mire hazaértek. Az öreg Sándor kinyitotta a kaput.

- Úgy látom jó vásárt csináltál! - szólt a fiához.

- Én is így gondolom-felelte a fiatal gazda, miközben eloldotta Fecskét a szekér elől.

Bolygó felnyerített, mintha értette volna az emberi beszédet. Apa és fia kedvtelve nézegették a remek jószágot.

Sándor lazára hagyott kantárszáron vezette az istálló felé az almásderest, az idős gazda is arrafelé iparkodott, félbehagyott munkája után. Az új jövevény, mintha csak erre várt volna, egy pillanat töredéke alatt megkapta a kis öreg mellén a kabátot, felemelte és rázta, mint a kutya a rongyot. Az apró ember kiabált, szitkozódott, miközben úgy csüngött a ló fogai között, mint a karácsonyfadísz.

Sándor dühösen rángatta a kantárszárat, keménykötésű parasztember volt, aki nem ijedt meg a saját árnyékától. Hamar kiszabadította az édesapját a ló szájából és abban a pillanatban tudatosult benne, hogy itt valami nincs rendben. Féktelen düh ébredt benne, a gondolat mögött azonban ott pislákol a remény, hogy majd ő megneveli Bolygót. Nagyon szerette a lovakat, értett hozzájuk.

Az apa szidta a fiát, mint a bokrot.

- Mit hoztál ide Sándor?

- Nyugodjon meg édesapám, majd én megnevelem!

- Ezt nem igen - felelte az öreg gazda, miközben tapogatta a fájó mellét és a karját, ami másnapra tiszta kék, zöld folt volt.

Telt, múlt az idő és a jóslat beigazolódott. Sándor gazdának sok baja volt az öntörvényű almásderessel. Rúgott, harapott, bárki a közelébe került, Fecskét sem tűrte maga mellett. Egyedül csak a fiatal gazdát fogadta el. Igaz, kénytelen volt, mert Sándor erős kézzel bánt a lóval, nála nem volt lehetetlen. Bolygónál a feszítő zablát is alkalmaznia kellett, ami nem engedte a lovat a maga feje után menni. A gazdájában emberére akadt a makacs almásderes.

Egyszer aztán elege lett Sándornak.

- Etel, eladom a lovat! - szólt egy este a feleségéhez.

- Nincs a földön ember, aki megvenne ilyen bolond jószágot! - csóválta a fejét Etel asszony.

Pár nap elteltével, megszületett a haditerv, ami valószínűleg az előző gazdánál is bevált. Pálinkával átitatott kenyeret adtak a lónak és a fél liter pálinka megtette a hatását. Engedelmesen kocogott a vásár felé a saroglyához kötve, a gazdasszonnyal és a gazdával a bakon. Sándor nem vitte be a tömegbe a

lovat, attól tartva, hogy ha kijózanodik, összeharapdál minden embert, állatot, aki elmegy mellettük.

Egy lókupec hamar kiszúrta az izmos, tetszetős almásderest. Megtörtént köztük az egyezség és Sándorék könnyű szívvel indultak hazafelé. Fecske mit sem törődve a világ dolgaival csendesen poroszkált az úton.

- No, egy bajjal kevesebb - mondta az öreg gazda, amikor hazaértek. Ebben mindannyian egyetértettek.

Egy hét is alig telt el, amikor kiderült, hogy a lókupec a szomszéd faluba, Szomolyára adta el a lovat. Szomolyán is megtudták ki volt a ló régi gazdája.

Az is hamar napvilágra került az új gazda, Vince számára, hogy egy öntörvényű, nehezen kezelhető lovat vásárolt. A gazda minden próbálkozása csődöt mondott. Egy idő után kezdte elveszíteni a türelmét.

Szüret idején telt be a pohár. Bolygó, a szőlővel alaposan megrakott szekeret nem volt hajlandó hazahúzni. Semmiféle ráhatás nem vezetett eredményre. Bolygó rúgott, harapott és egy tapodtat sem mozdult.

A gazdát majd megütötte a guta, egy kalapácsot ragadott magához, hogy a szavainak majd nyomatékot tudjon adni és felpaprikázva elindult Noszvajra.

- Hol van az a jó apád? - kérdezte a ház előtt játszó gyereket.

- Nincs itthon, de nemsokára jön! - mondta a gyerek megszeppenve, de alig mondta ki, Sándor hazaért. Sejtette, hogy valami gubanc lehet, amikor a dühtől veres embert meglátta.

- Mi baj van Vince bátyám?

- Tudod te azt Juhász Sándor!

- Nem én, mégis mi baja kendnek!

- Eladtad azt a csökönyös, rúgós, harapós lovat!

- Jó ló az, csak ki kell ismerni!

- Én már kiismertem, add vissza az árát!

- Lássuk hát azt a lovat! - zárta le a vitát Sándor.

Felszedelőzködtek és hamarosan leértek Szomolyára. Bolygó már messziről nyerített, amikor meghallotta Sándor hangját. Az emberek kíváncsian kukucskáltak ki a szőlősorok közül, várták, hogy mi történik. A régi gazda oda ment a lóhoz.

- Indulás Bolygó! - szólt rá szigorúan az almásderesre.

Megragadta a koci rúdját, kicsit kimozdította a szekeret állító helyéből, megpaskolta a lovat és elindult vele a Vince portája felé. Bolygó szorgalmasan húzta a szekeret.

- Vince máskor úgy vegyél lovat, hogy tanulj meg vele bánni! - mondták nevetve az emberek.

A gazda mérgesen legyintett és elindult a szekér után.

- No hát, kendnek azt ajánlom, hogy ismerje ki a Bolygó természetét, nem rossz ló ez, csak kicsit akaratos! - mondta Sándor, miután gond nélkül beértek a portára.

Barátságosan megveregette Vince bátya hátát, majd a bajusza alatt mosolyogva elköszönt.

Az új gazdának nemigen sikerült a jó tanácsot megfogadni, mert Szomolyán évekig fennmaradt a mondás:

- „Ha nincs bajod, vedd meg a Vince lovát!”

Sári

A parasztember mindig nagy becsben tartotta a lovat. A megélhetését biztosította, a létért való küzdelemben. Társa volt a kemény paraszti munkában. Ha lovat vásárolt, elsődleges szempont volt a ló kifogástalan fizikai állapota, másodsor, hogy az feltétel nélkül szót fogadjon a gazdájának.

Amikor Sándor gazda kénytelen volt túladni makacs és önféjú Bolygó nevű lován, úgy gondolta, hogy ideje új jószágot hozni a portára. Az elgondolást tett követte, a legközelebbi vásárban megvette a kiszemelt állatot. Izmos, erős ló volt a Sári s a gazda nagy reménnyel kötötte be az istállóba. Eleinte úgy tűnt, hogy kitűnő vásárt csinált, bár a jószág akkor még csak apró próbákon volt túl. A bajok akkor kezdődtek, amikor már nehezebb munkára akarta fogni az állatot. Sári türelmesen álldogált amíg megrakták a szekeret, azonban akkor is türelmesen álldogált, amikor el kellett volna indulnia. A parasztember a szelíd rábeszéléstől kezdve, a keményebb eszközökig mindent megpróbált, de csak keservesen tudta munkára fogni a lovat. Amikor Sári nem óhajtott elindulni, a fájdalomnak se mozdult, azonban, ha elment mellette egy szekér nekilődött, és addig meg sem állt, amíg elejébe nem került. Nem bírta elviselni, hogy megelőzzék.

- Mondhatom megint jól bevásároltál fiam, versenyló ez, nem igásló! - csóválta a fejét az öreg gazda.

- Hagyja el édesapám, már nincs mit tenni! - bosszankodott Sándor.

A parasztember szerette az állatokat, jó sora volt mindnek a keze alatt. Értette őket, pedig minden jószág más természettel bírt. Ló is sokféle megfordult már a portán egészen gyermekségétől fogva.

A Sári kemény kihívás volt számára.

Egyszer olyan történt Sándor életében, ami se azelőtt, se azután és amire szegyenkezve gondolt vissza később is. Miskolcra indult a gazda, alaposan megrakott szekérrel. Gyümölcsöt vittek a piacra. Sári csoda módon egy szóra elindult, azonban amikor a falu vége felé jártak, hirtelen megállt. Akkor aztán se té, se tova. Tapodtat sem mozdult, se szép szó, se ostor nem használt. Sán-

dort előntötte a pulykaméreg. Elképesztő, meggondolatlan tette ragadtatta magát. Leugrott a bakról, lehúzta a ló fejét és tehetetlen dühében beleharapott az állat fülébe. Azon nyomban meg is bánta, de úgy érezte, hogy a hónapok óta felgyülemlett feszültségtől egy pillanat alatt megszabadult.

- Sóval jó a fili, Sándor! - kiáltotta oda nevetve egy öregasszony, aki szemtanúja volt a jelenetnek.

- Törődjön a maga dolgával! - bosszankodott a parasztember.

A különös nógatás azonban megtette a hatását, Sári úgy nekiindult az útnak, mintha versenyben lett volna. Meg sem állt Miskolcig.

Egy késő őszi napon, idős falubelije kopogtatott be Sándorhoz.

- Mi járatban Miklós bátyám?

- Fuvarosra volna szükségem, el kéne adni a hátikat!

- Már nem sok őszi munka van, lehet róla szó bátyám.

- Jó lenne, ha fizetségképpen segítenék neked a munkában?

- Megegyeztünk bátyám-nyújtotta a kezét Sándor.

Még javában pislogtak a csillagok az égen, amikor a szekér megállt az öreg portája előtt. Felrakták a hátikat a kocsira és útnak indultak Verpelét felé.

Sári, eladdig meglepő módon engedelmeskedett, amíg a faluból kiértek, de aztán mintha egy láthatatlan sorompót engedtek volna le az orra előtt, hirtelen megállt. Sándorban baljós érzések kezdtek motoszkálni. Mindketten lekászálódtak a kocsiról és nógatni kezdték a lovat. Megfogták a kocsi rúdját és közös erővel kibillentették a szekeret állító helyéből. Valamennyit haladtak előre, de mihelyt fel akartak ülni a bakra, a ló újra gyökeret eresztett. Sándor akkor újra megfogta a kocsi rúdját, Miklós bátyó hátul tolta a szekeret. Sári kényelmesen ballagcsált, mintha semmi sem lenne rábízva. Nagy távolságot tettek meg így, amikor a távolból szekérzörgés hallatszott.

- Miklós bátyám, pattanjunk fel a kocsira, mert Sári mindjárt elrepít bennünket Verpelétre! - szólt a fiatal gazda.

Az elgondolás helyesnek bizonyult. Amikor a másik szekér elhaladt mellettük, Sárit elkapta a harci ideg. Vágtába kezdett és valóban hamarosan beértek Verpelétre. Délutánra az összes hátit eladták és indultak hazafelé. Amikor az úton egyedül voltak, Sári csak ímmel-ámmal rakosgatta a lábait, de ha szekérzörgést hallott, szinte szárnyakat kapott.

Végre hazaértek Noszvajra. A férfiak kezet fogtak egymással és megegyeztek, hogy másnap együtt fordítanak a szőlőben.

- No Sándor régen fáradtam így el, még ilyen makacs lovat nem láttam! - mondta az öreg.

Elköszöntek és ki-ki ment a maga hajlékába.

Másnap a parasztember hiába várta a falubelijét, az nem jelentkezett.

- Te Vilma, mondd meg a testvérednek, hogy nem tudok menni fordítani a szőlőbe, mert a pi-pi-pipámat se bírom felemelni, úgy kifárasztott a lova! - mondta Miklós bátyó a gazda nővérének.

Sándor jót nevetett az üzeneten és igazat adott az öregnek.

A történet a mai napig fennmaradt a családi legendáriumban s ha valaki nagyon fáradtnak érzi magát csak annyit mond: „úgy elfáradtam, hogy a pi-pi-pipámat sem bírom felemelni.”

Fecske

A telihold, mintha minden fényét beöntötte volna az apró ablakon, szinte napali világosság volt a kicsi szobában. Az éjszaka csendes volt. kint semmi nesz, bent is csak a gyerekek és az asszony egyenletes szuszogását lehetett hallani, de Sándor gazda nem tudott elaludni, nyugtalanul forgolódott az ágyban.

- Mi bajod van, miért nem alszol? - suttogta az asszony.
- Eladom a Fecskét! - felelte a gazda
- Mit csinálsz?
- Holnap felviszem Csernelybe, egy módos gazda, jó lovat keres, már beszéltem vele.
- Megbolondultál?! Ilyen lovad még soha nem volt és nem is lesz!
- Azért kapok érte két ló árát, két ló mégiscsak nem egy.
- Te tényleg megbolondultál!
- Édesapám is ezt mondta.
- Ne add el, szófogadó, erős jószág!
- Már eldöntöttem holnap viszem.

Az asszony mérgesen legyintett, ismerte az urát, ha már eldöntötte, fölösleges volt minden szó.

Kora hajnalban szekér elé fogta Sándor a lovat és elindult a bányászfaluba, Csernelybe.

Az öreg, szeretettel megpaskolta a lovat, mielőtt a fia kivezette volna a kapun, majd fájó szívvel nézett a távolodók után.

- No fiam, ilyen lovad se lesz többet! - mondta szomorúan.

Sándor kedve se volt felhőtlen, de vigasztalta magát, hogy a muszáj nagy úr. Két ló mégiscsak nem egy.

Reggelre ért Csernelybe. Amikor a faluban élő rokonának, Gábor unoka-öccsének a háza elé ért, kifogta a lovat a szekér elől. A találkozó ott beszélte meg már korábban a vevővel.

Hamar előkerült a rokon és együtt várták a csernelyi gazdát. A falut nagyobb-részt bányászok lakták, akik Farkaslyukra, a szénbányába jártak dolgozni. Csernelyben alig volt parasztember, mert kevés volt a jó, megművelhető föld.

Amíg Sándor és a nagybátyja várakoztak, egyre több bányász csatlakozott hozzájuk. Beszédbe elegyedtek. Sokan megdicsérték a lovat, jó kiállítású jószág volt a Fecske. Már egészen nagy csoportosulás támadt, amikor odaért a csernelyi gazda.

- No, Juhász nézzük, mit tud a ló! - paskolta meg a Fecske nyakát a vevő.
- Erős, kezes jószág ez.
- Majd elvállik!
- Hogy akarja próbára tenni?
- Fogja be kend, aztán vezesse le a patakmederbe! Ott megrakjuk kavics-
csal a szekeret, ha sikerül kihúznia a mélyedésből, tényleg erős jószág!
Akkor megveszem, jó áron.

A bányászok kíváncsian követték őket. Sokan úgy vélekedtek, hogy a meredek parton képtelenség lesz ekkora teherrel kijönnie a Fecskének. Kevesen voltak, akik mellette tették le a voksot.

Az emberek segédkeztek felpakolni a kavicsot a szekérre, majd kíváncsi-
an, szinte a lélegzetüket visszafojtva szemlélték az eseményt.

Sándor gazda megnógatta a lovat és Fecske nekilódult. Minden izmát megfeszítve kitartóan húzta kifelé a mederből a szekeret. A meredek part, nehéz feladat elé állította Fecskét, azonban a remek jószág igen kitartóan igyekezett megoldani a feladatát. Már csupán néhány méter nehéz szakasz volt hátra. Látszott, hogy egyre jobban fárad, de az is látszott, hogy nem akarja feladni. Az utolsó méternél már majdnem térden állva húzta a nehéz terhet. Az emberek felkiáltottak. Sajnálták a jószágot és biztosra vették, hogy nem sikerül neki a próba.

Fecske azonban eltökélt volt és minden erejét összeszedve, kihúzta a szekeret a patak meredek oldalán.

Döbrent csend támadt, majd elismerő szavak hangoztak el 'és kis idő múlva minden ember ott tolongott Fecske körül. Simogatták, dicsérték a jószágot.

- Megveszem a lovat, tényleg derék állat ez - mondta a csernelyi gazda.

Egymás tenyerébe csaptak. Fecske sorsa eldőlt. Sándor elindult hazafelé, a bányászok szétszéledtek. Pár nap múlva, kölcsönként ló húzta a szekeret Csernely felé, Fecske a saroglyához kötve baktatott az úton. Sándor rosszkedvű volt, de már a két ló haszna lebegett a szeme előtt és ez némileg javított a hangulatán.

- Jó helye lesz nálam, legyen nyugodt kend! - mondta a ló új gazdája.
- Elhiszem - felelte Sándor és még egyszer, utoljára megpaskolta a Fecske hátát, majd Noszvaj felé fordította a kocsi rúdját.

Néhány nap múlva két sárga ló vette birtokba a Juhász porta istállóját. Az öreg gazda mogorva volt, sajnálta Fecskét, de megértette a fia döntését is. Két ló, mégiscsak nem egy.

Teltek a napok, a hónapok, a kemény paraszti munka elfedte az érzelmeket. A parasztember nem engedhette meg magának azt a luxust, hogy a múlton rágódjon. Voltak sokkal fontosabb, megoldandó feladatok, amiknek eredményeképpen kenyér került az asztalra.

Két év múltán a lovakat, a tehenet, két üszöborjút, a szekeret, a boronát, az ekét, mindent, ami a megélhetését jelentette a családnak, elvitte a Tsz.

A bika

- Gyere Tomi, indulunk! - szólította Sándor gazda a kutyát.

Nem kellett kétszer mondania, a vörös szőrű, nagy testű eb máris a kapunál termett. Sándor átvette asszonyától az elemózsiát, aztán kerékpárra ült és elindult Tomival a Tsz tanyára. Nyugodt szívvel jött el hazulról, hiszen a jószágokat a felesége is el tudta látni. Nem sok maradt amióta bekényszerítették a Tsz-be. A kényszerítés a tanácsházán történt, csúnyán megverték. Mérheterlen dühöt és szégyent érzett. Keménykötésű parasztember lévén, senki nem mert kezét emelni rá, csak a hatalom tiporhatott ilyen gyalázatos módon a lelkébe, minden következmény nélkül.

Ló, tehen, szekér, eke, borona, minden öblébe került. Méltatlan helyre.

Ha erre gondolt, pillanatok alatt előntötte a tehetetlen düh. Úgy beletaposott a pedálba, hogy Tomi alig bírta a nyomában maradni.

Langyos, kora nyári reggel volt. A ragyogó kék ég alatt derűsen ébredezett a világ. A fűszálakon ott ragyogott a harmat, a madarak mit sem sejtve az ember gondjairól, önfeledt csicsergéssel üzték el az éjszaka otthagyt csendjét. Ha Sándor költő lett volna, bizonyára a legszebb verset írja meg azon a reggelen, de neki, parasztember lévén ez a szépség olyan természetes volt, mint a levegővétel. Szerette a földet, a jószágot, Isten gyönyörű, teremtett világát, ahogyan az apja, nagyjapja, dédapja is. Az ő tudásukat, föld-szeretetüket örökölte.

Lassan kezdett a mérge elpárologni, mire beért a tanyára, már csak a teendőire gondolt. Letámasztotta a kerékpárt, majd belépett az istállóba. Tomi leheveredett az ajtó mellett, mert tudta, hogy a gazda egy darabig nem kerül elő. A tenyészbikák némelyike felpillantott, amikor meghallotta Sándor lépteit, aztán egykedvűen eszegettek tovább. Egyedül Gyilkos a legnagyobb és legerősebb bika toppantott dühösen. Nehezen viselte az ember jelenlétét, ez alól a gondozója sem volt kivétel. Sándor szinte kudarcként élte meg ezt a távolságtartást. Minden jószág kezes bárány lett a keze alatt, de Gyilkos nem adta be a derekát. Ha pedig idegen talált bemenni az istállóba, azt lehetett gondolni, hogy az épületet pillanatok alatt lerombolja iszonyú dühében. Rúg-kapált, fűjt, félelmetes látványt nyújtott. Azt, hogy tragédia ne történjen, az a vastag lánc akadályozta meg, amivel két oldalt a jászolhoz volt kötve. Kezelhetetlensége miatt kapta a Gyilkos nevet.

A tehenészek hatan voltak. A bikák és tehenek körül sok volt a teendő. Az etetés, ganajozás, itatás egész napi kemény munkával járt. Ha valaki „hosszú-zott”, azt jelentette, hogy kora reggeltől, késő estig a tanyán kellett lennie, s az volt a feladata, hogy felügyelje a jószágokat és elvégezze az elmaradt munkát. Ha Sándorra került a sor, tudták a munkatársak, hogy másnap szépen megcsutakolt jószágokat visznek itatni. Mindig becsülettel végezte el a feladatait, ezért tisztelték a tehenészek.

Egy nap háromszor vitték itatni a teheneket, majd a bikákat, a közeli gémeskúthoz.

Ezen a napon is a tehenek után a bikák kerültek sorra az itatásra. Gyilkosról is lekerült a lánc s a többivel együtt terelték a gémeskút felé.

A Tsz tanyával szemben egy asszony sétálgatott, a hatalmas vadgesztenyefák alatt. Pesti hölgy volt, aki szabadságát töltötte Noszvajon.

Gyilkosnak szemet szúrt a ruha élénk színe. Irányt váltott és vágózni kezdett az asszony felé, aki rémületében az egyik fa mögé ugrott. A felbőszült, több mázsás állat olyan erővel rontott a vastag törzsű fának, hogy azt lehetett gondolni, az tövestől kiszakad a földből. Az asszony kétségbeesetten kiáltozott, a bika újra és újra dühödten támadt. A gondozók, akik itatni vitték a bikákat, nem mertek a közelébe menni. Tisztes távolságból, kezüket tördelve hallgatták a megtámadott asszony jajgatását, a gesztenyefa nyögését.

- Sándor! Sándor! Gyere gyorsan, nagy baj van!- kiáltozták rémülten.

Társuk szinte azonnal ott termett, egy nagy csundrival / vastag somfabottal / a kezében, Tomival a nyomában és megkezdődött az ember és az állat gigászi küzdelme. Az erős parasztember úgy pörölte a jószágot, ahogy csak bírta, de a bika nem adta fel, újra és újra támadt. A hatalmas test hihetetlen gyorsan mozgott. Tomi a bika körül futkosott, látszott, hogy fogást keres a természetes jószágon, féltette a gazdáját és mindenáron segíteni akart neki. Egy alkalmas pillanatban nagy lendülettel ugrott fel a bika hátára és teljes erőből harapdálni kezdte az állat nyakát. A legjobbkor, mert Sándor akkora már vesztségre állt, annak ellenére, hogy igen megtermett volt, az emberfeletti küzdelem kifárasztotta. A bika próbálta lerázni Tomit a hátáról, mert a kutya éles fogai mély sebeket ejtettek rajta, de nem tudott szabadulni. Sándor összeszedte minden erejét és kihasználva azt a pillanatot, amikor Tomi teljesen elvonta Gyilkos figyelmét, villámgyorsan elkapta a bika szarvát. Ekkor merészkedtek oda Sándor társai és közös erővel láncra verték a veszedelmes állatot.

Az asszony zokogott. Reszketve, kimerülten rogyott a fa tövére. Bizonyos volt, hogy a veszélyes noszvaji kalandot soha nem felejtí el.

Sándor megsimogatta a kutya fejét, elismerően lapogatta a hátát. A kemény parasztember nála szokatlan módon, néhány könnyecseppet morzsolt el a

szeme sarkában. Tomi teljes lényével fürdött a kényeztetés jóleső érzésében. Alázat és szeretet volt a hűséges kutya szemében, ahogy a gazdájára nézett.

Fáradtan ballagtak vissza a tanyára.

Teltek a napok. Egy nyári délelőttön nagy, fekete, csüngő hasú felhők gyülekeztek az égen. Óriás gomolyaggá álltak össze és alig várták, hogy megszabaduljanak a terhüktől. Vihar előtti csend ült a tájon.

A Tsz teherautója beállt a tanya elé. A tehenészek, nehogy a vihar a nyakukba szakadjon, sietve vezették fel a kocsira, a vágóhídra szánt bikákat. Összesen hatot. Gyilkos sorsa is megpecsételődött. Sándor szinte sajnálta, hogy meg kellett tőle válnia, mert belül, a lelkében úgy érezte, hogy ez az állat hasonlít rá. Ő is nehezen tűrte, hogy szabadságában korlátozták.

Fönt a platón Gyilkosról levette az orrkarikát és a láncot, majd odakötötte az oldalmagasítóhoz. Sándor még egy utolsó sajnálkozó pillantást vetett a jószágra, de mielőtt sarkon fordult volna, hogy leszálljon a kocsiról, az állat elállta az útját. A bika, hatalmas testével a kocsi oldala felé araszolt, lépésről, lépésre szűkítette a teret, közte és a kocsi oldala között. Sándort csapdába ejtette. A parasztember és a bika farkasszemet néztek egymással. Az állat szeméből sütött a gyűlölet, de Sándor valami mást is látott. Értelmet, büszkeséget, vadságot, valami legyőzhetetlen és fékezhetetlen őserőt olvasott ki az állat szemeiből. A parasztembert valami megérintette, valami fájdalmas érzés, amit nem tudott volna szavakba önteni.

Kiabálásra eszmélt.

- Nyissátok le a kocsi oldalát! Sándort odanyomja a bika a kocsi falához!- kiabáltak az emberek.

Az utolsó pillanatban nyitották le a kocsi oldalát, amikor már a bordáin érezte az állat ránehezedő testét. Leugrott a platóról és abban a percben eszmélt rá, hogy tulajdonképpen életveszélyben volt. Gyilkos még egyszer és utoljára „megmutatta” magát.

Sándor sokáig nézett a távolodó teherautó után. Leült egy szalmabálára és a tenyerébe hajtotta a fejét. Tomi a lábához ült.

- Betyár világban élünk Tomi! - mondta szomorúan a kutyanak és megsimogatta a fejét.

Kis idő múlva felállt és elindult az istálló felé, hogy elvégezze a még rá váró feladatot és elverje magától a lélekölő gondolatokat.

Mentében füttyentett a kutyanak.

- Gyere be az istállóba, mindjárt itt a vihar!

Tomii engedelmesen követte.

Megdördült az ég és nagy cseppekben esni kezdett az eső.

Juhászné Vanyó Erzsébet

Születésem története

Írásom anyám, apám meséiből, valamint saját emlékeimből táplálkozik. Erdély déli csücskében, Sepsiszentgyörgy közelében fekszik Illyefalva, a drága felnevelő falum. Ide kötnek az emlékek, amelyek többnyire az 1953-as évektől idézik gyermekkorom világát, de az emlékezések régebbi időkre is visszanyúlnak. Néhány jellegzetes tájszó, szófordulat, szóhasználat a székely nyelvjárás emléke. Valóságghűen, de a messzeség, a kisgyermek észlelése és a nosztalgia révén talán kissé megszépítve.

A pillanatok, amelyeket átélünk, holnapra vissza nem térő emlékekké válnak. Gyermekkorunk, ifjúkorunk jelei ott maradnak életünk helyszínein, miként a virág illata a szobában, ahová azt tettük valaha. Összekötik mai énünk azzal, aki egykor voltunk. Ha leírjuk azokat, talán megvédhetjük a memória és a fantázia tévedéseitől, megőrizhetjük a későbbi koroknak azt a világot, amely számukra már történelem, kuriózum, és remélem, hogy érték.

Nagy tél volt Erdélyben 1953-ban.

Szüntelenül havazott, vastagon belepte a kerteket, az udvart, sáncot, az utcát. A szél dühödten hordta-vitte a havat, s a kerítések tetejét is magasra tornyozta. Apám állandóan lapátolt, hogy eljuthasson az istállóba, a fásszínhez, és az udvar végén álló klozethez. Anyám, aki velünk volt várandós, jó nagy volt már, bent a házban főzött, rendben tartotta a családot. Egyszer csak hirtelen elöntötte a magzatvíz. Nagy volt az ijedelem. Apám ágyba segítette, és a bábaasszonyért sietett. Annuska néni, a bába, szerencsére a közelben lakott, jött is rögvest.

- Tegyen vizet melegedni a fűttőre - dirigálta apámnak, akinek a keze-lába remegett az ijedelemtől.

Táskájából előszedte az eszközeit, csitítgatta anyám, bátorította apám.

A vajúdas elhúzódott, de egyikünk keresztbe feküdt, sehogy sem akart megfordulni. Kimerült mindenki.

Jaj, mi legyen, rémüldöztek. A hó egyre hullt, s a Nemere hóval lepte be a városba vezető utat is.

- Kórházba kell vinni, császármetszés nélkül nincs mentség! - mondta a bába, s ijedt-kérdőn nézett apámra.

- Melegítsenek téglákat a lerben (sütő), készítsék össze a dolgokat, addig felszerszámozom a lovakat - mondta apám.

Jaj, de kint recsegett a fagy, pillanatok alatt jégcsapot kerített az emberre is. Hiába, nincs más lehetőség, meleg házban halál, vagy fagyos úttalan-úton az élet. Talán.

Apám befogta a lovakat. A szán derekába szalmát rakott, arra pokrócokat és ráfektették anyám, körbe rakták rongyokba burkolt forró téglákkal, betakarták paplannal, apám is meleg ruhába öltözött, s indultak a város felé.

Alig hagyták el a falut, megállt a lovakkal. Semmi nem mutatta az utat. Hol, merre lehet? Tarajos hótenger feküdt mindenütt. Ha sáncba hajt, ott fagynak meg! Hát a lovakra bízta a sorsunkat. Azok meg haladtak csendesesen, néha sörényükbe kapott egy-egy szélroham, apám vajúdó anyámat bízta, de az ő szíve is remegett.

Jó óra múlva elérték a várost, az út is láthatóvá vált. Apám szorongása felengedett, könnyebbülten sóhajtott. Felkaptattak a dombon fekvő kórházba, és anyámat vitték is a szőlőszobába. Az orvos császármetszéssel hozott a világra két aprócska babát. Ketten sem voltunk többek kétszázhusz grammnál. De éltünk, és anyám is. Csupán a hideg nem eresztett, s a kórtermekben dideregtek a kismamák, és az újszülöttek is.

Mi legyen? A nővérek fejszét adtak apámnak, s ő a kórház kertjében lévő fatuskókról vagdalt le annyi tüzelőnek valót, amivel begyűjthettek az újszülöttek termébe.

Egy hét múlva hazaküldtek bennünket.

Pólya helyett vattába csavartak, nehogy eltörjék valamelyik csontocskánk, tömték a kályhát, mert a hideg éjszakára még a víz is befagyott a vederben, éjszakára ágyacskánkba melegvizes palackok kerültek, s anyám tejecskéjével elindultunk az életbe.

...

Az ikertestvéremmel a kommunista rendszerben eszméltünk a világra. Szüleink beszédéből, és a valóság furcsaságai láttán éreztük, hogy valami nagy igazságtalanság történt, hiszen üresen tátongtak gazdasági épületeink, a csűr, a padlás, a pince se telt meg soha, két kecske, néhány tyúk volt összes háziállatunk.

Egyszer játék közben felmáztunk nagyapám istállójának a padlására - bár tiltott volt -, és a széna alatt rábukkantunk egy csodaszép zöld szekérre. Nem tudtuk mire vélni a dolgot, de szépen visszatakartuk szénával, leóvatoskodtunk onnan, és szaladtunk anyánknak elújságotolni a felfedezésünket. Épp akkor ért be a házba apánk is. Egymásra néztek sokatmondóan, majd figyelmeztettek, hogy erről ne beszéljünk senkinek sem. Hogy miért, azt nem magyarázták meg, nem is értettük volna meg akkor az igazat. Hogy nagyapám a saját szekerét mentette el magának reménykedve megfordul még a feje tetejére állított világ, visszakapja még azt, ami az övé volt, amiért annyi verejtéke kiömlött.

Azt már láttuk, hogy a kollektívbe került mindenük, de megérthetetlen volt, hogy miért adták oda. Anyám könnyeivel küszködve el-elmondott annyit a valóságból, amennyit megérthettünk az 1960-as évek elején.

Nem jó szántukból álltak be a közösbe. Éjjel-nappal zaklatták őket az elvtársak, előbb szép szóval, ígéretésekkel hívták a kollektívbe, aztán kényszermunkával. Apámat, nagyapámat éjnek idején elvitték Isten tudja hova, nagyanyám és anyám magára maradt a gyermekekkel, meg a nyakukra járó zaklatókkal. Éjszaka közepén is verték az ablakot, hogy lássák, bent alszik-e a házban az egyetlen szolga. Mert nagy volt ám az egyenlődsdi. De egy segítséggel nem lehetett megművelni a földeket. Hát beállottak a kolhozba.

Amikor elvitték az udvarról a mezőgazdasági gépeket, szekereket és az állatokat, a szíve majd megszakadt apámnak, lovaiért ki is esett a könny a szeméből! Hát még, amikor az a semmirekellő fogatos - akinek soha nem volt semmije, dolgozott, ha kedve tartotta - rájuk csapott az ostorral! Kinyílt apám zsebében a bicska, vérben forgott a szeme. Még szerencse, hogy anyám észhez térítette, mert nekiment volna, s a belét is kiontotta volna a senkiházinak!

Mindenüket elvették, semmijük sem maradt.

Közeledett a karácsony.

Egy karácsonyfának való fa kellene, - sóhajtozott anyám, - de honnan, hiszen elvették a kis erdőnket is!

- Hozok fenyőt éjjel, ne félj. Te készíttess a gyermekekkel díszeket - vigasztalta apám anyámat.

Színes lapokból papírláncot ragasztottunk, diót festettünk ezüst kályhafestéssel, almát hoztunk a pincéből. Anyám szaloncukrot főzött, kis formákba öntötte, finom apró süteményt készített, közepén üres karikával. Ezzel úgy lefoglaltuk magunkat, hogy nem is vettük észre, merre van apám és a nagyobb testvérem.

Sűrűn havazott, csak úgy szakadt. Amikor a falura ráereszkedett az este, elindultak az erdő felé. A baltát elrejtette a kabátja alá, nehogy megsejtsen valaki, mire készülnek. Lassan, egymás nyomába lépkedve haladtak a térdig érő hóban. A hold és a fehér hó mutatta az utat. Ha ág recsent, vagy távoli hangfoszlányt sodort fülükbe a szél, meglapultak a hóban, mint az űzött vad. Végre elérték az erdőt! Úgy ismerte apám, akár a tenyerét, hamar megtalálta a kis fenyőt. Sietve vágta ki, majd bújva, félve indultak haza.

Hogy felelhetné el apám, hogy a saját erdejéből kellett lopnia a fenyőcskét! Tolvajjá tette az új rendszer. Nehezen viselte a megalázást, de a gyermekeknek kell angyaljárás, ne érezzék ők is a bajt, bánatot. Amire hazaértek, mi már aludtunk. Anyánk a cukrot csomagolgatta a papírokba, és a saját ruháit szabta fel, hogy ruhácskát, ingeket varrjon ajándékba. Másnap az istálló feletti padláson feldíszítették a fácskát. Este anyákkal a nagyszoba ablaka előtt kémleltük az eget, hátha meglátjuk az angyalokat, énekeljük a Mennyből az angyalt, a Kis karácsonyt. Hirtelen kivilágosodott a konyha, rohantunk ki oda. Istenem, de örültünk! Tátott szájjal bámultuk a szép karácsonyfát.

Csak apám, s anyám arcán feszült még a gond.

Nemhiába. A gazdaságok élére máshonnan hoztak elnököket, akiről mindenki tudta, hogy igazi pártelvtárs, életében nem volt egy kapa földje sem. A helyi gazdaembereket - akik értettek a földek műveléséhez, állattenyésztéshez, ismerték a talajviszonyokat, meg egymást - távol tartották a vezetéstől, dolgozhattak a földeken közösen, de tanácsot nem adhattak. Amire év végén részesedést kaphattak volna munkájuk után, alig maradt valami, szétlopkodták, amit lehetett, s a rossz gazdálkodás következménye is növelte a veszteséget.

Állítólag virult a szocialista jólét, de egyre szegényebb lett a dolgozó ember. Apám gyönyörű lovait párthú embernek adták oda dolgozni, akinek a ló csak állat volt, nem értett a gondozásukhoz, s pár év alatt tönkre tette őket. Ez történt mindennel. A kollektívvelnök parancsolt mindenkinek, papnak, tanítónak, tanárnak, s ha valaki megkérdőjelezte „okos” gondolatait, repült az állásából.

Az ezerkilencszázhatvanas évek derekán az évi munka után alig jutott valami a **kollektív**ből, egy disznót sem tudtak tartani, tehénről nem is beszélve. Pénzt egyáltalán nem kaptak, de az élethez, a gyermekek taníttatásához szükség volt rá.

Mindent megpróbáltak, hagymát, káposztát termeltek a kis háztáji kertben, azzal fizették a közeli városba került testvérem iskolai bentlakását, edényekben krizantémot termesztettek a pincében, amelyeket ősszel a napra téve gondosan ápoltak. Az apró virágbimbókat lecsípték, hogy egy nagy virág legyen a szalon, apám koszorúkat készített halottak napja előtt, anyám pedig megtűzdelte a virágokkal. A piacon kevéske pénz ebből is került. De nem volt elég, így apám-más falubeliekhez hasonlóan, munkát keresett a harminc km-re levő brassói gépgyárban. Minden reggel négy órakor kelt, délután ötkor érkezett haza a buszjáratral. Utána még a kertben kapálgatott, tett-vett a ház körül. Sajgott a szívem érte, de ő soha nem panaszkodott. Talán nem is az egész napos gyári munka volt számára a legnehezebb, hanem a munkahelyen való értekezés. Nem tudott románul, hiszen a falu színmagyar volt, iskolás korában a román tanító inkább dolgoztatta a gyermekeket, semmint tanította volna. Szerencséjére voltak Brassóban magyarul beszélő munkások is, akik segítettek beletanulni a munkába, megtanulni néhány alapvető román szót.

Anyám hordta nálunk a kalapot, ez természetes volt mindannyiunknak. Közösen beszélték meg a tennivalót, egy pillanatra sem merült fel, hogy az történik, amit anyám elgondolt. Nem volt abban hiba soha. Talán, mert anyám erős véleménnyel rendelkezett, no meg előre gondolkozott, tervezett, apám pedig megszokván az otthoni rendet, ahol legkisebbnek Hallgass volt a neve, mindenben helyeselt. Így aztán remekül összeillettek. Voltak ellenérvék is, meg majd ráérünk - féle apai vélemények, de elsimultak, és ment minden szépen a maga útján. Apám gyermekkorában járt ugyan iskolába, de a

gazdálkodás mellett nem volt ideje tanulni, megragadt a betűvetés és számolás szintjén. Anyám tanítóképzőt végzett, s az első közös idők téli estéin értő olvasásra tanította apámat. Emlékeimben az esti olvasások képe a legélénkebb. Téli hidegekben megpirították a tökmagot a lerben, vagy kevéske cukrot megolvasztva cukorka készült, máskor döblöc gőzölgött az asztalon, és azt körbe ülve olvastunk, anyám meg a kályha mellé húzódott egy hokedlire, ahol melegebb volt. Közben beszélgettünk is, anyám mesélt vizsgáiról, fiatalkori történeteiről oly érdekesen, hogy szavai nyomán csak úgy szálldosott a képzeletünk, apám pedig katonahistóriáival repített egy másik világba.

Kilenc éves lehettem, amikor először sajdította meg szívem-lelkem a „dicső korszak” igazi valója. Hideg, havas idő volt, az iskolában kötelező módon vártuk Télapót, a templomban meg tiszta szívvel, hittel az Angyalkát. Lelkesen szavaltunk, énekeltünk a kis Jézusról szüleink s a falu népének biztató mosolya mellett. Aztán másnap a bizonyítványosztáskor kaptam az első pofont: jeles osztályzataimat levont magaviseleti jegy éktelenítette. Sírásra görbült a szám, majd megszakadt a szívem! Miért? Tisztelettudó, szorgalmas tanulóként, miért?

- Mert este hat óra után tilos a tanulóknak kijárni a házból, és te a templomban szavaltál - hallom most is a tanítóm szavát.

Hogy dolgos nagyszüleimre, szüleimre mekkora csapást mért a kollektivizálás, akkor még nem értettem, de sejtettem, hogy valami nincs rendjén. Hiszen, a nagy istállónk üresen tátongott, a csűrben is csak madarak fészkeltek a tető alatt, s pókok szövögették hálójukat.

Ahogy nőttem, úgy lett egyre nagyobb a vörös csillag hatalma, s elviselhetlenebb ránk nehezedő súlya! A nyári vakáció nagy részét elrabolták tőlünk a nemzeti ünnepre való kötelező készülődések.

Égethetett az augusztusi nap, verhetett a zápor, pontosan meghatározott sorrendben vonultunk a városka utcáin augusztus 23-a ünnepén, jelre integettünk, éljeneztünk a tribün előtt cipelve a dicsőítő-jelszavas táblákat, a haza bölcs fiainak óriási fényképeit, énekeltük a csodás életünkről szóló hazafias dalokat.

Nem volt menekvés. A félelemre, meghunyászkodásra kényszerítő módszerek hatásosak voltak, hiszen örökre eltűnhetett, aki ellenszegült.

Tájszavak, sajátos szóhasználati útmutató:

boeozda - barázda

eridj - menj

csá, hó - noszogatószavak

fenyőcske - fenyőcsemete

dirigálta - irányította,

fogatos - lószekér hajtó

disznyóoldalas - disznóoldalas

füttő - kályha,

döblöc - sütőtök

hurol - hurkát tisztít

Kalotaszeg - erdélyi vidék
klozett - illemhely
lapított - gyúródeszka
leánka - leányka
ler - sütő
megkoppantotta - megütötte
nyürrög - sír
ösvény - járda
piszuka - kismacska
poronyó - porhanyó

sirül - észrevétlenül megy
számodoltat - elszámoltat
tángyér - tányér
tekenyú - teknő
töröbúzakas - törökbúzatartó
tű - ti
vállu - vályú
vider - veder
zádogfa – hársfa

Kádár Sára Hajnalka

Milyen kicsi a világ

Venezuela az országom, ott születtem. Az én nagyapám, Kammerer Egon, a második világháború után ment Venezuelába. Ott lett felesége és aztán jött az apám. Ő is Venezuelában született, mint én. De attól még magyarok vagyunk. Sok iskolában jártam, az utolsó egy német iskola volt Venezuelában. De onnan elmentek a tanárok. Azért jöttem ide Magyarországra. Először egy német iskolába, de gyorsabban megtanultam a magyart, mint a németet, így hát az apukám meg az anyukám feladták, és ebbe a szép Lakiteleki iskolába jöttem, és csodálkoztam milyen jó tanárok és milyen okos tanárok vannak. Itt nagyon szeretnék maradni.

És mér olyan kicsi a világ?

Mert a kedvenc tanárnő abból az erdélyi faluból jött, ahonnan dédanyám is.

Kammerer Erick

Kuczori

Előszó

Három aranyos unokám van, és az egyik, - aki nagyon sokszor aludt nálunk -, esti mese helyett gyakran azt kérte, hogy arról meséljek neki, hogy kicsi koromban hol laktam, miket csináltam, mivel játszottam, milyen volt az iskola. Így lassan eszembe jutottak a régi események, családi történetek, amiket nagyon szeretett hallgatni. Ezeket próbálom most a pályázat keretében elmesélni az én saját életmesémben...

Egyszer volt, hol nem volt, a Szenttamási erdőn innen, a Füzesi erdőn túl, volt egyszer a múlt században egy varázslatos világ, amit úgy hívtak, hogy KUCZORI. A dűlőutak mentén fehérre meszelt falú kicsi tanyák húzódtak, melyekből esténként a petróleumlámpával megvilágított ablakok sápadt fényei hunyorogtak a csillagos ég felé. Itt élt egy szép tanyában Erzsike is szüleivel, nagyszüleivel és két testvérével. Ott lakott velük egy tündér nagynéni is, akit a kis Erzsike nagyon szeretett. (A Kuczori Törökszentmiklós-Szenttamás-Kuncsorba-Barta közötti terület volt)

Abban a régi szép időben bizony még nagyon jó volt gyereknek lenni, bár nem volt mindig könnyű. Játszva tanultak bele minden hasznos ház körüli munkába. A paraszti családban mindent megtermeltek a ház körüli veteményesben, a földeken. Az udvarban sokféle állat élt békében egymás mellett, lovak, Bandi és Pajkos, tehenek, Szegfű és Virág, disznók, juhok és kapirgáló, tojást tojó tyúkok, harcias kakasok, kacsák. Voltak házőrző kutyák Tilkó és Bobi, valamint egerésző cicák, Cirmi és Kormi is.

A gyerekekre leginkább a jószágok etetését, legeltetését bízták. Erzsike a teheneket szerette legeltetni. Ilyenkor leheveredett az illatos fűre és ábrándozva nézte a kék égen úszó felhőket, beléjük képzelte sárkányt, táltos paripát... Legeltetés közben szedett mezei virágokat, amelyből gyakran vitt egy-egy csokrot édesanyjának. Ilyenkor lehetett olvasni meséket vagy játszani a szomszédos gyerekekkel. Este, amikor a jóllakott teheneket hazaterelték, Erzsike anyukája megfejté őket. A gyerekek nagyon szerették a frissen fejt igazi habos meleg tejet. Gyakran volt vacsorára is szikkadt kenyérral aprított tej. A disznóknak főleg folyófüvet, paréjt kellett szedni a közeli kukoricásban, de az is jó móka volt. A csirkéknek kukoricát daráltak kisebb-nagyobb szem nagysággal, amiben a karjuk hamar elfáradt. Legtöbbször ők szedték össze a tyúkólban a tojásokat és a kamrában lévő kupujkába rakták. Egy alkalommal az udvarban lévő épített tűzhelybe tojtak a tyúkok és Erzsike bemászott, hogy kiszedje onnan. S mivel a tűzhely belülről kormos volt, úgy nézett ki, mint egy ördögfióka amikor kimászott, és a kezében a tojások is összetörték... Volt utána sírás és nagy fürdetés a mosóteknőben. Előfordult, hogy egy-egy kotlós elbújt a tanyában és tavasszal ámulva figyelték, amikor tyúkanyó váratlanul sok kis sárga-fekete-csíkós hátú pelyhes kiscsibével betotyogott a kazlak közül a baromfiudvarba.

Abban az időben még igazi nagy telek voltak, sok hóval. Ilyenkor a tanya mögötti dombon nagyokat szánkóztak, hógolyóztak. Nagy hóembereket építettek, nyalogatták az ereszről leelőgó jégcsapokat, csúszkáltak (sinkóztak) a befagyott tócsákon, árkokon. Piros volt az orruk, majd lefagyott a fülük, ujjuk, de nagyon vidámak voltak. Pedig nem voltak „túlöltözve.” Volt egy barnás színű kezeslábasuk, kék mackó nadrágjuk és zöld színű lódenkabátjuk.

A gumicsizmába a lábukra kapcát tekertek, és szigetelésként a Szabad Föld újságba is bebugyolálták. Utána a búbos kemencepadkán és a sutban melegedtek át. Mégis ritkán voltak megfázva. Ha mégis meghűltek, nagymamájuk cukrot olvasztott egy lábasban, arra vizet öntött és szárított kamillavirágot szórt bele. Leszűrve ezt itatta a gyerekekkel, ami igazi orvosság volt. A torkukat is mindig bekötötte.

A búbos kemence egy csuda jó hely volt! Majdnem körbe padka volt körülötte, amelyen sokat üldögélt a család beszélgetve, de télen gyakran a kukoricamorzsolás is ott történt. A nagypapa árral megkezdte a száraz kukoricacsövet, és onnan már a gyerekek is könnyen tudták morzsolni. A csutkákból tornyokat építettek, versenyezve, hogy kié lesz a magasabb. A kemence egyik oldalán volt a sut, olyan igazi kuckó, ahova mindig jó volt behúzódni. A másik oldalán egy épített tűzhely volt, ahol főleg télen finom ételeket főzött Erzsike édesanyja, vagy a jóságos nagynénje. Nagyon szerették a főtt kukoricát – 8 soros morzsolt magyar kukoricából – ami főzés közben kipattogott és megcukrozva ették. Gyakran készült a sütőben pirított tökmag, sült tök és sült krumpli, amit a nagypapa „fácának” nevezett. A meleg „fácánt” a gyerekek a lóden kabát zsebébe tették téli reggeleken, az melegítette a kezüket, s mire beértek az iskolába meg is ették.

A kemence központi helyet foglalt el a tanyában. Abban az időben még otthon sütötték a kenyeret igazi kovással. Nagy fateknőben dagasztotta be Erzsike anyukája a kenyértésztát, ami igen nehéz, fáradságos munka volt. Hajnalban a szakajtókba kiszaggatott megkelt tésztát sütőlapátra téve az előre be-melegített kemencébe rakta. Általában 3 nagy kenyér sült hetente, de a gyerekek a legjobban a kiscipót várták. Ez a maradék tésztából készült és került be hol egy kis kolbász, hol főtt tojás, és nagyon finom, ropogós héja volt. Gyakran készült a kemencében kacsaszíros, tepertős bodag, vakaró vagy igazi házi tejfő-lős lángos, és finom kött kalácsok, túrós, diós, mákos rétesek, lekváros bukták.

Később már zsáknyi lisztet vitt édesapja Kuncsorbára, a Kupai pékhez, és oda jártak hetente friss kenyérért, többnyire a gyerekek. Biciklivel mentek a faluba, lyukacsos madzag szatyorba tették a kenyeret a kormányra, de mire hazaértek vele, a friss, ropogós végét mindig megették... nagyon finom volt.

Erzsikét korán bevonták a ház körüli női munkákba is, amit szívesen és örömmel csinált, bár nem mindet. Szeretett a konyhában kuktáskodni, így hamar megtanult bánni a késsel is a hámozgatás közben. 10 éves korára már egyszerűbb ételeket egyedül is meg tudott főzni (krumplileves, borsóleves, pirított tészta-leves, gyümölcslevesek, paprikás krumpli, palacsinta stb.), sőt tésztát gyúrt és nyújtott is a hokedlin. Testvérével még galamblevest is főztek, amire nagyon büszkék voltak. Az imádott nagynéni megtanította varrogatni, foltozni, vasalni a faszenes vasalóval, sőt még stoppolni is. (Akkor még cérnából készült patentharisnyát használtak, amit stumpándlival erősítettek a combjukra, s ha kiszakadt, stoppolni

kellett.) Gyakran az ő feladata volt a köcsögök elmosása is hevítés után – mert az ő kis keze még könnyebben belefért -, de a vaj köpülést nem nagyon szerette, mert hamar elfáradt a karja. A megszáritott kenyérből rézmozsárban törték a prézlit, vagy a dióarárlón hajtották át. Téli napokon csigatésztát is sodortak.

Erzsike édesanyja rendszeresen készített otthon túrot. Ehhez az aludttejjet ki kellett hevíteni a meleg kemencében, utána a lavór fölé tett keresztfára helyezett vászon kendővel bélelt kaskába önteni és lecsepegtetni. A lefölezött tejből lett a tejföl és köpülés után a vaj. Ezeket a közeli városokba, Török-szentmiklóásra vagy Szolnokra hordta.

Amikor nagyobb lett, Erzsike is szívesen ment vele a piacra árulni. A kaskákat, kosarakat a mára már megszűnt Pusztaszakállasi vagy Bartasi vasútállomáshoz vitték a hajnali fekete gőzös vonathoz. 8-9 éves korában már egyedül utazott Budapestre. Édesanyja a vasútállomáson rábízta a kalauzra és megkérte, hogy Kőbánya-Kispesten szállítsa le, ahol már a nagymamája testvéreék várták. Szép emlékei fűződnek a budapesti nyaralásokhoz is.

A ház körüli munkához tartozott még a söprögetés és a mázolás is a földes konyhában meg a gangon. Ezt Erzsike nagyon nem szerette, sőt undorodott tőle, mégis sokszor meg kellett csinálnia. (Az összegyűjtött lótrágyát kellett keverni a felmosó vízbe és csupasz kézzel, mázoló ronggyal alaposan bele-dörzsölni a földes helyiségekbe. Pfúj!)

A gyerekek már abban az időben sem voltak „angyalok”, elkövettek kisebb-nagyobb csínyeket. Egy alkalommal a kistestvérük tüzet akart gyújtani a szobában az ágy alatt, amit szerencsére a mindenre figyelő nagynéni időben észrevett és így nem gyulladt ki az egész tanya. Meg is kapták érte a büntetést egyformán, be kellett térdepelni a sarokba, de örökre eszükbe vésték, hogy a gyufa nem játék, és nem gyerek kezébe való.

Más alkalommal a nagypapát csúfolták ki, aki ezt elárulta édesapjuknak, aki ezért is büntetésben részesítette őket, hogy megtanulják, hogy senkit nem szabad kigúnyolni.

Tanítóikat a tanyasi gyerekek nagyon szerették, tisztelték. Erzsike legelső tanító nénijét, Klári nénit 80. születésnapján néhány tanítványával felkeresték Túrkevéen és felköszöntötték emlék tablóval, verssel, tortával, virággal. Emlékezetes, érzelemdús találkozás volt.

Volt növénygyűjteményük is a tanyasi gyerekeknek. A mezőn talált virágokat, növényeket lepréselték, kiszáritották és rajzlapra ragasztva, feliratozva keményfedelű iratgyűjtőben tartották. Sokat tanultak ezáltal a környezetükről, a természetről...

Amikor már nagyobbak voltak, minden nyáron elmentek dolgozni, hogy a tankönyvekre, füzetekre, iskola köpenyre valót megkeressék. A tsz-ben,

földiepret szedtek, a Szenttamási Állami Gazdaságban kukoricát címeztek. Erzsike gyermekkorra legszebb nyarát a szajoli gyümölcsöskertben töltötte, ahol cseresznye szedéstől kezdve az összes nyári gyümölcs szüretelésében részt vettek egy főleg gyerekekből álló brigáddal. Azóta is nagyon szereti az összes vitaminban gazdag gyümölcsöt.

Kitartásra, fegyelemre, szorgalomra nevelték szülei, aminek később az életben nagy hasznát vette. Szeretettel emlékezik rájuk. Még ma is nosztalgiával gondol vissza életének első 10 évére, amit gyermekként az akkor még élő tanyavilágban töltött. Még most is orrában érzi az tanya körüli akácfa virágának édes illatát, a frissen meszelt vályogfal sajátos „tisztaság szagát” és egy-egy nyári zápor után a frissen felázott föld páradús levegőjét. Gondolatban látja a hullámzó búzatablákat, a virágzó rétet, pipacsokat, szarkalábat, margarétát, búzavirágot – ami mára már teljesen eltűnt a földekről -, és a körülöttük táncoló színes pillangókat. A kisdülő melletti árokparton hajladozó fűzfa bokrokat, a dülőút mentén álló sudár jegenyefákat és nagypapa tanyájában a gödörre dőlt nagy fát, amin „hajóztak”. Hallja a sok kis fecske vidám csivitelését az eresz aljában, a vadgalambok turbékolását, a mezőn a pacsirta énekét, az erdei madarak kórusát... Álmaiban még most is gyakran visszajár és újraéli gyermekkorának mesés világát...

Utóirat

Erzsikék a tanyájukat lebontották és Törökszentmiklóson építettek házat 1962-ban, a tanya sok anyagát is felhasználták. Az iskolás és munkás évek után, már nyugdíjas korában, - 52 év után -2014-ben jutott el ismét gyermekkorának színhelyére a KUCZORIBA. Bizony szívfájdító volt az újbóli találkozás. Csak egy tanya maradt meg a nagy pusztaságban mutatóban. Megszűnt a régi tanyavilág, mára már csak az emlékeikben él tovább...

Kanyó Józsefné

Azok a régi, boldog, szép idők

A mi családjunk nagyon szerencsés. Az anyukám és én is a testvéreimmel ismerhettük a nagyszüleinket, sőt még a dédszüleinket is. Számos történetet hallottunk a „régis szép időkről”. Nekem mégis van egy kedvenc történetem, amit az anyukám mesélt.

Vidéken laktak, Konyáron. Ahogy anyukám iskolás lett beköltöztek Debrecenbe, bérházba. Nagyon szokatlan volt a bezártság, a szabad levegő után. Így minden hétvégét igyekeztek Konyáron tölteni. Eleinte vonattal,

majd autóval mentek a nagyszülőkhöz. Segítettek a kertben, a veteményesben, vagy éppen szüreteltek, de disznótort is tartottak. Ilyenkor a család apraja-nagyja ott volt és jókedvűen, vidáman, mulatozva dolgozták fel a disznót. Mindenki tudta mi a dolga.

Anyukám, mivel nagyszüleim dolgoztak a nyarakat ott töltötte. Nagyon szerette, mert szabad volt, friss volt a levegő és imádta a nagymamáját. Sokat sütöttek, főztek együtt, mindig nevettek, sőt, még táncrea is perdültek mikor nagypapája dalolni kezdett. Persze nagypapáját is szerette és mindig nagyon figyelte meséit a fogságról a nagy Szovjetunióban.

Egyszer a nagymamájával sétáltak a faluban, mikor az egyik asszony megkérdezte anyát, szeretne e kiskutyát, mert neki van három. Anya a nagyjára nézett, aki persze megengedte. Így anya kiválasztotta a legszebb kiskutyát és elnevezte Morzsinak. Tacsókó keverék, kislány kutyus volt. Nagyon szerette, egész nap kényeztette, etette-itatta és Morzsinak is tetszett a gazdi és az új élet. A kiskutya szépen fejlődött, növekedett. De a nyári szünet is a végéhez közeledett. Nagyiéknak volt egy németjuhász kutyájuk, akit Kántornak hívtak. Attól féltek, hogy kárt tesz a kiskutyában, ha felügyelet nélkül maradnak. Így ott nem maradhatott Morzsi, haza pedig nem vihette, mert az anyukája nem engedte.

- „A kutya nem bérházba való, tér és szabadság kell neki, nem bezártság!” - mondogatta.

Anya teljesen elkeseredett, nem tudta mi lesz Morzsival. Ekkor nagymamájának támadt egy jó ötlete. Mellette lakott az apukája, akit anya csak „öregpapának” szólított, egyedül volt és nagyon szerette az állatokat. Morzsit is szívesen befogadta, hamar barátok lettek. Anya is megnyugodott, hisz tudta, kiskutyája „jó kezekbe” került. Akkor mehetett át, amikor csak akart.

Persze, azóta már Morzsi elpusztult, de anya azóta is szívesen mesél róla, hogy az ő dédije mire meg nem tanította kutyáját.

No meg szívesen mesél továbbra is a „rég szép időkről”...

Karancsi Máté

Családi történet a régmúlt gyermekkorból

Az alábbi történetet a mamámtól hallottam.

Mikor Ő gyerek volt, nagyon sokat gyalogolt, mivel messze laktak az iskolától. Télen hatalmas hóban ment iskolába, szinte a csizma szárán is bement a hó.

Nyáron a testvéreivel nagyon szeretett a közeli vashídnál fürödni. Gyönyörű tiszta volt a víz, szinte át lehetett látni rajta. A pici halak vígan fürödtek benne.

Történt egyszer, hogy dédi elengedte őket fürödni. Nagyon rájuk parancsolt, hogy az idő, ha jön felfele, azonnal induljanak haza. Ehhez tudni kell, hogy dédi nagyon félt a villámlástól és a mennydörgéstől.

Ők olyan jól érezték magukat, hogy szinte mindenről elfeledkeztek. A fejük fölött fekete felleg hömpölygött már, és egy nagy dörgés kíséretében kezdett esni az eső. Rohantak gyorsan kifelé a vízből, hogy minél előbb hazaérjenek. Akkor hirtelen megpillantották dédit, ahogy áll a híd sarkánál, kezében egy ízik kóróval.

Mi az ízik kóró? Erre tőle kaptam a választ: a tengeri száráról az állat (pl. a tehén) leette a levelet, és a kóróját a jászolban hagyta. Ezt a kórót volt, aki tüzelésre használta.

A dédi kezében lévő kórót látva, már tudták, hogy nem lesznek megdicsérve. Hazáig kaptak a lábuk szárára a verést, mikor kit ért el vele.

Ennyi volt a történet, és elmondása szerint soha többet nem maradtak olyankor a hídnál, mikor az idő feljönni közeledett.

- Honnan tudátok, hogy feljön-e az idő vagy nem? - kérdeztem tőle.

Dédi elmagyarázta, hogy merről kell jönnie a fellegnek, hogy eső, vagy esetleg nagy vihar közelegjen.

Nagyon szeretem, amikor a mamám a régi időkről mesél.

Karancsi Máté

Amikor sarjadt a hóvirág

Anyai nagyanyám – ideírom a nevét, mert rajtam kívül más soha nem fogja leírni már: Botos Eszternek hívták -, beleszületett az Első Világháborúba, egy tordai vincellér család tizenegyedik gyermekeként. Közte, és a legidősebb bátyja között, akkora volt a korkülönbség, hogy az, akár az apja lehetett volna. Nem sokan maradtak a tizenegyből: egyiket a torokgyík, másikat a tüdőgyulladás ragadta el, ketten a fronton estek el, másik kettőt pedig az oroszok vittek el Szibériába, örökre.

Nagyanyám első gyermekkori emlékei a háborúhoz kötöttek, amik elsősorban a felnőttek aggodalmaiból, félelmeiből, fájdalmaiból csapódtak le és apokaliptikus képeket égettek az emlékezetébe.

Négy elemi osztályt sikerült kijárnia, mert utána már dolgoznia kellett: gyerekként a libákat őrizte a patakparton, majd a szőlősben segédkezett az

apja és a bátyjai mellett, majd tizenkét éves korától egy varrodában dolgozott. Ma az újságok címlapján szerepelne egy ehhez hasonló gyermeksors, de akkor ez természetes volt. Eszter nagyanyámnak azonban gyönyörű, kalligrafikus kézírása volt és szinte tökéletes volt a helyesírása is. Egyetemi éveim alatt, egy mélyen tisztelt, nagy tudású, nemzetközi hírnévnek örvendő tanáromnak volt az övéhez hasonló írása. Talán azért, mert mindketten, a maguk módján, egyfajta csodának, misztikus mágiának tartották a leírt szót, az ígét. Nem telt el úgy nap, hogy nagyanyám ne vett volna könyvet a kezébe. Igaz, az állandó olvasmánya, a Biblia mellett, csak tizenkilencedik századi romantikus regényeket olvasott, de minden könyvet, mielőtt azt kézbe vette, csomagolópapírba burkolta és saját kezűleg hímezett könyvjelzőket használt.

Fiatalon ment férjhez, nagyapámhoz, aki ügyes kezű mesteremberből, kisvállalkozóvá nőtte ki magát: egy cipő manufaktúrát hozott létre, ahol több segéddel, inassal dolgoztatott. A családi legendárium szerint, még a fővárosból is voltak vásárlói, akiknek exkluzív igényük szerint, rája- és kígyóbőr cipőket is készített. Nagyanyám, nászajándékkul, élete első pár csizmáját kapta a nagyapámtól.

Beköltöztek a nagyapám belvárosi lakásába, amelynek a földszintjén a műhely és a kis cipőüzlet állt. Itt ismerkedett meg, már fiatalasszonyként, a polgári élet szokásaival. Színházba és vendéglőbe jártak, részt vettek a kézműves céh táncestélyein és esténként korzóztak a városka főterén. Időközben két kislányuk született: édesanyám és az örökké beteges Anna néném. Aztán mintegy a gyermekkori rém- emlékek folytatásaként, lecsapott rájuk a Második Világháború. Nagyapámat rögtön besorozták és néhány hét múlva már a frontról küldözgette szomorú leveleit. Egy alkalommal, mikor napokig egy lövészárokban feküdtek, nem bírva már a szomjúságot, egy pocsolyából ivott, ami gondolom mindenféle baktériumok és vírusok lakhelye lehetett, ugyanis nagyanyám megfogalmazása szerint: „Nagyapád elégett a láztól és darabonként köpte ki a tüdejét szegény”.

Nem volt elég, hogy nagyanyám huszonévesen megözvegyült, következett a Második Bécsi döntés, amelynek értelmében Torda Romániához csatolódott, míg Kolozsvár Magyarországhoz tartozott. Nagyanyám, aki gyerekként már átélte egy világháborút, zsigerből tudta, hogy most lépni, vagyis menekülni kell. Szekeret bérelt, amelyre feldobott ezt-azt, ami a keze ügyébe került, a batyu tetejére felültette a két kislányát, valamint ráadásnak az anyósát is, aki szinte az esztétét vesztette a fia tragikus halála miatt. Éjszaka, a zöldhatáron át, a Feleken keresztül közelítettek a határhoz, ahol feltartóztatta őket egy járőrös egység. A határőrök szuronnyal dúlták szét a szekeret, hadiszőkevény férfiakat keresve. Mikor a járőrt vezető tiszt látta, hogy valóban nem jelentenek veszélyt, nagyvonalúan átengedte őket a határvonalon. Kolozsváron nem

várt rájuk senki, csupán a nyomor. Nagyanyámnak teljesen újra kellett szerveznie a családja életét. Lakást bérelt és még aznap elindult munkát keresni, de hosszú hetekig még alkalmi munkát sem talált. Puliszkán éltek, fűtésre, világításra nem volt pénzük. A kincses Kolozsvár nyögött a nélkülözéstől és az éhenkórásszá vált polgárok lecsaptak minden betevő falatra. Mikor már azt hitte, hogy nincs tovább, bekövetkezett a csoda: felvették a városi kertészetbe segédmunkásnak. A fizetés megmentette őket az éhhaláltól, de a körülményeiken semmit sem javított. Két telet húztak ki egy teljesen fűtetlen alagsori szobában, amikor a riadók és a légítámadások már mindennapossá váltak.

A háború után a Dermata bőrgyárban sikerült elhelyezkednie a varrodában, ahol nyugdíjba vonulásáig szorgalmasan dolgozott. Hadiözvegy voltára való tekintettel, a gyártól lakást kapott, a fizetése is lassan emelkedni kezdett és fokozatosan kilábalta a háborús nyomorból, hogy belepottyanjon a kommunizmus nincstelenségébe.

A következő csapás számára, a kisebbik leányának, Anna nénémnek a halála volt, aki huszonévesen, cukorbetegségben hunyt el.

Nagyanyám abban az évben vonult nyugdíjba, amikor én megszülettem és megszabadulva a munkába járás nyűgétől, ő volt az, aki gyermekkoromban a legtöbb időt töltötte velem. Mikor én megismertem, már az a típusú asszonyosság volt, akikre azt mondják, hogy még a villám is lecsúszik róluk. Hófehér angyalhaj lengte körül az arcát és szilvakék szeme szinte világított. Imponált nekem, hogy mindenki tisztelte, mert nem volt bőbeszédű, de a kimondott szavainak minden esetben súlya volt. Annak ellenére, vagy pont amiatt, hogy két világháborút vészelt túl, hogy két férjét és egy leányát temette el, örökké derűs, kiegyensúlyozott, de ugyanakkor előrelátó, bölcs asszonnyá formálódott. Napközben, míg én a szőnyegen játszottam, nagyanyám kötögetett. A kötőtűk és a színes fonalak mindig a táskájában voltak. Szerettem nézni a kötőtűk gyors villanásait és a gombolyag tétova gurigázását a padlón. Mikor nem kötött, akkor horgolt, vagy olvasott.

Hetente kijártunk együtt a temetőbe. Kerti locsolót, kiskapát vittünk magunkkal és az évszaknak megfelelő virágokat. Egy-egy ilyen temetői séta számomra felért egy expedícióval, ezért uzsonnát is vittünk magunkkal, amit a nagytata sírja melletti padon fogyasztottam el. Gyakran találkoztunk ismerősökkel is a temetőben, nagyanyámhoz hasonló korú vénasszonyokkal, akikkel ő hosszan elbeszélgetett, míg én a hangyák vonulását figyeltem, a méhek röptét követtem, vagy pedig vadgesztenyét gyűjtöttem a hantok között. Nem volt semmi félelmetes ezekben a temetői kirándulásokban: úgy emlékszem, mindig kellemes, meleg napfényes idő volt és mindent a csend és a béke érzete lengett át. Ott, a temetőben, a gyönyörű Házsongárdban ismertem meg, nagyanyámnak köszönhetően, a kerti virágokat és a madarakat. Megmutatta és megnevezte,

a szerény kéknefelejcs, a napocskához hasonló körömvirágot, a furcsa, harapós szájra emlékeztető tátikát, a büszke kardvirágot, az elegáns szekfűt és az illatozó rózsát. Ugyanígy ismerkedtem meg a cserregő szarkával, a bűgő gerlicével, a csetegő cinkével és a károgó varjúval. November elsején, világításkor, nagyanyám az egész napot a temetőben töltötte. Megtisztította, leseperte a sírokat, krizantémokkal, fenyőgallyakkal díszítette, majd meggyújtotta az arasznyi fagygyertyákat. Ha fújt a szél, vagy esett az eső, vastag bőrkabátjának szárnyait kitérte a sír fölött, így óva a kis áldozati lángokat. Kalácsot, kis üveg pálinkát is vitt ilyenkor magával, megvendégelve a rokonokat, akik a nap folyamán megfordultak a leánya sírjánál.

Csodálatos lakása volt, egy félresikerült bérház padlásterében. Az örökké tiszta, frissen felsúrolt lépcsőházban rengeteg virágcserep volt, szinte minden lépcsőfokon egy-egy muskátli, begónia vagy páfrány. A lépcsőház utolsó emeletének ablakában éveken át egy gerle fészkelte. Név szerint: Tubi. Oda volt készítve egy szék, így az ablaküvegen át heteken, hónapokon át szemmel kísérhettük a tojások szaporodását, illetve a fiókák kikelését, tollasodását, majd fészkükből való kiröppenésüket.

A bejárati ajtóval szemben, egy keskeny folyosó végében, egy csodálatos padlás nyílt, amelynek az előterében régi, súlyos, kiselejtezett, faragott bútorok álltak. Bennebb, kifeszített drótokon, szőlőgerezdek aszalódtak, újságpapíron kiterítve dió száradt, a gerendákon almák ültek, a falba vert kampókon hagymakoszorúk csüngtek és egy nagy katonai faládjában kis zöldségeskert virult. A padlás végében laktak nagyanyám tyúkjai. Mindig ketten voltak, szelíden kotkodácsoltak, és ha benyúltam alájuk a meleg pihe-puhaságba már kezemben is volt a langyos tojás, a frissen tojt csoda. A konyha mindig félhomályba burkolózott, hiszen csupán a folyosóra nyíló ajtó üvegén beszűrődő fény világította meg. Fürdőszoba nem volt a lakásban, sőt meleg víz és fűtés sem. A padlás melletti mellékhelységben a vízcsövet télen pokrócba kellett bugyolálni a fagy miatt. A régimódi Vesta kályha, az úgynevezett sparhelt, amilyent manapság már csak helytörténeti múzeumokban látni, melegítette az egész lakást. A kályha kazánjában azonban mindig volt meleg víz, mosdani, tisztálkodni pedig mosdótájból kellett. A szobában állt a rádió, amely egész nap be volt kapcsolva és a Kossuth rádióra volt hangolva. A Szabó család, a Játék és muzika tíz percen közös meghallgatása mindennapos program volt számunkra.

Gyakran jártunk moziba együtt. Havonta egyszer-kétszer elmentünk a Vörös Csillag moziba (rég neve: Bolhás), mivel kizárólag itt vetítették a magyar filmeket. Egy alkalommal, a vetítés végén, kifele jövet, a kuka mellett kidobott, elszakadt filmtekerics darabokat találtam. Hazavittem, otthon pedig egy cipősdoboz és egy elemlámpa segítségével laterna magic-át barkácsol-tunk nagyanyámmal és úgy nézegettük a megmentett filmkockákat.

Nagyanyámtól tanultam meg kártyázni. Olyan régi típusú magyar kártyája volt, hogy egyes lapok képei egészen mások voltak, mint a ma ismert kártyalapok figurái. Délutánonként hatalmas kártyacsatákat vívtunk. Úgy tűnt, nem csak én, de nagyanyám is lelkes szenvedéllyel leste és csapta a lapokat. Egy másik közös szenvedélyünk a dominó volt. Azóta soha nem játszottam ezt a játékot, mondhatom, nagyanyám volt az egyetlen örök ellenfelem és partnerem ebben a játékban. Dominókészlete, szerintem ma már muzeális értékkel bírna: szépen pácolt diófa ládikóban sorakoztak a hibátlan, csontborítású dominólapok.

Mikor arra kértem, hogy meséljen, tőle soha nem a szokványos gyermekmeséket hallottam, hanem mondákat, legendákat és rémtörténeteket. Természetesen, számomra az utóbbiak voltak a legvonzóbbak. A tordai templom tetején, teliholdkor sétáló fejnélküli kísértet legendájával nem bírtam betelni. Talán ennek köszönhető, hogy egy éjjel, amikor nagyanyámnál aludtam, kísértetet láttam. A konyhai díványon aludtam és halk mocorgásra ébredtem föl. Az előszobára nyíló konyhai ajtó üvegén át egy fehér lepelbe burkolózott alakot véltem látni a beszűrődő holdvilág fényében. Csak egy pillanatig láttam, mert ijedtemben szorosán becsuktam a szememet és vacogni kezdtem a félelemtől a takaró alatt. Olyan erős volt az élmény, hogy senkinek sem mertem elmesélni. Ma úgy gondolom, a felizgatott fantáziámnak köszönhetően, az alvási paralízis egy enyhébb változatát tapasztaltam meg zsenge gyermekként.

Amikor a kommunista rendszer „városrendező” örületének köszönhetően lebontották a mesebeli házát, akkor egy egyszobás tömbházlakást utaltak ki számára cserébe. Itt már volt, fürdőszoba, központi fűtés, de hiába került át szinte az összes régi bútor és használati tárgy a régi lakásból, nem volt már meg a régi ház otthonos varázsa. Nem volt padlás, nem voltak tyúkok és nem volt Tubi. De lehet, mindez csak nekem hiányzott, mert nagyanyám itt is boldognak tűnt: naponta sétált, bevásárolt, főzte a finomságokat, hallgatta a Kossuth rádiót, olvasta a romantikus regényeit és vasárnaponként templomba járt.

Ahogy mondani szokás: szép halála volt. Egy este lefeküdt és másnap reggel már nem ébredt fel. Az orvos szerint semmi fájdalom nem lehetett, álmában, észrevétlenül ragadta el a halál, 96 éves korában.

A temetése, abban a temetőben és abba a sírba, ahova évtizedekig oly szorgalmasan és szeretettel kijárogatott, egy csodálatosan napfényes, ragyogó tavaszi napra esett. Az ég szilvakék volt, mint a nagyanyám szeme, a rigó füttyült, a fák rügyeztek és akkor sarjadt a hóvirág.

K. Kovács István

1951 éjszakája

Lucskos téli éjszaka volt. A reggel esett havat elmosta az eső, csak az útszélien és néhány fűcsomóban maradt nyoma. Nem volt kifejezetten hideg az este, inkább lúdbőröztető hűs a kifújó levegő hamar eloszlott párájával.

Sűrűn szemerkélt az eső, lágy cseppjeivel olyan volt, mint egy honvágy sújtotta katona. Egyre nagyobb pocsolyák vették uralmuk alá a macskaköves utat, a repedések között egymással versenyezve folydogáltak le a saras földre, hogy ott egyesülve, számukra hatalmas óceánná változtassák a házak előtti árkokat.

Ilyen időben az ember nem szeret kint mászkálni, inkább bent marad a finom, meleg házban és száraz fővel néz ki az ablakon, úgy figyel az idő bánatát, magában pedig szánja azt, akit dolga kicsalt a rongy időben. De ez az éjszaka más volt. Karácsony estéje volt, és a korai sötétedés ellenére az utcákat ellepték az emberek. Ki-ki egyedül, ki pedig többedmagával róttá az utcákat. A kezekben hatalmas, becsomagolt ajándékok bújtak meg, izgatottan várva, hogy jövődöbeli kiszagdaja örülni fog-e neki. Bolondos beszédek zaja szállt a szélben, várakozó susmorgás, elfojtott kuncogás, áhítattal itatott tekintet, szívre kulcsolt kezek cseréltek gazdát.

A gyéren megvilágított utcák most nemcsak a templomba és a rokonokhoz vezettek, hanem egy másik varázslatos világba: ahol minden öröm, felhőtlen nevetés, és néha torokszorító bánat. Bál volt karácsony estéjén, kinek a soka-dik és kinek az első.

Összehúzott kabátban, esernyő alatt iparkodott három nő. Nő..., ketten még lányok. Az idősebbik boldog mosollyal karolt az édesanyjába, és még a szigorú tekintet sem szegte kedvét - szinte nem is sétált, repült a föld felett. Alig lehetett rendre inteni, minél hamarabb a bálban akart lenni. Húga mögöttük sétált, egyikét lépésnyire lemaradva, kesztyűs kezével szorosan fogta esernyőjét, másik kezével kabátját fogta össze vacogó testén. Nem fázott, melege volt. Izgult, és az aggály fűtötte. Nem akart bálba menni, most is csak azért jött, mert ráparancsoltak. Hiába hozott fel érveket, hogy miért nem szeretne menni, mindet elhárították. Tizenhét évesen ideje volt megmutatni magát, és ha nem is mer táncolni, majd szépen csendben elüldögél a mama mellett az asztalnál.

- Siess, mindig téged kell bevárni. Tönkre megy a frizurám az esőtől – fordult hátra nővére, gyorsan végig futtatta szemét testvérén. – Igazán örülhetnél, hogy velem jössz. Én már sok mindenkit ismerek ott, nem fogunk unatkozni. A bál csupa móka, legalább egy pici izgatott fény csillogna a szemedben...

- Hagyd a húgodat. Te inkább arra figyelj, hogy hova lépsz! Nem fogok szégyenkezni a sáros cipőd miatt, még azt hiszik, hogy lusták vagyunk cipőt pucolni.

A fiatalabbik nem válaszolt, lehajtott fejjel próbálta tartani a tempót. Persze, a Jucinak könnyebb, ő mindig mindent mókának fog fel, nincs benne egy csepp felelősségtudat sem. Ha bemegy a táncterembe, még a mama le se ül, őt máris felkéri táncolni, és képes egész éjszaka megállás nélkül forogni. Ő mindenben csak kacag, ragyog, élvezi, ahogy körbefogják, mintha csak az élet ebből állna.

Testvére ebből a szempontból nem hasonlított, mivel ő nem harsány és nem habzsolja az életet két kézzel. Csendes, visszahúzódozó, hangját is alig lehet hallani, csak megy és teszi a dolgát, néha látni csak elmosolyodni. Bár külsőleg majdnem egyformák: mindkettejüknek barna, rövid, vállig se érő haja volt, csigákban felcsavarva hordták, apró gombszemük és keskeny szájuk, vékony arcuk állukban V vonallal zárult. A hét testvére mindre igaz volt, hogy kecses nyakkal, büszke tartással, vékony alkattal és rózsás orcával rendelkeztek. Amerre mentek, mindig megismerték a Koczka-lányokat.

A külső nem minden, a belső teszi azzá az embert, aki. A lány félt, hogy nővére barátai kikacagják esetlenségét, és háta mögött gúnyt űznek belőle.

- Végre itt vagyunk! Oh, nézd mennyi ember! – fordult Juci lelkesen testvérehez. – Bemutatlak a barátainknak, ne félj, nem maradsz táncpartner nélkül.

A lány csak fintorogva felhúzta orrát, de Jucit ez nem érdekelte, szinte futott a sokaság felé, a mama éppen csak meg tudta fogni a könyökét, és szigorúan rendre intette.

Minden lelkesedéstől mentesen lépkedett a kisebbik a Kultúrpalotához. Felnézett, szeme elé tartotta kezét, hogy az egyre ritkábban szemerkélő eső ne maszatolja el szolid sminkjét. Az épület magasztosan emelkedett föléje, megannyi ablaka sárgásan világított, messziről úgy látszott, mintha egy százszemű bogár repkedne a levegőben. Kétemeletnyi magasságával szinte királynőként emelkedett ki a városból – valóban palota ez, gondolta a lány. Lenyűgözve nézte az épület tetején őrködő szobrokat, amik merev szigorúsággal figyeltek a környékre.

- Lányom, gyere azonnal! – szólt rá édesanyja, kezével intett felé. Nővére türelmetlenül topogott mellette. Hozzájuk lépett, megpróbált mosolyt erőltetni arcára, de szíve vadul dobogott. Körülöttük emberek sokasága, csoportokba verődve beszélgettek, pipáztak; folyamatosan érkeztek az újabb vendégek, kik egymást boldog mosollyal köszöntötték és előkelően vonultak be a Palotába. Bentről hangos zene és beszédek kivehetetlen egyvelege szűrődött ki. Minden és mindenki életvidám volt, ám ő úgy érezte, a bejárat,

mint éhes fenevad tátott szája, felfalni akarja őt. Nagyot nyelt, és gyorsan megragadta édesanyja karját, aki Juci után lépte át a küszöböt.

- Mama, kérem, nem nekem való ez a hely, majd később eljövök, ígérem, de most had menjek haza – kérlelte kétségbeesetten. Édesanyja ellökte kezét.

- Egyedül nem mehetsz haza, Juci is csak velem léphet be. Nincs kesergés, bejössz. – Lágyabban folytatta, lánya vállára tette kezét. – Nem halsz bele egy kis táncmulatságba. Fiatal vagy, szórakozz egy kicsit. Na, ne vágj ilyen rémült képet, majd ott ülsz mellettem. Gyere szépen, no. – Elvette lányától esernyőjét, gyengéden megérintette állát. – Szép vagy. Gyere.

A lány bólított és a mama után lépett. Ám alig tett meg két lépést, rögtön visszafordult és úgy sietett ki a bejárat elé, mintha üldöznék. Szíve vadul kalapált, tenyere izzadt, érezte, hogy arca kipirosodik. Oldalt lépett, távolabb a sokaságtól és neki támaszkodott a falnak. Csakhamar rájött, hogy ez rossz ötlet, a vizes vakolat összekoszolja a kabátját, rögtön elhúzódott.

Ott állt egymagában, lesütött pillantással, próbálva minél kisebbre összehúzni magát, hátha egyszer csak eltűnik, és otthon terem. Úgy érezte mindenki őt nézi, lesújtó pillantással mérik, amiért nem mer bemenni. Szinte hallotta a lekicsinylő susmorgásokat, a legyezők biztonságos rejtekéből rámeredő szempillák pillangóhalk pislogását.

Csacsiság az egész. A mamáék biztos észrevették, hogy nincs velük, majd jól ledorgálják. Dolganincsen álldogált egyik lábáról a másikra. Hazamenni nem mert, bemenni nem mert, legalább ismerőse lenne kint. Durcásan felfújta arcát, haragudott magára.

Nem is tudta mióta volt kint, a füle már piroslott a hidegtől, többeknek is feltűnt az esetlenül egymagában álldogáló fiatal lány, mikor megpillantott egy hirtelen kiszaladó lányalakot, ki kivált divatos ruhájával, és a tornádóban felfedezni vélte nővérét, aki szemlátomást keresett valakit. Összevissza forgolódott, nyújtogatta nyakát lábujjhegyen állva, mikor tekintete egybeforrt hűgáéval, aki megkönnyebbülve kifújta a levegőt. Ám csakhamar újból sóbálvánnyá merevedett, mikor Juci egy fiatalember társaságában közeledett felé. Juci úgy vigyorgott, mint a vadalma, könnyedén lépkedett a férfi mellett, úgy tűnt, bizalmas közöttük a viszony.

- Hát itt vagy! – fogta karon testvére. – El se tudtuk képzelni, hogy hova tűntél, már mindenhol kerestünk. Eszembe jutott, hogy azóta nem láttalak, hogy megérkeztünk, tehát csak kint lehetsz. Mondtam, hogy nagyon félnék, pedig otthon olyan erélyesen ki tud dobni az ágyból, nem hagyja az embert aludni sem. – Vidáman csacsogott, majd a fiatalemberhez fordult. – Ő itt Jónás Lajos, egyik jó barátom. – A férfi biccentett. – Remélem, Jónás, ön sikerrel jár, és végre be tudja csalni ezt a butuskát. Nekem szaladnom kell, vár a mama. Bent találkozunk.

És már el is rohant. Ott maradtak ketten a hűvös éjszakában. Az úrfi tisztelet-tudóan újból fejet hajtott, halvány mosollyal arcán kereste a megszeppent lány tekintetét.

- Szabad tudnom a nevét? – Ekkor ráébredt, hogy zavarában elfelejtett bemutatkozni. Kínosan feszengve nyújtotta kezét.

- Koczka Mária – gyengéden kezét rázták. Mária hidegkéek szemeivel jobban megnézte magának az előtte állót. Az egy fejvel magasabb férfi lódenkabátja nem volt összehúzva, bizonyára csak gyorsan felkapta kifelé jövet, nyitottsága látni engedte szolidan rásimuló grafitzürke öltönyét és fekete-fehér csíkos nyakkendőjét. Még a makulátlan ruharétegekben is ki-tűnt széles válla és izmos karja - bizonyára sportol valamit, lehetséges, hogy bokszoló, gondolta magában a lány, és ha igen, akkor nagyon jó lehet benne, mert az arcán nem látni semmiféle heget, vágást vagy egy orr-törés helyét. És valóban, a férfi szinte hibátlan vonásokkal rendelkezett: vékony orr, kissé hosszított melegbarna szempár, melyben a csintalanság fénye ragyogott, dús szemöldök, magas homlok, férfiasan kemény arcvo-nások, melyet lágyított szája szegletében megbúvó örökös mosoly. És micsoda dús hajjal rendelkezett! A sötét, szinte már feketébe hajló tincsek a kor divatja szerint voltak rendezve.

- Szabad megjegyeznem milyen szép. – Kérdésbe burkolt bókra a lány arcán pír jelent meg. Elmotyogott egy gyors „Szabad” -ot, és azon gondolkozott, hogy miért mondhatta ezt a férfi. Hiszen kint állt ki tudja mióta a hűvös, nyirkos időben, hajtincsei is biztos már átnedvesedtek, akár a sminkje is el-maszatolódhatott, sőt, a hideg ellen felvett szűk szabású bordó kabát teljesen elfedte bái öltözékét. Pedig nagyon szép ruhában volt: fekete térd felett érő tükörbársony szoknyája, mely a ráeső fényben csillagként ragyogott, úgy omlott le derekáról, mint vízesés meredek szirtról, könyökig érő bársonyujja fehér csipkével végződve tapadt karjára, kézzel készült kollázs fehér csipke-gallér díszítette ruháját és aranyozott melltű volt öltözete éke, amely egy aprócska legyezőt formált. Fülében arany gömbfülbevaló, ujján vörös dísz-gyűrű pihent, melyet még a papa ajándékozott neki születésnapjára. Viszont, ha jobban belegondol, a fiatal férfi csak udvarias volt.

- Ön Juci húga, igaz? Hány év van önök között?

- Nem gondolja, hogy nem illendő ilyen nyíltan megkérdezni egy hölgy korát? – Jónás a számonkérésre tettett meglepődéssel felhúzta egyik szemöldökét, mosolygásától apró ráncok keretezték szemét.

- Elnézését kérem, nem akartam illetlen lenni.

- Ha nagyon akarja tudni, két év van közöttünk. Na és Ön? Elárulja a korát? – Mária kihívóan nézett társasága szemébe, aki láthatóan jól szóra-kozott a lány mellett.

- Elárulom, nem titok. Húsz éves múltam.
- Kisebb csend állt be közénk, Mária úgy tett, mintha talált volna valami nagyon érdekeset a tömegben, de közben szeme sarkában Jónást figyelte, aki szemlátomást nem feszengett annyira, mint ő. Be kellett látnia, hogy a Palota előtt gyülekező emberek közül egyedül ő érezte magát idegenül.
- Na, és mondja Marika, miért nem szeretne bejönni? Jobb itt kint álldogálni a hidegben? Még a végén megfázik. – Jónás barátságosan mély hangjára felkapta a fejét.
- Igen, jobb itt kint a friss levegőn.
- Ne butáskodjon, hiszen az édesanyja és Juci is bent van.
- Nem butáskodok, kérem, nyugodtan menjen be, nem tartom fel.
- Csak nem az a gond, hogy nem tud táncolni?
- Igenis tudok táncolni! Sőt, nálunk a családban mindenki jó táncos! – Marika sértődötten felhúzta az orrát, kikérte magának azt a feltételezést, hogy ő nem tud táncolni. Tud ő úgy forogni és pörögni, mint Juci! Jónás közelebb hajolt hozzá.
- Akkor felkérhetem egy táncra?
- Köszönöm, nem. – Az ifjú nem erre a válaszra számított, őszinte meglepettség tükröződött arcán.
- És miért nem? Nem vagyok megfelelő táncpartner a számára?
- Feltételezem, hogy igen jó partner, de én nem szándékozok bemenni. Nem tetszik a zene – habogása elég gyenge kifogás volt, fülének igen csábító volt a bentről játszó dallam. Át is látott ezen Jónás, kurtán felnevetett.
- Ön aztán aranyos kislány, Marika. No, tegyük félre a tréfát és jöjjön be.
- Nem szeretnék, nem ismerem a társaságot. – A lány kötötte az ebet a karóhoz, de érezte, ellenállása egyre gyengébb lesz.
- De hát engem már ismer! És bent van Juci is.
- Sokra megyek a Jucival – dörmögte az orra alatt. Lapos pillantást vetett a férfira. – Elárulhatok egy titkot?
- Jónás bizalmasan közelebb hajolt, Marika a fülébe suttogott, kezét szája mellé emelve, mint mikor az ember bizalmas titkot enged más tudtára.
- Nekem ez az első bálom. – Jónás kiegyenesedett, mosolya még szélesebb lett.
- És ezért nem mer bejönni? Ugyan, Marika, ne viccelődjön, mindent el kell kezdeni valahol.
- Kinevet?
- Én? Sose tenném – szabadkozott az ifjú. Karját emelte a lánynak, és amilyen gyengéden csak egy férfi tud szólani, úgy kérlelte a lányt. – Megtisztelne azzal, hogy az első táncát velem járja el?
- Még meggondolom – élcelődött Marika.
- Jól van, nem erőltetek semmit sem magára.

- Nem megy be? – kérdezte elkerekedett szemekkel a lány, látva, hogy Jónás kezét kabátja zsebébe mélyesztette és a lehető legnagyobb nyugalommal ott maradt mellette a kisebb tömeget fixírozva.

- Csak nem gondolja, hogy itt hagyom egyedül? A sötét hidegben, karácsony éjszakáján, idegenek között? Ugyan, kérem, én úriember vagyok.

Ha jobban belegondol, igen kellemes alak ez a Jónás Lajos, mind küllemben, mind természetben. Nem is reszket már annyira az ismeretlentől, ez a finoman ugratós figura pedig tényleg kedves volt vele, hiába háritja, nem fog elmenni mellőle. Talán udvariatlanság visszautasítani egy ilyen kedves partnert.

- Rendben van, meggyőzött. Bemegyek. – A fiatal férfi győzedelmes mosollyal az arcán elé toppant, mélyen meghajolt és újból karját kínálta fel.

- Szabad egy táncra, kis Koczka-lány?

- Szabad.

Belekarolt az ismerős idegenbe, és belépett a Kultúrpalota még mindig hátborzongatóan hatalmasra tátott szájába, de immár kicsit bátrabban. És most érzékelte igazán, hogy a tér már vele együtt forog, az idő megáll, egy valódi forgószínpadnak tűnt az éjszaka, melyet befed a felhőtlen életérzés rózsaszín köde, megfűszerez egy ismeretlen bódító illat, melyből sosem elég.

Az első táncot követte a sokadik, a kissé bohém idegenből szerelmes vőlegény lett, ki mindig csak bátorította az édes Marikát, egészen addig, míg a szomorú élet másfelé nem sodorta őket.

Kele Enikő

Emlékek - iskolásévek

Gyermekéveimet a Nagy – Alföld, pontosabban Törökszentmiklós tanyavilágában töltöttem. Szegényes körülmények között éltünk. Petróleumlámpával világítottunk, kemencével fűtöttünk, ott sütöttük a kenyeret. Egy telepes rádió szolgáltatta a híreket és úgymond a szórakozást. A kamrában bőséges élelem, ruhánk annyi amennyi szükséges. Ami a legfontosabb, szeretet vett körül. Én szerencsésnek mondhattam magam, mert közelünkben laktak nagyszüleim, keresztszüleim és imádott nagybátyám családjával együtt.

Csodáltam a mezei virágokat, gondoskodtam arról, hogy mindig legyen a lakásban egy – egy csokor. Még télen is! A tanyánkkal szemben lévő árokpart nyáron lila színbe pompázott. Rengeteg illatos fodormenta hívogatott, szedtem is belőle több csokorra valót. Megszárítottam, váza híján üvegekbe raktam, anyukám fölrakta a szekrény tetejére mindig finom mentolos illat járta át

a szobát. A legjobban a mára már alig található búzavirágot kedveltem, de kedvenceim közé tartozott a margaréta, pipacs, szarkaláb is.

Nagyon vágytam már iskolába járni, hiszen a bátyám hét évvel idősebb volt tőlem. Könyv, füzet, ceruza, hiába kunyeráltam nem adott belőle. Sőt még hozzányúlni sem engedett.

- Azt mondta: - Te még kicsi vagy! Ezen nagyon föl tudott bosszantani.
- Nem is vagyok! – vágtam rá dühösen. - Ősszel már megyek iskolába!
- Iskolába mész? – haha! Nem is tudod milyen az iskola.
- De, tudom! – folytattam mérgesen. - Voltam ott nem is egyszer.
- Jó, de nem tanulni, azt sem tudod, mit adnak ott enni! - Semmit, itthonról viszed!
- Majd meglátod, órák közben kapod a tintalevest, meg a papírgaluskát, ha nem eszed meg akkor nyaklevest! - Közben kajánul vigyorgott.

Ezzel a helyzettel nem tudtam mit kezdeni, sírva rohantam a barátnőmhöz, aki második osztályba járt. Elmondtam neki az esetet, ő megvigasztalt. Nem igaz belőle egy szó sem, tudod, hogy utál iskolába járni. El akarja venni a kedved, ne higgy neki! Emlékszel a Zsiga bácsi mit mesélt Jóskáról mit csináltak a cimboráival mikor elsősök voltak? Elmondom Neked újra, hogy ne félj!

- Zsiga bácsi megkérdezte: - hát aztán Jóska szeretsz iskolába járni?
- Nem! - vágta rá azonnal.
- Akkor adok egy jó tanácsot: Vigyél magaddal egy darab szalonnát, kend be vele az épület négy sarkát, meg lásd, a kutyák elviszik reggelre!

Végre is hajtotta a három jó madár Jóska, Laci, Misi. Ám a legnagyobb meglepetésükre másnap ugyanott találták az általuk nem kedvelt iskolát!

Végre elérkezett az a nap, amikor boldogan átléphettem az iskola küszöbét. Szerettem oda járni, pedig több kilométert gyalogoltam tudásra szomjazva, esőben, sárban, hóban, sötétben.

Az iskolakert végében fiatalfák álltak, kiserdőnek neveztük. Ahogy melegedett az idő a felsős fiúk vittek ki oda régítípusú padokat, amiben 4-en, 6-an ültünk ott tartottuk az órákat. Madárcsicsergés, jó levegő, nyugalom.

Flancos dolgokra nem költöttünk, a pedagógus napot is megoldottuk egy-egy csokor mezei virággal. Szívünk tiszta szeretetével adtuk a tanító néninek, ő is így fogadta. Örömmel vödörbe rakta valamennyit.

Negyedik osztályos voltam, közeledett az évvégi vizsga. Nekem egyre jobban fájt a csípőm, nem bírtam menni, belázasodtam, sem enni, sem inni nem tudtam.

- Anyukám azt mondta: - kislányom, holnap megyünk a doktor bácsihoz!
- Eltört a „mécses” nálam, sírtam, csak sírtam.

Folyton azt mondogattam: - De, akkor én meg fogok bukni! - Holnap van a vizsga!

Szüleim megsajnálta lovaskocsival elvittek az iskolába. Nehezen, de besántikáltam. Láttam osztálytársaim tekintetén sajnálnak, de szerencsére nem kérdezősködtek. Anélkül is zavarban voltam.

Első vizsgaóra lakóhelyismeret. Klári néni engem szólított a térképhez. Mi Szolnok megyében élünk, így erről a megyéről sajtóítottunk el minden tudnivalót.

Klári néni megdicsért, ötösre vizsgáztam. Elindultam a helyemre, mikor beültem a padba elájultam, ráestem az olajos padlóra. Egy darabig se kép, se hang. Később arra eszméltem, hogy az Igazgatóbácsi törölgeti az arcom, a tarkóm, vizes zsebkendővel. Lassan magamhoz tértem. Rémültem tapasztaltam, hogy a matrózblúzom és a megmentőm galambszürke nadrágja csupa olajfolt. Úgy néztünk ki, mint akik éppen egy motort szereltek.

Az osztályteremben egy pissenést sem lehetett hallani, majd Igazgatóbácsi szavai törték meg a csendet.

„Na, Te Cinóber jól megijesztettél bennünket!” (A gyerekeket Cinóbernek becézte) Anyukámhoz fordult: - „Anyuka, vigye orvoshoz ezt a kislányt!”

- Igen ma odakészültünk, de folyton sírt, hogy megbukik. - Jaj, de hogy buksz meg! – vigasztalt, közben megsimogatta a fejemet.

Kórházba kerültem anyukám behozta a kitűnő bizonyítványomat. Ez némi vigaszt nyújtott fájdalomra. Egész nyáron betegeskedtem, újra kellett tanulni a járást. Igyekeztem nem akartam lemaradni az osztálytól.

Apukám ekkor még gazdálkodó volt. Kicsi földje mellett vállalt haszonbérbe több parcellát is, hogy könnyebb legyen a megélhetésünk. Ebben az évben többek között két tanító háztájját is művelte Kuncsorba határában.

Augusztus vége felé szüleimmel ki lovas kocsikáztunk megnézni a kukoricatáblát. Én szokásomhoz híven, az árokpartján nézegettem a vadvirágokat, figyeltem a tücsökök mozdulatait, hogyan „pengetik a húrt.” Egyszer lépteket hallottam, megfordultam, s nem akartam hinni a szememnek, az Igazgató bácsi állt előttem. Zavaromban egy köszönés felét mormoltam az orrom alatt. Ő rám mosolygott tekintetében jóságos szeretetet éreztem.

Néhány másodperc után megszólalt: - „Sokat gondoltam rád a nyáron Cinóber, látom jobban vagy, hát még kicsit pópista színed van, ami érthető”.

Egy ideig elbeszélgetett a szüleimmel. Induláskor azt tanácsolta anyukámnak: - „Adjon ennek a kislánynak sok vajjas-mézes kenyeret meglátja, milyen jól tesz neki!”

- Meg lesz Igazgató úr! – válaszolta anyukám. - A férjem egy vizeskannával vett frissen pergett mézet.

A családban afféle szlogenként sokáig fennmaradt, ha vajas-mézes kenyeret ettünk.

- Egyed! – mert az Igazgató úr is megmondta, jót tesz az egészségnek!

Az 1960 – as évek közepére sokan elhagyták szeretett tanyájukat, lecsökkent az iskolás gyerekek létszáma ahová én jártam, a Kuncsorba-i Északi Iskolában is. A felsőtagozatot busz szállította a faluba. Én ekkor nyolcadik osztályba jártam. Eleinte szokatlan helyzet alakult ki, de volt egy vigaszom. Az éneket és a rajzot igazgató bácsi tanította. Nem voltam egy rajz zseni, hála Istennek akadt segítségem. Tejmérőt rajzoltunk. (abban az időben csak kannás tejet árusítottak. Ezzel az eszközzel merték a tejet a boltokban.) Meggyűlt vele a bajom. Láta ezt a kedvenc tanárom, odalépett hozzám néhány vonalat húzott máris elkészült a rajz.

- Na, Cinóber, tisztázd ki! – erre kért. Boldogan megtettem. Következő órán festés, árnyékolás, szerencsémre ezt is megcsinálta. Nekem csak a háttér maradt. Egyik óra elején kiosztotta a már leosztályozott munkákat. Az enyémet magasra emelte: - „Figyeljete Cinóberek! Így kell rajzolni!” – mondta.

Körbe vitte a padosorok között megmutatta az egész osztálynak. Az irodája falán minitárlatot alakított ki. Az én gyönyörű tejmérőm is ott díszelgett.

1965 tavaszán apukám úgy döntött mi is elhagyjuk a szülőföldünket. Az évszárón már tudtam elköltözünk, nagyon fájt az elszakadás a tanyavilágtól, a kedves kis falutól. Záporoztak a könnyeim. Egyrészt vártam a változást, petróleumlámpa helyett villany, gyaloglás helyett buszjárat. Szép táj, távolban a Budai hegyek, Börzsöny, lankás dombok. Házunktól egy utcányira a „Keszihegy”. De szívem mélyén a sík alföld, piros cserepes tanyák, poros, hosszú, dűlőutak lapultak.

Egy tehenet, két malacot, harminc tyúkot, magunkkal vittünk az új portánkra. A tej és a tojás árából hűtőt vásároltunk. TV is került a házba, igaz részletre, de a gazdaságból fizettük.

Tanulmányaimat kereskedelmi iskolába folytattam Vácon. Egyik este a konyhában tanultam. Arra lettem figyelmes, hogy anyukám kiabált.

„Kislányom, gyere gyorsan!” Siettem, de az ajtófélfánál „földbe gyökerezett a lábam!” Igazgató bácsit pillantottam meg a képernyőn. Gyönyörű fehérre őszült haj, ismerős hang, átfutott rajtam az oly sokat hallott szó „CINÓBER.” Nyugdíjba vonulása alkalmából készítették róla azt a riportot. Sűrűn peregtek a könnyeim a szívem is belesajdult. Az igazi meglepetés csak ezután ért. Mutatták a rajzkiállítását, köztük az én csodálatos tejmérőm is ott őrizte az emlékemet.

Ez volt az „utolsó találkozás” vele. Szigorú embernek ismerték, de a szíve mélyén lapultak gyöngéd érzelmek is. Emlékét őrzöm a mai napig.

Ugyanúgy élnek bennem az emlékek a tanyavilágról, eső utáni „vendégmarasztaló” sárról, jegenyenyárfákról, akik úgy álltak a dülők mentén, mint a strázsák, akik őrzik a környék csendjét. A csivitelő fecskéről, tarka lepkekről, nagymama virágoskertjéről. Valóságos mesevilágnak tűnik így közel hatvan év távlatából.

Emlékszem előszeretettel fogyasztottuk a határban érő vadgyümölcsöket: vackort, csipkebogyót, olajbogyót, galagonyát.

Úgy gondolom boldog gyermekkort hagytam magam mögött. Szüleim munkára, becsületre neveltek. Az állatok, növények, a föld szeretete beleivódott lelkembe örökre. Nem szégyellem azt, hogy vidéken, tanyán születtem.

Nekem mindig a nagybetűs SZÜLŐFÖLD volt és lesz is, amíg élek!

Kelemen Bata Mária

A mi családunk története

Az édesanyám nevének (Bervanger) különös eredete van:

A családi legenda szerint több száz évvel ezelőtt volt két fiútestvér, akik mindketten egy királyt szolgáltak. Az egyikük a várban élt, míg a másik vadász volt. Az egyik napon az ősünk elment a királlyal vadászni. Sok időt töltöttek az erdőben, amikor egy nagy medve bukkant elő a bokrok mögül és a királyra támadt. A vadász ekkor a király elé lépett és megölte a medvét, így megmentette a király életét. Ezért a király hálából nemesi nevet (Berwanger azaz medveölő) és címet adományozott neki. A címerállatunk ezért lett a medve. Nagyon büszke vagyok az ősömrre, ez a név és a történet azóta is tovább él a férfi leszármazottaink révén.

Kelemen Kíra

Anya, ezek idegen nyelvet tanulnak...?

Egyik nagynéném lassan három évtizede, a semmiből került közénk. Így nyár végén, már túl voltunk a nagy nyaralásokon. A hőséget követő hűvösebb szellőktől frissülten néztük a kicsi vékonyka rokon arcát, a családra találásától csillogó bogárszemeit. Hallgattuk a történetét, s közben jólesően szívtuk magunkba a fejünk fölé lógó szőlőfürtök illatát lugasunk árnyékában. Időnként férje is bekapcsolódott tört magyarságával a beszélgetésbe. Látszott rajta, hogy fárasztja már a beszélgetés is, de mert nagyon szerette feleségét, csöndesen hallgatta a sokadjára hallott családi sztorikat, nézte az árnyas lugasunkat, s az újonnan megtalált rokonokat.

Mindenkit nagy szeretettel vettünk szárnyunk alá addig is, így az első csodálkozásunkból felocsúdva, sűrű elnézés-kérések közepette kérdéseink özönével árasztottuk el, mint: „Hol volt eddig? Milyen rokon is ő nekünk? No és ahol volt, hogy is került oda?” Szóval előkerült, ránk akadt a rokonunk, s mindenki nagy boldogsággal fogadta. Eléggé szétszórt, no és nagy a családunk, így itt bármi előfordulhat.

Anyámék teraszán a kerti asztalt körbeültük, mint „Arany János – Családi kör” versében a háziak a vándort, úgy mi is a bár nem keresett, de meglelt rokon szavain csüngtünk. Nagynéném válasza a sok-sok kérdésünkre röviden csak annyi volt, hogy:

- Amikor én születtem, apámnak és anyámnak a tizedik, vagy tizenegyedik gyereke voltam. Tisza melletti kis faluban laktunk, mint utóbb kiderült. A két világháború között nagyon nagy volt a szegénység, és el lehet képzelni ennyi gyerekekkel, szegény szüleim milyen körülmények között éltek. Még úgy is, hogy nagy földjeik voltak. Anyám megbetegedett és meghalt, amikor még kicsi kislány voltam. A temetésekor előkerültek a család más tagjai, így apám testvérei is. Volt apámnak egy nővére, egy jómódban élő lánytestvére, akinek nem volt gyermeke, és felajánlották apámnak, hogy elvisznek magukkal, és amíg jobbra nem fordul a helyzete apámnak, addig maguknál tartanak, nevelgetnek. A többi testvérem közül is a kisebbek így kerültek az ország más-más részébe rokonokhoz. Régen állítólag ez megszokott volt, hogy így segítenek a nagy szegénységben élő rokonon, főleg, ha félárván maradnak a gyerekek. Szóval ez a nagynéni, aki végül is az anyukám lett, Kassán élt a férjével. Akkor még magyar város volt, amikor elvittek. Majd kitört a világháború, és nem tudtak visszahozni, mert életveszélyes volt utazni. A második világháború után meg már nem tudtak visszajönni velem. Lezárták egyik napról a másikra a határt és visszafordították a határról, mert nem volt útlevelém, és apám engedélye nélkül nem

tudtak útlevelet kiváltani. Szóval ott cseperedtem fel velük Kassán, ott tanultam, ott lett szakmám, ott dolgoztam. Ott ismertem meg Páromat is. – mutatott idős, hajlott hátú, ám folyamatosan mosolygó férjére, aki egyik rokonról a másikra pihentette tekintetét. Folyamatosan az arcunkat figyelte. - Akkor még egy szót sem tudott magyarul, amikor megismerkedtünk. Amikor eljött az idő, anyukám a halála előtti tiszta pillanatában mesélte el nekem ezt. Addig nem is tudtam róla, csak éreztem, hogy nem illek bele abba a környezetbe. Nem maradt bennem semmi harag, mert igazán szép fiatalságom volt. Amikor a temetés után kicsit jobban lettem, egyre jobban izgattott a dolog, és elkezdtem megkeresni a testvéreimet, és az apukámat. Mire megtaláltam őket, sajnos apukámat már életében nem láthattam. A testvéreim közül se él már mind. De nem bánom ezt az utat, nagyon örülök, hogy minden utazásunkkal újabb rokonra találok, immár hat éve. Tavalý találkoztam az unokahúgommal, és ő mesélt rólatok, hogy itt is élnek rokonaim. – és nagy boldogan ölelgette végig a családom tagjait. – Hálát adok az Istennek, hogy még életemben visszakaphatom a családom egy részét.

Ekkor még nem volt gyermekem, csak fiatalságom, úgy a húszas éveim elején. Nagyon örültem egy újabb rokonnak. Nagyon szomorú voltam a ténytól, hogy így száguldott a családomon is keresztül a világtörténelem. Nagyon bizakodó lettem, hogy ha mégis felkerelkedek, nem idegenek leszünk Kassán, hanem rokonok segítségével fedezhetem fel.

Teltek-múltak az évek, s közben a nagy fiam megszületett. Ez a kassai nagynéni is meglátogatott a fiam születése után. Nagy boldogság, hogy így beilleszkedett közénk. Amikor a csemetém cseperedett, már járni és beszélni is tudott, és még a pelenkát is elhagyta, úgy gondoltam, hogy kikapcsolódásképpen rokonlátogatóba átnézünk ketten ehhez a kassai nagynénihez.

Csupán néhány napra készültünk, mivel a gyermek nyár végétől óvodás lett, nekem meg újra vissza kellett állnom a munka frontjára. Utolsó szabad nyarunk volt ez a fiammal kettesben. Ekkor jártunk először Kassán, a határon túli magyar területen útlevéllal, karomon a fiammal. Külön eseménynek számított az útlevél készítése is a drágámnak, hát még maga az út. A vonatablakból el sem lehetett venni, folyamatosan az elsuhanó tájat figyelte lelkes, csillogó szemével. Izgalomba hozta már az utazás is a kicsi lelkét.

Megérkezésünkkor a nagynéném kisebbik fia is kijött elénk az állomásra, hogy szüleikhez vigyen minket. Felkísért a két kis öreg rokonomhoz, s átadott nekik.

- Éreztétek jól magatokat! – köszönt el az unokatestvérem. – Reggel majd jövök és bemutatom nektek a várost. – és már el is tűnt a bezáruló ajtó mögött.

A rokonaimnak nem akartunk terhükre lenni, így minél kisebb zavarással, kellemetlenkedéssel próbáltuk birtokba venni a számunkra kijelölt szobát. A szokásos panellakás kisebbik szobáját. Itt Magyarországon is számtalan hasonló lakótelep van, még az hatvanas években épített bérházak. Kicsit furcsa érzés volt egy velem egykorú épületben éjszakázni. Az utazástól fáradtan, vacsora után kicsi fiam azonnal elaludt.

Reggel azt hittem, én keltem hamarabb, de nem. Rokonaim már éberem voltak, s a konyhában egyeztettek a hétvégéről, a napi menüről, szlovák nyelven. Próbáltak csöndesen egyezsége jutni, olykor vitatkozni, de a zárt ajtó ellenére is beszűrődtek a hangok. Szememfénye szokásos időben ébredt. Első dolga a megszokott fürdőszoba-wc útja lett volna, ám most számára érthetetlen módon visszatartottam kis időre, s számra tett ujjammal jeleztem, hogy maradjon csöndben, ne zavarjuk meg a háziakat. Fülét az ajtóra tapasztotta, úgy hallgatta a beszűrődő hangokat.

- Anya! Ezek idegen nyelvet tanulnak? – szólalt meg végül, és nagyon nem fért a kicsi fejébe, hogy este még értette, amit beszéltek ezek az idős rokonaink, most meg már nem. Gyakorlatilag ekkor találkozott olyan emberekkel először, akik nem az ő anyanyelvén szólaltak meg.

- Jaj, dehogy tanulják, drágám! – vontam okos buksiját magamhoz. – Ez az ő anyanyelvük, mint a mienk a magyar. – és megborzoltam kicsi vékonyka szősz haját a feje búbján.

- De anya, az este nem így beszéltek! – és kerekedett még nagyobbra a szeme.

- Nem, mert a nagynéném másik anyanyelve a mi magyar anyanyelvünk is. – és akaratlanul is felnevettem. Hangosabbra sikerült, mint szerettem volna, mert abbamaradt a diskurzus szlovákul a konyhában, és várakozással tele hívogattak a reggelihez megterített asztalukhoz.

- Valami probléma történt? – fordult kíváncsian felém nagynéném.

- Jaj, dehogyis! – ingattam a fejem, és elmeséltem a fiam reakcióját a beszélgetésükre. Közös nevetésünkre lépett közénk unokabátyám, s megszókból szlovákul köszönt a szüleinek, főleg apukája miatt, hiszen ő született szlovák ember volt.

- Anya, ő is idegen nyelvet tanul? – súgja kicsi fiam lábamhoz simulva, amikor meghallotta őt is.

- Nem, kicsim, ő sem. Neki két anyanyelve van. – és ismét kibukik belőlünk a nevetés, míg a csöppség zavarában próbálja összerakosgatni fejében a dolgokat. „Magyarok, és olykor nem magyarul beszélnek. Rokonok, de másik anyanyelvük is van!” – gondolkozott el nagyon. Arcára a mély töprengés jele ült ki, mert két apukáról már hallott a bölcsődében, de két anyukáról vagy két anyanyelvről még nem. Nekünk, felnőtteknek sem

egyszerű, amit a történelem kényszerített ránk, hát még ilyen kicsi korban szembesülni vele.

- Olyan jó magyarul beszélgetni veletek. – fordult váratlanul a nap végén az unokatestvérem felém.

- Miért? – csodálkoztam rá. Azt hittem, valamit félreértettem, de nem.

- Tudod, itt a gimnáziumban, ahol én is tanultam, egyre többet panaszkodnak, hogy nem mernek az emberek magyarul megszólalni, ha idegent látnak, vagy ismeretlen van a társaságban.

- De hiszen változtak az idők, vagy mégsem? – és nagyon ledöbrentett, amit hallottam tőle. Úgy ápolni az anyanyelvet, hogy nyíltan nem szólalhatsz meg azon, nagyon nehéz. - Pedig egyik nagy gondolkodónkat szabadon idézve „Nyelvében él a nemzet!”

- Igen, ahogy mondd. – nagyon mély, fájdalmas sóhaj szakad fel belőle. – A vezetés is nagyon jól tudja, és így próbálja gyökértelessé tenni a magyarságot itt, hogy se a hiteles történelmünket nem tanulhatják a fiatalok szabadon, se a nyelvet nem használhatják...

- ... és egy idő után elhal a nyelv is és az anyanyelv iránti vágy is. – fejezte be a mondatot unokatestvérem élettársa.

A várost és a Vadasparkot közösen az unokabátyámmal, és élettársával fedeztük fel. Két napot töltöttünk kinn, de olyan érdekes utunk sokáig nem volt, mint amikor először találta magát „külföldön” a drága elsőszülöttem.

Király-Bagi Judith

A megkönnyezett leves

A konyhában találok magam ismét, mint annyiszor a hosszú évek alatt. Ismét főznöm kellene valamit. Ma már egészen egyszerűen megy ez nekem. A fűszerezéshez érve nagyon sokszor fülembé cseng nagymamám szavai, amiről akkor még nem tudtam, hogy az lesz az utolsó tanácsa hozzám: „Egyet sose felejts el, ha főzöl. Mindig legyen meg az ételnek a sava-borsa, és soha nem lesz rossz az ételed.”

**

Valamikor nagyon régen történt, amikor még a nagymamám is élt, és én csak nyolcadikos voltam. Az osztályomból sokan főzőcskéztek már, de a fiúk hengeztek a legjobban. Bevallom, egy tál ételt sem kellett főznöm késő tavaszig. Mi voltunk a végzős osztály, néhány nappal, héttel az évből. Lassan a vakációt is elkezdhattük a táblára írogatni betűnként. Kiváltságos lehettem, hogy

egészen eddig a nagymamám főzött nekem ebédet minden nap. Bár ezt akkor még nem tudtam. Természetesnek vettem.

Nagymamám nagyon betegen feküdt már hónapok óta ágyában, fel sem bírt kelni, nemhogy főzzön. Minden nap többször is be-beszaladtam hozzá, hogy tudja: még nem mentem el az iskolába, még itthon vagyok – és hogy ne érezze magányában annyira lassúnak az idő folyását.

- Ne haragudj, kislányom, most nem tudok neked főzni. – nézett rám betegségétől megtört tekintettel – Most éhesen kell iskolába menned.

- Nem baj, Mama. – próbáltam nyugtatgatni, s biztatón simogattam kicsivé aszott, ráncos kezecskéjét.

A mami és mi egymás mellett laktunk. Csak egy kerti kiskapu választotta el a két udvart. Ahogy aggódva tartottam haza tőle reggeli látogatásomból, furcsa ötletem támadt: „Nem kell aggódnia a Maminak, hiszen egyszer csak meg kéne próbálni, hogy mit tudok kezdeni a konyhában!” – gondoltam.

Akkurátusan kutattam fel anyám krumplis kosarát, hogy mi mindent talállok a nagyim-féle gyors, kedvenc leveséhez. A krumplit kicsit vastagabban hámoztam, s szinte hallani véltem a felnőttek intő szavát minden egyes levágott héjdarab után: „Mennyi pazarlás ez fiam!”, meg „Legalább a malacoknak is jut valami!”. A hagyma igazi könnyözönre fakasztott, így apró kockákra csak találomra vagdosztam a könnyeim függönye mögül. Nagy ügybuzgósággal pirítottam a hagymát, majd együtt a reszelt tésztával tovább. Paprika, kockára vágott krumpli, s majd felöntöttem óvakodva vízzel. Sóz-tam-borsoztam, ahogy kell. Ahogy a nagytól láttam annyiszor.

A leves rotyogott, ahogyan illett neki. Levét kóstolgattam, és valahogy nagyon nem tetszett a kapott íz. Beletettem, amit csak láttam, hogy kell bele. Az íze mégse volt olyan, mint kellett volna. „A szomszédban fekszik ágyában a segítség. Ha megkérdezem, akkor rájön az ügyködésemmre, ha mégsem, hát bizony nem fogok rájönni, mire megfő, mi hiányzik még belőle.” – zongoráztam végig magamban a lehetőségeket.

Nagyot sóhajtottam, elővettem egy mélyebb evőkanalat. Kivettem a leve-semből, és kezem alátéve, nagy óvatosan araszoltam át a szomszédba, az udvaron keresztül, óvatosan a nagy konyhájába, majd be a betegágyához. Ne-szezésem zajára felriadt szenderegéséből, és halovány tekintetét rám szegezte.

- Mama! Egy kis segítséget kérek. – nyújtottam oda remegő kézzel a kánálban megmaradt pici leveskét. – Mi hiányzik ebből? Kóstolgattam, de nem tudok rájönni.

- Só, kislányom. – próbálta erőtlen ajkai között felszürcsölni a kicsi leveskét. – Ez még sótlan. – és erőtlenül esett vissza párnájára feje.

Én nem szóltam semmit, csak sarkon fordultam az üres kanállal, és szinte repültem vissza a konyha felé, ahol a levesem főtt. Elővettem a sót, és sóztam,

kóstoltam, amíg olyan nem lett, mint a nagymamámé. Nagy buzgalommal szedtem két kisebb adagot hűlni, majd sebesen bepakoltam a cuccaimat a délutáni oktatáshoz, hogy csak felkaphassam, és azonnal indulhassak.

A tálkába hűtött levesemmel elindultam tipegve-topogva a nagymamim betegágyához, hogy vigyek neki egy kis ebédet. Mégsem feketett éhen egész nap, szegény. Benyitottam hozzá remegő lábakkal, s mire ágyához értem, már félkönyékre támaszkodva nézett rám, kerekedő szemekkel.

- Hát te meg mit csináltál?

- Nagyi, hoztam egy kis meleg levest ebédre. – telepedtem ágya mellé, kezemben a levessel.

- De tudod, hogy nem tudok enni. Semmi nem akar lemenni a torkomon. Meg aztán a kanalat se bírom már megtartani. – sajnálkozva nézett rám.

- Mami! Én majd segítek. – és aggódva néztem vissza kicsi, vékonyka, ágyába süppedt alakjára.

A leves meleg, gőzölgő illata győzhetett, mert nem nagyon szabadkozott tovább. Csendesen tűrte, ahogy óvatosan etettem kanállal, szépen, komótosan. Nagyon vártam a véleményét, hogy milyen lett ez a leves, az első levesem. De nem szólt egy szót sem. Lassan, vékonyan csordogálni kezdett szemei sarkából a könnye a drága nagymamámnak, le a fájdalomtól sok-sok éve ráncos, soványka arcán, le a tálkába.

- Ennyire rossz lett? – rémültem meg. Nekem ízlett, amikor megkóstoltam.

- Nem, kislányom, ez finom lett. – kereste a szavakat két kanálnyi pici leves között. – Csak soha nem gondoltam, hogy egyszer még az unokám főz nekem ebédet, és még meg is etet. – és patakokban folyó könnyeit próbáltam törölgetni, már ahhoz sem volt ereje. – Mindig én főztem neked, de most nem bírok felkeni sem!

- Mama, nem baj ez! – birkóztam érzéseimmel, hogy ne vegye észre. – Megpróbálom így megköszönni a sok finom ebédet. – fűztem hozzá. Letéve kezemből a tálkát, visszatelepedtem mellé kicsit, s bátorítóan szorongattam vékonyka bőrű csontos, öreg kezeit.

Király-Bagi Judith

Angyalszárnyakon repülve

Ismét eltelt egy év. Advent újra karácsonyba fordult. A napok rövidültek, az esték hosszabbodtak, s a táj is fehér takaróban bújta az éjszakai hideg fagyok elől. „Ha sikerül és fentről is rásegítenek, idén végre fehér karácsonyunk lesz!” – mondogatták a sokat látott idős emberek.

Advent havának delén már azt is megtudtam, hogy másodszülöttem sajnos nem tud hazajönni, mivel nem kapott normális áron jegyet, mint előző évben, inkább majd ünnepek után. Akkor az árak is elfogadhatóbbak. „Apja vére, mit is vártam tőle!” – nyugtatgattam magam, hiszen apja is megnézte mindig, mikor mire mennyit adott ki. Nem tudtam mit tenni, csak vigasztaltam magam, úgyhogy nálunk az igazi ünnep akkor lesz, amikor megérkezik majd. Karácsony hetében a nagy fiam is közölte, hogy bármi is történik, neki fenn a fővárosban van szenteste dolga. „Egyre izgalmasabban alakul ez a karácsony!” – gondoltam. A nagy munka csak ezután szakadt a nyakamba igazán, hiszen anyámnak is el kellett magyaráznom azt, ami nekem is fájt: hogy a fiúk felnőttek módjára szanaszét vannak a nagyvilágban.

A nagy, mint minden évben, idén is jó előre meghívott mindenkit a karácsonyi ünnepi asztala köré, majd azt követően ajándékbontásra. Korán lekerült a padlás rejtekéből a műfenyő is, legyen ideje kiszellőztetni és kinyújtóztatni ágait a terasz védett zugában. Szüleim nem csak környezettudatosak és nem vesznek-vágnak fenyőfát ilyenkor, de praktikusak is. Előző évben nem bajlódtak a fa leszedésével, díszestől - girlandostól csomagolták el, így abban az évben csak kibontották már hetekkel karácsony előtt, s akár már aznap ünnepi hangulatba öltöztethették volna a házukat. Ám „rend a lelke mindennek!” – hallottam anyámtól oly sokszor, így hát meg kellett várnia a fának és a díszeknek az alkalmat, addig félreállítva várta sorsa újbóli beteljesülését.

Nem így a cica, a mamiék cicája. Nem nagyon foglalkozott az idővel, adventtel, karácsonnyal, nagy kedvvel játszott a fa lelógó díszeivel, a girlandokkal, az öregek legnagyobb bánatára. Panaszolták is telefonon, vendégségben, s még azzal sem tudtuk vigasztani őket, hogy a cicájuk új játékszernek véli, mivel olyan jó cicának érezte magát, és hát ő azt megérdemelte...

Hagyományosan ismét az egyre korosodó szüleimnél gyűltünk össze közös ünnepi ebédre. Ismét kicsit késve, de annál nagyobb lelkesedéssel érkeztünk eme nagy családi összejövetelre. Már az ajtóban éreztük a húsleves, a sült és a kalácsok illatát. Bekopogtattunk, majd nagy lendülettel feltártam az ajtót, s beléptem a nappaliba nyomomban nagyfiam. Anyám már a terített asztal körül sürgölődött gondterhes redőkkel homlokán.

- Miért csak most érkeztetek? – duruzsolta fülembe miközben kibontakozott ölelésemből. – Miért nem tudtok pontosak lenni? Pedig most hamarabbra is hívtalak titeket, hogy ne késsetek.

- Hagyd már őket! – így apám. – A lényeg, hogy itt vannak.

- Hát, anyuka, ez most sem sikerült, mondhatni nem jött össze. Lehet, hogy tízóráira kellett volna őket hívni. – érkezett a szoba felől sógornőm mosolyogva. Komótosan levettük a kabátokat, s a terített asztal körül elfoglaltuk a megszokott helyünket.

- A kisunokámmal mi van, tudtok róla valamit? – kérdezte szomorú szemekkel mami. Mindenkinek örült ő nagyon, de a távollevők mégis jobban hiányoztak.

- Nem tudott hazajönni, nem kapott jegyet. – siettem a válasszal, s nagy fi-amra néztem hamiskásan, míg ő telefonjával babrált az asztal alatt.

- Na, de karácsonykor? Olyankor mindenki a családjával tölti az ünnepeket. Igyekszik haza. – méltatlankodott bánatosan. – Pedig a születésnapja is most van. – és legyintett lemondóan.

Hirtelen belehasított az ünnepi duruzsolásba a kapucsengő, majd az udvar felől léptek zaja szűrődött be.

- Kit hoz ide a jósora, a legrosszabb időben? – néztek szüleim egymásra. – Még ilyenkor sem bírnak a vevőid magukkal?

- Anyuka! Ilyenkor is kell a védőital. – próbálta nyugtatgatni öcsém.

- Én ki nem nyitom az ajtót senkinek! Most ebédelünk – lett szokatlanul határozott anyukám.

Öcsémmel a faliorára néztünk szinte egyszerre, fejünket csóváltuk „jó lesz ez estebédnek is, anyukám!” – gondoltuk egyszerre.

- No, és ha betlehemesek kopogtatnak? Azoknak ilyenkor illik kinyitni az ajtót. – így sógornóm.

- Én még nem is láttam betlehemeseket. Milyenek azok, vagy mit szoktak csinálni? - szólalt meg öcsém két lánya szinte egyszerre.

- Egyáltalán vannak még betlehemezők a faluban? Mióta Gyuri ismerősöd rokonait lecsukták, nem is hallottam róla. – intett anyám fejével apám irányába.

- Vannak anyukám, mert este munkából jövet láttam az utcákon mifelénk. De nem minden házba mentek be. – sietett segítségére öcsém.

- Ó! Ahhoz is protekció kell már? – lepődött meg keresztlányom.

Mire idáig ért a csapat a diskurzusban, a vendég már a bejáratnál állt. Az érkező az ajtót nagyra tárva belépett. Édesanyám döbbenetében a radiátornak dőlt. Apám székestől fordult meg, hogy a frissen érkezettet ő is szemügyre vehesse, asszonykája arca láttán. Nagyfiamon huncut mosoly, öcsém családján is a meglepetés tükröződött. Én csak csendesen figyeltem székemben hátra dőlve a kicsi fiam boldogságtól csillogó szeméit, a hideg ködtől fehérlő göndör fürtjeit. Mintha angyalszárnyakon repült volna át a téli estébe, hogy szeretteivel ünnepelhesen ismét.

- A váratlan, elhalaszthatatlan tegnapi programja a nagyfiának. – suttoztam halkan, de senki sem figyelt már rám. A kisunoka ölelésében tűnt el a mami, s a szavakat is alig találta. Apám kicsit félrehajtotta fejét, s néhány legördülő örömkönnycseppet nyomott szét észrevétlen, majd kifordult az udvarra a balján lévő ajtón feltörő érzéseivel. Ne lássa senki, hogy elgyengült.

- De jó ismét itthon! - sóhajt fel kisebbik fiam a mami öleléséből kibontakozva. – Nem bírtam tovább várni! – szólta bátyjára. – Nagyon hideg van kinn! Hiába volt a sok finomság, a sok ajándék, a nagyfi mégis szemét le nem véve simogatta messze földről mégis megérkező unokáját tekintetével. Neki akkor az unokája volt a legnagyobb ajándék. Rokonai vidám csicsergésében pihente ki jólesően egész napos konyhai fáradságait: „Ismét együtt egy este erejéig a család!”.

Király-Bagi Judith

Vietnám és a „Békejegyek” esete...

Abban az évben a tavasz számomra nagyon furcsa módon köszöntött be csupa izgatott örömmel. Nem hiába szeretem a Facebookot, hiszen sok ismerőssel, családtagommal ezen keresztül tartom a kapcsolatot ma is. Most azonban, amíg a világ egy pandémia miatt jött lázba, én a rég elveszettnek hitt rokonaimra akadtam rá. A rokonokra, akik nem beszélnek az én anyanyelvemen, mert a nagybácsim nem tanította meg őket. Unokatesók, meg azok gyermekei, akik az USA-ban élnek, s már nagybácsim halála óta kerestek minket, immár két éve.

Rég nem éreztem boldogsággal lógtam a neten, s figyeltem a távoli rokonok minden mondatát, még úgy is, hogy sokat kopott az angoltudásom, s nehezen értettem őket. Nézegettem a sok kapott képet, válaszoltam a kérdésekre, röpködtek a kérdéseim, izzott a Google-fordító.

A képeket nézegetve, egymás után törtek fel bennem az emlékek, a régi történetek, amiket annak idején a nagybátyámmal együtt élhettem meg, még akkor is, ha csak néhány hétre érkezett hozzánk, amikor jöhettek.

*

Édesapám egyetlen bátyja barátja oldalán még 1956-ban úgy döntött, hogy nyugatra megy szerencsét próbálni. Szüleim sokat és sokszor beszélgettek erről, de számomra soha nem derült ki, hogy nekik is el kellett menekülniük '56-ban az őszi események miatt, vagy csupán kalandvágyból vágta neki a világnak.

Hosszú évekig nem tudtunk semmit róla. Meghalt a nagyim, apám anyukája, majd a nagypapám is. A keresésére indultak, hogy a világ melyik részén él, vagy halott-e – hiszen közel húsz évig nem is hallottak felőle. A vöröskereszthez fordultak, s hosszú kutatás után először a vietnami háború kapcsán merült föl a neve, majd végül az USA-ban találták rá.

Ez a nagybácsi volt számomra az a titokzatos valaki, aki messzebb jutott, mint az országhatár, és akiről mindig fura titokzatossággal beszéltek. Amikor a hetvenes évek végén azt hallottam a beszélgetésekből, hogy nagy vendég érkezik nyugatról, hát én is izgatott lázban égtem, hogy ki is lehet ez a nagy vendég, hogy is nézhet ki, meg hogy kedves lesz-e egyáltalán? Természetesen az meg sem fordult a fejemben, hogy olyan nyelven beszélhet, amit én nem is érthetek meg.

Egyszer aztán az egész családom felbolydult. Vendéget vártunk a messziből. Apám nagy készülődéssel elindult a fővárosba, az ország repülőterére, egyetlen bátyja elé. Anyám buzgó sürgés-forgással, tele aggodalommal főzte a nyugati vendégnek a pörköltjét, meg a leveseit, hogy a soha nem látott sógorát megfelelően fogadhassa. „Az első benyomás mindig nagyon fontos, kisfiam.” – mondogatta mindig édesanyám, és idővel bebizonyosodott, hogy igaza volt.

Az este lassan kúszott előre saját útján, de a vendég és apám csak nem jött. A feszült várakozás ott lógott a levegőben. Éjfél után taxival érkezett meg a várva várt rokon. Az éjszaka sötétjét megtörve állt le a kapunk előtt az autó a külföldi vendégünkkel.

A nagybácsi mellől el nem mozdultam ettől fogva. Még aludni is alig mertem elmenni, nehogy ne legyen ott, mire felébredek. Néztem a sudár, magas alakját, a kék szemét, csodáltam azt a semmivel össze nem hasonlítható fura magyar beszédét. Büszkén, feszítve lépdeltem mellette végig a faluban, minden tinédzseres csicsergéssel elárasztva.

Számomra ez a magas, szép szál ember egy élő legenda volt, egy két lábon járó történelem már akkor is. Tanultam én az iskolában valamit az '56-os öszirózsás forradalomról, meg a vietnámi háborúról, de egy olyan emberrel beszélni ezekről, aki maga is részt vett ezekben, valami olthatatlan kíváncsisággal töltött el. Igyekeztem az egy hónap minden szabad percét vele eltölteni. Abban bíztam, hátha mesél nekem ezekről a dolgokról, mert nagyon nem mertem faggatni. Végül is még csak egy bakfis voltam, aki alig ért a hóna aljáig, és számára érthetetlen rajongással dongtam körbe.

Az én nagybácsim könnybe lábadt szemmel nézte végig azt a változást, amin a falunk, a városunk, az egész ország ment át '56 óta. Az emlékeiben még nagyon nagy szegénység, és sok-sok nélkülözés képe élt. Igaz, akkor sem dúskáltunk minden jóban, de nem nélkülöztünk, mint az ő fiatal korában, amikor útra kelt, és neki vágott a nagyvilágnak.

Amikor egyre oldottabbá vált a hangulat és egyre több mindenről lehetett beszélgetni, egyre csak faggattam, minden bátorságom latba vetve.

- Miért indultál útnak '56-ban? – a kérdés már hónapok óta feszült bennem.

- A legjobb barátommal mentem, nem egyedül. – nézett rám csodálkozva.
- Nem akartam egyedül elengedni, hogy ha bajba kerül, legyen, aki segít neki.
- Hogy jutottatok át a határon? – faggattam tovább, miközben letelepedtem mellé.
- A határon? – néz rám nagyot sóhajtva. – Azon egész könnyen. Utána elfogtak minket rögtön a határ túloldalán, és menekülttáborba kerültem a barátommal, mint sokan mások. –és a család szépen lassan előszivárgott, hallgatták a beszélgetésünket.
- És hogy kerültél az USA-ba? – mert ugye az már akkor is köztudott volt, hogy az USA-ba csak úgy nem lehetett eljutni. Tanultuk történelem órákon.
- Ott a táborban egyszer csak toboroztak embereket a vietnámi háborúba, és azt mondták, hogy ha megyünk, beengednek minket az USA-ba. Ez volt a feltétel. – és körbe nézett rajtunk, a kíváncsian figyelő tekinteteinket látva. – Én meg belementem.
- Akkor a vietnámi háborúban is ott voltál? – csodálkoztam rá, és hirtelen annyi kérdés jutott eszembe, hogy kimondani sem tudtam, csak hallgattam, várva a válaszára, hátha magától mesél nekem arról, amit a történelemkönyveim oldaláról sem olvashattam.
- Igen. – válaszolt szűkszavúan, csendesen.
- És... milyen... volt? – tettem fel óvatosan, a következő még kimondható kérdést. Fiatalságom minden kíváncsisága előtört belőlem, de a tétova kérdésem hallatán azonnal rájöttem, hogy illetlenség halálról kérdezni valakit, aki a poklot élve járta meg.
- Hagyjuk – legyintett, majd látva a tekintetemet, hozzá tette még. – Mindenki lőtt mindenkire!
- Kislányom, nincs neked más dolgod, hogy így faggatod a vendéget? - nézett rám szúrós szemmel édesanyám, pedig láthatóan ő is kíváncsi lett volna a válaszra. Megszeppenve oldalaztam a szobák irányába, ám az ajtófélfá takarásából figyeltem tovább az eseményeket.
- Az egyik támadáskor egy repesz melletttem csapódott be, és a fejemen megsérültem. A barátomat akkor veszítettem szem elől. – folytatta apámnak a történetet. – Nem tudták kiszedni a repeszdarabokat, még most is itt érezhető a szilánkok szúrása. – és a homlokán végighúzta a kezét. – Kórházba kerültem akkor, majd utána szereltek le. – apám megszólalni sem tudott, ahogy hallgatta a bátyját. Csak a véletlennek köszönhető, hogy még életben van, ekkor jöttünk rá. - Na, de öcskös, hol van a vörös könyved? – terelte a szót váratlanul másra.
- Nincs nekem olyan. – mentegetőzött apám.

- Dehogynem. Mindenkinek van, aki párttag. – állította határozottan nagybátyám. Apám elindul a papíros fiókhhoz, és kiskönyveket vett elő. Az egyik valóban piros volt, rajta talán vörös csillaggal. „Szóval ilyen a pártkönyv!” – csodálkoztam rá az ajtófélfá mögül előlálkodva.
- Ez meg békejegyeknek van! - vette elő anyukám, és átadta a férfiaknak.
- Ebbe gyűjtöttük a békejegyeket.
- Békejegyek? – nyitotta ki azt a fehér könyvecskét bácsikám csodálkozva.
- Hát azok meg mik?
- Annak idején azért kellett venni, hogy a vörös hadsereget támogassuk a békefenntartásban. – próbálta elmagyarázni apukám.
- Mindenkinek kellett annak idején ilyet venni. Adták a fizetéssel egyszerre.
- fűzte édesanyám hozzá.
- És hol kellett a békét fenntartani? – kerekedett egyre jobban a szeme bácsikámnak.
- Hát... - nyelt nagyot az apám, és nagyon nehezen tudta folytatni. – a vietnámi háborúban.

A helyiségben vágni lehetett a csendet. Mindenki döbbenetben nézett a másikra. Nem merte egyikünk se elsőként megtörni.

- Öcskös! Ti fizettetek azért, hogy az oroszok lőjenek engem?! – jutott először szóhoz a felismerés döbbenetétől nagybátyám. Nagy, hosszú, lapos pislogások után egyszer csak megszólalt nagyon csendesen az apukám.
- Nem tudtuk, hogy te is ott vagy és a front másik oldalán harcolsz. – és szárazan nyelt nagyot. – Amikor a vöröskereszt rád talált, csak akkor tudtuk meg. Addig semmit nem tudtunk rólad.

Édesanyám eltűnt csendesen a konyhában, hogy az ebédet folytassa. Apán tenyerébe temetkezve roskadt le az asztal mellé. Nagybátyám csöndesen kinézett a konyhaablakon, majd kihúzott, délceg alakjával, zsebre dugott kézzel lépett ki, hogy járjon egyet.

Én csöndesen visszavonultam szobámba, s csak arra tudtam gondolni: „Így száguld keresztül a politika és a történelem a családunkon.”

Király-Bagi Judith

Farkasének

A harmadik osztályt Mihály egy másik szomszédos faluban kezdte, ami már más megyéhez tartozott, és a tanító bácsi szemet hunyt afelett, hogy a legény kulák-gyermek volt. Ekkor már nagyon érződött a kommunizmus hatása, a gyermekek titokban, a kertek alatt jártak vallás órára. Az adók annyira

megnőttek, hogy az emberek kénytelenek voltak a saját termésüket ellopni: a gyerekek a csűrbe botokkal verték a búzát és csak utána vitték a szérúre csépelni, hiszen a termésből jó esetben kaptak egy- két zsák búzát, a többit elvette az állam. A juhokról lenyírt gyapjút is elvették, az embereknek alig maradt valami. Így történt, hogy annak ellenére, hogy falvak és tanyák- szerre az embereknek megvolt mindenük, ami biztosította a jó megélhetést, mégis egyre szegényebbek lettek. Mihály tudta, hogy nehéz időket élnek, az asztal már nem volt oly bőven terítve, mint régen, látta az édesapján, hogy napról- napra gondterheltebb, morcosabb, idegesebb, de hát nem volt mit tenni, még csak legényke volt, végezte a feladatait, járt iskolába és játszott a pajtásaival. Egyik nap, a fiúk beszaladtak a boltba, Mihály is ment velük. A bolt pultján volt egy kicsi vekkeróra, de nem működött. Mihály közelebb ment, nézegette, de nem nyúlt hozzá. „Mit nézel te gyermek?“, kérdezte a boltos bácsi? „Miért nem működik ez az óra? Elfejtették felhúzni?“, kérdezte kíváncsian Mihály. „Dehogy felejtették! El van romolva! Ki kell dobni.” Mihály a kezébe vette a kicsi vekkert, nézegette, forgatta, majd megcsillantak a szemei „Ne tessék kidobni, majd én megjavítom!“, kiáltotta elszántan. A boltos bácsi szemei elkerekedtek, majd elnevette magát „Jól van, fiam. Vigyed csak!” A legényke megfogta az órát, beletette a tarisznyába és azzal szaladt is haza fele. Még nem látta, hogy néz ki belülről egy óra szerkezete, de mivel az óra nem volt túl nagy, tudta, hogy a belső szerkezet is picike lehet. A hazafelé vezető úton azon gondolkodott, hogy miből tudna ő szerszámokat készíteni, hogy az órát megjavíthassa. Mikor hazaért, egyenest a fészerbe ment, ott keresgélt. Talált is drótot, reszelőt. A fás színből hozott kicsi fadarabot. A drótot beleütötte a fába, a másik felét megreszelte, kész is volt a kicsi csavarhúzó. Elővette a vekker órát. Óvatosan szétbontotta. Nézegette, tanulmányozta, hogy melyik alkatrésznek mi a szerepe, mi hol van, miért van ott. Tette-vette, mit csinált, mit nem, az órát megjavította. Boldogan ment másnap iskolába, iskola után pedig egyenest a boltba. A boltos bácsi elkerekedett szemekkel nézte a működő órát, amit Mihály a pultra tett. Meg is jutalmazta a legénykét. Mihály a pénzt szépen megköszönte, eltette, elköszönt és ment is tovább. A boltos bácsi csak nézett utána, nézte a működő órát, megcsóválta a fejét és elmosolyodott. Így történt, hogy a faluban híre terjedt, hogy a kis Mihályka órákat javít. Egyre többen kérték meg, hogy javítsa meg az órákat. Fali óra, vekker óra, karóra, nem számított a típus, méret, forma, Mihály mindet megjavította, a pénzt pedig szépen gyűjtögette. Vett magának kicsi fogókat, csavarhúzókat, készített egy kicsi, nem túl sikeres bicskot is és így dolgozgatott. Néha még ki is kapott, hiszen hanyagolta a ház körüli feladatait, de nem bánta, mert szeretett javítani az órákat és hát saját keresete volt. Mikor éppen nem órát javított azon kísérletezett, hogyan tudna jó bicskát készíteni. Vett magának vasvágó

fűrész, egy kalapácsot, késélnék való fémet talált a fészerben, nyélnék való szarvasagancsot az erdőben. Kovácsműhelyben járt már, tudta mit kéne csináljon. A vasvágó fűrészszel kivágta a bicsok élet, megreszelte, a kályhába a tüzet egy üres belsejű bodzafa ággal fújta, mikor eléggé izzott, egy fogóval betette a késélet, így edzette. A fogóval kivette, a fejsze fejére tette – ez volt az üllő, kalapáccsal ütötte, így élezte. A hűtést ki kellett tapasztalni, mert ha az élével dugta a hideg vízbe, elhasadt vagy elgörbült, de mikor a hegyével engedte a vizes vödörbe akkor jó lett. Így a faluban annak is híre terjedt, hogy a kicsi Mihály már bicskát is készít. Idővel került egy kicsi satu is, és a legényke egyre jobb és szebb bicskokat készített, el is adta az összeset, még az erdész is tőle rendelt új bicskát, szépen meg is fizette az árát.

Egyre telt az idő, az évszakok szépen követték egymást, Mihályka már szép legényke volt, mikor egy téli napon tartott haza az iskolából. Szaladt, az oldalakon fenéken szánkózott, de az egyik oldalon mikor becsúszott egy farkasfalka közepén találta magát. A farkasok is meglepődtek, kíváncsian nézték a betolakodót, Mihály ijedtében azt sem tudta mit csináljon. Lassan felállt, nézte az állatokat, a farkasok pedig őt. Lassan elkezdett lépkedni, majd uzsgyi, szaladt ahogy csak bírt, hazáig meg sem állt, pedig a biztonságot jelentő otthonig volt még jó másfél kilométer. Berontott a házba, bevágta maga után az ajtót és zihálva szuszogott. „Mi lelt téged, te gyermek?“, kérdezte nagyanyó a kályha mellől. Mikor látta, hogy a legényke szóhoz sem jut, letette a varrását az asztalra, felállt és közelebb ment. „Farkasok” – Mihály csak ennyit tudott mondani, majd összerogyott. Érezte amint levetkőztetik és száraz ruhát adnak reá és a jó meleg ágyba dugják. Aludt, de álmában mindvégig szaladt a farkasokkal és hallotta a farkas éneket. Másnap reggel már nem tudott iskolába menni, a nagy szaladástól vagy a még nagyobb ijedségtől tüdőgyulladást kapott.

Eltelt a tél, el a tavasz is, már ért a cseresznye és a gyermekek az összes szabadidejüket a cseresznyefákon töltötték. Ott volt az összes testvér: Mihály, Péter, Gyuri, János a fák tetején, Andris tanult fára mászni, Lajos még túl kicsi volt, csak botladozott körülöttük, de neki is jutott bőven a cseresznyéből. A faluból is jöttek a gyermekek a cseresznyésbe, a 120 fáról mindenkinek jutott bőven, és Mihály apja sem bánta, hogy a gyereksereg hasadásig eszi magát a roppanós gyümölcse. Egyik nap mikor a gyerekek a gyümölcsösben voltak vendégek érkeztek a tanyára. Egy apa a fiával, akit Jánoskának hívtak. Jánoska kiment a többi gyerekhez a gyümölcsösbe és vitt magával egy kincset – az édesapja fényképezőgépét. Hát nagy kíváncsiskodás támadt a fiúk között, de Mihály érdeklődött a leginkább. Látott ő már fényképezőgépet, de még soha nem fogott a kezében, és nem is tudta, hogyan működik. Mikor a fiúk lelkesedése elapadt és visszamentek játszani, Mihály és Jánoska

letelepedtek egy cseresznyefa alá, s Mihály kifaggatta a jövevényt, az pedig mindent elmondott a fényképezőgépről, amit tudott az apjától. Mihálynak nagyon megtetszett és igazán elkezdte érdekelni a fényképezés. A jó minőségű fényképezőgépek drágák voltak, de volt annyi pénze meggyűjtve, hogy tudott venni egy román gyártású Optior gépet. Azzal tanult fényképezni. A filmet legközelebbi városkába vitte, ott hívták elő és készítették el a képeket. Egyszer egy nap, mikor újabb filmet vitt előhívásra, a fényképész nem volt otthon - „Nincsen itthon az uram, csak jövő hónapban jön haza.” mondta a felesége. „Ooo. Értem. Hát köszönöm szépen. Kezit csókolom.” - orrátlógatva indult hazafelé. „Hallod-e, te Mihály” - szólt utána az asszony „az uramnak van egy testvére, az is fényképész, megmondom neked hol lakik, vidd oda a filmet.” Mihály nagyon megörvendett, azt sem bánta, hogy egy fél napot kellett gyalogolnia, míg elérte a városkát ahol a fényképész testvére lakott. Megkereste a férfit, elmondta, hogy ki az, ki küldte, mit akar. „Várjál itt, fiam, ha már ilyen hosszú utat megtettél, akkor rögtön elő is hívom a filmet és elkészítem a képeidet” – felelte mosolyogva a fényképész, és azzal el is tűnt a sötétkamrában. Mihály közelebb ment, azt nézte talál-e valami rést a deszkák között, hogy bekukucsolhasson. Nagyon kíváncsi volt, hogy mi történik a sötétkamrában, de a fényképész nem volt hajlandó neki megmutatni és rést sem volt az épület oldalán, hogy leskelődni tudjon. Itt mivel most járt először nem mert bekérezni, de gondolta, hogy szerencsét próbál, hátha talál egy kis rést vagy lyukat. Az ajtóban volt egy szeg, ami kotyogott egy kicsit, azt elkezdte mozgatni, és ki is jött a helyéről, Mihály pedig bekukucskált. Olyan szerencséje volt, hogy pontosan látta mit csinál a fényképész: látta hogyan keveri a különböző vegyszereket, mit ír a dobozok oldalán, mik a lépések, hogy a filmből kép legyen. Mikor látta, hogy a fényképész végzett, gyorsan visszadugta a szeget a helyére, a közeli almafa alá szaladt és leült. „Hol vagy, fiam? Készen vannak a képeid!” – kiáltotta a fényképész. Mihály felpattant, odaszaladt, kifizette, szépen megköszönte és indult is haza. A hazafelé vezető úton végig szökdécselt és fütyörészett, olyan boldog volt, hogy madarat lehetett volna fogatni vele – végre tudta, hogyan kell előhívni a filmet, nem kellett többet a fényképészhez mennie. Késő éjszaka volt mire haza ért, édesapja a nyolcágúval várta, hiszen nem tudták hol van és a napi feladatait sem végezte el, de Mihálynak olyan jó kedve volt, hogy a verést sem bánta. Másnap reggel már ment is a kisvárosba, buszjegyet vásárolt és ment a nagyvárosba. Megvett mindent, amire szüksége volt: vegyszereket, tálakat, csipeszeket, fotópapírt és ment haza. Még volt valahol egy előhívatlan film, a fészert lesötétítette, mindent csinált lépésről lépésre, ahogy azt a fényképésztől látta és sikerült előhívni a filmet és elkészíteni a fényképeket.

Rögtön meg is mutatta a testvéreinek és nagyanyónak. Mindenki megdicsérte, csak az édesapja csóválta a fejét, de aznap az ostor a helyén maradt.

Telt az idő, Mihály mindent csinált, amit éppen kellett – órákat javított, bicskot készített, fényképezett, otthon segített. Már kevesebb feladata volt, hiszen ők hatan fiúk segítettek az apjuknak a földeken s az állatokat is elláták, az asszonyok pedig a házimunkát végezték és a legkisebb gyermekekre, Gizire vigyáztak. Idővel került egy jobb fényképezőgép is, ezzel kísérletezett, próbált egyre jobb képeket készíteni. Mikor már elég pénzt gyűjtött össze, eladta a Jupiter gépét és vett egy új, modern fényképezőgépet, egy Zorkijt. Ekkor már azt fontolgatta, hogy nagyon jól fogna egy nagyítógép is, de hát arra már nem volt elég pénze. Mit gondolt, mit nem, barkácsolt egyet: kellett hozzá két konzerves doboz, két üveg, deszkából elkészítette a külső szerkezetet és téglákkal szabályozta, hogy a szerkezeten átsütő nap sugara rövidebb vagy hosszabb legyen, így szabályozta a képméretet. Ügyes kicsi gép lett, sokat is használta, de igazán akkor vette hasznát mikor lefotózta az első esküvőt. Az ugyanis úgy történt, hogy a faluban az egyik legény nősült és hát az egész falu népe hivatalos volt a menyegzőre. Mihály is ment, vitte a fényképezőgépét is. Hát mikor a fiatalok és a násznép kivonultak a templomból és be a kultúrterembe nagy zúgolódás támadt. „Mi történt?” – kérdezte kíváncsian Mihály az egyik koszorús legénytől. „Nem jött a fényképész. A menyasszony mindjárt sírva fakad, a vőlegény pedig mérgében mindjárt elrobban.” Mihály gondolt egyet, odament az ifjú párhoz, mondta, hogy ő szívesen lefényképezi őket, ne szomorkodjanak. A szülők és a násznagyok jót nevettek az ajánlaton, Mihály megvonta a vállát és már ment is volna tovább, mikor a menyasszony és a vőlegény utána szóltak: „Te Mihály, mi nem bánjuk, ha lefotózol, legalább megmarad egy emlékünks.” Mihály megörvendett, le is fotózta úgy a násznépet ahogyan azt kellett: először a fiatal párt, majd jöttek a szülők, testvérek, násznagyok, koszorúsok, rokonok, barátok, majd a legvégén egy csoportképet készített. Hát mindenki gondolkodott, hogy vajon ebből mi sül majd ki, de Mihály nem mondott semmit, miután lejárt a menyegző szépen hazament és másnap munkához látott. Egy hét múlva elkészült az összes képpel, vitte is a fiataloknak. Hát a menyasszony örömeiben tapsolni kezdett amikor meglátta milyen szép képeket készített Mihály. Így történt, hogy a faluban híre terjedt, hogy Mihály még a kisvárosi fényképésznél is jobb képeket készít. Lett is utána bővön munkája, a szomszédos falvakból az összes léány illegett-billegett a kamera előtt, mindenki fotót szeretett volna. Mihály pedig örömmel fényképezett le mindenkit. A pénze is szépen gyűlögetett, vett is magának egy biciklit, így már könnyen mozgott a tanya és a környező falvak között. Mindig mindenhol ott volt: bálban, lakodalomban, keresztelőn. Mikor a rendezvények lejártak, biciklire pattant és

a holdvilágban tekert hazafelé. Nem félt, hiszen soha nem volt egyedül, az út mellett, az erdő szélén az árnyak kísérték, mikor pedig hazaért és lefeküdt, az énekük ringatta álomba.

Ahogy telt az idő és Mihály inkább a falvakat járta és pénzért fényképezett, mintsem otthon segítsen az édesapjának és testvéreinek, a mostohája bogarat ültetett az apja fülébe, hogy ez így nincsen helyén. Az édesapja már belefáradt az élet nehézségeibe, a kommunizmus igazságtalanságába, az asztmája is egyre jobban kínozza, így hallgatott a feleségére, szidta-verte szegény Mihályt. De a legény már megízlelte az életet, tudta, hogy a kétkezi munkájával szép pénzt tud keresni, a maga ura lehet, ezért egyre nehezebben tűrte az apja fenyegetéseit. Próbálta elmondani az apjának, hogy ő más utat választott, de szavai süket fülekre letek. Így egy szép nyári délutánon, egy hátverés után összepakolt, amije volt felkötötte a biciklire, elbúcsúzott a testvéreitől, az édesapjától és végül nagyanyótól is - „Vigyázz magadra, Mihály fiam! Sose felejtse honnan indultál el, amint tudsz, gyere haza!” – mondta az idős asszony és arcon csókolta unokáját. Mihály elmosolyodott - „Már, hogy felejteném, nagymama. Jövök amint tudok, de maga is tudja, hogy nincs itt tovább maradásom.” Azzal megölelte nagyanyót, felült a biciklijére és elkerekedett a naplementébe. Aznap éjjel a farkasok oly keservesen orgonáltak, hogy a tanya határában senki sem lelt nyugalomra.

Kis Orsolya

Örök emlék

*Az én anyámnak nincs selyemruhája,
Az én anyámnak nem is állna jól.
Sötét fejkendő az ékesség nála.
Filléres boltba vette valahol.*

*Az én anyámon nincsen semmi ékszer.
A könny, a gyémánt mely szemén ragyog.*

*Az én anyám, egy oly egyszerű asszony.
Soha se tudja, mi az új divat.
Az éjszakákat sorra átvirrasztom.
Ha szívem fáj, csendesen megsírat.*

Édesanyám szokta énekelni...

Ezek az énekfoszlányok jutnak most nagymamámról eszembe. Igazán nagyon egyszerű, szerény, falusi, törpe asszonyka volt. Fejkendőjét háromszögre tűrte, ékessége a bal szeme alatt levő anyajegy, amit én is örököltem. A természetét sokszorosán felülmúlta a szorgalma. Szükség is volt a szorgos kézre a családban, mert beteges férje és öt gyereke volt. A kétkező munkája árával gyógyította férjét és adott szakmát és kenyeret minden gyermekének. Az unokákat sem hanyagolta el. Sorra jöttünk, cseperedtünk. Mindenik unoka áldás, ajándék volt számára. Megpróbált minden gyermekének ott segíteni, ahol szüksége volt, abból a kicsiből is, a szabad idejéből is. A sok munka mellett sem utasította vissza egyik unokájának nevelését sem, ha a szükség úgy hozta. A családi szeretetre nevelés fontos volt számára. Boldogan fogadta az egész családot Erzsébet napján, disznóvágáskor. Boldog volt, ha eszünkbe jutott születésnapja. El lehet felejtetni egy ilyen nagymamának a születésnapját? A bánatot is meglátta az arcunkon. Nem lehetett titkunk előtte. Nekem mindig mondta valahányszor meglátogattam: -mindig olyan szomorú vagy, miben segíthetek. Anyagi feltételei nem futották ajándéokra, drága meglepikre, de annál inkább pótolta szeretete. Úgy nem mehettünk hozzá, hogy ne tudott volna elővenni valami csemegélni valót, amit csak Ő tudott nagyon finomra készíteni. Kossuth- és pozsonyi kiflit, darázs-fészkét, ordával-, mákkal-, mazsolával töltött kalácsot. Szakácsnő volt, sok esküvőt lebonyolított. Nyáron a TSZ-ben dolgozóknak főzött. Kevés tapasztalatot tudott átadni tudásából az unokáknak, időhiány miatt. Vakáció idején sokszor meghívott ebédre. Ez volt az az időszak, amikor az unokák össze tudtunk ülni. A városban élők is haza jöttek hajlékába, és a vakáció utolsó napját is ott töltötték. A meglepi mindig finom ebéd volt, kacska sült, vörös káposzta, zsemlegaluska leves és a leutánozhatatlan csöröge, aminek az ízét ma is keresem. Akárhányszor próbálkoztam elkészíteni ezt az ételt, csak az emléke idéződik fel bennem, de azt az ízt nem találom. Lassan kinőttük az iskolás kort és mindenikünk próbáltunk családot alapítani. A kicsi összecsukorgatott pénzéből - amit mindig a zsebkendőjébe kötött- mindenkinek vásárolt útravalót. Nekem egy hímzett ágyneműt vásárolt és egy evőeszköz készletet. Így valahányszor kezembe veszem az evőeszközt és álomra hajtom párnájára fejem, mindig felidéződik bennem a szeretete, a kedvessége, az egyszerűsége. Nagyon időtálló volt a választása. Az esküvőmon úgy adta át az ajándékot, hogy „ne feküdj le étlen soha és ne itassák párnád könnyeid. Szeretettel Nagytól!” A gyerekeim már nem emlékeznek rá, mert nagyon kicsik voltak, amikor a nagyit itt hagyott örökre. A születésnapjára vittünk volna sírjára virágot, de nem engedtek a temetőbe kimenni az új rendelet szerint, a járvány miatt.

Egy szombati napfényes délután összeült a család, csak szűk körben a karantén végett.

Édesapám születésnapját is ünnepeltük, aki még szerencsémre életben van. Törvény ide vagy oda, jövőre nem biztos, hogy összeülhetünk ebből az alkalomból. Eszembe jutott, hogy nézegessük meg a régi képeket, az almáriumból, ha már a temetőbe nem szabadott menni a korona vírus miatt.

A képek életre keltették gondolatban az elhunyt rokonságot.

Úgy éreztem, mintha egy családi rendezvényen találtam volna magam. Csak a drága nagymamám főztje hiányzott. Szeretete melegét hozták a nap-sugarak az égből. Édesanyám most is elénekelte gyerekeimnek a fenti nótát. Édesapám is gyönyörű hangjával, az Édesanyám is volt nékem... Nagyon sokan kidobják a régi fényképeket. Én szívesen őrzöm, sőt nagyon ragaszkodom minden megsárgult fényképhez. Számomra mindenik történelem.

Nem gondoltam soha, hogy ilyen varázsa, csodás hatása lehet a megsárgult, megfakult képeknek a gyerekeimre. Nagy érdeklődéssel nézegették, adták kézről-kézre és hallgatták, amint meséltem a képen levő nagymamám-ról, nagytatámról, akit gyerekeim nem ismertek. Az almáriumban tárolt képek, hozták a kor illatát, mint könyvtárból a ponyvák vagy a régi könyvek. Az olvasásnak akkor volt varázsa számomra, ha érezhettem a papír illatát és susogását forgatás közben. A képekben is ezt a varázst érzem. Habár a modern kor lecserélte a régit, mégis a megfakult, megsárgult képek őrzik az örök emlékeket és a történelmet az utókornak.

Kisgyörgy Ágnes

Friss sóskifli

Ma is élénken él az emlékezetemben az a négy téglalépcső, amelyen feljutottunk a pékség bejárati ajtajához. Valamikor pirosra vagy inkább vörösre festették őket, de az idő múltával lassan lekopott a színük, a feljáró közepén pedig szabályos vályú volt, eső idején a víz is megállt benne, ha valaki nem gumicsizmában közelítette meg az üzlet bejáratát, tele lett a lábbelije esővízzel, s amikor visszatért az osztályterembe, ki kellett önteni belőle a folyadékot. De kit érdekelt most ez! A kopott téglalépcsőn - a nagyszünetben – azért igyekeztünk a Misi bácsihoz, a jó nagydarab, fehér kötényes pékhez, hogy megvásároljuk a sóskiflit. Olyan áhítattal ejtettük ki ezt a nevet, a végén egy kicsit megnyomva, a „fli” már szinte parancsolóan hangzott. Pedig erre semmi szükség nem volt, hiszen Misi bácsi csak egy pillantást vetett ránk és tudta, hogy mit kívánunk... Kezünkbe adta a kért „árut”, mi pedig átadtuk a kis pénzünket és máris távoztunk. Nagyokat haraptunk a finom – kívül piros-pozsgás, belül foszlós – kifliből, de mivel halaszthatatlan dolgunk volt az

iskolaudvarban zajló focimeccsen is, a zsebünkbe rejtettük a csemegét és csak a becsengetésnél húztuk ismét elő. Néha előfordult, hogy csak az osztályteremben jutott eszünkbe: Hú, itt van a zsebemben a kifli maradék, el kellene fogyasztanom! Ez sem ment könnyen, de apró darabokat csipegettünk belőle és amikor nem figyelt a tanár bácsi vagy néni, akkor hirtelen mozdulattal a szájunkhoz emeltük a tízórait, majd némi csámcsogás után – lenyeltük. A gond ott kezdődött, amikor éppen felelésre szólítottak és a szánkban még ott rejtőzött a falat. Ha azután észrevették a derék pedagógusok a kissé kikerekedett arcú tanulón a táplálkozás iránt érzett csillapíthatatlan vágyat, elmosolyodtak és még hozzá is tettek: Na, rágd meg azután nyeld le fiam! Jó, most pedig felelünk. De volt olyan tanár is, aki kiküldte a falatozó diákot a folyosóra és ráparancsolt, hogy gyorsan fejezze be a műveletet, utána kopogtasson, jöjjön be, adja oda az ellenőrző füzetét, amelybe a következőket írta: Gyermek az órán sóskiflit eszik, figyelmeztetem! Ha újból előfordul - osztályfőnöki megrovást javaslok! Szóval nem is volt olyan könnyű a nebuló élete, amikor péksütemény, a foci és a tanóra közötti ésszerű egyensúlyt meg kellett tartani.

...a sóskifli azért volt a kedvencem, mert akkor még nem szervezték meg a tanintézményekben, legalábbis ott ahova én jártam, az iskolai étkeztetést. Így azután édesanyám csomagolt nekem egy kis elemőzsiás zsákot, abban volt a tízórai és az ebéd is. Tudniillik mire hazaértem a suliból, ez általában délután két óra tájban volt, már nagyon megéheztem volna, ha nincs a kis csomag. Hogy ebben mi volt? Általában két szelet vajas kenyér (a margarin csak később jelent meg nálunk), abban házikolbász, esetleg zöldpaprika is. S ez így volt szinte mindegyik osztálytársam esetében, azzal, hogy lányok inkább valamilyen finom, az édesanyjuk vagy a nagymamájuk által készített házi süteményt hoztak magukkal. Néha abból is kértünk egy falást, s ha szimpatikusnak tartott bennünket az osztálytársnőnk, akkor kaptunk az édességből. Ők azonban ritkábban kértek a vajas-kolbászos kenyérből.

Gyermekkorom emlékezetes eseménye volt a vasárnapi ebéd, mert ilyenkor mindig együtt volt a család, sőt néha a közelebbi rokonok közül is megjelentek némelyek az ünnepi asztalnál. Mert a családban a vasárnapot igazi ünnepnek tartották, nemcsak a nagymisén való részvétel miatt, hanem az egy „vegytisztá” munka nélküli nap volt, az utcaseprésem kívül mást nem csináltak a ház körül. Illetve, hát, az asszonyok főztek. Édesanyám, a nagymama asszisztálásával készítette a finom falatokat...

Fél évszázad telt el a már idézett események óta. Az évek során annyi új ételfajta került a családi asztalokra és a cukrászdai pultokra, hogy felsorolni is nehéz őket. Ma is vannak divatos, felkapott ételek, amelyek egy-egy korosztály kedvencei. Ez így természetes. Közülük sokat én is kedvelek. Szívesen

megyek el veled a fővárosban egy-egy ázsiai ételbárba vagy gyorsétterembe, jól is esnek az ott felszolgált ételek ételkülönlegességek.

Ám azokat a finomságokat ma sem felejttem el, amelyeket gyerekkoromban ettem.

Mindeközben emlékeztem. A régmúlt időkre. Ez pedig, hidd el, nagy élményt jelentett nekem.

Kisimre Ferenc

Tésztagyártás

Tudjátok, sok-sok évvel ezelőtt még – különösen falun, vidéken – az volt a szokás, hogy mindenki igyekezett eltartani magát. A zöldséget, gyümölcsöt a kertből, az tojást, tejet, húst a saját jószágoktól szerezték be az emberek. Nem volt gondjuk azzal, hogy tart nyitva a bolt, mert szinte mindig volt otthon minden, ami kellett. Persze, volt, amiből több és volt, amiből kevesebb. Amiből több adódott, az lehetett a cserealap. Így találkozott a paprika és lett belőle házi túró. Így találkozott a méz és lett belőle ribizli – vagy épp annak a szörpje. Az én nagyszüleim is ekként használták a föld javait.

Egy nyári reggelen mamám kapta-fogta magát és elsuhant a piacra. Rövid cetli várt a konyhaasztalon minket, nyári megőrzésre szánt unokákat:

Piacra mentem.
Sietek haza.
Lekvár a
stelázsin, a
kenyer a
tartóban.

- Mi a fene az a stelázsi? – gondolkodtunk bele ilyenkor mi, messziről érkezettek a szövegbe, mire vigyorogva jött unokatesónk, a helybeli, és már robbant is be a kamrába, vállá fölül visszakiáltva a választ magabiztosan: „Hát a rétja, pupákok!”

Így aztán elővettük a kenyeret a tartóból, a lekvárt a padlásra vezető létra vastag lapjának egyikéről, és persze megittuk a még hajnalban meleg, mostanra óvatosan langyos teát. A finom reggelit követően Bea elárulta, hogy azért érkezett, hogy ő, mint nagy, vigyázzon ránk, hogy ne csináljunk hülyeséget, mert mégis egy évvel idősebb a különben pedig ű bölcs nővéremnél és

mamánk pedig azért is küldte ide, hogy készüljünk elő a tésztagyártáshoz. A tészta nem termett sem a földeken, sem a jószágok körül, azt bizony készíteni kellett!

Kimentünk először is a tyúkuvarba, hogy megnézzük, sikerül e még pár friss tojással gazdagítani a szakajtót – a fonott tartót, amibe szedtük a szalmából a kincset. Mivel előző este ezt a műveletet már megcsináltuk, ezért szegény tyúkok nem kapták össze magukat és nem gyártottak nekünk újabbakat ilyen szaporán. Ellenben parttalan örömmel töltött el minket a tudat, hogy most nem rongyolt nekünk a kakas! Ez a kakas megbékélt! Ez a kakas baráti kakas lett! Ez a kakas... ez egy vőlegény! Hárman, kisiskolás, ábrándos agyú csajok, nem is gondolhattunk ezek után másra, minthogy a megbékélt szárnyast most már összeházasítsuk a legkelendőbb pipivel. Kinéztünk egy tetszetős menyecskét a hetyke legénynek és elkezdtünk nekik teríteni a baromfiudvart kukoricadarával. Természetesen minden tálkába – és mellé – tyúkocská elé – és mögé – került kukoricadara. A vályúk megteltek. Vittünk persze vizet is, tisztát, meg sok-sok füvet és frissen szedett, finom szöcskét. Közben a nagy vigadalomban úgy megtelt a baromfiudvar a nem várt, jókedélyű vendégekkel, hogy lassan alig fért a lábunk. Nem csak a tyúkok meg a kakas, hanem tengernyi galamb, veréb, rigó a környékről, meg ami szarka, varjú, aki csak arra járt, mind-mind beugrottak köszönteni az ifjú párt. Bevallom, már kissé nedvesedett a hátuljam – való igaz, én még inkább csak nagycsoportos óvodás lehettem, ha jól emlékszem -, mivel a vidám vendégek a finom lakoma láttán kissé megrészegevedve folyamatosan repetát követeltek, míg a vőlegény, akarom mondani az ifjú férj pedig hangos kukorékolással igyekezett keresztül kiabálni a násznép okozta hangzavart.

Mami befutott. Mit futott, szinte repült! Kezébe ragadt a cirokseprű útközben és még egy picivel hangosabban igyekezett először elterelni a vendégeket, majd a hivatalos násznépet is: behajtottuk a felháborodottan káráló tyúkokat és a délceg kakast az ólba. Aztán összetakarítottuk az ünnepi lakoma végét és a szidalmakat hallgatva, megszeppenve megígértük, hogy nem fogunk többet lagzit csinálni a baromfiudvarban. (Minek is csináltunk volna, hiszen egy kakas volt, annak is bekötötték a fejét, nem igaz?!)

Miután véget ért a szertartás és segítettünk bevinni az eladott paprika árán vásárolt több kiló lisztet, szaladtunk a belső szobába: a nagy kiabálástól vagy éppen az új magaslatok utáni vágytól hajtva a két kis südő macskánk lógott a szép fehér függönyön hangos nyivákolás közepette, négy lábát alaposan kitevítve. Szebbek voltak, mint egy üvegfestmény, én mondom! Mami nem értett egyet és azonnal leparancsolta őket onnan. Mamám erősakarátú asszony volt. Két lábbal állt a földön és elvárta, hogy a macska négygel tegye ugyanezt – legalábbis a konyhában. Merthogy tovább nem mehettek (volna. Valahogy a

szobaajtó nyitva maradt...) Most viszont még a konyhából is ki lettek küldve büntetésül, úgyhogy neki is iramodtak gyorsan a szőlőlugasba átaludni a kánikula óráit.

Elkezdünk készülni a tésztagyártáshoz. Hús tojásból! A legnagyobb fehér tálat elő. Aztán beleütni a tojásokat. Vigyázva, nehogy rossz legyen közöttük – először inkább bögrébe. Bizony volt futás, mikor zöldült egy-egy megzápult tojás! Ki kellett szaladni még a bűdössel is, nem még az anyaggal, hisz melegben megáll a szag, aztán ki akart a záptojásszagban dolgozni, úgy-e?

Ahány tojás, annyi nagy csipet só. Ahány nagy csipet só, annyi összetett marok liszt. Öntöttük tasakból tartóba, tartóból marékba, marékból edénybe. Szállt a fehér por, szállt szelíden. Mi meg, hogy nehogy egyetlen helyen ülepedjen meg, inkább kentük egymásra!

Mami összegyúrta a hozzávalókat. Kidagadtak áldott kezein az erek. Nem volt egy apró sejt, egy atom, ami nem a jót, nem a közösséget szolgálta volna azokban a szent órákban (is). Míg Mami a gyúrótáblán dolgozott, nekem ki kellett zavarni a szűnyoghálón valahogy átkommandózt cserfes macska csapatot, tesóm pedig Beussal terítette le a tiszta lepedőket, terítőket a szelvényre, összetolt hokedlikre, asztalokra, szabad gyúrótáblákra Mami irányítása mellett. Míg élt, csendes elégedettséggel figyelte a rendetlen rendet Papi – Nyizsnyij-Novgorod után kizárólag egy-egy szál cigarettával a szájában. Ennél a tésztakészítésnél már nem volt jelen szegény. Elszívta a dohány az életét. Üres székén minket figyelt a csendje. Oda nem lehetett teríteni lepedőt.

Megérkezett Béci, Peti és Andi. Nagyobb unokatestvéreim segítettek összeszerelni a tésztagyártó gépet és felerősíteni az asztalhoz. Mami szeletekre vágta az alapanyagot és elkezdődött a tekerés! A legszélesebb vastagságra állítva először csak óvatos ovális alakra nyújtottuk a maszlagot és terítettük ki a napfényes konyhába, fedett teraszra, előszobába. Figyelni kellett a sorrendre, mert a kánikulában gyorsan száradt az anyag, és miután minden öklömnyi gombóc hosszúkás alakot öltött, ugyanonnan kellett elvenni a következőt, immár vékonyabbá változtató kör kezdetén a cuccot, mint ahova legutoljára letettük. Mindig a legutoljára letett sárga nyers tésztával kezdve és aztán a következővel folytatva. Mindig felváltva dolgoztunk, hogy ne fáradjon el sem a tésztagépet tekerő karja, sem a tésztát szállító karja, sem a legyeket csapkodók karja, sem a kelleni macskákat kitessékelők lába... ööö... akarom mondani karja! A tésztákat ujjal szállítani nem lehetett, úgy kellett vinni, mint pincérnek az asztalkendő: derékszögben álló alkaron keresztbe terítve, egyenes derékkel, figyelmes arccal. Egy élmény volt! Különösen, hogy óvodásként még nem szívesen osztották rám ezt a feladatot, így amikor mégis megadatott, mert valakinek végére kellett mennie vagy csongetett a postás

vagy tudom is én, akkor aztán nagyon kihúztam magam a felelősség minden tudatával, és terítettem korom minden gondoskodásával az aranyló lapított rudakat a megfelelő helyekre.

Amikor elértünk egy megfelelő vékonyságig, egy új részt kellett ráilleszteni a tésztagyártóra! Itt volt a csíkokká vágás ideje. Mami a hosszúra nyújtott lapokat ötcentinként felmetélte. Előkerültek a kicsi kerek tálcák, melyek épp befértek a gép alá. Azokat cseréltük és hordtuk száradni. Amikor a csík-tésztát levettük a tálcáról, tenyerünket az égnek fordítottuk, az öt ujjunkat lazán szétnyitottuk és tíz-húsz centit oldalirányba mozgattuk a tenyerünket, oda és vissza vízszintesen, hogy egyesével szálljanak a csíkszálak lefelé puha ágyukra és álmodják száraztésztává magukat. Mivel minden igyekezetünk dacára volt, hogy így is össze-összeragadt egy pár szál, ezért azt muszáj voltunk megenni, hogy ne találkozzon Mami rosszalló tekintetével – jobb a békesség. No meg kellett, hogy megnézzük, megfelel-e a minőség!

A tésztagyártás végeztével elégedetten néztünk végig a fehér lepedőkre halmozott aransárga svédasztalon. Mint olvadt citromfagyin a villanó vanília... ha nem sikerült időben éhem csillapítani titkon lopott darabkákkal, a Mária könnyének apró virágján csöppenő átlátszó mézet nyalogattam ilyenkor diadalittasan. Igen, mert örültem, hogy felértem – magasan volt.

Mindenkinek volt munkája. Egyedüli főlnőttnek Mami számított köztünk, de ami vicces dolgokat beszélgettünk, nevetgeltünk a sebes kezű munka mellett, úgy fel se értük ésszel, hogy más korosztályból való van mellettünk. Egyek voltunk: egy volt a vérünk, egy volt a célunk, egy volt a lelkünk.

A másnap szaloncukros dobozokba, lágy szalvéta közé csomagolt tészta ment három vagy négy, vagy aztán ki tudja mennyi család irányába. Milyen jó lenne, ha ma is jöhetne! A boltok polcain fényes nejlonba csomagolt fakó sárga társaik íze nem szalad úgy a számba.

Úgyhogy beruháztam egy tésztaacsináló gépre.

(Isten irgalmazzon a gyerekeknek! Unokáknak!)

Kiskartali Judit

Életregény hadifogságról

A II. világháború vérzivataros hat esztendeje szerte a világon több mint 50 millió katonai és polgári személy életét követelte. Hadifogságba Európában 20-22 millió katona és civil személy került. Ebből a főleg szovjet és német fogolytáborok pokla mintegy 4-5 millió életet nyelt el.

Magyarország vesztesége az 1941 és 1945-ös évek közötti államhatárok szerint összességében elérte a 800-950 ezer főt. A katonai veszteség hősi halottakban és sebesültekben meghaladta a 350 ezer főt. Sok katona és elhurcolt polgári személy keserű élete viszont a messzi hadifogság lett. Ez történt Dédnagyapámmal is.

Dédnagyapám, Kiss Ferenc, aki 1923-ban született Vámospércsen, sok gyerekes nagycsaládban, szegény körülmények között élt. A II. világháború idején nem kapott katonai kiképzést –

hiszen még csak 20 éves volt –, így nem vehetett részt a háborúban. Azonban mivel besorozták katonának, kimenekítették őket, mint egy 1200 fővel együtt nyugatra indultak. Elbeszélése alapján gyalogoltak először a Tiszáig, majd észak felé vették az irányt, a mai Szlovákia területén keresztül először Nyugat-Németországba masíroztak.

Hannover környékén szállásolták el őket egy ideig, itt voltak fogságban is. Majd innen Dániába kerültek, szintén katonai fogságba. Mesélt történeteket Nagypapámnak, aki utána Apának és Ő nekem adta tovább, hogy lágerben éltek és reggelente a szabadban hideg vízzel vályúban mosdottak.

14. Első tényl. katonai szolgálata behívása		
mikor?	hova?	ki által?
1944. VIII. 30.	Delmenen	11/II. 97. sz. g.
15. Szolgáltatásának rövid leírása		
1944 VIII. 30. -tól 1945 I. 5. -ig teljes egészében 8 hónap tartó szolg. 1945 I. 5. -tól 1946 II. 27. -ig angol fogságban.		

Katonai igazolvány

Magyar katonák elhagyják Dániát a németek kapitulációja után, Aabenraa-nál 1945-ben. (Friedhedsmuseet)

Nem volt egy „leányálom” mondta, de ahhoz képest, akiket a Szovjetunióba vittek, sokkal jobb körülmények között éltek. Sokszor beszélt arról, hogy mi magyarok ötven évvel vagyunk lemaradva a fejlődésben Dániához képest.

1945-ben, a II. világháború végén, 2 év hadifogság után szabadon engedték őket, így jutottak haza.

Nagyon büszke vagyok a dédpapáma-ra, ő példakép számomra, hogy a legnehezebb dolgokat is meg lehet csinálni kitartással és akaraterővel. Ha egyszer nehéz helyzetbe kerülök az ő példája mindig segíteni fog nekem.

Kiss Attila

Fehér csillagok

Egy órán belül már harmadjára hívott fel, és mindig ugyanazokat a kérdéseket tette fel: „Ugye kék lesz? Tata megvetted már? Én kéket szeretnék! Biztos kék lesz?” A nagy sürgés-forgás közepette, és a sok elintézni való dolog mellett nagy nehezen sikerült találni egy kis kék színű kerékpárt - melyen néhol fehér csillagok díszeltek-, aminek az elején egy aprócska kosár várt arra, hogy a leendő gazdája megtöltse valamivel. A szívem megtelt boldogsággal, és elképzeltem a kis lányka reakcióját, amint átadom neki a kék csodajárgányt.

Hazafelé tartottam a várva várt csomaggal. Éppen, hogy csak leparkoltam a ház előtt, az autó motorja még zúgott, de már hallottam az örömből fakadó felsikoltásokat. Néha meglepődök, hogy egy ekkora pöttöm lányban hol fér el ennyi hang, ennyi erő, ennyi fölindult izgalom. Gyorsan leállítottam a motort, és kiszálltam a gépjárműből. Ő már ott toporzékolt a kapuban arra várva, hogy végre kivegyem az autó csomagtartójából a csomagot, ráülhessen a kék kerékpárra, és száguldhasson vele. Az apró tünemény türelmetlensége abban a pillanatban eltűnt, ahogy a kétkerekű a tulajdonába került.

Emlékszem, mikor még akkorka volt, hogy a nevét sem tudta kimondani helyesen, most pedig, ha lehetne, a csillagokat is lehozná azzal a pompás mélykék színű kerékpárral. Igaz, hogy egy kicsit még ügyetlen, és egy csomószor leesik majd a várva várt járgányáról, de az arcán leírhatatlan boldogságot lehet látni, amit még az esésekkel sem lehet letörölni. Napok teltek el így, a sok kerékpározással, és a még annál is több eséssel, de ugyanakkor rengeteg szívből jövő kacajjal. Jó volt nézni, ahogyan az a kislány szinte szárnyal azon a pompás mélykék színű bicajon.

Egy pár nap után aztán arra lettem figyelmes, hogy a pöttömke lány fel-alá járkal az udvarban, és keres valamit. Tűvé tette az egész udvart, és egy idő után leült a diófa alá. Odamentem hozzá, és a kérdésekre elmondta, hogy eltűntek a fehér csillagok a csoda járgányról. Arcán most először láttam kétségbeesést. Nem tudta, hogy elvesztette-e őket, vagy valami rosszat tett, és a fehér csillagok azért hagyták el az eredeti helyüket. Megnyugtattam, hogy a csillagok nem miatta tűntek el, és megígértem neki, hogy segítek megkeresni azokat, de csak este indulhatunk a keresésükre, mert csak akkor merészkednek elő rejtekhelyükről.

Megvártuk, még a Nap utolsó narancssárga sugarai is nyugovóra térnek, aztán mikor az égen egy fekete holló szétterítette szárnyát, és a nagy sajt is megjelent - tele egerekkel, megindultunk. Nem egyedül; magunkkal vittük a mélykék színű kétkerekűt is, hogy a nagy fekete tengerben megtaláljuk az

elveszett fehér csillagokat. Úton az ég felé azon gondolkodtunk, hogy a nagy sajtnak vajon milyen íze lehet: mozzarella, esetleg trappista vagy edámi? Végül hosszas eszmefuttatások után egyikben sem állapotunk meg.

Amint felértünk a végtelennek tűnő feketeség közepébe, kisebb-nagyobb fényes aranyérmék jelentek meg körülöttünk, és egyik pillanatról a másikra egyre többen vettek körül, majd egy gyönyörű tánccal kápráztattak el bennünket. Lélegzetelállító fényesség vett körül minket, végül a sziporkázó aranyérmék bevontak a mulatságba, és így együtt jártuk el a csillagtáncot. Tánc közben figyeltem a pöttöm lányka arcát, amit a reménység árasztott el: bízott abban, hogy az aranyérmék estélye közben a fehér csillagok előmerészkednek. A csodás, fénylő tánc után az aranytallérok együttesen képeket alkotva a helyükre kerültek a nagy fekete tengerben. A látvány ámulatba ejtő volt! Nem tudom, hogy mennyi idő telt el, amíg ebben gyönyörködtünk, mert az aranyérmékkal teli fekete holló szárnyain elvesztettük időérzékünket. Sajnos, azonban amíg a fekete tengeren aranyló képek káprázatában lebegtünk, a fehér csillagok nem kerültek elő. A kicsi lányka, mielőtt felült volna a pompás mélykék színű kerékpárjára, még egyszer - utoljára körülnézett, hátha meglátja szeretett csillagait. Mivel azonban nem lelte azokat, az arcára szomorúság ült, de aztán hazaindultunk.

Hazatértünk után még egy kicsit bántotta, hogy nem találtunk rá a bringáról eltűnt csillagokra, de végül elnyomta az álom.

Én azonban tudom, hogy jó helyük van, hiszen jobb helyen nem is lehetnének. Ha manapság is rá nézek: szemében most is ott ragyognak a fehér csillagok.

Klima Döníz

Nagypapám anekdotái

Különleges kötelékkel kötődtem anyai nagypapámhoz, Kálmán bácsihoz. Mivel első unoka voltam a családban, így nagy örömmel és sokat foglalkoztak velem a nagyszüleim. Édesanyám egyke volt, papa nagyon büszke volt arra, hogy neki két unokája is van. (4 évvel fiatalabb nálam az öcsém.)

Nyaraimat Kabán, egy Hajdú-Bihar megyei kis faluban töltöttem, ahol ízesen beszéltek az emberek. Mikor nyár végére hazaértem a nagyvárosba, már többször is vissza kellett szoknom a „normális” beszédhez, amiért anyukám megfedett, én csak mosolyogtam rajta.

Hiszen csak elugrottam a bótba,(boltba) és Keskeny Pista bá desznyóján (disznóján) is lehetett jókat mulatni ☺

A nyarak mindig élménydúsak voltak, mama főzni, és háztartást vezetni tanított, ő volt a szigorúbb.

Papa mindig mosolygós, viccelődő ember volt. Mindenből igyekezett viccet csinálni, kifricskázni a magukat oly nagyratartó embereket. Egyszerű ember volt, de nagyon tisztességes. Tőle tanultam apró fortélyokat a nagybetűs ÉLET-hez.

Szeretnék néhány ikonikus mondását, - melyek bevésődtek emlékezetembe -, most felidézni, ezzel emléket állítani neki.

Kicsiként nem voltam nagyevő, így sokszor mondogatta:

Kapd be már, no azt a falatot, mert bekapja a kalauz bácsi!

A kalauz egy nagy sötét mumusként is megjelenhetett volna a képzeletben, de nem így volt, hiszen olyan kedvesen, humorosan intett meg papa, hogy nem lehetett rá haragudni! Ennek hatására gyorsabban fogyott a spenót és a sóskafőzelék is ☺

Vékony kislány voltam, és felnőttként is megőriztem karcsúságomat, azonban papa többször emlegette a gyerekkori véznaságomat:

- Olyan sovány ez a gyerek, még egy töltött káposztát sem lehetne belőle tölteni!

Anyukám szorgalmasan adta is a vasat, hogy ne legyek vérszegény, de persze később nagyon is örültem a jó genetikámnak! ☺

Török, szerencséje örök...

Amikor, az Egri csillagokat olvastam hatodikos koromban, sokszor eszembe jutott papám másik mondása. A nép a törököket szerencsésnek gondolta, mert ügyeskedő emberek voltak.

Papa játszva tanított engem, sok-sok közmondást, szólást tanultam meg tőle, és azt, hogy tisztességes munkával, szorgalommal mindent el lehet érni.

A ruha tisztesség, emberség!

Ismételgette többször is. Valóban, mindennap nap a munkába vagy a faluba menet, pedáns, makulátlan ruházatú férfi volt, még idősebb korában is. Reggelente a borotválkozó arcszesze illata csapta meg az orromat, ápolt volt mindig.

Nagyon szerettem, és szeretem a cicákat. Gyerekként sok kis falusi macska tanyázott nálunk, aminek köszönhetően állandóan megjelentek a bolhák is. Papa nézte őket, ahogy magamon gyűjtöttem az állatkákat és megszólalt:

Szép kis állat ez a macska, maga nyalja a fenekét!

Mindenki dőlt a nevetéstől.

Sajnos, 10 csodálatos évig ismerhettem Őt. 1991 nyarán súlyosan megbetegedett és nagyon lefogyott. A mosoly, a viccek sosem hagyták el. Akkor is egy - egy csattanón törte a fejét, amikor a mentő kórházba szállította... Nem jött többé haza....

Elment a nagy mókamester, aki unokái nagy öröme, mindig készen állt egy-egy csalafintaságra.

A temetésén nem vehettem részt, mondván gyermek vagyok még. Azonban aznap este megjelent álmomban az én jószágos, nevetető papám, és elköszönt tőlem. Így tudtam elengedni Őt...

Felnőttként azon kaptam magamat, hogy emlegetem Kálmán bácsit, és az örökérvényű, kedves mondásait, mikor gyermekeim születtek!

Nem szabad, hogy ezek a hagyományok megszakadjanak, elveszenek.

Ezeken a kedves mondatokon mára már a gyermekeim is nevetnek, és formálódnak általuk. Lányaim nem ismerhették a nagypapámat, hiszen nagyon hamar meghalt, azonban rengeteget meséltem nekik róla, fényképekről megismerték Őt.

A viccekben benne van nagyapám szikár, kedves alakja, aki a családjának, lányának, unokáinak a legtöbbet, a legjobbat akarta egész életében.

Mondásai által halhatatlanná vált rokonai körében.

Kordásné Szász Melinda

Tanulás a nagyival karantén idején

COVID 1

2020 tavasza: Nórika unokám másodikos, heti egy-két alkalommal én tanulok vele. Általában matematikával kezdünk, most éppen a szorzótábla tanulás, gyakorlás van a soron. Hát mit mondjak, nem a kedvenc tantárgya Nórinak. Az online játékok még mennek is, sőt én is szeretem, de a feladat megoldásokat annyira nem kedveli, sokszor nem is figyel. Főleg úgy, hogy Peti ül vele szemben elmélyülve a laptopjában, de valami mégsem stimmel. Aztán rájövök, az asztal alatt piszkálják egymást. Mondtam szétültetés, mert így nem megy a szorzás. Már éppen belemerülünk, megérkezik papa. Az addig jól haladt szorzás újra nem megy. Nóri szerint mindegy, hogy kilencszer nyolc hetvenkettő vagy hetvenhárom! Felnézek csend, lenézek nevetés, míg rá nem jövök, papával számárfület mutogatnak egymásnak. Na, most már hagyjatok békén! Felállok, szünetet rendelek el, felkészítem az ebédet.

Második óra irodalom, remélem nem olyan hosszú mese lesz, mint tegnap, amikor is nagy nehezen kiderült, miért nem bazsalikom illatú a tulipán. Hurrá,

Petőfi: Anyám tyúkja c. verse a feldolgozás, számomra igen kedves vers. Meghallgatjuk Mácsai Pál és Halász Judit előadásában. Egyszer csak hallom: kotkodáljunk, kot-kot-kot-kotkodács. Ez a Tarisznyások előadásában, aztán még reppelve is a vers: na, hagyjál most már békén. Persze a hangulat jó, a zene megy, a hús majdnem odaég. Lazítunk egy kicsit, röpké 15 perc alatt megtanulom a Macaréna zenére a koreográfiát: csípő ringás, kéz előre, keresztbe a vállon stb. Egész jól megy, Nórival együtt rázzuk. Mama, itt egy másik is, ezt is tanuljuk meg. Na, nem, hagyjál békén, lihegek, mint egy kutya. Inkább tartsunk egy kis szárazedzést úszásból az asztalon. Az óra mindösszesen öt percig tart, mert Nóri szerint nagyon nehéz, ez Kapás Boglárkának való! Azért ugrókötelezésben „rekordot” döntöttem, egészen tizenötig eljutottam! Délig még van egy kis idő, megnézzük az angolt, bár ezt átpasszolom a szülőkre, miután egy szót sem tudok angolul. A google fordítóban lefordítom: színezní kell a füzetben. A gyorsabb haladás érdekében két színezt a kezébe nyomok, kettőt én veszek a kezembe, és elkezdünk együtt színezní, így meg is vagyunk hamar. Délutánra már csak a környezet marad. Táplálkozás, vitaminok. Mesélek a vitaminok felfedezéséről, Nóri meg is dicsér: te olyan okos vagy mama. Legalább nekem is megy valami – biológia szakos tanárként - az angolnál bezzeg kinevetett.

Online óra: Ott a tanító bácsi, az osztálytársak, csak éppen hang nincs. Egy telefon az apjának: SOS, nincs hang! Hazarohan, tíz perc késéssel be is kapcsolódunk, csak nem tudjuk, melyik könyv kell. Nagy nehezen ezt is kiderítjük, igaz az órának majdnem vége, kivonulok a konyhába folytatni a főzést, és azt gondolom: most már hagyjon békén mindenki!

Az online órákon sok érdekes dolog is történik: valaki berobban a szobába, mert nem tudja élőben megy az adás, vagy kistestvért kell megfegyelmezní. Online óra kezdődik: - Tanító néni kimehetek a mosdóba? - Mit csináltál eddig, még most kezdünk. – De a kistesóm volt bent! A pálmát viszont az viszi el, amikor tanító néni rászól a fiára: ne engedd ki a kutyát, tegnap volt fűnyírás, a fehér szőre tiszta zöld lesz!

Madarak és fák napjára kérnek egy plakátot. Azt találjuk ki, hogy temperás kézzel pávát készítünk: Nóri kacag, én is tiszta festék leszek, ahogy bemázolom a tenyerét mindenféle színnel. Ragad az egész, nem tudja felírni a szöveget, külön leírja és felragasszuk. Jó lesz ez így! Kész, nagyot sóhajtok: mára mindenki hagyjon békén! A délutáni napsütésben kimegyünk a kertbe. Behunyjuk a szemünket, hintázunk. Na, milyen vitamint kapunk a Naptól? – kérdem. - Mama, hagyjál már békén, amúgy D vitamint.

2020. június 18-án megszűnt a veszélyhelyzet. Hajrá, irány a Balaton. Papa hajtotta végre a legnagyobb hőstettet: átúszta a Balatont, 5,2 km-t, alig

több mint három óra alatt. Jövőre Nóri is vele mehet, hiszen már 5 éve jár úszni, elég jó eredménnyel.

COVID 2

Amikor megbetegszel

A kormány november 4-től visszaállította a rendkívüli jogrendet. Karácsony előtt három napon át nagyon fájt a fejem, semmi gyógyszer nem hatott. Csodálatos módon megfőzöm szentestére a vacsorát, másnapra az ebédet, igaz csak hárman vagyunk a szokásos tizennégy helyett. Karácsony után beesek az ágyba, négy napig fel sem kelek. Enyhe hőemelkedés, köhögés, éjszaka négyszer-ötször átöltözés az izzadás miatt, a vizet sósnak és kocsonyásnak érzem.

A párom sincs jól, az édesanyja bekerül a kórházba, negatív teszt után elkapja a koronavírus, négy napra rá 86 évesen meghal. A fiam anyósa 63 évesen egy hét alatt halt meg covidban. Úgy általában semmi sem jó. Sem mentálisan, sem fizikailag. Valahogy kórházra, halálra mégsem gondolok. Sírni amúgy sincs erőm, arra gondolok: nem halhatsz meg, még szükség van rád! Negyedik nap kimegyek fogat mosni, majd visszarohanok a fürdőszobába megnézni fogkrém helyett mivel is mostan én fogat, mert az íze borzalmas. De semmi különös. Aztán lemegek a konyhába és egy szem krumplit megeszek, amit héjában sütött meg a párom. Másnap már kettőt, lassan megjön az étvágyam. De csak úgy elvagyok. 2021. január végén elmegyek egy IgG tesztre, „potom” tizenkétezer forintért le is veszik a vért. Eredmény: IgG anti-test pozitív. Átestem a fertőzésen, védett vagyok, meggyógyultam. A párom ugyanígy. Vagy ki tudja!? Jó lenne most már ezt azt csinálni! De: elfáradok egy beágyazástól. Ágynemű csere két részletben. Vasalás még nem megy. Elmegyek a kisboltba, mire hazaérek, úgy érzem tíz kilométert gyalogoltam. A lábam gyenge, néha fáj a hátam. Jó lenne látni Nórit, az unokám, eddig csak messengeren beszéltünk. Január végén átmegyek hozzájuk, egyedül vezetek, boldogság találkozni. Jövő héten dolgozat, jössz nagyi segíteni? – kérdi. Hát persze, örömmel! Eszemben sincs azt mondani: hagyjál békén. Aztán dartsóztunk, de sajnos egy kör után kidőltem, nem bírtam állni, pedig egész jól ment, annak ellenére, hogy még a szabályt sem ismertem, dobáltam összevissza. Mikor hazamegyek, a párom szerint csak úgy ragyogok. Jó volt kimozdulni, látni az unokámat. Hát igen: a koronavírus megváltoztatta az életemet, sok mindent átértékeltem. Egyelőre nem tudom, mikor leszek olyan, mint előtte. Elmentem tüdőszűrésre, kardiológushoz: minden rendben. A doktornő azt mondta: türelem.

COVID 3

A harmadik hullám

A koronavírus-járvány harmadik hulláma február közepén érte el Magyarországot. Most március van, még mindig nem vagyok a régi, de úgy érzem egyre jobb. És igen, szükség van rám! Míg iskola volt én mentem Nóriért, most újra online oktatás van. 2-3 online óra, aztán tanulás. Vázlatírás, matek gyakorlás, fogalmazás, értő olvasás. Technikából nyulat kellett rajzolni: amikor kész, úgy néz ki szegény nyúl mintha be lenne rúgva és a lába kificomodva. De jól van az, Nóri csinálta. Lefotózzuk, elküldjük. Aztán plakátot készítünk a kedvenc állatáról. Fotó, küldés. Angol online feladat, megoldás, fotó, küldés. És újból végeláthatatlan nevetés, Nóri parodizálva bemutatja kivel hogyan tanul.

Apa: - Manó gyere már öt perc az egész, aztán mehetsz játszani. - De apa, csak egy perc. - Letelt az egy perc, gyere már! - De apa! - Gyere, mert kihajítom azt a telefont!

- Na, nézzük, de ez a megoldás nem jó! Ja, ha tanító néni jobban tudja, kérdezd azt! Pedig ötös voltam matematikából.

Nagyszülők 1: - Elmegyek a boltba, addig nagyapáddal oldjátok meg a nyolcas feladatot – mondja mama. Papa: - Kimegyek, adok enni a tyúkoknak, addig fel ne állj, csináld a feladatot! Visszajön: Még mindig nem csináltad meg? – De nem ezt kell papa! – Ne beszélj, csináljad! Megérkezik mama: - Mondtam ne kiabálj a gyerekekkel, nem elmondtam, nyolcas feladat, nem a nyol-ca-dik ol-dal! Érted? Ennyit sem lehet rád bízni.

Nagyszülők 2: - Mama nem tudom csinálni, mert papa állandóan hülyéskedik! Mama:- Készíts ki mindent, mire jön az óra, minden a helyén legyen! Aztán azt sem tudod hol járunk! Papa meg menjen a dolgára!

Mama: - Mondtam már, hogy nem tudok angolul! Na jó, megnézem a google fordítóban. Hat: kalap: barnára színezn, suit: öltöny: fekete és így tovább. – Mama egy kimaradt! Még egyszer kezdjük, ja a ruha fehér, azt nem kell színezn.

Nóri: - Mama nincs hang! – Mi a fészkes csuda van már megint! Á, az egyik gyerek megbuzerált valamit.

Persze a legfontosabb az egészség, hogy a család együtt legyen. Még sokat akarok mókázni, tanulni Nórival. Remélem nem lesz negyedik hullám. Egy vírus nem győzhet le bennünket!

Kosina Józsefné

A karanténkifli története

- újra-élesztő -

I.

Mezőcsáton, az első karantén idején kevesebb figyelmet fordítottunk családkkal a fenntarthatóságra: azt hittük, minden élelmiszer a végtelenségig rendelkezésünkre fog állni, ám nagyon hamar kiderült ennek ellenkezője. Az első hétvégén egy vészhelyzet-elkerülő, családi bevásárlás vette kezdetét Tiszaújvárosban: szépen, sorban pakoltuk a kosárba az alapvető élelmiszereket: lisztet, cukrot, tésztát, olajat, majd a kevésbé alapvetőbbeket: kávé, teát, konzerveket, mindent, amire azt gondoltuk, hogy az előttünk álló hónapokban szükségünk lesz. Még egy ilyen kilátástalan helyzetben is figyeltünk a mértékre, szem előtt tartva, hogy másoknak is maradjon belőle. Bevásárlólistánk végére érve egyetlen tétel maradt kihúzatlanul: az élesztő. Elkezdtük fejvesztve keresni az áruházban, kérdeztük az alkalmazottakat, ám mindenkitől azt a választ kaptuk, hogy elfogyott. Bejártuk a teljes települést, minden élelmiszerboltban rákérdeztünk, sikertelenül. Így utunk tovább folytatódott Miskolcra, jöhettek a nagyobb áruházak, ám sehol nem jártunk sikerrel. Ha nincs élesztő, akkor kénytelenek leszünk a bolti kiflit és zsemlét megvásárolni, amit akkor még nem árultak zacskókba porciózva, így sokan megfogdosták, ebből eredt a pékáruktól való félelmünk. Teljes letargiában indultunk haza, az autóban most nem szólt a rádió, beszélgetés-kezdeményeink pedig kimerültek mély sóhajokban. Végláthatatlan hazaút vette kezdetét, melynek ideje alatt szinte ötpercenként néztük meg telefonjainkat, mikor érünk már haza. Beálltunk az autóval, kipakoltunk mindent a kamrába, majd a bejárati ajtón belépve búval béleltségünk egy csapásra a múlté lett: az asztalon egy teljes doboz élesztő volt látható, egy üdvözlőkártyával: Maminak szeretettel! Unokádtól.

II.

Az akadályon túljutva elkezdődhetett a kiflik elkészítése. Ennek első állomása az interneten fellelhető receptek megkeresése, szortírozása, a legtöbb pozitív véleménnyel rendelkező finomságok előnyben részesítése. A feladatokat kettéosztottuk: megegyeztünk, hogy Mami fogja a kifliket elkészíteni, mi pedig – vele együtt – elfogyasztjuk azokat. Egyedül az előkészítésben tudtunk segíteni. Előkerültek az alapanyagok: a liszt, a tej, a vaj, a cukor, a só; és a lényeg, amiért ennyit küzdöttünk: az élesztő. Mami összedolgozta az alapanyagokat, elkészítette a „masszát”, egyenlő adagokra osztotta, kinyújtotta, végül pedig feltekerte, így érte el a tészta a kifliformát. A nehezen túljutottunk – gondoltuk, ám feltett egy nagyon nehéz kérdést: „*Drágáim, mi kerüljön a tetejére?*

*Szezámrag? Sajt? Medvehagyma? Nagyszemű só? Napraforgórag?” Nem volt egyszerű dolgunk, mert mindegyiket szívesen megkóstoltuk volna. Sikertült megállapodnunk, a szezámrag mellett döntöttünk, majd megbeszéltük, hogy minden alkalommal mást fogunk a tetejére szórni. Minden tepsiben lévő kiflit megszórtunk szezámraggal, és örömmel konstatáltuk, hogy elérkeztünk a célhoz: *betehettük a tepsit a sütőbe.**

III.

A sütő csipogott, ajtaja kinyílt, a gőz felszállt, az illatok ellepték az étkezőt, a család pedig epedve várta, hogy végre megkóstolhassuk a házi kifliket. Azonban ez a pillanat váratott magára, mert Papi – a még gőzölgő kiflikkel – autóba ült, vitt belőle kóstolót unokájának, hogy ő is részesülhessen a finomságokból. Izgatottan vártuk, hogy Papi hazajöjjön, ezért – hogy teljen az idő – megterítettünk, majd elmosogattuk az elkészítéshez használt edényeket és eszközöket. Nem sokkal később nyílt az ajtó, Papi hazaérkezett, mi pedig már terített asztallal és tiszta konyhával vártuk őt. Leültünk az asztalhoz, imádkoztunk, hálát adtunk az elkészült ételért, majd beleharaptunk az első kezünk ügyébe kerülő kiflibe. Ízorgia kerített bennünket hatalmába, mert egyszerre volt ropogós a külseje, lágy és omlós a belseje, a tetejére szórt szezámrag pedig még különlegesebbé tette ezt a pillanatot. Elfogyasztottuk a vacsorát és megállapodtunk abban, hogy ezt a receptet karanténkiflinek fogjuk innentől hívni. Ekkor SMS-t jelzett Mami telefonja, az Unokájától jött, a következő szöveggel: *„Nagyon finom volt, máskor is készíthetsz karanténkiflit!”*

Kovács Ádám Máté

Apu meséljen

Főbelövés terhe mellett vitték el családjától a háborúba. A gyerekei és a felesége keservesen sírtak utána.

A csatateren, a lövészárokban nem kiképzett katonák álltak, hanem egyszerű munkásemberek. Csupán védekezésüképpen lőttek a kezükbe adott fegyverekkel. Az ellenségre lőttek, a golyó mégis azokat a katonákat találta el, akikkel nemrég még a kocsmában együtt kártyáztak, együtt ittak. Ellenség lett a komából, mocskos ruszki a cimborából.

Mikor győztek az oroszok, összefogdosták, és mint az állatokat, marhahagyonokban szállították őket a Szovjetunióba.

Túl sok ember, túl kicsi helyen.

Túl sok ember, túl kevés víz.

Túl sok ember, túl kevés élelem.

Túl sok ember, túl sok elkeseredettség.

Túl sok ember, túl sok békétlenség.

Azt se tudta, hová viszik őket, meddig mennek, mikor érkeznek meg, meddig lesz ott, túléli-e azt, ami ott rá vár, és hogy látja-e még valaha Piroskát, meg a gyerekeket.

Megérkeztek a gulágba. A végeláthatatlanul hosszú útnak vége szakadt, de nem a fogságnak. Az még csak most kezdődött.

A fakitermelésre került. A dermesztő hideg csontjáiig hatolt. Később is gyakran érezte ezt a metsző hideget. Minden tél beköszöntével.

A lágerben az élet napról napra folyt. A halál is.

Belegondolni se mert, mi lesz, ha végleg ködbe vész a festett kép, mely tartotta benne a lelket: a tűz melegénél kanalazzák a bográcsban főtt öhönt a gyerekekkel.

Arca beesett, lába kisebesedett. Csoda, hogy az üszök nem fogott rajta. Teste csontvázzá satnyult.

Az elején még bizonygatta, hogy nem állt ő az ellenség oldalán, úgy hurcolták el. Igazságérzete dühöngött, tajtékozott. Legszívesebben ordított volna, hogy emberekkel nem lehet így bánni, hogy éhes, fázik, hogy a priccstársát égeti a láz, hogy a tetvek nem hagyják aludni. De hamarosan megtanulta, csak úgy maradhat életben, ha az igazságot eltemeti magában. Meleg pokrócokkal betakargatta, és téli álmodat bocsátott rá.

Már nem akart kiállni az igazságért. Se a sajátjáért, se máséért. Nem akart már ordítani, se lázongani. Szökni se próbált. Beletörődött sorsába.

Egyet akart csak: túlélni. Meg, hogy a tetvek hagyják aludni. Hagyják aludni, s hagyják csigalevesről, disznóvágásról álmodni.

Lehajtott fejjel élte a napokat. Szívét hermetikusan lezárta, hogy ne sérüljön tovább. Mindig csak a következő lépésre figyelt. Bal láb a jobb láb után.

Az egyik reggel megérkezett a hír, melyre titkon minden rab várt, minden percben: a háborúnak vége, viszik őket. El se hitte. Oly távolinak tűnt az a hely, amit egykor az otthonának nevezett.

Ismét összeterezték őket egy vagonba. Vitték őket, hát ment.

A határnál megállt a kocsis. Leszállították az egykor volt foglyokat. Az egykor voltakat.

Hosszú gyalogút következett hazáig. Fokozatosan kezdett belé visszatérni az élet. Finom volt a napfény, a szabadság íze.

Volt társasága, ő mégis szótlanul menetelt.

Bár örömmel róttá az utat, még magának is nehezen vallotta be, hogy ugyan kegyetlen gyötrelmeket élt át a gulágban, mégis hosszú hónapokon

keresztül ott hajtotta fejét álomra. Mintha fájna otthagyni azt a sok szörnyűséget, amihez már úgy hozzászokott.

Nagy volt az öröm a családban. Piroska, és a gyerekek az utca végén várták Aput, - mert az egész falut bejárta a szabadulás híre - és mikor meglátták, csak úgy rohantak elébe.

Ő is örült. Istenem, de még hogy! Azonban csak belül. Belül ujjongott, repesett, ugrált, lelkesedett. De mindezt csak egy félszeg mosolyban tudta megmutatni.

Felerősödött megint szépen. Dolgozott a kertben, dolgozott a műhelyben. A szíve azonban még mindig el volt zárva, a pokrócokkal betakart igazságérzetével együtt.

Gyakran nyaggatták a gyerekek:

- Apu meséljen a táborról!

A választ azonban mindig elhessegette:

- Ugyan, nem érdemes arról beszélni! Ami volt, elmúlt.

Egy szó nem sok, annyit se volt képes belőle senki kihúzni.

Telt, múlt az idő, s kezdett egyre gyakrabban kaparni a torka, mely hamarosan folyamatos, szagató köhögésbe ment át.

Kapott rá gyógyszert, de nem használt. Az orvos azt mondta, el kell távolítani a gégejét.

Leült a kút mellé, maga elé meredt, és köhögött. Csak köhögött, köhögött és arra gondol, hogy mármost öneki nem lesz gégeje, és innentől kezdve nem fog tudni beszélni.

Elfogta a mérhetetlen szomorúság.

Belül sírt, zokogott. Kívülről mindezt azonban csak meggyötört vonásai jelezték.

Hirtelen odaszállt hozzá, a kút kávájára egy szarka. Isten tudja honnan jött. Arrafelé nem gyakran látott az ember szarkát.

Billegette a farkát, mint aki táncol. Lassú, merengő táncot.

A férfi köhögése egyre fokozódott, míg már-már azt hitte, ott fül meg. Aztán, mintha elválták volna: abbamaradt. S azzal, ahogy abbamaradt, kiszáradt arcán megjelentek az első könnycseppek. Mind sűrűbben, és sűrűbben potyogtak, mígnem egész patakokban folyt le a könny az arcán. Kizokogta az összes addig el nem sírt könnyét. Szíve megnyílt. Újra képes volt kifejezni az érzéseit. S a pokróccal betakargatott igazságérzetét gyengéden felébresztette, kibugyolálta.

Tudta, senki nem fogja már bántani, nincs szükség a védekezésre.

A gyerekei odaszaladtak hozzá:

- Apu, Apu, mi történt? Miért sír?

Elcsukló hangon csak annyit felelt:

- Szeretlek benneteket.
Innentől kezdve képes volt ezt kimondani. Nekik is, meg a Piroskájának is.
A fojtogató köhögése végleg abbamaradt. Csodálatos módon, az orvos azt mondta, nincs szüksége a gégeműtetre, egészséges, mint a makk.
A gyerekeket minden este maga köré gyűjtötte, s engedte, hogy rácsimpaszkodjanak. Megölelgette őket. Odahívta a feleségét is, és mesélt. Mesélt a fogságban történekről, mesélt az érzéseiről. Így megtanulták a kicsik is, hogyan beszéljenek a szép, és szomorú dolgokról egyaránt.
A műhelyben pedig, ahol dolgozott, már nem járt lehajtott fejjel. Kiállt a jogaiért, és nem hitte többé, hogy meg kell hunyászkodnia. Szerették az emberek, mert sokszor felszólalt mások érdekében is. Könnyűszerrel megtehetette, hisz igazságérzete már soha többé nem vonult el téli álmodni.
Mikor megöregedett, még akkor is gyakran sereglett köré az egész család: fiai, unokái, dédunokái, hogy nagyapa meséit hallgassák, s továbbadják, amit megtanultak:
- az érzéseket nemcsak lehet, de ki kell mutatni, valamint, hogy az igazságot nemcsak lehet, de ki kell mondani.

Kovács Brigitta Efi

A sebzett lelkekért

Óriási dübbenéssel csapódott be a vaskapu. A danolászását már messziről lehetett hallani. Inगतag lépteit mindenféle zajok kísérték, ahogy út közben ennek-annak nekiment. Betántorgott a döngölt padlójú kicsiny házba, hat kisebb-nagyobb mezítlábas gyerek fogadta ujjongó lelkesedéssel. Csimpaszkodtak kezébe, lábába, ahol csak érték. Dacára a nótázásnak, mégse volt olyan jó kedve. Idegesítette a gyerekzsivaj.

A nő a félhomályos, olajlámpával megvilágított szoba sarkában esdeklőn imádkozott. Mindhiába.

A férfi őrzőgeni kezdett, és a falon lógó nadrágszíjat követelte. Kapcarronggyal kibélelt csizmájával még dobantott is hozzá párat idegesen. A legkisebb máris ugrott, és szemlesütve odavitte neki. A legidősebbel kezdte, majd a térgyire fektette mindet. Pisszenniük sem volt szabad, amíg a férfi ki nem töltötte szépen sorban mindegyiken az aznapi dühét. Éktelen haragja abból származott, hogy vesztett a kártyán, és elitta az élelemre szánt összes pénzüket. Ivásra, verésre, üvöltözésre mindig talált okot.

Az asszonytól bort követelt, de az megtagadta.

Ordenáré káromkodások közepette felállt, meghúzta a demizsont, majd fanyarú pofával kiköpte a fertelmes ízű házi bort. Aztán újra és újra meghúzta a flaskát. A savanyú cefre szaga belengte az egész szobát.

A gyerekek ilyenkor próbáltak láthatatlanná válni. Ki a kemencesutba, ki a szék vagy az ágy alá bújt.

Csattant a szíj, kapott az asszony is.

A síri csendet csak az újabb danolászás, majd káromkodás törte meg. Így ment ez minden áldott nap és éjjel.

Mígnem egyszer, az asszony erélyesen megfogta a kezét, amikor a legnagyobbat a térdére fektette, s nem engedte, hogy suhintson a nadrágszíjjal.

A fiú, amilyen gyorsan csak tudott, eliszkolt. Érezte, hogy baj lesz.

De nem lett.

Ezúttal nem.

A nő váratlan dolgot művelt: mélyen a férfi szemébe nézett, és gyengéden megsimogatta arcát. Utoljára a jegyességük idején tett ilyet.

Maga előtt látta a megsebzett lelkét, az ijedt kisfiút.

A férfi lerogyott a nő lába elé. Minden ereje elhagyta. Keserves zokogásban tört ki. A gyerekek körbefogták és körülölelték őket.

Rettenetesen szégyellte magát. Szégyellte magát az apjáért, szégyellte magát a nagyapjáért, szégyellte magát a dédapjáért és szégyellte magát valamennyi felmenőjéért, akik ugyanezt tették nemzedékeken át.

Zokogott a dédanyjáért, a nagyanyjáért, az anyjáért, a nejeért, az összes nagynénjéért, nagybátyjáért, testvéréért, és legfőképpen önmagáért, akit valaha tisztelt, becsült, és szeretett.

És most egyszerre a szégyen kimosott belőle mindent, mi nem oda való.

A kör bezárul.

Ettől a naptól fogva minden más lett.

Emelt fővel, bátran, gerincesen, emberként folytatta életét.

Kovács Brigitta Efi

Az esernyő

Az alábbi történetet még a nagyanyám mesélte nekem. Minden nyarat nála töltöttem, vidéken. Nagyon szerettem ott lenni: az éjszakákba nyúló kártyapartik, a társasjáték csaták, az udvari indiánosdi, a sátorállítás, mind-mind felejthetetlen emlék számomra. Egy meleg nyári délutánon már nagyon unatkoztam. Kimenni a hőség miatt nem tudtam. Dobáltam magam a szobában ide-oda. Már százszor végignéztem a tévét, de semmi érdekeset

nem találtam benne. Könyvet olvasni nem volt kedvem. Durcásan ültem az ágyon, és vártam, hogy valami, vagy valaki felvidítson. Aztán még az eső is esni kezdett. Na ez már végképp elvette mindentől a kedvemet. Fújtam, mint a pulyka, toporzékoltam, mint egy dacos kétéves.

Nagymamám bejött a szobába, és leült a kedvenc foteljába. Kezébe vette a kötését, nagyon szeretett kötni, és csendesen dolgozni kezdett a következő pulóveren. Éreztem, ahogy a szeme sarkából figyel. A tekintete ott lesett rám, és tudtam, hogy most mondanom kellene valamit, szólni hozzá egy jó szót, de nem ment. Nem jött ki hang a torkomon. A szomorúság, és az unalom lebénított. Olyan voltam, mint egy Maillol szobor: elkeseredett, és nyomasztó. Nagyanyám időnként megköszöri a torkát, mintha mondani akarna valamit. Ilyenkor apró reménysugár csillan fel bennem, felemeltem a fejem, ránéztem, és vártam. Vártam, hogy megszólaljon. De ő tovább hallgatott. Most már a hallgatása is bosszantott. Legszívesebben rákiáltottam volna, hogy mondjon már végre valamit, szólaljon meg, de az ember nem kiabál minden ok nélkül a nagymamájára. Főleg nem akkor, ha nincs is rá oka, és pláne, ha annyira szereti, mint én a nagymamámat. Duzzadt bennem a bosszúság, mint a gátakkal körbezárt folyóban a víz. Valamikor annak is ki kell öntenie. Belőlem is ki fog önteni a bosszúság, csak meg kell várnom. Addig pedig elviselem, hogy mardossa a lelkemet, és nem szólok semmit.

Újabb pár perc elteltével a tekintetemmel már könyörögtem, kértem a nagyanyámat, hogy segítsen! Mentsen meg! Mondjon valamit! Vidítson fel! Aztán nem bírtam tovább! Nem bírta a szívem a nyomást. Nem tudtam már bánni a szomorúsággal, és rákiáltottam:

- Mesélj!

A nagymamám felnézett. Szemüveget ott lógott az orrán, de az csak a kötéshez kellett. A lencse felett nézett fel rám, azzal a fura fejtartással, amivel ilyenkor nézni szoktak a szemüveg felett.

- Milyen mesét szeretnél?

- Valami vidám! Olyat, amitől elszáll a szomorúságom, a bosszúságom, és előnti a szívemet a boldogság és a szeretet. Fürödni szeretnék a jó dolgokban. Élvezni a boldogság napsütését, szivárványosan látni a világot.

Mesélj kérlek valamit, ami felvidít! Nevetni szeretnék!

Nagymamám letette a kötést a kezéből, elhelyezkedett a fotelben, felém fordult és így felelt:

- Hát jó. Nem bánom. Lássuk csak, melyik történet illene ide. Hmm...

talán az a történet, amikor... Nem, azt hiszem, az mégsem lesz jó. És az, amikor...? Á, azt már biztosan meséltem... nem is tudom...

- Mesélj valami régi történetet. A családkról. A régi időkről. – kérlek, és közelebb húzódtam hozzá.

A nagymamám megsimogatta az arcomat, belenézett a szemembe, majd így válaszolt:

- Megvan. Mesélek neked egy történetet Géza bácsikámról és Ilona nénikémről.
- Jaj, de jó! Várj, elhelyezkedek kényelmesen! Kezdheted.
- Volt nekem egy Géza bácsikám. Ő a nagymamám testvére volt. Abban az időben a város egyik legnevesebb kovácmestere volt. A régi vaskapun, ha lemész arra, még ma is láthatod a monogramját: SZ. G. Benn dolgozott a nagy gyárban, de munka után vállalt még magán munkákat is. Főleg kapukat készített, de azok mind, egytől egyig gyönyörűek voltak. Vasárnap, ha majd megyünk a templomba, megmutatok neked párat. Még ma is igazi díszei a városnak. Szóval Géza bácsi egy magas, szikár, erős testalkatú ember volt. Tartottak tőle a tanítványai. Azt hiszem, ha valakit egyszer megsuhintott a kezével, az nem igen kelt már fel a földről. De istenfélő ember volt, így nem hiszem, hogy valaha verekedett volna. Tiszteletet parancsolt, otthon is mindig rend, és fegyelem volt. Tartottak tőle az emberek. Annak ellenére, hogy kétkezi munkásember volt, nagyon szeretett olvasni. Igen művelt és sok mindenben jártas volt. A családját nem engedte felesleges holmikra fecsérelni a pénzt, a gyerekeit nem engedte szórakozni, mindenféle női dolgokat, ékszereket vásárolni. Egy dolgot azonban mindig megengedett: az olvasást. Ő maga is nagyon szeretett olvasni. Még nekem is vannak könyveim, amik az ő könyvtárából valók. Bele is van pecsételve a neve. Majd később megnézheted.

Így aztán otthon is mindig rend és fegyelem volt.

- És a felesége? Ilonka néni? - vágtam közbe, mert már nagyon kíváncsi voltam a történetre.
- Türelem, gyermekem, türelem. Mindjárt mesélem tovább. - Nagymama felállt, odament egy fiókhöz, kihúzta. A fiók telis-tele volt régi fényképekkel. Kotorászott benne egy darabig, majd elővett egy esküvői fotót. Régi, kopott, fekete-fehér kép volt. Alig lehetett látni rajta valamit, de annyit azért sikerült megállapítanom, hogy ez egy családi fotó volt. A férfi szép öltönyben ült a széken, a jobb válla mögött ott állt kendővel bekötött fejjel egy asszony. A férfi bal térdén egy kisbaba ült, mellette pedig egyenes hátal, egy rövidnadrágos fiú állt. Nagymamám a kezembe nyújtotta a képet:
- Itt egy kép Géza bácsikámról, és a családjáról. Jó régi kép, kicsit megkopott. De azért még talán látni lehet rajta az arcokat. Ilonka néni nagyon kedves asszony volt. Szerette a gyerekeket, szeretett viccelődni. Szöges ellentéte volt Géza bácsinak. Alacsony asszonyka volt, kövérkés, de szép arcú. A környékben nagyon szerette mindenki. Szóval így voltak ők ketten Géza bácsi és Ilonka néni. Ahogy a néni mesélte, Géza bácsi igen szerette

a vicceket. Társaságban nem sokat beszélt, de amikor viccmesélésre került a sor, mindenki köré gyűlt, és gyomorfájósra kacagta magát a vicceitől. Ilyenkor ő volt a társaság központja.

Na de hogy a történetre térjek, egy napon Géza bácsi igen mérgesen tért haza a gyárból. Dúlt, fúlt, vagdalkozott. Kiabált a gyerekekkel, elzavarta őket a konyhából. Ilonka nénit is mindenért piszkálta. Nem ízlett neki a leves, állítólag sótlan volt. A puliszka pedig túl sós volt. Idegesítette a kutya ugatása. A gyerekek el akarták neki mesélni az aznapi élményeiket, de őket sem hallgatta meg. Kötekedett mindenkivel. Ilonka néni a békesség kedvéért kiküldte a gyerekeket az udvarra játszani. Ő pedig csendesen leszedte az asztalt, elpakolta az ebédet, rendet csinált a konyhában.

Géza bácsi elé tette a keresztrejtvényt, a szemüvegét, a tollat és egy pohár finom tavalyi bort. Aztán mosogatni kezdett. Géza bácsi még mindig puffogott. Nem fogott a toll, elakadt a rejtvényben, nem találta a megfelelő szavakat, aztán még a boros pohár is felborult. Szerencsére nem a ruhájára, de éppen elég mérges volt így is, hát még ezután. Zengett az egész ház, úgy kiabált. Szegény Ilonka néném nekiállt feltakarítani a kiömlött bort, majd töltött egy újat a pohárba. Keresett egy másik tollat, odarakta Géza bácsi elé. Aztán kiment a konyhából. Pár perc múlva visszajött, töltött magának is egy picike bort. Leült Géza bácsival szembe, majd elővett egy esernyőt, kinyitotta, és a feje fölé tette. Na több se kellett az Öregnek! Most aztán elfutotta a pulykaméreg:

- Hát maga meg mi az ördögöt csinál?

Ilonka néni kortyolt egyet a borból, majd kedvesen felnézett a férjére, és csak ennyit mondott:

- Várom, hogy elmúljon a vihar!

Ettől aztán nekem is nagyon jó kedvem kerekedett. Elképzeltem, ahogy Géza bácsi a hatalmas, tiszteletet parancsoló pocakjával ott ül a széken, éppen morog már megint valamit, Ilonka néni pedig óvatosan kinyitja az esernyőt és a feje fölé teszi. Fogtam a hasamat a nevetéstől, majd átöleltem a nagymamámat, és vele együtt kacagtam tovább. Igazán kedves, és vidám este kerekedett így, hogy meghallgathattam nagymamám egyik régi történetét.

Kovács Dalma

Gyerekkori emlékek

1951. június 12-én születtem. Szűcs Ilona névre anyakönyveztek. Szüleim: Szűcs Béla és Baranyai Ilona. Édesanyám lakhelye, egyben születésem helye: Hegymeg. Kis létszámú község BAZ megyében. Középső gyerek vagyok, elsőszülött Béla nevű bátyám, rá másfél évre jöttem én, majd újabb másfél év múlva Laci öcsém. Édesapám Tomor községből való, ez Hegymegtől 4 km-re fekszik.

Szüleim mindketten földművesek voltak. Abban az időben a gyerekek születését nem dátum szerint tartották számon, hanem az éppen akkor végzett munka szerint: trágyahordáskor, aratáskor, búzavetéskor. A mi családunk anyai nagyszüleimmel lakott együtt, egy házban. Abban az időben még nem volt szokás, vagy divat, hogy a gyerekek mind elköltözzenek, valamelyik mindig a szülőkkel maradt. Édesanyámék hárman voltak testvérek, három lány, ő volt a legkisebb. A másik kettő korábban férjhez ment, elköltözött, így Édesanyám maradt otthon.

A házunk az akkor szokásos parasztház volt: első szoba, konyha, kisház. A ház előtt végig egy hosszú folyosó, tőciknek hívták. A bejárat a konyhán keresztül volt, innen nyílt a két szoba. Az első szobát berendezték és nem használták csak akkor, ha vendég jött éjszakára. Régen faluhelyen nem volt ravatalozó, ha halott volt a háznál, itt ravatalozták fel. A konyhában volt a tűzhely, egy ágy és egy dikó (heverő). Nagyszüleim itt aludtak, télen esténként a család ide tömörült.

A masinában égett a tűz, ez volt a világítás is egyben, mert a petróleummal spórolni kellett. Kukoricát morzsoltak, a csutkával rakták a tüzet, mi gyerekek is ezzel játszottunk, disznóólat építettünk belőle. Közepére raktunk kisebb darabot, az volt a malac, sokáig lekötött bennünket ez a foglalkozás.

A konyhából nyílt a másik szoba, ezt kisháznak hívták. Ebben laktunk öten. Ma ez biztosan szörnyűnek tűnik, akkor természetes volt. Egy ágyon két gyerek aludt lábast egymással. Az étkezést sem úgy kell elképzelni, mint a mai világban. Ültünk a konyha küszöbén, kezünkbe adtak egy csupor (cserépedény) aludttejet, fogtunk egy kanalat meg egy szelet kenyeret és ettünk. Egyik kedves emlékem gyerekkoromból, amikor Édesanyám ül a padlásfeljáróban és katonázza nekünk a szalonnát. Alig győzte vagdosni, a három gyerekből valamelyik rögtön elkapta.

A ház végében volt a kamra, a kemence, legvégén az istálló. Az én gyerekkoromban már lovunk nem volt, csak tehének. Falun mindenkinek volt, kellett a megélhetés miatt, nemcsak a földműveléshez, hanem a tej miatt is. Mindennapi eledelünk volt frissen fejve, de aludttejnek is. Ebből tudtak az asszonyok egy kis pénzt csinálni, egy héten egyszer piacra vittek vaját, tejfölt,

túrót, csirkét, tojást. Kinek miből volt több. Piacra Edelénybe jártak, természetesen gyalog. Többen összeszervezkedtek, hajnalban indultak, 11 km sík terepen is nagy távolság, hát még ilyen emelkedőkkel tűzdelt úton.

A fejéshez visszatérve, a tejes edényeket: a csuprokat, a zsojtárt (ebbe fejték a tejet) egy ágas fán felakasztgatva tartották. Amikor Édesanyám ment fejni, Laci öcsém fogta a bögréjét és állt mellette. Amikor már volt annyi a zsojtárban, Édesanyám átöntötte a bögréjébe és rögtön megitta. Nekem az volt a szokásom, hogy fejés után az udvaron ittam a jó habos, langyos tejet a zsojtárból. Ma már meg nem innám, megszoktam a pasztörizált formáját, bár azt sem nagyon szeretem.

Gyerekként a felvágottakat, konzerveket nem ismertük, nem is hallottunk róla. Kivétel a májkrém, az nálunk is volt a boltban. Ettük viszont a lekvárt, tejtermékeket, szalonnát, tejeskávét, tojást. Egy héten egyszer volt kenyérsütés. Ezen a napon Édesanyám köpült, volt friss vaj és író a puha kenyérhez, nagyon szerettem. És elmaradhatatlan volt a kenyérlángos! Amit ma vásárokbán annak neveznek, ehhez nincs semmi köze.

Jó hűvös pincénk volt, ott tartották csuprokbán a tejet. A tetejét leszedték, ez volt a tejföl, a benne maradt aludttej igen finom eledel volt. A lekvárt nagy üstökben főzték, cukrot soha nem tettek bele. Nagy cserépedényekbe rakták, feltették a padlásra a kémény mellé. A teteje bebőrödzött, elállt akármeddig, nem kellett abba tartósító! A kávé cikóriából főzték, rúd formában lehetett kapni. Ma is van a boltban, de az íze meg sem közelíti a régit.

A falusi emberek igen fontos eledele volt a szalonna. Kapáláskor, aratáskor bizony ez volt a tarisznyában. Kapálásra a gyerekeket is befogták, ki mennyit bírt, tanígtattak bennünket.

Egy alkalommal kukoricát mentünk kapálni, szalonnát, kenyeret, uborkát hoztak enni Édesanyámék. Amikor eljött az ideje, leültünk enni. Meghámozták az uborkát, a kenyér alsó héját levágták (ma is így eszem), nekiláttunk az evésnek. Elfogyott minden, akkor fogtuk a kenyérhéjat és megettük az uborka héjával együtt.

Nyáron két dolog tartotta izgalomban a gyerekeket: a fagyaltos és a dinnyés. A fagyis már messziről csengetett, lábbal hajtós, tartályos biciklije volt. Szaladtunk a délőbe (ez a falu közepe volt, az iskola mellett, kis patakunkon egy híddal), vittük a tojást, vagy 50 fillért, ezért lehetett kapni egy gombócot. Néha a tyúk alól is kiszedtük a tojást, csak fagyit nyalhassunk. A dinnyés nagy teherautóval jött, egy szakajtó (nagy méretű fonott szalmakosár) terményért adott egy jó nagy dinnyét. Ezek íze azóta is a számban van, annyira finomak voltak.

...

Apai nagyszüleink Tomoron laktak, minden vasárnap ebéd után szépen felöltöttünk és mentünk látogatóba, természetesen gyalog. A szőlőgarád (kerítés) mellett mentünk végig, tavasszal a kivirágzott bokrok igen szépek voltak, Béla bátyám a Pajtás gépével sok fényképet csinált rólunk. Ez a szenvedélye a későbbiekben is megmaradt. A Kígyósnak nevezett dombon, vagy legelőn kellett menni, jó magasan volt, utána lefelé lehetett szaladni.

Tomoron abban az időben igen nagy búcsúk voltak, mindig október utolsó vasárnapjára esett. Ez igen nagy esemény volt, a gyerekek is kaptak néhány fillért, lehetett venni zsákbamacskát, simlabdát, vagy felülni a körhintára.

Ezt én sosem szerettem, vagy inkább nem bírtam. Nagymama rendezett nagy sütés-főzést, jöttek a rokonok Szikszóról is, népes család voltunk. Édesapámék hatan voltak testvérek, négy lány és két fiú. Mindnek volt családja, erről a részről 13-an vagyunk unokatestvérek. El lehet képzelni, hány ember gyűlt össze a családi asztalnál egy-egy ilyen alkalommal.

Hasonlóan jeles esemény volt még a disznóölés. Az egyik ilyen télen Édesapám öccsével kimentünk a legelőre szánkóval, sok helyen voltak jeges részek, ott húzgált bennünket. Ültem a szánkón az egyik unokatestvéremmel, mire a jég reccsent egyet és mi a jeges vízben találtuk magunkat. Laci bátyám gyorsan kihúzott minket és irány haza. A ruhát gyorsan leszedték rólunk, jól megtöröltek és felültünk száradni a sutra (a kemence padkája volt). Semmi bajunk sem lett.

Tomoron lakott a szülésznő, akkor még bábának hívták, Mari néni. Mivel 10-12 km-es körzetben nem volt orvos, ő segítette világra a környező falvak gyermekeit, így volt ez velünk is. Sajnos annak, hogy ennyire nem volt orvos a közelben, néha komoly következményei lettek.

Anyai nagymamámnak született egy kislánya, férje után az Imre nevet kapta. Torokgyík járvány volt abban az időben (az 1920-as évekről van szó) és a kislánya is megkapta a betegséget 14 hónapos korában. Sürgősen orvosra lett volna szükség, csak hogy aratás volt és nem talált senkit, aki befogjon a szerkebe és elvigye őket Edelénybe. Végül csak sikerült, de a gyermek útközben meghalt. Nagymamám ezt sosem tudta kiheverni (három lánya volt, köztük az Édesanyám). Kérésére kislánya mellé lett eltemetve, együtt nyugszanak a hegymegi temetőben. Mivel már egyik gyermeke sem él, sírjukat lefedettük, de évente több alkalommal is ellátogatunk oda és teszünk virágot a sírjukra. Ez a kiterő szomorú, de az akkori és ottani élethez ez is hozzátartozik.

Írnom kell még a Húsvétokról, az ottani szokásokról. Még nem volt divat a kölnivel való locsolkodás, vízzel annál inkább. Jöttek a fiúk, elmondták a verset, odatartottuk a kezünket, arra öntötték a vizet. Lányoknak nem volt szabad Húsvét második napján az utcán járkálni, mert akit ott elkaptak, az kapott vizet vödörrel. Kedden a lányok, asszonyok valamit visszaadhattak

ebből, mert amelyik fiú nem kelt fel elég korán, azt szabad volt meglocsolni. A Húsvét esték néha hosszúra nyúltak, volt kis mulatozás, reggel nehéz volt a felkelés, de egy kis hideg víz a takaró alá mindjárt serkentőleg hatott.

A disznóvágásnak is megvolt a maga hagyománya, nekünk, gyerekeknek ünnepszámba ment. Amíg a disznót le nem szúrták, én az ágyban a fülemre szoritottam a dunnát és csak akkor merészkedtem elő, ha csend lett. Kezdetét vette a perzselés, amit szalmával végeztek. Mi rakhattunk kis tüzet, hogy ne fázzunk, el nem mozdultunk volna onnan. Akkor még a belet kimosták, sokszor segédkeztem én is, öntöztem bele a vizet. Hurkát, kolbászt is töltöttek, este lett, mire minden elkészült és leülhettek vacsorázni.

Szépen megadták a módját, borozgattak, beszélgettek, éjfél felé járt az idő, mire befejezték. Kóstolót kaptak a rokonok, jó szomszédok. Amikor ők öltek, viszonozták, így többször került az asztalra friss disznótoros.

Nagy munka volt nyáron az aratás. A férfiak vágták a rendet kaszával, a nők mentek utánuk markot szedni. Délbe pihenőt tartottak, de csak akkor mentek haza ebédelni, ha közel volt a föld, ahol dolgoztak. Ha messze voltak, akkor ki kellett vinni az ebédet. Valaki mindig otthon maradt főzni, akkor szokás volt déli 12 órakor ebédelni. Nálunk ez ma is így van, ezt szoktam meg nagyszüleimnél, szüleimnél, én is így vittem tovább. A cséplést gép végezte, ott dolgozni igen poros munka volt abban a nagy melegben. A levágott tarlón olyan ügyesen tudtunk járni, nem emeltük a lábunkat, hanem csúsztattuk. Persze mezítláb, ezért volt ennek jelentősége.

...

Anyai Nagymamám volt az, akivel mindig egy fedél alatt éltünk. Már kicsi koromban is öregnek láttam őt, fekete ruhában járt, fejét szorosan kendővel bekötötte. Nehéz sorsot cipelt, az élet nem volt hozzá kegyes. Erős akarátú asszony volt, annak kellett lennie. Gyermekéveimben is ő volt a család tartópillére, és amikor Miskolcra költöztünk, akkor is hozzászaladtam, ha kérdezni valóm akadt. Fontos helyet töltött be az életemben, hiszen felnőtté válásom útján is elkísért.

Jelenleg a szülői házban élek férjemmel és fiammal együtt. Az előszobában a tükrös szekrényen ott van Nagymamám fényképe. Áll a megszokott mozdulattal, kezét maga előtt összekulcsolva. Teszek neki néha egy-egy szál virágot, jólesik a lelkemnek.

Nagy szeretettel gondolok vissza a gyermekkoromra, a barátokra, az ott élő emberekre és nagyon szeretek hazamenni. Sosem oda, sosem vissza, mindig haza. A temetőn megállva nagyszüleim sírja mellett, nyugalom árad szét bennem. A vadcserezsnye ágai árnyékot adnak és csendes pihenést.

Meddig is tart a gyermekkor, mikor érnek véget ezek az évek? Talán addig vagyunk gyerekek, amíg a szülői házban élünk, bizonyos védettségben,

biztonságban és szeretetben. Csak évekkel később jövünk rá, milyen jó és szép volt életünknek ez a szakasza. Így van ez jól, akkor éltük a gyermekéveket, most pedig emlékezünk rájuk.

Kovács Gáborné

Méternyi szeretet

Nem emlékszem, mikor készítette nagymamám az elsőt. Talán kisiskolás lehettem. Addig mindig valamilyen formatortát kaptunk tőle. Autót, babaházat, virágot; soha nem süttött két egyformát. Aztán elkészült az első méteres, és onnantól kezdve hosszú évekig mindig csak ezt kértük. És kérnénk most is, ha néhány évvel ezelőtt nem mondta volna, hogy elfáradt. Korábban nem telt el úgy nap, hogy legalább egy piskótát össze nem dobott volna gyorsan. De milyen piskótát! Olyat más nem tud. És ott volt még a csokitorta, az almás- és meggyes pite, a diós csiga, a bejgli, a karácsonyi mézeskalács, amit mindig együtt süttünk. Bátyám a mézes krémet szerette a legjobban, én pedig kókuszkecskával gyógyultam ki minden betegségemből. Amikor hétvégenként átmentünk, már a lépcsőházban lehetett érezni a sütemények ismerős, édes illatát. Egyből tudtuk, mivel vár minket, ahogy beléptünk a régi wekerlei házba. Mire felértünk a dobogó barna falépcsőn, ő már az ajtóban állt konyharuhával a kezében, a maga által varrt köténnyel a derekán, és várta, hogy a fejünk búbját megpecsételhesse cukorillatú csókjával.

Sokszor süttünk együtt hétvégenként, de a szülinapi méteres tortát mindig egyedül készítette. Az meglepetés volt. Hosszú évekig nem is értettem, hogyan lehet ilyen függőleges csíkokat sütni egy tortába. Persze kisgyermekként ez nem is igazán érdekelt. Ahogy az omlós csokis piskóta találkozott a rózsaszín krémmel, annál csak egy dolog izgatott jobban. A tortapapírra lefolyt csokimáz, amit nem győztünk a villánkkal lekaparni, nehogy egy cseppje is kárba vesszen. És persze az én nagymamám nem egyszerű méteres tortával lepette meg minket, hanem kukaccal, kígyóval, vagy százlábúval. Arcot mindig fehér krémmel rajzolt neki. Lábakat kókuszgolyóból, gesztenyegolyóból, vagy legtöbbször természetesen kókuszkecskából készített. Sokszor kalap is került a fejére, amit a saját kertjében szedett virággal díszített. A hátán pedig mindig pont annyi gyertya sorakozott, amennyi a születésnaposnak járt. Amíg nem próbálja, nem is gondolja az ember, mennyivel nehezebb elfújni egy levegővel a hosszan felsorakoztatott gyertyákat, mint a szorosán körbe rendezetteket. Októberben, amikor a bátyám születésnapját és az én névnapomat tartottuk, mindig kétméterest süttött. Persze

annak csak az egyik felén voltak gyertyák. Alig fért az asztalra, de még így sem maradt belőle másnapra. A barátaink, osztálytársaink sosem értették, honnan van nekünk két méter hosszú tálcánk. Nem is érthették, hiszen nem ismerték a nagypapámat, aki ha kellett, minden családi ünnepre új tálcát készített. A tálcák méretének pontosan illeszkednie kellett a tortaéhoz, és ugye sosem készült két egyforma torta.

Már iskolás volt a kislányom, amikor a nagymamám áthívott, hogy süssük meg együtt a születésnap tortáját. Átmentem. Először nem kötenyt kaptam, hanem papírt és ceruzát. Munka közben minden egyes mozzanatot, minden hozzávalót pontosan feljegyeztem. Reggel megsütöttük a kétféle piskótát, és megfőztük a krémet. Ekkor tudtam meg, hogy a titokzatos rózsaszín krém alapja egyszerűen egy zacskó puncs puding. A piskótáknak ezután pihenni, a krémnek hűlnie kellett, így késő délután folytattuk csak a munkát. Kiborítottuk a formákból, és felszeleteltük a piskótákat. Ezután szépen, felváltva több kisebb tálcára sorakoztattuk a szeleteket, amiket a krémmel tapasztottunk össze. Amikor az utolsó szelet is a helyére került, elkezdtük felolvasztani a kakaóporral elkevert cukrot, majd egy apró ecsettel rákentük a kis tortácskák tetejére, oldalára. Az utolsó mozzanat másnap délután következett, amikor az elemeket áthelyeztük a hosszú, fehér tortapapírral bevont tálcára anélkül, hogy azok szétestek volna. A siker persze nem maradt el. Másfél nap munkája körülbelül harminc perc alatt tűnt el az asztalról.

A nagymamám többé nem sütött méteres tortát.

Kis idő múlva eljött a nyolcvanadik születésnapja. Elhatároztuk, hogy meglepjük egy olyan ajándékkal, amit ő még soha nem kapott. Összefogtunk mi unokák, elővettük a jegyzeteimet, és minden lépést pontosan betartva elkészítettük a nagy művet. Persze ez nem volt ilyen egyszerű. A tojásbéle beleesett a piskótába, a puding csomós lett, a piskóta nagyon lassan sült, a cukor nem akart felolvadni, a máz teljesen lefolyt a papírra. De nem adtuk fel. Végül pont úgy nézett ki, ahogyan kell. Rátettük a nyolcvan darab gyertyát, majd hárman egyszerre elkezdtük meggyújtani őket. Sietni kellett, nehogy az első leégjen, mire az utolsó meggyullad. A nagymamám nem szólalt meg, amikor meglátta, csak összecapta a két kezét, és könnyezni kezdett. Kis idő múlva a dédunokái segítségével elfújta a gyertyákat, és felszeletelte az ajándékát. Mindenki evett belőle – egyszer. Elmaradt a szokásos „kérek még!” Nem volt rossz, ha más sütötte volna, még finomnak is mondtuk volna. De most mindenki egy olyan ízt várt, kutatott, amit akárhogyan is keresett, nem talált. Pedig betűről-betűre követtük a leírást. Hogyan lehet ez? Talán valamit

elfelejtettem leírni? Vagy van egy titkos összetevő, amit még nekem sem árult el? Nem tudom, de többé nem sütöttem méteres tortát. Mostanáig.

Negyven éves lettem. Nagymamámtól azt kértem a születésnapomra, hogy süssünk megint együtt. Bevásároltam, és bepakoltam minden hozzávalót a kosaramba: liszt, cukor, margarin, tojás, sütőpor, olaj, kakaó, puding, vaj.

Ezután átmentem, és elhelyezkedtem a konyhájában. Ő leült egy székre, onnan mondta, mit csináljak. Én pedig közben figyeltem az évekkorábban írt jegyzetemet, kerestem benne a hibát. Megfőztük a krémet, megsütöttük a piskótát. Eddig minden a leírás szerint haladt. Néhány óra múlva következett az összeállítás, és a máz. Pontról pontra a jegyzeteimet követve. Éjszaka a hűtőben pihent a nagy mű, én pedig izgatottan vártam a végeredményt.

Másnap, a születésnapomon elfújtam azt a megszámlálhatatlanul sok gyertyát, és felszeleteltem a tortát. Kiosztottam, majd, amikor végre nekiláttam volna a saját szeletemnek, már ott álltak sorban a vendégek a repetáért. Láttam a szemükben azt a csillogást, amit régen minden családi ünnepen, és elhangzott a várva várt „kérek még”...

Nem. Valójában nem így történt. A tavalyi után idén is olyan születésnapom volt, amikor szóba sem jöhetett a buli, az együtt sütés, de még az ölelés sem. Több, mint egy éve távolról szeretjük egymást. De azért jó volt elképzelni, milyen lehetett volna. És álmodozás közben rájöttem valamire. Arra a bizonyos titkos összetevőre. Fel is írom gyorsan a hozzávalók közé. Úgy hívják: nagymama.

Kovácsné Juhos Orsolya

A padláson

Csenge egy 10 éves lány volt. Egy nyári napon felült a metróra és elment a nagymamájához. Gyakran járt ide, sokat segített a mamájának: mosogatott együtt pakoltak, főzőcskéztek, sétáltak, etették a kacsákat. Csenge a metrón zötykölődve épp azon gondolkodott vajon, mit fognak csinálni, amikor megszólalt a hangszóró: Kedves utasaink, megérkeztünk a végállomáshoz! Kérjük, szíveskedjenek elhagyni a járművet! Köszönjük!

A hangosan morajló tömeggel hömpölyögve leszállt a metróról, miután sikerült átférköznie a sokaságon, egy kissé füves rész felé vette az irányt. Beljebb egy vékony patak csörgedezett, itt Csengének végre árnyékot adtak a terebélyes tölgyfák a tikkasztó júliusi melegben... Miután át egyen súlyozott

a patakon át ívelő keskeny hídon és megküzdött egy csapat szűnyoggal, végre megérkezett a mamája házához... Egy kis régimódi fehérre meszelt ház előtt állt. A házikónak szabályos négyzet alakja volt és piros (bár már kicsit fakó) cserepei. Egy ideig csak nézte a takaros kis házat, aztán lépett csak be. Odabent halkán szólt a rádió. Mama a tűzhelynél állt. Egy nagy adag gyümölcslevest kevergetett...

- Szia Mama! – köszönt Csenge.

- Jaj, szervusz kincsem! – kiáltott vissza nagy.

Csenge ledobta a motyóját a régi hintaszékbe és odalépett a mamájához, aki épp a frissen hűtött gyümölcslevest rakta a hűtőbe.

- Mit fogunk csinálni?

- Mondjuk, van kedved felmenni a padlásra? – kérdezte Mama, aki pontosan tudta, hogy kis unokája menyire szeret ott kutakodni.

Csenge természetesen igent mondott, majd kissé szuszogó nagymamájával oldalán kinyitották az ajtót. Mama felkapcsolta a villanyt így a halovány fény alatt látni lehetett, hogy nagyon régen volt itt portalanítva. A földön nagy karton dobozok heverték telis tele mindenfélével egy díszesebb fakó dobozban régi gyöngysorok heverték. Csenge megpillantott a sarokban egy fa éjjeliszekrényen egy nagy vastag emlékkönyvet. Odaszaladt. Mama, ha kicsit lassabban is de, követte. Csenge odaszaladt és lerázta a vastag könyvről a port. Arra számított, hogy gyerekkori képek lesznek benne mamáról vagy akár papáról, de csalódnia kellett, mert a könyvben csak megsárgult levelek voltak...

- Ezek levek? – kérdezte csalódottan.

- Ohh, nem tudtam, hogy ezek még megvannak. – mondta nagy és óvatosan átvette a könyvet. – Ezeket a leveleket papa írta nekem még nagyon-nagyon régen..., – magyarázta. – akkor, amikor katona volt.

- Úúú! Akkor tényleg jó régiek lehetnek!

Mama kihúzta az éjjeliszekrény egyik fiókját és egy kissé poros pokrócot vett elő belőle, majd leterítette a földre és unokája mellé telepedett. Nagy óvatosan kinyitotta a könyvet és olvasni kezdte. Csenge érdeklődve húzódott közelebb.

Drága Éva! – kezdte olvasni mama a levelet, amit papa írt neki. – Szeptemberben volt az első kiképzés 8-9 óráig tartott. Rettenetesen elfáradtunk. Azóta minden nap megcsináljuk a gyakorlatokat, ami fegyverhasználatból, katona etikából, műszaki és logikai feladatokból áll. Nagyon hiányzol minden nap csak a te kék szemedre és a bájos szeplőidre gondolok ez tarja bennem a lelket... Remélem, nálatok jól mennek a dolgok!

Csókol és ölel a téged mindig forrón szerető:

Karcsid

Mama letette a levelet és Csengére nézett.

- Azta, látom tényleg nagyon hiányozhattál neki. – ismerte el Csenge, majd végül kis gondolkozás után hozzá tette – Nem lehetett túl jó katonának lenni.

- Nem. De, az én Karcsim sosem panaszkodott. Kemény volt, jól bírta a gyűrődést. Büszke lehetsz rá, hogy ilyen nagypapád van!

- Büszke is vagyok! - mondta Csenge.

Ekkor nyílt az ajtó és belépett rajta a szóban forgó személy. Csenge felsegítette a mamáját, lerobogott a lépcsőn és megölelte nagypapját.

- Szervusz, kisunokám van kedved horgászni? – kérdezte Papa.

- Naná! – vágta rá Csenge.

- Csak ez a fránya meleg ne lenne! – panaszkodott a nagypapa.

- Azt hittem te sosem panaszkodsz! – kuncogott Csenge.

- Én sosem! – jelentette ki Papa.

Mama pont addigra ért le a lépcsőn. Papa őt is megölelte. A nagyfi pedig előhúzta a könyvet a háta mögül.

- Ez meg mi, fotóalbum? – kérdezte nagyapa.

- Nézd, Csengével megtaláltuk a régi leveleinket!

Papa óvatosan átvette a könyvet és belelapozott. Mama a hűtőhöz lépett és kivett belőle egy nagy edényt. A gyümölcslevest.

- Ki éhes? – kérdezte.

Papa és Csenge hevesen bólogattak, megterítettek és mind asztalhoz ültek. Csenge közben azon gondolkodott, milyen szerencsés, hogy ilyen családja van!

Krémer Csenge

Dorka-mesék

2020

Szociális érzékenység

Egy háromszázhatvan (-hetven, -nyolcvan) napos gyermeknek minden izgalmas, ami kisebb, mint ő, mozog és hangot ad. Főleg, ha nyávog. A mi háztartásunkban három ilyen is van. Döme, Elvira az udvaron és Dagadt a lakásban. A főhős bármelyik megpillantásakor extázisba kerül, hangos visongatással próbálja megszerettetni a cicákat. Az érzés nem kölcsönös. Az első ragadványnév erre utal. Dorka: Frakk, a macskák réme.

Az udvari állatok dörzsöltek, hamar rájöttek arra, hogy ők a gyorsabbak, bármikor elmenekülhetnek, és a vihar elmúltával visszatérhetnek a tányérjukhoz. A tányérok, tálak hamar felkeltették Dorka érdeklődését. Tudta, hogy enni lehet belőlük, aztán azt is, hogy nem NEKI. De azért dugdosni kellett előle. A lakásban még cudarabb világ alakult ki. Dagadt már a csöngetésre, kopogásra, lábdobogásra elbújt valahová. Az ő étele elérhetetlen helyre került, nem csak a gyermek számára.

Aztán konszolidálódni látszott a helyzet, mindegyik fél okosodott. Ha nem kiabálva közelítette meg a háziállatokat, nem ment túl közel, azok sem menekültek pánikszerűen az udvaron. Sőt! Odáig jutottunk, hogy valakinek az öléből, néma csöndben, megnézhetette, hogyan esznek. A macskák nyugodtan majszoltak, kis gazdájuk elragadtatással nézte őket. Közös esti program lett. Etetés.

Azonban egyszer homok került a gépezetbe. A nagy áhítat közben Dorka előbb mutogatott, gesztikulált, majd méltatlankodó kiabálásba kezdett. Az történt, hogy Elvira, a legszemtelenebb, legfalánkabb, nekiállt Döme tányérjából enni. A másikéből! Amikor még Dorka sem eheti meg a macskakáját! Ez borította fel az egyensúlyt és ültette el a szociális igazságosság csíráját.

Antitézis

Mindent ért, de nem beszél. Azaz nem érthet mindent, mert mi sem értünk egy csomó dolgot, például a gyermekek gondolkodását. (A felnőttekét sem mindig, de itt kettőn áll a vásár.) Szép nyári délután különös esemény készülődött a kertben és a kerten kívül is. Édesapa elment repülni, pontosabban repülőgépvezetői oktatási gyakorlatra. Ígérete szerint majd x óra y perc körül igyekszik egy kört tenni a házunk fölött, menjünk le és nézzük meg. Játszódsi közben az eget figyeltük. Elhúzott néhány utasszállító, néhány kis gép. Az izgalom nőtt. Dorkát felkészítettük, nézze az eget. Ezt előszeretettel megtette máskor is, a falevelek, a madarak, a fára mászó macskák miatt. Amikor végre megjött az azonosítható repcsi, és valóban leírt két kört a kert fölött. Mutogattuk a kislánynak: Nézd, ott repül apu!

Az, hogy esze ágában sem volt az égre nézni, hiába tekergette a nyakát, még csak-csak, de olyan szemekkel nézett ránk mosolyogva, mint aki tudja, be akarjuk csapni, viccelünk vele. Mint aki ismeri a társasjátékot: Repül a, repül a.... A lepke, a madár, a labda, a szúnyog, a légy. Igen, igen. De apu!?

Két dolog jutott eszembe. Egy. Bori, az édesanya, hároméves lehetett, amikor átélt velünk egy vihart a Balatonon. Egy fa alól mutogattuk neki a szivárványt. Nem látta. Otthon lerajzoltam neki, azt sem látta. Lehet, hogy ez a lenini tükrözés-elmélet antitézise. Amit nem tudunk, nem hiszünk, azt nem is látjuk?

Kettő. Volt egy nyulunk. Egon. Szép nagy fekete-fehér baknyúl. Egyszer elvittük Fehérvárra, a dédiékhez. (Nem Egon, hanem Dorka felmenőjéhez.) Ott lakott viszont két szép nagy, fekete-fehér kanmacska. Nagy csavargók és életművészek. Hét éve koszt-kvartély. Meleg ebéd, reggeli, vacsora. Mi tizenegykor érkezünk, a nyuszit a pórázával a konyhaasztal lábához kötöttük, adtunk neki egy kis rágnivalót. Minden ment a maga útján, de délben megérkeztek a házi macskák, és egyenesen a konyhába siettek az ebédükért. Amit azonban ott láttak, nem tudták feldolgozni. UFO. Egy E.T. Egy földönkívüli. Berci azonnal elrohant, két napig elő sem került. Marci pedig egyszerűen nekifutott az asztal lábának, és elájult.

Tanulság? Amit nem hiszek el, nem is látom? Amit látok, azt nem hiszem el? Valahogy így.

Virág, eső

Egy kedves ismerősünk december 22-én született, az év legsötétebb napján, és elhozta nekünk a világosságot. Párját, aki június 22-én, az év legvilágosabb napján jött világra, azzal szoktuk szekálni, hogy elhozta a sötétséget. Dorka, mivel szintén a nyári napfordulón látta meg a világot, elrontotta ezt a viccet. Viszont elneveztünk róla egy virágot, amelynek gumói jó ideje lapultak a föld alatt, és már lemondtunk róla, hogy valaha is kivirágoznak, ám ezen a napon egy csodálatos, halványlila kelyhű virágot hozott. Ez lett a hazai szóhasználatban a Dorka-virág. A névadó nem sokat foglalkozott vele, mert kicsi volt és illattalan. A loncot, a trombita-virágot, de még a petrezselymet, mentát is örömmel szagolgatta.

Egy hatalmas vihar után leóvatoskodtunk a kertbe, ahol a károkat megsemlélve és helyrehozva, a nagy cserepekben, hordókban lévő leandereket, hawaiiirózsákat állígtattam fel. Amíg mögöttem nézelődött, el is magyaráztam, mit csinálok. "A szél feldöntötte, és én visszaállítom a szegény virágokat." Fél óra múlva megtudtam, hogy Dorka a kicsi cserepeket sorra a helyére billenti és megsimogatja, majd, mint minden szereplése után, meghajol és megtapsolja önmagát. Ezen a végtelenségig meghatódtam.

Aztán az idő megenyhült. A következő napok azzal teltek, hogy Dorkuci lejött a kertbe, felborította, majd felállította a kis cserepes virágokat, mint a tekebábukat, vagy mint az építőkockákat, és várta az ovációt.

Pajtás, dalolj!

Most tudtam meg, a szakirodalom szerint a hallásunk a csecsemő korunkban a legjobb, aztán később csak romlik. (Ezt már régebben megtudtam.) Adva van egy leánygyermek, akinek az édesapja nemzetközi híró karmester, édesanyja hegedűművész és abszolút hallású szolféztanár, nagyanyja énektanár, nagynénje és nagybátyja a nemzeti énekkarban énekel, egy unokatestvére operaénekes, ő maga nincs másfél éves, és a nincs olyan, amin nem lehet dobolni elv alapján a ritmus szekcióval kezdett, majd furulyázott egy, aztán több hangot, zongorázott egy kézzel, kettővel és lábbal... Na, kitől tanulta az első dalt? A félnótás és félsiket nagypjától. A dal egy kicsit túlzás, mert beszélni még nem tud, de dúdolni azt igen, mint az egyszeri gyerek az egyszeregy. Tututu tu, tutututu tutu. Szöveget nem, csak a dallamot. (by Pista)

Előzménye is volt. A cuppogásra, mint hangadásra és az ujjunkkal az ajkunkon berregésre is papa tanította meg. (A szülők nem kis öröme.)

Szóval a dal. „Az amuri partizánok”, „A lent hol a tölgyek” és az „Internacionálé” nem jött be. A „Brumm-brumm mackó, láncos medve”, majd az eredeti szöveggel a „Brumm-brumm Brúnó, mókás medve, van-e neki éppen táncos kedve”, elsöre sikert aratott. Aztán az improvizált második versszak, mivel egy félnótás csak eddig ismerhette és egy másik helyről kölcsönzött, az „Így kell járni, úgy kell járni, a kicsike Dorkát meg kell simikálni! Simi, simi!”, még nagyobb sikert volt. Ehhez járult még egy gyermek nagyságú plüssmaci, aki készségesen táncolt, ha a fülét rángatták és a végén megsimikázta Dorka arcát.

Pár közös előadás, fellépés után már szólóban is előadta. A medve mancsával saját kezüleg simikázta meg az arcomskáját. Aztán előről, újra meg újra...

Erről jut eszembe! „Átszeli újra, újra meg újra, lent a mélyben a völgykoszorút...” Hátha...

Gravitáció

Nagy nap! Először viszem/vihetem egyedül sétálni a Bem térre. Persze babakocsival, aztán a téren lehet szabadon engedni. Jó körülmények, egy-két kisgyerek távol, kutya se közel, se távol. Ennek csak én örülök. Szaladgálás a fűben, aztán a nagyok láttán irány a futópálya. Szabályosan, jó irányban... Csak hát ez is veszélyes. A sportembereket már egy kocogó nyugdíjas is zavarja, hát egy gyerek. Lekapom a pályáról, mint falábú csatárt az edzője és labdázni kezdünk. Én odadobom, ő nem tudja elkapni. (Naná!) Ő ide akarja dobni, de nem sikerül. (Hogyan sikerülne?) Ez elég sok hajolgatással jár. Jobbat találok ki. Én dobom fel nagyon magasra és elkapom. Nem túlzok. Egy méter, kettő, aztán öt. Ezt nagyon élvezi. Sokáig lehet felfelé nézni, aztán követni a labda útját. Nemsokára

megunja. ÜÜÜ! Most ő jön. Lábujjhegyre áll, felnyújtja a kezét ameddig tudja, aztán elengedi a labdát, ami legurul a földre. Sokszor próbálkozik. Néz, néz felfelé, de az fránya labda, mindig a vízszintesen köt ki. Kicsit begurul a sikertelenségtől. Kezébe fogja a labdát és elkezd szaladgálni. Végre megtalálja, amit keresett. Szorgos városszépítők pár napja lophattak ki egy facsemetét. A helyén méretes gödör. Dorka odamegy, felemeli a játékszert és diadalmas arccal és hanyag eleganciával belejti a lyukba. Ha nem is felfelé, nem is öt méterre, de eltérítette az unalmas talaj síkjától az eszközt. Aztán az, hogy a papának hasra kell feküdnie, hogy ki tudja bányászni, külön örömmel tölti el. Még sokszor el akarja játszani...

Kutasi Károly

Vivikének-Karcsikának

Iker unokáimnak írtam

Valóság

Megszületik a kis unoka,
S úgy nézel rá, mint egy csoda,
Részese vagy a boldogságnak,
A nagy örömmek és aggódásnak!

Álmodj baba, álmodj nagyot,
Remegjenek bele a csillagok,
A fény mutassa meg az utad,
Melyen az életed végig halad!

Ketten

Miért vagyok inkább,
Optimista és vidám?
Válasz erre a két kicsi,
Unokám!
Boldogságom sok-sok
Percét, ti ketten adjátok,
Életem szürke részét,
Beragyogjátok!
Minden érintéssel,
Mosollyal és nevetéssel,
A szívem simogatjátok!
Derűt és fényt játszatok,

Mellyel együtt élni, érdemes,
Nyugdíjas életem,
Ettől lesz naponta
Csodálatosan színes!
Amit értetek tesztek,
Magamért is teszem,
Hisz ilyen örömben,
Másképp nincsen részem!
Megyek, hát hozzátok,
Ölelni Titeket,
Drága kis lényeteket,
A jó Isten áldja meg!

Mesés világ

Ha mosolygok rátok,
Ti visszanevettek.
Ölelésembe simulva,
Illeszkedtek!
Boldogabb érzés ez,
Minden földi jónál,
Többet ér,
Minden ajándéknál!

Mikor kis kezetek,
Arcomat cirógatja,
Lelkem szeretetbe,
Lesz csomagolva.
Megérint a csend
Bölcsessége,
Szeretve lenni,
Életem érdeme!

Kettős öröm

Még nem beszéltek,
De gyönyörű szemetek,
Mindent elmesél, mi tetszik,
Mi nem, angyalként regél!
Ölelésetek napsugárként
Bontja ki szívemben,
A szeretet érzését, átadja
Annak gyógyító erejét!

A látásom is tisztul,
Ha rátok nézek,
Tudom, mit kell tennem,
Visszatér az életkedvem!

Farkasszemet nézek,
A kegyetlen világgal,
Nem hagyom magam
Legyőzni, a szomorúsággal!

Lakatosné Bungó Ibolya

Irma

Sötét volt. Egy lélek sem volt már az utcán csak a folyó törte meg az esti csöndet. Ilyenkor indult sétálni Irma néne, ahogy a falubeliek ismerték.

Lány korában gyönyörűséges lány volt, a szomszéd falvakból is hozzá jártak a legények udvarolni. Bár a házasságot a születése napján az édesapja „megkötötte” a komájával, akinek a fia akkor már tíz esztendő volt.

Irmának tetszett, hogy a sok daliás legény sürgött - forgott a szoknyája körül, de tudta, hogy amit az apja megígért neki teljesíteni kell. Nem igazán volt kedvére a jövődöbéli férje. Egy ápolatlan nagy gyerekek tartotta, aki a szülei mellől még nem tett egy önálló lépést sem.

- Anyám, hogy nézzek fel egy férfira, aki még megszólítani sem mert eddig?

- Édes lányom, majd minden jön magától. Te csak légy jó feleség és jó anya. Tudd, egy házasságot mindig egy nő tart össze. Bármilyen erős is legyen egy férfi, szüksége van a felesége támogatására és meleg ölelésére.

Irma belenyugodott. Lelkiismeret furdalással, de hozzáment Áronhoz, ahogy a szülők eltervezték. Szokásos hétköznapi életet éltek. Mondhatni semmi különleges nem történt az életükben. Rögtön született két fiúgyermekük, akiket nem csak az apjuk, de a nagyszülők is csodálattal imádtak. Irma is szerette a fiait. Bár esténként elkalandozott a gondolata, hogy milyen jó lenne azért, ha lehetne egy kislánya, de aztán rögtön kiverte a fejéből a gondolatot, amint eszébe jutott, hogy a meg nem született lányának is a férje rendezné a házasságot, ahogyan neki az apja. Tisztelte az apját, de az évek, ahogy múltak úgy a szeretet legutolsó lángjai is kezdtek kialudni. Nem haragudott, csak nem értette őt. Ameddig nem volt édesanya, addig úgy érezte, kötelessége eleget tenni az apjának, hiszen nem hagyhatja cserben a család hírnevét. Aztán ahogy az első fia megszületett és a kezébe adták, hirtelen egy olyan érzés járta át, ami eddig még sosem. Végre értelmét nyerte az eddigi szeretettől hiányos élete. Szerette ő a férjét, jó ember volt, aki mindent megadott neki, de nem szerelemmel. Inkább, mint egy barátot. A szívében az a szoba, ami a szerelemre volt elkészítve, zárva maradt.

Aztán ahogy megszületett a második fia már értette: az apja sosem szerette. Voltak célzások ugyan és most már értette, hogy mit jelent az, amikor kiskorában az apja üvöltözött az anyjának, hogy mit mond a falu és a család, ha neki nem lesz örököse?

Ahogy nőttek a gyerekek egyre inkább tudta, hogy nem számít, mit fognak tanulni, nem számít kit fognak szeretni az egyedüli, ami neki mindig fontos lesz, hogy boldogok legyenek.

Ezért, amikor megszületett a kislány, akit a komák az elsőszülött fiának szántak, azt mondta a férjének, hogy ha megköti a házassági szerződést, ő fogja magát és öngyilkos lesz.

A férje azt hitte megbolondult, de végül engedett a zsarolásnak, mert szerette az asszonyt.

A második gyereknél már a kérdés sem jutott eszébe a férjének.

Ekkor megnyugodott Irma, hogy a fiai boldogok lehetnek és szerelmesek, ami neki nem jutott.

Tisztességesen éltek. A fiai megnősültek. Bár Irma édesapja nem nyugodott bele ezekben a házasságokba, badarságnak tartotta, hogy ha valaki szerelemből házasodott, nem is beszélt a lányával többet. „Szégyent hoztál az egész családra” - ezek voltak az utolsó szavai a halálos ágyán. Nem tudta megemésztetni a lánya döntéseit és egy évre rá, hogy a nagyobbik unokája megnősült, meghalt. Irmának fáj a szíve, de tudta, hogy jól döntött.

Mikor a legkisebb gyerek is kirepült, a férjét ágynak döntötte a betegség, de ő hűségesen ápolta a halála napjáig.

Azóta egyedül él. Minden este sétál a sötétben a folyóparton és megköszöni a Jó Istennek, hogy boldogok a gyermekei.

Néha-néha elhullajt egy könnycseppet egy olyan szerelemért, ami sosem volt és már sohasem lesz.

László Edina Orsolya

Az én csipkés történetem

Egyszer egy téli napon anyukámmal elmentem a meneshelyi csipkeverők közé, és egyszerre nagyon elkezdett érdekelni. Körülnéztem a szebbnél szebb csipkék között, csak úgy pompáztak.

Az anyukámat megkérdeztem, hogy én is csipkézhetnék-e?

Attól a naptól esténként az alap dolgokat elkezdte tanítani. Először párnát készítetünk, ami henger alakú volt, és fűrészporral töltöttünk meg. Utána huzatot varrtunk rá, hogy szép legyen a külseje. Majd az asztalos nagypapám készített fából egy tartót a párnámnak. Kati néni pedig mintát rajzolt, és közösen elkezdtük az egyszerű mintákat tanulni.

Feltűztük a párnára a papírra rajzolt mintát, az orsókra cernát tekertünk, és elindult a munka. Balogh Ernőné Bertalan Katalin az Örökségünk csipkekör vezetője minden szerdán el szokott hozzánk jönni a csipkeműhelybe, hogy elsajátítsuk tőle, amit még tudunk kell. Kati néni kitanulta ezt a mesterséget. Rengeteget tanultam az anyukámtól és persze Kati nénitől.

Az én nagymamámnak az anyukája is vert csipkézett, és én a dédim orsóit kaptam meg, és azzal tanultam meg vert csipkézni. Sajnos a dédit már csak fényképekről ismerhettem meg. Egy pár év múlva elajándékoztuk a meneshelyi Falu múzeumnak a dédi mamáim orsóit, mert úgy gondoltuk, ott egy különleges kincs lesz az utókor számára. A múzeumban méltó helye lett. Így lettem én a harmadik generáció a családban, hiszen a mai napig is készítünk csipkéket az anyukámmal. Sajnos a dédimama már nem él, de hagyott nekünk szép terítőket, emlékeket, mintákat, kincseket. 2019 nyarán 80 éves lett a meneshelyi vert csipke. Ennek alkalmából egy nagyobb megemlékezést tartottunk azokról az emberekről, akik ezt a hagyományt a falunkba hozták és megtartották számunkra. Emléktáblát avattak, nekem pedig az a feladat jutott, hogy a koszorút én vihettem. Nagyon örültem ennek a feladatnak, megtisztelő volt. Felvettem a díszes ruhámat, és boldogan vittem a koszorút a táblához. Még az újságban is megjelent rólunk egy cikk, amiben leírták, hogy a

csipkekör legifjabb tagja vagyok, és „anyáink örökségét” viszem tovább. A rendezvény közben megmutathattam, hogy mit tanultam és mit tudok.

Édesanyámmal együtt álltunk a kíváncsi szemek előtt, és megmutattuk a mi „örökségünket”.

Leitold Flóra

Nagypapám és az Ükmamám története

A nagypapámék a mamájához költöztek a szüleivel Temerinbe, azonban a 2. Világháború miatt Magyarországra kellett menekülniük. Már épp a határnál voltak, mikor a 3 éves papám keservesen sírni kezdett a mamája hiánya miatt, így kénytelenek voltak visszafordulni és otthagyni az imádott nagyinál. Az üknagymamám igen kevés megélhetéssel is egy szerető, biztos otthont tudott nyújtani az unokájának. Ő volt a szeme fénye, bármit megadott volna neki.

14 éves koráig nem találkozott a papa a szüleivel. Temerinbe járt iskolába, 3 nyelvet tanult.

56-ban egy bizonyos Gyerekcseré programot hirdettek, amikor a papám hazatérhetett Magyarországra. Boldog volt, mert hiányoztak a szülei és újra velük lehetett.

Ez az öröm nem sokáig tartott, mert a mamája nélkül nem érezte magát teljesen boldognak, de tudta, hogy nem tehet ellene semmit.

A papám apukája egyik nap úgy döntött, hogy kimegy Temerinbe meglátogatni a drága mamát, így megkérdezte a papámat, hogy szeretne-e valami temerini apróságot, édességet. Azonban neki csak egy vágya volt: „Hozd el nekem a mamát!”

A papám addig sírt, addig könyörgött a szüleinek, mígnem kénytelenek voltak elmenni Pestre a nagykövetséghez, hogy engedélyezzék az üknagyi átjövételét, ami sikerült is.

Az ükmama egyik nap szalmabála rakodás közben megismerkedett egy korabeli magyar bácsival, akinek nagyon megtetszett a „szorgos és erős aszszonyka”. Rögton egymásba szerettek, majd alig pár év múlva, 60 évesen, Magyarországon a templomban meg is esküdtek és egy örökké szóló szerelem kezdődött.

Innentől kezdve a papám bármikor láthatta a nagymamáját, és élete végéig vele lehetett.

Lengyel Jázmin

Az évezred mulatozása

A CIVIS város világhírű szállója az ARANYBIKA, számomra nagyon is emlékezetes, hiszen családirag bejáratosak voltunk oda hosszú időn át. Nyári napokon, nyírlugosi udvarunkban, képes voltam akár több napra kirótt apróbb feladatot is elvégezni egyetlen délután alatt, csakhogy Papus magával vigyen valamelyik motoros útjára.

Ugyancsak bejáratos volt Édesapám a közelben lévő Kovacsicsra is, ahol Mamukám szerint szállással étkezéssel biztosítottak búvóhelyeket a pártállami vezetőknek a cicázásra a „NAGYEMBEREKNEK.” Ha igény volt rá, mulatságot is rendeztek, akár nagyobb cigányzenekar biztosításával is, ha igény volt rá. Ha sokan érkeztek, vitték a cigánybandát szekereken, nagybőgöstül, cimbalmostul. Mindig azt mondták, megint jönnek cicázni, menni kell előkészíteni a terepet, hát mentek.

Többször, kikönyörögtem, hogy engem is magukkal vigyenek. A nők a vendégszobákat tették rendbe, a konyhában serénykedtek, a férfiak előkészítették a lovakat, a díszes kocsit, közben befűtötték az udvari kemencét is. Én meg ott lábatlankodtam mindenhol, mert kerestem a macskákat, „cicákat” de nem voltak sehol! Ha ott jártam, benéztem én minden zugba. De nem láttam én ott se ólat, se szalmakazalt, ahol olyan remek bújócskát lehetett volna játszani, de még cicát sem, mint a mi udvarunkban. Nálunk aztán sok a zeg-zug, jót lehet bújócskázni, voltak macskák, és kiscicák is, de a Kovacsicson nem!

Amikor megkérdeztem, hogy fognak itt cicázni a vendégek holnap, ha nincs is macska? Óriási hahota közepette azt mondták, legyek nyugodt, mert hoznak magukkal! – és csak nevettek rajtam hasukat fogva. Na, ez már megint valami felnőttes dolog, amit én nem értettem. Ha ilyen érthetetlen dolgok vannak, én nem is akarok felnőtt lenni, döntöttem el magamban végérvényesen. Sose fogok felnőtté, ha azzal olyan érthetetlen dolgok járnak együtt - döntöttem el! Most pedig morfondírozok, lehet, hogy sikerült?

Na de vissza az Aranybikához! Mi is szállítottunk oda potyka, borjú, vagy malachúst, de leginkább vadhúsokat. Apám, ha telefonáltak neki, több barátjával együtt elmentek vadászni. No, nem mindig azzal jöttek haza, amiért elindultak. Emlékszem, megtörtént, hogy azt mondták, fácánozni mennek, mert arra van igény. Ám egy hatalmas vadkant vontattak haza. De megesett velük az ellenkezője is. Fácán helyett vadkacsa, nyuszi helyett őzbak, sőt

egyszer egy eltévedt muflonra is szert tettek, aminek nemcsak a húsát, de a fejét is elvittük a „bikás” szakácsnak. Egész úton szúrta a csavaros szarva a lábaimat a motor oldalkocsijában!

Amikor hazaérték a vadászból, olyan lett az otthonunk, mint a felbolydult méhkas! Ilyenkor a férfiak nekiláttak a vad mielőbbi feldolgozásnak, nekem pedig elővették a sifonból az ünneplőruhákamat. Nagy sebbel-lobbal kimosdattak, megfésültek, vagy inkább csak cibálták bozontos fürtjeimet, hogy befonják, bele pöttyös masnit kötöttek.

Mire engem „csinosba vágta” addigra a férfiak is túljutottak a nyúzáson, boncoláson, szeletelésen, néha a borókás, birsalmás pácoláson is. Vastag csillogó nylon zsákokba tették a friss húst, betekerték egy pokrócba, és elhelyezték apám Danubia motorjának oldalkocsijába. Engem pedig ráültettek a kupac tetejére dísznek. A felnőttek jókat derültek, mondván: nem lesz szükség klopfolásra, húsuphításra! Konyhakész lesz ez, mire odaértek! - veregették apám vállát kajánkodva indulásunk előtt.

A kupac tetején ülve, megkaptam a szokásos kérdést: Ugye tudod, mit kell csinálnod, ha megállítanak útközben? És én szorgalmasan bólogatva, mindkét kezemet az arcomhoz kaptam, és bánatosan pislogtam. Jól van, elég, ügyes vagy! - most nem kell végigcsinálni, hallottam apám hangját, csak ha majd megállítanak!

Édesapám már rúgta is be a motorját, indultunk a Szennyespuszta irányába, hogy Acsádon át, mielőbb beérjünk Debrecenbe. Én pedig reménykedtem, hogy ne találkozzunk azzal az unatkozó sokat beszélő rendőrbáccsival, akit apukám nem akar megsérteni. Abban biztos voltam, hogy ha véletlenül mégis megállítana, akkor én majd jól megmentem apukámat! Csak annyit kell csinálni, hogy fogom az arcomat, és nyögdecselek. Apukám pedig megmondja annak a sokat beszélő rendőrnek, hogy most ne rabolja el az ő idejét, mert neki most az nincsen, mert igen nagyon sürgősen vinni kell a kislányát a debreceni fogorvoshoz.

Szerencsénk volt, mert senki nem akart tőlünk időt rabolni, gyorsan odaértünk. Biztosan nem volt fűtés abban a szállóban, mert bevitték a pokrócunkat. Alig léptünk be, a primás már húzta is Apám kedvenc dalait. Leültettek bennünket az étteremben a helyünkre, nagy sürgölődéssel tele pakolták az asztalt, pedig csak ketten voltunk. Amit nem bírtunk megenni, azt becsomagolták. Apukámnak pedig tettek a „buxtárcájába piros papírokat”. Ez így zajlott mindig.

A következő alkalommal, amikor odaérkeztünk, nagyon izgatottan jöttek ki. A cigány, a főpincér, sőt az igazgató is már kint várt minket. Karcsikám, csak hogy itt van végre. Tegnap óta igen kiemelkedő vendégeink vannak, este mind mulatni akarnak, már hiányolták magát az éjjel is. És maga ilyenkor is a gyerekekkel jön? De hát ő az álca, szabódott jóatyám.

Nem is az a nevem, én BaBszem vagyok! Mondtam. Tiltakoztam csöndesen, de senki nem figyelt rám, én meg csak rángattam papusom kezét. Na, nem baj, mondták, majd lefektetjük egy üres szobában, amíg maga mulatattja a vendégeinket. Amikor ezt meghallottam, odabújtam Papusomhoz, és rángattam a rajta lévő, a kor igen divatos világoskék nylon ingét. Nem megyek én oda, van énnekem ágyam otthon, és nem is leszek álmos, megígérem. Engedd meg, hogy ottmaradjak veled, ahogy máskor is szoktuk, szípoztam kétségbeesve. Megeshetett rajtam a szíve, mert megígérte, hogy ott lehetek mellette.

Mivel a Bikások sürgettek, kézen fogott, és már mentünk is az étterembe, annak is a cimbalom sarkába. Ott aztán lejattolt mindenkivel, szorongatták a kezét, örömben, hogy megérkezett. Én pedig kaptam egy nagyon magas széket, aminek akkora lábai voltak, hogy fel sem tudtam egyedül ülni rá. Kérdeztem Papust, hogy ez az óriások széke? Azt mondta nem, ezek bárszékek. Nem tudtam mi az, de tetszett, hogy éppen olyan magas voltam, hogy meg tudtam fogni Édesapám vállát, mert félttem, hogy leesek.

Az asztaloknál sokan ültek, és ettek. Minekünk nem itt szoktak enni adni, hanem a konyhájukban vagy az étterem másik sarkában, és mindig megkérdezik, hogy miből kérünk enni, melyiket, hányat? Kitesznek sokféle tálat elibénk. Ezek az emberek meg azt eszik, amit odavisznek nekik a pincérek egyetlen egy tányéron. Nem tudnak választani, morfondíroztam. Emlékszem, nagyon sajnáltam őket. Amikor befejezték az evést, odajöttek a sarokba mulatni, pohárral a kezükben. Mindig bemutatkoztak Édesapámnak, Ő nyújtotta a kezét, de az éneklést soha nem hagyta abba, csak biccentett.

Egy idő után, már az étteremnek a többi részét le is lehetett volna bontani, mert egyáltalán nem volt rá szükség, mindenki csak a cimbalom sarokban tolongott.

Amikor a zenészek pihentek, volt, aki mégis visszament az asztalához, többen Édesapámtól kérdezték, hogy is volt az a nóta, amit énekelt? Az egyik bácsi megcirógatta a fejemet, megpofikázott, mint ahogy mi a kutyát szoktuk, és borszagával ezt kérdezte Apámtól: -Ennek a kislánynak nem kéne már

aludni? Legszívesebben belerúgtam volna a temetőruhába bácsiba! (Bocskai, vagy Attila öltöny) De Édesapám azt mondta, én vagyok a mulatótárs. A Bácsi szeme kikerekedett! Tud ez a kislány énekelni?

Hogy tud-e? Mindjárt meglátja művészsaram!! Olyanokat is tud, amiket Maga biztosan nem! Na, azt már kötve hiszem, mert én minden magyar nótát ösmerek, mondta a Bácsi. Édesapám fogadásra nyújtotta a kezét: -Fogadjunk, a jányomnak egy habrolóba. Belecsaptak egymás tenyerébe, Édesapám csettintett a zenészeknek, hogy vége a pihenőnek! Megfogta a kezemet, megkérdezte: - Na kisjányom, megmutatjuk, hogy mit tudunk? Naná! -bólintottam. Papus a fülembe súgta: de most hangosabban, mint én, mert most te viszed a prímet, mert különben nincs habroló! Ez volt a kedvencem! Hát persze hogy kieresztettem a torkom összes hangját. Elkezdtek a kísérettel: Megy a báró vadászni, Amott a sziklatetőn, Ismertem egy asszonyt, és a többi regéinket énekelni. A primás alig tudta megtalálni a hangokat, úgy figyelte a száinkat. A bácsi meg, csak nézett nagyokat. Odahúzott egy széket a közepünkbe, és úgy hallgatta az énekléseinket, még a borospoharából is elfelejtett inni, annyira csodálkozott!

Amikor már elfáradtak a zenészek a koncentrálásban, mert nekünk még lett volna mit énekelni, a Bácsi intett a Főpincérnek: Ide ennek a gyermeknek egy nagytálca habrolót, az én kontómra! Ki is hozták. Ennyi még a falunkban Nándi bácsi „cukkantójában” sem volt az üveges pultban! Rávettem magam, addig a többiek mulatoztak. De mire kettőt bemajszoltam, a harmadikat már csak elkezdni tudtam. Már nem fért belém.

Papus szólt, hogy csomagolják be a többi, majd hazavisszük. Megkaptam a sokadik málnaszörpöm, mert én megmondtam, hogy nekem BAMBI nem kell, mert az pocsek! Ezen is nevettek, pedig igazat mondtam, mert a bambi tényleg pocsek! Sokáig énekeltek, néha kedvem volt nekem is besegíteni nekik, de ez a Bácsi udvariatlan volt. Nem engedte, hogy az én hangom érvényesüljön, eszébe sem jutott lehalkítani magát, mint édesapám. Úgy mulatott, hogy azt hittem, kiesik nemcsak a csizmájából, de a nadrágjából is, úgy ugrándozott.

Jó volt a hangja, a keze lába úgy járt, mintha éneklés közben akarta volna bepótolni az elmaradt torna óráját. A térdeit meg a bokáját is csapkodta éneklés közben, a fejét meg úgy rángatta, hogy még a haja is összeborzolódott! Ugrált, kurjongatott, bízta a cigányokat, próbált nekik segíteni a muzsikálásban, pedig nem is volt a kezében hegedű! Ebben a nagy igyekezetben

annyira megizzadt a homloka, mintha egyedül lekaszálta volna a Borzsován a sarjúszenánkat.

Úgy látszik, nem volt keszkenője, mert kigombolta a fehér ingét, és azzal maszatolta az arcát, meg a homlokát. Ettől annyira megszemjázott, hogy már nem is pohárból, hanem a kancsóból itta a bort. Nem volt irigy, mert odaadta a kacsót a cimbalmosnak is, az pedig, alig emelte a szájához, lefelé fordította, hogy üres. Az ugrabugra bácsi hozatott még több tele kacsót, és már énekelték a „Csaplárosné 100 szál gyertyát”, meg „A vén cigányt”. Azt nagyon szerettem, mikor végre eljutottak az orgonás, meg az akácós nótáig, de a legszebb az volt, amikor a Tiszai házat, vagy a „Van egy nóta, nem dalolja senki” -t danolászták, mert akkor segítettem nekik egy kicsit. Amikor pihentek egy kicsit, azt mondták, most már tilos nótákba kellene kezdeni. Bele is fogtak a pihenő után, de azokat rosszul tudták, nem olyanok voltak, mert nálunk azokat mindig énekelték. „Bajtárs csak 5 perc”, meg a „Csillagösvény” vagy a „Délkeleti vizeken hömpölyög az ár”-t ezeket még én is tudtam. Annyira figyeltem, hogy mikor mondják már, hogy tilos, de nem mondták. Én meg a nagy várakozásban néha egy kicsit elálmosodtam, ráhajoltam fejemet az asztalra, de a hangoskodás mindig felébresztett. Az egyik ébredésemnél már megint a száz szál gyertyát óbégatták.

De még félálomban is konstatáltam, hogy a bácsi, aki annyit ugrándozik, a fasorban sem volt, mert az én Édesapám sokkal magasabbra vitte, és tovább tudta tartani a hangját, mint ez a kintornászos mulatozó bácsi. Az erőltetett kéz és láb mozdulataival együtt sem erősödött fel a hangja. Hajnalig egyvég-tében mulattak, szinte már pirkadt, amikor elindultunk hazafelé.

Fogtam az oldalkocsi ülésében a nyereményem, de mire haza értünk, a nagy bóbiskolásaimmal ellapítottam a habrolókat. Meg tudtuk kínálni a rokonokat is belőle, Édesapám büszkén mesélte, mindenkinek, hogy milyen nagy művészekkel mulattunk. Nekem azok olyan egyformák voltak, kopaszok, temetési ruha volt rajtuk, meg nyakkendő, és mindegyiknek borszaga volt.

Évek teltek el a nagy mulatozás óta, sokszor jártunk a Bikában, voltunk lakodalmakban, vagy csak mulattunk családi összejöveteleken. Magamra szedett repertoárom óriásira duzzadt az eltelt idő függvényében. Már középiskolás voltam, amikor nyári szünetben a televízióban vetítették a Fekete Várost. Amikor az első képek peregtek, a szereplők között megláttam a „mulató Bácsit”, rohantam az udvarban lévő kerti dikón alvó Édesapámhoz:

Rángattam a saját készítésű kerti priccén: ébredj fel, gyere azonnal! A tv-ben az a Bácsi van, akivel a Bikában olyan nagyokat mulattunk! Apám félálmosan csak azt mormolta: Isten éltesse! De aztán csak bejött velem unszolásomra. Amikor meglátta, konstatálta: Hát persze, Ó Bessenyei Ferenc, a nagy színész. Te nem tudad? Honnan tudtam volna, kicsi voltam még, de egyéni vonásainak látására annak az estének, hajnalnak minden apró részlete megelevenedett emlékezetemben. Éreztem a bárshék szédítő magasságát, megcsapott a habroló illata, oly közelinek tűntek az emlékképek, mintha csak tegnap lettek volna.

A filmbeli főispán mély, morózus, ám mégis tisztán csengő markáns hangja oly ismerős és kedves volt számomra, mintha ritkán látott közeli, szívemnek végtelenül fontos családtagot hallanék. Nehéz volt elvonatkoztatni, és a filmen zajló eseményeket befogadni a szememnek, hiszen a hangja hallatán, nekem a belső látáshoz az aranybikás jelenetek társultak szakadatlanul. Ennek a kettősségnek percekig a hatása alatt voltam! Láttam a tv képernyőjén korabeli ruhában a színészóriást amint beszél filmbeli partnerével, de érzékszerveim megcsaltak, mert nem a beszédét hallottam, hanem több évvel azelőtti énekhangját. Másik pillanatban pedig hallottam a szerepe szerinti szöveget, de a színész beszéd hangjához nekem kigombolt inge, kócos lobonca, izzó szemei párosultak. Furcsa érzések tobzódtak bennem, a múlt és a jelen összekeveredése által.

Időbe telt, mire a vetített filmre tudtam koncentrálni, elvonatkoztatva minden régi emléktől. A film minden részét megnéztem, előre bejelöltem a Tv műsorújságban. Már nem volt olyan ellenszenves, mint amikor bokán akartam rúgni. Való igaz, már a tőle kapott hatalmas tálca habrolóval is feledtette irányába fellobbant dühömet, ott az ugrabugrás, kintornás mulatása közben. Az osztálytársaim, amikor megtudták, hogy együtt mulattunk a művész úrral, a film hatására elkezdtek Rozálicska lelkecskének hívni. Eleinte ütöttem, rúgtam, rakoncátlan természetem miatt. De egy idő után belefáradtam, beletörődtem.

Eltelt egy évtized, felnőttem, a fővárosba költöztem. A televízió képernyőjéről, gyakran visszaköszönt az ismerős arc. Színházban is volt szerencsém látni őt különböző szerepekben. Olvastam a róla szóló könyvet, újságcikkeket. Gyakran hallottuk nótákat énekelni a rádiócsatornákon, sőt a budapesti Feneketlen-tó melletti Park színpadon élőben hallhattuk magyarnóta repertoárját. Ám az ottani előadásmódja csak szelídített verziója volt annak, mint amelynek részesei lehettünk egykoron ott, a debreceni Aranybikában.

Én magam is tudom, hogy a mulatás hevében az ember hevesebben, intenzívebben gesztikulál, mint teszi azt beszéd közben. De az évtizedek alatt bárhol is jártam a világban, vagy idehaza, azt a bessenyeis mulatás emlékképét SOHA SENKI nem tudta felülmúlni emlékezetemben. Senki nem volt rám olyan hatással, mint az Ő személye. Pedig a Bikában a rendezvényeken magát Hofi Gézát, és Koós Jánost is többször láttuk még kezdő korukban, mégsem volt soha senki olyan elementáris hatással rám, amint az a mulatótársunk, akit egyszer csak a televízióban viszont láttam.

Ezt a Bessenyeis virtusra való képességet, szerintem csak ezredévenként egyszer adják az égiek. Micsoda szerencse, hogy én ennek részese lehettem, bevésődött minden mozzanata mélyen bennem. Pedig akkor még nem sejthettem, hogy évtizedekkel később, ismét részese lehetek eme csodának! Jó Barátunk, aki a Televízió szilveszteri műsoránál is ténykedett, bevitt magával a TV székházba 1986 szilveszterén. A Himnusz után következő magyar nóta csokor készülődő közreműködői között egyszer csak megjelent Bessenyei Ferenc sziluettje. A lélegzetem is elállt, tartása, hanghordozása ugyanolyan volt, mint amilyennek kislány koromban láttam Őt, pedig eltelt néhány évtized!

A szeme környékén lévő karikái ugyan tükrözték, hogy elszállt az idő felette is, de alkatilag vehemenciáját tekintve állíthatom, hogy akkor, és ott, hozta az általam megismert formáját. Vitalitásából, életigenléséből, vibráló kézmozdulataiból, mulatós kedvéből mit sem vesztett! Úgy verte a csizmáit a zene ritmusára a színpad deszkáihoz, mintha egyedül akarta volna kitáncolni a Honvéd Táncegyüttes teljes virtualitását. Akkor ismét megfogalmazódott bennem, hogy elő ember, akkor sem táncolhatna vibrálósabban, ha még a 220V is besegítene energiapótlásként.

Meggyőződésem, hogy akkor ott a szilveszteri mulatozásával olyan ragályosan fertőzte meg fellépő társait, hogy félő volt, szétrepednek a deszkák a táncuktól, és eldurannak a világító lámpák a hangterjedelmüktől. Ám a fellépő társak sorra kidőltek mellőle. Tartották ugyan magukat, amíg a felvételi lámpa égett. De amint az adás „lement” a nagy dúvad egyedül maradt a benne rekedt dajdajozási kedvével. Immáron „adáson kívül” a szűkített 100 tagú cigányzenekar tagjai kénytelenek voltak túlorázni, mert a „becsempészett” jelenlévőket a művész úr felinvítálta a színpadra, hogy civilekkel örömködjön tovább.

Nem voltam rest, az elsők között perdültem oda, közösen énekeltünk nótákat egymás után. A közismerteket sokan, a kevésbé ismerteket csak páran. Reménykedtem, elkezd majd olyat is, amit rajta kívül csak én ismerek, de az

ott lévők meglehetősen jól tájékozottak voltak. Ezért történhetett meg, - pedig nem jellemző rám, - de nem volt bátorságom olyan dalba belekezdeni, amit vélhetően senki nem ismer. Kihagytam a nagy lehetőséget. Ezzel együtt, biztos vagyok benne, hogy AZ ÉVEZRED LEGNAGYOBB MULATÓJÁVAL danászhattam, életem folyamán immáron másodszer is.

Hiába helyezkedtem a röpke szünetekben, nem találtam rá módot a nagy hangzavarban, hogy megemlíthessem a Művész Úrnak, hogy mi már találkoztunk. Pedig nagyon szerettem volna tudni, hogy Ő, aki olyan sok helyen fellép, rengeteg emberrel találkozik, vajon emlékszik-e rá? Ha másért nem is, de a habrolós kislány és édesapja nótázására? Őszinte sajnálatomra, nem adatott meg a lehetőség, már csak ezért sem, mert a Barátom intett, végzett a munkájával, mennünk kell. Ezért legnagyobb bánatomra kiváltam a vidáman nótázó társaságból, akikkel legszívesebben napokig együtt maradtam volna.

Ismét sok év telt el, 2004-ben, amikor férjemmel alig egy hónapja voltunk együtt, a hírekben meghallottam Bessenyei Ferenc halálhírét. Kissé zavarban, de mondtam férjemnek, hogy én nem vagyok egy mániákus „közismert személy temetésére járó”, de kértem Őt, hogy ha tud, kísérsen el Bessenyei Ferenc művész úr temetésére, Farkasrétre. Elmondtam a miérett is.

Kimentünk együtt, így elkísérhettem utolsó útjára az „Évezred Legnagyobb Mulatozóját”, akivel két ízben is lehetőségem volt tartósan, tiszta szívből, teljes torokból, úgy igazán mulatni. A szál virágom szalagjára ráírtam: Búcsúzó, az „Arany Bikás Rozálicska lelkecske”. Nyugodjék Békében az évezred legnagyobb vehemenciáját tanúsító mulatozója.

Lugosi Babett

Otthon édes Itthon

Amikor összejön a család, mindig előkerül egy-egy érdekes történet a régi időről. Ezúttal nagypapám mesélt arról, hogy miért döntött úgy, hogy elhagyja szülőházáját, és a rokonságot is hátrahagyva, új életet kezd Magyarországon.

Nagypapám Szatmárnémetiben született erdélyi magyar. Kamaszkorában költöztek a szülőkkel Nagybányára a jobb munkalehetőség reményében. A papám itt ismerte meg a nagymamámat, akivel elég fiatalon összeházasodtak. Lakatosként dolgozott egy gyárban, nagyanyám pedig egy cérnagyárban, két

műszakban. Nagyon keményen dolgoztak azért, hogy boldogulni tudjanak akkor már két gyerekükkel. A nagyszülők segítettek, amiben csak tudtak, leginkább az unokákra vigyáztak, amikor szükséges volt.

Nagyapám egy élhetőbb élet reményében döntött úgy, hogy szerencsét próbál Magyarországon. Eleinte egy hajógyárban dolgozott több műszakban, és munkásszállón élt. Amikor tudott, hazalátogatott a családjához. Ilyenkor mindig valami finomsággal tért haza: csokival, narancssal, banánnal. Akkoriban ilyesmit alig lehetett kapni, vagy ha mégis, akkor arany áron. Nehézkesen vett búcsút mindig a családtól, mikor visszatért Magyarországra. Egyedül volt egy idegen országban, de Romániában nehéz sorsuk volt az embereknek akkoriban. Volt, hogy fél napokat álltak sorban egy-egy kiló lisztért, cukorért, húsért, de akadt olyan is, akinek már nem jutott, mire odakerült a sor. Rá egy évre már nagyanyám is vele ment, ő is dolgozott takarítónőként, és albérletben éltek. Pár hónap múlva hazamentek a gyerekekért, és őket is Magyarországra hozták. Megkapták a magyar állampolgárságot, és letelepedtek. A gyerekek, köztük anyukám is már itt kezdték az iskolát, óvodát. Nyelvi nehézségük nem volt, mert bár Nagybányán a román volt a hivatalosan használt nyelv, ők otthon magyarul beszélgettek, imádkoztak. Minden vasárnap elmentek a templomba hálát adni az Úrnak a jóságáért!

Nagyapám azt is elmesélte, hogy az édesanyját Édesnek, az édesapját Tatának hívta, és nagyon sokra becsülte őket, mert dolgozók voltak és szorgalmasak. Édesapja cipész volt, megannyi cipőt megjavított, volt, hogy éjjel is dolgozott. Édesanyja a munkahely mellett házi készítésű metélt tésztát, csigatésztát és sajtos tallért árult a piacon, hogy bérüket kiegészítsék. Nagypámék négyen voltak testvérek. Amikor 18-20 éves volt, lakodalmakba járt el segédkezni, pincérkedni, na meg kicsit nótázni. A mai napig szinte az összes magyar nótát ismeri. Amikor elmesél egy-egy történetet, könnybe lábad a szeme. Mégis azt mondja, ez egy szükséges rossz volt: áldozatot kellett hoznia a családjáért, békéért, boldogságért.

Ma sem tenne másképp, de sosem felejtí édes hazáját. Azt mondta, az a szívében van, és onnan ki nem marhatja senki a hazája iránt érzett szeretetét.

Magasi Alina

Az én nagyapám

én szívesen térek a munkahelyre.
 Ha - az önművelés megjelölésére használhatom.
 "Külön" tulajdonságai: magas, erős, kicsit erős
 Kez, koporsószerű, szeme színe kék, testalkata zömök.
 Balos tulajdonságai: balos, okos, segítőkész,
 kellesz, türelmes. Szeméi a gyerekeké!
 Gyerekként az egész utca koraiként ment
 játszani. Később már dolgozni jött, a
 szomszéd gyerekei a kapuban ücsögtek,
 mikor én már hazáig. Szinte elvarázsoltam
 őket. Csak aludni mentek haza.
 Miket is nevezek ezek mindennek
 megkülönböztető név. Pl: koraiként,
 munkahelyem, koraiként.

2.

Szóval idejétek szeret: koraiként, óvanni,
 koraiként szeretni én, szeretek a jellemből
 állóitani amivel O is jellemből egyen.
 Pl: "öröklés", nyelv, színi, kulcsosra szeretek
 koraiként koraiként én toleránsok tudom.
 Jant a mai gyerekek már nem is ismernek.
 Jant a névvel azonosítom, gondolatban.
 Seán koraiként tényleg szeretek, ottan én
 nekemmel koraiként.
 A régi koraiként is ismerem.
 Kerna koraiként, hogy mi történtek a
 magyarázatban. Szerettem én
 István koraiként szeretek koraiként.

3.

nincz mindig nyar... "árny dől.
 hirtet, hogy ne keljen engem én barátság
 kíván - kíván lébeni azt találna ki!
 hogy egy személynél több önmagamra a két
 barát, így egymásra tudok hivatkozni
 ri, így kényelmesen tudok aludni.
 egy kora ismeretlen. Barátom meg tud csodálni.
 én el tud képzésem. Jólantottam kényelmet
 kényelmesebb is, szeretettel a lélekkel
 kényelmesebb és a földi életet
 négyzet, akkor kénytelenek és az élet
 kátré kényelmet. Jólantottam és
 kényelmesebb kényelmesebb is,
 hogy a két léleknek még is

6.

nyitva. Észlel megkérlek az egymással.
 majd azt kénytelen a két, valószínű a kénytelen
 meg is állt én kénytelen és idejét, így vezetett
 miket. Saha nem adja fel! Kénytelen ötlet,
 hogy megjellet az is, hogy megkérlek
 miket kényelmesebb. Barátom ismer el
 valószínű kényelmesebb de O mindig csak
 kénytelen, hogy nem is fog. Jólantottam
 a kényelmesebb is. Szeretettel meg, hogy
 jótétemény. Pl. tollas, foci, kénytelen.
 Nyarok a kényelmesebb.

A Nő ölében, pusztaim testile
 fel energiákkal. Nem nem kénytelen,
 de kénytelen megkérlek

7.

degyűlék. Tisztelettel és 90-ik
 születésnapom!
 A korom elét töltsd: Pongrád Ódán!
 Örökre szeretlek!
 Willie Jász!

8-astól, hogy még mindig utoljára van...
 Sajnos a Nagyfrankok Itt már nem
 ismerkedtek meg. Mielőtt szülednél
 utána, már kéne meg néztes volna megkelt.
 De szerzőnk, hogy leírta a nagyra
 Kérem Jólégy, kérem ha meg
 kedvűnk éle.

8.

Kérem meg, hogy meg ad
 Kérem meg!
 Remélem meg kéne meg egyből kérésük.
 Ha lehetne minden egyes gyerekek
 ilyen kéremek kívánok!

9

9.

Major Dóra

Dédi története

Dédike nagyon kedves ember volt. Sokat mesélt a gyerekkoráról, én meg szívesen ültem mellette és hallgattam. Hét éves voltam, amikor meghalt, így ezt a történetet nagyapám segítségével tudom elmesélni.

Dédi 1929-ben született az I. és a II. világháború között. Édesapja születése előtt kivándorolt Kanadába munkát keresni, így dédi az édesanyjával, nagypapájával és nagymamájával élt egy kis házikóban a Csermosnya-patak közelében.

1948 nyarának végén történt. Az akkori falubíró határozatot kapott, hogy válasszon ki tíz családot, akiket áttelepítenek Csehországba a német szudéta területekre. A kiválasztott családok vagy nagy birtokkal rendelkezők, vagy gyámoltalan családok voltak. Dédi családja az utóbbi csoportba tartozott, mivel nem volt itthon az édesapja. Egy- két napot kaptak arra, hogy pakolják össze minden holmijukat, ami ráfér egy teheautóra. Csak azt vihették magukkal. Teljesen összetörték, sírtak, kétségbe estek, nem tudták, mi vár rájuk. Maguk sem tudták, mit pakoljanak össze. Élelmet? Ruhát? Használati tárgyat? Mi lesz az állatokkal? A krumplit a földből ki fogja kiásni? A learatott termést hová tegyék? Ezer és ezer kérdés keringett a gondolataikban.

A jószágot a rokonokra bízták azzal a szándékkal, hogy visszajönnék, bármi áron. Pakolás közben Tóth Andor bácsi, dédi nagybácsija, valószínűleg a nagy izgalomtól és félelemtől, összeesett, agyvérzést kapott és elvesztette eszméletét.

Jöttek a cseh katonák, meglátták az eszméletlen, haldokló embert az ágyban fekvő. Nem tudták, hogy mit tegyenek, hisz a nagy beteget nem hagyhatták magára, a vonaton nem vihették magukkal. Ezért leállították a dédiék kitelepítését, így a család itthon maradhatott. Csoda módon Andor bácsi is felépült.

Gyakran gondolkodom azon, hogy ha áttelepítették volna őket Csehországba, én megszülettem volna? Ha igen, milyen nemzetiségű lennék? Örülök, hogy a jó Isten gondoskodott róluk, itt maradhattak, én is itt élhetek és magyar lehetek.

Mariňák Bence

Amerikából jöttem

Ükapám egy eldugott szatmári faluban tengette egyhangú életét.

Egyik reggel nagy hírverésre ébredt. A kisbíró kidobolta, hogy embereket toboroznak gyári munkára, Amerikába. A jólét reményében, meg hogy javítsanak egy kicsit sanyarú sorsukon, sokan nekivágtak a kalandos útnak.

Ő mesélte ezt a történetet.

Csikorogva gördült be a gőzmozdony a peronra azon a csípős januári hajnalon. Reményekkel telve érkezett a kis csapat Budapestre, ahol egy ellenőrzés során kiderült, hogy ükapám útlevele össze van firkálva. A család apró gyermekei díszíthették ki a fontos iratot tintaceruzával. Így kénytelen volt Budapesten maradni az ügy tisztázásáig.

A Nyugati pályaudvar melletti fogadóban talált magának szállást éjszakára. Lefekvés előtt ingben-gatyában kiment a bejárat melletti illemhelyre. Azonban visszamenni már nem tudott, mert az ajtót belülről ráfordították. Segítségért kiabált, dörömbölt, szaladgált, hogy nehogy a talpa a betonhoz fagyjon.

Kisvártatva egy asszony jelent meg pólyás babával a karján. Azt ígérte hoz segítséget. Azzal a gyermeket átadta ükapám kezébe. A kisbaba legalább melegítette, ám az asszonyt hiába várta vissza.

Szerencsére az arra járőröző csendőrök meghallották jajveszékelését, betörték a kaput és kinyitatták a fogadó ajtaját. Felszólításra előkerült a holmija, majd a csendőrszobán várhatta meg az úti okmányai vizsgálatának a végét. Szerette volna megtudni, mi lett a karjában tartott, magára hagyott kicsiny gyermek sorsa, de soha többé nem hallott felőle.

Másnap sürgönyöztek, hogy indulhat a társai után Fiumébe. Negyvennapos hajókázás után, 1905. február 14-én, nyolc dollárral a zsebében érkezett New Yorkba, a „Pannonia” hajó fedélzetén.

Egy úgynevezett „Büdösgyárban” kapott munkát, ahol állati csontokból főztek enyvot.

Évekig keményen dolgozott, így hazajövele után tudott venni egy darabka földet a szülőfalujában.

A kint töltött évek alatt naplót vezetett, amelyben sok honfitársa ottani életét mutatta be.

Sajnos nem minden falubeli tért vissza vele. Egy másik ősöm is a messzi idegenben hunyt el. Emlékét ükapám egy versben is megörökítette, amelyből idézek egy rövid részletet:

„Szomorú hír járja Berek falujába’,
Meghalt Főríz Bálint North-Amerikába’...”

Így esett, hogy úkapám elmondhatta magáról, hogy „Amerikából jöttem”.

Bodó Sándor elbeszélése alapján papírra vetette:

Marofka Bálint

Virágozzék itt is a szeretet fája...

Gyermekkorom húsvétjai

Gyermekkorom húsvétjaira emlékezem. Most, amikor minden lélek vágyik a megszabadulásra, az újjászületésre. Az idősödő ember hajlamos a múltat aranykornak tekinteni az emlékezés édes pillanataiban. Azok a régi szép idők... a fiatalság, a boldogság, az önfeledtség évei azok. A jelen jóval színtelenebbnek tűnik az öregedés kapuja előtt, hiszen egy régi színes életforma immár alámerülőben, a közösségi élet alkalmai eltűntek, vagy másféle formában vannak jelen életünkben, de mi a régit, a letűntet tekintjük sokkal értékesebbnek, szebbnek.

Sok népszokás már nem volt jelen a szülőfalum, Nyáradgálfalva életében az én gyermekkoromban, a múlt század hatvanas éveiben. A farsangolás szokását csak édesanyám elbeszéléseiből ismerem, miszerint a falu népe maskarákba öltözve vonult végig a falun zajos vidámság közepette. A fonók, a kalákába végzett munkálatok is kimentek divatból a kollektivizálás éveiben.

A húsvétot gyermekkoromban részünkről mindig óriási várakozás előzte meg. Rendszerint új ruhába öltözve köszöntöttük az ünnepet, ekkor vették meg számunkra a nyári szandált, a térdharisnyát, esetleg varrónő által csináltatott ruhában újultunk meg mi is a szent ünnep alkalmára. Húsvét napján aztán számba vettük egymás új ruhadarabjait hasonlítások, kommentálások, és bizony, irigykedések közepette. Megjegyzem, az ajándékokat nem a nyuszi hozta, a húsvéti ünnep jellegzetes állatkái a báránycák, kiscsibék voltak. Az ajándékok amúgy szükséges dolgok voltak, amelyeket mindenképpen meg kellett volna venni, de megszabott rendje volt nagyjából mindennek, a ruhavásárlástól kezdve az étkezésekig, a ház rendbe tételéig.

Jó ételek készültek, ha a hétköznapok étkezése egyszerű is volt, az ünnepi étkezésnek a hagyományos életformában igencsak megadták a módját. Megkészült a húsvéti bárány, kikerült a kemencéből a sok illatos kalács, a jóízű kenyér. Töltött káposzta, húsleves, finom tészták kerültek az ünnepi asztalokra. Nagyhéten az egész házat kitakarították, kitakarítottuk megszabott

rítus szerint. Mindent kihordtunk az udvarra, az ágyneműk, paplanok, párnák, ritkán használt ruhaneműk a tavaszi napon szellőztek, várták, hogy átjárja őket is a kikelet frissessége. Mi ezeket a tevékenységeket gyermekként nagy örömmel, helytelenkedések közepette végeztük a padlósúrolástól kezdve az egész ház kifordításáig. Megsepartuk az udvart, a kapu előtt, minden tisztán, ragyogva várta az ünnep érkezését.

Külön esemény volt a nagypéntek. Nem ehettünk húst, unitáriusokul ezen az egy napon tartottuk be a hústilalmat, főtt tojást, tört paszulyt készítettek. A fő attrakció a kakassütés volt, na nem a baromfiudvar királya került levágásra, hanem az udvaron, nyílt tűzhelyen, egy rostában rázogatva készült a kakas, vagyis a pattogatott kukorica, a nagypénteki csemege. Nagypéntek estéjén templomba mentünk, és izgatottan vártuk, hogy felcsendüljön a Passió, Jézus szenvedéseinek története egy férfiakból álló énekes csoport előadásában. Még most is átsuhan rajtam a régi fájdalom, amelyet édesanyám elbeszélésekor éreztem, aki elmondta nekünk a nagypéntek szívfájdító történéseit. Hangos szóval sirattam Jézuskát, a megfeszítettet az igazságtalan szenvedésekért, az önfeláldozó szeretetéért. Az egész ünnep, az egész ünnepekészület tele volt várakozással, vártuk a jól ismert, a minden évben megismétlődőt, ami mégis óriási újdonságot és élményt jelentett számunkra. A forgatókönyv ismert volt előttünk, de mi vártuk az ismert, az ismétlődőt, hiszen ez is felruházott biztonságérzettel, a világ megbízhatóságába, állandóságába vetett hittel.

A Nyárádmentén húsvéti szokás volt a virágozás. A húsvéti határkerülés tiltólistára került, a virágozás szokásának megkegyelmezett az élet és halál uraként viselkedő kommunista hatalom, gondolom, a húzd meg, ereszd meg elvét gyakorolva. A legények fenyőágakat díszítettek fel a lányok által kivágott szalagokkal, vagyis színes papírból, krepp papírból kivágott díszekkel, s azokat a húsvét első napjára virradó éjszakán a kapukra szegezték. A lányok tetőt kaptak, fenyőhegyet, az idősebb személyek kapujára kajlát, vagyis oldalágot szegezték. Ezen az éjszakán tetőződött hatalmasra a várakozásunk, hiszen egész éjjel nem aludtunk, az első szoba ablakán át lestük, mikor érkezik a számunkra kijelölt tető, és az mennyire szép, mennyire van felszalagozva. A melyik lánynak szeretője volt, az nyilvánvalóan gondoskodott választottja számára a szép fenyőágról. Első napján aztán karon fogva, összefogózkodva jártuk végig lánybarátnőkül a nagy utat, a melléutcákat, és vettük számba a gyönyörűen felvirágozott falut.

Első napján úrvacsoraosztás volt a falu unitárius templomában, oda mi, gyermekek nem mehettünk, csak konfirmálás után lehetett részt venni ezen felemelő alkalmon. Lázadó gyermek lévén konfirmálásomig nagy igazságtalanságnak éreztem kirekesztettségemet, szerettem volna bár szemlélőként

jelen lenni ezen a szertartáson. Nem lehetett, szóba sem jöhetett, hogy gyermek oda betegye a lábát.

Húsvét első napján festettük a piros tojásokat, a mi falunkban esetleg le-
vélminták kerültek a tojásra, a tojásírásnak, sajnos, nem volt hagyománya
vidékünkön. Ezeket adtuk a locsolkodóknak, és minél több tojás talált gazdá-
ra, annál nagyobb volt a lány öröme és büszkesége. Másodnapján járták végig
a falut a virágozók muzsikaszó kíséretében, minden udvarra betértek, és
tojást, kalácsot, bort, pénzt gyűjtöttek a fenyőágakért cserébe. A húsvéti
menethez tartozott a hamubucskás, egy gyermekeket riogató figura, aki
maszkurának volt öltözve, a kezében botra erősített hamuzsák, amellyel rásó-
zott az öt csúfoló fiúkra, lányákra. Nagyon féltünk a hamubucskástól, de
mégsem tudtuk megállni, hogy ne ordibáljuk a csúfolódó versikét:
Hamubucskás, kell kotlós tojás? A szervezők a begyűlt tojásokból óriási
rántottát sütöttek, amit fáradozásuk jutalmául az öntözés végén elfogyasztot-
tak. Gyermekként ott ólálkodtunk a rántottázás színhelyének közelében, de be
kellett érnünk a kiszűrődő finom illatokkal.

Virágozzék itt is a szeretet fája, / Szálljon gazdag áldás minden székely
házra! - hangzott el a húsvéti köszöntőben, ezek a sorok visszhangoznak most
szívemben. Ahogy a világ körforgásszerűen halad előre, világok tűnnek el,
világok születnek, de az emberi élet alapvetően nem változik. Mindannyian,
mi, életre ítélték, mindannyian, mi, földi teremtmények szeretünk, örülünk,
szenvédünk, kapaszkodunk, vergődünk, küzdünk, és... emlékezünk, így akar-
ván megállítani egy pillanatra a tovaszáguldó időt. Megpróbáltam felelevení-
teni a régi húsvétot, megpróbáltam úgy leírni, ahogy volt, de csak úgy tudtam
leírni, ahogy emlékeimben él.

Máthé Gyöngyi

Várakozó évek

A nagymamám a háborúban született, édesapját nem ismerhette, édesanyja
nevelte fel kemény munkával egy hajdúsági faluban. Ez az ő történetük.

A végtelen pusztán órák óta tartó hóesés bújtatta csipkeruhába a természe-
tet, meszelt falú tanyák tucatjait rejtette el szem elől. A hófehér szépségbe
azonban keserűség keveredett. A természet lázadt. Lázadt a hideggel, a
mínusz fokokkal, a hópelyheket kergető széllel. Haragudott az emberekre,
üzenni akart nekik: „Küzdjete ti is, mint a fiaitok!” Talán azért, mert egy
távoli országban, az örök fagy birodalmában vörössel keveredik a hótakaró.

Az egyik tanya ablakából petróleumfény szűrődött ki, megvilágítva az ablakon ülő jégvirágokat. Határ volt ez az ablak két világ közt, didergő hideg és kellemes kemencemeleg, reszketés és összetartás, magány és család között. Válaszfalnak tűnt az ablak az éji vándor számára, ki futólag pillant a házakra, ki nem látja az üveg homálya mögötti valóságot.

A szobában csupa asszony és gyermek ült, férfi egy sem. A kemencepadkán két tizenegynéhány éves lány üldögélt, lábukat lógázták, fejüket ingatták, közben énekeltek valamit. A szintiszta gyermekhangon útra kelő dal eljutott a bölcsőben szendergő csecsemő és az asztal fölé görnyedő két fiatal és egy idős asszony fülébe.

Az egyik fiatalasszony sűrűn tekintett fel a kötőtűk csattogásából a bölcső irányába. Szerette volna hinni, hogy a gyermek nem érzi azt a kétségbeesést, mint ő maga. Nem érzi az egyedüllétet, azt, hogy van egy személy távol tőlük, aki nem tud minden reggel csókot, biztató ölelést adni, így tudatva, vége lesz nemsokára, ne félj.

Nehéz, könnyörtelen dolog a várakozás, főleg, ha egy szerettünk iránt érezzük. Azokban a napokban a várakozás része volt az emberek életének: ácsorogtak akár hosszú órákat a bolt előtt, mire az ajtó elé értek, kegyetlenül bezáródott előttük. Az asszonyok tennivalóik közé a tehetetlen várakozás, szívet szorongató félelem keveredett. A várakozás a reménykedéssel jár kézen fogva. A fiatalasszony szívében, annak egészen apró, hátulsó szegletében lobogott egy aprócska láng, a hit és remény tüzét tápláló szikra. Az idő mutatója pár nap múlva áttér az 1945-ös esztendőre, hátha megnyugvást hoz a következő esztendő. Hátha Isten meghallgatja a magukra maradt megtört asszonyok és árva kisgyermek imáit, és az egymásra fegyvert szegező kezek kézszorításban simulnak egymásnak, az ellenfelek sírva borulnak egymás nyakába.

A fiatal nő keze akaratlanul megállt a levegőben két mozdulat között, szeme a kötésre meredt, mintha hibát keresne kézímunkáján, a valóságban viszont egészen máshol járt...

Távoli vonatfüty hangja hasított a fülébe, a vasútállomáson állt katonai egyenruhák zöldjével körülvéve, sok más asszonyhoz, kisgyermekhez hasonlóan ő is búcsúzott. A férjétől. Egy ígérettel búcsúzott el, az örökké tartó várakozás ígéretével. Akkor még nem sejtette, milyen az, hogy milyen szörnyű az egyedüllét, milyen kegyetlenül lassan vánszorognak a napok, percek, órák.

- Ne várj rám! - dübörögtek fejében a férfi szavai. - Ne várj, inkább keress egy személyt, aki képes vigyázni rátok, rád és a kicsire.

A férfi már akkor tudta, milyen a háború, családtagokat szakít el egymástól.

- A Mária nevet add neki, nevezd úgy, ahogy a kis Jézus édesanyját, aki vigyázni fog rátok akkor is, ha én azt már nem tehetem.

*

A fehérfalú templom előtt fekete tömeg tolongott. Fejükre kendőt kötöttek az asszonyok, arcuk vonalait elmosta a sötét anyag árnyéka. Gyermekearcú fiatalasszonyok topogtak mellettük, kiknek a háború vitte magával kedvesüket. Szemük fátyolos volt a könnyektől.

A falut egyre inkább sötétség vonta birtokába, megnyúltak az árnyak, az utcák homályba borultak, a házak némelyikéből fénypöttyök szűrődtek át az ablakon. Éjjeli baglyok reppentek a magasba, denevérek cikáztak a házak között.

Minden csupa árny és folt volt, kétségbeesés és bizonytalanság az emberi szívekben. A templom világított csak fehérén. Magasba nyúlt a templomtorny és fémes visszhangot vert a megkondult harang. Nem közönséges, imára szólító harang volt ez. Áldozatokért bűgött, férfiakért, katonának vonult gyermekekért, fiúkért, akik pár nap alatt váltak felnőtté, s az azt követő nap már nem voltak sehol.

A templom lépcsőfokain száz meg száz gyertya világított narancsszín fénnel. Az emberek egyenként léptek oda és a többi közé helyeztek egy szál gyertyát. Karcsú lángjuk ide-oda imbolygott a feltámadt szélben. De nem aludtak el, bármennyire is igyekezett a természet és az idő eloltani azokat.

Egy fiatal nő került sorra, lehajolt és a lépcsőfokra helyezett egy fehér gyertyát a többi közé. Imbolyogva tápázkodott fel, bal karjával egy vastag kendőbe bugyolált kisgyermek szuszogott. Amint kiegyenesedett feltekintett az égre. Van-e ott valaki? Hiszi, hogy van, aki segít. Hiszi, hogy nincs, és hazatér.

*

A temető ódon sírköveit sejtelmes köd rejtette el az emberek szeme elől. Csupán egy-két vaskereszt bújik ki a fehér pamacsból, mintha a holtak figyelmeztetése volna ez, ne feledkezzenek meg róluk. A köd gomolygását a csillagok fénye szelte ketté, a számtalan csillagé, amelyek egykor maguk is a földön lélegeztek, s nem fénytelen, rideg foglyai voltak az égboltnak.

A csillagok földi másai ragyogtak a mohos sírokon, vörös fénnel ragyogtak a gyertyák, mécsesek, árnyékuk kísérteties körvonalakat festett az öreg kövekre. A novemberi lombjuktól megfosztott fák törzse mögül innen is, onnan is gyertyák lobogó lángja villant fel. A temető ünnepi pompába öltözött. Tán nem illik összemosni a halált a szépséggel, mégis ilyen volt a látvány. Szemkápráztató gyönyörűség, mégis riasztó gondolatok, ahány gyertya, annyi halott.

Az elszáradt vörösös levelek két pár cipő alatt zizegtek. Egy édesanya vezette tízévesforma kislányát. Mindketten csupa feketében.

Az édesanya egy csokor virágot szorongatott a kezében. A novemberi levélrengetegben magabiztosan haladt az asszony, szemével a távolba révedt, mintha várna valakire. Ám hiába minden várakozás. Az nem jöhet el.

Végre megálltak a komor emlékmű előtt, a sűrű kőoszlop fenyegetően tornyosult följük. A kövek valamit rejtnek a múltból, amit a kislány nem ismer, nem is ismerhet. Az édesanya cipője alatt kavicsok csikorogtak, hosszasan nézte a táblát, a névsort, közelebb lépett, ujjaival végigsimított a hűvös betűkön, miközben arcán fájdalmas emlékü múlt gyöngyei peregtek.

A kislány szemében is könnycseppek gyűltek. Sírdogált halkán olyan emberért, akivel sosem találkozott, akit csak édesanyja történeteiből ismer.

Mayer Zsófia

Az utolsó nyaram egyedüli gyerekként a családban

Azon a nyáron, mikor elballagtam az óvodából, sok minden történt velem.

Ez volt az első alkalom, amikor nem kellett egész nyáron óvodába járnom. Ez azért volt lehetséges akkor, mert az anyukám azon a nyáron nem dolgozott, a kistestvéremmel volt terhes. Augusztus 3-ra vártuk, és tudtuk, hogy kisfiú lesz. A nevének sokat gondolkoztunk hármásban. Úgy döntöttünk, nem áruljuk el senkinek, csak akkor, mikor megszületik. Ezt sokszor nehéz volt betartani, mert mindenki nagyon kíváncsi volt. Miközben izgatottan vártam, hogy megszülessen a testvérem, sok mindent csináltunk. Amikor jó idő volt, Ajkára mentünk a strandra, délutánonként sétálni és fagyizni. Amikor anyukámnak nagy volt már a pocakja, nem vele csináltunk közös programot, hanem a nagybátyámékkal vagy a nagyszüleimmel.

Nagybátyámékkal voltam Zalakaroson, az a kedvenc helyem, nagyon szeretek ott lenni. Élveztem, hogy egésznap fürödhettem, több medencét és csúszdát is kipróbálhattam. Elektromos autót vezethettem, és megszerezhettem a jogosítványt. Hazafelé megálltunk a Kis-Balatonnál, sétáltunk a Kányavári-szigeten.

Nagyszüleimmel abban az évben először mentem el egy egész napos kirándulásra. Vagyis nemcsak a nagyszüleimmel, hanem a nagyvázsonyi nyugdíjas klub tagjaival. Azóta minden évben velük tarthatok, és így az ország különböző városába eljutok. Akkor Tatára és környékére mentünk. Az Öregvár feledhetetlen máig is. Hazafelé nem tudtam elaludni, mert szakadt az eső. Késő este értünk haza.

De a legtöbb időt a legkedvesebb nagymamámmal töltöttem, akit én Miminek neveztem el, mikor még 1-2 éves voltam. Sajnos vele semerre nem

tudtunk elmenni kettesben, mert mozgássérült, de még így is nagyon élveztük az együtt töltött időt. Sokat főztünk, sütöttünk együtt. Játszottunk, kirakóztunk, társasjátékoztunk és beszélgettünk. Ahogy egyre közeledett, az az idő, hogy a testvérem megszülessen, én egyre jobban izgultam. Izgultam, hogy mi lesz velem, ha esetleg éjszaka közepén kell anyukámnak menni a kórházba. Ezt meg is beszéltem Mimmivel, mint ahogy általában mindent, és ő megbeszélte anyukámmal, hadd aludjak nála addig. Így már kevésbé izgultam, de azért már nagyon vártam, hogy megszülessen a testvérem és láthassam. De erre még jó pár hetet kellett várnunk. A testvérem nem volt még ránk kíváncsi, ezért anyukámnak augusztus 9-én be kellett feküdnie a kórházba. Aznap este már nem aludtam a Miminél, hanem hazamentem apukámhoz. Jó móka volt, hogy csak ketten voltunk otthon. Másnap délután apukám, a mamám és én elmentünk meglátogatni anyukámat. Már nagyon hiányzott és én is neki. Végig az ölébe ülhettem, és nagyon nehezen váltam el tőle. Mielőtt hazaindultunk volna, apukám vett a MC'Donalds-ban Happy Meal menüt, ami a kedvencem. Épp csak hazaértünk, amikor anyukám felhívta apukámat, hogy nemsokára megszületik a testvérem. Apukám már nem ment vissza, mert anyukám mondta neki, hogy szerinte már úgyse érne be. És ez így is lett volna, mert rövid idő múlva újra telefonált anyukám, hogy már meg is született a baba. Nagyon boldog voltam, igaz még nem láthattam aznap, de én mondhatam el mindenkinek a nevét. Jakabnak hívják. Mindenki nagyon boldog volt. Apukám gyorsan megszervezett egy bulit, amit a keresztapámnál tartottak. Ezt úgy hívták, hogy tejfakasztó. Én is szerettem volna menni, de akkor elmondták, hogy ezen gyerekek nem vehetnek részt. Ezt azért tartják, hogy anyukámnak legyen sok teje, hogy a testvéremnek legyen.

Nagyon vártam már a másnapot, mert akkor láthattam először Jakabot. Sajnos csak üvegen keresztül láthattam, és aludt is, de azért aranyos volt. Emlékszem hétfői nap volt, amikor hazahozták. Mikor hazaértek végre, sajnos nem vehettem fel, mert aludt. Nagyon türelmetlenül vártam, mikor foghatom meg, de mikor nem aludt, akkor mindig valaki más akarta fogni. Már este volt, amikor megfürdettük, és én is megfürödtem, de még mindig nem foghattam. Fürdés után meg nagyon sírt. Anyukám megetette, és már meg is nyugodott. Ezután leültem a fotelba, és az ölembe rakta anyukám. Ekkor elkészült rólunk az első közös kép is. Nagyon boldog voltam, most már nem vagyok egyedül. És ez így van már négy éve. Sokszor összeveszünk Jakabbal, de nagyon szeretünk együtt mindig valami újat építeni Legoból.

Nagyon jó volt az a nyaram, az utolsó olyan nyaram, amikor én voltam az egyetlen gyerek a családban. Mindenkiel sok időt tölthettem együtt. Főleg Mimmivel, mert akkor még nem tudtam, hogy vele sajnos az utolsó ilyen élménydús nyarat tölthettem együtt.

De talán a legjobb abban a nyárban az volt, hogy megszületett a testvérem, és az első unokatestvérem, így már nem vagyok egyedül.

Mersics Janka

Magyarba...

A forradalom szele alig ült el, de még mindig érezni lehetett a levegőben az elfojtott szabadság keserű illatát. Az elnyomott érzelmek, a béklyóba zárt keserves gondolatok, a kimondatlan szavak egyre mélyebbről, morajló patak-ként törtek a felszínre, jóleső édes-kesernyés zamatként robbantak a külvilágban: - Mehetünk! Igen a kommunista éra emberi méltóságot sárba tiporó önkényuralmi rendszere egy szempillantás alatt szertefoszlott, köddé vált. A vörös zónában élő ember egyszerre úgy érezte, hogy mázsás teher szakadt le róla és a már szűkre varrt mondókájából hirtelen heves, jóleső érzéssel buggyant ki: - Szabadság! Akkor még senki nem tudhatta, hogy ez a szabadság az átvedlett, alkalmazkodó típusú gerinctelenek kezében fog másfajta béklyóba vergőldni a továbbiakban. De hát, akkor még nem tudták...

Megindultak. Egyre többen akarták átlépni az országhatárt, egyrészt kíváncsiságból, másrészt pénzkereseti lehetőségtől indítva. Még a gyárak működtek, a privatizáció előfutárai már döngették kapuikat, a nagyipari termelés is napról-napra ingadozott, már szívesen engedték fizetetlen szabadságra az embereket, csakhogy, szabaduljanak. Mentek, mert a földjeiktől, állataiktól, mezőgazdasági eszközeiktől megfosztott, a kollektívbe kényszerített szülei is mentek: faluról városra. Mert a századelőn nagy és dédszülei kényszerültek Amerikába vándorolni a közösség erdős- és legelő területeinek közbirtokossági tulajdonba való kényszerítése miatt. Mert ez idáig a kisbirtokkal rendelkező székelyember igásállatait kihasználva az erdő termékeiből tartotta fenn önmagát, illetve családját. Mert az erdőt közösen élték. A falunak gondja volt arra, hogy tűzifa nélkül ne maradjon senki, ha építkezett saját maga számára a megfelelő famennyiséget kivehesse, de ha üzleti célokból élte az erdőt, akkor egy bizonyos összeget befizetett a falu kasszájába. Így termékeivel bejárta az havastalan székek szász, magyar és román települését, kereskedett velük, egy kevéske pénzt, gabonát, jóféle itókat nyerve portékáin. A földdel rendelkező falusfeleinek a birtok biztosította a megélhetést. Ez a demokratikus egyensúly biztosította az önfenntartó székely falu, s ezen belül a gyengébb és erősebb családok mindennapi megélhetését. Ezt az egyensúlyt billentette ki sarkából az arányosítás kedvezőtlen módszertana. Ekkor már a belső birtokok arányába határozták meg a közösen használt erdő és legelő

területi nagyságát, ami a kisbirtokos székelyek elszegényedését eredményezte. A kis arányjoggal rendelkezők hatalmas hátrányba kerültek, majd hirtelen szorultságukban azt is eladták tehetősebb falustársaiknak. Valójában teljesen földönfutókká váltak. Ezek az elkeseredett emberek lepték el a 20 század elején az Amerikába tartó hajókat, és próbálták szerencsét kisebb-nagyobb eséllyel idegenben. Pedig az ők dédszüleik már testamentumban rögzítették a 19. század elején: „az erdő az élet tartására legnagyobb eszköz”, felsorolva termékei sokaságát: boronafa, zsendely, lécz, szőlőkaró, deszka, kád, cseber, kártya, eceteshordó, beleértve erdei gyümölcseit és külön megemlítve legelőiken a bőséges állatállományt... Ez a tranzgenerációs trauma vágta nyakon a félelemben, nincstelenségben, a kiszolgáltatottságban felnövő leszármazottakat '89 után.

...A bódító, szelíd tavaszi nap sugarai a magyar fővárosban, a Rózsadombon, egy félig elkészített ház teraszán találták a székely fiatalokat. Egyikük nyurga, vékonyállú, borzos hajú fiatal tanító, míg a másik tíz évvel fiatalabb szőke hajú diák. Éppen sörüket fogyasztották a megérkezés örömeire szállásadójuknál, a szintén falubeli Imrénél és Antinál, azon beszélgetve, hogy a kéthetes vakációt, hogyan tudnák minél jobban kihasználni úgy, hogy a kecske is jól lakjon és a káposzta is megmaradjon. Anti szerint a tulaj még nincs idehaza, ezért szerdáig nem fog tudni munkát biztosítani az egyik építőtelepén. Na, de sebaj - lelkesedtek a fiatalok, - legalább lesz idő ezt a szép várost megismerni, úgyis szúrta az a kevéske forint a zsebüket, melyet otthonról hoztak magukkal.

Másnap délelőtt tíz óra tájban a Vidámparkban a Kalózhajón, annak hátsó részén találták magukat. Annak is a hátsótatján ülve élvezték a szédítő magasságot. A biztosító rúd fél centis elmozdulását görcsös marokszorítással, és ijedt, vonyító hangkíséréssel nyugtázták a mellettük üllökkel egyetemben. Majd a pörgő centrifuga émelygő utóhatásai után, már a mini vasúton találták magukat a szörnnyek birodalmában. Itt a hirtelen felvillanó torz figurák a sötét alagutakban maradandó nyomot hagytak életükben, ahányszor éjszaka egy temető mellett kellett elmenniük. A késő délutáni céllövés már majdnem kiürítette zsebüket, de amire észbe kaptak már kevés forint csörgedezett pénztárcájukban. No, de sebaj! - holnaptól úgy is találunk munkát, - kár lett volna kimaradnia az életünkből, - bizonygatták Antiéknak egy jó magyar söröcske mellett, felemlítve, hogy a kommunizmusban mennyi olajos sört meg kellett igrának odahaza.

A Rózsadombon álló, a régi magyar kommunista rendszer honvédelmi minisztere, Czinege Lajos villája bejárati rácsos kapuja előtt fogyasztották éppen reggelijüket, a szeletelt párizsit és zacskós kakaós tejet, amikor egy morcos női hangot hallottak a hátuk mögül:

- Mit ácsorognak itt? Maguk kicsodák?

- Mi munkát keresünk – felelte meglepetten a tanító, nagyot nyelve a tasak tartalmából. Majd gyorsan száját megtörülve szedte rendbe magát, megigazítva inggallérját.
- Mihez értenek? – érkezett szikurkányi csend után a kérdés, és egy szúrós szempár fürkészte továbbra is kíváncsian a meglepett fiatalokat.
- Mi mindenhez – válaszolt kissé idegesen a tanító, - mi székelyek vagyunk Erdélyből.
- Hm, székelyek, hát tudnak kertet rendbe tenni? – kérdezte már barátságosabban, - tudják az öreg kertész, aki minden tavasszal és nyáron itt dolgozik nálam, most beteg.
- Hát már hogyan tudnánk asszonyom, mi parasztgyermekek vagyunk, én kertészmérnök végzettségű, s a társam diák a mezőgazdasági iskola kertészeti osztályában – felelte egy szuszra a tanító, szeme sem rebbent azon, hogy ő valójában mezőgazdasági gépészmérnök, és a fiatal diák, pedig a mező sulis tizedik osztályában szintén gépészeti szakon jár.
- Na, jöjjenek be – tessékelt be a kapun Czinegéné – azonnal hozom a metszőollót. Majd serényen a villa felé vette útját, hogy a pincéből hozzon szerszámokat.
- Te jó Isten, menjünk innen – mondta ijedten a fiatalabbik, - nem is metszettünk soha életünkben rózsabokrot és sövényt. Azzal már iramodott is ki a kapun.
- Állj meg te! Hát nem emlékszel a tanító bácsi hatodikba tanította az oltás mellett a metszést is! Gyere vissza, még annyi pénzünk sem maradt, hogy haza tudjunk menni. Abban a pillanatban már érkezett is vissza a háztulajdonos kezében egy metszőollóval.
- Na, kérem! – vette kézbe a tanító a szerszámot és nagy szakértelemmel fogott hozzá a kapu sarka melletti rózsabokor metszésének. - Hát először is a befelé növekvő ágakat kivágjuk tőből, hogy fényt kapjon a bokor belseje, majd a külső ágak vesszőit két szemre hagyva a kifelé néző rügy felett egy centiméterre, 45 fokos szögben, ellentétesen a rüggyel lemetsszük, hogy a késői fagyok ne károsítsák meg a felső rügyet. És ezen kívül mindenfajta szárazágtól és gyenge, sokágú hajtástól is megszabadítjuk a növényt, - mondta egy szuszra, miközben szakszerű mozdulatokkal végezte el a bokor metszését. Fiatal barátja szájátva ácsorgott mellette, nyelt nagyokat örömeiben, figyelve az öregasszony ámuló pillantásait az előadás láttán.
- Mennyit kérnek? – kérdezte gyorsan, miközben örömmel nyugtázta, hogy a villa albérlői mennyire meg fognak lepődni, hogy már ilyen hamar sikerül rendbe tenni a ház körüli zöldsövegetet.
- Hát, khmm – gondolkodott el a tanító, miközben az akkori napszám 500 forintos díjának megszerzése lebegett lelki szemei előtt, - Hát, nem is tudom!

- Megér vagy 500 forintot, - mondta hirtelen az asszony, és fürkésztve pillantott a habozó fiatalok szemébe.

- Hát nem is tudom – mondta elfojtott örömmel, rezzenéstelen arccal a tanító.

- Ne is gondolkodjanak, megadom a nyolcszázat. A pincében mindenfajta szerszámot találnak. Isznak egy kávét, úgy-e igen? - S azzal választ sem várva felrobogott boldogan a lakására.

Nagy volt az öröm. Majd megöli Antiékat a sárga irigység, ha este elmondják nekik. Biztosan lesz vagy háromnapos munkájuk, ha alaposan dolgoznak, majd valami lesz megint utána – morfondíroztak, miközben szorgalmasan szedték össze a szerszámokat a pincéből.

Már az első nap szépen megmetszették a rózsabokrokat. A sövény olyan vízszintes vonalban pompázott, hogy a hazatérő lakók nem győzték dicsérni a szép, igényes munkát. Majd a tövek körüli föld felásása után a szép fehérre meszelt fehér betonpadka teljesen újraöltöztette a kapu és főbejárat közti területet. De hát idő volt bőven, így már a második és harmadik nap a villa oldalában és háta mögötti ciheres területnek a felpucolása is teljesen megtörtént és az apró ágak és levelek komposztgödörbe való elföldelése is meglett. Már a második napon észrevették, hogy a szomszéd villa tulajdonosa árgus szemekkel figyel a munkálatokat, de hát ők ezzel vajmi keveset törődtek, a napvégi 800-800 forint és finom sör képe járt gondolataikba.

- Képzeljék! – újságolta a második nap végén munkaadójuk, - megállított a szomszéd és kérdezte, hogy honnan jöttek ezek az ügyes fiatalemberek, a lakói is felfigyeltek a végzett munka minőségére. És képzeljétek, amikor kérdezte, hogy mennyiért dolgoznak, akkor én az feleltem, hogy 1000 forintért napjára. Egyből beleegyezett. Úgyhogy holnapután mehetnek oda dolgozni – mondta kacagva, - tudják, annyira nem szeretem a pofáját!

Este boldogan újságolták falusfeleik szállásán, hogy megfogták az Isten lábát. Antiék nem győztek szörnyülködni ekkora szerencse láttán...

Nagyon gyorsan eltelt ez a két hét. Mintha Fortuna istennő kegyeltjeiként élték volna meg ezt a tizenegy munkanapot. Már lépcsőházat meszelték, kémenyeket raktak, szigeteltek, de már nem napszámért, hanem egy előre meg egyezett összegért. Elfogta őket már a vállalkozói láz. Szinte zokon esett, hogy ilyen hamar elrepült felettük ez a két hét. Még legalább ennyi időre lett volna munkájuk, de a kötelesség és honvágy hazahívta őket. Tele táskákkal, s a fiatalabb egy videó lejátszóval hóna alatt érkeztek haza vasárnap estére.

Mivel a tudás hatalom és pénz, szerdán a tanító egy üveg borral érkezett meg volt tanára lakására, megköszönve, elmesélve, hogy a tizenvalahány éve megtanított kertészeti anyag meghozta hasznos gyümölcsét.

Mihály Tibor

Egy családi történet

Amióta csak az eszemet tudom karácsonykor a nagy családdal leültünk a kandalló köré, és a nagymamám mindig elmesélte az ő egyik régi karácsonyát. Az idő előrehaladtával már kívülről tudtuk ezt a történetet, de még mindig boldogan hallgattuk megöregedett nagymamánk egyik karácsonyának történetét.

Amikor ő gyermek volt a családjá egy Hargitta melletti kis faluban élt. Általában jól ment a soruk. Apja pék volt, anyja pedig napszámos. Mindig volt elég ételük és tűzifájuk. Nem nagy házban éltek, de legalább nem kellett akkora teret fűteni a régi cserépkályhával. Jól ment a soruk, míg nem egy nagy korai hóvihár el nem érte a falut. Mivel a nagy téli hideg előbb jött, mint szokott nem tudtak minden terményt betakarítani. Így ment ez egy hétig aztán elállt a hóesés. A sok korai fagy miatt elfagyott termény és kevés élelem maradt az éléskamrában.

Teltek a napok és a hetek, míg végül el nem ért az idő karácsony estéjéig. Addigra nagymamámék kifogytak minden élelemből, ráadásul a nagy hóvihár visszatért a Hargitára. Végül úgy döntöttek, hogy ideje elmenni valakinek valami ételért. Nagymamám önként vállalkozott, mert ő volt a legidősebb a három testvér közül, és a szülei betegeskedtek, mivel már nagyon öregek voltak. Így hát felvette a legnagyobb kabátot, legmelegebb kötött pulóvert és nekivágott az útnak a legközelebbi faluba.

A szomszéd faluban lakott pár rokon. Hozzájuk igyekezett abban a reményben, hogy hátha náluk maradt még pár kompót vagy pár oldalszalonna. Útközben dúlt a hóvihár, majdnem elfújta az erős szél. Két órába telt el jutni a szomszéd faluba a nagy hó és szél miatt. Az időjárás megnehezítette a tájékozódást. Félig átfagyva ért oda a következő faluba. Szerencsére a váratlan vendéget szívesen fogadták a rokonok. Felpakoltak neki annyi ennivalót, hogy az égiháború végéig ki fog tartani. Először nem akarták útnak indítani, mert féltették, hogy el fog tűnni a viharban. Nem ő lenne az első a családban, aki így járna. Akármennyire nem akarták kiengedni a hidegbe tudták, hogy arra az ételre, amit összecsomagoltak egy faluval odébb szükség van. Végül elengedték. Két és fél órába telt mire hazaért, mert eltévedt a viharban. Egy fél órát bolyongott mire rátévedt arra az ösvényre, ami a faluba vezetett. Amikor hazaért mindenki örömmel fogadta. Nem csak azért, mert élelmet hozott, hanem azért is, mert túlélte a nagy hóesést. Két nap múlva elállt a hóvihár. Az étel kitarzott a nagy hideg végéig. Azóta sem látott senki akkora hóvihart a Hargitán.

A történetet mindig azzal zárta le, hogy legyünk mindig hálásak azért, amink van. Amit normálisnak veszünk, az nem mindenkinek adatik meg. Vagy

amink van, az egyik pillanatról a másikra semmivé válhat. Ezt a történetet minden karácsonykor végig hallgatom, amikor náluk töltöm az ünnepeket. Mindig tudom, hogy mi lesz a vége, de mindig élvezettel hallgatom végig.

Molnár Frida

Üköreganyám történetei

Az én történeteimet nagymamám mesélte nekem, amely az ő nagymamájáról, az én üköreganyámról maradtak fenn a családban az első világháború alatti időkből.

A faluba vezényeltek egy század katonát. A kisbíró körüljárta a falut, hogy mindenki köteles bekvártélyozni a katonákból. Öreganyámékhoz két fiatal katona került. A katonák nagyon rendesek voltak, ha ráérték, segítettek a ház körüli munkában. Öreganyám ezért koszttal is megkínálta őket. Az öreganya mindig azt mondta: - Hátha a mieinket is megsajnálja valahol valaki. Ugyanis négy katona fia szolgált a háborúban.

A katonák hoztak is az öreganyának, amit kaptak: cukrot, sót, gyertyát, szappant, petróleumot, amihez hozzájutottak. Egyszer jön ebédre az egyik, öreganya épp a tésztát főzte ki, a nagymozsár előkészítve a törővel. Belenyúl a katona, megnézi, s mondja: mak. Ránéz a mamára, és nagy mosollyal mondja: „núdli makas”. Nagyon szerette a mákos tésztát. Pillanatok alatt megtörte a mákot. Kézzel-lábbal elmagyarázta, hisz nem tudott magyarul, hogy a Bábuska főzzön neki tésztát, vagyis az öreganya, ugyanis az ő nyelvükön az öreganyát így nevezik, és ő meghívja egyik este vacsorára a barátját, aki egy tiszt volt.

Eljött a nap, amikor elhozta magával a barátját is vendégségbe. Az öreganya kiment a konyhába, hogy megmelegítse a tésztát. Utána ment a katona, és az öreganya nagy meglepetésére ezt mondta: „Bábuska, nix kamarát núdli, kamarát megy” ő azt a tésztát megeszi maga. Annyira szerette az öreganya mákos tésztáját, hogy mire a vacsorára került volna a sor, addigra meggondolta magát.

Illedelmesen elbeszélgetett a tiszttel, majd elköszönt tőle, a tésztát pedig mind megette maga. Azóta is gyakran emelgetjük a – „nix kamarát núdli” - mondatot.

A másik történet egy kicsit rövidebb, de annál nagyobb szeretettel maradt fenn a családukban.

Egyszer a két lánytestvér szecskát vágott az állatoknak. Hazajöttek a katonák, akiket magyarul Jánosnak és Károlynak hívtak. Nagyon rendesek voltak, mindig segítettek, most is azonnal mentek segíteni a lányoknak.

Irén néni, aki a legfiatalabb volt a hat testvér közül, azt mondta: Te, Örzsi, a János mintha helyesebb volna, mint a Károly. A katona megértette, és tört magyarsággal azt mondta: „Ó, Irenka, János, Károly mind a kettő szíp!” Azóta is fennforog a családukban, ha két egyformából kell választani, hogy: „János, Károly mind a kettő szíp!”

A háborús időszakról sokat beszéltek a nagyanyámnak, de ezt a két történetet meséli a legszívesebben. Ezek a történetek generációkon keresztül fennmaradtak családukban, és a szólásként fennmaradt mondatokat mindenki ismeri és használja a családukban. Örülök, hogy én már a harmadik generációs hallgatója vagyok e történeteknek, és biztosan tovább fogom adni a gyerekeimnek is.

Molnár Lenke

A kis fazekasinas – Egy régi mesterség margójára

Nagymamám mesél

Mindig valami különös izgalom és nagy öröm tölt el, ha szüleim azt mondják, hogy megyünk Tornaljára a nagyihoz. Nagyon örülök, hogy láthatom őt, de az ottlétet igazán izgalmassá azok a kincsek és régi tárgyak teszik, amelyek körülveszik őt. Rendszeresen haza is hozok valami érdekességet tőle. A konyhája rendkívül izgalmas. Régi konyhaszekrényén családi bögrék, csészék, a falon ízlésesen felrakott régi rózsás tányérok vannak. Ilyet csak a tájházakban vagy a múzeumokban láthatunk. Mamám azt mondja, hogy a régiséget nem ápolni kell, – szerinte csak a beteget ápolják, nem is őrizni, mert a nyáját őrzik – hanem a régiséggel együtt kell élni. Hát ő bizony együtt is él velük.

Történetei szülőfalujához Dereskehez fűződnek. Szívesen hallgatom őket. Ez a „mese” is nagyon érdekes. Nemcsak azért, mert egy régi mesterségről, a fazekasságról szól, hanem azért is, mert a korongozást egy kézműves tábor alkalmával nekem is volt szerencsém kipróbálni. Ezt egy fénykép is tanúsítja. Mamám szerint a dédnagyapám büszke lett volna rám. Biztosan azt mondta volna: - Nézd, itt a következő kis fazekasinas!

Nagymamám mosolyogva kezd a mesélésbe. Szülőfaluja, Deresk egy dombokkal körülvett kis falu Gömörország szívében. Ott született, ott töltötte gyerekkorát, de a nagyszülei és dédszülei is ott éltek. Apukája, az én dédnagyapám is ebben a falucskában nevelkedett. Mamám elbeszélése alapján a falu nagyon szegény volt. De volt egy mesterség, a fazekasság, amit szinte

minden háznál műveltek. A falu határában kiváló agyag volt. Nem kellett messziről beszerezni.

Az én dédnagyapám is már kislány korában a korong mellé ült. Mamának többször is elmesélte a korong melletti inasévek szépségeit. Hogyan vitte a tanítómesterével a kancsókat, tejesfazekakat, szilvás bödönöket árulni. A fazekasmesterséghez leheletfinom érzés, fürge ujjak és nyugalom kellett. Dédnagyapám első mestere Dúdor János bácsi volt, aki mijelés közben mindig vicces dalocskákat énekelt.

- Mit jelent az, hogy „mijelni”? - kérdeztem mamámtól. Furcsa volt ez a szó első hallásra.

- Mijelni azt jelenti, hogy korongozni, edényt készíteni. Deresken sok olyan kifejezést használtak, amik mára eltűntek. Ilyen ez a mijelés is.

Nagymamám folytatta a mesélést. Dúdor János bácsiéknál két korong is volt. Az egyiket ő maga dolgozott, a másikhoz dédnagyapámat ültette le. Először csak figyelte a mestert, akinek a szaktudása révén csodaszép tárgyak kerültek elő a keze alól. A mester így tanította dédnagyapámat: „Először az agyagot kell meggyúrni. Aztán a korong felső lapját a közepére rátenni, hogy egyenletesen forogjék. A jobb lábbal működésbe kell hozni a korongot.”

Elképzeltem, ahogy dédnagyapám mezítláb a jobb lábbal előre, a bal lábbal hátrafelé rúgta a korongot. Aztán a mester bemutatta az eszközöket is, amelyeket munka közben használtak. Mamám ekkor megint egy számomra neveléses szót mondott: „focskosláda”. Mindketten nagy nevetésben törtünk ki, majd elmagyarázta, mit is jelent: A focskosláda egy fából készített láda, melynek az egyik oldala nyitott volt. Ez a része nézett a fazekas felé. Ebben volt egy vízzel töltött tál, és mellette a „focsok” - a víz és lágy agyag keveréke. Fontos volt még a munkához a fakés és az acéldrót. A mijelés tudományához pontosság, sok idő és tapasztalat kellett, csak így lehetett valakiből igazi fazekasmester. Mamám elmondása szerint dédnagyapám nagyszerű kézügyességgel rendelkezett. Rövid tanulás után már tejesköcsögöket is készített. A kész agyagedényeket a „bányában” égették ki. Így hívták Deresken a kemencét. A bányából szebbnél szebb alkotások kerültek elő – korsók, szilkék, butykosok, tányérok. Dédnagyapám egyre szebb edényeket készített, ezért szeretett volna részt venni egy pályázaton is. Az erre készült alkotás egy ülő medve volt, mancsában méhkassal és két oldalról egy-egy virágcsereppel.

- Miért ezt készítette a pályázatra? Miért nem egy szép butykoskal nevezett be? - kérdeztem csodálkozva.

- Azért ezzel a munkával készült, mert a te üknagyapád, akit én atyuskának hívtam, méhészkedéssel is foglalkozott a cipézmesterség mellett.

Dédnagyapám is elismert méhészt volt, ezt már én is tudtam, hiszen láttam a sok oklevelet és a munkájáért kapott kitüntetések. Mamám átkarolt és folytatta a történetet:

- A virágcserepen ez a felirat volt: „Szeresd a virágot, s ne féltsd szívedet. Ki a virágot szereti, rossz ember nem lehet.” Sajnos azonban ez a pályázat a háború és a bombázások miatt elmaradt – sóhajtott nagyot.
- Megmutatod nekem ezt az ülőmedvés szobrot? - kérdeztem izgatottan.

Mamám elszomorodott és ismét egy nagyot sóhajtott:

- Nincs már meg a szobor... Még 1966-ban kiesett a kezemből és darabokra tört. De azóta is rám tör a sírás, amikor csak eszembe jut. Én törtem el ezt az egyetlen kézzel fogható emléket, amit dédnagyapád olyan szeretettel készített... Micsoda érték és emlék lenne most számomra.

Nagymamám elcsendesedett. Láttam, hogy érzékenyen érintette ez a régi emlék, így nem is akartam további kérdezősködéssel megzavarni. Egy kis szünet után viszont tovább élvezhettem a mesehallgatást.

- Dédnagyapád nagy álma, hogy fazekasmester legyen belőle, szertefoszlott, mert jött a háború és a hontalanság évei. Építész lett és felköltöztek a városba, de nem lettek hűtlenek szülőfalujukhoz sem. Mindig visszajártak életük végéig, és ott, a dereski temetőben alusszák örök álmukat is... és képzeld kis unokám – folytatta lelkesen – pár évvel ezelőtt mikor a pozsonyi múzeumban jártam, nagy meglepetésemre életnagyságú képekről a két legismertebb dereski fazekas nézett rám.

Nagymamám akkor elhatározta, hogy a négy legismertebb fazekas fényképét kinagyíttatja és bekeretezteti. Ezek a képek a dereski község háza falát díszítik még ma is. Nagymamám pedig nagyon büszke, hogy ismerhette őket, és az általuk készített tárgyakon keresztül – melyek a konyhája falán vannak - továbbra is élnek.

Dédnagyapám abban az évben hunyt el, mikor én megszülettem. Ő még látott engem. Karjába vett és így szólt hozzám: - Szervusz kisöreg, jöttél engem felváltani? Ezt édesanyámtól tudom, akinek mindig könnybe lábad a szeme, mikor ezt említi. Én sajnos már nem ismerhettem meg, pedig, de sok igaz történetet, életmesét tudna nekem most mesélni, ha még ma is élne.

Nagy Bálint Gergő

Egy maroknyi boldogság

Ha az ember már meggörbült az évek súlya alatt, lelki szemei előtt egyre gyakrabban emlékek özöne elevenedik fel. Régi feledésbe ment élmények bukkannak elő, hiszen életünket a sors teletűzdelte gondokkal, bajokkal, örömmel. Főleg az Isten hátamegetti kis falvakban az 1950-es évek elején. Mennyi nyomorúság volt a vályogfalakon belül! Pedig az emberek igyekezetében nem volt hiány.

Korán beköszöntött a tél, megjött a fagy, az ember körme kékre vált. Ilyenkor az asszonynép kacsákat tömött, hogy aztán az ünnepek előtt fölvi-gyék Pozsonyba a vásárba. Anyám is ebben szorgoskodott. Mi gyerekek kukoricát morzsoltunk. Csutkája jó volt a sparheltba tüzelőnek. Naponta többször is áztatott kukorica némi kis zsiradékkal, sóval került a kacsák begyébe, hogy minél több legyen a súlyuk, nagyobb a májuk. Nem volt ez egyszerű munka. Anyám még éjjelente is többször kifutott az istállóba, hogy megnézz-e a pihegő jószágokat nem esett-e bajuk. Mi csak nyeltünk, nekünk sose jutott kacsá pecsenye. Meg kellett elégednünk a kertész pecsenyével (sült tök) és a bundás gombóccal (héjába főtt burgonya).

Haragudtunk is a naccságákra (nagyságákra), anyám elbeszéléséből, akiknek asztalán ott illatozott az egész évi munkánk gyümölcse. Hiszen a kacsák májusban keltek és még nem kerültek a tömőbe hizlalásra, ránk, gyerekekre volt bízva. Legeltettük őket. Az árokban nem maradt egy árva fűszál sem. Aratás után pedig a tarlóra hajtottuk, ahol felszedték a kihullott magvakat, kalásztöredékeket.

Még jó két hét volt a vásár napjáig. Anyám egyre nagyobb aggodással les-te a legnagyobb kacsát, ami bizony már nehezen emésztette meg a beletömött kukoricát. Tolla kizsírosodott, begyét a földön húzta csetresen. Az egyik este az anyám rémülten szaladt be. Szemet kapott egy másik kacsá. A nyelőcsőve helyett gégeibe ment a szem. Rázta a fejét, de hiába. Mindnyájan futottunk az istállóba. Anyám egy csupa folt zsákkal betekerte és körbe ölelve futottunk vele Apol nénihez. Lábunk alatt csikorgott a hó, kabátujjunkkal szorgalmasan eltöröltük az orrunkból kifolyó erecskét. - Apol néni vajákos asszony hírében állt a falunkban. Testes asszony inge ujjá még télen is felgyűrve. Zsíros, kék köténye takarta erős csípőjét. Nem csak állatokat, embereket is gyógyított. Az utóbbit ráolvasással. Anyám mesélte, hogy az én fürdővizembe hótszenet tett, hogy minden szemveréstől és az ördögtől is megvédjen. Az ő portájához szaladtunk. A léckerítésen szerencsénkre belül ott bámészkodott egy morgó, felborzolt szőrű kutya. Anyám bekiáltott. Apo-o-! Semmi mozgás, csak a kutya ugrott támadó állásba. Úgy éreztük csigalassúsággal telnek a percek.

Anyám karjában eközben a kacsza furcsán oldalra billentette a fejét és elnémult tüdeje sípolása. Csend lett. Végre megjelent Apol nénénk. Mi, anyánk háta mögé bújtunk, de jól láttuk, amint két ujja közé csippenti a kacsánk fejét és csak ennyit mondott. - Kés kell ide Anna, egy jó éles kés! Meg se kísérelte, hogy visszahozza az életbe. Jaj istenem, jajdult fel anyám és kifordult az ajtón. Isten álgya – rebegette. Futottunk hazáig. Anyám szipogott és hangos sopánkodásba kezdett. Oda az egész évi bajlódás eredménye. Én már nagyobbacska voltam akkor. Fejembe egyik gondolat a másikat kergette. Egyszerre éreztem, hogy azzá lettem, amire olyan erősen volt vágyódásom. - Gazdaggá! Restelkedtem is, hogy titokban boldogsággal nézem a kacsza lelógó fejét. Még jó, hogy anyám nem vett észre semmit. Kicsit sötétebb volt a húsa, mert már nem csurgott ki a vére, de mit számított ez.

Kicsi konyhánk megtelt főséges illatokkal. Evés előtt apám Istenhez fohászkodott. Végre engedélyt adott az evésre. Hogy létezik-e mennyország ma sem tudom, de hogy akkor ott jártunk, az biztos.

Nagy Ilona

Keresem a békességet

Oly nehezemre esik elbeszélmem ezt a történetet, mert felidézése szomorúvá – nehezzé teszi lelkemet. Pedig ez most esett meg az új világba az 1989-es rendszerváltást követően. Mikor az állami vagyon bagóért magánkézbe került. Hogy ez, hogy esett meg nálunk egy kisfaluba? Úgy, hogy e falu 95%-ának semmi sem jutott, az 5% vált a falu újjgazdaggává. Övék minden a közösből, amiért a falu népe évtizedekig dolgozott. A farmok, gépek a gyümölcsös... Az utóbbiról szeretnék írni. Kitavaszkodott. A fák mit se sejtve a gazdaváltásról, szirmot bontottak és nevelték termésüket. Vízben nem szenvedtek hiányt, hiszen a kert végében a folyómeder bőségesen kínálta öntözésre a vizét. Olyanok a kert almafái megrakodva roskadásig színes almákkal, hogy festeni sem lehetne szebbet.

A brigádosok szüretelnek. Telnek a ládák, a traktor nem bír eleget fordulni, hogy a raktárba behordja az almát. Ám az egyik napon hirtelen megfordult az idő. Hiába csak november eleje, harmadnapra –9Co-ot jelentett az időjárás előrejelzés.

Mindenki az almát szedte. Mondhatom sikerrel! A fák megkönnyebbülve terhüktől lélegeztek fel. Ám a fa alatt heverő potyogásra bizony nem került sor, de az úgy látszott, a tulajdonost már nem aggasztotta. Úgyse fért volna be a raktárba. Fájó szívvel néztük a fűben heverő érett almákat. Nem akartuk

hátrahagyni a fagy martalékának. Egy hirtelen ötlettől vezérelve megkérdeztük az ott tartózkodó tulajdonost, hogy felszedhetnénk-e a kárhozatra ítélt almákat magunknak. Már épp hozta a lakatot a kert lezárásához. Ránk nézett és csak annyit mondott:

- Elvileg felszedhetnétek, de tudjátok, a máséhoz nem szabad nyúlni.

Nem szóltunk - tudtuk a csend nem oldódik fel a beszédben. Hallgatásunkkal többet mondtunk, mint amennyit szóval kifejezhettünk volna.

A kapun kattant a zár! Fejembe egyik gondolat a másikat kergette. Egy rémisztően erős gondolat kerített hatalmába. Azt hiszem ekkor kerültem kézzelfogható közelségbe az új társadalmi rendszerrel.

Nagy Ilona

Élet töredék

Nagyapámnak csak az öregkorára emlékszem vissza, ahogy ül a sparhelt előtt, éles bicskájával a kórót vagdosva élteti a tüzet. Mindig fázós lábáról kapcák lógnak, ahogy csoszog a szétgyúrt papucsába. Nem csoda, hiszem akkor már átlépte a 90. életévét. De apám olyan szeretettel vette körül meséiben, hogy szinte magunk előtt láttuk délcegen, kipödrött bajusszal, amint az udvaron a cipőket kalapálja. Ő volt ugyanis falunkban a suszter. Ügyes keze mégsem tudta a jobblétet megteremteni, s ennek egyetlen oka volt, az áldott jó szíve.

Ezek az 1930-as évek voltak. De Johanna, - kérlelte hízelegve nagymamát, hogy vehetném el az utolsó krajcáraikat! Tudod, beteg van a háznál. És mi miből élünk, pörlekedett nagyanyám. Ingyen munkása lettél a falu szegényeinek? De valahányszor nagyapa megölelte, megjuhászkodott.

No, jól van, jól dünnyögte – igaz beszakadt a viskójuk teteje.

Egyszer nagyapám 3 pár csizmának való bőrhöz jutott. Ritka volt az ilyen. Nagy kedvvel munkához látott. Most megmutathatja tehetségét. Meg is álltak az arra járók megcsodálni, hogy készülnek a remekművek. Apám is szeretett volna, de tudta kell a pénz, hiszen hét gyerek volt a háznál. Eljött a vásár napja. Nagyapa a szekér elé fogta soványka lovát és elindult a szerdahelyi vásárba. Délutánra elkelték a csizmák, igaz nem olyan áron, ahogy nagyapám számított, de megjárta. Még gyorsan körbejárta a standokat, hogy az otthoniaknak legyen vásárfia. Közben megéhezett, megszomjazott. Evett-ivott - hát az utóbbi bizony többet, mint kellett volna. Útközben rá esteledett, csak egy holdkaréj világitott, az is csak imitt-amott bukkant ki a felhők közül.

Apámék kimentek a falu végére és ott várták már nagyapát türelmetlenül. Végre meghallották a kocsi zörgését. A nagyobbak hátulról felugrottak a szekérre, magukhoz vették az ajándékokat, és uzsgyi vele haza. Már jó ideje,

hogy hazaértek, de a fogat sehol. Nagyapa bizony elaludt a bakon és a szekér vaktában ment egyik faluvégről a másikra.

Nagyapa felriadt egy zöttyenésnél. Kábultságában nem is tudta merre jár. Az egyik ablakon lámpafény szűrődött ki. Megkopogtatta az ablakot. Valaki résnyire megnyitotta. Jó estét - köszöntött nagyapa -, merre lakik a suszter, az Albert báty - kérdezte zavartan. Ne viccelődön itt ilyen későn Albert bátyó - mondta a valaki és mérgesen becsukta az ablakot.

A következő fény szerencsére nagyanyám viharlámpásából jött, aki a keresésére indult. A csöndes éjszakában kivette merre ugatnak sorban a kutyák.

Nagy Ilona

A nagy ötlet

Gábor papa húsz, Eszti mama tizennyolc éves volt, amikor az 56-os forradalom zajlott. Sok orosz katona járt Budapest utcáit, és ha megtetszett nekik egy fiatal lány, egyszerűen magukkal vitték. Még a házakba is bementek.

A papám nagyon féltette a csinos feleségét. Még szerencse, hogy nagyon találékony volt: beöltöztette a mamát csúnya öreg néninek. Először földig érő viharkabátba bújtatta Eszti mamát, aztán rongyos kendőt kötött a fejére, és mivel még így sem volt elég ronda, ráadott egy vastag, fekete keretes szemüveget is. Kapóra jött, hogy mielőtt a betolakodók megjelentek, éppen a cserépkályhát takarították, ezért kéznél volt egy kis hamu, amivel az arcát is jól összekenték. Még a szomszédok se ismertek rá.

Hirtelen dörömbölést hallottak. A papa ráparancsolt a mamára. hogy ne szóljon egy szót se. Berontottak az orosz katonák.

- Ki ez? - kérdezte egyikük.

- A feleségem. - válaszolta a papám.

Erre az oroszok hangos nevetésben törtek ki. Egyikük azt mondta Gábor papára: - „Durak” - ami annyit tesz, bolond, aztán sarkon fordultak, és bevágták az ajtót.

Így jártak túl a nagyszüleim az oroszok eszén.

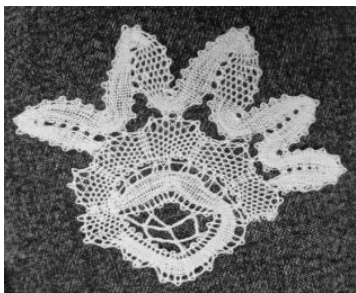
Nagyon nehéz idők jártak akkoriban, de erre a történetre mindig nevetve emlékeztek vissza, és örülök, hogy a nagymamám most nekem is elmesélte.

Nógrády Anna

A mencshelyi csipke

A nagymamám egy évvel ezelőtt elhívott egy népművészeti kiállításra, ahol felkeltette érdeklődésemet a vert csipke iránt. Ennek különlegessége, szépsége miatt megkértem őt, hogy vigyen el a csipkeverő szakkörre, amire is jár.

A csipkekészítés tanulása közben mentoromtól, Balogh Ernőné Bertalan Katitól megismertem a mencshelyi csipke több mint 80 éves történetét. Mencshelyen 1939 óta készítenek vert csipkét a falu asszonyai, leányai, a közeli lakosok. Ebben az időszakban tanult meg az én dédimamám is csipkézni. Ők voltak az első generáció, nagymamámék a második, és mi vagyunk a harmadik nemzedék. A csipkeverés nagy türelmet, figyelmet és mesterségbeli tudást igényel. A csipkeverő párna egy körülbelül 50 cm hosszú és 15 cm átmérőjű, száraz fűrészporral kitömött henger, amire levehető huzatot varrnak. További szükséges eszközök: a párnatartó állvány, a fából készült orsók és a gombostűk. A csipke elkészítéséhez mintákat használunk, amiket az ügyesebb asszonyok terveztek meg. Az orsókra rátekerjük a fonalat, majd a

párnára rögzített minta alapján a tűkkel rögzítjük a megfelelően hurkolt kis szálakat. A mai napig szívesen használjuk az első nemzedék által készített mintákat. Az „Isó-rózsa” mintáját Isó Margit tervezte meg, majd ez lett a mencshelyi vert csipke jelképe. Ebben az évben szeretnék készíteni egy terítőt, ami az idei karácsonyi asztal díszé lesz.

Büszke vagyok rá, hogy én is tanulhatom ezt a szép mesterséget. Remélem, hogy tovább tudom majd adni a tudást a gyermekeimnek, unokáimnak.

Nyúzó Bianka

A lepkés tarisznya!

Iskolakezdés 1954

De sokszor megbántam azóta, de sokszor visszavontam volna azokat a bántó szavakat, amiket Anyunak mondtam első osztályos koromban, amikor a többi gyerek kicsúfolt, mivel nem volt iskolás táskám. Anyu kézzel varrt egy vászon tarisznyát, és hogy szebb legyen színes cérnával hímzett rá egy virágot két tarka lepkével. Első nap boldogan, nyakamba akasztott tarisznyával mentem a tanyasi iskolába a Gájer szállás szomszédságába, pár füzettel, ceruzával, na meg az uzsonnával benne. Amikor meglátták az osztálytársaim elkezd-

tek csúfolni a tarisznya miatt, a nagyobbak elvették tőlem és beledobták a sárba. Sírva mentem haza és mérgembe mondtam Anyunak, hogy minden gyereknek van táskája, mert azoknak rendesek a szülei. Akkor még nem tudtam, hogy a kimondott szónak milyen ereje van, mennyire tud bántó, fájdalmas lenni, csak néztem Anyu szomorú arcát, az összeszorított száját, nem szólt egy szót sem miközben csendesen sírt, azután könnyeivel küszködve próbálta megmagyarázni, hogy nem tudnak venni igazi iskolás táskát, mert nincs pénzük. Nem voltam soha követelőző gyerek, de akkor hét éves fejvel nem tudtam megérteni, hogy az osztályban csak nekem meg a Dorogi gyereknek nincsen táskája, mert, ha régi használt is, de a többieknek volt. Józsi bátyám meg Mária nővérem idősebbek voltak, ők Nagyanyától jártak iskolába Moravicán, nekik, ha igen megviselt, de volt rendes iskolás táskájuk.

Sírva mosta Anyu a sáros kis tarisznyát, amit a két dolgos kezével készített napokig, hogy örömet szerezzen én meg nagyon megbántottam. Tudom, hogy megbocsátott, azt is tudom, hogy neki sokkal jobban fáj, mint nekem, hogy nem tud egy táskát megvenni, de akkor olyan világban élünk. Azért később én is megszoktam meg a többi gyerek is, hogy minden reggel egy tarka lepkés tarisznyát viszek táská helyett a vállamon, különösen miután Apu egy este azzal jött haza a munkából, hogy ez egy varázs tarisznya és miután belenyúlt egy félig pölyhös kisbaglyot húzott elő belőle. Másnap elmeséltem az iskolában, volt, aki elhitte, volt, aki kételkedett, de lényeg, hogy többet nem csúfoltak. A bagoly tavaszig az istállóban lakott, szépen felnőtt, azután egy holdvilágos este kiszállt a kiserdőbe és többé nem jött vissza.

Felnőtt koromban, egy napon a munkahelyen, egy gyerekkori ismerős keresett fel, hogy segítsék neki munkába állni, mert nagyon le van anyagilag égve, nincs a családjának betéví kenyérre való, azonkívül itt az iskola kezdés és nincs miből megvenni a gyerekeknek a felszerelést. Szívesen segítettem rajta, mivel módomban állt, ezen kívül odaadtam neki az iskolára valót a kisgyerekeknek és mondtam neki, hogy vigyázzon, a kisfia nehogy bele dobják a táskáját a sárba.

Megköszönte a pénzt, majd lesütött szemmel csak ennyit mondott: Ne haragudj a régiért, nem haragszom, mondtam csak azt sajnálom, hogy szegény Anyámat úgy megbántottam a lepkés kistarisznya miatt, mert akkori ésszel nem tudtam értékelní, amit értem tett! Mondanám neki, hogy régóta nem szégyellem már, hogy táská helyett tarisznyát vittem az iskolába, de nincs ki meghallgassa, álmaimban néha életre kelnek a tarka lepkék és egymást kergetve szállnak az ég felé, a régi iskola tetőről egy csodálkozó kis bagoly néz utánuk.

Oláh István

Halászás a Gyurgyini völgyön

1954.

A felhőtlen nyári égbolton a magasan járó nap kitartóan perzselte az észak bácskai rónaságot. A búzatarlón a tisztosfü sárgás-fehér virágjának édeskés illata érződött, birkanyáj legelészett a kizöldült vízparton. A vezérkos nyakában megkondult a kolomp, mire a pásztorkutya felkapta fejét a csorbóka árnyékában. A zajra galambcsapat röppent fel otthagya a szétszórt búzaszemeket, magasra szálltak, keringtek egyet majd hangos szárnycsattogással eltűntek a Kisszállás diófái mögött.

A Jancsi major melletti nagy szérűből cséplőgép moraja hallatszott a porfelhő mögül, majd fokozatosan elnémult miután a gépész rávert kalapáccsal az akácfa nyakában függő ekevasra, jelezve az ebédidőt.

A porfelhő még egy ideig kavargott a mozdulatlan levegőben, majd leült a közeli fákon. A munkások a lajtnál lemosták magukról a port és a szalmakazal árnyékos oldalára húzódtak ebédelni a meleg elől.

Az akácokban szőri szarkák repülni tanították a kicsiket, az öreg eperfánál a bagoly kétségbe esetten akarta elcsalni a lopakodó macskát a fa tövébe gubbaszkodó pelyhes fiókától, ami élelem után kutatva kiesett az odúból.

A gémeskút láncának csörgésére a kutyák csaholásba kezdtek, mire a macska ijedten iszkolt be a közeli kukoricásba.

Még nem ment le a nap, mikor apu hazaért és mondta, hogy készüljünk, mert megyünk halászni a Gájer szállás és a dombon lévő iskola közötti tóra a gyurgyini nagy völgyre.

Már elő volt készítve a 3 méteres háló, manilla madzag és elindult az egész család mezítláb a poros kocsiúton. Az út mellett lekaszált gelice tuskébe léptem, kihúztam a vérző talpamból és szaladtam a többi után sántikálva.

Mielőtt a domb mögött eltűnt volna a nap, még beragyogta a tükör sima tavat. A nádasban nádi rigó szólt, a vízen szárcsák dugták víz alá a fejüket, a túlsó parton vadkacsák tollászkodtak és a partról egy teknősbéka lomha csobbanása hallatszott, amint veszélyt érezve a vízbe mászott.

Apu és Józsi bátyám húzták a hálót a langyos barnás-zöldes vízbe kikerülve a hínárt és tavi rózsabokrokat. Én a csónakba ültem, amit Apu hosszú kötélén húzott maguk után és a hálóba akadt halakat befördítették a csónakba én meg beraktam a vizes zsákba.

Anyu meg Mária a parton ültek és pénzecskéből virágkoszorút fontak és fűzfavesszőre kötötték.

Az est közeledtével lanyha szél borzolta fel a sima víztükröt, a nádas sejtelmesen suttozott és a sűrűben, mint távoli hajókürt megszólalt a bölömbika.

Sötét volt mire hazaértünk a félzsáknyi hallal, Anyu tüzet gyújtott a szabad kéményes konyhában, mi meg nekifogtunk a hal pucolásnak.

Hamarosan dinsztelt vöröshagyma illata járta át a tornácot, ahol a pislákoló petróleumlámpa körül ültük a kecskelábú asztalt. Kifőtt Anyu kézzel gyúrott, metélt tésztája és az asztalon gőzölgött a finom illatú halászlé a kormos bográcsba, mellette a kis vajlingban a piros-ropogósra sült apró hal. Anyu szedett mindenkinek és egyszerre kezdtünk enni, majd mikor a fenekére néztünk a bográcsnak nekifogtunk a finom sült hálnak. Nagyon szerettük mind az öten a halat, ünnepi ebéd volt számunkra. Azóta is nagyon sokszor főzök halat, jóízűen fogyasztja a családom és dicséri, hogy finom, de nekem hiányzik valami az ízéből, mert nem olyan, mint akkor este a Kisszállás tornácán a petróleumlámpa rebegő fényénél fogyasztott halászlé, talán a meghittség?

Vacsora után még sokáig üldögéltünk, Apu mesélt a régi halász élményeiről, közben sötét éjszaka borult a tájra betakarva csillagos lepedővel a Kisszállást, a nagy diófákat, az akácok kiserdőt és az égbe meredező gémeskutat. A lámpa cilindere már egész kormos lett, ahogy fogyott a petróleum. Anyu följebb tekerte, de már úgy is csak pislákol.

A félhomályba lavórba megmosdottunk, lábat mostunk és mentünk feküdni az új szalmával kitömött szalmazsákos ágyba. A nyitott ablakon behallatszott a bagoly huhogása, messziről róka vonítás szűrődött be az ablakon, az eresz alatt fecskék mocorogtak, a kukoricás felől kisnyúl sivalkodott, ahogy elkapta valami ragadozó.

Takarómat a fejemre húztam, mint minden este és gondolatban halászni menten Apuval meg Józsi bátyámmal, de a nagy halak kifogására nem került sor, mert elaludtam.

Álmaimban azóta is sokszor halászunk hárman, miközben Anyu meg Mária a parton ülnek és fonják a virág koszorút.

Azután a suhogva meghajló nádas rengetegében egy kanyargós, hínáros útvessztőben egyedül maradok az üres csónakban, mindenki eltűnt mellőlem, de utána a régi tornácra a pislákoló lámpa fénye rávetíti szeretteim kedves arcát a fehérre meszelt falra és rájövök, hogy akinek ilyen szép régi emlékei vannak, az soha sincs egyedül.

Oláh István

Gyerekkori emlékképek

Egy áprilisi esős délután, a nagymamám születésnapján, régi családi fotók kerültek elő. Sokszor elővesszük a kicsit már megsárgult képeket. Szeretjük együtt nézegetni azokat. Együtt felidézzük a régi emlékeket.

Mamám mindegyikhez képhez fűz egy-egy mondatot, valamilyen történetet.

Így volt ez most is. Az egyik családi fényképnél megálltunk, és elkezdett mesélni:

- Kilencen voltunk testvérek. A fiútestvéreim katonai szolgálatot teljesítettek, s bizony nekünk, az otthon maradottaknak kellett elmenni dolgozni, hogy kenyér jusson az asztalra. Édesapámmal jártunk dolgozni, vagy napszámba aratni. Akkor az volt a szokás, hogy mindenki hazaadta a keresetét, hogy a család meg tudjon élni. Kevéske zsebpénzemet gyűjtöttem, s még ma is emlékszem, hogy mit vettem magamnak belőle. Az első, saját kabátomat. Azóta már sok kabátot vásároltam, de most is úgy vélem, hogy az a világosszürke, loknisaljú kabát volt a legkedvesebb öltözékem.

Tovább nézegettük a fotókat, s mesélte:

- Én csak hat osztályt végeztem. Szerettem iskolába járni, de egy súlyos baleset miatt nem tudtam befejezni az iskolát. Az én fiatalkoromban, a családokban a gyerekek nagyon be voltak fogva a házimunkába. Sokat segítettünk otthon kicsi korunktól kezdődően. Egyszer a nővéremmel bent tüsténkedtünk a konyhában. A testvérem, a tűzhelyről próbálta levenni a nagyfazék forró vizet, ám az véletlenül a lábamra borult. Nagyon komoly égési sérüléseket szenvedtem. Még ma is tisztán emlékszem, hogy micsoda fájdalom tört rám. Édesanyám sírva szaladt a bábához segítségért. Orvos nem volt a faluban, a bábaasszony, aki a szüléseket vezette volt a falu „orvosa”. Őt hívta mindenki, ha baj volt. Több mint fél éven keresztül járt hozzám. Minden nap gyógykenőcsökkel kenegette, gyógyította sebeimet. Így az iskolába járás elmaradt. Felnőtt koromban tudtam csak befejezni a hetedik és nyolcadik osztályt. Ekkor már munka mellett tanultam. Nappal dolgoztam, este jártam az iskolába, hétvégén meg tanultam a vizsgákra. Nem volt könnyű.

A képek nézegetése közben titokban nagymamámra pillantottam, s láttam, hogy könny csillan meg a szemében.

Orbán Laura

A háborús évek

Egyik hétvégén a nagymamámmal együtt főztünk, és közben beszélgettünk, hogy milyen volt a gyermekkoruk. Szeret mesélni a régmúlt időkről, én meg szeretem hallgatni ezeket a családi történeteket:

Szegény családban nőttem fel. Sosem volt könnyű a család élete, a háború idején azonban még nehezebbé vált, hiszen édesapámat behívták katonának. A háború végén a szovjetek elhurcolták magukkal, akiktől rögtön meg is akart szökni.

A szökése nem sikerült, ezért a Szovjetunióba került fogságba. Két éven át dolgozott iszonyúan nehéz körülmények között. Azt gondolta, hogy már sohasem láthatja viszont szeretteit. Csak a szökésen járt minden gondolata: hazajutni, bármi áron, minél hamarabb.

Végül két év után megpróbálta, és sikerült neki megszabadulnia a táborból. Több héten keresztül bujkálva, hol gyalog, hol valamiféle járműre felkerekedve jutott előbbre, egyre közelebb a falujához, a szeretteihez. Nem tudta mi vár rá itthon. Újabb büntetés vagy szabadság?

Mi itthon csak vártuk-vártuk őt. Semmi hír nem jött felőle, évek óta nem tudtunk róla. Sokszor gondoltuk, hogy talán már nem is látjuk viszont soha többé.

S akkor, a hosszú két év után megtörtént a csoda. Az édesapám ott állt a családi házunk ajtajában. S újra magunkhoz ölhattük őt! - fejezte be a történetet nagymamám.

Még azt is elmesélte, hogy ekkor már nem járt büntetés a szökésért. A háború véget ért, új élet kezdődött...

S ennek a kegyetlen két évnek mégiscsak lett egy kicsiny haszna. Dédnagyapám a fogságban kitűnően megtanult oroszul, s ha szovjetek jöttek a faluba, őt hívták tolmácsnak.

Szeretem hallgatni, ahogy a nagymamám a rémültről mesél. Sokszor szomorúak a történetek, de mégis jó hallgatni azokat.

Igyekszem megjegyezni ezeket a régi, családi történeteket. Szeretném majd én is elmesélni a gyermekeimnek, hogy ők is tudják, milyen is volt a családunk élete, sorsa sok-sok évvel ezelőtt.

Orbán Roland

A húsvéti nyuszi titka

Nagyon haragudtam akkor Nagypapára. Bár ez a mérég nem kifejezetten ellene irányult, inkább a keletkezett helyzetre, amiben azért ő is bőségesen ludas volt.

Az öreg ideje nagy részét a kertben töltötte, a roskatag padnál, melyet még ő ácsolt össze, valami hulladék fából. Egy egyszerű, akkor már korhadozó deszkákból és lécekből álló pad, s vele asztal, melyek a kert szerves részét képezték. Ez olyan evidens volt, hogy ott áll, mint az, hogy levegőt veszünk. Legalábbis akkor, a múlt ezred utolsó évtizedeiben, kislányként, még mindkettőt magától értetődőnek és örökkévalónak gondoltam...

A kis udvart szinte telibe árnyékolta a hatalmas vadgesztenyefa, mely alatt tavasszal és nyaranta felüdítő volt a friss, nyirkos, ugyanakkor langyos zalai levegőt beszívni. A magas lombkorona ágait ékesítő számtalan levél között finoman, inkább csak mozaikosan tetszett át a szűrt napfény, egy hatalmas, tompa zöldes derengést árasztó védőbúráként a fejünk fölé tornyosulva. Igazán nem meglepő, hogy Nagypapa szabadideje javarésztét alkalmyszerű felvigyázásunk mellett az árnyas padon üldögélve, de mindenképpen rejtvényfejtéssel töltötte. Szerette a hagyományosat, de kedvence a skandi volt. Azt mondta, azokban könnyebb megtalálni a meghatározást – és valóban (majd valamivel később engem is megtanított fejtegetni).

Szóval így telt a nap húsvét reggelén is. Csakhogy, én már akkor is racionális gondolkodású kishölgy voltam. Odáig rendben van, hogy az ajándékokat, csokitojást a húsvéti nyuszi hozza. De mégis mekkora, amelyik elbír ennyi mindent egyszerre?! És azt is, hogyan? Vajon két lábon állva, szökdécselve, a mellső lábaiban tartva? És egyszerre ketten is jönnek? Mai szemmel nézve, egészen szürreális elképzeléseim voltak a húsvéti nyulat illetően, de minden erőmmel próbáltam logikusan kikövetkeztetni, hogyan oldhatja meg a mutatóványt, mert sajnós, kifizyelni valahogy sosem sikerült. Egyszerűen rosszul jött ki a lépés évről évre. Mire nagyon tervezgettem vagy leskelődhettem volna, már csak azzal szembesültem, hogy ott járt. Ami persze hatalmas örömmel töltött el, de azért mégiscsak jobb lett volna pontosan megnézni, a gyakorlatban, hogy is történik mindez. Tényleg nem tudtam másra gondolni, minthogy két lábon ugrálva, segítő társával jön el hozzánk. De hogy előtte ki adja mancsába a kis játékokat és édességeket... azt már elképzelni sem tudtam.

Na, de most! Ha török, ha szakad – gondoltam –, megnézem! Amihez nem is kellett mást tennem, egész' egyszerűen csak figyeltem a kertet az ablakból. Kézenfekvő. Úgyhogy vártam. És vártam. Részemről eltökélten, de a felnőttek folyton valami más foglalatosságra próbáltak rávenni, valahogy

nem akarták megérteni, hogy szeretném meglesni a nyuszit. Aki még mindig váratott magára. Úgyhogy vártunk tovább.

Végül nagybátyám dobta be a mentő ötletet, hogy amíg várakozunk, addig elmehetnénk sétálni egyet a rétre. Nagyon szerettem arra tekeregni, a szomorúfüzek rejtette Zala árterületén elterülő zöld mezőkön, eső után gyakran mentünk oda gombászni Nagypapával, hogy aztán hazaérve, többnyire csiperkéből, vagy a rendkívül finom, de apró, keskeny tönkű kis szegfűgombából Nagymama isteni pörköltet főzzön a sparhelten. De ezúttal nem rajongtam az ötletért. Mi van, ha éppen akkor jön a nyúl? Már nem is emlékszem, hogy sikerült végül rávenniük a sétára, de voltak aggályaim. Minden esetre, Nagypapának – aki érdekes módon aznap inkább otthon maradt – meghagytam, hogy figyeljen!

Szóval elmentünk arra a sétára. És mit tesz Isten?! Mire visszaértünk, már ott virítottak a kert egyik bokrának tövében a színes sztaniolba csomagolt csokitojások, cukordrzsék, nyuszis színezők meg kerti homokozósztet! És ha ez a malőr nem lett volna még elég, Nagypapa ugyanúgy a kerti asztalnál görnyedt, golyóstollal a kezében bogarászva a magazin hasábjai között.

Persze, hogy első utam hozzá vezetett. Kérdeztem, mi volt, mit látott, hányan voltak, milyen színűek, hogyan hozták?? Legnagyobb döbbenetem értetlen fejjel hajolt ki az újságjából, ugyanis még csak ekkor értesült róla, hogy időközben itt járt a nyuszi! Még hosszasan faggattam és szegeztem neki különböző lényegretörő kérdéseket, amire csak annyit tudott válaszolni, hogy ő csak itt ült, fejtette a rejtvényét, és nem látott semmit...

Hát ismét lemaradtam róla! Döbbenet. A húsvéti nyuszit ezt követően sem sikerült meglesnem. Azóta pedig gondosan ügyelek rá, hogy a saját gyermekeimnek se sikerüljön.

Oroszi Ágnes

A furfangos nagyapám

Szeretem a nyári szünetet, olyankor gondtalanul nyaralhatunk a nagyszüleimnél Tállyán. Újra gyerekzsivaj tölti meg olyankor a vidéki udvart, az 5 unoka visong, szaladgál, sokszor vitatkozik, majd újra kibékül. Egyik ilyen nyári estén amikor már a lány napsütés elhalványult, nagymamám finom házikolbászt hozott nekünk vacsorára. Nagyapám a megterített asztalra, majd ránk nézett és valamiért elkezdtek potyogni a könnyei.

- Nagyapa miért sírsz? - kérdeztem tőle.

Ő erre azt felelte:

- Csak visszaemlékeztem egy régi történetre kislányom! - És már kezdte is mesélni:

Körülbelül 1958-ban történt, 13-14 éves korú fiú lehettem akkor. Azokban az időkben az embereknek nem nagyon adatott meg hogy egy évben többször vágjanak disznót. Nálunk sem volt ez másképp. András nap környékén zajlott általában ez a nagy esemény, így a karácsonyi asztalra is sok finomság kerülhetett. Öten voltunk testvérek, mindannyian nagyon szerettük ezt az időszakot. A kamrában volt ilyenkor a rengeteg ingyenség, a sok füstölt hústól kezdve a friss kenyérig minden megtalálható volt ott. Aztán egyszer megéheztem. Bementem hát a kamrába, és a bicskámmal levágtam az egyik kolbász végét! Így nem maradhatott, mert hamar kiderült volna a betyárságom! A levágott véget félretettem majd újabb 2-3 centis darabot vágtam le a kolbász hosszú szárából, amit viszont jóízűen elmajszoltam. Ezután egy gyufaszálat kihegyeztem, egyik végét gyorsan beleszúrtam a csüngő, megszelt kolbászba, a másikat pedig a félretett kolbászá végébe. Pontosan illeszkedett, észre sem lehetett venni a turpisságot! Egyik vasárnap reggel behozta dédnagyapátok hát a kolbászt, hogy ünnepi reggelit tartsunk. Mikor elkezdte vágni a kés éle egyszer csak megakadt valamiben! Én persze tudtam, hogy mi volt a baj! A lelkiismeretem is azonnal megszólalt, így szégyenkezve bevallottam, hogy én voltam a haspók! Már fel voltam készülve a büntetésre, viszont a dédnagyapátok a dédnagymamátokkal együtt hangosan felkacagtak! Elismerték a leleményességemet! Habár a szüleim nem büntettek meg, azt tudtam, hogy ma nekem csak egy kis üres kenyér jut reggelire, hiszen én már megettem a részem! A testvéreim viszont legnagyobb meglepetésemre megosztották velem is a finomságot, mert sok betyárságot elkövettünk mindannyian, így csodálták a furfangos ötletemet!

A történetet befejezte nagypapa majd elkezdett velünk együtt vacsorázni. Lefekvéskor azon merengtem, hogy mi a mai gyerekek milyen szerencsések vagyunk, mert bármikor megéhezünk csak kinyitjuk a hűtőszekrényt és ehetünk bármit, amit megkívánunk lelkiismeretfurdalás nélkül!

Pajerich Anna Róza

Kőrösmező

Történt egyszer, hogy egy Sztruk Iván nevezetű hucul pásztor messze fenn a máramarosi havasokban legeltette nyáját. A tél váratlanul köszöntött rá. Birkáit a mai templom helyén magukra hagyva és magát a kegyetlen tél elől menekítve, egy közeli településen keresett téli menedéket. A tél elmúltával elment megnézni maradt-e életben birkája. Legnagyobb meglepetésére

minden báránya élt, sőt minden anyajuh mellett egy kis gödölyét is talált. Hálát adva Istennek, mikor már megvagyonosodott egy kicsit, ezen a helyen templomot épített. A templom körül pedig létrejött a település, amit magyarul Kőrösmezőnek hívnak. Így szól a fáma.

- Ez a település azért nevezetes, mert itt születtem én – mesélem unokáimnak.

- De papa, mi az, hogy magyarul Kőrösmezőnek hívják? -kérdezi Ádám.

- Azért, mert ez a terület a királyi nagy Magyarországhoz tartozott, annak egyik legkeletibb részén, a Tatárhágóhoz és a Tisza forrásához közel.

1920-ban azonban a trianoni békeszerződés Csehszlovákiához csatolta.

1938-ban a bécsi döntéssel visszakerült Magyarországhoz. A II. nagy verekedés (ahogy egyesek a háborút nevezték) után a területet Szovjetunióhoz csatolták, végül 30 évvel ezelőtt Ukrajna fennhatósága alá került. Így aztán a neve is mindig változott. Lakták ezt a területet ruszinok, magyarok, szászok, huculok, csehek, románok. A huculok eredetileg kis termetű lovakon járó ruszin pásztorok voltak.

- És papa, akkor te most mi vagy? Ruszin? Magyar? Szász? Cseh?

Román? Vagy hucul?

- Én hál' istennek magyar vagyok.

- Pedig milyen jó lenne, ha hucul lennél, - mondja Orsi - mert akkor lehetne neked is egy póni lovam.

- Nem póni, hanem csak kisebb termetű ló. És ha lenne egy ilyen lovad, akkor neked kellene gondozni, csutakolni. Te lennél a hucul ló puculó, és lehet, hogy hucul lópuculó is.

Szóval, én akkor születtem, amikor ez a terület éppen Magyarországhoz tartozott. De már akkor Európában javában dúlt a háború.

- És papa, arról is mesélsz majd, mikor Nyizsnyij Novgorodnál egy csapással 20 muszkát leterítettél? - kérdezi Ádámkám.

- Vigyázz te, mert mindjárt megbúbollak. Az különben is Bud Spencer volt. Én akkor még nem háborúztam semmiféle haderővel, legfeljebb a betevő falatomért harcoltam nagy hangerővel. Az én szüleim szín magyar hajdúszoboszlói családból származtak. Anyukámék kilencen voltak testvérek, apukámék pedig öten.

- És hogy kerültek ők oda messze, Kőrösmezőre?

Friss házasok voltak, és a Hangya Szövetkezet pályázatot írt ki az ottani Hangya üzlet vezetésére. Megpályázták és el is nyerték. Merész vállalkozás volt úgy 350 km-re a szülői háztól. Ráadásul, nem sokkal azután, hogy én megszülettem, apukámat behívták katonának. Édesanyám egy darabig még elvezette a boltot, de ahogy a front közeledett, hazamenekültünk a szoboszlói szülői házba. Nagyszüleim és az összetartó nagy család segítettek átvészelni az aggodó várakozással teli éveket. Édesapám ugyanis szovjet hadifogságba

került. Az Ural hegységbe, majd Szibériába hurcolták el. Már 6 éves voltam, amikor kaptuk a hírt, hogy haza engedik. Kimentünk elé az állomásra. Egyszer csak egy magas, zubbonyos ember felkapott, és csókolt, csókolt a borostás arcával.

Képzeljétek el, hogy a körösmezői évek alatt lakásra összespórolt pénzük a nagy infláció miatt már csak annyit ért, hogy vehettek érte egy doboz gyufát. Kezdhették előlről, nulláról az életüket.

- Hát akkor papa neked sem lehetett valami könnyű sorsod. Gondolom, te még nem is kaptál 10 éves korodban mobil telót - mondta együttérzően Orsikám.

Miután jó nagyot nevettem rajta, elmeséltem, hogy akkor nem, hogy mobil telefonhoz, de még vezetékeshez sem lehetett hozzájutni.

Ádám nem is tudta megállni, hogy a témához hozzá ne szóljon.

- Tudod azt papa, hogy amikor Bell feltalálta a telefont, már volt két nem fogadott hívása Chuck Noristól?

- Persze hogy tudom. Én mondtam meg neki a telefonszámát.

Na erre Ádámkám sem számított.

Hát telefonunk ugyan semmilyen sem volt, de volt egy néprádiónk, amin lehetett fogni a Kossuthot, meg a Petőfit. És volt egy aranycsapatunk, aminek meccseit nagy izgalommal hallgattuk ezen a rádión, Szepesi György közvetítésével. Jó móka volt, amikor 1953-ban az angolokat elpudeltük először 6:3-ra, aztán 7:1-re. Következő évben a svájci világbajnokság mérkőzéseit izgultuk végig. Az eredményeket: 8:3, 9:0, 4:2, 4:2. hatalmas betűkkel felfesttem a házunk ütött kopott falára. Az utolsót már nem írtam fel, mert attól a német csapattól kaptunk ki 3:2-re, amelyiket a csoportmérkőzések során 8:3-ra megvertünk. Csalás! Mondogattuk felháborodottan. A csapat felállítást még ma is kívülről fújom.

- Elmesélem nektek, hogy nekem milyen kalandokban volt részem 13 éves koromban.

Kegyetlen hideg tél volt akkor. Reggel mínusz 20 fokban indultam iskolába. Ráadásul jó messze volt az iskolám. Elfagyott kézzel, lábbal érkeztem meg végre, de az iskola nagy kapuja zárva volt, rajta egy felirat: „Szénhiány miatt a tanítás szünetel.” Kékre, zöldre fagyva érkeztem haza. Először kisalakoltam a szobai vaskályhát, a fáskamrában aprítottam egy kis gyújtósnak valót, vittem be szenet, fát, és begyújtottam. Dél felé már kezdett is melegezni a szoba.

15 éves koromban már a technikum padjait koptattam. De naponta nem egyenesen oda mentem és jöttem, mert én a Tejúton jártam.

- Hohó! Csak nem kozmonauta képzésre jártál?

- Az úgy volt, hogy anyukám egy tejboltban dolgozott egyedül, ezért minden reggel hatra én is odamentem. Amíg ő a nagy kannákból mérte

ki a tejet, én szolgáltam ki az egyebeket. Cukrot, lisztet, meg amit még kértek. Az iskolából hazajövet megint a tejbolt felé vettem az irányt, mert délután meg előre csomagoltuk a másnapra valókat. A csokis nápolyit is ellenőriztettem időnként, hogy a minősége megfelelő-e még. Zacszkógyűrésben verhetetlen voltam. Kár, hogy nem volt érettségi tantárgy.

- Papa, nem lett volna jobb dolgok, ha ott maradtok a Szovjetunióban, az mégis csak egy győztes és erős nagyhatalom volt, tele természeti erőforrásokkal, hegyekkel, tengerekkel? - kérdezte Ádám.

- Akkor elmesélem nektek azt, hogy 47 éves koromban a húgommal együtt kitaláltuk, hogy szüleinket, - akik akkor már a hetvenes éveikben jártak - elvisszük egy kis nosztalgiazásra Kárpátaljára, Kőrösmezőre, hisz itt kezdték közös életüket. Így legalább én is meglátogathatom szülőhelyemet és megláthatjuk azokat a tájakat, amikről sokat meséltek, na meg egy kicsit kíváncsiak voltunk arra, milyen is az a nagy Szovjetunió, ami már jó 40 éve követendő példára kellett szolgáljon mindannyiunk számára. És ott sok barátunk lehet, mert mindig éltetnünk kellett a megbonthatatlan szovjet-magyar barátságot.

A háború óta még álmodni sem lehetett ilyen turistautakról. Csak szervezett utazásokkal lehetett a Szovjetunióba bejutni, ahol csak a kötött, és kötelező programokon lehetett részt venni. A külföldiek minden lépését árgus szemekkel figyelték, nehogy letérjenek a kijelölt utakról. Azt is hallottuk, hogy a férfinépség java katonaként szolgált, meg civilként az államhatalom szolgálatában. Nem véletlen hát, hogy a vasútépítéseken nők krampácsolnak.

Az 1980-as években, amikor a Szovjetunió Kommunista Pártjának főtitkára Gorbacsov lett, enyhítettek a szigorú intézkedéseken. Elkezdtük szervezni az utazást. Vízumot kellett szerezzünk, de ezt csak úgy kaphattuk meg, ha csoportot alkottunk, és megneveztük a csoport vezetőjét. Ki is neveztük mamát csoportvezetőnek.

Két kocsival indultunk útnak. A záhonyi határátkelő előtt 5 km-es sor végére álltunk be. 8 órán keresztül araszoltunk, mire átjutottunk. Ungvári szállodánkba késő délután érkeztünk. Másnap reggel aztán tovább indultunk. Városokon áthaladva meg-megálltunk, hogy benézzünk néhány boltba. Az egyik műszaki üzlet polcain forrasztópákák voltak kirakva hosszú sorban. Azt mondták, most ez érkezett. A többi polcon pedig Lenin szobrok sorakoztak. Benéztünk egy hentesüzletbe is. Húst, azt most éppen nem lehetett kapni. Vettünk viszont füstölt halat. Újságpapírba csomagolták be.

Sógorommal, Misi bácsival megbeszéltük, hogy a következő benzinkútnál meg kellene álljunk tankolni. Találtunk is az egyik városban áthaladva, csakhogy hosszú autósor kígyózott az utcákon. Azt mondták, nincs benzin, várják, hogy hátha lesz. Most akkor mi legyen? Kiderült, hogy csak nekik

nincs, nekünk a határátlépéskor lehetett venni forintért 5 literes benzinjegyet, és ezért bármelyik benzinkútnál soron kívül adnak. Beálltunk egyből a kúthoz. Aztán oda kellett menni egy fabódéhoz, amire az volt kiírva, hogy „Operátor”. Itt kellett leadni a benzinjegyet. Sógorom problémázott rajta, hogy 25, vagy inkább 30 litert kérjen. Végül a 30 liternél döntött. Jobb, ha tele van az a tank. Visszament a kocsijához, az adagoló pisztoly végét bedugta a benzinbetöltő nyílásba. Hiába nyomkodta, nem jött a benzin. Kihúzta, nézegette mit lehet ezzel még csinálni, amikor egyszer csak magától elindult. Azt se tudta, hogyan dugja vissza a csövet, hogy minél kevesebb menjen mellé. Jött a benzin szépen, mígnem egyszer csak megtelt a tank, és a benzin elkezdett folyni ki a földre. Kikapta a töltőcsövet, hátha eláll. Nem állt el. Csak jött, jött kifelé, ahogy a csövön kifért. A hosszú sorban állók pedig csak nézték, nézték, szikrázó szemekkel, ahogy folyik ki a földre a benzin, amire nekik azt mondták, hogy nincs. A 30 liter ki van fizetve, itt van mind, ha kell, ha nem. Félelem fogott el bennünket. Ide már tényleg csak egy kis szikra kellett volna. Igyekeztünk gyorsan elhagyni a helyszínt. Nem tudtuk feldolgozni ezt a helyzetet. Egy idő után anyukám törte meg a csendet. Tudjátok gyermekeim, ha itt maradtunk volna, akkor most ti állnátok abban a szép hosszú sorban. És még a szerető családunktól is el lettünk volna zárva, mert ez a határ az utóbbi 40 évben nem volt átjárható.

- Hát papa tényleg jobb, hogy hazajöttetek. Igaz, hogy póni lovunk nincs, de autóval már sok szép helyet bejártunk, és ráadásul itt van az összes rokonunk, barátunk. Meg ha nem a mamát vetted volna feleségül, akkor nem született volna meg a mi apukánk, és mi sem. Mit csinálnánk akkor most, ha nem lennénk megszületve?

- És papa, hogy ismerted meg te mamát? – kérdezte Orsika.

- Egy munkahelyen dolgoztunk. Nagyon aranyos és ügyes kislány volt. Jókat tudunk beszélgetni. Együtt jártunk színházba. Operabérletünk volt. Verdít mindketten kedveltük. 23 és 22 évesek voltunk, mikor megesküdtünk. Ha ünnepeltünk valamit és pezsgővel koccintottunk, mindjárt előkerült a fekete bakelitlemez, és szólt a Brindisi, vagy más néven a pezsgő ária. Volt, hogy még táncoltunk is keringőt erre a zenére.

A világlátásra, tapasztalatok szerzésére nektek még van sok időtök. A múlt megismerésére viszont egyre kevesebb. Ha tudnátok, hogy milyen bánatos vagyok olykor, amikor próbálok valamit megérteni, de nem tudom, hogy mi volt, ... és már nincs kitől kérdezni.

Egyszer neki is álltam, hogy szerbe-számba vegyem népes családunkat, és az anyai ágak elkészítettem a családfáját. Persze unokatestvéreim sokat segítettek ebben. Kértem, mindegyikük írjon magáról, és a családjáról egy-két oldalt. Előkerült egyik nagybátyánk családleírása is, így mi már csak

folytattuk a családi históriát. Ezekből az írásokból aztán kis könyvecskét szerkesztettem, sok fényképpel illusztrálva. Nagymamáttal el is határoztuk, hogy megszervezzünk egy nagy családi találkozót Hajdúszoboszlón. Mindenki nagy örömmel jelezte vissza, hogy eljön, bárhová vetette is a sors.

A találkozó napjának reggelén indultunk Debrecenből autóval. Az egyik kereszteződésnél vártunk a zöldre, amikor odajött egy kéregető szegény asszony. Nagyanyátok kinyújtott egy 200-as érmét. Az asszony nagyon köszönte, és mondta: Áldja meg a jóisten magukat, meg a kis családjukat. Erre mondom én: A kis családunkat? Hát tudja ma is 55 főre terítünk az asztalnál. Erre azt mondja: Ó, ha ennyi éhes száj van, ott minden fillérnek helye van. És vissza akarta adni a pénzt. De ekkor a lámpa zöldre váltott.

El nem tudom mondani, hogy a nagy családom mennyire hálás volt, hogy ezen a találkozón ott lehetett, s hazavihetett egy olyan könyvecskét, amiben a később felmerülő kérdéseire is megtalálhatja a válaszokat. Remélem, hogy közületek is lesz valaki, aki a történeteket tovább folytatja.

Drága unokáim. Babits Mihály is azt mondta: *„Múlt nélkül nincs jövő, s mennél gazdagabb a múltad, annál több fonállal kapaszkodhatsz a jövőbe.”*

Papp Lajos

Kezek imára kulcsolva

„A halál előszobájában.”

Az idő rohan. Sok év telt el azóta, hogy búcsúznom kellett szüleimtől, páromtól, kedves ismerősöktől.

Édesapámat a „divatos kór, a rák támadta meg”. Egy bizonyos időn túl állandó lakója lett a Klinikának. Látogattam, próbáltam mindenben figyelmes lenni, beszámolni mindenről, amiről tudtam, hogy érdeklő, kíváncsi rá. – Aggódással érdeklődött édesanyám felől, - aki sajnos hetente csak egyszer tudott látogatóba jönni a távolság, a szegénység miatt. - Mindig csak a jóról, szépről beszéltem vele és nyugtattam, hogy nincs semmi gond, hogy nyugodtan gyógyulhasson.

A halála napján is fogtam a kezét, - bár akkor még azt nem tudtam, hogy nem lesz már holnap. Bízattam, bár tudtam, hogy nem sok remény van, a gyógyulásához. Beszéltem vele és akkor éjszaka ment el, csendesen sírva a kórterem ágyán. – Odahaza, aznap éjjel, kedvenc kutyája pusztult el, - jelezve a családnak, hogy a szerető gazdi utolsó útjára indult.

Majd jött a társam eltávozása, aki dialízis közben, ült fel a kórházi ágyán egy utolsó tekintettel búcsúzva el tőlem ki a kórterem ajtajában állva, sírva néztem és suttoztam „Szeretlek! Ne menj el!” De neki menni kellett.

A kedves ismerős baráttól, kinek vittem a húslevest ebédre, - de már nem volt kinek átadni, megpihent, elment.

És elment édesanyám, kinek élete szép és küzdelmes volt, bár az időskor sem volt hozzá kegyes: dementia senilis-ben szenvedett.

Ezt ő nem érzékelte, de mint gyermeke nagyon fájdalmas volt nekem végig nézni leépülésének fokozatait, mindig kérdezve az Úrtól:” Miért?”

Mivel özvegyen egyedül éltem, - a fiam is megnősült, - magamhoz vettem, hogy ha szükséges tudjak neki segíteni, próbáltam róla gondoskodni, ellátni, ápolni.

Még dolgoztam.

A nappali időre Idősek Otthonába helyeztem el, gondozónőt fogadtam, hogy ebéd után érte menjen, hazakísérje, és amíg haza nem érek, ne legyen felügyelet nélkül, legyen valaki mellette.

Állapota, ahogy romlott, került a klinikára, ahol a Kormány új rendeletéig ápolták, gondoskodtak felügyeletéről, ellátásáról - de a rendelet megjelenése után otthonba kellett elhelyeznem.

Vidékre került, a megye egyik legjobban felszerelt otthonába, ahol az ott dolgozók szívvel, lélekkel, szeretettel gondozták, ápolták a hozzájuk beutaltakat.

Hetente kétszer, háromszor látogattam, mivel autóm akkor sem volt autóbusszal, és gyalog, mert a központtól egy kilométerre volt (van) a Gondozási Központ.

Akkor is mentem, amikor már meg sem ismert, amikor telefonon értesítettek, hogy Édesanyám utolsó útjára készül. Ültem az ágya mellett, fogtam a kezét, beszéltem, meséltem, ígét olvastam a Bibliából, egyházi énekeket énekeltem, vigasztaltam, nyugtattam, kezét simogattam és hullottak könnyeim, melyet Ő már nem látott.

Ahogy az ágya mellett ültem, kezét simogatva, figyelve minden rezzenést, amely a búcsút jelentette, lepergett szemem előtt élete, életünk.

Fiatalasszonyként a Kaszinóban rendezett Borbála bálon, szépségversenyt nyert. Édesapám nagyon büszke volt rá, de Ő maga egyénisége által, nem változtatott életén, - maradt jó feleség és két gyermek édesanyja.

Nevelt, tanított, hogy mit hogy csináljak, hogy szép és boldog életem legyen. – Átvészeltük a II. világháborúban ránk zúduló nehézségeket, menekültünk, mindenünket elveszítettük, anyafarkasként védte őrizte gyermekeit, segítette társát, mentette életünk.

Dolgozott, hogy tanulhassunk. Szájától vonta meg a falatot, hogy gyermekei ne érezzék a szegénység súlyát, hogy jobban boldoguljanak életükben, mint neki sikerült.

Az unokák születése után segített lányainak. Az unokák nyáron mindig náluk voltak. Az én koraszülött kisfiamat, aki a közösséget nem bírta, magukhoz vette, nevelte, tanította, hogy a munkahelyemet ne kelljen elhagynom.

Ahogy feküdt az ágyon, arca időnként megrándult, majd ismét kisimult, visszahozva a régi szép vonásokat az ősz hajjal keretezett arcra.

Kezét két kezem között fogtam, mint egy vergődő kismadár lenne, - fogtam, melengtettem és próbáltam az erőt átsugározni távolodó lelkének. Ahogy a szív kezdett egyre gyengébben dobolni, hogy „élek még”, a test egyre hűvösebb lett, és egy körbe tekintés maga körül, egy sóhaj, keze kezemben pihenne, távozott el a földi világból.

Hónapokon keresztül, - néha még ma is- ha tenyereim egymásra teszem, - érzem azt a „kismadarat”, azt a kezét, ami drága jó édesanyám keze volt.

Papp Lajosné Mzsuzsó

Plátói szerelem

Édesanyám 1920-ban született. Negyedik gyermekként érkezett a családba. Három testvérbátyja és a szülők már nagyon várták a baba e világra érkezését. Titokban remélték, hogy lányka lesz a kis jövevény. Madarat lehetett volna fogatni Zsuzsókával, nagyanyámmal, amikor kiderült, hogy a Teremtő - három fiú után - kislánnyal ajándékozta meg a családot. Nagy örömmel gondozta az édesanyja a babát, óvta, féltette még a széltől is. Egy édesanyának mindig a saját porontya a legszebb a világon. Nagyanyám volt az a kivétel, aki erősítette a szabályt. Ha hiszitek, ha nem, a kis Zsuzsi baba – anyukája szerint - meglehetősen csúnyácska volt. Röstellem leírni ezt a legkevésbé sem hízelgő jelzőt, egy picit lányról. Jó pár hónapig a világrajövetele után se tűntek el a babaarcról ráncocskái, bőre hámlott. A tanyán, ahol éltek, a nagy ház legbelső szobájában rejtegette Zsuzsóka, az újszülöttet. Főleg, ha nagy vendégtársaság volt náluk, nem láthatta egy kíváncsi szem se a babát. Az állítólagos csúnya kislányt, az istennek se akarták a szülők megmutatni, semmi pénzért se. A barátok, kedves ismerősök, sőt még a közeli rokonok is kívül rekedtek a babaszobán. Anyám állítólag mindig „aludt”, ezért nem engedte nagyanyám, hogy az édes álmát holmi zajos, vidám és főleg kíváncsi vendégsereg megháborítsa. Lábujjhegyen járt a család, ezzel is azt demonstrálták, hogy a picike tényleg alszik. Ez a furcsa „szobafogság”, a lányka titokzatos rejtegetése, csupán a vendégsereg ott tartózkodásának időtartamára vonatkozott. Száz szónak is egy a vége, anyám volt már vagy egy esztendő, mire ki merészelte nagyanyám hozni, a rejtékhelyéről. Megmutatta végre Ducikát, (Zsuzsikát) a

kíváncsi vendégeknek. A családi legendáriumból tudom, hogy egy év alatt kikerekedett a gesztenyebarna fürtökkel ölelt, bájos arcoskájú. Gyönyörű, csillogó, barna, mandulavágású szemével élénken fürkészte a színes, érdekes külvilágot. Kíváncsian csodálta közvetlen környezetét. Gyorsan cseperedett a kislány, egyre csak szépült, kinyílt, mint a rózsza. Olyannyira, hogy 16 éves korában Hajdú - Bihar megye legszebb lányává választották, valamelyik rendezvényen. Anyám nem mesélt sokat róla, szerény volt, sosem fényezte magát. Tegyük egy kis kitérőt, hogy lett Zsuzsikából „Ducika”? Valaki, valahol, valamikor ragasztotta anyámra ezt a kissé bántó becenevet. A rokonság még 89 éves korában is Duci néninek szólította. A sírig elkíserte ez a név. Okos, értelmes lányka volt Ducika. Nagypám sok fontos dolgot bízott rá, már 8 évesen ment a gyermek Hajdúsámsonba gyalog, a tanyáról. Felelősségteljesen intézte a komoly feladatokat, fizette be az esedékes adót, a szatócsboltból hozta, amivel az édesanyja megbízta. Gyönyörű, nyugodt gyermekkorra volt anyámnak a tanyán. Szabad volt, mint a madár, fél napokat kószált a tanya környékén, ismert minden fűszálat, bokrot és fát. Földérintette az izgalmas, érdekes, festői tájat. Mindig kicsi állatokkal vette magát körül. Szeretgette, gyámolította, oltalmazta őket. Volt barikája, kecskegidája. Szopós borjú, rakoncátlan kiscsikó, hűséges kutyák, macskák követték anyámat, még a házba is. Játzópajtás híján, sokat foglalkozott kedvenc állataival. 1936. május 18-án betöltötte Ducika a 16. életévét, amikor néhány hónap múlva, egy váratlan tragédia zúzta porrá a család boldogságát. Novemberben meghalt nagypám, súlyos tüdőgyulladás végzett vele. Mire orvoshoz került, nem lehetett már segíteni rajta. Anyámnak a paradicsomi léte megszakadt, egy egész életre. A család a fájdalomtól megbénulva, leforrázva kínlódta át a rettenetes tragédiát, közösen próbálták a gyászt feldolgozni. Édesanyám szerint akkor vált néhány nap alatt felnőtté, amikor az apját veszítette el, igazságtalanul korán, fájdalmasan váratlanul. Gyökerestül változott meg addigi, nyugodt, békés, boldog élete. Zsuzsika a polgári elvégzése után azonnal munkát keresett. A Magyar Királyi Postához került. Az ügyes, eszes, becsületes, megbízható, szorgalmas lány megtalálta a neki legjobban tetsző hivatását. Hamarosan az ország legfiatalabb postamesterévé vált. Haláláig őrizte azt a bizonyos, vaskos kiadványt, ami ennek a címnek a jogosságát igazolta. Érdekes emberekkel találkozott, jó néhány, országszerte is híres ügyfele volt a Hajdú - Bihar megyei kis, falusi postákon. Nem volt állandó munkahelye, ahova helyezték, oda kellett mennie. Az Élet kifürkészhetetlen, a Sors kiszámíthatatlan. Ducikának is tartogattak vaskos meglepetéseket. Egy nap összesodorta a „végzet” egy fiatalemberrel, név szerint, Juhász Jóskával. Anyámnak meg se fordult a fejében, hogy Jóska a következő hónapokban meghatározó szereplője lesz az életének. Magas, jó kiállítású, délceg ifjú volt a

szóban forgó személy. Anyám mesélte, hogy nagyon megnyerő modorú, jó svádájú fiatal volt. Ám a Teremtő nem ajándékozta meg csinos ábrázattal. Ennek ellenére, csodálatos varázserővel rendelkezett. Ő volt a „sztár” a társaságban, midőn magához ragadta a szót. Amikor vitte a prímet, a fiatalember összes csúnysága eltűnt az ábrázatáról. Arcvonásai kisimultak, azúrkék szeme folyton nevetett. Magára vonta még a legnagyobb, legzajosabb társaság feszült figyelmét is. Lehengerlő modora volt, intelligens, udvarias, segítőkész, tisztelettudó és a női nemnek nagy hódolója volt. Úgy tudott udvarolni, hogy minden nőt azonnal az ujjá köré csavart. Igazi szívtipró volt, a szó nemes értelmébe véve. Édes jó anyám is szinte csak szuperlatívuszokban tudott róla mesélni. Elsősorban a kitűnő humorát dicsérte mindig. A környéken dolgozott Jóska, agráregyetemen diplomázott mezőgazdászként végezte a munkáját. Nagy szakmai tudással, hihetetlen alázattal tette oda magát, a komoly feladataihoz. Hamarosan, meggyeszte ismert, komoly, megbízható szakemberré vált. Elleste a tapasztalt, vén rókáktól a mezőgazdász munkájának minden csínját-bínját. Nem volt rest kérdezni, ha valamivel nem volt tisztában. Komolyan és felelősségteljesen végezte a munkáját. Anyám észrevette, hogy egyre gyakrabban látogatta meg új ismerőse, a postahivatalt. Természetesen, elsősorban a szépséges postáskisasszony miatt. Ez eleinte fel se tűnt a gyermekien naiv anyámnak. Még csak gyanús se volt neki, a gyakori találkozás. Később esett le nála az a bizonyos „tantusz”! Tetszett Jóskának a gyönyörű, csinos lány, de még mennyire! Nem is rejtette véka alá a Zsuzsikához fűződő, heves érzelmeit. Ducikának szokatlan volt ez a nagy rajongás, iránta. Amikor megpillantotta a posta bejáratí ajtajában a gavallért, minden alkalommal megmagyarázhatatlan bizsergést érzett, mintha enyhe áramütés érte volna. Tavasszal egy kazal illatos orgonát, jácintot, nárciszt vitt Jóska a postáskisasszonynak. Nyáron nagy csokor, színes mezei virággal lepte meg anyámat. Zavarba is hozta minden alkalommal Ducikát, aki igen csodálkozott ennek a népszerű férfiembernek a hihetetlen rajongásán. Édesanyám pironkodva vallotta be nekem, több évtizeddel a találkozásuk után, hogy neki se volt ellenére Jóska gyakori látogatása, állandó, véget érni nem akaró széptevése. Kinyílt az élet előtte, már mert mosolyogni, önfeledten, vidám arccal élni a postáskisasszonyok életét. Mindez a pozitív változás Jóska személyéhez volt elsősorban köthető. Ez a vidám, laza fickó megmagyarázhatatlan vonzerővel rendelkezett. Anyámnak is gyorsabban vert a szíve, amikor Juhász Jóska „betévedt” a postára. Saját magának se merte bevallani ez a szemérmes szépség, hogy igencsak kedvelte lovagját. Mai szófordulattal élve bátran kijelenthetem, hogy „működött köztük a kémia”. Azaz, kölcsönösen tetszettek egymásnak. Jóska tudta, hogy Ducikát nem lesz könnyű meghódítani. Nem is rontott ajtóstul a házba, erre kínosan ügylet. Távól állt tőle, hogy hebehurgya,

meggondolatlan viselkedéssel, időnap előtt elriassa magától a gyönyörű „zsákmányt”! Módszeresen, lassan, óvatosan, gyakorlott, ravasz „vadászként” cserkészte be a „nemes vadat”! Anyám magának se merete bevallani, hogy Jóska mellett el tudta volna az életét képzelni. Közösen családot alapítani vele, ezt se tartotta anyám ördögtől való ötletnek. Elmesélte, hogy biztonságban, nyugalomban érezte magát, ha Jóska nagy harsányan fölbukkant bárhol, ahol ő is jelen volt. Leginkább a postahivatalban hozta a csengőfrászt anyámra, mert munkahelyen nem illett szerelmi románcokat folytatni, abban az időben (sem). Jóska fittyet hányt erre az íratlan szabályra. Nem kis zavarba hozta a szépséges postáskisasszonyt, a gyakori vizittel. Anyámnak egyetlen, felróható hibája az volt, hogy egyáltalán nem volt önbizalma. Túlságosan szerény volt, nem tudta magáról, hogy milyen szép, mutatós, formás nő. Nem akarta elhinni, hogy valakinek az ő személye, szépsége, jósága is fölkelheti az érdeklődését. Nem csak szép, hanem nagyon értékes, jó ember is volt, tele kiváló tulajdonsággal. Megakadt rajta a sok kíváncsi férfiszem, akárhol megjelent. Folyton arra gondolt, hogy aki olyan ronda volt picinek, mint ő, az élete végéig rusnya is marad. Ráadásul Laci testvérbátyja is folyton piszkálta szegényt, vitriolos megjegyzéseivel. „Ducika olyan, mint a tölgyfa, terebélyes és hallgató!” Édesanyámnak pontosan elég volt ez az állandó mószerolás ahhoz, hogy ki se alakuljon benne az a képesség, hogy illegesse magát a férfinép előtt. Olyan helyzetről meg álmodni se mert, hogy két fiatal között akár gyöngéd szálak is szövődhetnek. Jóska menetrendszerűen járt be anyámhoz, mindig valami extra „fontos és sürgős” dolog miatt lepte meg a kiszemelt szépséget. Tette neki szakadatlanul a szépet, kedves szavakat duruzsolt anyám fülébe. Ducika szinte elolvadt, amikor Jóska csodálatosan különleges orgánumát hallotta. Időnként beadta Édesanyám a karcsú derekát, elment Jóskával többször is, moziba. Mekkora szó volt ám anno a mozizás! A fiatalok körében a legkedveltebb szórakozás volt, a bálók, táncmulatságok mellett. A korszak híres, magyar klasszikusait nézték meg, közösen. Anyukám kedvence Páger Antal volt, de kedvelte Jávor Pált, a színésznők közül Karády Katalin lopta be magát anyám érzékeny szívébe. Szeleczky Zita játéka is lélekig hatott nála, főleg a „Rózsafabot” című filmben alakított, pazarul megformált szerepéért rajongott érte. Egy vak lányról mesélt a film. Ducikának még 88 éves korában is felkorbácsolta az érzelmeit a megható történet. Anyám, ahogy öregedett, egyre többször emlegette a csodálatos gyerekkorát, a nehéz ifjúságát, a rettenetes háborús éveket. Sokszor mesélt Jóskáról is, arcvonásai elárulták, hogy szívesen, szeretettel nosztalgizált. Édesanyám hihetetlenül szemérmes nő volt, világ életében. Kérdezni nem mertem tőle a „plátói szerelméről” – így titulálta a furcsa kapcsolatát Juhász Jóskával. „Hidd el Zsuzsikám, hogy még csak a kezemet se fogta meg!” Kellemes időtöltés volt vele lenni, nem

tagadta. Volt, hogy pár napig nem jelent meg Jóska a postahivatalban, máris komolyan aggódott érte anyám. „Nagy életművész volt, imádott dumálni, csapta a szelet a szépasszonyoknak, harmatosan üde, fiatal lányoknak.” – emlékezett vissza Ducika, egykori sármos gavallérjára. „De hogy engem megérintett, esetleg megcsókolt volna, azt aztán NEM! Úgy ott hagytam volna, mint Szent Pál az oláhokat, ha csak gondolatban is próbálkozott volna, ilyen galádságot megtenni! Más világ volt kislányom, szigorú, erkölcsös világ! A lányoknak kutya kötelességük volt a jó hírnevükre, tisztességükre vigyázni! Mi nem feküdtünk ám össze anno, az első jöttmenttel! Ki kellett abban az időben a lányoknak várni (is) az esküvőt! A vásárt a napján kellett megtartani!”

Egyik hónap követte a másikat, sebesen rohant az idő. 1939. szeptember 1-jén kitört a második világháború. A történelem durván beleavatkozott több millió ember, több százezer család életébe. Anyám és Jóska se voltak kivételek, leendő, közös életüket alaposan „áthangszerelte” a kegyetlen Sors. A borzalmas világháborúban, jó magyar emberek százezrei estek ártatlan áldozatául az eszetlen viláégésnek. Anyák, apák siratták a fronton elesett fiaikat, feleségek, gyerekek a családfőt, az oltalmazó édesapát várták haza, mindhiába. Az emberiség történetének a legszégyenteljesebb, vérzivataros korszakát éltek a koronatanúk, szerte Európában. Az embertelen második világháború könyörtelenül tépte széjjel a családokat, pillanatok alatt hamvadtak el a világ végéig remélt, örök szerelmek. Százezrével vitték a jó magyar embereket a frontra, meghalni. Elsodorta Ducikát és Juhász Jóskát örökre egymástól, a Sors. Senki nem látta az egykori udvarlót, senki nem hallott róla használható információt. Az a hír járta, hogy Jóska idegen földben nyugszik, távol a hazától. Édesanyám lélekben összeszakadva, mélységesen szomorúan hallgatta a tragikus híreket egykori, kedves lovagjáról. A postán nem állhatott meg az élet. Amíg lehetett, működtek a hivatalok, a legfontosabb szolgáltatásokat igénybe vehették az ügyfelek. Amikor már a szomszéd településre nyomultak be a szovjet tankok, katonák, pánikszerűen bezártak a posták. Mentették, ami még menthető volt! A civil lakosság zaklatottan, állandó fegyverropogásban, űzött vadként élte az életét, folytonos félelemben teltek a napok, hetek, hónapok. Abban az időben Újirázon dolgozott anyám. Ducika szépsége egy csinos fiatalember szívét dobogtatta meg, igen komolyan. Egy fiatal, jóindulatú, embert rendelt a Sors anyám támaszának, oltalmazójának. A jobb sorsra érdemes Édesanyám, megmentőt látott ennek a kellemes, jóképű, halk szavú, megbízható református lelkésznek, Szabó Lászlónak a személyében. Lassan, komótosan, de biztosan szövődött a szerelem a két fiatal között. A háborús körülmények sugallták anyáméknak, hogy széleseben kössenek házasságot. Az idő sürgette a szerelmeseket, 1944. október 24-én volt a

szerény ceremónia. Férjhez ment Ducika, a kérőjéhez. Jóskára már nem tudott várni, mert mintha a föld nyelte volna el. Semmilyen valós, megbízható információ nem jutott el hozzá, egykori széptevőjéről. Megtörtént Szabó Lászlóval az esküvői ceremónia, a gyömrői református templomban. A vőlegény volt odavalósi. A kiszámíthatatlan Sors nem kegyelmezett az ifjú párnak! Nyúlfarknyi boldogságot engedélyezett csak nekik. Alig néhány hónapos házasság után, a szépreményű, ifjú férjet kihurcolták Szovjetunióba, az Ural hegység lábához, „málenkij robotra”! Fél Magyarországon át terelte maga előtt, mint a barmokat, a szovjet hadsereg a falvakból menekülő, civil lakosságot. Valamelyik forgalmas vasútállomáson bevagonírozták a hadra és nehéz, fizikai munkára fogható férfiakat, irány az Ural hegység! Szabó Lászlót is elszakították áldott állapotban lévő, fiatal feleségétől. Sose tért haza szegény, jámbor lélek! Azt se tudhatta meg sosem, hogy anyukám kislányát hord a szíve alatt. Jekatyerinburg határában, egy közös sírban alussza örök álmát, ez a jobb sorsra érdemes, szelíd, kedves, segítőkész ember. Teltek, múltak az évtizedek. Közben édes jó anyám valahol Mohács környékén összeakadt apámmal, házasság lett az ismeretségből, meg mi ketten, az öcsémmel. Felneveltek minket. Nem volt se jobb, se rosszabb sorsunk, mint a többi gyerekeknek. 1970 őszétől a Dunaújváros 1. számú postahivatalban dolgoztam, a távközlési osztályon. Akkoriban is előkerült időnként Juhász Jóska neve. Anyám nagy nosztalgiával gondolt a régi, szép időkre, a soha már vissza nem hozható fiatalságára. Szervesen hozzátartozott a visszaemlékezésekhez, Jóska személye is. A telefonközpontból (akkori munkahelyemről) egyik délután följajzva érkeztem haza. Elújságoltam anyámnak, hogy megtaláltam Jóska címét és telefonszámát a debreceni telefonkönyvben. Rég láttam szülőanyámat ennyire meglepődni! Néhány napig ízlelgette a gondolatot, hogy felhívjuk a régi, kedves ismerőst. Körülbelül egy hét után beadta a derekát. Áldását adta a meghökkentő tervemre. Egy kevésbé zsúfolt délután, éppen szolgálatban voltam, amikor nyélbe ütöttük a korábban megbeszélte telefonhívást, izgatott anyámmal. „Juhász József vagyok!” – mutatkozott be néhány csengetés után egy kellemes bariton, a telefon előfizetője. „Kérem, maradjon vonalban, kapcsolom a hívót!” – csicseregtem, gyakorlottan. Összekapcsoltam remegő kezekkel őket, néha bele – belehallgattam a beszélgetésbe, hogy minden rendben van-e az összeköttetéssel. „Koronczay Béláné vagyok, Dunaújvárosból!” Néma csend honolt a vonal túlsó végén. A légyzűmmögését is lehetett hallani a másik oldalon, a síri csöndben. „Esetleg, ha azt mondom, hogy Molnár Ducika Hajdúsámsonból, akkor már ismerősebben cseng a nevem?” – érdeklődött anyám, de akkor már szipogva folytatta a bemutatkozást. Több évtized feldolgozatlan fájdalom okozta a szünni nem akaró könnyezését.

„TE ATYAÚRISTEN! DUCIKA! TE JÓ ÉG! TUDJA, HOGY ÉVTIZEDEKIG KUTATTAM, KERESTEM MAGÁT, MINTHA A FÖLD NYELTE VOLNA EL, NEM BUKKANTAM A NYOMÁRA! Miután mindketten elmesélték nagyvonalakban az életüket, a legutolsó találkozás óta, megbeszéltek egy személyes összejövetelt, Debrecenben. Pár hónap múlva, a debreceni nagyállomáson egy csokor virággal várta Jóska anyámat. Vele volt Borika is, a felesége, 3 közös gyermekük anyja. Nagy szeretettel fogadták a kedves vendéget, aki több évtized után adott életjelet, magáról. Debrecenhez közeledve, már a vonaton anyukám automatikusan átváltott tiszántúli tájszólásra. Mindig hangoztatta, hogy ezt nem lehet elfelejteni! Olyan, mint a biciklizés. Egy – két napot vendégeskedett anyám, Jóska családjánál. Amikor a háziaszony a konyhában foglalatoskodott, a süteményt vette ki a sütőből, Jóska így suttogott anyámnak: „Ducika, ha én magát a háború után megtaláltam volna, másképpen alakult volna az életünk, ugye, tudja?” Édesanyám mindig is hitt az isteni gondviselésben. Szomorúan mosolygott, törölgette a szemét és így szólt: „Jóska, minden úgy jó, ahogyan azt a Teremtő elrendezte. Nincs mit tenni, el kell fogadnunk, hogy nekünk nem járt ezek szerint közös boldogság, csak a plátói szerelem!” Később nekem elárulta, hogy majdnem a szíve szakadt meg, amikor ezeket a mondatokat fogalmazta meg. Eljött a búcsú ideje, Molnár Ducika hazautazott. Akkor találkoztak személyesen utoljára! Kellemes emlék volt a debreceni útja, találkozása Jóskával, az ifjúságával, a soha be nem teljesülő szerelemmel.

Élete végéig hálás volt nekem, hogy összehoztam őket, annyi év után. Boldog voltam, hogy sikerült a nagy tervem. Egy gyermek az édesanyjának, ennél sokkal nagyobb horderejű „szívességet” is megtesz! Ugye, igazam van?

Ducika, drága jó Anyám! Jóska! Megérdemeltétek volna a közös, határtalan boldogságot!

Ugye, már egymásra találtatok abban a másik, számunkra ismeretlen dimenzióban?

Én még „ideát” vagyok, még nem tudok nektek segíteni!

Pappné Koronczay Zsuzsanna

Az életmentő láda

Édesapám, id. Paulheim Vilmos (1938-) elbeszélése alapján

Úgy emlékszem, ide Szigetújfalu közelébe 1944 novemberében érkezett meg a front. Hátul a jégveremben volt elvermelve a krumplink nagy része. Szalonna, füstölt húsunk már elfogyott. Zsírunk, zöldségünk, babunk, hagymánk állt csak rendelkezésre, ha megéheztünk. Féltünk az ideérkező fronttól. A front előtt még Paulheim Antal nagybátyám, aki később magyarosított Pál-ra, és egy Arató nevű ember jött hozzánk. Volt egy nagy, talán 80x120 cm-es vasalt ládánk, amibe beleraktak egy bödön zsírt, krumplit, meleg ruhát, aztán lezárták. Akkoriban a Barbaró ház (ma már Berki-re magyarosítva) felőli oldalon volt egy pince, ahová a krumpli kisebbik részét és a répát vermeltük el. A krumpli a hátsó, rövid oldalában volt, a bejárat felőli oldalon szedtük ki apránként a répát. Mellette egy fészker állt. A kerítés felől és azzal szemben nyitott, a másik két oldala bedeszkázott volt. Ebben a fészkerben kezdtek egy gödröt ásni a nagybátyám és az Arató nevű ember. Nekem szóltak, hogy senkinek nem mondhatom el, amit láttam, aztán el is küldtek az unokabátyámmal, Kóta Lajossal az udvarból.

Ahogy közeledett a front, magyar katonák jöttek Szigetcsép felől és minden házban megszálltak egy páran. Hozzánk is beköltöztek, a lovaikat a fészkerbe, az elásott láda fölé kötötték be. A lovak szépen betaposták, széttiporták a földet a láda fölött.

Mire az oroszok ideértek, már november vége volt. A németek a Duna másik oldalán, az Ercsi felőli oldalról védekeztek. A löszfal tetején, ahol az Eötvös kápolna áll, helyezkedett el a központjuk. A löszfal tetejéről lőtték az oroszokat, akik próbálkoztak a folyón való átkeléssel. A németek tüzérségi támadása során az udvarunkba csapódott egy robbanó szerkezet. Pont a szekerünkbe. Ripityára tört, csak egy löcs maradt meg belőle. Egy repeszdarab átszakította az istálló ajtaját. (Ezt a löcsöt és az istálló ajtaján a háromszög alakú repesz által szakított lyukat még én, ifj. PV is láttam.) Az istállóban akkor még volt egy tehenünk és egy üszőnk. Az üszőnek a háta felett repült el a repesz, mellette a tehenet eltalálta, átfúrta és a vályogfalban állt meg. A tehén a végét járta, ezért kényszerből le kellett vágni. A rokonság között szétosztottuk a friss húst, mert az orosz katonák elvették volna, ha megtudják. Másnap az oroszok élelem után kutatva az üszőt elvitték.

Ekkor elköltöztünk az Akácfa utca távolabbi végébe, Kóta Lajosékhöz. Utána az oroszok az egész falut kiköltöztették, mert december 6-án megkezdődött az áttörés Ercsibe. Taksonyba kellett télvíz idején gyalogolni. Szekerünk összetört a lövedéktől, egy szánkóra pakolt fel néhány apróságot édesanyám. Azt húztuk Taksonyig.

Mikor visszajöhettünk december végén a faluban csak a házak álltak, egy-kettő hiányzott csak, azok találatot kaptak és összedőltek, beszakadtak, lakhatatlanok voltak. A kerítés sehol sem volt meg. Az összes faanyagot, amit csak találtak, elvitték az orosz katonák, hogy a Dunán hidat, vagy tutajt tudjanak építeni. Keresztbe-kasul lehetett járkálni az egész faluban. Nem látszódott se út, se kert, se udvar, szét volt dűlva, tiporva minden. Először a nagybátyám házához, a hentesüzlethez (Diófa u. sarka) mentünk, de nekem szólt az édesanyám, hogy menjek az Akácfa utcai házhoz és nézzem meg, mi maradt, megtalálták-e a ládát és a krumplisvermet. A házak után tájékozódva hamar odaértem. A láda helye érintetlennek tűnt, a jégveremből minden krumpli elfogyott. A kitérőm után a nagybátyámnál találkoztunk, ahol örömmel közöltem: – Megvan a láda! Ebben a házban nem maradhattunk, mert nem volt olyan állapotban. Ismét a Kóta Lajosékhoz mentünk.

Néhány nap múlva, mikor rendbe hozták a házunkat, hazaköltöztünk. Mindenünket széthánytak, sok holminkat elvittek. A nagyszobánk meg lett kímélve, de másoknál ott is lovakat tartottak bent. Nálunk a nyári konyhában és az istállóban voltak lovak. A pincéből a répa jócskán elfogyott, de a túoldal sarkában a krumplit nem fedezték fel. Az elásott láda is előkerült, így volt zsírunk a főzéshez és néhány meleg ruha is akadt.

Akkoriban gyermekként nem tartottam annyira fontosnak ezt az apró történetet, annyi élmény történt velünk. Visszatekintve úgy vélem, a vasalt ládában az életünket mentették meg.

ifj. Paulheim Vilmos

Fegyverropogás és áldás közt

Apai nagyapám születéséről szól ez a történet. Nem tündérmese, de nekem kedves, mert ha ő nem lenne, én sem lennék.

Nagyapám édesapja, idősebb Podányi Tibor Érsekvadkerten született 1920-ban. A gimnáziumot Esztergomban, az egyetemet Sopronban bányamérnök szakon végezte el. Az egyetemi évek során ismerte meg Hantó Endrét, aki erdőmérnöknek tanult, szintén Sopronban. Egy kirándulás alkalmával Endre bemutatta neki húgát, a fiatal és bájos Hantó Magdolnát, akivel első látásra egymásba szerettek. Elhatározták, hogy az egyetem elvégzése után 1942 végén összeházasodnak. Mire az esküvőre sor került volna, a menyasszony nagymamája váratlanul meghalt, ezért azt el kellett halasztani egy évvel. Dédapám munkába állt a Rimamurányi Rt. rudabányai vasércbányájánál. Az esküvőt ezután 1943 decemberében tartották meg Sopronban.

Az esküvőt követően a fiatal pár Rudabányára költözött, ahol a bányamérnök lakásában rendezkedtek be, és megkezdték önálló életüket.

Eközben már javában tartott a második világháború.

Dédapámat eleinte nem hívták be katonának, mert abban az időben nagy szükség volt a bányák üzemeltetésére. Dédapám ezekben az években sokat ingázott az Észak-Magyarországon lévő rudabányai vasérc- és a Dunántúlon lévő eplényi mangánbánya között. A háború előrehaladtával, amikor már Magyarországot is fenyegette a front, a bányászok összetartó népét is behívták katonának, így a dédapám számára is megérkezett a behívó levél, amit két hónap múlva megsemmisítettek, mert a mangánbányáknak termelniük kellett.

Amikor 1944 végén a front elérte hazánkat is, dédapám úgy határozott, hogy a feleségét - aki abban az időben volt várandós nagyapámmal -, visszaköltözteti Sopronba, annak szüleihez, hogy biztonságban legyen a várandósság hátralévő idejében.

Amikor még nem volt front Magyarországon, egy német tisztet kellett elszállásolniuk a rudabányai mérnöklakásban. A költözéskor sok-sok láda várt útra készen. Dédapámnak ekkor hosszabb szakálla volt. A német tiszt búcsúzóul egy szójátékot mondott neki: Herr Christ mit drei Kist (Krisztus úr 3 ládával).

A soproni Hantó szülői ház a vasútvonal közelében állt. Biztonságban eljutott ide dédanyám, és úgy remélte, biztonságban várhatja tovább első gyermeke születését. Sajnos nem így történt. Az első bombatalálat 1944. december 6-án érte a házat, ekkor lakhatatlan lett, de ezt - azt meg lehetett menteni még belőle.

Várandós dédanyám és családja bemenekültek a közeli Isteni Megváltó Leányai zárdába, ahol anno fiatal lányként is tanult. A zárda szeretettel fogadta be őket és sok hasonlóan járt honfitársukat.

1945. márciusban a szövetségesek ismét Sopront bombázták, első sorban a vasutakat akarták megsemmisíteni. A bombázás a vasútvonal közelében álló házakra is kihatott, sok épület megsemmisült. Egy légitámadás alkalmával a légiriadó hallatára lemenekült a Hantó család a Kossuth Lajos utcai házuk pincéjébe, hogy ott várják ki a bombatámadás végét. A légitámadást sikeresen túléltek, ám amikor a pincéből felmentek, csak a házuk romjait találták.

1945. december végén, a Sopronkőhidán raboskodó Mindszenty József veszprémi püspököt átszállították Sopronba szintén ebbe a zárdába. Amikor a zárda kapujában megjelentek az oroszok, a Mindszentyt őrző két nyilas őr azonnal eltűnt. Az apácák kellő tisztelettel övezték a püspök urat. Mindszenty dohányzott abban az időben, és szerette szipkából szívni a dohányt. Űknagyanyám, visszament a házuk romjai közé, hogy ezt - azt összeszedjen a romok közül. Itt akadt rá egy régi szipkára is. A zárdába

visszatérve, audienciát kért a püspök úrtól, és átadta neki a díszdobozba csomagolt szipkát. Kötött mellényt is ajándékozott Mindszenthynek, aki azt nem fogadta el, mondván, hogy rá nehéz idők várnak, és nem szeretné magát elkényeztetni, de a szipkát elfogadta.

Amikor Mindszenty bíboros észrevette a várandós fiatalasszonyt a zárdában, így köszöntötte:

- Nyugodjon meg, nagyságos asszonyom, nem lesz semmi baj! – majd keresztet rajzolt a dédanyám hasára, amelyben ott növekedett nagyapám.
- Ne izguljon kedves! – mondta egy apáca is a fiatalasszonynak.
- Én... nem izgulok! - válaszolta a mindig humoros és szellemes dédanyám, Hantó Magdolna.

1945. április 16-án a zárda ebédlőjében született meg nagyapám, Podányi Tibor, géppuskák ropogása között, magán hordva Mindszenty püspök, a későbbi esztergomi bíboros hercegprímás áldását.

Podányi Panna

Kegyetlen sors

A háború szele az anyámmal elsodort minket Belgrádból falura, anyai nagyanyám házába.

Sokkal később tudtam meg, milyen keserves élete volt az én áldott, szeretetet sugárzó nagymamámnak, de az anyám sorsa sem volt virágos Itt született ebben a házban 1911-ben, tipikus falusi helyen, ahol a gyerekáldásból nem volt hiány. Legtöbb gyereket szolgálni küldték tanyákra, környező falvakba.

A házban volt egy szoba, nagyméretű, mert ott aludtak a szülők, és a gyerekek apraja nagyja.

A szabad kémény olyan helyiség volt, ahonnan fűtötték a kemencét, az előtte levő kisebb szobában főztek rakott tűzhelyen (sporhelten).

Egy ilyen házban lakott a nagycsaládos Süli János a feleségével és a gyerekeivel. Közöttük volt az anyám is.

Itt mindenkinek dolgozni kell, aki csak mozogni bír, ez volt a jelmondat. A kilenc és tíz éves kislányok már más keze lába voltak. A kocsmában hordták fel a bort a pincéből, a fiúk idősebbek lévén, tanyán szolgáltak, istállóban aludtak. Vera néni dolga a főzésben, takarításban, a két hold földcskéjük rendezésében, a jószág etetésében, a gyerekekre való mosásban, a hatalmas kert rendezésében ismétlődött nap, mint nap, na meg férjének kedvében kellett járnia, bármilyen fáradt volt. Telt, múlt az idő, a faluban semmi sem változott, csak a Süli házba költözött a bánat, és ott is ragadt.

A legfiatalabb, Etelka, aki tizenhat éves volt, elkezdett mind sűrűbben köhögni, fulladozni, amikor egy alkalommal véres lett a szája elé tartott keze.

Orvost hívtak, de tudták, mentség nem lesz. Orvosság TBC ellen abban az időben nem létezett. Etelka mind kevesebbet evett, annál többet köhögött, éjszaka izzadt, és hiába takarta be az anyja, akit annyának nevezett, hol fázott, hol vacogott, hol pokoli melegség öntötte el, de szemei olyan furcsán csillogtak.

Ágynak esett.

A faluban gyorsan terjed a hír. Jöttek látogatóba a szomszédok, akik, odamentek az ágyhoz, de nem hajoltak a betegen pihegő lány fölé, mert tudták, a tüdőbajt könnyen el lehet kapni. Amikor Vera néni kikísérte a vendégeket, azok szomorúan mondták, majd mindegyik ugyanazokat a mondatokat.

- Nyugodj meg Vera, ezen nem lehet segíteni. Tudod, az öcsém fia is így távozott közülünk, az Isten nyugosztalja. Ismerősre hivatkoztak, vigasztaló szónak szánva. Nem Vera asszony az egyetlen, akit ver a Sors keze.

Vigasz nem nyújt másnak a fájdalma, az ő szíve majd megszakadt. Tudta, eggyel kevesebben lesznek a családban, és ez fájt, és mind inkább fájt. Nem mosolygott, nem ment ki az utcára este tanyázni, csak nézte, hogy hervad el gyönyörű lánya, akin minden fiúnak megakadt a szeme, de Etelka csak Sándorral sétált a templomból hazafelé, kicsit a szülők előtt. Sándor mind ritkábban jött, és egy napon, Vera néni félrehívta.

- Fiam, ne gyere többet! Nagyon beteg a lány, és nem szeretném, ha te is ebbe a betegségbe esnél.

Sándor lehajtotta a fejét, köszönt illedelmesen és elment. Nem sok nap telt el Sándor látogatásától, amikor a már nagyobb cselédlányokat, és fiúkat hazarendelte az anyjuk, mert tudta, tüdőbeteg lányának órák sincsenek már hátra.

Megérkezvén előbb a lányok, majd a fiúk is, közösen körülállták a betegágyat. Csend uralkodott, mindenki igyekezett erősnek látszani, de valami a vérkeringésükben nehéz terhet cipelt, és a mellkasukba raktározta. Anyuka, törölgette a halálverejtéket lánya arcáról, és a már kiszáradt szeméből nem csorogtak könnyek, de a keze remegett.

Ekkor megszólalt Etelka.

- Anyja, adja ide a fejem alól a kispárnát.

Kérésének eleget téve, Etelka összeszedte összes erejét, csont, bőr volt a teste, arca nem ragyogott, ajka nem mosolygott, de úgy fogta kezében a párnát, mintha könny lenne. Jobbról balra „hajtogatta”, mint amikor a könyvet lapozza az ember, egyszer csak megállt a keze, a párnát fekvő helyzetbe tette, kissé felemelve, majd halkán, majdnem suttogva közölte a családtagok közül ki melyik évben fog meghalni.

Megdermedt a levegő a szobában, hiába sütött be az ablakon hét ágra a Nap. Egymásra néztek a testvérek. Nem akartak hinni a fülüknek. Anyuka csak nézett a lányára, és amikor felocsúdott, első kérdése az volt.

- Apádnak mé attá ilyen keveset lányom?

- Annya, így van mégírva.

Épp a következő kérdés lebegett már a levegőben, amikor Etelka egyet sóhajtott, és kilehelte lelkét.

Még álltak ott szótlantul, majd a lányok, akikre azt jósolta a húgai sokáig élnek, elkezdtek sírni, a magukba rogyott testvérekkel sírásuk betöltötte az egész házat.

János, az apa, érezte, odahaza baj van, a vasútról megindult hazafelé, mondván társainak, majd jövök, amikor jövök.

A siratóasszonyok már ott sírtak, jajgattak és imádkoztak, mire hazaért. Átölelte feleségét, nem szólt egy szót sem, csak kipottyantak a könnyei, és végiggördültek cserzett arcán.

Falusi temetése vagy lakodalma volt-e Etelkának?

Felöltöztették menyasszonynak. A fiúja vitte a Szent Mihály lova után a keresztre erősített fehér menyasszonyi csokrot. Rengetegen kísérték utolsó útjára Etelkát. Ki együtt érzett a családdal, kit a kíváncsiság hajtott, de a legtöbben őszinte részvétet éreztek irántuk. Indulás előtt a frissen sütött buktával és pálinkával kínálták azokat, akik részvétet jöttek nyilvánítani. A szobában nem fértek el még a közeli rokonok sem, mert abban az időben, mindenkinek legkevesebb hat, hét családja volt. Az udvarból indult a gyászmenet.

A szertartás és temetés után, a vidékieknek halotti tort készítettek. Halkan beszélgettek vacsora közben, majd a távol lakók felültek a kocsira, és elindultak a tanyára.

A Halál, Etelka jóslatához tartotta magát.

Elsőnek Jánosért állított be a kaszás. A vasúton dolgozott, mint fizikai munkás. Reggel mielőtt elmenet, még visszalépett, felesége szemébe nézve bajszán pödört egyet, magához vonta asszonyát, megveregette a fenekét, és huncut mosollyal mondta: „Ma estére meleg vacsora után gyorsan megveded az ágyat. Hallod, hékám?

- Mënnynë má kee, – és mosoly jelent meg az arcán.

Délután négy óra tájt egy kocsi állt meg a ház előtt. Hallatszott a kocsis hangja.

- Hóha, hó. Nyugodj mán!

Vera néni hallotta a kocsist, rajta kívül még több férfihangot is. Kiment az utcára. Volt mit látnia.

- Uram Isten! Mi történt? Gyere János, hívok rögtön orvost.

A férfiak levették kalapjukat, némán álltak a kocsinál.

- Fogadja őszinte részvétünket. Nem szenvedett. Pillanat alatt összeesett, és meghalt.

Bevitték a szobába, lefektették a földre, ezek után elmentek.

Ismét együtt volt a család, gyászba borulva

Vera néni megfogta párja kezét, patakzottak a könnyei, felsírt.

- Miért? Etelka, miért? Hittem is meg nem is neked, de az első beteljesedett. Apáddal találkozol, de a testvéreid, ne vidd el!

- Margit és Veronika, a legidősebbek, rossz hír hallatára hazarohantak, átölelték anyjuk vállát. Próbálták csitítani.

- Anya, ne vádolja Etelkát! Az ő sorsukat csak kiolvasta a könyvből. Nem ő írta.

- Mi lesz velünk, apátok nélkül? Miért hagyott itt engem?

- Nagyok vagyunk, keresünk, majd mindenki ad haza pénzt, ne féljen.

Nem hagyjuk magára. Vigasztalhatatlan asszonyt, aki úgy érezte, rászakadt az ég is, tartani kellett, hogy el tudja kísérni a sírig az urát.

Temetés, szertartás, halotti tor, mindenki elment, a családtagok, és a gyerekek is mentek a maguk dolgára.

Úgy érezte üres maradt a ház, pedig a legfiatalabb lánya még vele volt, mert csak a faluban vállalt alkalmi munkát. Amikor elment hazulról Giza, a legfiatalabb, Vera néni ahova csak nézett, mindenhol a párját és gyerekeit látta. Télen azon a helyen ült, melengette a hátát, a priccsen pihent, az asztalfőn evett. Amíg kicsik voltak a gyerekek, most is hallotta, ahogy mondja.

- Hékám, gyerünk a pallásra!

Olyankor hagyott csapot, papot, és ment utána, mert a suba várta őket.

Nem sok víz folyt le a Tiszán, és eljött Janika halálának éve. Decemberben jártak, és Janika makkegészségesen dolgozott egy tanyán. Karácsony napján hazaengedte a gazda. Mielőtt ment vissza, még fejet is mosott, mert ott a tisztálkodás nehezebben ment. Nem száradt meg a haja. Vera néni egyre hajtogatta.

- Të gyerek, ott van apád subarája, tëdd a fejedre, mer mëkfázó.

- Hunnan fáznék mëg? Egísz szép idő van.

Janika mire kiért a tanyára, már fájt a feje.

Pár nap múlva agyhártyagyulladásal hozta haza kocsival a gazda. Rajta sem lehetett segíteni.

A jóslat most is beteljesedett.

Alig tért magához egy kicsit Vera néni, temetés a temetést követte.

Péterke nyáron a Krivaja patakban fürdött a barátaival, lefeküdt a földre, elaludt. Amikor felébredt, alig tudott haza vánszorogni, Úgy vitte a feje, légszomja volt. Amint beért a házba, rögtön lefeküdt az ágyra.

Vera anyunak eszébe jutott. Ez az az év! Jaj! Neeeeee!

Jaj, neee! Neeeeee! Sikoltott a lelke.

- Kisfiam, légy erős! Rögton jön az orvos, és kapsz orvosságot. Vigyázok rád, drága gyermekem. Imádkozott. Vette a rózsafüzért, és áhítattal mondta az imát, de nem segített sem orvosság, sem az anyai könyörgés.

Péterkének elégett a gyertyája. Mennie kellett.

Ismét átélni a fájdalom mellett a szokásos virrasztást, siratóasszonyokat, kalácssüttetést, pap, gyászmenet, halotti tor.

Vera néni, amikor a még élő gyerekeivel maradt, maga elé nézve kérdezte, vagy inkább felajánlotta.

- Uram, ugye befejezted? Nem jól látta a lányom. Most már csak egy fiam maradt. Ne vedd el tőlem! Vigyél engem helyette!

Béla szép, deli legénnyé cseperedett. Nem csak ő, mindegyik Süli fiú és lány a falu szépe volt.

Elérkezett a nősülés ideje. Eljegyzett egy kedves, bájos lányt, amikor kitört a Második

Világháború. Bélát is besorozták katonának, akinek nem volt választása, honvédként mennie kellett a frontra.

Felszereléssel, katoná zubbonyba öltözve átölelte az anyját, és a fülébe súgta.

- Amíg Veronka él, és él, tudom, hogy élni fog, addig nyugodtan halok meg. Az első golyó engem talál szíven. Fogadd el anyám. Ez a sorsunk. A menyasszonyomnak ne szólj egy szót sem.

Eljött Bélának is az ideje. Elesett a háborúban, amiről értesítették az anyját. Ekkor levéllel fordult kérésével a hadtesthez. Hol van a fia eltemetve. A tábori lelkész választást kapta. Remegő kezekkel tartotta maga előtt a levelet, magába roskadva leült, maga elé nézett, a könnyei barázdát szántottak az arcára. Ezt volt a levélbe írva.

„Bánatos szívű édesanya!

Kérő levelét megkaptam. Igyekszem kérésének eleget tenni, és összetört szívét megvigasztalni, amennyire csak bírom.

Mindegyiküinktől kíván az Isten és a Haza is áldozatot. Egyiküinktől nagyobb, a másikunktól kisebb. Magától, megtört szívű Édesanya nagy áldozatot kívánt: a fiát, akiről azt hitte, hogy öregségének támasztója, kenyérekerecsője és vigasztalója lesz. Nem így történt! Az Isten, a mi gondviselő mennyei Atyánk, mert szerette, azért magához vette. De magát sem hagyta egyedül! Gondját viseli magának is az Isten! És az égből áldott lelkű jó fia vigyáz minden lépésére, örködik minden cselekedete felett, és Istenhez jutott megtisztult lelkével imádkozik, itt maradt, bánatos szívű Édesanyjáért.

Magának pedig szolgáljon vigasztalásul, hogy a fia Istennel kibékülve költözött el a földről. Az utolsó kenetszentséget felvette; általános feloldozásban

és pápai áldásban részesítettem. Így tehát készen, nem üres kézzel jelent meg az Isten előtt, hogy számot adjon az ő 22 életévééről. Én hiszem, hogy számára, mert jól élt itt a földön, könnyű volt.

Szeretett fia a Don parti Ostrogoski magyar hősi temetőbe pihen. Egyes sírba van eltemetve. Fejkeresztje keményfából készült. Hadisírnyilvántartási száma 2733.

Maga pedig bánatos szívű édesanya, leljen vigasztalást Krisztus ígéretében: „Nem halt meg. Csak alszik. Elmegyek és felébresztem!”

Lesújtottságában és összetörtségében imádkozik magáért:

Tábori posta 254/51. 1942.IX.18.

H. János

tábori lelkész”

Vera néni soha többé nem vetette le még odahaza sem a fekete kendőt. Minden vasárnap rendszeresen ment a templomba, imádkozott a szerettei lelki üdvösségéért.

Ő lett az én nagymamám.

Imádtam a vasárnap délelőttöket. Nagymamám szép asszony volt. Mindezek után amit átélt, egy ősz hajszála sem lett. Fekete haját kontyba fonta, hajtűvel megerősítette. Először a hófehér alsószoknyák jöttek, az után egy előgombos melltartónak is beillő fehér alsó ingblúz, ami még akkor is karcsú derekát kiemelte, Azután vette fel a fekete apró fehér pettyes bő szoknyát, majd a buggyos ujjú blúzt. Gyönyörű, selyem kötényt kötött maga elé, és ekkor kötötte be a fejét. Indulhattunk a templomba. Szeretettel mosolygott rám, sohasem mondta, legyen jó. Jó voltam, mert a templomban is őt kerestem a tömegben. Nem hozhattam rá szégyent.

Teltek, múltak az évek. Margit, a legidősebb férjhez ment. Öt gyereket hozott a világra. Szép családi életet élt a férjével, aki szabó mester volt, és nem akármilyen, hanem a legismertebb a faluban. A két legidősebb fiát is bevonta a szakmába, a másik kettő kereskedőnek tanult, a lánya gyorsan férjhez ment. Margitnak volt mit a tejbe aprítani ennyi gyerek mellett, nem igen érkezett az anyjával foglalkozni.

Veronika, édesanyám, a háború kitörése előtt a fővárosban, Belgrádban dolgozott zsidó családnál. Abban az időben az anyám nem sokáig élt a szüleivel, meg a többi falusi gyerek sem, mert amint felcseperedtek, a közvetítő talált a városban helyet, ahol dolgoztak már tizenévesen. Megismerkedett egy jóra való emberrel. Férjhez ment. Szült egy kislányt, engem. Apám elküldött minket falura, haza a nagymamámhoz, Kishegyesre, aminek akkor Krivaja volt a hivatalos neve, mert ő beállt az ellenállók közé. Kishegyes akkor

Magyarországhoz tartozott. Úgy vélte Jovo, az apám, ott nagyobb biztonságban lesz a családja.

Veronika, édesanyám, is megözvegyült, mert az apám elesett a háborúban. A legfiatalabb lány, az anyám és én, nagymamámmal laktunk abban a parasztházban, ahol a családtagok száma erősen megcsökkent.

dr. Radmila Markovity

Édesapám inasévei

A szünni nem akaró meleg nyári estéken, mikor még senki nem kívánt lefeküdni a családból, kis székekre kiültünk a ház előtti füves területre. Hallgattam a napi események megbeszélését, mi történt aznap a faluban, kinek mi lesz másnap az elvégzendő feladata. Én, mint gyerek csendben üldögéltem és vártam, hogy édesapám meséljen ifjúkori életéről, hogy mi történt felnőtté válása előtt. Többször kérleltem hát, mert nem volt igazán bőbeszédű, csak a lényegre összpontosította elbeszélését. Olykor téli estéken is vissza-visszatért emlékeire, szüleire, testvéreire, az otthon maradottak életére. Ő hamar kikerült a családból, de egymást így is szerették, ritka hazalátogatásai nagy melegséget jelentettek számára.

Ezen a csöndes estén nagy örömeinkre mesélni kezdett. Édesapám 1906. 06. 19-én született Polgáron. Szülei Ráduly József és Mezei Zsuzsanna ötödik gyermekeként. Három lánytestvére, egy fiútestvére után ő volt a legkisebb gyermek a családban. A család a Bödönháthoz két kilométerre lévő tanyán gazdálkodott, ebből tartotta fenn magát. Szülei nagy szeretetben nevelték őt és testvéreit. Mindenekelőtt az egymás iránti tisztelet, szorgalom és kötelesség volt a legfontosabb a számukra.

Mikor elérte a tizennegyedik életévét, szülei úgy gondolták, hogy már elérkezett az idő arra, hogy tanulnia kell, szakmát akartak adni a kezébe. Nagyon fontosnak látták, mire felnő, legyen önálló megélhetése. Abban az időben Polgáron élt egy igen neves kovácmester, Radics István, családjával együtt. Őt keresték fel kérésükkel, hogy fogadja fel fiukat inasnak, tanítsa ki a kovácmesterségre, nevelje és jutassa el tanulóját szakmájának legmagasabb fokáig, amire Radics úr igent mondott. A mester és a szülők megállapodtak a feltételekről, így került édesapám Polgárra tanulónak.

Inasévei alatt tanító mesterénél lakott, míg le nem tette vizsgáit. Évente csak a nagy ünnepekre mehetett haza, gyalog. Élelmet, szállást kapott és szigorú napi kötelezettségei voltak a szakmai tanuláson kívül. Nappal folyt az elméleti tanulás a folyamatos gyakorlással egybekötve. Mestere nagy tudású, lelkiismeretes és

következetes, segítőkész ember volt. Apám hálólhelye a tehenistálló sarkában egy kis fallal elkülönített helyen volt, berendezése egy dikó, melyen egy pokróc volt, egy kicsi asztalszerű, házilag készített bútor, benne egy fiókkal, rajta egy méceses, mely biztosította a világítást. Továbbá feje fölött egy kis polc, ahova szükség szerint tehetett használati tárgyakat, meleget pedig a barmok lehelete adott. Az állatok etetése, almozása, itatása teljes egészében az ő feladata volt. Hajnalban kelt, késő este feküdt le miután a műhely takarítását, szerszámok és egyéb eszközök helyükre rakását is elvégezte.

Tanító mesterének volt egy fia, aki idősebb volt apánál néhány évvel. Műszaki egyetemre járt, gépészmérnöknek készült. Minden évben vizsga után hazahozta könyveit és felvitték azokat a padlásra, amire más nem volt szüksége a következő tanévben. Édesapámat nagyon érdekelték a műszaki-szakmai könyvek, ezért engedélyt kért mesterétől, hogy lehozhassa a padlásról a könyveket és olvashassa azokat. Hosszú éjszakákon át, évekig tanult, más témájú könyveket is hajnalig olvasott. Elmondása szerint sokszor előfordult, hogy már virradt, a teheneket etetni kellett és a méceséből is kifogyott az olaj, mire észrevette, hogy átolvasta az éjszakát. Szívta magába az ismereteket boldogan.

Lassan leteltek az inasévek, apám minden lehetséges szakmai tudást megszerzett. A mester fegyelmezett, kifogástalan precíz munkát adott ki a kezéből és ugyanezt követelte meg tanulójától is. Apám segédlevelet kapott, tanonci szakon kitűnő minősítéssel, Radics István kovácmester polgári lakos igazolásával. Tehát így mesélte el édesapám inaséveinek történetét. Szakmáját kitűnő tudással, igényes munkájával bizonyította hosszú éveken át. Köszönöm neki tisztességét, szeretetét és mind azt, amit családja iránti tetteivel bizonyított!

Ráduly Katalin

Gyermekkorom emlékfoszlányai

Tündérbert

Még nem töltöttem be a negyedik életévet, amikor a szüleim úgy döntöttek, hogy Brassóba költözünk. A döntésük miatt fel sem merült bennem, de hozzájuk hasonlóan izgatott voltam én is, hiszen hetekig tervezgettek, intézkedtek, és a nővérem teljes jogú családtagként vett részt a nagy esemény előkészítésében. Én rendszerint az ő ölében ültem, és kissé sértődötten bele is aludtam a beszélgetésbe. Aztán eljött a nagy nap. Ismeretlen emberek nyüzsögtek a lakásban, szétszedték a bútorokat, és sorra lecipeltek mindent, ami mozgatható volt. Amikor egyedül maradtam rohangálni kezdtem, majd

nevettem, sikítóztam, mint még soha, élveztem ahogy az üres lakásban visszahangzott a hangom. Épp meguntam a játékot, amikor Édesanyám rontott be az ajtón. Mi történt, kérdezte, bántott valaki? Nem tudtam elmagyarázni, ezért hangosan sikítottam, majd nevetve kérdeztem, hallod milyen szép? Anya felnevetett. Azt hiszem, ő volt az egyetlen, aki mindent azonnal értett. Aztán leguggolt mellém, magához ölelt, és azt mondta: tudom, hogy nagyon unatkozol, nem élvezed ezt a nagy felfordulást. Senki sem tud ma játszani Veled. Tudod mit? Akarsz az Üveges bácsival kimenni a telekre? Ma van egy kis ideje. Szívesen elvisz magával, aztán ha megjöttök, már indulunk is. A Tündérkertbe? Ujjongtam. Biciklivel? Megyek! Siessünk, nehogy itt hagyjon! Megfogtam Anyukám kezét leszaladtunk a lépcsőn ki az udvarra, ahol az öreg bácsi, aki a ház földszintjén, az utcára nyíló kis üzletben ablakokat üvegezett. Amikor éppen nem volt dolga, mesélt nekem az ő tündérkertjéről, ahol a feleségével együtt gondozták a gyönyörű tündéreket, akik olyan félnépek voltak, hogy ha idegen lépett be a kertbe, azon nyomban rózsává váltak, de aki érezte az illatot, az tudta, hogy egyszer megmutatják majd valódi arcukat is. Ha megkedvelnek valakit, mondta Üveges bácsi, azt mindig megajándékozzák egy-egy illatos rózsaszirmmal. Végre felülhettem a kerékpár gyerekülésére, Üveges bácsi váltott még néhány szót az Apukámmal, és elindultunk. Az útra nem emlékszem, csak arra, hogy nem kérdezősködhettem tovább, mert olyan gyorsan száguldott velünk a kerékpár, hogy szinte pillanatok alatt megérkeztünk. Üveges bácsi fékezett, a kerékpár megállt, engem is kiemelt a bácsi a gyerekülésből, aztán mintha a semmiből jött volna, megpillantottam egy ke-rekarcú, kedves mosolyú, őszülő hajú nénit, aki úgy megszorogott csupa szeretetből, hogy alig tudtam kipréselni magamból egy hangos köszönést és a nevemet. Na, jöjjél Tündérmém, szólt a néni, ülj le ide az árnyékos szaletlibe, tüstént hozok friss pogácsát, tejeskávét, aztán később beszélgetünk. Már alig vártam, hogy ez a vén Üvegesem elhozzon ide a mi tündérkertünkbe. A néni elsietett, aztán amikor visszatért egy hatalmas tálcával, rajta: minden finomsággal. Nem kérdeztem semmit, nekiláttam a finom uzsonnának. Uzsonna után a nénival megnéztük a nagy virágoskertet, a gyümölcsfákat, játszottam a fehér cicával, de tündért egyet sem láttam. Mielőtt hazaindultunk volna Üveges bácsi azt mondta, hogy most megyünk és megnézzük a tündéreket, és mosolyogva a kert végébe vezetett. A magas fakerítés kapuját kinyitotta, és... egy hatalmas kertben találtuk magunkat: rózsakertben. Ilyen szépet sohasem láttam eddig. Ez volt Üveges bácsi Tündérkertje. Meséltek arról, hogy nekik nincsenek gyermekeik, sem unokáik. A kert a mindenük. Mindenképpen azt akarták, hogy lássam a rózsákat mielőtt elköltözünk. Kaptam tőlük almát, körtét, mindenféle finomságot útravalónak, és emlékül egy maroknyi

rózsaszirmot egy hófehér vászonzacskóban, hogy őrizze a rózsák illatát. Én így őriztem meg ezt a történetet az emlékezetemben.

* * * * *

Brassóba költözünk

Amikor Üveges bácsi kerékpárja megállt a ház előtt, már minden holmink a teherautón volt. Anyuka, Apuka és a nővérem, Marika már csak rám vártak. Apuka felsegített minket a teherautóra, és mi elhelyezkedtünk a kényelmes kuckóban, amit párnákból, paplanokból alakítottak ki a szüleim, hogy kényelmesen és biztonságosan utazzunk. Apuka beült a sofőr mellé, és már indultunk is a várhatóan hosszú útra. Az indulásra még emlékszem, arra is, hogy féltem egy kicsit, de hamar elaludtam és csak egyszer ébredtem fel. Már sötét volt és éppen állt a teherautó. Az út mindkét oldalán almafák sorakoztak, ami nagyon tetszett. Valamiért azt gondoltam, hogy ismét a Tündérbertben vagyok. Nem emlékszem az érkezésre, arra sem, hogy mikor kerültem ágyba. Az első napok egyszerűen kihulltak az emlékezetemből. Az első emlékem már a születésnapomhoz fűződik és az örömhöz, hogy közben megérkezett Nagymama is, és szidta Anyukámat amiért elfogadta azt a nyomorúságos lakást, pedig összkomfortos lakást ígértek Apukámnak. Nagyon nehezen illeszkedtem be a szomszédok, a sok gyerek világába, hiszen egy szót sem értettem abból, amit beszéltek, ráadásul hadarva, hangosan, vagyis románul. Amikor először kimerészkedtem a lakásból, a gyerekek körülvettek. Én nem tudtam mit akarnak tőlem, ezért sírva fakadtam. Kinevettek és kiszaladtak az udvarra. Nem voltam bátor, de most valamiért mégis kimentem az udvarra és néztem, ahogy játszottak. Az egyik gyerek, aki már hívott engem is játszani, odalépett hozzám, magára mutatott és megszólalt: „Eu Nelu. Eu Nelu”, s hirtelen megértettem, hogy mit mondott: „én Nelu”, vagyis bemutatkozott. A többiek sorban odajöttek hozzám, és megmondták a nevüket. Aztán én következtem: mosolyogva magamra mutattam, és én is bemutatkoztam: „Eu Aniko”. Mindenki boldogan ismételte a nevem, aztán Nelu folytatta a játékot: „Eu Nelu”, aztán rám mutatott: „Tu Aniko”, azaz: Te Aniko. Most már megértettem és folytattam: „Tu Nelu”. Egész délután ezt játszottuk: mindenki bemutatkozott mindenkinek. És neveltünk boldogan, alig akartuk abbahagyni. Amikor Anyukám behívott vacsorára, elújságotam, hogy tudok románul, és a család minden tagjának végig kellett játszania velem a bemutatkozást. Ez volt életem első élménye a nyelvtanulásról. Hamarosan megtanultam románul, aztán szászul is, mert az új lakásunk környékén sok szász gyermek lakott. Később az iskolában németet és oroszot tanultam, később latint és 12 éves koromban elkezdtem angolul tanulni.

Azóta is a nyelvek bővületében élek, és soha nem éreztem kellemetlennek, ha valaki más nyelven beszélt hozzám. Inkább igyekeztem egy közös nyelvet találni, hogy elmondhassuk egymásnak a gondolatainkat. A történetet azért mesélem el, mert aki megtanul egy nyelvet, nem fogja sem lenézni, sem gyűlölni azokat, akik azt a nyelvet beszélik.

Reményiné Maricza Adrienn Anna

Homokszemek

Mottó:

„Időnként úgy érezhetjük magunkat, mint egy pörgő falevél, melyet a szél a piszkos utcán sodor, úgy érezhetjük magunkat, mint egy homokszem, mely megrekedt valahol.

De senki nem mondta, hogy az élet nyugodt és rendezett dolog - nem az. Az ember nem tépett falevél és nem is homokszem: kisebb-nagyobb mértékben megtervezheti az útirányát és követheti is.”

Hát itt van.

Megint itt van láthatatlan koronával fején a vírus.

A rettegett második hullám - és benne én, a veszélyeztetett.

A konok esőzuhogásban napok óta azzal kelek-fekszem, hogy legjobb, ha megadom magam, hagyom, hogy sodorjon a szél, fújjon, ha kell, mint porszemet, végzetem felé.

Úgy hajtom álomra fejemet most is, hogy talán reggel már föl sem ébredek.

És ebben a túlvilági sötétségben, hálószobám ablakán átszűrődve énekszó hallik.

Mezítláb lépek ki az erkélyre, hogy lássam, képzelődök-e.

De nem. Egy fiúalakot látok, fehér kapucnis anorákban.

Tempósan gyalogol. Nem lassan, de nem is túl gyorsan, a füleséből diktált dallam ütemére.

Teli tüdőből énekel, nem törődve esővel, széllel, éji sötétséggel.

Mint egy látomás, olyan. Ahogy távolodik, a dal is egyre halkul, végül eltűnik egészen.

Attól a naptól fogva azon kapom magam, hogy reggelente másként ébredek.

Félálomban ott gomolyog körülöttem ez az egész, a szorongások, a lidércként imbolygó árnyak.

Ingoványon lépkedek, hínár húzza lábaim. De zombékról zombékra lépve már közeleg a túlsó part.

Telefon csöngése, mint láthatatlan pókfonál húz ki az álomból.

Elsőszülött lányom az, a Háromgyerekű.

- Ugye, nem mászkálsz el most sehova, anya? Vigyázz magadra! Maradj otthon!

A másik két lányom is felváltva hívogat.

Milyen furcsa! Eddig fordítva volt... én aggódtam értük, ők meg nyafogtak: jajanya' nem vagyunk már gyerekek... Most meg úgy érzem magam, hogy én vagyok az. A kisgyerek. A szerepek felcserélődtek.

Aztán megjön a Mikulás is, az első hullám idején, márciusban.

Előbb a Bumfordi, később a Nyápic vejem csönget maszkban, jókora szatyrokat rakva az ajtóm elé.

Megtudom tőlük, hogy van benne csoki is.

Megtudom róluk, hogy van humoruk, mert virgácsot majd inkább máskor hoznak.

Jaj, ne! Hát meddig tart még ez az örület?

Az egyik pakkból frissen sült cipó is előkerül. Ránézésre tudom, ki sütötte... Az én Háromgyerekűm hangyaként hordta haza a lisztet a járvány kitörésekor. Állítólag el is fogyott mind a 25 kiló a karantén idején. Kovászos kenyerek, vajjas kiflik, bukták, piték, zsömlék hada tudatta a családdal, hogy az anyjuk nem is home officeban dolgozó ügyintéző, hanem mesterpék.

A tanév végére számomra az is kiderült, hogy ez a lány igazából varázsló.

Másként nem lehet, hiszen máig érthetetlen az az őserő, amivel csodával határos módon működtetni tudta ezt az egészszet. Kora reggel már főtt az ebéd, mormogott a mosógép, hogy mire elindul az online oktatás, ott legyen diszlexiás kislány mellett. Matekpéldákon küszködjék át magukat, barkácsoljanak, memoritereket gyömszölgjön a kobakjába, szétszórt figyelmét söpörje egy kupacba, hogy a végén elmondhassák: Mirkó bizonyítványa nyomokban négyes-ötösöket is tartalmaz.

Megtudtam tehát, hogy a lányom a tanításhoz is ért.

És még mi mindenhez! Mert volt világosító, vágó, asszisztens is, ha a média szakos Hannának hátterezni kellett egy-egy kisfilmes feladathoz. Aztán porondmester is, aki még egy kis kitarásra ösztönzi a számítógépét nyaggató egyetemistát, és diszpécser, hogy koordinálja az éjjeli munkája miatt nappal alvó férjura napirendjét a többiekével.

Azt már végképp nem értem, hogy lehet mindeközben konferenciabeszélgetésen részt venni, távmunkában topon lenni, ép ésszel átgázolni ezen az örületen.

Örület, hogy Németországból is egyre jönnek a rossz hírek. Hiába az anyagi jólét, a vírus nem válogat.

Kint élő zenész lányom és lengyel férje - aki szintén zenész -, most nagyon is egy nyelven beszélnek.

Hogy mossak kezét, hordjak maszkot - kapok tőlük egy kottafejeset, postán érkezik. A másfél méteres távolságtartás most bőven megvan. Hatszáz kilométer...

De megtudom róluk, hogy online tanítanak, és néhány elmaradt koncertjüket is így tudták megtartani. Büszkén forgatom a kezemben a német nyelvű újságot, aminek hasábjain ott van a fotó az első templomi szereplésről, amit kórusukkal élőben tarthattak, a járvány két hulláma között.

Véletlenül tudom meg, hogy ez az én csellista Középsőm évek óta kisebb összegekkel segíti a testvéreit. Most mentegetőzik, hogy egy darabig nem tud pénzt küldeni.

Véletlenül tudom meg, hogy Tomasz, a férj gyengélkedik, így hajnalonta és este is az én félős lányom fut a kutyával. A kutya egy nap megsérül, dupla bánat.

Aztán kiderül, hogy eltolódnak ott is a kisebb műtétek, beavatkozások. A babaprojekt megint borulni látszik. Félttem a lányomat, mert nem tudok mellette lenni, hogy vigasztaljam.

De ő erősebb, mint hittem.

A hitébe kapaszkodik, mely a veszélyhelyzetben egyre mélyül. Csodálom érte.

Ott, a messzi távolban, idegenek között a magas hegyek vigyázzák lépteit a kanyargós utakon.

Talán az Isten is...

Eddig - ő mondta - minden küzdelmében vele volt.

Próbatételek.

Most épp a legkisebb lány, Lotti életében.

Már volt egy komoly küzdelem a trombózással, az első terhessége alatt. A szülés sem ment simán.

De megérte! A kicsi fiú, Marcika most lett óvodás. Okos, örökmozgó, cserfes kis manó.

Tőle tudtuk meg első kézből, hogy kis testvért várnak.

Belesápadtam a szorongásba.

Pont most?

Éppen a rettenet idején?

De rájuk néztem, a boldog szülőpárra és tudtam, hogy végigcsinálják.

Ezt a nehéz utat, amit választottak.

Mert a szeretet mindent legyőz.

És mert az én konok gyerekem, ez a legkisebb királylány, amit tervez, véghez is viszi.

Most tudtam meg, hogy a második trimeszterben még a könyvelői tanfolyamba is belevágott...

Mire a gyesek letelik, be is fejezi. Muszáj több lábon állni ebben a világban. Magamról is megtudtam néhány dolgot. Tanulnom kellett ezt a karanténésdít.

Az elengedést például, amit szeretett férjem halála óta már hetedik éve próbálgatok.

Most lassan mindent el kell, hogy engedjek, ami eddig maga volt az élet.

A túrák, az utazgatás, a népdalkör, a színházbérlet.

A nyugdíjasként is végzett örömteli munkám egykori óvodámban.

A jó érzés, hogy megbecsülnek, jó vagyok még valamire, hasznos lehetek.

Hogy ha hívnak, segíthetek a gyerekeimnek.

Hogy bármikor, bármelyik unokámat láthatom.

Most majd megint online büszkélkedhetek velük.

Könnyek gyűlnek a szemembe, mint mikor megtudtam, hogy Hanna kisfilmje rangos díjat kapott.

Zsoma rejtőzködő. Nem is dicsekedett vele, hogy megszerezte a jogsiját.

Az is kiderült róla, hogy szorgalmas. Mi másért kapta volna meg másodévesként a tandíjmentességet?

Megható pillanatok sokaságát őrzöm róluk, az én csodálatos családomról.

A virtuális tortát például, a születésnapomon... Futár hozta a virágcsokrot, „Lányaidtól” felirattal.

Amikor szívszakadva vártam, hogy az unokáim a szívecskés ablakukból integessenek.

Meg amikor ők álltak ugyanígy az én ablakom előtt.

Örök emlékként itt élnek bennem az erkélyről leengedett kosárcák.

A szeretetkalács, meg a húsvéti sonka.

Aztán az első offline, boldog találkozás. Micsoda meglepetés volt a lakásuk!

Kiderült róluk - amit eddig is tudtam -, hogy milyen jó testvérek.

A fiúk összébbr húzódtak, hogy Hannának lehessen végre külön szobája.

Parányi panelkuckó, de ők maguk festették ki, még hozzá profi festők módjára.

Bodzaszínű a fal. Rajta ügyes kézzel pingált jókora japán kriksz-kraksz. Azt jelenti: álom.

Mert az a nagy álom. Eljutni Japánba egyszer.

Nézem őket meghatottan, és arra gondolok, hogy ezek a gyerekek tudnak valamit. Tudják, miként lehet szebbé tenni a Teremtés nekünk adatott kicsiny zugát.

Bizony, sokszor mégis nehéz szembenézni a kihívásokkal.

Kedvet csiholni a hétköznaphoz: komoly erőfeszítés.

De most megtudtam a családomról, hogy képesek rá.

Még nincs vége a megpróbáltatásoknak. Lángokban a Kilimandzsáró, és özönvizet dajkál az eső.

A tél is közelít, zord idők lesznek. Január a leghidegebb hónap, de az új évet hozza.

És akkor én kitárom majd az ablakom, állok a jégvirágok között, és énekelni kezdek.

Mert a sötétség alvilági birodalmából, vírusok vírusán, földnek rengésén és szökőáron át egy lenge lélek érkezik majd e földi világba. Egy kicsi lány. Kamilla lesz a neve.

Richter Anikó

Hólepte történetek

Eljött a tél, de hisz minden évben itt van, mégis ez az az évszak, amire legjobban rácsodálkozik az ember. Ha évekig alig van hó, hiányolja. Ha meg van, és fújja-kavarja a szél, pustol, ráül a házak tetejére, lenyomja a füstöt a kéménybe, ledönti az ócska léckerítést, eltakarja az utakat felszabdáló kátyúkat, már el is felejtí, mennyire vágyakozott a fehér karácsony után.

Kicsit késve megjött a hó, de hol a felhőtlen boldogság?

A gyerek örül a szánkózásnak, vígan dobálja a hógolyót, építi a hóembert, kutya lohol a nyomában és néha lehemperedik a gátoldalon.

A felnőttek, akik merészen lesiklanak a meredek hegyoldalon, márkás vízhatlan ruhában, és sort állnak a felvonónál, a forró teás büfénél, azoknak is csupa öröm, vagy majdnem az. Persze előfordul, hogy mire eljutnak egy szízésre alkalmas helyre, már beteltek a parkolók, és ki lehetne tenni – néhol ki is teszik – a „megtelt” táblát. Bosszúság.

Otthon a járdát söpörni kell, naponta akár többször is, nehogy véletlenül pont a mi házunk előtt essen hanyatt valaki.

Az utcán parkoló gépkocsiról le kell vakarni a jeget, letakarítani a ráreccsent havat, és mire tiszta lesz, kiderül, nem indul.

Fűteni kell, s a kényelmes gáz-meg központi fűtés mellett nagyon sok helyen hamut kell szedni, gyújtóst aprítani, a kamrából behozni minden nap a fát, néhol a szenet. S számolgatni, kitart-e tavaszig.

A télről mindenkinek van élménye, története, vidám vagy kevésbé az.

Szeretem a telet, mindennek ellenére, vagy lehet, hogy pont ezekért.

Ahogy Amálka néni - apai ágról nagynénénk - mondogatta a télről:

- Nagyon szép, nagyon hangulatos, de lesznek még itt bajok emiatt – s meleg berliner kendőbe bugyolálva ült az ablakban egy kényelmes fotelben, és nézte a havas utcát, a bukdácsoló embereket, megfaroló kocsikat. S várta, hogy valaki rányissa az ajtót, akit aztán picike csészébe leszűrt illatos teával kínált, s féltve őrizgetett dán aprósüteménnyel kínált meg, amit gyönyörű kézzel festett bádogdoboz rejtegetett.

Karácsony első napján – amíg élt – meglátogattuk, fél kiló szaloncukorral, mandarinnal, és madártejet is vittünk, mert szerette. Mi meg a történeteit. Amikor leült mindenki, kisszékre, hokedlire, szőnyegre, Amálka néni összeütötte picike tenyerét, s így szólt:

- Először elmesélem, hogy s mint volt, amikor a bátyám hazatért.

Sokszor meghallgattuk, sőt fel is vettük magnóra, ahogy elmesélte, könnyű most felidézni a szavait, s ez is öröklődik majd nemzedékről nemzedékre, mint a veretes íróasztal, a vörös bársonyba kötött fényképalbum és a kézzel írt szakácskönyv, ami őrzi a legjobb, kipróbált családi recepteket az 1800-as évek elejétől kezdve.

- Pali bátyám négy évet töltött a távoli Szibériában, nem önszántából.

Amikor elindulhattak hazafelé, ő is benne volt a második szakaszban, rongyos ruhában, a bakancs talpát már csak dróttal lehetett megreparálni, s fél kiló komiszkenyér volt a hónuk alatt, ami persze csonttá fagyott. Sokan ott maradtak az út szélén, feladták. Ő bizony nem! – S ennél a mondatnál mindig végighordozta rajtunk a tekintetét. - Volt, amikor befogadták jó emberek, s egy-két napig pihenhetett az istállóban, kapott egy tányérnyi meleg levest, káposztából főzték, meg tettek bele céklát is. A fagyos krumpli, marharépa is kincs volt.

Amikor végre rengeteg viszontagság után hazatért, szó szerint csak a kutya ismerte fel.

A derék eb farkcsóválva rohant a sovány, beesett arcú, borostás férfi felé, akinek a felesége percekig támaszkodott az ajtófélfához. Aztán sírva odaszaladt, és ráborult az oly sokáig nélkülözött már nem is olyan erős férfivállakra.

Lehetett aztán bármilyen nagy a tél, a frontot és hadifogságot megjárt férfi kiskabátban ment dolgozni, s vígan fittyet hányt az északi szélnek.

Fütyörészve seperte a havat, s ha megkérdezte valamely tájékozatlan ember, hogy ugyan nem fázik-e, csak legyintett:

- Nem zegernye ez, csak egy kis lanyha – ez volt a válasza.

Mert ez az évszak is kinek ilyen, kinek olyan.

Addig kell kérdezni, amíg van kit. Addig kell meghallgatni a régi meséket, családi visszaemlékezéseket, amíg van, aki elmondja.

92 éves nagybátyám úgy eleveníti fel azt a 80 évvel ezelőtti hideg januári napot, olyan élethűen, mintha tegnap történt volna:

- Az én öcsém bizony időnek előtte jött a világra. Kedvesapám pont a városban időzött, a jegyzőnél volt halaszthatatlan dolga. Hamis pénzzel fizették ki a vásárban, két szép disznó ment így pocsékba még Mihály napkor. Aztán elfogták a bandát a másik megyében, ezért kellett bemennie a városba, aláírni a papírokat. Két ló húzta a szánt, az egyik hányta-vetette magát, nyakán kis harang csilingelt. Nagyon szerettem volna vele menni, de azt mondta, nem lehet meg férfi nélkül a tanya. Erre olyan büszkeség fogott el, már nem is bántam, hogy nem visz magával. Kedvesanyám egyedül maradt a tanyán, viselősen, egy vékonyka kisfiú segítségére bízva. Nem is lett volna baj, de fejés közben érezte, hogy bár még nem lenne itt az ideje, de a gyerek születni készülődik. Átvánszorgott az udvaron, a hó két oldalt félembenyire felpócolva, csak középujt volt elgányolva egy kis ösvény. Én meg támogattam, és a szívem meg riadót vert, ha leesik az első hó, bizony még mindig érzem azt a fura ijedtséget, mélyen ott belül.

A tisztaszobába ment, és ráheveredett a szépen vetett ágyra, a dúsan hímzett párnákat csak úgy lesöpörte a földre. Ez jobban megijesztett, mint halk nyög-décselése. Azokat móríngba kapta, volt, amelyiket még öreganyám varrta, nekem hozzá se lehetett nyúlni.

Aztán mikor kicsinység megkönnyebbült, rám szólt, öltözzek fel jól, menjek át a szomszéd tanyába, szóljak Lenke néninek, jöjjön. Mondjam meg neki, hogy sürgős, mert eljött az ideje, ő már tudni fogja, mit kell hozni. Azt én is hallottam, hogy sokszor még a városi asszonyok is küldtek érte kocsit, mert jó bába hírében állt, engem is ő segélt erre a világra.

Elindultam, alighogy kiléptem a kiskapun, rögtön belevert a feltámadó szél a hóba, csak úgy nyekkentem. Máig nem tudom, hogy vergődtem át a szomszédba, mert jó időben nem volt messze, de úgy, hogy két-három lépés után erre-arra görögtem, néha azt se tudtam, hol van az ösvény eleje, végtelennek tűnt.

Még szerencse, hogy hallottam a kuvasz ugatását, hej, de szép jószág volt, Hattyúnak hívták, őrizte ám a portát veszettül, így tudtam, merre menjek, mert a szemem se tudtam kinyitni. A nagy zajra kijött a nagyapó, az öreg juhász volt egész életében, aztán mikor letette a tisztséget, ideköltözött a fiáékhoz kosztra-kvartélyra. Abban az időben így volt ez rendjén. Kiderült rögvést, nincs asszony a házban, és senki más, csak Csató bácsi. A könny

ráfagyott az arcomra, amíg elnyökögtem, miért is jöttem. Az öreg meg befordult a házba, és már rajt is volt a bunda, kucsma, kezében a pásztorbot.

Elég sok idő eltelt, mire így kettecsként visszavergődtettük magunkat mihozzánk, bizony édesanyám már elalélva feküdt keresztben az ágyon.

Az öreg meg kiment a konyhába, alaposan lesikálta kezét forró vízben – a sparhelt sarkára húzva mindig ott volt egy nagy fazék víz -, aztán mondta, hogy maradjak kint.

Hallottam, ahogy anyámnak dörmögi, hogy ne nyugtalankodjék, sok kis báránka születésénél segédkezett már, ez se lehet nehezebb. Én meg kínomban az összes kukoricacsutkát feltüzeltem, majd szétvetette a hőség a platnit. Ki is mentem a kamrába, hogy hozzak tüzelőt, meg gyermeki ésszel, amit gondoltam, összeszedtem. Tiszta rongyokat, törölőket.

Meg is lett rendjén a fiúcska, az öcsém, olyan cseppecske, hogy elfért az öreg kérges tenyerében. Amikor behívott, vittem magammal a szép fehér kendőket, az öreg megdicsért, s megtörölgette azt a parányi kis gyermeket. Bebugyolálta a birkabőr bundájába, úgy rakta a kemence sutba. Anyám meg odaintett magához, és azt suttogta, hogy vigyázzak Istvánkára, mert, hogy az lett a neve. Na, volt ám riadalom meg csodálkozás, mikor apánk megjött, és megtudta a nagy újságot.

Sok időbe telt, míg édesanyánk felépült, de rendbe jött szépen. Öt fiút szült még, így lettünk heten. Mindegyik öcsémet szerettem, de meg kell, hogy valljam, ő volt a legkedvesebb a szívemnek. Úgy éreztem, én is tettem valamit, hogy épségben megláthassa ezt a szép világot. Vigyáztam-féltettem is mindig, irányítottam, ahogy a tehetségemből telt. Feri bácsi félre fordult, gondolatban bejárta az utat, ahogy szembeszállt a hideggel, köddel, téli viharral, hogy segítséget hozzon.

Szeretem a telet. Egy pulóverrel többet veszek fel, meg sálat, sapkát. Sétálok ki a határba, nekifeszülök a szélnek, a gallyak meghajolnak, szemembe könnyet sajtol a hideg, messziről füttyent a kis piros vonat. Zegernye van.

Ropog csizmám alatt a hó. Az a néhány centis.

Salánki Anikó

Nagyapu az 1956-os forradalom idején

Az egyik nagypapám – anyukám édesapja – idén januárban hunyt el, váratlanul. A világjárvány miatt sajnos nem látogathattuk, nem búcsúzhattunk el tőle. Emléke előtt szeretnék tisztelegni ezzel az írásommal és hálát adok közben azért, hogy még életében sokat beszélgettem vele, hallgathattam fiatalkorának történeteit. Többször vissza-visszatérő történet volt például az 1956-os forradalom és szabadságharcban látott és hallott események, melyek óriási hatással voltak rá és irányt adtak életének.

15 éves elsős gimnazista volt 1956-ban. Budapesten lakott az Újlipótvárosban, a belvárosi harcoktól messzebb. Azt mesélte, hogy október 23-án éppen a leckéjét írta, készült a másnapi matek dolgozatra. Hallotta a házbeli szomszédoktól, hogy a belvárosban nagy tömeg gyűlt össze. Mondták, hogy nagy baj van és valószínűleg másnap nem lesz tanítás egyik iskolában sem. Nagyapu örült, hogy elmarad a matek dolgozat, és valóban így is lett. Az iskola bezárt és csak januárban folytatódott a tanítás. Mindenki tudta, hogy a belvárosba nem szabad bemenni, mert veszélyes. Később tudta meg, hogy október 25-én, a Kossuth téren összegyűlt tömegbe beelöltek. A felnőttek hozták a hírt, hogy fegyveres harc van a belvárosban, mert az orosz hadsereg is beavatkozott.

Pár nap múlva október 28-29-én megváltozott a rádió és a Szabad Kossuth Rádió mondta a híreket. Ekkor hallották, hogy a harcok átmenetileg megszűntek. Nagyapu elhatározta a barátaival, hogy bemennek a városba. Anyukájának nem szólt, - hiszen nem engedte volna el – titokban szöktek el. Közlekedés nem volt, így teherautóra felkapaszkodva utaztak be, lengették a lyukas nemzeti zászlókat. Ekkor látta meg, milyen a forradalmi hangulat. Bent a belvárosban, az egész körúton borzalmas pusztítást tapasztalt. Szétlőtt házak, leszakadt emeletek, halottak a földön: magyar forradalmárok és orosz katonák. A forradalmárok és a magyar hadsereg katonái, akik átálltak a forradalmárok mellé, a magyar tankokból lengették a zászlót. Látta, hogy ledöntögették a vörös csillagokat is. Naponta beutazott, mert kíváncsi volt erre a forradalmi hangulatra. Ám azt is hozzátette nagyapu mindig, hogy látta a forradalom árnyoldalát is: az ávósokat üldöző és felkoncoló népharagot, a romhalmazzá lőtt épületeket a körúton, az orosz katonákat szétlőtt harckocsikkal, a földön fekvő halott katonákat, a szabadságharcosok halottait nemzeti karszalaggal, a Köztársaság téri ostrom nyomait.

November 4-én bejöttek másodszer az oroszok, de akkor már nagy erővel. Ő akkor a Pozsonyi úton volt és a tankok minden mozgó emberre lőttek. Szaladt haza egyik kapualjtól a másikig, miközben süvítettek körülötte a

lövédékek. Ezután már nem lehetett a városba bemenni a harcok miatt. Még jobban szétlőtték a várost. A házukban lakó barátjánál állandóan hallgatták a rádiót: Nagy Imre miniszterelnök beszédét és Mindszenty József bíboros beszédét is.

Ezekben a napokban a boltok előtt hosszú sorok álltak a kenyérért, hiszen a békés napokban mindent felvásároltak az emberek. Mesélt az összefogásról is, hogy a vidéki emberek és a külföldiek (például Svájc-ból, Lengyelországból, Amerikából) sok élelmiszert adományoztak a pesti embereknek. Így kapott olyan csokoládékat, amiket addig sose látott.

November 7. körül a forradalom leverése után megint megváltozott a rádió, és Néprádió lett. Ezután már csak a Szabad Európa Rádiót hallgatták a barátjával. Nagyon el voltak keseredve a hírek hallatán, ezért röpcédulákat és plakátokat kezdtek gyártani. Otthoni írógéppel írták rá a szövegeket. Ilyeneket: „Vesszen az áruló Kádár-kormány!” meg azt, hogy „Éljen a forradalom!” Felragasztgatták a Váci út és a körút sarkára. Egész decemberig a Szabad Európa Rádiót hallgatták, nem tudták elviselni, hogy leverték a forradalmat. Mesélt a félelméről is. Félt, hiszen nem tudhatta, hogy kik látták vagy fényképezték le „plakátolás” közben. Ezért nem beszélt erről többé senkinek. Sőt később, mikor már családja lett, akkor sem beszélt erről, csak jóval a rendszerváltás után, amikor már a gyerekei is felnőttek. Nekem – az unokájának – viszont már nagy lelkesedéssel mesélt erről.

Nagyapu a nyugdíjas éveiben verseket kezdett írogatni. Ezeket most, a halála után többször elővesszük, olvasgatjuk. 1956. forradalmáról több versében is megemlékezett, hiszen meghatározó eseménye lett életének. Egészen pontosan úgy fogalmazott, hogy „ez volt az a két hét, amelyben a gyerekkorból hirtelen felnőtté váltam”. Ezekből a versekből emelem ide a „Hős nem voltam - az én 56-om” c. versének részletét, melyet 2016-ban a forradalom 50. évfordulóján írt, s amelyikben a leginkább megfogalmazza átélt élményeit.

*„Hős nem voltam, ott tán tőlem nem is várták,
mikor ott az utcák frontját a hősjelöltek állták,
kik nem törődtek már több semmi félelemmel,
bátran a fegyvert fogták, szembe az ellennel.*

*Hős nem voltam, ott tán még nem is lehettem,
hisz gyermek-fejjel még semmit sem értettem,
mégis a harcnak küzdő szelleme megérintett,
és a gyermeklélekből hirtelen már felnőtté tett.”*

1956. emléke mementó az utókor számára azoknak a hősöknek a temetőjében, akik életüket is adták azért, hogy mi most ünnepelhessünk. A 301-es parcellához vele is kimentünk évente az évfordulón. Megdöbbenve fedezte fel az egyik síron az egyik áldozat nevét: teljes volt a névazonosság az övével. Ugyanebben a versében megemlítette őt is.

*„ott a hason-nevű elítélt, mint én, ez is lehetnék,
ott a lázadó Péter, aki nem tagadta meg a tettét...”*

*Hős nem voltam, akkor még nem is lehettem,
tán bánt is ez, a hősökre csak emlékezhetem,
csak egy vagyok azok közül, akik akkor éltek,
s akkor egy szabadabb jövőt jönni reméltek.”*

Nagyapu 80 évet élt. Amit a történelemkönyvben olvastam, tanultam erről az időszakról – azokat ő átélte. Nem volt hős? Igaz, az életét nem adta a szabadságért – neki nem kellett. Más volt a feladata. Így megszülethetett anyukám és én is. A következő generációk.

Mi viszont büszkéek vagyunk rá és bátorságára. Október 23-a sokkal jobban érthető azóta számomra is, amióta elmesélte nekem a saját szemszögéből.

Örülök, hogy még időben kérdeztem és hogy ő elmesélte.

Nekem, nekünk hős marad.

Sándor Anna

A kemence nem haragszik!

A nagyon fiatalok és főleg a városban született és nevelkedett olvasók kedvéért el kell mondanom, hogy a nagyon régi világban főleg faluhelységeken nem árultak az üzletekben kenyeret. Hanem ezt a nélkülözhetetlenül fontos élelmiszert ki, ki maga, főleg asszonyok sütötték kenyérsütő kemencékben. Ehhez a nagyon fontos feladathoz nagyon igényes hozzáértés szükségeltetett, melyet hosszú évek során a lányok tanulták el az anyjuktól, hogy mire férjhez mentek már ők maguk is rendelkeztek a kellő tapasztalatokkal.

Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy a székelyföldi falvakban különböző megfontolásokból nem volt minden háznál kenyérsütő kemence. A legfontosabb ok, hogy az ilyen kemencék megépítése egy külön mesterségnek számított és ezt a kemencerakó mesteremberek végezték több napon keresztül és nem kevés fizetségért. Mi tagadás egy jó kemence megért minden pénzt, mert nem volt mindegy az, hogy elégeti-e a kenyeret akár sütetlenül hagyja,

vagy gyönyörűre és ízletesre süti! Esetleg mennyi tűzifát igényel, vagy jó fele áramoltatja-e ki füstjét!

De voltak jó szomszédok, rokonok, kikenél közös megegyezéssel mindenki megsüthette kenyerét, mivel arra akkora szüksége volt az emberfiának, hogy még a miatyánkban is belefoglaltatott!

Természetesen a szívességért, vagy segítség járt cserében, a különböző nagyobb munkálatoknál, vagy pedig egy kis figyelmesség, amely abból állt, hogy sütés után otthagytak a kemence gazdájánál egy kis cipócskát. Gyerekeknek összevakart kenyértésztaból süített „kukucsit”, mely „madarinak” is mondatott, illetve a levert kenyérhajat tyúkoknak, malacnak, fejőstehennek.

Ez a kölcsönös megegyezés mindkét félnek a hasznára vált, és ezt bármilyen körülmények között tiszteletbe is tartották, ezért mindkét fél igyekezett ne maradni le a másik mögött úgy anyagiak viszonzásában, mint tiszteletmegadás terén.

Itt, ha nem untatom a kedves olvasót megismertetek önökkel egy idevágó és érdekes szokást. Megtörtént, hogy egy háziasszony elszámította magát a kenyérsütésben, ezért a család a nélkül maradt. Nem számított ez tragédiának és éhesen sem maradt senki, küldte a gyermeket a szomszédba egy egész kenyérért, mert tudta, hogy ott nemrég süített az asszony.

- Dicsertessék a Jézus Krisztus! – köszönt az hangosan, hogy mindenki hallja, igaz megtörtént, hogy kispórolta az első szóból a „Di”, szótagot és maradt csak a „csertesség”. – „Edsanyám” kéret szépön egy kenyeret holnap utánig.

Adták szívesen, hogyne adták volna, mert jól is jártak vele, hiszen frissen kapják vissza. De előbb vett a gazdasszony egy darab cérnát, melyet befektetett felezővonalnál a kenyér alá, annak tetején a találkozásánál megcsavarta a fonalat és kilencven fokos szögben újra megkerítette azt, és ahol összeért pontosan elvágták, az lett a mérce. A mércét felakasztották az erre a célra falba vert szögre, hogy a visszahozott kölcsönt ellenőrizhessék! A kérő ugyanezzel a módszerrel mérte meg az árut, hogy visszaadáskor senki ne károsuljon.

Történt, hogy a két szomszédasszony, mármint a kemence tulajdonosa és a hetente egyszer nála sütő asszony valami felett csúnyán összerperlekedtek. Oly annyira, hogy még meg is löködték, tépték egymást.

- Ha még egyszer beteszed hozzánk a lábadat, eltöröm! – rikoltzott át a kerítésen a kemencetulajdonos.

- Nem es megyek, megleszek én a maga kemencéje nélkül es! – felelt vissza a másik.

Hanem miután lecsillapodtak elkezdtek mindketten józanul gondolkozni:

- Most aztán vajon hol sütöm meg a kenyeret, mert kenyér nélkül nem lehet megélni, és a másik, legközelebbi kemencés ház is túl messze van

ahhoz, hogy a holmikát oda, vissza hurcolásszam? Hej, pedig milyen jóstűtő kemence az, olyan kenyerek sülték benne, mint egy, egy basarózsa és finomak, mint a vásári mézes pogácsák! Azt a teremburáját, hogy nem tudom már egyszer befogni azt a lepcsés szájamat?

Nem sokkal különben vélekedett a tulajdonos is, mivel a következő megbánások foglalkoztatták:

- Szerencsétlenségnek netovábbja, most hol süti meg a kenyerét? Öt gyermeke van, mint az orgonasípok, azok állandóan éhesek és éppen holnap sütni akart, mert fogytán a kenyerek! Aztán a cipócska mit hetente adott is hiányozni fog, nem is beszélve a levert kenyérhajról, amit szintén itt hagy az állatoknak. Még melléje és mindezek tetejébe be kell vallani, hogy akármi-lyen lepcsés szájú asszony is, de a faluban ő süti a legízletesebb kenyeret! Úgy, hogy az a cipócska csemege volt az egész családnak!

Ilyen gondolatok hatására, mert ő sem volt az, a kutya, kegyetlen asszony, kezdte belátni, hogy meg kell enyhülnie irányában, legalább is a kemence dolgában meg. De hogy csinálja, hogy ne keljen megalázkodnia előtte, mert a tulajdonos mégis csak ő az?

Addig, addig gondolkodott, míg a végén csak kiagyalta a neki megfelelő diplomatikus megoldást. Kileste, tehát amikor a szomszédja megjelent saját udvarán és hallótávolságba ért, átkiabálta a deszkakerítésen:

- Aztán hallod-e te lepcsés Máris, tudjad, hogy a kemence nem haragszik!

Sebők Mihály

Két fehér jácint

Már megint egy háborús történet! Hát soha nem lehet azt elfelejteni Dédmama!

- Nem bizony, édes fiam. Aki azokban az időkben élt azt a háború emléke élete végéig elkíséri. Kívánom, hogy soha ne tapasztaljátok ezt meg. De azért csak hallgassátok meg a történetemet, nem bánjátok meg.

Érettségi előtt álló leány voltam. A háború számunkra olyan volt, mint a forró nyári nap estéjén a távoli mennydörgés moraja. Egyelőre semmi kifogásom nem volt a háború ellen, a tanítás ugyanis november végével szünetelt a gyakori légiriadók és légítámadások miatt.

Édesapám korai halála miatt Édesanyám hármukkal visszaköltözött Édesanyjához, a Ménesi úti villájába. Előttünk a Kertészeti Tanintézet hatalmas kertje terült el, ami engem teljesen elbűvölt. Növényyszerető voltam, persze kertész szerettem volna lenni. – Ősszel kaptam két szép jácint hagymát, amit

hajtatni lehet. Gondosan elolvastam a hajtatas módját és vártam az eredményt. A leírás szerint Karácsonyra teljes virágokban kell, hogy álljanak a növények. Azt sem tudtam, milyen színűek lesznek a neveltjeim. Hamarosan kibújtak a zöld levelek és lassan a levelek között belesve láthatóak lettek a teljesen zöld virág kezdemények. A remélt sikeren felbuzdulva azon törtem a fejemet, kinek szerezzek örömet a kinyílt virágaimmal. Végül úgy döntöttem, hogy az egyiket elviszem a Ménesi úti Lazarista templomba, a másikat pedig kedvenc tanárnőmnek adom, aki az utcánkban lakott.

A háború azonban egyre közeledett. Mi, a két özvegyasszony és a három gyerek, békésen éltük szokott polgári életünket. Nagyanyám a pincében egy „bombabiztos” óvóhelyet alakított ki. Hatalmas gerendákkal támasztották alá a mennyezetet és nehéz vasajtót szereltek fel a bejáratra. Ha légiriadó volt oda mentünk le. Mindenkinek volt előre elkészítve egy kis kofferja, amiben a legszükségesebb dolgait csomagolta, azt mindig vinni kellett.

A háborús hírek egyre fenyegetőbbek lettek. Bombakárokról hallottunk a városban és a frontvonal közeledett. A távoli morajlás már nem mennydörgés volt, hanem ágyútűz.

Egyik nap katonai bizottság jelent meg és Nagyanyámmal közölték, hogy kénytelenek a lakásunkba beszállásolni harcoló katonatiszteket, akik napközben Pest peremvárosait védik az előrenyomuló ellenséggel szemben. Nagyanyán tiltakozott, mondván, hogy nők és gyermekek laknak a lakásban, de ez nem segített. Másnap megjelent egy jó küllemű, teljesen kimerült főhadnagy. Bemutatkozott. Egy békéscsabai főorvos fia volt. Nagyanyám belenyugodott a helyzetbe. Annál is inkább, mert a főhadnagy, a legényével együtt, minden hajnalon fegyverekkel és kézigránatokkal tömött oldalkocsis motorjával elrobogott a frontra és csak késő este tért vissza, hulla fáradtan a számára átengedett szobába. Mi pedig a szomszédos szobában, az ebédlőnkben, megszokott módon, fehér abrosszal terített békebeli vacsoránkat fogyasztottuk.

Karácsony egyre közeledett. Sajnos a háború is. Egyre többször töltöttünk több-kevesebb időt az óvóhelyen.

A felnőttek egyre gyakrabban ültek össze megbeszélni, mit is kellene tenni. Érdemes-e valahova vidékre menni, vagy külföldre. Hogyan kellene felkészülni a megszállásra. De senki nem tudott okosat mondani.

A jácintjaim közben kinőttek a leveleik közül és két szép, dús virágot emeltek a leveleik fölé. Kiderült, hogy mindkettő hófehér. Hallatlanul örültem nekik. A nővéremmel közös szobánkban a könyvespolcunk tetején álltak és illatuk betöltötte a szobát.

A Karácsony este nyomott hangulatban és erősödő harci tevékenységek kíséretében telt. Aznap este az egész család levonult a pincébe aludni. Nem sejtettük, hogy Budapest ostroma olyan méreteket vett, hogy hét héten

keresztül jóformán nem hagyjuk el az óvóhelyet. A pinceélet félelmetes élmény volt. Rajtunk kívül még három idősebb erdélyi menekült hölgy, a házmester-kertész család és a szakácsnőnk és szobalányunk volt az óvóhelyen. Fekhelyre nem volt elég hely, mindenkinek volt egy kényelmes karosszéke, díványpárnákkal kibélelve, megfelelő mennyiségű takarókkal. Élelmiszerünk bőven volt. Nagyanyám idejében gondoskodott tartalékokról. Zsákokban krumpli, bödön zsír, liszt, cukor, konzerv, stb. Az óvóhely mellett mosókonyha volt, ahová egy kis fűtős tűzhelyet állítottak be. Ott lehetett főzni.

Már nem emlékszem, milyen sorrendben, a természetesnek vett szolgáltatások egymás után szűntek meg. A telefon elhallgatott, a csapból nem folyt többé víz, a villanyvilágítás megszűnt. Előkerültek a gyertyák, mécsesek. Kint vastag hó borította a kertet, mikor egy kis csendes időszak támadt, mentünk ki havat hozni. Azt felforralva használtuk főzéshez, mosdáshoz. Idővel feltűnt nekünk, hogy amint kimentünk a kertbe a Sas-hegy irányából aknázni kezdek felénk az ott elhelyezett támadó csapatok. Attól kezdve fehér lepedőkbe burkolva mentünk ki vízért.

A légi támadások egyre súlyosabbá váltak. Egymás után hallottuk a fölénk vonuló bombázó kötelékek zúgását és lélegzet- visszafojtva vártuk, tovább haladnak-e, vagy ezt a környezetet veszik-e célba.

Közben folytattuk a legszükségesebb teendőket. Egyik nap a szakácsnő úgy döntött, hogy megpróbál tőpörtyűs pogácsát sütni. Természetesen csak egyben, egy tepsiben, egyszerűség okából. Mind izgatottan vártuk az eredményt. Épen kiemelte a kész tepsit a sütőből, amikor egy bomba bevágott a házba, az épület megrendült és a tűzhely feletti mennyezetről egy tányér nagyságú vakolat belezuhant a friss tésztába. A szakácsnő nyugodtan kiemelte a vakolat- darabot, leporolta a malterport, amennyire lehetett, majd feldarabolta és szétosztotta a tésztát. Mi mohón és boldogan ettük a fogunk alatt portól recsegő ritka csemegét.

A támadások szüneteiben felmerészkedtünk a lakásunkba, megtekinteni a károkat és lehozni további holmikát.

Az élet a pincében úgy-ahogy folytatódott, rettegés, csendes időszakok és kényszer megoldások elviselésének váltakozásával. Elszigetelve a külvilágtól nem tudtunk semmit a család többi tagjának sorsáról. Nem tudtuk elképzelni meddig élünk még így és mi lesz a további sorsunk.

Azt észleltük, hogy a háborús vihar egyre fokozódik. A légi kötelékek támadásai egymást érték, szünet nélkül. Majd elékezett az a nap, a miről azt hittük, hogy az lesz az utolsó napunk. Fűlsüketítő zúgással húztak el a bombázók és közvetlen közelünkben, rettenetes robajjal vágtak be a nagyméretű romboló bombák. Dermedten ültünk, mindenki halálfélelemmel eltelve imádkozott. Egyszerre óriási csattanással házunkra hullott a végzetes bomba.

A föld megingott alattunk, az egész ház hullámzott, recsegett, ropogott minden. Hallottuk, amint omlik a ház teljes eleje és oldala. Vártuk, ránk omlik-e az épület egészen.

De a ház hátulsó sarka, alatta az óvóhelyünkkel, állva maradt.

Másnapra csendesedett a pusztítás. Egy kis szünetet felhasználva felmerészkedtünk a lakásba, körülnézni. A leányszobánk ajtaja tárva. Dermedten álltunk meg a küszöbön, a szoba fele hiányzott. A belső fele érintetlenül állt, a másik fele, a külső fallal együtt, az ágyammal, szekrényemmel, író-asztalommal együtt, lezuhant. A szoba belső falán, a könyvespolcunk tetején, ott állt a két fehér jácint, teljes pompában. Virágaik mintha gyémántporral lennének behintve, csillogtak a sápadt januári napban. Boldogan megragadtam a két cserепet és vittem az óvóhelyre. Gondosan elhelyeztem őket az előtérben, hogy hűvös levegőn legyenek.

Másnap már kora reggel kimentem megnézni neveltjeimet. Minkét virág élettelenül hevert a cserép mellett. Döböntem álltam. Az előző napon a jácintjaim már halottak voltak, a fagyhalált okozó jégkristályok csillogtak rajtuk.

A nagy világrensben én a jácintjaimat és a velük kapcsolatos szép terveimet gyászoltam. Nem tudtam még akkor, hogy a világ rendje bölcsen van megalkotva és hogy a jácintjaim hagymáinak egymásba boruló húsos rétegein belül élet pislákol, ami csak arra vár, hogy újra éledhessen, kiemelkedhessen és új, teljes, hófehér virágokat emeljen a magasba.

Dr. Seidl Ambrusné Zsuzsanna

Életünk legboldogabb időszaka

Nagyon felajzott a pályázati felhívás. Gondoltam, írok kalandos, változatos életem legboldogabb időszakáról.

Kilenc unokám van és 20 dédunokám. Unokáim 3 – 4 gyermek boldog birtokosai, akik életüket megaranyozzák, de nem minden arany, ami fénylik. Mikor épen az árnyoldalak vannak túlsúlyban, én elég tapintatlanul avval vigasztalom őket, hogy a bajok elmúlnak, de tudják meg, hogy ez életük legboldogabb időszaka. Ők ezt udvarias önuralommal tűrik. Pedig ez így igaz!

A mi legboldogabb időszakunk az 1950-60-as években kezdődött. Három gyermekkel lettünk megáldva. A legidősebb lány volt, majd két fiú következett, elég kis korkülönbséggel.

Eleinte nem volt még semmi baj, mert mire a két első gyermeknél megmutkozott a mozgásigény kényszere, csoda folytán önálló lakáshoz jutottunk,

addig ugyanis édesanyámnál, majd nővéreméknél laktunk. Az önálló lakás a Villányi úton, az Építésügyi Minisztérium által frissen épített lakótelepen volt. A férjem építésmérnök volt. Gyönyörű kert közepén álltak a házak. Csupa fiatal házas ÉM-es kapta meg a lakásokat, rengeteg kis gyerekkel. Egy fiatal vidéki férfi volt a főkertész, aki remekül értett a gyerekekhez, befogta őket segíteni: nagy kosarakban húzták a levágott fűvet, az összegereblyézett lombot. Medence is volt, amiben csak a gyerekeknek lehetett fürödni. Minden nap leeresztették a vizet és kimeszelték a medencét. Másnap a kertész őrizte a beeresztett vizet: tíz óráig senkinek nem volt szabad még a lábát sem bele dugni a vízbe, meg kellett várni, amíg megmelegszik. Aki nem fogadott szót, aznap nem fürödhetett. Szóval paradicsomi állapotok voltak, a gyerekek egész nap a kertben tomboltak. Hamarosan megszületett a harmadik gyermekünk és ő is belenőtt a nagy gyerekcsapatba. Tíz esztendeig éltünk boldogan a Villányi úton. Sajnos a lakótelepi lakás lassan kezdett szűk lenni (45 négyzetméter volt). Fájó szívvel elcseréltük a Bartók Béla-úti 3 szobás III. emeleti lakásra. És akkor szereztük meg azt a tapasztalatot, hogy gyerekekne kifutó kell! Főként, ha fiú és mindjárt kettő.

A lakás szép volt, tágas volt, régimódi bérház lakás, hosszú előszobával, aminek egyik végén volt a függőfolyosóra néző konyha, benne én, a másik végén a szobák, amikben a család élt. Ez még nem lett volna olyan nagy baj. De szegény két fiú, akik addigra általános iskolás kamaszfiúk lettek, be voltak zárva. Keservesen hiányzott nekik a kert. Akkoriban cserkészlet, Regnum még nem létezett. Igyekeztük túrni, hogy néha kicsit zajosak voltak, birkózásaik sem voltak teljesen probléma mentesek. Jó fiúk voltak, de kellett hozzájuk önuralom. Igyekeztünk őket elfoglalni: küldtük őket a pincébe, tüzelőt felhozni. Szíves örömmel mentek, mi pedig élveztük, hogy elcsendesedett a lakás, béke uralkodott. Nem tűnt fel nekünk, hogy milyen hosszasan tartott ez a békés helyzet. Egyetemista korukban tudtuk meg tőlük, hogy milyen élmény volt nekik a pince. A függőfolyosón mellettünk egy egyszobás lakásban lakott Lajos bácsi és felesége. Lajos bácsi akkurátus ember volt. A pince rekeszében minden polcon kocsis gyertya volt felragasztva, világítási célokra. A nagyobb fiunk mestere volt a befőttesüvegek nagy gumigyűrűivel való célba lövésnek. A fiatalabb is jól üzte ezt a sportot. A pincerekesz lécajtáján becélózva gondosan lelődözték a gyertyákat, majd a feltűnés elkerülése végett, hosszú pálcákkal kihuzigálták a lelőtt bűnjeleket. Lajos bácsi nem örült a dolognak, de nem szólt semmit. Ennek a remek szórakozásnak az vetett véget, hogy végül megunt a pótolni a gyertyákat és a mi picerekeszünk ajtaján megjelent egy nagy papírlap a következő felirattal:
„Te, ki a gyertyákat lopkodod, világítsák meg a te ravatalod!”

És akkor beállt életünkben az újabb csoda. Egy kedves, régi családi ismerős házaspár Leányfalun telekhez jutott és megkérték férjemet, hogy látogassa meg őket, tanácsadás céljából, mert valamiféle kalyibát szerettek volna a telekre felállítani. Ott ültünk a fűben és az alattunk lévő üres telekre láttunk rá. Elképedtünk annak mérhetetlenül elhanyagolt állapotán. A kedves házaspár elmondta, hogy egy környékbeli, idősebb plébános tulajdona a telek, akít azonban távolabbra helyeztek el és azóta nem tud kijárni a kis telekre. Megadták a címét is és férjem írt neki egy levelet, megkérdezve, hogy nem gondolt-e a telek eladására. Postafordultával érkezett a válasz, szívesen eladná a telket. Kaptunk rajta, boldogan.

Tavasza létrejött a telekvétel. A jó plébános irreálisan alacsony árat kért. Férjem mondta, hogy az árak sokkal magasabbak már, de ő azt mondta, hogy ő ennyiért szerezte, ő nem üzérkedik.

A kulcsátadásra meghívtak minket az akkori plébániára, ebédre. A húga is jelen volt és kiderült, hogy neki az eladás szívfájdalmat okozott, mert annyira szerette azt a kis kertet. Sírva szaladt ki az ebédől. Minket nagyon bántott a dolog. Ebéd végével azt kérték, azonnal, hazafelé menet menjünk a telekre. Megígértük, bár nem értettük miért olyan sürgős. Mikor beléptünk a kis léckapun a kert tele volt virágzó gyümölcsfákkal. Egy kis 3 x 4 m-es téglaházikó volt a sarkában, ami 3 helységből állt. Bemenne azt láttuk, hogy a plébános úr húga előző nap ott járt: a kis konyhá ablakai megmosva, tiszta függöny rajtuk. A mosdóállványban tiszta víz és törülköző. Az asztalom friss virág a vázában, egy tányéron dió a tavalyi termésből. Mélységesen meghatódtunk.

A telek összesen 220 négyszögöl volt, aminek a fele egy árokpárt volt, teljes öserdei növényzettel, fákkal. Az árok alján, esős időben, valamiféle kis vízer csorgott és vaddisznók szerettek benne dagonyázni. Ideális, teljesen romantikus környezet volt. Gyümölcsfákat ültetett valamelyik régebbi tulajdonos és diófák voltak, mandula és birsalma. A kedves plébános az egyszerű bútorzatot is ránk hagyta, így már azon a nyáron boldogan ott éltünk. A két fiú egész nyáron sátorban élt, mert a kis palotánkban nem fértek el. A kertben hajnalban fácánok sétálgattak és a lehullott meggyet szedegették. Tavasszal a frissen kihajtott primulák levelét távollétünkben a beugrott szarvasok lelegették. Patáik nyoma árulta el őket. Határtalan élvezetet nyújtott nekünk ez a kis kert. Három év múlva egy ERDÉRT faházat tudtunk felállítani, így rengeteg helyünk volt. Állandóan mindenfélét ültettünk a kertbe, szerencsére a természet bölcs és annak kis hányada élt meg, mert különben bozótkéssel kellett volna behatolni. Harminchat évig élveztük a kert áldásait. Lányom közben felnőtt és férjhez ment. Az unokák rengeteget voltak nálunk, majd később a további unokák is. Máig is szép emlékek Leányfalu a kert és a dunai fürdés.

Ez az időszak valóban életünk legboldogabb időszaka volt, függetlenül a körülöttünk zajló változatos eseményektől. Fiatalok voltunk, a gyerekek még velünk voltak, láttuk őket tehetetlen csecsemőből észlényekké, derék emberekké fejlődni. Egészségesek és igénytelenek voltunk. Lehet, hogy az Úristennek is kedvére voltunk, mert mindig a legalkalmasabb pillanatban halmozott el ajándékaival és mindig vigyázott ránk, amiért hálásak vagyunk Neki!

Dr. Seidl Ambrusné Zsuzsanna

Bezzeg az én időmben...

Nagyanyám, aki idén ősszel 104 éves lenne, azt mondta nekem egyszer, hogy milyen nehéz most a fiataloknak, ő nem lenne most fiatal. Én egyetemista lehettem, vagy már doktorandusz, de mindenképp fiatal, nagyanyám meg idős asszony, közel 90 küzdelmes évvel a háta mögött. Istennek hála szellemi frissességét haláláig megőrizte, tehát nem időskori demencia mondatta vele azt, amit, hanem látszólag komolyan gondolta. Bár ott volt a cinkos mosoly a szája szélén, és villogott a kék szeme, mint mindig, amikor ilyen magvasakat mondott a világról. Tehát hittem, is meg nem is, hogy komolyan gondolja, de azért elgondolkodtatott, hogy akár részben is így érzi.

Nagyanyám 1917-ben született, bele az első világháborúba. Járt valamenynyit iskolába, aztán beállt cselédnek. A második világháború idején már családos asszony volt, amikor megkapta az értesítést a Vöröskeresztől, hogy szeretett férje hősi halált halt. Elsőszülött fiuk kisgyermekkorában halt meg, ami abban az időben egyáltalán nem volt ritka. A férje 45-ben három kislányt hagyott maga után, a legkisebbet nem is láthatta, mert már bevonult, mikor megszületett. A nagyanyám ott maradt tehát özvegyen, három kislánnyal, és 48 után nem jártak vidám idők a parasztokra. Mesélte, hogy volt, hogy varjút ettek. A lányoknak azt mondta, galamb, a fekete tollakat a WC-be (értsd: udvari budi) dobta, hogy nem lássák. Aztán hozzám a nagyapámhoz, született még három gyereke, és nagyon keményen végigdolgozta a hátralévő életét (is). Talán a „dolgozta” nem is jó szó. Inkább gürizte.

És azt mondja nekem, az összkomfortba született, egyetemet végzett, nélkülözést, rekvirálást, kézzel mosást, kapálást és sártapasztást csak hírből ismerő unokájának, hogy milyen nehéz most a fiataloknak...?! Hát hogyan élt ő az én koromban?? Mi ez, szelektív memória? Nosztalgia?

Végül arra kellett rájönnöm, hogy mindenkinek egy fiatalkora van, és valójában jól teszi, ha nem másokét szeretné élni, hanem elégedett a sajátjával. Csak így lehet belőle elégedett öregasszony.

Másrészt nagyanyámnak abban igaza volt, hogy nehéz a mai fiataloknak. Mert ő mindent megtanulhatott az anyjától, ami szükséges volt ahhoz, hogy ellássa a háztartást, a gazdaságot, azaz jól használható volt az előző generációk tudása a saját életében. A 2000-es években pedig azt kellett látnia, hogy a fiatalok semmire sem mennek szüleik tudásával, a világ olyan gyorsan változik körülöttük. Olyan szakmájuk van, amiről szüleik nem is tudják, mi fán terem, olyan dolgokkal küzdenek, amelyekkel az előző generációknak nem kellett. És ez valóban nehéz.

Sigér Fruzsina

Tájfún

Alig csukódott be az ajtó a vendégek mögött, Gege sietett vissza a nappaliba.

- Nagyi mi az a kabóca? Te láttál már kabócát?

- Menj csak oda az üveges könyvszekrényhez! Találsz ott egy Malborós dobozt. Igen, ott a legyező és a ginzenges üveg között lesz. Kérlek, hozd ide légy szíves! Addig töltök neked is egy teát.

Megvártam, amíg ő is helyet foglal a fotelban és csak akkor kezdtem el beszélni.

- Mielőtt egy érdekes történettel válaszolnék a kérdésedre, mesélnem kell arról az időről, amikor az események bekövetkeztek. Talán picit hosszabb lesz, de hogy a mostani körülményeket is értékelni tudjad, az előzményeket is ismerned kell.

Piroska néniék látogatása tulajdonképpen a Memének szólt volna, de ő már nem érthette meg, hogy az ő útibeszámlójukat meghallgathassa. Béla bácsi neves építész volt, de ötvenhatban részt vett az eseményekben, ezért bebörtönözték. Utána meg nem tudott a szakmájában elhelyezkedni, raktáros lett egy építőipari szövetkezetben. Hogy megéljenek és a gyerekeiket felnevelhessék, Piroska néniék is el kellett mennie dolgozni. Adminisztrátor lett egy kórházban. Meme és Piroska néni régi barátok voltak, többek között egy fodrászhoz jártak a belvárosban. Mindig szerettek volna utazni, imádták Itáliát és a reneszánszot. Igen ám, csak abban az időben 1990 előtt, útlevelet csak három évenként lehetett kapni, bonyolult, bürokratikus úton kellett kérvényeztetni. Sőt, hosszas várakozás után is sokszor elutasították az útlevélkérelmet. Nyugatra csak három évente lehetett menni a kék útlevéllel - és abban az esetben is ha valaki megkapta az engedélyt, és a 100 dollárt egy hónapra, akkor is 30 napon belül vissza kellett érkezni, mert különben disszidálásnak számított a kint tartózkodás és azért szintén büntetés, akár börtön is járt.

- Ugye milyen hihetetlen? Nektek, akik most gondoltok egyet és bementek az útlevélosztályra, befizettek pár ezer forintot és pár nap múlva az útlevéllal a kezetekben máris repülhettek, ahová elterveztétek. Hát Béla bácsiék sem anyagilag, sem a sok elutasított kérvény miatt az elmúlt évekig nem utazhattak nyugatra, Itáliába. Már nyugdíjasként jutottak el Firenzébe és be akartak számolni az élményeikről a Memének, akiből időközben közkedvelt, többnyelvű idegenvezető lett az IBUSZ-nál.

A sikeres idegenvezetőknek az IBUSZ néha felajánlott kedvezményes új utakat, mintegy kipróbálásra. Abban az évben, amíg a Meme a csoportokat vezette a világba, én - persze munka mellett - felújítottam a lakását. Sőt még egy mindig vágyott boltívet is csináltattam a nappali és a hall közé. Ezért hálából engem is benevezett egy ilyen új, extra útra. Persze saját költséggel. De akkor is, hogyan tudtam volna a nyolcvanas években három hétre eljutni Észak-Koreába?

- Meséj erről! Érdekes volt? - nyaggatott az unokám.

- Jól van Gege, de az az úti beszámoló megér egy külön alkalmat! Előszedem az akkori diáimat, csinállok egy koreai menüt, megteríték a hozott cseprekkel, népi terítőkkal, ginzengyet iszunk és belehallgatunk az ottani népzenei lemezekbe. Jó lesz?

- Igen, de most térjünk rá a kabócákra- terelt vissza a kiindulási pontunkra...

- Nagyon zsúfolt és érdekes volt a programunk. Először Phenjanban, a fővárosban laktunk, majd pár nap múlva Vonszanban lett volna a szállásunk. Ehhez a reggeli után indulva keresztben kellett átvágtunk az egész országon az indiai óceáni partjától, hogy délutánra a Japán-tengeri kikötőhöz megérkezzünk.

Egy ötsávos új autópályán haladtunk. Büszkén mesélték, hogy egy év alatt készült el! Több száz gépek nélkül dolgoztak rajta éjjel-nappal, hogy Kim Ir Szen születésnapjára elkészüljön. Nem volt nagy a forgalom, 4-5 autót láttunk mindkét irányban a kétszer kétsávos pályán közlekedni. Középen záróvonallal elválasztva egy sáv a Nagy Vezérnek volt fenntartva. Egy 6-7 órás út állt előttünk a kényelmes Ikarus buszunkban. Az egyik oldalon lent a mélyben egy kis folyó futott, a másik oldalon egy sziklás hegyoldalba volt vágva az út. Korea gyönyörű hegyes-völgyes ország, csupa fenyőerdővel, alig van termőtalaj, az a kevés is egy keskeny sávban a tengerpartokon.

Dél felé a társaság megéhezett, az idegenvezetők egy félórás technikai szünetet és egy szendvicset, teát engedélyeztek a csoportnak. Megígértették az utasokkal, hogy 30 perc múlva folytatjuk az utunkat. A megbeszélt időpontokat (reggeli/vacsora kezdést és az engedélyezett terület elhagyásának tilalmát)

illő volt komolyan venni, mert másnap a reggeli alkalmával a renitenskedőket név szerint felsorolták, megdorgálták az egész csoport előtt.

A buszról leszállva az utasok lazán, beszélgetve vonultak be a pagoda-szerű étterembe, ahol az élelmesebbek rögtön megrohmozták a szuveníreket árusító pultokat.

Meg kell jegyeznem, hogy a harminckét-harminchárom utas három nagy kerek asztalnál egyenletesen elosztva foglalt helyet és már az első napokban kis klikkek alakultak ki az asztaloknál helyet foglalókból. Ezek a körök spontán alakultak ki és az út végéig megmaradtak. Az első asztalnál nagy gyárak vezető tisztviselői, több párttitkár és volt neves politikusok gyűltek össze. A középső kerekasztalnál „vegyes” társaság alakult ki, egy-két mindenkinél okosabb pedagógus, egyedül utazó középkorú hölgy, egy furcsa debreceni orvos a vékonyka, tíz év körüli kisfiával került össze az idegenvezető és a Meme társaságában. A harmadik asztalnál mintha direkt válogatták volna, csupa harminc körüli diplomás, olvasott és sokat utazott társaság gyűlt össze, akik minden kulturális és hegymászást igénylő programban részt vettek.

Mondanom sem kell, hogy harminc perc múlva nagyjából csak a mi kerek asztalunk és a szomszéd asztaltól az egy-két pedagógus gyűlt össze a buszunknál, ami egy kis csenevész facsoport mellett állt. Beszélgettünk az eddigi és az előttünk álló programokról, az érkezésünkkor még utolsókat rúgó monszun hatásáról a fényképezőgépeinkre, egy-egy fiatalember pedig cigarettázott. És mindeközben örült kabóca ciripelés volt a fák között. Lassan kezdett a társaság türelme elfogyni, hogy a csoport nagyobb fele csak nem akart kijönni. Szidtuk a fegyelmezetleneket és példálóztunk milyen büntetést érdemelnének. Én egyrészt lapítottam, mert a Meme, idegenvezető létere szintén a késlekedők között volt, másrészt utálok késni és ezért értelmetlenül várakozni...

Türelmetlenségemben egy hirtelen mozdulattal felnyúltam a lecsüngő ágakhoz és megmarkoltam egy levelet. Legnagyobb meglepetésemre valami mozgott a tenyeremben! El nem engedtem volna a mocorgó valamit, hanem kértem egy cigarettásdobozt az egyik sráctól és gyorsan beleügyeskedtem a meglepett kabócát.

Ez a kis incidens pár percre elterelte a figyelmet a késlekedőkről, de még ezek után is forrt az indulat a társaságban. Pár keresetlen szó és megjegyzés így is elhangzott, amikor a renitensek végre előkerültek és lassan beszálltak a buszba.

Már-már az indulatok kicsaptak az illendőség határai közül, amikor arra lettünk figyelmesek, hogy a buszunk igen lassan megy és egyszer csak megáll.

Cson bácsi, a koreai idegenvezetőnk nagyon tárgyalt a sofőrrel és a Kárpátaljáról származó magyarul alig tudó Ibuszos idegenvezetőnkkel. Az elől ülők látták, hogy gyökerestől kifordult derék vastagságú koronás fák torlaszolják el keresztben az ötsávós utat. A férfiak, fiúk, megszeppenve rögtön leszálltak és megfeszített erővel próbálták a nagy fákat félrehúzni az útról. Ez két- háromszor előfordult, de utána mindig egyre óvatosabban, lassabban haladt a busz. Mígnem egyszer csak megállt. Rémuló sutyorgás, vitatkozás kezdődött a vezetők között. Ezalatt az ablaknál ülők felkiáltottak, majd döbbszent csend lett és majdnem kitért a pánik, mert az öt sávós útból csak egy keskeny, töredezett sáv maradt: az utasok fele egy szakadék széle fölött ült, a másik oldalon pedig a busz a kiugró sziklával tarkított domboldalba „verte be” a fejét. Aztán olyan csönd lett, hogy a dobozban a „kabócám kaparászását” is meg lehetett hallani. Végre a sofőrünk elmondta Cson bácsinak, hogy egy félórával ezelőtt ezen az útvonalon robogott el a tájfun, ami egyrészt az útjába került más buszokat, autókat felborogatta, több járművet felkapott és valahol több száz méterrel odébb dobta le. Másrészt a tájfun nyomában a patakok, folyók megduzzadtak, hegyomlások következtek be. Ezért a mi öt sávunkból is csak egy éppen hogy egyszávnnyi csík maradt meg. A többi, az alattunk rohanó, megduzzadt folyóba zúdult, eltorlaszolva a folyó útját. Nyugalomra intette a megszeppent utasokat és megkért mindenkit, hogy lassú mozgással szálljanak ki a buszból és a szakadéktól minél távolabb, a domboldalban araszoljanak lassan előre, de nehogy egyszerre lépjenek, mert a rezgés megmozdíthatja a meglazult földet és mindannyian a szakadékba és a megáradt folyóba zuhanhatunk. Amikor az utasok libasorban jó messzire előregyalogoltak, a busz csak akkor, nagyon lassan, óvatosan indult el utánuk.

Pár száz méter óvatos gyaloglás után az autót kicsit kiszélesedett, annyira, hogy a sofőr megengedte, hogy visszaszálljunk a buszba. Persze megtapsoltuk a megrettent sofőrt, aki ilyen körülményekben is a helyzet magaslatán állt. Mindenki csöndben volt, egy pissenés sem volt a buszban.

Ekkor váratlanul egy idegen hang szólalt meg a mikrofonban. A mi fura orvosunk, aki a vezető mögötti első sorban ült a fiával, egy nagyon szabatos, szakszerű előadást tartott a tájfunokról, tornádókról, amit mindannyian nagy érdeklődéssel, de félelemmel telten hallgattunk. Kiderült, hogy többek között vitorlázó- és kisrepülővel is gyakorlott pilóta, és mint ilyen az időjárás-jelenségekben is járatos. Mondanom sem kell, hogy nagyot nőtt a társaság szemében és a gúnyolódó megjegyzéseknek az út további részében nyoma sem lett.

Előadásának következtében egészen más szemmel néztünk a felkunkorodó tetejű hagyományos „pagoda stílusban” épült házakra, amelyeknek semmi baja sem esett, szemben a modern épületekkel.

Természetesen az utunkat nem tudtuk folytatni Vonszanba, mert a tájfun előttünk járva lehetetlenné tette a közlekedést. Például amikor a megáradt folyó fölött egy hídon kellett átmennünk, akkor is ki kellett szállnunk a buszból és az úttestet majdnem elöntő megáradt folyó fölött gyalog, lassan lépegetve átmennünk.

Folytatva az utunkat egy „tenger” mellett mentünk el és a buszból mindkét oldalon, mindenütt fekete labdákat láttunk a vízben, amint lassan haladtak. Közelebb érve megállapíthattuk, hogy a fekete labdák koreai emberek voltak, akik nyakig a vízben gázoltak és egyenként emelték ki a sáros vízből a majdnem megérett rizskalászokat.

Az országúton haladva feltűnt nekünk, hogy két település között, de távol mindkettőtől a fasor minden fája milyen gondozott: apró fehérre meszelt kövekkel van körbe rakva és virágokkal van a kör beültetve és egyetlen virág sem kókad. Minden fának van gazdája: egy-egy órs vagy gyerekcsoport, kilométerekről is eljön, hogy gondozza őket.

Végül a sok izgalom után lekanyarodtunk az autópályáról és egy fenyőkel körbevett, ápolt csodálatos parkban, egy kormányüdülőben lettünk elszállásolva. Három napig élvezhettük ezt a luxust, amíg egy afrikai ország színpompás népviseletében érkező kormány küldöttségének át nem kellett adnunk a helyünket.

Hát, ha akarod, megnézheted a szegény kabócát, már csonttá száradt, de így is megállapítható szegényről, hogy nem egy világszépség.

Tudod ez az út nagyon érdekes volt. Sokat tanultam. Nemcsak egy érdekes országban jártam, hanem megtanított arra is, hogy ne ítélek elhamarkodottan, a külső jegyek, az első benyomások alapján. Soha nem tudjuk, hogy kiben mi lakozik. Ez a kabóca is lehetne jelkép: milyen ronda, hangos- sokszor ha milliónyian kelnek ki egyszerre a földbeli „lakásukból” akár száz decibeles lármát csapnak, de a „tüskéjükkel” a zsenge ágakat megszűrva mézet termelhetnek belőlük. És az a furcsa doktor is, milyen fantasztikus előadást tartott a tájfunról, megindokolva a hagyományos koreai építkezés praktikusságát is.

Sokszor elgondolkodom, hogy egyes dolgokról, eseményekről csak utólag derül ki, hogy mire volt jó. Mi lett volna például, ha mindenki időben érkezik a buszhoz és a megbeszélte időben indulunk el - bele a tájfunba és esetleg ránk dőlnek azok az ölnyi vastag fák, vagy...?

Soós Katalin

Főhajtás

Fürkészttem tekintetét, hasonlítottam arcát, ahhoz a régi archoz. Termetén s mozgásán már látszott az idő múlása. Túl volt már a nyolcvanon.

Ültem egy hosszú lócán a szőlőlugas alatt, és eszembe jutott, mennyi ajándékot kaptam a gyermekkorral.

Láttam szülőm szorgalmát minden évszakban. Dolgozott fáradhatatlanul, töretlen akarással.

Kora tavasszal a nyári konyhában lágy meleg volt, puha biztonság. A kotlósok korán elültek, így a sárgapelyhes kiscsibék és kiskacsák érkezése versenyre kelt a kipattanó rügyekkel. De jó is volt kézbe venni, simogatni a csipogó és hápogó kis jószágokat! A kopasz nyakút, a bőbitást, a kendermagost... Napról napra, hétről hétre nevelte és gondozta őket az én édesanyám. A gyöngyöző húsleves, a tejfölös csirkepaprikás és a ropogós kacska sült, idővel mind a család asztalára került. Fölséges vasárnapi ebédek voltak! Illatjuk s ízük órákig csiklandozta érzékeimet.

Tollfosztás után meg tollpéhellyel kitömött puha és jó meleg dunyhák meg párnák között aludtunk.

Sokat tudott a növényekről is.

Tavasztól őszi virágok pompáztak, illatoztak a ház körül. Virított az orgona, a petúnia, a legényvirág, a dália és az őszirózsza. Gondozott, ápolt volt a veteményes is. Ahogyan a tavasz, a nyár, az ősz és a tél váltogatta egymást, úgy következtek egymás után a tennivalók a kertben is. A talaj jó eredménnyel viszonzta az őszi ásást, a kapálást, az öntözést, a kétkezi munkát. Gazdagon termett ott: bab, borsó, sárgarépa, gyökér, paradicsom, paprika és burgonya.

A baromfiudvar és a kert mezsgyéjén állt a terebélyes lombú diófa.

Őszelön, gazdagon potyogtatta csonthéjas termését. Amikor leszüreteltünk, elővettük a barnára mázolt sámlit meg a kalapácsot, majd hozzáláttunk a diótöréshez: egyikünk törte, a másikunk bontogatta a termést. Jó nagy kupacot tisztítottunk meg belőle. Ezután édesanyám elkészítette gyermekkorom legfinomabb, egyben a legkeményebb édességét.

A dolog úgy történt, hogy a konyhaasztal mellett állva apróra vágta a megtisztított dióbelet. Lassú tűzön megolvasztotta a fehér kristálycukrot. Amikor a lábasban gyöngyöződni kezdett a fényes, aransárga cukormáz, hozzátette a kicsi diódarabokat. Pár percig tovább pirította. Azután a forró, diós cukortömeget egy óvatos mozdulattal kiöntötte egy vizes vágódeszkára. A kés lapjával gyorsan megformázta és kicsi darabokra vágta. Gyermeki türelmetlenséggel vártam az édességet, amikor kihűlt, mohón törtem belőle egy darabot.

Zimankós téli estéken, a megrakott sparhert barátságos meleget árasztott a nyári konyhában. Hatalmas vesszőkosárban rengeteg érett tengeri várakozott a morzsolásra. (Akkoriban inkább volt ez a foglalatosság játék, mint munka nekem.) Leültünk és kitartóan fejtettük a tömör sorokban elhelyezkedő kukoricaszemeket. Csendesen beszélgettünk, hallgattuk a kályhában ütemesen pattogó fahasábokat. Közben vékony kislánykezem fürgén mozgott a magvakon. Amikor erősen zsibbadt a hüvelykujjam alatti rész, kukoricacsutkával folytattam a szemek lefejtését.

Gyerekként nekem a disznótor nehéz szagokat, de egyben finom falatokat is jelentett. Visszatérő, apró örömeket. Pörzsölés után sokszor rohangáltam ujjamra húzott malackörmökkel.

A hízó levágása és feldolgozása azonban édesanyámnak mindig rengeteg munkát adott: Az orjaleves és a toroskáposzta elkészítését, a húrka a kolbász fűszerezését és megtöltését, a sonka és a szalonna besózását, pácolását, egyes húsfélék a majdani füstölésre történő előkészítését...

Gyakran segítettem főtt disznó aprólékkal jó kövérré megtömködni a kiscsömöcsöt. Csak nálunk éppenséggel fordítva történt, mint a mesében. Préselés és füstölés után, igaz nem egészben, hanem apró falatokban, mi kaptuk be őt!

A szőlőlugas hús árnyékot adott.

Ültem egy hosszú lócán az árnyas venyigék alatt, és eszembe jutott mennyi ajándékot kaptam a felnőttkorral.

Éreztem szülőm gondoskodását minden nap. Édesanyám mindig pakolt valamit. Csak úgy, falusiasan. Én pedig vittem ezeket a pakkokat az egri kollégiumba. Később meg cipeltem a fővárosba. Volt abban pirosló, zamatos, házi paradicsomlé és bársonyfekete szilvalekvár. Utóbbiból csinálta a lekváros gombócokat és derelyéket.

Mert öreg, üstben főtt lekvárral az igaziik!

Benne volt ám ezekben az ételekben nagymamám és dédnagymamám tudománya is! Amikor beleharaptam, éreztem a pirított zsemlemorzsa jellegzetes ízét, a tészta puhaságát, éreztem, amikor az édes töltelék éppen kicsordulni készült a szám szélén.

Édesanyám csomagolt még falusi tojást és frissen gyúrt tésztát is: csíkot.

Csíkot?

Igen, azt.

Mi népiesen így hívtuk otthon a metélt tésztát. Az olyan finom, vékony levesbe való, amelyet gyakran készített nekünk. Ujjai fürgén jártak a gyúrotáblán a kés pengéje előtt, amikor keshát vastagságúra vágta a hosszú tészta darabokat.

Bármerre is jártam, édesanyám jutott eszembe akkor is, ha magyar szót és népzénét hallottam. Odahaza történt, amikor még aprócska és fogékony voltam, hogy szülőm belém plántálta a népdalok szeretetét azzal, hogy

minden nap énekelt nekem tiszta, csengő hangjával. Pedig akkoriban keveset hallhatott Kodály szellemiségéről. És úgy tudom, nem olvasta Sütő András gondolatait sem. Ami szerint, ha hosszú útra indulunk, éneket kell vinnünk magunkkal a sötétség és az úti veszedelmek ellen.

Végigsétáltam az emlékek útján, és ráeszméltem, hogy nem volt ebben semmi titok. Mert édesanyám szívében mélyen gyökeret eresztett minden, ami szép, tiszta s jó volt.

Tudod milyen érzés az, amikor a ház, az udvar, a kert tele van élettel és szeretettel?

Csodálatos.

Ülök egy hosszú lócán a szőlőlugas alatt, és hálát érzek, végtelen hálát mindezekért.

Szabó Márta

Mama kincse

Minden kislánynak, vannak páncélos megmentői. Nem tudom tévedek-e, ha azt állítom nekem is volt egy. Erről a hősről szólnak, tudatom jelenlegi felvillanásai. Nem ígérem, hogy tökéletesek lesznek, hiszen mesélőim sem élnek már, és talán éppen ezért akartam ennek a hősnek öröklétet adni, akinek anyai társával együtt, értelmetlenül ért véget fiatal élete.

Amikor először megismertem létezését, gyerek voltam még, általános iskolás. Akkoriban az egyetlen idős ember a környezetemben csak a nagymamám volt. Természetesnek vettem ezt, mint ahogy azt is, hogy felfedezőként kutassam át, lakásunk rejtett zugait. Kivéve, ha éppen nem olvastam, vagy babáztam, vagy Caesarral a kuvasszal játszottam az udvaron. Az egyik napon, apám épp a kertben volt és én óvatos léptekkel libbentem be a szobájába, ahol szinte azonnal tágra nyitottam diófa szekrényének ajtaját. Beledörzsöltem zakójának ujjába az orrom. Szerettem az illatát, ami mindig azt jelentette: „Apa itt van, vigyáz rád”. Óvatosan húzogattam a vállfákat, hogy lássam a szekrény alját, de az oldalra támasztott hatalmas esernyőjén kívül, nem rejtett több rejtélyt a robusztus bútordarab. Beletörődve váltam el tőle, aztán egy hirtelen ötlettől vezérelve, behoztam egy széket és ráálltam.

Tudni akarom, mi van a szekrény tetején. Persze olyan pici voltam, hogy látni nem láttam, de a tetejének belső szélét, a kezemmel így is el tudtam érni. A felfedezés öröme töltött el. Valamit éreztek ujjaim, ami nem a szekrény teteje volt. Kemény tapintású papír - gondoltam - és mekkora! Már akkor

éreztem, hogy nagy felfedezést tettem, mikor elkezdtem, lefelé húzni. Aztán szépen lassan, szembetalálkoztam egy ismeretlen férfi arcképével.

Először meglepődtem, de végül is szembenéztem az idegennel. Fiatal férfit láttam, fekete öltönyben, nyakkendővel. Legalábbis a kék gomb szemének csillogásából és sötétbarna jólfésült hajából arra lehetett következtetni, hogy fiatal. Szemöldöke szelíd vonala olyan volt, akárcsak apámnak. Csak az a rusnya ritkás bajusz nem kellett volna az arca közepére. Kicsit betolakodónak éreztem őt. Pláne azért, mert nem értettem, hogy apám miért pont egy férfi képét tartja hálószobájának rejtett zugában. Ha anyámról őriztetett volna ilyen képet, az kevésbé lepott volna meg. Végül fogtam magam és mint aki ruhát tereget, egy óriási legyező mozdulattal visszacsempésztem az idegent, hogy bújócskázzon csak tovább a szekrény tetején.

Hetekig furdalta az oldalam a kíváncsiság, hogy ki lehet a képen. Apám szigorú és hallgatag ember volt otthon és nem igazán örült volna neki, ha megtudja, hogy én a szobájában kutakodtam. Nem mertem kérdezősködni tőle. Végül egy délután, miközben lapát kezeit mosta a konyhában, kérdően néztem fel az asztal mellől.

- Na, mi van lányom? - csípte meg meztelen felkarom, hiszen ragyogó napsütéses nyarunk volt. Én válaszként, csak felhúztam szemöldökeim és néztem, ahogy vastag nyáriasan barnított arcát, a törölközőbe törli.

- Apa!

- No, mondjad.

- A múltkor benn jártam a szobádban - bökte ki végül. Majd vártam kicsit. Vártam nemtetsző dörmögését. De nem történt semmi. Így úgy gondoltam, tovább folytatom.

- Ki az a bácsi a szekrényed tetején? - apám nem szólt, csak rám meresztette kék kutya szemeit és az arca megmerevedett.

- Ő a nagyapád - mondta hosszú idő után.

- Az Ócsai bácsi? - kérdeztem, mert tudtam, hogy az Ócsai bácsi, a mama férje volt, de a születésem előtt mama már egyedül maradt. Akkor költözött hozzánk, hogy neveljen engem, mikor még nagyon kicsi voltam. Segített anyáméknak.

- Nem - tette vállamra apám nagy tenyerét, ami beborította azt, egész a nyakamig - ő az apám - mondta szelíden, majd sarkon fordult és minden magyarázat nélkül fellépett az ebédlő lépcsőjén. Magamra hagyott.

Sokáig ízlelgettem a gondolatot magamban. Van egy másik nagyapám. Nem is hagyott nyugodni a gondolat, de mert láttam apám jól ismert „Nem akarok beszélni róla” arcát nem mentem utána.

Már nem emlékszem, mennyi idő telt el. Csaknem elfelejtettem a szekrény tetején megbújó arcot, miközben messzire sodort az élet. Aztán évek múltán

egy délutánon, a tanulás befejeztével, kimentem nagyanyám nyári konyhájába, ahol ő éppen pogácsát sütött. Otthonkájára rákötötte fehér kötényt, hajáról lekerült vastag kendője. Így tűnt elő hajtúvel tarkójára tűzött kontya. Emlékszem, nyári estéken sokat rimáncodtam neki, hogy engedje le a fonatot, és mikor megláttam, hogy annak hossza a derekát érte, elábrándoztam, hogy milyen szép haja lehetett asszony korában. Leültem a régi vaskos ágyra nagyanyám mellé. Ha sütött mindig elkezdett a háborúról beszélni, a gonosz orosz katonákról és persze a jóságosokról is. S hogy neki bizony nagy szerencséje volt. Az első pár alkalommal, figyelmesen hallgattam, ezeket a rémisztő történeteket, de immár sokadjára, csak az arcom figyelte sokszor csapongó gondolatmenetét. Ott, akkor, abban a percben, egy meglehetősen merész gondolatra szántam rá magam.

- Szeretted nagyapát? - kérdeztem, mire megállt a mesélésben egy pillanatra és nem válaszolt, aztán végül is nekikezdett.
- Muszáj volt férjhez mennem hozzá, apádnak apa kellett, az ő gyermekeinek meg anya, ráadásul jól kereső mesterember volt. Akkor még, borzasztóan nagy dolog volt mesterembernek lenni.
- Nem őt - ráztam meg a fejem - apa apját - nyögtem ki végül. Aztán nagymamám idős, konok állán valami nagyon furcsát láttam, egy különleges és igen játékos mosolyt.
- Hát, különben miért mentem volna hozzá? - nevetett.
- Milyen volt ő? - támasztottam kíváncsian állammat a kezemre és engem is, megfertőzött mamám lelkesedése.
- Ó, nagyon szép ember volt és erős. Olyan volt, mint az apád. Ő is szeretete az italt. Veszekedtünk is miatta sokat. Na, de nemegyszer bokán rúgtam érte és végül, azért sokszor hallgatott is rám - kacagott mama. - Gondolom, ő is szeretett, mert egyszer az egyik barátjával mulatni mentek, ő meg hazaindult, késő este. Akkor még csak udvarolt, de másnap találkánk volt. Akkor megkérdezte a barátja:
- Hazamész Jani azért a kislányért? Nagyapád meg így válaszolt: - Az én Erzsiméért, a világ végéről is hazamennék!
- Haza is jött az orosz frontról, megsoványodva, de hazajött hozzám, az isten nyugtassa. Sosem felejttem el, a lagzin jégeső volt, mindent elvert a jég, utána meg jött a háború. Ő kivonult a frontra, én meg elmentem a gyárba dolgozni. Albrétbe laktam Miskolcon, egy kedves párnál. Szerettek is, főleg mikor kiderült, hogy úton van apád. Szerettek volna magukhoz fogadni, mert nem volt családjuk.
- Hogyan halt meg? - bukkant ki hirtelen a számon. Nem akartam fájdalmat okozni mamámnak, de a kérdés hirtelen mégiscsak kibuggyant a nyelvem hegyéről. Nem vártam, de ő válaszolt.

- Azt az estét, sosem felejttem el - mondta mama. - Betegen, sápadtan, tért haza a frontról, mégis boldogok voltunk. Tervegettünk. Azt beszéltük, hogy milyen játékot vesz majd apádnak, hiszen már igencsak közel volt. Aztán másnap reggel, már ott feküdt meghalva mellettem. Még havazott, mikor temettük és az az örült anyja, képes volt üvegezett koporsóban temetni, hogy le lehessen látni a fiához. Borzasztó volt - rázza meg fejét. Én nem válaszoltam, csak néztem magam elé, aztán megváltozott nagyanyám. Kihúzta magát, a tekintete tágra nyílt, és amúgy is makacs arca, még eltökéltebb lett.

- De tudod, egyszer visszajött - mondta sejtelmesen, és összeszűkítette nyomatékosan kék szemeit. - Mikor apád született, a gyerekágyban feküdtem, ő meg mellettem a pólyában. Emlékszem, ablakos volt a konyhaajtó, ki lehetett látni az udvarra és én ott láttam meg őt. Állt és csak nézett minket, nézte apádat és sírt. Én meg nagyon megijedtem, így megkértem, papót, hogy takarja le lepedővel az ablakot. Nem hittek nekem, de én bizony láttam, ahogy ott áll egész estig. Végül is csak akkor nyugodtam meg, amikor már nem láttam másnap az ablak előtt. Hát onnan a sírból is visszajött, hogy lássa apádat. Félttem is, hogy magával viszi. Utána soha többé nem láttam. Sokáig ültünk ezután némán a rekamié sarkán gubbasztva, mint két veréb. Szokatlan volt a csend, mamám szeretett mesélni a régiekről. Én azon töprengtem, hogy vajon létezik-e ilyen erő, hogy a sírból visszajön egy lélek, hogy először és utoljára lássa a fiát. Mamám soha többé nem beszélt nagyapáról. Az évek teltek, talán túl gyorsan is.

Engem lefoglalt a tanulás, mamámékat meg a torzsalkodás, de az is, mintha egyre kevesebbszer fordult volna elő apám és közte. Mamám sokat töpörödött, amúgy sem volt valami nagydarab néni, de lassan a kerékpár tolta haza a boltból és nem a kerékpár őt. Képes volt hajnalban a bolt előtt rostokolni a kifliért vagy megfőzni a virslit nekem reggelire. Amit lassan át is vettem tőle, hiszen egyre többször nem sikerült a mutatványa. Így néha, az a különös érzés lett rajtam úrrá, hogy nem sokáig lesz már köztünk. Főleg, mikor egy naplementés estén behívott a nyári konyhába, leült a hokedlijére és kivette a hajtűit. Haja ezüstös lett és sokkal vékonyabb, de az a vékony fonat, még mindig a derekáig ért.

- Kislányom, vágd le a hajam! - mondta. Tudtam, a haja a legféltettebb kincse volt egy életen át és mégis meg akart válni tőle.

- Tudod, már nem bírom megfésülni reggelente. Nem bírom már úgy a kezemet - adta meg kérdés nélkül a magyarázatot és én némán csattogtattam hajában az ollót. Néztem az arcát, egyetlen egy könnycsepp sem futott rajta végig. Nekem a szívem szakadt volna meg, de ez az asszony erős volt.

- Amikor kislány voltam, minden lánynak hosszú haja volt és volt aki, mindenféle varkocsot csináltatott magának, vagy olyan hajfonatokat, hogy tyúha, de én nem voltam ilyen. Volt egy nagy csat, amivel a tarkómnál összefogtam, és úgy hordtam, sosem szerettem divatolni - folytatta.

Én nem válaszoltam, csak próbáltam fésűvel igazgatni, az immár rövid ezüstös hajsálakat.

- Hát mama, nem lett valami szép - jegyeztem meg végül, és arra gondoltam, hogy így nem lehet, nyolcvan évi szabadságot rabiga alá hajtani. Mert ezek tincsmaradékok, nem hagyták magukat így röviden, csak hol kócosan lapultak apró fején, hol sündisznóként meredtek az égnek.

- Nem baj na, add csak ide - nyúlt a kendője után - majd a kendő eltakarja. Így ni! - mondta meghurkolva az álla alatt a rongyot. Még csak rá sem nézett, az immár fölöslegessé vált hajtömegre, én pedig kérdés nélkül separtem össze a padlót.

Ez volt a kezdete, annak a várakozásnak, amit a családtagok nem szeretnek látni. Mama várta a halált, öregesen csendesén. Volt, hogy mindennap elismételte.

- Jaj kislányom, én már nem akarok élni! Jaj, minek vagyok én itt?

Végül Isten, mama drága Istene, bizony nemsokára magához is szólította. Kevés ideig küszködtünk apámmal az ápolásában. És a hős kis öreg mama, a halálával megteremtett valamit, ami elveszett az évek alatt apám és köztem. A békét, amit csak néha árnyékolt be egy-egy kocsmai vihar. Nem emlékszem, hány hónap telt el, amikor elhatároztam, összeszedem mama holmiját és benyitottam, az egykori boszorkánybarlangjába. Szépen csoportosítottam a porcelán edényeket, ruháit bezsákoltam. Táskáit kiürítettem, mindent rendbetettem. Aztán megtaláltam az imakönyveit. Szerettem fellapozni őket. Régen jó kereszténynek tanított éppen ő. Összekulcsolt kezemmel imádkoztam drága Istenéhez mert ezek az apró könyvek megőrizték ajtatosságát. A piciny szentképek, jelezvén az imákat ott feküdtek a megvastagodott lapokon és én szerettem nézni szépségüket. Táncoltak ujjaim lapról - lapra és az egyik ima mellett, egy régi fényképre bukkant ujjbegyem.

A képen napbarnított katona bámulta a messzeséget, fegyver ravaszán kezével. Komoly tekintettel ráncolva határozott homlokát. Két férfi jutott eszembe, az egyik mamám bátyja, aki a Don kanyarnál veszett oda, a másik nagyapám volt, aki lehetett a fényképen. A kezembe vettem a kistermetű fotót, és beindultam apámhoz. A ház első felét használta, mert én nem tudtam pihenni a TV zajától, neki pedig zajtársa volt a masina, amit még mamámmal vettünk. Az olvasóasztalánál ült, épp Tolsztojt olvasott. Kicsit dühös is voltam, mikor megláttam, amiért nem szólt, hogy leemelte a polcra, hiszen már napok óta kerestem. Amikor felléptem a küszöbön, azonnal rám emelte nagy kék szeméit. Ez azt jelentette nála, hogy hallgat, bökjém már ki mit

akarok, mert mi ugye, mindenféle butasággal, nem fárasztottuk egymást. Feléje nyújtottam a kezem.

- Mi az ?- kérdezte.

- Ezt mama imakönyvében találtam - mondtam és tétován nyitottam kijjebb az öklöm. Hagytam, hogy elvegye kezemből a kicsiny kincset. Lejjebb tolva szemüvegét vizsgálgatta. Ajkát feljebb csücsörítette, de ez nem mosoly volt, inkább feszült figyelem.

- Mama bátyja lehet?

- Nem, nem hiszem. Ez nagyapád - vette le a szemüvegét és hátradőlt a támlás fotelban - nem is tudtam erről a képről.

Én pedig csak álltam ott és arra gondoltam, mama mennyire szerethette ezt a férfit és mennyire őrizhette kettejük szerelmének titkát. Szinte tudtam, hogy minden este elmondott egy imát nagyapáért.

- A családi fényképalbumba teszem - mondtam végül és apám hagyta, hogy elvigyem a régi vörös albumba. Ő maga csak szótlanul bámult a záródó ajtóra, ami követett engem, nekem pedig furcsa ötletem támadt.

Bementem a régi szobájába és felnyújtózkodva elértem a szekrény tetejét. Felnőttem, már nem kellett székre állnom. Nem volt ott, amit kerestem. Nagyapám festői képe, mintha sohasem létezett volna, apámat pedig nem mertem megkérdezni. Valahol tudom, hogy nem is kellett. Sejtettem, hogy a titokzatos öltönyös fiatalember, aki sosem lehetett a nagyapám, az bizony, ha máshogy nem is, arcképével visszatért az ő Erzsikéjéhez. Édesapám tette oda.

Szabó Rita

Amikor megtörténik a csoda

Hét évvel ezelőtt, egy borús őszi napon a Végtelen-tengeren hajózott egy idős halász a feleségével. Mivel alkonyodott, épp kikötni készültek a dolgos nap végeztével, mikor egy faládikó csapódott a hajójuk oldalának.

A fedélzetre felhúzva legnagyobb megdöbbenésükre egy alvó kicsi lányt találtak benne jól bebugyolálva. Egy csokor kamilla is volt a ládikóban, ezért erről nevezték őt el. Mivel László és Éva nem tudták, mitévők legyenek a kisbabával, magukkal vitték és gondosan nevelgették őt az elkövetkező években.

De mivel nagyon idősek voltak, egyre nehezebbé vált számukra ez a feladat. Ahogy Kamilla nőtt, ő is egyre magányosabbnak érezte magát a tengeren gyerek társaság nélkül. Mikor kikötöttek valahol, gyakran sétálgatott a környéken és szomorúan ezt a dalocskát énekelte:

*„Egyedül járok az úton,
nem tudni, hová vezet,
nehéz haladni rajta,
ha nem fogja senki kezéd...”*

Eközben tőlük több száz kilométernyi távolságra, Varázslat városban egy kisfiú, Zalán boldogan élte életét a szüleivel. Csak egy valami hiányzott neki nagyon, egy kistestvér. Egyik éjjel azt álmodta, hogy egy sötét hajú, mogyoróbarna szemű kislány szalad oda hozzá mosolyogva és azt mondja: „Én leszek a kishúgod!” Aztán olyan gyorsan el is tűnt, ahogyan megjelent. Zalán, hogy ne felejtse el, másnap reggel le is rajzolta a kislányt.

Aztán telt-múlt az idő, minden haladt a szokásos kerékvágásban. Egyik nyáron aztán elutaztak a tengerparthoz a szüleivel. A legelső nap délutánján, mikor a vízben fürödtek, a közeli kikötőben megállt egy hajó. Kiszállt belőle egy idős pár és egy 4 év körüli kislány. Mikor közelebb értek, Zalán hirtelen felkiáltott: „Ott jön a kishúgom!” Hiszen a kislány megszólalásig hasonlított a rajzra, amit az álma alapján készített. El is mesélték a halász párnak a történetet és meghívták őket vacsorára. Este a tűz mellett nagyon sokat beszélgettek és közös megegyezésre jutottak. Úgy látták, mindenkinek úgy lesz a legjobb, ha Zalán szülei örökbefogadják Kamillát. Persze gyakran találkoznak majd Évával és Lászlóval, akiket Kamilla nagyszüleiként szeretett, és akik oly sokat tettek érte az elmúlt időszakban.

Szóval 2 évvel ezelőtt megtörtént a csoda, Kamilla új családra lelt, Zalánhoz pedig végre hazaérkezett a kishúga. Azóta együtt járnak azon a bizonyos úton, egymás kezét fogva, boldogan!

Ui.: A fenti történet – egy kicsit mesebeli világba helyezve ugyan, de - valós, a kishúgom 2 évvel ezelőtti örökbefogadását írja le. A fotók is minket ábrázolnak.

Szegfű Zalán

Korzózás

Kiskoromban sokat voltam a nagyszüleimnél, sok régi dologról beszéltek nekem. Például hagyományokról, szokásokról vagy a saját történeteikről.

Tisztán emlékszem, mikor egy alkalommal a nagymama fánkot sütött, én pedig segítettem neki a konyhában, ekkor mesélt nekem először a korzózásról.

Ez volt régen a hétvégi szórakozás. Ekkor az emberek bementek a város központjába, a korzóra. Az utcának egy része le volt zárva a sétálóknak részére, ezt nevezték korzónak. Főként fiatalok jártak ide, lány- és fiúcsapatokba verődve. Akadtak elszórtan sétáló családok is, de ez ritkább volt. A fiatal lányok kísérekkel társalogtak, na persze nem azért, mert ők akarták volna, hanem ez volt az illem! De mikor nagyobbak lettek, egyedül is elengedték őket. Ez volt ám az igazi muri! Fiúkkal társalogtak, udvaroltattak, a lányok súgtak – búgtak, és az esetlenebb fiúkat jól kicsúfolták. Vagy ha volt olyan szemrevaló fiú, aki nekik nagyon tetszett valamelyik lánynak, mit meg nem tett volna érte?! Akik nagyon fel akarták hívni magukra a figyelmet, gyakran szándékosan földre ejtették a zsebkendőjüket az a fiú előtt, akire kivetették a hálójukat. A mamám szerint ez néha eredményt hozott, de inkább nem, mert a fiúk is észrevették a turpisságot. Persze ezen jól derültek, de gyakrabban kellemetlenül sült el a dolog. Szóval a lányok, míg nem volt nekik kísérőjük, elcsevegték az időt, és ha nem értek haza a megbeszélte időre, akkor bizony megszidták őket. A nagyit is mesélte, hogy egyszer csak öt percet késett, és az anyukája úgy megdorgálta, hogy napokig nem szólt hozzá büntetésből.

A lányok korzózás előtt mindig órákig szépítkeztek a tükör előtt. A legszébb, legcsinosabb ruhákba bújtak, hogy felfigyeljenek rájuk a szépségük miatt. Fontos volt ez számukra, hiszen voltak olyanok, akik itt ismerték meg életük első szerelmét, de olyan is akadt, aki itt talált magának férjet. Olyan volt ez, mint egy szertartás! Itt az emberek nem siettek sehova, lassan, nyugodtan andalogtak, kellő időt szánva másra és magukra. Séta közben híres zentai fagyaltot nyalogattak, vagy a vagányabbjai napraforgómagot törögettek. Közben meg-megálltak egy-egy kirakat előtt nézelődni, vagy beszélgetni ismerősökkel. Ha séta közben ismerősökkel futottak össze, gyakran előfordult, hogy együtt, galeriben folytatták a korzózást.

Mivel ez az utcarész le volt zárva az autók és biciklisek elöl, így a parkoló is szabad volt, amit majomplacnak hívtak. Ott a fiatal suhancok gyülekeztek, mustrálták a fölvonulókat, néha egy-egy megjegyzést téve rájuk. Az úri lányok annyira fent hordták az orrukat, hogy fittyet sem hánytak ezekre a ficsúrokra, ezért lassan elmaradtak ezek a megjegyzések. Mindenki kellemes hangulatban koptatta tovább a cipőjét élvezve a tavaszi napsütést vagy az őszi levélhullást.

Nagyanyám idejében sokkal másabb volt minden, mint ma. A parkban a fák kisebbek voltak, sok kis virágágyással szegélyezve. Ma már ezek a fák megnőttek, megöregedtek, és a virágágyások száma is csökkent az árnyék miatt. Napjainkban a parkot főként bankok, pénzváltó irodák és egyéb épületek veszik körül, míg régen fogadók, méteráru boltok és hentesüzletek voltak a helyükön. Még egy mozi is létezett, ami mára már sajnos nem üzemel. Gyakran a Tisza filmszínházban ért véget a hétvégi kiruccanás.

A mamám arról is mesélt, hogy amikor ő még kicsi volt, a szüleivel és a húgával együtt korzózott Zenta utcáin, de olyan is volt, hogy útközben beugrottak a rokonokhoz, akik már akkorra szinte teljesen felkészülten várták őket, és így együtt, csapatként indultak a sétára. Mikor már nagyobb lett a nagyi, akkor bemehetett a húgával is egyedül. Történt egyszer, hogy a mamám és a testvére a korzózásból hazafelé menet összefutott egy fiú testvérpárral. Az idősebbiknek tetszett a nagymamám. Beszéltek pár szót, majd a fiú megkérdezte, hogy következő vasárnap is bejönnek-e? Erre a nagynéném azonnal rávágta, hogy itt lesznek, mivel ő nagyon szeretett a városban császkalni, de egyedül nem szabadott bemennie, csak a nővére kíséretében. Ekkor még ez volt az erkölcsi norma. Így, gondolta, ha a testvérének lesz programja, akkor ő is mehet vele a városba. Tehát lebeszélte a testvérének egy randevút.

Következő vasárnap nagyon be volt sózva, hogy mikor indulnak már, de a mamám nem akart menni, mert se kedve nem volt, se a fiú nem volt szimpatikus számára. A néném sokkal temperamentumosabb volt, így akcióba lendült. A mamámat elküldte szépítkezni. Amikor ezzel megvolt, akkor szinte letépette a földre szegény öreganyámat, és felöltöztette. A testvérek vegyes hangulatban indultak neki a délutáni szórakozásnak. Az idősebb, tehát a mamám, kinkeserveesen, a fiatalabb, azaz a húga, örömteli hangulatban indult a randira. Arról már nem szól a családi anekdota, hogy mi történt a találkán, de valószínűleg nem lett belőle hosszú kapcsolat.

Mamám meséje azt bizonyítja, hogy régen, mikor még nem volt internet, számítógép, okostelefon, akkor az emberek így ismerkedtek, informálódtak a hírekről, és persze így keletkezett gyakran a pletyka is. Nekem ezek az idők jobban tetszettek, mivel akkor az emberek szabadidejükben inkább egymással találkoztak, nem úgy, mint a mai világban, ahol mindenki megfogja a kütyűjét, és behúzódik egy sarokba. Ami még nekem tetszik, hogy akkor az emberek látták egymás arcán az érzelmeiket, és nem hangulatjelekkel érzékeltették az érzéseiket, gondolataikat. Én is be szoktam menni a városba, de már nem olyan, mint a régi szép időkben. Nem olyan a hangulat, nem olyan a társaság. Az emberek elidegenedtek egymástól. Ezt nagyon sajnálom, és ezért néha a mamám idejében szeretnék élni.

Szekeres Anita

Szívünk egy rejtett zuga Hazánkban maradt!

Távoli puskaropogás zaja még innen-onnan beszűrődött a lakásokba, házakba. Talán néha egy-egy akna is felrobbant. Amúgy már teljes csend volt a több emeletes budai bérházak körül. A lakók is lassan feljöttek a pincékből. Nem voltak boldogok, de kezdtek beletörődni, hogy megint nem oldódott meg semmi, de élni és alkalmazkodni kell tovább.

Ebben a kiábrándult, fáradt, csalódott, de valahogy mégis életigenlő hangulatba, toppant be váratlanul, a 3 gyerekes családhoz egy zaklatott jóvágású fiatalember 1956 novemberében. Az édesanya öccse volt, nőtlen és komoly egy vidéki állami gazdaság főkönyvelője. Szüleiket, mint akkori rendszeridegen „elemeket” a Kunságba kitelepítettek Budáról. Ő most tőlük jött, vigaszt önteni járt náluk méltatlan helyzetükben. Hosszan és halkán beszélgettek nővérével a gyerekek csak egy-két szót csíptek el a beszédből, de azt se nagyon értették. Anyjuk mesélte később, hogy járt a nagybácsi a nagyszülőknél, s a körülményekhez képest a nagyszülők is megvannak, szűkösen, de élnek a kitelepítésben és egyelőre még egészségesek is. A fiatalember – az öcs – most ügyeit jött intézni Budapestre, de aztán megy vissza a gazdaságba vidékre, ott is beindul talán újra az élet.

Közben beesteledett. Ő inkább sötétben megy le a Dunántúlra, mit lehet tudni ebben a zürös légkörben jobb az óvatosság. Nővére meg Ő se volt túl érzelmes ember, de most mintha hosszabban búcsúztak volna. Persze ezt akkor észre se vették. Ugyan jelezte, hogy a jövő hét végén újra feljön, de megsimogatta a 3 kisgyerek fejét és mindenkinek egy apró ajándékot adott egy-egy cukorkát és a legkisebbnek egy vacak kis kopott műanyag autót, talán még az övé volt gyerekkorában. Testvéri öleléssel búcsúzott nővérétől és sógorától. Máskor nem így tette, csak egyszerű kézfogással. Valami gond és gondolat izzott a levegőben.

- Ugye akkor jössz a jövő héten?

- Persze, persze volt a sietős válasz és a koromsötét budai éjszakában, ahol még az utcai lámpák se nagyon égtek újra-eltűnt.

Teltek, múltak a napok, hetek hónapok és nem jött. Senki nem tudta mi van vele. A nagyszülők visszajöhettek a kitelepítésről, lakásuk egy kis részét – mintegy albérletként – visszakapták. Rengeteg családi aggódás után egyszer csak érkezett egy képeslap – Egy amerikai lóversenypályát mutatott. Rajta az írás: Anyuka, Apuka, Nővérem és az egész kedves család! Jól vagyok. Amerikában vagyok. Minden rendben, ne aggódjatok. Ennyi. A bélyegzőből halványan ki lehetett silabizálni, hogy Los Angelesben adták fel a lapot. Cím és egyéb tájékoztatás nem volt rajta.

Ő is egyike lett azon 200.000 magyar embernek, akik 1956-ban elkeseredésükben, kilátástalanságukban, reménytelenségükben elhagyták hazájukat. Az akkori szabad világ befogadta őket, segítette őket a beilleszkedésben, s így nagyon sokan az amerikai szárazföldön leltek új hazát.

A fiatalember immáron Amerikában lelt magyar feleséget, hites könyvvizsgálói pénzügyi hivatást és nejevel 2 kis gyermekével 1966-ban látogatott haza Magyarországra családjához először 10 évvel eltűnése után, immáron amerikai álampolgárként, kivándorlásának kalandos történetéből két részletet később így mesélt:

'56 nyirkos őszen egy barátommal motorbiciklin igyekeztünk a nyugati határ felé. Elértük késő éjszaka azt a pontot, ahol le kellett szállnunk. Kedvenc motoromat fájo szívvel az út szélén egy bokorban hagytuk, ha ne adj Isten újra kellene, vagy legyen boldog vele az ki megtalálja. Korábban többen figyelmeztettek, hogy a határnál nyílegyenesen árkon-bokron át menjünk, mert kanyargós a határsáv nehogy visszajussunk Magyarországra. Sajnos ez az egyenes irány szántóföldeken keresztül ment. A szántó föld meg bizony a friss őszi szántás nyomán, térdig erő sárban úszott, azon kellett átküzdenünk magunkat egyszerű cipőben. De nem volt más választásunk, csak mentünk és mentünk a vak, nyirkos, sáros sötétben nyílegyenesen előre. Ekkor hirtelen egy jó 6 m széles vízelvezető csatorna keresztelte utunkat. Az esős időszak okán derékig erő vízben átgázoltunk rajta. Célpontunk a távolban egy imbolygó lámpa fénye volt, ami egyre közelebb került hozzánk. Sőt néhány perc gyaloglás után már házak körvonalait is ki tudtuk venni. A lámpa egy utcai kandeláber volt és egy kis hídnál állt. Felmerült bennünk, biztos, hogy ez már egy osztrák falu. Kutyák kezdtek ugatni, majd valaki megszólalt a sötétből: „Halt”. Ez a szigorú német szó, mint égből jött áldás csengett a fülünkben. Ausztriában vagyunk...

Klagenfurti, majd Salzburgi táborba vittek minket. Salzburgban a táborban, ha átmegyünk az amerikai szűrőn, mehetünk Amerikába. Névsorolvasás, rajta vagyunk a listán... Vasútállomásra visznek, onnan vonattal Brementhaven-i kikötőbe. Azonnal felszállunk, éjjel már a hajón alszunk. Én se, de a többiek se láttak korábban tengert. Csak nőtlen férfiak vagyunk a hajón, sok fiatal, vagány legény. A vagányság csak addig tart, míg ki nem érünk a tengerre. Az Atlanti óceán télen nem tréfál. A hullámok 2-3 emelet magasak, viszik a hátukon a hajót. Mindenki tengeribeteg lesz. Ennek ellenére a fedélzetre megyek és nézem a híres doveri sziklákat. A La Manche csatornán megyünk át. Amivel hajózunk az egy II. világháborús csapatszallító hajó. Kifeszített hintaágyakban, hálókban alszunk. Ezt is meg kell tanulnunk. A hajót sokszor egy-egy oldalhullám lódítja oldalra, ilyenkor páran kiesnek a hálóból. Én erősen kapaszkodok álmomban is. A hullámok néha feldobják a hajót, mely

nagy reccsenés-szerű csattanással esik vissza a tengerbe, mint amikor egy lapos fenékű teknőt dobnak a vízbe. Az első alkalommal azt hittem, most törik ketté a test, de nem. Az amerikai hadsereg ellátmányát kapjuk. Ilyen koszthoz még nem vagyunk hozzászokva. Hamburgert addig életünkben nem láttunk. A fedélzetre menni veszélyes, mert átcsapnak rajta a hullámok. Mi azért felmegyünk erősen kapaszkodva. Az amerikaiak nem tiltanak semmit, ők megmondták, hogy veszélyes, de nem tilos, mint ahogy nálunk volt szokás. A többi a mi felelősségünk. Ha nem hallgatsz ránk, a Te hibád –mondják. A karácsonyt a hajón „ünnepeljük”. Nagyon finom vacsorát kapunk, de valahogy nem tudjuk értékelni. Ebben a helyzetben csak arra várunk, hogy ennek az utazásnak mielőbb vége legyen. Két hét gyomorforgató tengeri hajózás után, madarak jelentek meg a fedélzeten, bár a hullámok még mindig hatalmasak. Ez azt jelenti -gondoljuk bizakodva- hogy közel a szárazföld. Így is van. 1956 decemberének utolsó napján behajózunk a New Yorki-i öbölbe. Szilveszter éjjel van. A hajót nem engedik kikötni, így reggelig rajta várakozunk. Aludni már senki se tud. Nézzük a hajóról ezt az óriási kivilágított várost. Minden olyan nagy és minden más az otthon hátrahagyott világhoz képest. Másnap elhajózunk a Szabadság szobor előtt. Szépsége és nagysága miatt lenyűgöző. Lassan behajózunk a mólóhoz. Megérkeztünk. Itt vagyunk, túl az óceánon, a remény földjén. Itt vagyunk Amerikában, de egy pillanatra haza gondolva egy-egy könnycseppet is eltörlünk. A parton -nagy meglepetésünkre- egy katonazenekar fogad minket. Várjuk, hogy rázendítsenek egy indulóra, vagy himnuszra. A zenekar rázendít, de nem egy indulóra, hanem egy vérpezsdítő dzsessz számra. Utána hasonló meglepő számokat játszanak. Egy fekete dobos vadul táncol a dob körül és dobálja a dobverőket! Ez nagyon eredeti, ez Amerika. Nem vitás, ez egy másik világ, itt kell otthont teremtenünk, de a szívünk egy rejtett zuga örökké hazánkban maradt!”

Emery Kelemen -nagybátyám- (született Kelemen Imre 1928. Budapest, elhunyt 2011. Los Angeles) emlékére.

dr. Szikszay Péter

A tökfőzelék

Juli a háború után magára maradt a kislányával, Magdikával. Ambruzs, a férje, odaveszett a Don-kanyarnál. Az asszonyt csak arról értesítették, hogy az ura eltűnt, várta hát vissza jó ideig. Aztán ahogy teltek a hónapok-évek, elfogyott benne a reménykedés.

A szüleitől el kellett költözniük, még ha nem is mondták nekik. Megérezte, hogy terhükre vannak, ők is nehezen éltek. Bérelt hát egy szoba-konyhás, kis házat a falu szélén lévő „Kutyahegyben”.

- Kisjányom – szólt egy reggel a tízéves-forma gyerekeknek. – Megyünk ló-citromot gyűjteni.

- Minek az, anyukám?

- Az a legjobb a tapasztáshoz. Utána kívül-belül kimeszeljük a házat, meg agyagos földdel felsimítjuk a szobát is, a konyhát is. Rongypokrócot adott nagyanyád, maga csinálgatta a télen. Jó lesz itt, majd meglátod.

Juli leginkább magát biztatta ezekkel a szavakkal. A lányka, mint általában a gyerekek, hamar megszokta az új helyet. Csak a kutya után bánkódott, meg a nagyapja méhesének dongása hiányzott neki. Azt nagyon szerette hallgatni, olyan békességes volt.

A házhoz kert is tartozott. Jó gazos volt a föld, egy hétig is eltartott, mire kitisztították. Közben egy kunkorodó indájú növényre bukkantak a gyomok között. Tök volt, főzötök, a kerítés felé igyekezett.

- Vetni már késő az idén bármit is. De azért csak terem valami a kertünkben. Hátha kihajt még egy-két szál kapor is, mire beérik ez a tök! – igazgatta Juli kapával a földet a kis növény körül.

- Kapros tökfőzelék? Jaj, de finom lesz! – örvendezett a kislány.

Juli végignézte a lányka hirtelennőtt, vékony alakját. Vészesegény ez a gyerek, azért ilyen sovány, sápadt. Hiába, sóhajtozott magában, ritkán jut jó falat a tányérunkra. De ha megő a tök, megpróbálok húst is keríteni hozzá.

A növény felfutott a kerítésre, a kacsok úgy kapaszkodtak a rácsokba, mint egy kíváncsi gyerek, aki mindent látni akar, ami az utcában történik. De az arra járók is megbámulták, amikor virágzott.

- Micsoda tök nő Juliék kertjében! – mondogatták.

Az utca túlsó végében is lakott egy hadiözvegy a beteg kisfiával. A gyereket tüdővész emésztette. Sovány volt, gyenge, Magdikával lehetett egyidős. Az anyja egy talicskát bélelt ki valami rossz kabáttal, abba ültette a kisfiút. Úgy tolta végig az utcán, hogy mégis kimozduljon szegény egy kicsit otthonról.

- Jó napot, Szabóné! – szólította meg Juli a feketekendős asszonyt. – Hogy van a kis beteg?

- Most valamivel jobban. Mindig este jön rá a köhögés, alig tud elaludni tőle.

A kisfiú nem szólt, csak nézte valószerűtlenül nagy szemével a kerítésre kapaszkodó tököt. Úgy ült ott a talicskában, mint egy szárnyaszegett madár.

Már benne jártak az őszben, Juli az ártézi kúthoz ment vízért, mikor újból összetalálkozott a feketekendős asszonnal. Megtöltötte a kannákat, indulni készült haza, amikor Szabóné elébe állt.

- Balogné, kedves! Szeretném megvenni magától azt a főzőtököt, ami az udvarukban nőtt. Láttam, már beérett. A kisfiam úgy megkívánta. Tudja, nem sok van már neki hátra... – nem tudta befejezni a mondandóját, elszorult a torka.

Juli egy pillanattal tétovázott. Magdikára gondolt, aki már a napokat számolta, mikor lesz tökfőzelék ebédre.

- Jöjjön velem Szabóné, magának adom, nem kell fizetni érte semmit. Kaprot is adok hozzá. Főzze meg annak a beteg gyerekeknek!

Szilasi Katalin

Kitartó szerelem

Szomorúan vette vállára a szerszámosládát és lassan ballagott ki a karbantartó műhely ajtaján. Szerette a munkáját, de a mai feladat nem volt ínyére. Főnöke a gyár nemrég átadott bölcsődéjébe küldte át, néhány apró javítási feladattal. Csöpögő csap, kiságyak rácsainak ellenőrzése, ajtózár csere.

Nem az elvégzendő feladattal, hanem a bölcsödével volt baja. Szerette a gyerekeket, hangot is talált velük, de most fájt közójük mennie. Lassan egy éve már, hogy kimondták a válást, s a kisfiát az anyának ítélték. Havonta egyszer látogathatja, akkor is csak rövid ideig játszhat vele, az anya felügyelete mellett. Milyen igazságtalan ez a világ! A felesége füvel-fával csalta, amíg ő gürizett, túlórázott, hogy a családjának mindene meglegyen. Amikor rajtakapta az asszonyt, azonnal beadta a válókeresetet. Biztos volt benne, hogy a fiát neki ítéli a bíróság. Ám a demokráciát kicsit furcsán értelmezték az ötvenes évek elején:

- A gyerekek az anyja mellett a helye! – szolt az érthetetlen ítélet, s ő összetörten vette tudomásul, hogy az élete vakvágányra futott.

Megszaporázta lépteit, ahogy befordult a parki ösvényre. A hatalmas, zöldellő fák, a sűrű bokrok, a friss illatú levegő kicsit jobb kedvre derítették. Kevés ilyen munkahely van, mint a gödöllői Ganz gyár. Az Erzsébet-park szélére építették az üzemet, a park túlsó felén épült a bölcsőde. A gyerekek üde környezetben játszhattak, a szülők a parkon átjárva szellőztethették ki magukból a gépillatú műhelyek nehéz levegőjét. Már messziről meglátta a fenyők árnyékában játszó, vidáman zsvajgó óvodásokat. Testes, idősebb óvónő vyzáta őket. Határozottan indult feléje és ráköszönt:

- Irma néni? A gyárból küldtek Önhöz, a javítások miatt.

- Menjen be az épületbe, az emeletre legyen szíves, a bölcsődében romlott el a csap – szólt kedvesen a hölgy, a gyerekek nevetve ugráltak körbe és sivalkodva utánozták:

- Az emeletre bácsi, ott romlott el a csap. Irma néni! Irma néni! Itt egy bácsi! – kiabálták.

Mosolyogva köszönte a gyerekeknek az útbaigazítást, és bement az épületbe. Az emelet felől szapora lépteket hallott, s ahogy felnézett, elállt a lélegzete. A lépcső tetején egy fiatal hölgy jelent meg, hófehér köpenyének öve kiemelte hihetetlenül karcsú derekát. Formás lábán könnyű papucs, vékony ujjaival zavartan igazgatta gesztenyebarna haját, ahogy meglátta őt a szerszámosládával.

- Irma nénit keresem – dadogta ki nehezen, mert a lány látványa felkavarta amúgy is zaklatott lelkét.

- Én vagyok az – csilingelt a vidám hang és fürgén mutatta az utat a csapok felé. – Nekem vissza kell mennem a gyerekekhez. Szóljon, ha végzett – kérte a lány és elsietett.

Munkához látott, de nem tudott szabadulni a képtől, a lány arcától, a csillogó, kék szempártól, az igézően hullámozó hajzuhatagtól. Istenem, de gyönyörű! Elhessegette magától a gondolatot. Nem, egy ilyen szépség sohasem állna szóba vele. Igaz, jóképű, magas és markos legény - már a munkájából adódóan is -, hiszen a vasas szakma nagy erőt kíván, de ez vonzotta is, taszította is a lányokat. Hej, pedig mindig ilyen feleségről álmodott! A feleség szó eszébe juttatta a házasságát és az asszonyt, aki megcsalta őt. Az udvarról felszűrődő gyerekzsivaj hamar kijózanította. Hol jár az esze? Ez a lány sohasem fogadná el őt az ötéves fiával együtt. És a gyerektartás? A fele fizetését elviszi. Ki akarna egy ilyen férfival szóba állni? De akárhogyan is gyözködte magát, nem tudott szabadulni a gondolattól. Elképzelte, ahogy hozzásimulna a törékeny test, ahogy átölelné hatalmas karjával, ahogy a dús hajba túrva csókolná azt a pici száját, és soha, de sohasem eresztené el ezt a darázsderekat, örökre ölelné és vigyázna rá.

Azon vette észre magát, hogy egyre hevesebben dolgozik, minden keserősége a markába torul, majdnem túlhúzta a csavarokat. Gyorsan lehiggadt és újra csak a munkára figyelt. Precízen rendbehozott mindent, a szerszámokat is összerakta, indulni készült. A lány megérezte? Talán titkon figyelte? Ki tudja, de hirtelen előtte termett.

- Máris végzett? Kinek köszönhetjük? – kérdezte Irma és fülig pirult.

- Miska vagyok, géplakatos a TMK műhelyből – válaszolt rekedten és kezét fogott a lánnyal. Érezte, ahogy a lány az érintéstől megremeg, de nem húzta el a kezét, hagyta, hogy a hatalmas férfitenyér körbeölelje és tartsa az ujjait. Pár pillanat volt az egész, de ő örökkévalóságnak érezte. Ezt a lányt neki teremtették, jaj, miért nem lehet ebből a kapcsolatból semmi?

Hirtelen elköszönt és lerohant a lépcsőn, ki az udvarra, át kapun, be a parkba, és olyan hevesen vert a szíve, azt hitte, rögtön megfullad bánatában. Leült egy padra, arcát a tenyerébe rejtve sóhajtozott. Nem lehet ebből a kapcsolatból semmi. Hogyan is gondolhatja, hogy a fehérköpenyes gondozónőnek éppen egy ilyen olajos, piszkos munkát végző férfi kellene? Eszébe jutott a gyermekkor. Öt éves volt, amikor gonosz anyja a kecskeólba száműzte. Két testvére a házban maradhatott. Ő csak fát behordani, a kályhát kihamuzni és tüzet rakni mehetett be. Az állatokkal lakott, fáért az erdőbe járt, bogyókkal táplálkozott. Főtt ételhez csak akkor jutott, ha a környék lakóinak dolgozott, s fizetségül meleg levest kapott. Éjszakánként egy kis házról és egy családról álmódott. Jó feleség, gyerekek, az asztalon gőzölgő húsleves, és a házban a szeretet lakik. Milyen szerény álmom, mégsem teljesült. Lassan felállt és visszament a gyárba. Munkatársainak feltűnt a szótlansága, de nem faggatták. Szerették, jó munkaerőnek tartották. Tudtak a problémájáról, úgy gondolták azért ilyen levert. Senki sem sejtette, azért szomorkodik, mert a bölcsődében minden jól működik, nincs már indok karbantartásra odamenni, így a lánnyal nem tud újra találkozni. Vagy mégis?

Akkoriban, a gyárakban nagy közösségi rendezvényeket tartottak. A tágas ebédlő volt erre a célra a legalkalmasabb. Vörös függönnyel szegélyezett színpadi emelvényt is kialakítottak a végében, hogy a vállalati ünnepek, a beszámolók, a kitüntetések átadására is alkalmas legyen. Tartottak ifjúsági bálakat, összejöveleteket, tánccal, zenekarral. A hatalmas vigalom, jó szórákozást ígért és ismerkedésre is remek alkalmat adott. Izgatottan várta a közelgő bált. Az emelvényen a zenekar az akkor divatos dallamokat játszotta, a tömeg vidáman táncolt. A terem szélén asztalok sorakoztak, melynél a megfáradt táncolók söröztek, fröccsöztek, beszélgettek. Talán a lány is itt van. Kutatta, kereste, de a nagy tömegben nem találta. Félrehúzódott az ebédlő sarkába, onnan figyelte a táncolókat. Feltűnő volt, hogy valakit kézzől kézre adnak, egymás után kéri fel a férfiak. Nem látta a hölgyet, csak egy-egy villanásra látszott ki pördülő, libbenő szoknyája a férfisereg takarásából. A zenekar könnyű keringőbe kezdett, a tömeg párokká zsugorodott és akkor meglátta őt, Irmát! Azonnal lekérte. A lány megismerte, mosolyogva, engedelmesen nyújtotta táncra a karját. Ahogy átölelte, érezte felhevült testét, izgató, bódító illatát és azt a különös remegést, amit az első kézfogásnál tapasztalt.

- Ön nagyon jól táncol, kedves Irma – bókolt a lánynak, de az cseppet sem jött zavarba.

- Népi táncos voltam, imádok táncolni – válaszolta nevetve és még jobban behajolt a keringőbe. Suhantak a termen át. Ritkulni kezdtek az emberek, helyet hagyva a szép párnak. Nem hagyta, hogy lekérjék tőle a lányt, de

úgy látta, Irmának sem volt ínyére partnert váltani. Amikor a zenekar szünetet tartott, vonakodva bár, de visszakísérte Irmát a lány munkatársainak asztalához. Szeme sarkából figyelte, hogyan nevet és sugdolózik a társnőivel. Hirtelen dühbe gurult. Hogy erre nem gondolt! A tánc örömeiben elfelejtette a legfontosabbat. Nem szabad a lányt a többiekhez engednie, nehogy pletykálni kezdjenek, és elmeséljék neki azt, hogy ő már elvált, és gyermeke is van. Tudta, hogy róla beszélnek. Remegő szájszájával, türelmetlenül várta a következő táncot. Ahogy a zenekar bevonult, a lányhoz rohant, átkarolta és a terem közepére húzta. A lány nem ellenkezett, szorosan hozzábújt és önfeledten ringatóztak a lány zene lassú ritmusára. Egyre szorosabban ölelték egymást. Mintha mindketten éreznék az együvé tartozást.

- Gyere, hazakísérlek – tegezte le hirtelen a lányt és maga után húzva, kiesttek a teremből. Mindent el akart mesélni a lánynak. Tudni akarta, vajon a lány is úgy érez-e, mint ő? Lehet-e jövőjük, ha kiderül az igazság.

- Hol laksz? – kérdezte, de az izgalomtól alig jött ki hang a torkán.

- A bölcsődében kaptam helyet, egyelőre ott lakom, mert nincs pénzem albérletre. A szüleim egy kis faluban, vidéken laknak. Engem a szakiskola után idehelyeztek, hazautazni nem tudok.

Kéz a kézben andalogva mentek, szólni szeretett volna, de ahogy ránézett a lányra, elbizonytalanodott, nem tudta hol kezdje nehéz sorsának történetét. Egy kiegészített utcalámpa félhomályánál magához húzta a lányt. Átölelte, de nem csókolta meg, csak nézte a gyönyörű arcot, és nagyokat sóhajtván próbált a mondókájába belekezdni.

- Én az első pillanattól... de el kell mondanom...

- Sok mindent hallottam felőled – könnyítette meg a helyzetet a lány. – Tudod, ebben a gyári közösségben az jó, hogy olyan, mint egy hatalmas család. Mindenki mindenkiről mindent tud. És éppen az benne a rossz, hogy mindenki mindenkiről mindent tud. Ne mondj semmit, lesz rá még alkalom, mert te is tetszel nekem Miska.

Mintha örvénylő vízből szabadult volna, olyan megkönnyebbülést érzett, örömeiben füttyülni kezdte a gyár felől kiszűrődő dallamot, felkapta a lányt és forgott vele körbe-körbe. Elfelejtett mindent, a keserűséget, a bánatot. Úgy érezte van még remény, ha ez a lány vele marad, teljesülhet a gyermekkori vágya a család és a kis ház után, melyben a szeretet lakik.

Elhallgatott. Gyengéden hajolt a lány szája felé, és alig érintve lehelt rá csókot. Tolakodás nélküli, ártatlan, szerelmes csók volt. Nem merete megismételni, mert már majdnem a park bejáratánál jártak. Félt, a lány talán elcsábul és mást is akar. Rettegett a gondolattól, nem tudta volna elviselni, ha a lányban csalódná, ha tartózkodó, szépen bontakozó szerelmük helyett máris testi

kapcsolatot akarna. Pedig kívánta a lányt, annyira kívánta, hogy a vágyakozásba majd' belezavarodott. Hiányzott a házaselet, a nemi kapcsolat, de a felesége csalárdsága után, irtózott a könnyen kapható nőktől.

- Kérlek, ne a sötét parkon át menjünk, kerüljük körbe, a műút felől – szólta félve a lány, mintha kitalálta volna, mi jár az eszében a csók óta.

Csendben, kézen fogva sétáltak a halványan pislákoló lámpák alatt a bölcsőde kapujáig. Másnapra randit terveztek, olyan természetességgel, mintha már évek óta járnának együtt. Annyira lenyűgözte a lány okossága, közvetlensége, vidámsága, hogy a búcsúzásnál, magáról megfeledkezve, szorosan átölelve úgy csókolta meg, ahogyan csak asszonnyal csókolódzik a férfi. Érezte, hogy a lányt meglepi a vággyal teli közeledés, de boldog volt, hogy hagyta és viszonozta is a csókot.

- Mennem kell – szólta röviden a lány. Köszönte a szép estét és beszaladt a bölcsődébe. Az ajtóból még visszaintett, aztán elnyelte alakját a hatalmas épület.

Nem tudott elindulni. Állt a kerítés mellett, figyelte, hol gyullad ki a fény, melyik ablak mögött lakik Irma.

- Rendes kislány. A gyerekek is, a szülők is nagyon szeretik – szólta egy hang a sötétben. – Nekem elhíheded – dörögött a közeledő éjjeliőr, majd kulcsra zárta a kaput. – Hanem holnap gyere át, az egyik hinta láncra leszakadt. Előre is köszönöm. Jóccakát Miska!

Holnap! Holnap ismét láthatom, ujjongott magában. Örült a lány tisztességének, mégsem tudott hazáig másra gondolni, csak a testéhez simuló lányra és arra a vad csókra. Egész éjjel forgolódott. Kusza összevisszaságban keringőztek agyában az emlékképek és a jövő tervei. Moziba vigye? Vagy táncolni? Sétálni inkább? Nem. Hagyja majd, hogy a lány válasszon, amihez kedve van.

Míg a hintát javította, a gyerekhad ott ugrált körülötte. Mikor lesz kész? Az mi a kezében, Miska bácsi? Harapófogó? Azzal mit csinálsz? Alig győzte a sok kérdésre a választ. Akár a kislány, éppolyan kíváncsiak. Ám ezalatt ő ugyanolyan kíváncsisággal lesett fel az emeletre, ahol a lány a kisbabákat napoztatta az erkélyre kitett ágyakon. „Milyen szép és milyen szorgalmas. Istenem, add őt nekem!” Úgy sejtette, Irma érezhette a tekintetét, mert gyakran pillantott le a hinták felé. A munka végeztével meghintáztatta a kíváncsiskodó gyerekeket, majd megállt az erkély alatt és suttogva kért randevút a lánytól, aki némán mosolyogva, két ujját ollóként mozdítva, a sétát választotta.

Nem mentek messzire, a közeli park sétányai éppen alkalmasnak mutatkoztak egy jó kis beszélgetésre. Egy padon ülve, a lányt átölelve hallgatta a küzdelmes gyermekkort és a szép családról szóló elbeszéléseket. Irma nagycsaládban nőtt fel, kilenc testvér üli körbe otthon az asztalt. Szülei parasztemberek, szerényen élnek, szorgalmasak. Akad a háztájiban kacsától a

lói, sokféle háziállat. A tehénke jó tejet ad, tojás a tyúkoktól mindig van, a hízóból is kitelik a zsír és sonka. A föld is szépen ad, zöldbab, krumpli, tök, uborka bőven terem. A termelőségvetkezettől kapják a részesedést, zsákokban bújik meg a padláson a búza és a kukorica. Kell a dolgos kéz, nagy munkába telik mindezt előteremteni, és a sok éhes száját jóllakatni.

- Úgyis meglátod majd, ha egyszer együtt hazalátogatunk – mondta a lány és felrántotta őt a padról. – Most te jössz, gyere, mutass meg nekem mindent, és mesélj arról, amit az erdőről, a fákról, a madarokról tudsz! Beszélj magadról is!

Mindent elmesélt. Hétvégeken az erdőt járták, esténként moziba mentek, a vállalati rendezvényeken egymás mellett ültek, a gyári pletykálkodók már össze is boronálták őket. Szorgalmasan dolgoztak, tervezgették a jövőjüket. Pénz híján, eljegyzésképpen, egy erdei gubacsból, maga által faragott gyűrűt húzott a lány kezére. Hej, micsoda csókot kapott érte! Egy nap még a kisfiát is megmutatta Irmának. Távolról lesték meg a kerítésen át, az udvaron szaladgáló gyermeket. Irma szánakozva nézte, halkan bízatta, ha összeházasodnak, a bíróságon majd újra kérvényezik a gyakoribb láthatást.

Házasság? Nem úgy indult, ahogyan elképzelte. Az anyja őrjöngött, amikor Irmát bemutatta. Ide nem jön, ide nem fér, ordította és csak akkor nyugodott bele, hogy az esküvő után a kissozába lakhassanak, amikor Irma megkínálta a maga sült túrós buktával.

- Te így tudsz sütni? Nem bánom, ha rám is főzöl, jöhetsz! – jött a megváltó beleegyezés.

Nem gondolta, hogy Irma sok szenvedést átélt szüleinél is gondjai akadnak. Tudta, hogy az édesanyja úgy lett özvegyé, hogy egy pici gyermek mellett, Irmát még a hasában hordta. Magányos özvegyként két kisgyermekkel sanyarú sorsa volt. Az apja is két árvával maradt özvegyen, és egyedül, egy férfiembernek nagyon nehéz apróságokat felnevelnie. A falu nem nézte tétlenül a két szerencsétlen küszködéseit. Összefogtak, s addig surrogtak-burrogtak, míg a két ember egybekelt. Szegény a szegénnyel a világválság idején? Volt nyomorúságuk épp elég a négy gyerekkel, ráadásul kitört a II. világháború, s az első közös gyermek éppen azalatt született. Egymás után fogant a többi gyermek, szerencsére ők már békében születtek. Kilenc gyereket felnevelni, ilyen válságos időben, bizony nem kis dolog. Ezért gondolta, hogy könnyű lesz Irma szüleit meghódítania, hiszen ő is sanyarú sorban nevelkedett. A háborúban sebeket is kapott, s komoly erőfeszítésbe tellett kitanulnia a géplakatos mesterséget, kitűnő eredménnyel szakmunkásvizsgát tennie.

Vidáman indult hát a lányos házhoz, illendően kérte Irma kezét és az áldásukat.

- Nem! – dörögte mogorván az apa. – Elvált. Milyen ember az, aki a feleségét és a pulyáját is odahagyja. Erre adjam én a lányt? Ilyen sors vár majd rá? Nem! – kiáltotta és még a fejét is elfordította. Irma anyja meg csak hallgatott. Egy szót sem szólt, nem segített meggyőzni az urát, csak néha felsóhajtott a hirtelen támadt csendben.

„Hej, a fene egye meg, nem adják a lányt, így érjen véget a szép álom? Irma nélkül én már semmit sem érek.” Állt a szoba közepén és értette is, meg nem is ezt a makacs öregembert. Felemelte a kezét és a két tenyerét az öreg felé fordítva csak ennyit mondott:

- Nincs másom csak a két dolgos kezem. Ezzel keresem a kenyerem. Adja nekem a lányát, s ígérem, boldoggá teszem. Amíg e két kezet emelni tudom, nem szenved hiányt semmiben, és minden reggel mosollyal az arcán ébred fel. Ezzel a mondattal szívéen találta az öreget. Könnyes szemmel mondott igent a leendő após és áldását adta a frigyre. Minden akadályt legyőzött végre, és elkezdhette új életét Irma oldalán.

Ennyi volt a tartózkodó, igaz szerelem rövid története. A holtomiglan-holtodiglant tanúsíthatom, hiszen szép szerelmük bizonyítéka én vagyok. Utánam gyorsan megszületett az öcsém is, s féltestvérünk, bátyánk is gyakran töltötte nálunk családjával a szabad idejét. Apám boldog és büszke volt, övé lett a nő, akiről álmódott. Anyám mindig mosolyogva ébredt és hálát adott az égnek, hogy apámmal élhet. Szegények voltunk, de nagyon boldogok. Szerény bérlakásban éltünk, és apám vágya végre teljesült. „Jó feleség, gyerekek, az asztalon gőzölgő húsleves.” Álmai beteljesedéséhez már csak a saját kis ház hiányzott, ahol a szeretet lakik. Hosszú keresgélés után találtak egy telket a városszéli domboldalon. Éppen annyiba került, mint amennyi a megtakarításuk volt. A lelkesedés és a kitarító akarat gyakran szárnyakat ad. A házépítés pénz híján is gyorsan haladt. Apám most hasznosíthatta azt a sok tudást és tapasztalatot, amit gyermekkorában kénytelen volt elsajátítani. Keményen dolgozott, anyám lelkes segédje volt. Mi is besegítettünk öcsémmel, amennyire az iskolai feladatok mellett az időnk engedte. Elszántságuk és állhatatos szerelmük, kitarítást és erőt adott, tudtuk, ha nőnek is a gondok, együtt biztosan megoldjuk. Rengeteg munka, küszködés után beköltöztünk a félig kész házba, ahol a szeretet lakik. Apám betartotta nagyapámnak tett ígéretét. A két hatalmas tenyér mindent megtett és anyám reggelente mosolyogva ébredt. Ragyogott az arcuk, ha egymásra néztek, mérhetetlen szerelmüket csodálták az emberek.

Ámde túl szép lett volna szerelmük története, ha úgy lett volna, mint a mesében: a jó elnyerte jutalmát és boldogan éltek. Nem így lett. Apámat magához rendelte az Isten. Éppen a huszadik születésnapomon jutott eszébe, hogy tüdőráktól meggyötört testét az égbe emelje. Anyám zokogott és félt.

Hirtelen jött a nagy tragédia. Hogyan lesz ezután? Építési kölcsönök, adósság, félig kész ház és az az elviselhetetlen fájdalom, amit apám hiánya okozott.

Sokan akartak segíteni rajta. Volt, akinek csak a szép, fiatal anyám kellett volna. Volt, akinek anyám mellett a házra is fájt a foga. Anyám nem tűrte ezt sem, azt sem. Minden próbálkozót elutasított, mert ő örök hűséget apámnak fogadott. Állta is a szavát, férfira nem nézett, még holta után is csak apámat szerette. Pedig nagy szüksége lett volna egy szerető társra, aki a szomorú sorsában támasza lett volna. Eltemette apámat, el az öcsémet, a bátyám koporsója felett is imát rebegett. Gyászolta apját, anyját és négy testvérét, de sohasem keresett vigaszt férfinél. Úgy halt meg, hogy csak azt az egy férfit szerette, akit első látásra zárt a szívébe. Ragaszkodó, tiszta szerelme példaértékű volt, magam is követtem.

Szerelmes lettem első látásra. A később férjemmé lett fiú sem gondolta másképpen, amikor a Ganz gyár bejáratánál szembejött velem. Én szerető, jó családban nőttem fel, ő két testvére mellett is magányosan élt. Az esküvőnk után anyám és öcsém fogadott be minket, küzdelmes életünket ott kezdhettük el. Apám házára tetőteret építettünk, önerőből, két kezünkkel, úgy, mint annak idején a szüleim. És a házban most is szeretet lakik. Az udvaron két öreg diófa áll. Az egyiket apám ültette a gyermekeinek. A másikat anyám - már özvegyen - az unokáinak. Szél cibálja, eső veri, nap égeti, de a két fa kitartóan túri. Egymástól távol állnak, még a leveleik sem érnek össze. Mégis egyszerre kapaszkodnak a szélbe, együtt sírnak az esőben, reggelente együtt mosolyognak az ébredő napra. Jó alattuk megpihenni. Hús lombjuk árnyéka lágyan simogat, az egymáshoz verődő ágak zenéje, a levelek ritmikus suttogása szerelmükről mesél.

Szolnoki Irma

A kegyelet fája

Mikor az órák közötti szünetekben kimehettünk az udvarra, nem széledhettünk szerte, csak addig mehettünk, míg nem tiltotta Irénke tanító néni, ami karcos mozgásteret jelentett számunkra, mert veleszületett rövidlátása, majd - idővel - párosult nagyothallása rövidre szabták pórázunkat, így hát nem történt, nem történhetett semmi említésre méltó felfedezés, esemény az iskolában tanulásunk első négy évében már ami a betűvetés, olvasás és számolás kínja-örömei közötti látszat szabadság röpké perceit illeti, hacsak nem a nagyok, a felsősök merőben más, a miénktől lényegesen eltérő viselkedése, azaz kötetlen hancúrozása, hangoskodása, melyeknek kíséretében el-elhúztak mellettünk az udvart övező

kert irányába, ahol egy délceg diófa alatt gyülekezve annyira belefeledkeztek a szórakozásba, hogy gyakran az ügyeletes tanár, néha maga az igazgató bácsi vetett véget ott-tartózkodásuknak, korholó tekintettel és szavakkal terelve őket osztályaikba.

Ötödikes voltam, mikor odasettenkedtem a nagyfiúkhoz. a diófa alá, igaz tisztes távolságra mindkettőjüktől. Furcsának és érthetetlennek tűnt katonás viselkedésük: majdhogynem szabályos körben övezték körbe a fa törzsét, miközben egyikük, majd a következő kilépve a sorból a fához ment, hangosan mondott valamit, amit a társai hol visszafogottan, hol hangosan kommentáltak, mialatt az alany körülölelte a fa törzsét, azaz próbálgatta, mert nem sikerült mindenkinek első nekirugaszkodásra.

- Ti mit csináltok? - kérdeztem félénken az éppen legközelebb álló fiút, aki túl volt a jelenésen.

Felsőbrendűségének tudatában nézett le rám:

- Magas az neked, kölyök. Hányadikba jársz?

- Most lettem ötödikes - válaszoltam hangosabban és némi büszkeséggel, hisz szóba elegyedett velem a felsős.

- Na, akkor hamar megtudod, mert már fogsz táblánál felelni, meg dolgozatokat is fogtok írni.

Elfogadtam válaszát, holott nem értettem ott helyben és akkor, csak később: akinek sikerült úgy átölelni a fát, hogy összeérje ujjai az átelleni oldalon, annak teljesültek vágyai; amennyiben találkozott mind az öt ujja, úgy ugyannyi óhaja lehetett és tarthatott igényt azok beteljesülésre.

Állandó kísérom lett a kíváncsiság: szerettem volna én is átölelni a diófát, elsuttogni neki vágyamat, melyek szaporodtak idővel: jó lett volna ötöst kapnom magyar nyelvi fogalmazásra, csak ne hívna ki István tanító bácsi verset mondani, melynek soraiban botladoztam, bárcsak az én rajzom lenne a legszebb, de hosszú hetekig csak néma és tétlen szemlélője voltam idősebb iskolatársaim praktikáinak-érleltem magamban a döntést, gyűjtöttem a bátorságot.

Már javában dőzsölt a tavasz és egyre közelebb engedte magához az udvarolva tolakodó nyárt, mikor elvetve kételyeimet és érezve a kényszer kikerülhetetlenségét, döntöttem: a számtan-vizsga napján korábban indulva hazulról odamentem a fához:

- Diófa, add, hogy ötöst kapjak számtanból! - néztem fel rá kérlelve és átöleltem a törzset. Nem sikerült: ujjaim nem találkoztak. Riadva és kétségbeesetten próbálkoztam megint és újra, de eredménytelenül. Elcsüggedtem, megriadtam, mert nem tudtam, nem kérdeztem meg iskolatársaimtól: amennyiben kudarcot vall próbálkozásom, úgy visszajára fordul a kérés?

Nem volt aznap számtan-dolgozatírás. Megkönnyebbültem és erősen hittem attól a naptól a diófa mágikus erejében, habár nem kísérte mindig siker, sőt a

legtöbbször nem, próbálkozásaimat: a kezdetekben nemhogy mind az öt ujjam, de egy sem találkozott legnagyobb igyekezeteim ellenére, holott izzadásig próbálkoztam, ájulásig préseltem ki magamból a levegőt, levettem zakómat, kigomboltam ingemet is; nem fogtam fel, azaz nem tudatosult bennem: a fa is nőtt, vastagodott törzse. Téglákat csempészttem hazulról, naponta egyet-egyet, azokra álltam, ám az eredménytelenség ismételte önmagát.

Elvettem ezen próbálkozást, annál inkább, mert a nagyfiuk mondták:

- Így nem járja! Csak a földről lehet ölelni.

Meg azt is mondták:

- Csakis azt szabad kérni, ami bejöhethet.

Megjegyeztem figyelmeztetésüket, s mikor egy órán állóharcot folytattam a táblára írt képlettel, a tanító néni is hasonlókat mondott:

- A diófa ölelgetése helyett inkább a könyvet öleld, abból kapsz feleletet kérdéseidre, benne nem csalódhatsz!

Fellapozva az emlékek könyvét úgy tűnik: az idő múlásával már nemcsak találkoztak ujjaim a törzs átelleni oldalán, de össze is tudtam kulcsolni, a diófa legtöbb kívánságomat teljesítette, habár volt eset mikor cudarul megtréfált.

Iskolai bál volt. A kezdet előtt a fához járultam, átöleltem, kértem:

- A hölgyválaszkor kérjen fel Éva engem táncolni.

Düh- és szégyen-könnypatakat eredményezett esedezésem, mert valakik, feltételezem a felsősök, trágyával kenték be a törzset, ami nemhogy az óhaj valóráválását, de egyáltalán a báli szórakozást is lehetetlenné tette, járulékosan még fenytést is kaptam otthon. Az más kérdés, hogy majdan Éva lett életem hűséges szatellitje, s két fiúval ajándékozott meg.

Nem haragudtam meg a diófára, hisz nem az volt fiaskóm okozója, meg aztán: lényegesen több volt a szép, a kéréseim valóra válása, mint ellenkezője.

...Három évtizedig rótt gótikus vargabetűs életutam a kezdetekbe torkollott - hazatértem. Ősz volt, a nyarat fogyasztó szeptember már beköltözött kisvárosunkba, keresztül-kasul járta a környező hegyek erdeit, a kerteket a sárgából barnába hajló foltok jelezték léptei nyomát. Hosszú órákig, naponta jártam szülővároskám utcáit, keresve-kutatva az emlékeket - első utam az iskolánkba vitt; látni, ölelni szerettem volna a diófát - nem találtam, csak révedező lelki szemeim rajzolták meg ágaskodó törzsét, a végtelenségbe nyújtózkodó ágait, ujjaim hegyén bizsergett kemény kérgének érintése.

- A diófát keresed? - szólt valaki hátam mögött. Szembefordulva volt osztálytársamat ismertem fel.

- Igen... igen - örültünk meg egymásnak -, csak nem találom...

- Ha látni szeretnéd, azaz azt: hogyan él tovább a mi diófánk, úgy látogass ki a temetőkertbe.

Nem értettem, kérdezően néztem rá, ő reagált:

- Igaz, nem voltál itthon, nem tudhatod mi történt. Szóval: a kert is, mint annyi minden más az ebek harmincadjára került a szovjet éra agonizálásának éveiben. Hallottuk, hogy a kertet is meg akarja vásárolni egy fakereskedő. Mi, volt iskola- és osztálytársak minden áron meg akartuk menteni az öreg diófát és végül is sikerült: hamarabb léptünk, összeadtuk a fa árát, megvásároltuk az önkormányzattól, ami nem is ment nehezen, hisz eladó volt a világ... Csak azt nem tudtuk eldönteni: mi legyen a kivágott fa sorsa, mit tegyünk vele. Sokáig vitakoztunk, mígnem István tanító bácsi, a volt magyartanítónk kínálta fel a megoldást:

- Fiaim - mondta-, döntse el magában mindegyiktek: miként gondolja, miként szeretné látni sorsát kivágott fának és ezzel a gondolattal ölelje meg fát, hisz így tettétek hasonló szituációban, majd mondja ki: mire gondolt. S képzeld el: a legtöbbben egyre gondoltunk: faragjuk meg törzsét és állítsuk emlékként a sztálini haláltáborokba hurcolt és ott elpusztult magyarjaink. Így tettük...

Elmentem a temetőkertbe: már messziről megláttam, ott volt gondozással övezve a diófa törzse, azaz nem is törzs, hanem fába faragott Nióbé; leplén 98 név volt olvasható, közöttük nagyapám, nagybátyáim nevei is.

Megöleltem, ujjaim összeértek, fájdalmas-görcsösen kapaszkodtak egymásba.

- Köszönöm, hogy vagy, köszönöm, hogy megvártál suttogtam felé. - Kérlek: teljesítsd utolsó kívánságomat: őrizd meg ezeket a neveket örök időkre. Érzetem: teljesíti kívánságomat.

Dr. Szöllősy Tibor

Az ezüst serleg

Apai ükapám, Tabajdi Dániel a jelenlegi keleti határon túli Pártiumban, Arad vármegyében, Nagyzerénd községben volt a falu jegyzője még az Osztrák-Magyar Monarchia idejében, 1828 - 1868 között. El is olvastam Eötvös József A falu jegyzője c. regényét, mert kíváncsi voltam, mivel foglalkozhatott egy falusi jegyző a reformkori Magyarországon. Erre a 40 évre olyan korok és események estek, mint a magyar reformkor, az 1848-49-es forradalom és szabadságharc, befejezése pedig az 1868 évi kiegyezés éve. A község közelében zajlottak Bem 1849 évi erdélyi hadműveletei, a sorsdöntő segesvári csatával, amelyben Fehéregyházánál Petőfi Sándort is utoljára látták élve. Ükapám nyugdíjba vonulása alkalmából a községtől kapta azt az ezüst serleget, melyen az alábbi véset olvasható:

*N. Zerénd Községe
t. Tabajdi Dániel 40 éves jegyzőjének
tisztelet és érdem jeléül ajánlotta
1868-ik évben
Gál József községi bíró idejébe*

Az ezüst serleg szállt apáról fiúra – az I. és a II. Világháború alatt is gondosan megőrizve, kommunista államosítás elől rejtegetve, repatriálásunk során az országhatáron is átcsempészve – immár a hetedik nemzedék óta. Bence unokámra száll az érdem és a kötelezettség, hogy tovább őrizze a serleget, majd adja át leszármazottainak mindazzal a hagyománnyal együtt, ami a haza és a család agape szeretete, amit ez a serleg jelképez és megtestesít családjukban, összekötve nemzedékeket és évszázadokat.

Ez a serleg – immár kőbe vésve – ékesíti a Tabajdi Család nyughelyét is a Debreceni Köztemetőben, kettős jelképi funkcióval, amennyiben az ott nyugvók református hitét és a Tabajdi családhoz tartozást is mutatja további nemzedékeknek évszázadokon át, amíg csak Tabajdiak élnek e földön.

Tabajdi György Pál

Apu mesél

Mindannyiunknak szüksége van lelki kikapcsolódásra. Most még jobban, mint máskor. Ezekben a nehéz időkben nagyon fontosnak tartom a pozitív élményeket, érzéseket. Eszembe jutott egy nagyon kedves élménybeszámoló apukám életéből, amit most nagyon szívesen megosztok Veletek. Kezdem a történetet édesapám szemszögéből, így mesélt:

- Áááá...! - ébredtem fel a rémálomból.

Döbönt arckifejezéssel keltem fel és letöröltem a verejtéket homlokomról. Mindig rémálmok gyötörnek, ha hétvégét kis faházunkban töltjük a hegyekben. Medvéről álmodtam most is. Amikor megpillantottam a naptárt, és rájöttem, hogy ma van a születésnapom, azonnal javult a hangulatom.

- Ma 18 éves vagyok! - mondtam hangosan, boldogan.

Abban a pillanatban lépett be szobámba anyu és apu. Egyszerre zendítettek rá, jókedvűen énekelték a születési köszöntőt.

Anyu meglátta sápadt képem, és tudta, hogy rosszat álmodtam.

- Már megint az a fránya medve! - mondta mosolyogva.

- Sebaj, ez az állat versengésre hívja fel a figyelmedet. Jelezheti, hogy ma szellemi erőfeszítések előtt állsz... - gondolkodott hangosan édesanyám.
- Amennyiben te üldözted a medvét, erős és bátor vagy, aki sikerre számíthat! - folytatta.

Bólintottam, mert pontosan így volt. Mindig akkor ébredek fel, amikor már majdnem utolérem. Vajon miféle bátorságról beszél anya a mai napon? Hiszen ma van a születésnapom.

Csörögni kezdett a telefonom, a kijelzőn bátyám neve villogott.

- Szia! - vettem fel örömmel.
- 20 perc múlva megállok érted - szólt bele, és ezzel le is tette.
- Hát ez király, nem is köszönt! Hová megyünk? - kérdeztem felháborodva.
- Meglepetés. - csak ennyit mondott apu, és mosolyogva anyára nézett.

Amikor bátyám megérkezett, nagyon izgatottnak tűnt, így megint rákérdeztem, hogy hová visz.

- Hát az ajándékokért, hová máshová! - válaszolta röviden.

Követtem sietős lépteit, és értetlenül tovább faggattam.

- Milyen ajándék ez?! - morogtam halkán, de tudtam, hogy nem fogja elmondani.

Amikor már néhányszor rákérdeztem, és még mindig nem válaszolt, bizonytalanul ültem be mellé az autóba. Egész úton a huncut képét bámultam, és nagyon bosszantott, hogy nem szólt hozzám.

Végre a helyszínre értünk. Körülnéztem, és rájöttem, hol vagyunk és mi vár rám. Egy repülőtérre álltunk, egy kis repülőgép előtt. Két úr, valószínűleg pilóta, rezzentelen tekintettel nézett rám. Szinte már díszelgő katonákhoz hasonlított állóképességük. Ijedt szemmel néztem bátyámra, számtalan kérdés fogalmazódott meg az agyamban, de már inkább meg sem mukkantam.

- Minden jót, és nagyon boldog születésnapot tesóka! - szólt végül, és a gép felé mutatott.

Döbönt arccal bámultam a repülőt, majd tekintetem ismét a pilótákra tévedt.

- Kezdhetünk? - kérdezték.
- Mivel? - kérdeztem csendesén.
- A felkészítéssel. Ejtőernyővel fogsz ugrani. - mesélt bátyám az ajándékomról, mintha sétáról beszélne.

De ennek bizony egy ugrásnak kellett lennie!!

- Tandemugrás? - kérdeztem hitetlenkedve.

Válasz helyett csak bólintott, a huncut mosolya továbbra is bosszantott. Tudta, hogy nagyon izgatott lettem. Pánikba estem, habár ismertem a járást, bátyámat már számtalanszor elkísértem ilyen akcióra. Titokban vágytam is rá, hogy egyszer, ha elég idős leszek rá, kipróbálnám. De így? Ilyen hirtelen, tervezés nélkül?

A tandemugrás az ejtőernyőzés olyan formája, amit bárki kipróbálhat, ezt én is tudtam, ahol nem csak egy ugrással gazdagodhatsz, hanem egy életérzéssel is. Ebben az esetben nem egyedül történik, mivel egy speciális heverrendszerrel szorosan egy profi tandempilótához leszek csatolva. Természetesen mindent ő csinál. Kaptam egy ugróruhát, és indulhat a kaland. A pilóta ellát pár jó tanáccsal, és folytatja a felkészítést. A csapat vérprofi, és nagyon jó fejek!

Ellenőrzik és véglegesítik a hevederzet beállításait, és eközben részletesen elmondják az ugrás menetét.

- Bármit csinálsz, nem tudsz bajt okozni. - biztattak a kalandra.

Alaposan elgyakoroltuk az ejtőernyős ugrás legfontosabb részeit, amivel meg is történik a felkészítés az ugrásra. Irány a gép. Egy földi eligazítást követően felszállunk. Repülhetünk szépen lágyan, vagy pedig – ha érezni akarod a centrifugális erőt – vadul pörgetve a föld felé. Végig biztonságban, ugyanis a tandempilótád mögötted az ugrás egész időtartama alatt kontrolálja a dombokat, s ha kell, átveszi az irányítást. Egy földi eligazítást követően felszállunk. Beszálláskor még egyszer átvettük a landolási pozíciót is. Amíg nem tudtam meg mindent, mozdulatlanul ültem a gépen, és az ablakot bámultam. Csak akkor kezdtem érezni az előttem lévő gyönyörű kilátást. Csodás zöld dombok mindenütt, élénkzöld fenyőfák, kék ég felhők nélkül. Nagyon szép időnk volt, tökéletesen megfelelt.

Majdnem megfeledkeztem a félelemről, amikor a pilóta megszólalt.

- Mehetünk? - szakította félbe gondolataimat a mély hangja.

Ránéztem, tétováztam, de végül úgy döntöttem, hogy jöjjön, aminek jönnie kell. Soha többé nem kapok ilyen lehetőséget, ha most visszautasítom. Már az ejtőernyőt viselte, és csak rám várt.

- Ne aggódj! - biztatott.

Pár másodperc múlva a tandempilóta hüvelykujjával mutatja, hogy minden rendben, miközben Te még mindig nem érted, hogy az előbb még a gépajtóban álltatok, most pedig itt vagytok a semmi közepén, a térben, 3000 méter magasan, ahonnan minden és mindenki csak egy érzéki csalódásnak tűnik alattad a földön. Körülbelül 40 másodpercet töltesz ebben az állapotban és közben rájössz, hogy ez a legjobb dolog, amit valaha is kipróbáltál az életedben.

Mikor kinyílt az ajtó és elkezdtek kiugrálni az ernyősök, mondom, ezek örültek!! Aztán jöttünk mi. A szélén álltam, ő pedig közvetlenül mögöttem. Egy pillanatig magam elé néztem, és haboztam. Hirtelen hideg szellőt éreztem az arcomon, és megállapítottam, hogy zuhanunk, nincs menekvés. Elképesztő volt, a súlytalanság, a süvítő szél. Hihetetlen érzések jártak át, soha nem tapasztalt erőhatásokat észleltem a testemen. Az ugrás... nemcsak, hogy profi volt, de óriási, elmondhatatlan élmény!!! A zuhanás ésszel felfoghatatlan!!! Elképesztő

érzés a súlytalanság, a süvítő szél. Már nem is emlékeztem a félelemre, csak a gyönyörű kilátást éreztem, ami alattam volt. Ez a „hangtalan zene”, a szabadesés semmihez sem hasonlítható érzése. Elém tárult életem egyik legszebb látványa lebegés közben. Több száz kilométeres látótávolság, egy egészen lélegzetelállító perspektívából. Minden, amit imént az ablakon keresztül láttam, most még szebbnek tűnt, és úgy éreztem, hogy mindennek a része vagyok. Egy idő után azonban rájöttem, hogy valójában egyenesen zuhanunk. A föld nagyon messze van, és egy pillanatra ismét pánikba estem. Abban a pillanatban éreztem egy rándulást, és már ott is volt felettem egy nagy, színes ejtőernyő. Kinyílt. Fantasztikus érzés volt, ahogy zuhanunk a „semmibe”. Egy semmihez sem fogható érzést tapasztalhatsz meg, amit szavakkal nehezen lehetne leírni, ezt át kell élni! Megkönnyebbültem, már lebegünk. Most szép lassan élvezhettem a kilátást, és elém tárult életem egyik legszebb látványa lebegés közben. Több száz kilométeres látótávolság, egy egészen lélegzetelállító perspektívából. Fokozatosan egyre lejjebb kerültünk. Majd szép lassan földet érsz.

Egy idő után néhány méterre virágzó zöld rét felett keringtünk, amelyre nemsokára leszálltunk. Felegyenesedtem és a földre zuhantam. Szilárd talajt éreztem a lábam alatt. Tökéletes landolás. Egy széles réten feküdtem, és mosolyogva néztem fel a kék égre. Az időérzésem minden irányban elveszett, kellett pár perc mire lélekben is megérkeztem a földre. Másodpercekkel később egy semmihez sem fogható érzést tapasztalhattam meg, ezt át kell élni! A testemet előnti az adrenalin. Minden érzés megmaradt bennem abból, amit éppen átéltem. Először félelem, izgalom, majd csodálat, és végül megkönnyebbülés, hogy túléltem. Ha extrém ajándékot keres valaki, akkor egy tandemugrás ajándékutalvánnyal egyszerűen nem tud mellé löni. Az adrenalinnak egy új fogalmát ismertem meg.

- Hogy tetszett az ajándék? – kérdezte egy ismerős hang.

Felnéztem, és anya, apa széles mosollyal álltak mellettem. Mint utólag megtudtam, nem kevés győzködésébe került bátyámnak, hogy szüleim rábólintsanak erre a meglepetésre. Végül közösen szervezték meg az egészet. Az elejétől a végéig videózták. Az igazán jó dolgok rövid ideig tartanak az életben, de vissza tudom idézni az érzést magamban, ha megnézem majd a videót.

- Nagyszerű volt! – kiáltottam, és ugortam a nyakukba.

- Köszönöm, soha nem fogom elfelejteni ezt a napot! Így visszagondolva, nem vagyok normális!!! – nevettem el magam.

Egy új dimenziót tapasztalhattam meg, ahol kiszakadtam az általam addig ismert kétdimenziós világból, ahol pillanatokon belül 200km/h-val száguldasz a föld felé, miközben nem liftezik a gyomrod, minden félelmed elillan és lelassul az idő is. Itt mindenki átlépi a saját korlátait egy csipet adrenalinnal

és némi kockázattal fűszerezve, de egy ugrás mindenki életéhez csak hozzá tesz az én meglátásom szerint...

Visszatérve az álomhoz, a barna medve az erőt, átalakulást jelképezi, új kezdetre utal, de legfőképpen a szenvedélyre, vadságra mutat. Ez a mai napon érvényesült. Erőt vettem magamon, hogy leküzdjem a félelmem, és ugortam a nagy mélységbe. A legjobb választás volt ezzel az ugrással ünnepelni a 18. születésnapomat. Annak, akit igazán szeretnél lehidalni a meglepetéssel, ilyen ajándékot biztosan nem kap! Ez igazi adrenalin fröccs volt!

- Nekem életre szóló élmény volt, semmihez sem tudnám hasonlítani, amit életemben eddig tapasztaltam. – fejezte be végül a mesélést édesapám.

Takács Sándor Mátyás

Zsíros kenyér. Törölköző. Új zokni

Csendes téli este volt. Mikulás napja. Édesapám hátra dőlve az ágyban tévézett, az esti híreket nézte, édesanyám a konyhában sürgött-forgott. A három évvel fiatalabb, akkor hatéves húgommal ilyenkor, sőt egy héttel már az ünnep előtt sokkal szorgalmasabbak voltunk a házimunkában. Én annak ellenére, hogy utáltam mosogatni, ha a Mikulásról volt szó, rám lehetett ebben is számítani. Retro piros mosógépünk volt, ahol folyamatosan kellett asszisztálni, vizet utána tölteni, ott is ott voltunk. Édesapám havat lapátolt (akkor még a gyimesi telek térdig érő havat is jelentettek), mi ott voltunk. Nagymamám fát hordott, mi ott voltunk és cipekedtünk. Ránk ebben az időszakban különösen lehetett számítani.

Akkor este, abban a pillanatban már nagyon fáradt voltam, de leültem a nagytatámtól örökölt kishézemre és a húgommal Mikulás énekeket énekelve vártuk a nagy szakállút, az ajándékokat, amelyeket különös részletezettséggel írtunk körül, illetve rajzoltunk le az ablakba kirakott levelekbe. Vártunk, vártam többek között a szánkóra, amelyet már második éve, hogy kértem a Mikulástól, illetve az angyaltól, de valamiért eddig nem érkezett meg. Aznap este sem történt másképp. Hallottuk a kopogtatást s már - már suhanást is láttunk az ablak mögött. Rögtön elhalkult a *Hull a pelyhes fehér hó*, megfagyott a levegő, torkunkba dobogott a szívünk, hang sem jött ki a szánkon, csak rohantunk az ajtóhoz. Megrendülten álltunk és néztük a cipőnkre helyezett két kis csomagot. Kicsik. Tuti nem a szánkó - gondoltam - és leengedett vállakkal vittem be a szobába a saját kis csomagomat. Gyümölcs volt benne, meg egy pár zokni. Csalódott voltam, szomorú és nem értettem a miérett. Nem kívántam a narancsot, nem esett jól akkor az alma sem, persze nem duzzogtam, hiszen legalább

kaptam, illetve kaptunk valamit. Édesanyánk leült mellénk és ő látszólag örült, vagy csak igyekezett megmutatni azt, hogy mindez milyen értékes és ő ezt is kincsnek, értékes ajándéknak tartja. Igaza volt. Tizenkilenc év távlatából teljesen másként tekintek erre, a talán másnak semmit nem mondó történetre, ahogyan a ritkábban, de előforduló zsiros kenyeres tízóraikra, amelyeket szégyelltem elővenni a táskámból, inkább nem is ettem, vagy a törölközőből készített rongybabákra is, amelyeket édesanyám kreált a kalibánál¹¹, a nyári szállásnál, hogy ne unatkozzunk, amíg ők az állatokkal dolgoznak. Évek kellett elteljenek ahhoz, hogy megértsem: ezekben a dolgokban, a kis csomagban, a zsiros kenyeres tízóraiban, a törölközőből készített rongybabákban volt a legerősebb szülői szeretet és törődés, az ajándék, amit édesanyám és édesapám adni tudott abban a nehéz évben, amikor egyébként ők a gazdálkodásból tartottak el minket, mert nem volt állami munkahelyük. Gyimesben ez gyakori jelenség volt és ők is abban a hajóban eveztek.

Ma már nem szégyellem a zsiros kenyeret, sőt, nagyon szeretem. Ma a legkülönlegesebb rongybaba díjat (ha lenne ilyen) valószínűleg az én törölközőből készített rongybabámért adnám és minden kis almára, narancsra, egy új pár zoknira, mint értékes ajándéokra, tárgyra tekintek. Évek teltek el, sok minden változott, rá pár évre megkaptam a szánkót és sokszor azokat a dolgokat is, amelyeket oly nagy részletezettséggel tárgyaltam a következő leveleimbe, amikor már tudtam, hogy ki is a Mikulás, de a húgomért - azért, mert ő még vakon hitt a piros ruhájú segítőszándékú és ajándékokat osztogató emberkében - én is aktívan részt vettem ebben a történetben. Sokat jelentett ez nekem.

Ezeket az amúgy szerény, de rengeteg szeretettel tele pillanatokat nem felejttem, sőt, sokszor ezekből (is) táplálkozom. Belőlük is táplálkozva segíték olyan gyerekeknek, akik szerényebb körülmények között éldegélnek, akik talán szégyellik a zsiros kenyeret, és akik talán sosem kapták meg azt az ajándékot, amelyet a nagyszakállútól, a Mikulástól kértek, mert talán a szülők nem tudják ezt megengedni.

A zsiros kenyér számomra több, mint táplálék, a törölköző több, mint törölköző, egy új pár zokni pedig több, mint egy új pár zokni.

Tankó-Molnár Emőke

¹¹ Kaliba: nyári szálláshely a hegyeken, ahol a gazdálkodó emberek töltötték a nyarat az állatokkal együtt.

Esztergomi mozaikok

Családom története ezer szállal kötődik Esztergomhoz. A Trexlerek, édesapám ősei, német földről érkeztek a Duna melletti kisvárosba, ahol szorgalmas földművesek, mesteremberek lettek. Űknagyapám még szívesebben beszélt németül, mint magyarul, unokáit is erre próbálta tanítani, de nem sok sikerrel. Nagyszüleim már biztosan magyarnak vallották magukat, és amikor édesapám tanítóképzőbe jelentkezett, nevüket is magyarosították, így lettünk Tátraiak 1940-ben.

Őseim sosem voltak jómódúak. Nagyapám nyugdíjba vonulásáig beosztott tűzoltóként, ahogy akkor mondták városi altisztként dolgozott. Szerényen keresett, ezért nagymamám minden ügyességére, kitartására, szorgalmára, talán erőszakosságára is szükség volt ahhoz, hogy a család élni tudjon. Négy fiút és egy kislányt neveltek szeretetben, bár kétségtelen, hogy a három nagyobb fiút igen szigorúan. Valamennyien családserető, tisztességes emberek lettek.

Nekünk, a tizenegy unokának a szigorból már semmi sem maradt, a szeretetből azonban bőségesen. Jó volt Esztergomban lenni, játszani a nagy udvarban, a kertben, leülni a konyhában a sámlira, és hallgatni a régi történeteket.

Bizony előfordult, hogy butaságot, ostobaságot követtünk el. Mentségünkre szóljon, hogy ezt nem szándékosan tettük. Gyerekek voltunk, nem gondoltuk át a következményeket. Nagypapám, nagymamám, ha mérgesek is voltak ránk, sohasem bántották az unokákat.

Nagyszüleim, édesapám, nagynéném és nagybátyaim elbeszélései mellett saját esztergomi történeteim is adtak már ötletet korábban egy-egy novellához, és ez valószínű a jövőben is így lesz. Az esztergomi múlt olyan nekem, mint egy hatalmas mozaikkép, amelynek kisebb-nagyobb kockáit rakosgatom össze.

A lángos

Nagymamám rendet, tisztaságot tartott, jól főzött és sütött, de mégsem kedvelte a házimunkát. Sokkal jobban szerette a piacot, különösen az árusítást, a vevőkkel történő alkudozást. Úgy képzelte - és azért ebben sok igazság volt -, hogy az otthoni beágyazást, söprögetést a papa is megoldja, de a piacon pénzt keresni csak ő tud igazán. A zöldségek, gyümölcsök, tojások és különösen a feldarabolt baromfik eladását művészi szintre fejlesztette, és határozottan élvezte. Szerette, ha unokák voltak a házban, ellátásukról is gondoskodott a maga módján. Sosem éhezünk, mindig jól tartott bennünket, bár igaz, ott

még a zsíros kenyér uborkával is felséges eledelnek bizonyult. Több napra előre főzött, napokon át ettük például a borsólevest, amit én imádtam, nekem semmi problémát nem jelentett. A kertben óriási zöldborsó bokrok voltak, az utánpótlás kimeríthetetlennek tűnt. Olykor persze sietnie kellett a mamának üzleti ügyei miatt, ilyenkor már nem a konyhai munkán járt az esze. Előfordult, hogy nem alkotott tökéleteset, de erről majd később.

Az unokatesókkal jóban voltunk, kisgyerekként, kamaszként egyaránt megértettük egymást. Erre szükség is volt, hiszen időnként összerosolyogtunk nagymama háta mögött. Nem tiszteletlenségből, főleg nem gúnyolásból, de annyira mókásra sikeredett néhány esemény, hogy nem lehetett másként átélni. Felejthetetlen élmények egyike, amikor már nagyobbak voltunk, és a lányok elvállalták az ebéd elkészítését. Nagymama ennek örömeire kiment a kertbe dolgoztatni. A szomszéd Hidasi néni nagyon csodálkozott, mert még sosem látta őt délidőben virágokat gondozni. Kíváncsian kérdezte: „Tátrai néni, mi lesz az ebéddel, ha maga itt dolgoztat?” Sosem derült ki, hogy a válasz véletlen szóbotlás volt-e, vagy a nagyfi kevéssé ismerte a kertjében nem termő patisszont, de azt a választ adta, hogy jó dolga van, mert az unokái rántott partizánt készítenek.

Sosem akartuk megbántani, a békesség kedvéért olykor nagyokat hallgatunk, vagy füllentettünk, amit sokkal inkább viccesnek, mint rosszaságnak tekintettünk, ahogy ez a „lángosebédnél” is történt. Határozottan emlékszem, hogy egyik alkalommal - évekkal a „partizán ügy” előtt - Marikával nyaraltunk nála, és még valaki. Talán Julcsi vagy Ildi, esetleg Jánoska, erre nem emlékszem pontosan. Az a bizonyos nap, azon nem túl gyakori alkalmak egyike volt, amikor nagymama előre megkérdezte, hogy mit szeretnénk ebédre a hagyományos borsóleves mellé. Valamelyikünk lángost javasolt, amit mindenki helyeselt. A tészta kelt-e lassan, vagy az idő telt gyorsan, esetleg a mama eltaktikázott valamit, ezt nem lehet tudni, de tény: időzavarba került. A lángosok egymás után kerültek a nagy tálra. Úgy tűnt, csak szűkösen lesz elég a hat darab, de tudomásul vettük, most ennyire futotta az időből, majd pótoljuk sütivel, ami a konyhaszekrényben rejtőzött. A nagy tál az asztal közepére került, körülötte csak mi gyerekek ültünk. Nagymamát üzleti ügyei a város másik végébe szólították, és aznap valamiért nagypapa sem ebédelt velünk. Vidáman, nevetgélve kanalaztuk a levest, majd elvettünk egy-egy gyanúsan csillogó lángost. Már az ujjunkról is csöpögött a zsír, ami szokatlan jelenség volt. Óvatosan kóstoltunk. Sajnos gyanúnk beigazolódott, mert a lángos olyan zsírosra sikeredett, hogy nem lehetett jóízűen megenni, sőt sehogy se. Egymásra néztünk, fintorogtunk és nevtünk, mintha valami jó tréfa lenne. Hamar rájöttünk: valamit ki kell találni, mielőtt botrány lesz. Áldottuk az építész eszét, aki a konyha ablakát a baromfiudvar fölé tervezte és áldottuk a

szerencsét, hogy az udvarban akkor több, legalább nyolc-tíz tyúk kapirgált. Az ötlet magától értetődőnek tűnt. Ki kell próbálni szeretik-e a tyúkok a zsíros lángost? Ha nem, akkor még ott a kutya, no meg a szomszéd kutyája, bár nehéz feladatnak látszott észrevétlenül kicsempészni az ennivalót a házból. Óvatosan ablakot nyitottam - alapos kéztörölés után - Marika pedig zsupsz, kidobott egy lángos darabot. A látvány valósággal lenyűgözött bennünket. A tyúkok azon veszekedtek, melyikük tud nagyobb darabot kicsípni és behabzsolni. Nem akartunk háborút közöttük, ezért a széttépett darabkák egymás után repültek ki az ablakon. Öt-hat perc alatt üres lett a tál, ami mindenkit elégedetté tett. Minket és a tyúkokat azonnal, nagymamát hazatérte után. Egyedül a papa jegyezte meg jóval később, hogy neki is hagyhattunk volna a lángosból, de legalább a süteményből, bár örül, amiért ilyen jó étvágyunk van, és ennyire kedveljük a mama főztjét. A kipukkadó nevetésre gyanakodva kapta fel a fejét. Bizonyára megsejtett valamit a turpiságból, de kitűnő érzékkel nem firtatta a dolgot. Mi pedig egészen mostanáig megőriztük a több mint hatvanéves titkot.

Tátrai S. Miklós

Egy bátor asszony

Általános iskolás koromban a jelmezbálokon, míg a többiek hercegnőnek, szuperhősnek vagy éppen indiánnak öltöztek, én Kanizsai Dorottya, Zrínyi Ilona, Árpád-házi Szent Margit vagy Szent Erzsébet voltam. Ismertem a róluk szóló történeteket és tudtam, hogy ki mertek állni másokért; azért az eszmékért, amikben hittek. Hasonlítani szerettem volna rájuk, mert csodáltam őket a bátorságukért és helytállásukért.

De vajon náluk kevésbé volt-e bátor dédanyám, a vidéki földműves asszony, aki hat gyermeket szült egy olyan korban, helyen és világban, ahol legtöbbször már a második gyereket sem fogadták örömmel? Az én szememben ő sem kisebb hős mindazoknál a nőknél, akikről történelemből tanultunk vagy könyvekben olvastunk.

Az Ormányságból származom: számomra ez a hazám egyik legszebb tájegysége. Az Alföldhöz hasonló, de alacsony dombokkal, szelíd lejtőkkel, emelkedőkkel és erdőkkel színesített tájon szívesen kirándulok a családommal. Azonban a szép tájban megbúvó, lassan elnéptelenedő falvak történetének sötét oldala is van. A tiltott abortuszok miatt sok meg nem született gyerek és nő életébe került, hogy a vidéken már a 18. század vége óta elterjedt az „egykézés” gyakorlata, vagyis az, hogy a családok csak egy gyereket

vállaltak. Ezzel próbálták biztosítani a leszármazottaik anyagi biztonságát, esetleg gyarapítani a birtokot. Emiatt sok család élete vett tragikus fordulatot és sok ősi családnév ma már csak a temetők fejfáin olvasható. Erről a gyakorlatról Kodolányi János és Kiss Géza több művében is írt.

A dédmamám, Pintér Mária, Pilismarótról került az ormánysági Vajszlóba, amikor nevelőapja a vajszlói erdészetben kapott munkát. Abban az időben, a '30-as, '40-es években még erőteljesen jelen volt az Ormányságban az egykézés hagyománya és gyakorlata.

Itt ismerkedett meg már özvegyként, jóval 25 éves kora után a dédapámmal, aki akkoriban már elmúlt 30 éves és vénlegénynek számított. A család beleegyezett a házasságba, mivel azt remélték, hogy két ilyen „idős” embernek már nem fog gyereke születni. Annál is inkább, mert dédanyám ekkorra túl volt egy rákényszerített házasságon, amelyből nem született utód.

A dédszüleim 1939-ben házasodtak össze, majd 1940 és 1951 között hat gyermekük született, akik közül négyen érték meg a felnőttkort: Sándor 1940-ben született, egy évre rá Ilona, majd 1945-ben Erzsébet, 1948-ban Emma, a későbbi nagymamám, akinek ikertestvére halva született és végül 1951-ben Zoltán, aki mindössze két hónapig élt.

Mivel dédmamám jóval a születésem előtt meghalt, már nem is fogom tudni megkérdezni tőle, miért vállalt ennyi gyermeket. Talán saját keserű élettapasztalatai miatt, talán volt ebben dac is. Lehet, hogy benne volt a bibliai „Nem jó az embernek egyedül” bölcsessége, vagy a képesség arra, hogy ne a rövidtávú hasznot, hanem a hosszú távú nyereséget nézze. Hiszen minél több gyermek van egy családban, annál több gondoskodásra számíthatnak a szülők idős korukban.

A család visszaemlékezései szerint a nagymamám dolgos, fáradhatatlan asszony volt, akinek nagyon megkeserítette az életét sógornője, aki szintén velük élt, mivel haragudott rá a „túl sok” gyerek miatt. Ekkor még a családnak saját földje volt, amelyet saját állataikkal műveltek meg. Kiegészítésképpen dédmamám nyulakat, kacsákat tartott, dédapám pedig a helyi malomban dolgozott.

Azután a negyvenes évek végén elveszítették a földet, az állatokat, bekényszerültek a helyi termelőszövetkezetbe. Többé nem kellett amiatt aggódni, hogy a gyerekek között hogyan fogják elosztani a birtokot. Viszont négy gyermekük, akiket tisztességgel felneveltek és kitanítottak, életük végéig támogatta őket. Sok örömük telt unokáikban is.

Azt gondolom, hogy a dédmamám bátor és bölcs asszony volt, aki szembe mert szállni a család, a település hagyományaival. A rövid távú haszon és megalkuvás helyett a nehezebb, fájdalmasabb utat választotta, bátran előre nézett a jövőbe és végül neki lett igaza.

Tengler Johanna

December 6.

Nyárfalevél nagyságú pelyhekben hullott a hó. Csillogó dunyhába burkolva az üszkös feketére fagyott földet. Mint amikor a festő új vásznat vesz elő, egy tragikusan elrontott próbálkozás után. Megnyugszik, hogy nem ezzel a szörnyűséggel kell együtt élnie örökre. Hasonló érzés fogta el Annát is, ahogy kinézett vályogfalú háza apró zúzmarás ablakán. Van még remény. Gondolta, ahogy egy könnycseppet törölt ki a szeméből. Olajlámpát gyújtott az üres házban, és a ruhásládából előkereste fiai és férje téli ünnepi csizmáját. A köténye szélével gondosan kifényesítette, majd növekvő sorrendbe kiállította őket az ablakba. A hagyomány kedvéért még egyegy saját kezével hímzett vászonzsebkendőt is beléjük rakott ajándék gyanánt. Úgy állt ott egy darabig. Levegőt is visszafojtva, hátha valami csoda történik és előszaladnak a tisztaszobából a százkilencven centis kisfiai, mielőtt elindulnak délcegen a Miklós napi táncba. De semmi lábdobogást nem hallott. Csak a saját szíve megtört kalapálását.

- Elég ebből a szédelgésből. – rázta le magáról a gondolatokat.

Jóval éjfél után járt már az idő, amikor Anna kutyaugatásra rezzent össze. Felült az ágyban, úgy hallgatózott tovább. Bodri örült csaholással támadt az éjszakának. Az asszony gombóccal a gyomrában kászálódott ki, hátára terítette nagykendőjét, előkapta az ajtó mögé bújtatott vasvillát, úgy indult el a hangzavar irányába. Bodri észrevette. Odaszaladt hozzá, de a figyelmét nem vette le a sötétségről. Anna követte a kutya tekintetét, reménykedve, hogy ösztönei csak megrétfálták, és nincs itt semmi más, csak egy kóbor macska bosszantja az ebet. De ahogy a szeme hozzászokott a sötéthez, úgy lett egyre biztosabb, hogy van ott valaki. Az irányába lépett kettőt, majd megállt, próbálta halkítani ziháló lélegzetét. Egy örökkévalóságnak tűnt mire odaért. Vasvilláját, mint egy bárdot tartotta maga elé, a lábával meglökdöste a kivehetetlen formában heverő kupacot. Pár másodperc múlva megismételte, semmi válasz. Leguggolt mellé, és óvatosan a hátára fordította. A férfi karja élettelenül csapott oldalra. Anna óvatosan felemelte, halkán dübögő pulzust talált. A gyengéd érintésre a férfi szemhéjai remegni kezdtek, minden erejét összeszedve, résnyire nyitotta azokat, és élettelenül suttozta.

- Anyám.

Anna kővé meredt. Egyszerre akart sírni, ordítani, és nevetni. Gyengéden az ájult férfi arcából kisimított az összefagyott hajtincseket, megsimogatta csontosra fagyott arcát.

- Józsi! Józsikám! Te vagy az? - de már nem jött válasz. A fiú visszaesett az eszméletlenségbe. Anna megmarkolta két karját úgy próbálta berángatni a házba. De az ernyedtest nem mozdult.

- Segítség kell! - pattant fel elszántan. Vastag kendőjét fiára terítette. És gyors, apró lépteit szaladásba átengedve, a kertek alatt rohant a szomszéd birtokra.

- Miklós! Ébredj! Segítség kell! - Pár perc múlva egy hálóingos magas hosszúbajszú férfi lépett ki.

- Mi van már? Mi a baj?

- Józsi hazajött. Az udvaron fekszik. Nem tudom bevinni. - A férfi elkomorult, az ajtó mögé nyúlt, fejére húzta kucsmáját, és subáját Anna háta terítette.

- Induljunk!

Mint két szellem, visszasiettek az ájult testhez. Miklós lehajolt hozzá, óvatosan felnyalábolta, és elindult vele a ház felé.

- Józsikám meg ne merj halni itt a kezeim között, mert ellátom a bajod – morogta magában.

- Ide, ide a tűz mellé- irányította a terhet cipelő férfit, és odarakott egy kondérban vizet a spórra. Miklós óvatosan letette unokaöcsét a dikóra. Hátralépett az asszonyhoz, akkor vették csak észre igazán, hogy mit is tett a háború azzal az alig húsz éves tiszta izom testtel. Anna megremegett a látványtól.

- Itthon van már az a lényeg! A többiről majd mi gondoskodunk. – nyugtatta Mikós.

- Le kell róla venni azt a ruhát, meg kell mosdatni. Akkor látjuk majd rendszeren hol sérült meg. – vette le a forró vizet a tűzről az asszony.

- Hozok ruhát, és törölközőt! – indult el Miklós.

- Borotvát is hozzál, meg ollót. – hajolt le fiához, és óvatosan elkezdte róla lehámozni a ruhát, már ami maradt belőle. A bakancsának a talpa csak az egyikén volt meg. A másikat kabátja ujjával tekerte be, de így sem volt elég védelem a téltől. A nadrágot ollóval vágta le róla. Alatta több seb bújta meg mint ép rész. De akkor döbrentek csak meg, amikor az inget vágta le róla. Bal keze könyékig el volt feketedve, tenyerén és könyökén golyó méretű seb tátongott. Hasa beesve, hátán olyan élesen állt ki gerincének a vonala, mintha kést bújattak volna bőre alá. Anna megmosdatta majd tiszta hálóingbe bújatta. Miklós férfiúi szakértelemmel borotválta meg mindenhol, ahol meg tudott bújni bármilyen élősködő. Miután befejezték Anna összecsomagolta a ruhát, és a kályhába szuszakolta azokat.

- Lázás. – fogta meg a fiú homlokát.

- Orvos kell.

- Nem lehet, ha kihívjuk az orvost, katonaszökevénynek titulálnák.
- Igaz.
- Nem tudhatja senki, hogy itt van! Hallod Miklós!
- De hova bújtatjuk?
- Emlékszel a veremre, amit apánk épített a régi gyümölcsösben?
- Igen. De nincs jó állapotban Anna.
- Hát majd te rendbe hozod!
- És addig?
- Addig itt marad!
- Jó legyen így. – egyezett bele a férfi.
- De gyógyszer az kellene valahonnan.
- Beszélek az öreg zsidó Móriczal Vaján. Már nem dolgozhat, de lehet maradt gyógyszere.
- És nem fog minket beárulni?
- Nem! Abban biztos vagyok. – Anna töprengett, de más választás nem lévén belement.
- Indulok is át gyalog. Reggelre megjárom.
- Jól van Miklós! Vigyázz magadra. – de már ezt nem hallotta a férfi.

Anna ácsorgott még egy darabig, egyensúlyozva az összeomlás küszöbén, de végül, mint minden parasztasszony, a tettet választotta. Újabb adag vizet tett oda melegedni, egy lábosba fűzfakéregből forralt főzetet, lázcsillapítószra, egy másikba körömvirágból, a sebekre. Amint ezzel elkészült, halkán kiszaladt a tyúkólba, és fél óra múlva két megkopasztott csirkével tért vissza. Az újabb adag forró víz ehhez a művelethez kellett. Gyenge húslevest főzött, hátha magához térne a fiú, akkor pedig enni kell. Enni kell, de csak óvatosan. Nem ez volt az első háborúja, és már fiatalon megtanulta, az éhező gyomornak a nehéz étel halálos. József néha kinyitotta a szemét, akkor Anna odaszaladt, gyengéd szavakkal próbálta visszahívni éber állapotba és egy-egy kanál fűzfakéreg teát öntött a szájába. Sérült kezét, körömvirágba áztatott vászonba tekert, homlokára kamillavirág borogatást rakott. Megőrijtetté a várakozás, és a tétlenség. Inkább kihozta a tisztaszobából a varró dobozát, és fia régi ruháit kezdte foltozni.

- Ha ennek vége fiam, nem járhatsz rongyokban. – mondta, hogy a közénk ülő fullasztó csendet elűzze.
- Na meg érdeklődött sokat utánad Demééknek a nagy lánya. Julica. Úgy hívják. Nagyszájú apró teremts. Illene hozzád. De hát szakadt ruhában nem lehet járni, tenni a szépet. – merült bele a képzelt jövő tervezgetésébe Anna.
- Képzeld két hónapja hazajött az Üstök. Nem sokkal apád után vitték el, őt is munkaszolgálatra. Mondtam is nekik. Elvitték a férfiakat, aztán most az egyetlen lovunkat, mivel fogok én tavasszal szántani? Tán én húzzam

az ekét? Lehet Üstök meghallotta és megsajnálta, azért szökött haza. Ő is vajon mit élt át?! Mint te fiam?! Te is vajon mit éltél át. – cserélte ki a borogatást József homlokán. – a lovat is bújtatom. Hátral a gyümölcsösben. Még Miklós se tudja, hogy hazajött.

- Ne aggódj, fiam rád is vigyázok. Innen már nem visz el tőlem senki.

Csak a szerelem.

Így telt az éjszaka. Anna beszélt aztán énekelt. Úgy gondolta a fia hamarabb magához tér, ha érezteti vele, hogy van mire. Pirkadt a hajnal, amikor kopogtak. Miklós lépett be, mögötte egy apró, szakállas kerek szemüveges ember. Móricz doktor. Annára rá se pillantott, rögtön a beteghez sietett. A két aggódó szemlélő csak annyit látott, hogy levette a kötéseket, átnézte a sérüléseket, aztán a nyomkodta, húzta vont, ide dugott valamit, aztán oda, végül kiegyenesedett, levette a szemüvegét, és olyan tárgyilagosan kezdett a mondandójába, mintha az orvosi kamarának adná elő.

- A fiúnak a bal keze üszkösödik, a lábán lévő sebek el vannak fertőződve. És ahogy számítottam is rá, a vérhas tüneteit mutatja. – Anna elfehéredett.

- És Móricz mit lehet csinálni? - dünnyögte Miklós a fiú felé pillantva.

- Először is, le kell vinni a lázát, és ki kell tisztítani a sebeket. Maradt még injekcióm, amit ilyen esetekre dugtam el a pincében. Azt beadom. Segíteni fog, hogy elmúljon a gyulladás és lemenjen a láz. De amint felkelt, adjatok neki folyamatosan ebből a teakeverékből. – nyújtott át egy vászontáskát. - Ez kiúzi a kórokozókat a beleiből. A sebekre hagyok itt jódot. A kezét, ha nem javul pár napon belül, vagy legalább nem áll le az üszkösödés, le kell vágni. De azt itt nem tudjuk megcsinálni. Kórházba kell vinni.

- De kórházba nem vihetjük. – szólt halkán Anna.

- Akkor imádkozzunk, hogy ne legyen rá szükség. – szorította meg a kezét Móricz. És újra munkához látott. Miután befejezte, egy papírra feljegyezte, hogy melyik gyógyszerből, teából, illetve kenőcsből milyen gyakorisággal kell adni a betegnek, és halkán, óvatosan, mint ahogy jött el is ment. Miklós meggyújtotta a pipáját, és letelepedett a fiú mellé.

- Menj, aludj egy kicsit húgom. Majd én vigyázok rá. – öntött magának az asztalról egy kupica pálinkát.

- Maradok. – erősködött Anna.

- Dehogymaradsz. Szükség lesz rád, ha felkelt. Az alvó gyerekekre egy férfi is tud vigyázni.

- Miklós te már láttál ilyet. Mit gondolsz meg fog gyógyulni? – suttogta Anna.

- Egy héten múlik. Az előző háborúban a cimborák, akik hazajöttek, ha egy héten belül nem tértek magukhoz nem tértek sosem. Mert bár a teste hazajött, de a lélek lemaradt.

- Egy hét. – ismételte Anna és bement a szomszéd szobába.

Gyomorfacsaró várakozásban teltek a következő napok. József láza nem ment lejjebb. Néha egy-egy pillanatra magához tért, de a tekintete fájdalmasan üres volt. Miklós és Anna felváltva ültek mellette. A férfi csendben, pipázva, a nő énekelve, fecsegtve. Az ötödik napon, Miklós felkerekedett, és elment újra az orvosért az éj leple alatt. Anna kötényét gyürkődve várta a verdiktet.

- Annácska. – Lépett oda hozzá, az apró ember. Levéve a szemüveget. – Nem fogok neked hazudni. Nem látok javulást. Fel kell készülnöd a legrosszabbara.

- Ne mondjon ilyet! Nem fogadom el! Csináljon vele valamit. Adjon neki valamit. – tiltakozott az asszony.

- Megtettünk mindent, amit módunkban állt.

- Csak van még valami. – halkult el Anna hangja. – és ha kórházba visszük?

- Nem bírná már ki az utat a hidegben. – rázta meg a fejét az orvos lemondóan.

Anna leroskadt a fia melletti székre. Nem hallotta már mit beszél a két férfi. Azt sem érezte mennyi idő telt el, de már a gyertya leégett, az orvos elment, és Miklós a szobában horkolt mire magához tért az agonizációból. Felpattant. Kitörölte a könnyeket a szeméből, kezét a csípőjére tette.

- Józsikám! Ebből elég volt! Szedd össze magad! Nem ilyen vagy te! Ki min mentél keresztül, és most adod fel? Amikor már karnyújtásnyira van, hogy túléljed ezt a szörnyűséget? Nem érted? Itt nem csak rólad van szó. Ha most meghalsz, én is veled halok. És akkor ki várja itthon a testvéreidet meg az apádat? Dolgod van még ebben a Világban! Nekem is dolgom van még! Ébredj fel, ha nem is magad miatt. Miattam. – kiabálta az eszméletlen verejtékben fekvő fiára.

Miklós felriadt a hangzavarra, kirohant, tán ő is csodára várt. Az ajtófélfát markolva nézte végig a jelenetet. De semmi nem történt. Anna megsemmisülve borult vissza a székre. Miklós mellé heveredett úgy nyugtatta vállán, őrzöngve zokogó hűgát. Végül elaludtak. Senki sem tudja, mennyire el lehet fáradni az aggódásban, aki nem ült még beteg gyereke álmát őrizve. A hajnal első fénye ébresztette Annát. A fénytől hirtelen csak hunyorogni tudott, nem látta még tisztán a körülötte lévő Világot.

- Anyám. Tán kiabált velem az éjszaka? – hallott egy rekedt hangot. Megdörzsölte a szemét, azt hitte csak képzelődik.

- Fiam! Édes kicsi fiam! – kiáltott fel örömeiben. És olyan erővel ugrott fel, hogy felborította a széket maga mögött.

- Éhes vagyok, van itthon valami? – folytatta a rekedt hang.

- Van fiam, van itthon minden. – ölelte át az édesanya a halálból visszatért fiát.

Tóth Eszter

Anya

Forró nyári nap volt. A medence vize valósággal vonzott, s mi engedtünk is a vonzerőnek. De valami mégse volt rendben. A fájdalom nesztelenül lopakodott a hálósobáig és elkezdte szorongatni anyát. Nem tudtuk mi a baj.

Már egy ideje szorítókötés volt a karján a rossz nyirokkeringése miatt. Apa elvitte vizsgálatra, ahol kiderült, hogy rossz a vérképe, ezért gyógyszereket kapott. Eljött az ősz, teltek a napok, hetek már fájta a feje és enni sem tudott rendesen, mert lebénult a nyelve és a fél arca. Be kellett feküdnie a kórházba, hogy kiderítsék mi a baj. Egy orvoscsoport rájött, hogy agydagana-ta van. Apa ezeket csak később mondta el nekünk, így mi nem tudtuk mi a betegsége pontosan.

Egy novemberi délután jött oda hozzám Viola és elmondta, hogy anya életveszélyben van. Nagyon megijedtem, de tudtam, hogy nem szabad kétségbe esni, hiszen Istennek semmi sem lehetetlen, ezért imádkoztam anyáért minden egyes nap. Anyát kórházban kezelték, hogy megerősödjön és megkaphassa a kemoterápiát. Apa minden nap bement hozzá, mi gyerekek csak hévégente. Tudtam, hogy anyának nagy fájdalmai vannak, de sosem mutatta, mindig mosolygott ránk. November 30-a volt, erre tisztán emlékszem, amikor Violával együtt jöttünk haza zeneóráról. Elmondta, hogy anyának napjai vannak hátra, hisz már több rákos sejt van a testében, mint egészséges. Nagyon összetörtem. Könnyek törtek fel belőlem, de Viola csitított, ő sose vesztette el a reményét. Viola és Misi elmentek Felházra én meg egyedül maradtam a gondolataimmal.

Másnap egész nap csak szorongtam, nem tudtam semmire koncentrálni csak anyára. Este a vacsora befejeztével hívták apát telefonon. Apa kiment az előszobába, de amikor visszajött tudtuk, hogy baj van. Anya elment, hangzott a válasz és a sok feszült tekintet egyszerre könnyes lett. Nem lehet, ilyen nem történhet meg velünk. És mégis. A könnyek zuhatagként törtek elő belőlem. Úgy éreztem, kiteptek egy darabot a szívemből. Viola előző nap csinált egy videót anya és apa közös képeiből. Megmutatta apának. Én őt úgy szokogni még soha nem láttam. Mikor kissé megnyugodtunk gyertyát gyújtottunk és imádkoztunk. Viola elmondta, hogy Felházon látta anyát bemenni a menny kapuján. Tudom, hogy ez nem hívó szemmel képtelenségnek tűnik, de nem is célom, hogy elhiggyék, hisz ez nekünk adott egy olyan vigaszlöketet, hogy fel tudjunk állni.

Gondolataimba mélyedve feküdtem az ágyamban. Hogy lesz most tovább? Iskolába, emberek közé menni és látni a szánakozó arcokat? Mindenki próbált vigasztalni, amiért nagyon hálásak vagyunk, de hogy lehet bekötözni azt a

sebet, ami szíveden ég? Az első időszak nagyon nehéz volt. Sírva feküdtem le, és sírva riadtam fel álmomból. De maguk az álmok is kínoztak. Először olyanok jöttek, hogy anya még él és van gyógyszer, ami megmentheti. Aztán már csak azok, hogy látom, rohanok felé, de nem tudom átölelni, mert szertefoszlik. Semmi mást nem szerettem volna jobban annál, hogy még egyszer megölelhessem.

Azon gondolkodtam, hogy az egyik legrosszabb dolog az egészben, hogy a legkisebb húgom csak kilenc éves volt. Belegondolva kilenc év iszonyatos a kevés az anyukáddal. A másik dolog, ami eszembe jutott, hogy nem lesz ott az életem legfontosabb eseményeinél. A szalagavatómon, az esküvőmön, a gyerekek születésénél és még sorolhatnám. Az emberben ilyenkor felmerülhet a kérdés, hogy hogy nem ingott meg a hitem? Magam sem tudom. Annyit tudtam, hogy ezzel is tanítani szeretne Isten engem valamire. Egy éve még nem tudtam, de azt hiszem, most már körvonalazódik. Megtanultam értékelni az apró dolgokat. Hogy lélegzem, hogy van hol laknom, hogy süt a nap, hogy valaki rám mosolyog és még ezféle dologgal van tele a lista. Meg tudom élni és örülni tudok a pillanatnak. A rossz dolgoknak is próbálom a világosabb oldalát nézni, még ha ez sokszor iszonyatosan nehéz. Most már nem aggódom minden adódó problémánál, hisz tudom, hogy minden percre pontosan meg van tervezve a lehető legjobb módon. Persze nem azt mondom, hogy soha nincsenek kételyeim, hisz ember vagyok, így ez elkerülhetetlen, de lényegesen korlátozódtak.

Isten bebizonyította, hogy nem csak fel lehet állni ebből, hanem építkezni is bizonyos értelemben. Ő a szíveden égő sebet is képes begyógyítani.

Tóth Johanna

A vér nem válik vízzé

Rózsika néni élete a családban és a kiterjedt rokonságban a mai napig példa arra, hogy a vér nem válik vízzé. Az édesanyámék hatan voltak testvérek ebből a legidősebb lány háborús időben született a szinte még gyerek mamának, a katonák erőszakos viselkedése miatt. Szegény mami sohasem heverte ki igazán azt, ami vele történt. A kislányt a szüleivel nevelgették addig, amíg a papával szerelembe nem esett. Elköltöztek az alföldi településről, hogy új életet kezdjenek. A nyolcéves gyermek mellé egymás után két-három évenként jöttek a testvérek még öten. Szerény körülmények között szeretettel nevelték mind a hat gyermeket. Rózsika néni mindig nagyravágyó elégedetlen és önző volt. Nem sokat segített a mamának a gyerekek körül.

Amikor elkezdett dolgozni a városban, hirtelen semmi sem volt jó otthon, már akkor is többre tartotta magát a többiekénél. Ritkán látogatott haza. Anyukámék húgával irigykedve nézték a szép ruhát, az elegáns cipőt és a retikült, az aranyláncot és fülbevalót, ami csillogott rajta. A fiúk viszont kinevették a kipirosított szája miatt. A mama örült, hogy látta, papa meg a fejét csóválta lányom - lányom mire jó ez? - Én máshogy akarok élni! Gazdag és boldog akarok lenni, élni akarom az életet! - majd meglátjátok! - Szerzek magamnak egy gazdag férjet, aki mindent meg ad nekem! Nagyon csinos, szép arcú lány volt. Gyönyörű hullámos fekete haja majdnem a derekáig ért. Mosolygó barna szemei és csodás gyöngyfogai voltak. Jelenség volt, nem lehetett nem észrevenni ahol megjelent. Ezt még a fiútestvérek is elismerték. Nem sokat kellett neki várni a nagy fogásra. Megismerkedett a gyárban a villanyszerelők főnökével. Péter bácsi jóképű fiatalember volt. Akiről megtudta, hogy egyke gyerek, a szülei pedig tehetősek. Egy sokszobás nagy kertés házban élnek a szüleivel, a feleségével és négyéves kislányával. De őt ez egy pillanatig sem tántorította el. Meg akarta szerezni a férfit és a vele járó kényelmet és jó létet. Bevetett minden női praktikát és sikerült neki. Szegény felesége hazaköltözött a gyermekkel. Siettette a válást, mert Péter bácsi szülei addig nem engedték oda költözni amíg nincs hivatalos papír. Nagyon szerették Katókat és a mennyükkel is jól el voltak. Haragudtak a festett szájú betolakodóra, aki már a bemutatkozásnál elmondta, hogy melyik szobákat akarja, mit hová akar tenni. Szegény öregek csak néztek hol rá, hol a szerelmes fiúkra. Sok évnek kellett eltelni ahhoz, hogy szívükbe fogadják. Boldog volt. Nem érdekelte igazán senki és semmi azon kívül, hogy legyen, meg amit szeretne. Imádta az aranyat és a pénzt. Színházba, hangversenyre jártak. Szerette a zenét és csodálatosan tudott énekelni. Természetesen Péter bácsinak volt autója rengeteget utaztak. Pár év alatt ő is vezető lett. Szerették a munkatársai, de ahogy a férjével bánt az sok embernek nem tetszett. Lekezelően bánt vele. Péter bácsi szerette a gyerekeket, Katóka is hiányzott neki, aki Rózsika miatt nem akart jönni, mert undok volt vele. Ha gyerekről volt szó azt mondta, hogy neki ugyan nem kell, - Én élni akarok! - nem egy életre szóló terhet a nyakamba venni. Volt elég gyerek körülöttem otthon. Mindig zajoskodtak. Az anyósáék a ház körüli kertben szinte mindent megtermeltek. Sok apró jószágot tartottak, tyúk, liba, kacsa, nyúl. galamb, dolgoztak amíg bírták erővel. A családot nagyon ritkán évente talán egyszer kétszer látogatták meg. Mindig lenézően és bántóan viselkedett velük. Szegény buta parasztnak hívta őket. Pedig a testvérei szorgos dolgozó emberek voltak. Lett mindenkinek saját háza és persze gyereke, három-négy mindegyiknél. Szerinte ez felelőtlenség. Mindig csórók maradtok ennyi gyerekkel! - Mondta nekik fennhangon. - Nézzétek meg, hogy én mindent elértem, amit akartam!

Mindenem megvan, amiről ti nem is álmodhattok! Nekünk is megvan, amire szükségünk van és hidd el, hogy boldogabbak vagyunk, mint te! A gyerekekben sok örömet találunk és nem teher, hogy vannak. Fogalmad sincs, hogy milyen érzések megélésétől fosztod meg magad! - Mondogatták neki a testvérek és szülők. - Ugyan már! - ne mondjatok ilyen badarságokat! A mamáék és a testvérek is mélyen megbántva érezték magukat a látogatások után. Hiába mondták, ha baj van, ők mindig itt lesznek, hiszen azért nem költöztek távolra, hogy tudjanak egymásnak és a szüleiknek is segíteni, ha a szükség úgy hozza. És a gyermekeik is ezt tanulják meg. Szegény mama még a halálos ágyán is kérte anyuékát, hogy ne haragudjanak rá. Szeressék és fogadják el ilyenek, mert a vér nem válhat vízzé soha, mindig a testvérük lesz bármit is hozzon az élet. Az évek múltak Rózsika néni gyűjtögette az ékszereket és a pénzt. Péter bácsi szülei két egymást követő évben költöztek egy másik világba. Betegségük alatt Rózsika szerződést készített velük és a házat ügyesen a saját nevére íratta. Péter bácsi szomorúan vette tudomásul, hogy kapzsi neje így kihasználta őt is és a szüleit is. Katókéval is alig találkozik, Aki már feleség lett és anya. Az unokáját is ritkán láthatta, nagyon szégyellte magát gyengeségéért. Nem sok öröme volt, szegénynek, már csak a papír és vagyon tartotta össze őket. Bánatában inni kezdett. Ittasan balesetet szenvedett, súlyos sérüléseket szerzett. Mindenki azt gondolta, hogy öngyilkossági szándékkal ment neki a fának. Életben maradt, de hónapokig volt kórházban. Mozgásában korlátozott lett. Hazatérésekor olyan sokkhatás érte amilyenre nem igazán számított. Rózsika néni közölte vele, hogy ezen túl hármásban fognak élni, mert sem férjként, sem férfiként nem tud rá számítani. Ezért velük fog lakni Imre bácsi, jól fognak jární, mert gazdag és elvált ember. Van lakása autója meg nyaralója. Vegye tudomásul, hogy ő szereti, és ha nem akar egy otthonba kerülni, akkor elfogadja a helyzetet. Amikor elhozta Imre bácsit látogatóba rokonszenves volt a családnak. Mégis értetlenül álltak a helyzettel szembe. Rózsika nénit nem zavarta, hogy a két férfi mit gondol, mit érez, élvezte, hogy több pénz jön a házhoz. A férfiak szép lassan hozzá szoktak, hogy irányítja mindkettőjüket. Panaszkodtak egymásnak, ha sértve érezték magukat. Imre bácsi gyerekeinek adtak valamennyi pénzt és a nyaralót, hogy ne lehessen követelésük, ha baj történne. A házát eladták, így magához kötötte őt is. Pár év múlva szegény infarktusbán elment az égi mezőkre. Megint ketten maradtak férjével, aki piásán sokszor megkérdezte, hány család vagyonát akarod még megszerezni? Nem félsz az átoktól az isten büntetésétől? Ugyan már! Elég büntetés vagy te nem gondoldod? Imre bácsi után egy évvel Péter bácsit is elbúcsúztattuk a földi létől. Vig özvegynek hívták a háta mögött. Nem sokáig volt egyedül. Egy színházi látogatáskor megismerkedett az özvegy pesti öreg asztalos mesterrel, aki egy nagy Budai

lakás, Siófoki nyaraló, autó és sok festmény tulajdonosa volt. Amit a szüleitől és nagy szüleitől örökölt. Gyorsan összebútorozott Béla bácsival. Pár hónap alatt hivatalosan elintézte a papír ügyeket. A két gyermekét kifizették az anyai részből, festményeket is kaptak. A többit Rózsika néni örököli majd. Ez már nagy vagyonnak számított. Béla bácsit a rokonságban senki nem kedvelte, mogorva, öntelt és lenéző volt, nagyon összeillettek. Pedig hálásak lehettek volna, mert a család ment segíteni, amikor levél jött, hogy meg kéne csinálni valamit. Volt egy szegény házaspár, akik a szomszéd faluban laktak, ők jártak alkalmi munkára hozzájuk, kiadagolta nekik még a vizet is. Egy szép nyári délután átaludta magát egy másik létbe Béla bácsi. Betegen öregegyedül maradt, sok pénzzel több kiló arannyal egy ötszobás házban. A rokonság többször meglátogatta és segített, amiben tudott. Jó volt, hogy többen voltunk, meg tudtuk beszélni egymás között, hogy ki mikor megy, hisz nem mindig volt kedvünk hozzá, mert állandóan lealázott mindenkit. Nem tudta elképzelni, hogy jóindulatból segítő szándékkal megyünk hozzá. Esetleg szeretetből vagy simán családi összetartozás miatt. Ő nem ismerte ezeket az érzéseket. Azt gondolta, hogy mindenkinek az ő vagyona kell. Ígyekezett is mindenki tudtára adni, hogy senki számítson rá, nem egy szegény csóri parasztnak gyűjtögetett. Tudtuk, hogy ilyen és így fogadtuk el. Soha nem adott még egy csokit sem a szüleinek sem nekünk, gyerekeknek. Nem törődött ő magán kívül mással. Mi boldogabbak vagyunk, mint ő! - Szegény mama olyan sokszor hangoztatta, hogy az öt gyermekével és unokáival nem volt annyi gondja, mint vele. Akármilyen, akkor is a mi vérünk. Mielőtt végleg elment megígértette a családdal, hogy mindig szeretni fogják egymást és össze fognak tartani történjen bármi is az életben. Mert nincs a földön nagyobb kincs, mint a család és a szeretet összetartó ereje. Az idő telt és mi egyre ritkábban látogattuk, mert kiállhatatlan volt még rászorultságában is. Anyukám és a nagynéném jártak hozzá, mert időközben két fiútestvérük földi léte véget ért, Feri bátyó pedig lebénult. A temetésükre sem jött el. Kérték, hogy költözzön közelebb és akkor jobban tudjuk segíteni a mindennapi életében. Hallani sem akart róla. Pedig ahogy az idő haladt a környezete vele együtt épült le. Egyik alkalommal nem találták otthon, kérdezték a szomszédokat láttak-e valamit vagy valakit. Ilus néni, akivel jó viszonyba volt elmesélte, hogy az utóbbi pár hónapban többször is látott egy bordó autót, amiből egy nő és három férfi szállt ki. Járkáltak a portán, körbe nézték a házat megjavították a kerítést. Rózsika néni mondta is neki, hogy milyen rendes emberek, annak a házaspárnak voltak a távoli rokonai, akik régen dolgoztak nekik. Velük jöttek, azért engedte be őket. Több hete nem láttam a szomszédasszonyt egyszer csak eltűnt. Már akkor gyanús lett a dolog Anyuéknak. Levelet írtak, üzenetet hagytak, hogy két hét múlva újra jönnek. Mi is mentünk azon a hétvégén

velük. Legnagyobb megdöbbenésünkre, minden kihalt volt, teljes halotti csend ölelte körbe a házat. Bundi kutya sem jelezte hangos csaholással, hogy ott vagyunk. Ilus néni és Magdika a szomszédok jöttek, és egymás szavába vágva mesélték el, hogy az elmúlt időszakban milyen sürgés forgás volt a ház körül. Pakoltak reggeltől estig a teherautókra. Kiürítették a házat pincétől a padlásig. A kertet, a garázst, vittek mindent, ami mozdítható volt. Meg kell találni! Biztos, hogy csináltak vele valamit! Mert ő magától nem vált volna meg a házától és az értékeitől, ebben biztosak voltunk. Elkértük az orvos címét és felkerestük, hogy tud-e valamit róla. Sajnos nem tudott segíteni. Elmentünk a rendőrségre, ahol azt mondták, nem kereshetik eltűnt személyként, mert bárki elköltözhet úgy, hogy nem akarja tudatni a rokonsággal az új címét. Magánnyomozásba kezdtünk. Körbe jártuk a szomszéd falut, hogy megtaláljuk a segítő házaspárt. A szomszédoktól kapott ismeretek alapján. A kocsmában lévő emberek tudták, hogy kikről beszélünk. Nemrég elköltöztek az ország másik végébe. Azt mondták, hogy megfogták az Isten lábát ezen túl jó életük lesz, a rokonok vesznek egy kis házat és munkát is keresnek nekik. Az asszony részegen valami olyasmit is motyogott, hogy a gazdag néninek, akinél szoktak dolgozni olyan mesés vagyona van, hogy meg tudná venni belőle az egész falut, az is költözik velük. Ez már nyom volt, amin elindulhatunk. De merre keressük az országban? Annak idején nem volt könnyű megtalálni valakit. A tájékoztatás és adatszerzés személyes megkeresések által volt lehetséges vagy levélben. A rendőrség továbbra sem tett semmit. Két hónapon keresztül kerestük. Újra visszamentünk a kocsmába és egy elejtett mondat lett végül, ami segített. Kértük, hogy gondolkodjanak véletlenül nem hangzott el egy város vagy település név. Lajos bácsi, akivel még nem találkoztunk oda hívott az asztalhoz - hát lehet, - hogy segít, ha elmondom, hogy a feleségemnek egyszer nevetve mondta Kati, hogy a kutyánkról elnevezett helyre mennek Nógrádba, - de ez titok! Mert nem mondhatja el senkinek, hogy hová költöznek. Hogy hívják a kutyáját és milyen fajta? Bátornak hívják és vizsla. Kis kutakodás után megtudtuk, hogy van egy Vizslás nevű település. Levelet írtunk a Tanácselnöknek gyorsan jött a válaszlevél azzal, hogy ilyen nevű személy nem költözött a faluba. A távolság miatt meg kellett szervezni a leutazást, mert szinte biztosra vettük, hogy ott van Rózsika néni. Két autóval mentünk. Magdi néném az anyukám a gyerekeink és unokatesók. Kilencen, hogy hazafelé el tudjuk hozni Rózsikát, ha megtaláljuk. Mindenkit megviselt az eltűnése. A testvérek sokat sírtak miatta. Azt mondogatták, hogy akármilyen is volt akkor is a testvérük. A rendőrségen kezdtük, elmeséltük, amit tudtunk és kértük, hogy segítsen nekünk körbejárni a falut. Nagyon készséges fiatalember volt. Házról házra jártunk, kérdezősködtünk, Jöttek új lakók? láttak-e egy idegen idős nénit? Senki nem látott hallott semmit. Sokáig

semmi használható infót nem kaptunk, míg végre az egyik nénit szóra bírtuk. - Édes istenem! - agyon fog verni Józsi, ha megtudja! Hogy diskuráltam magukkal. Anyuékra nézett, akik sírtak és szinte könnyörögve kérték, hogy beszéljen, sajnálata erősebb volt a félelménél. Elkezdte mondani, hogy nem is olyan rég a temetőből hazafelé jövet látta, hogy Józsiék megint nagy teherautókról pakolnak le. Sokszor láttam már ilyet, mindenfelét hoznak utána meg eladják. A faluvégi ház csak lerakat, mert a városban van nekik egy boltjuk. Hatalmas villájuk. Rettegésben tartják a kis falut. Egyszer az ő fiát is úgy megverték, hogy hetekig nyomta az ágyat. Mert a gyerek nem akart nekik fillérékért dolgozni. Azért, hogy nyugodtan éljen elköltözött a testvéréhez a szomszéd faluba. Józsiék miatt maradt egyedül. Hívják, a gyerekek, de nem akarja itt hagyni a házat és a halottait. Övék a kisbolt a kocsmá és a földek nagy része, amiket adósság fejében szereztek és most többen is a saját földjükön dolgoznak napszámba. Több házat szereztek idős egyedül élő emberektől erőszakkal. Állítólag van egy közjegyző és ügyvéd barátjuk velük csinálják a svindli dolgaikat. Itt Józsiék a királyok. Azon a délután látott egy idős nénit Józsi feleségével a hátsó udvarban. Azóta viszont nem, pedig minden nap kimegy a temetőbe. Elmondta melyik utca végén van a ház. Nagyon izgatottak lettünk, alig vártuk, hogy odaérjünk. Rendezett nagy paraszt ház volt az udvaron több hatalmas melléképülettel. Kiabálásunkra két fiatalember jött ki. Akik persze nem tudtak semmiről! Mi csak nappal vagyunk itt, a főnök és a váltóink este szoktak jönni. A rendőr határozottan kérte, hogy engedjenek be bennünket, mert mindenképpen körül fogunk nézni. Igazolják, magukat kéri a papírjaikat. Körbe jártuk a házat, a melléképületeket, ami felért egy múzeumi látogatással annyi értékes dolog volt felhalmozva. Amikor felismertünk egy két ismerős tárgyat furcsa érzés uralkodott el bennünk. Jó helyen járunk! Ők voltak, akik elhozták Rózsikát mindennel együtt. A fiatal rendőr kérdések özönét zúdította rájuk. Miközben minden zugot megnéztünk. A porta végén voltak a tyúk és disznóólak téglából építve kifutóval. Meglepően tisztán tartva. Mindegyikben voltak állatok egy kivételével, aminek az oldalán volt egy nagy lakattal lezárt deszka ajtó. Ezen miért van lakat? És mi ez az orrfacsaró szag? Mit tárolnak benne? - kérdezte a rendőr. - Fogalmunk sincs, mi csak megegetjük, az állatokat rendbe tesszük őket és a területet, vigyázunk a házra. Nyissák ki! Nincs hozzá kulcsunk. Majd én leverem! - jött egy fejszével a párom. Amikor az ajtó kinyílt. Olyan látvány tárult elénk, amit sosem lehet elfelejteni. A sötét sarokban egy nagy rongycsomó alól kivillanó rettegéssel teli szempár nézett ránk. Összehúzta magát és suttogott, nem szóltam! Csendben voltam! Ne bántson! Emelte fel kezeit az arca elé. Szenny, mocskok, iszonyatos bűz. A fiúk bemásztak az alacsony ólba. Csúszott a vizelettel és fekáliával szennyezett aljzat. Rongyokat raktak a lábuk alá s úgy hozták ki.

A látvány még egy sokat edzett szívet, lelket is meggyötört volna. A szakadt rongyokba tekert test, fekete redős arc, a haja csomókban, kezein régi és új harapásnyomok az ujjai végén karvaly körmök. Mindenki sírt a két fiú is, akik váltig állították, hogy ők soha nem hallottak egy hangot sem az ólból. Gyorsan hoztunk neki vizet. Feldagadt sérült sebes arcát is letöröltem valamennyire. Először nem ismert meg minket látszott rajta a félelem. Végtelenül zavart volt. A kérdésekre motyogó érthetetlen szavakkal válaszolt. A hangunkra viszont nagyon figyelt és egy kis idő elteltével már rá is kérdezett. Testvéreim, ti vagytok? A gyerekek lefényképezték őt és az ólat is, amiben a rongyokon és az emberi ürüléken kívül csak egy nagy piros lábas volt, kukoricadara maradékot láttunk a szélére száradva. Valószínűleg abban adtak neki a moslékot. A fiatal rendőr felvette a jegyzőkönyvet és aláíratta mindenkivel. Hálásak voltunk neki, hogy elkísért bennünket, mert nélküle nem tudtunk volna bejutni és nem találtuk volna meg Rózsikát. A mi legyen tovább kérdésre azt válaszoltuk, hogy haza hozzuk, magunkhoz a többit meglátjuk. A feljelentést majd ő intézi. Mindenben segíteni fog, hogy azok az emberek, akik a teljes kifosztás mellett még az emberi voltától is megfosztották szerencsétlen nénit, kapják meg méltó büntetésüket. Nem lehet tudni, hogy hány egyedülálló idős beteg emberrel tették meg mire ezt a sok mindent összeharcsolták. Ha maguk nem keresik ilyen kitartóan, akkor a néni is nyomtalanul eltűnik, mint sokan, akiket későn keresnek. Hallottam már olyan esetet, hogy disznókkal tüntették el a maradványokat. Belegondolni is rémes, hogy mivé tud válni az ember! Gyorsan eljöttünk a faluból. Szegényt becsomagoltuk egy plédbe, nehezen akart beszállni az autóba. Annyira bűzös volt, hogy szinte fuldokoltunk, hiába volt nyitva az ablak. Lelkileg és idegileg az a nap életünk egyik legnehezebb napja volt. Örültünk, hogy megtaláltuk. Mivel nálunk volt egy szoba, amit biztosítani tudtunk neki, hozzánk került. A gyerekekkel próbáltuk szegényt valahogy rendbe tenni, de nem volt egyszerű feladat. Kefével kellett szerencsétlent súrolni. Nagy fájdalmakat élt meg közben, mert mindenhol kék, zöld, fekete sérülésekkel volt tele csontsovány teste. A haját teljesen le kellett vágni, karmait csak metsző ollóval tudtuk lecsípni. A fürdőhabot is meg akarta enni annyira tetszett neki. Olyan kicsi és tőpörödött volt, ahogy a kádban feküdt. Folyamatosan szagolta a ráadott tiszta illatos ruhát. Leültünk enni, azt az evést nem lehet sírás nélkül felidézni, egymás után raktuk elé az ételt, mert szegény, mint az állat két kézzel gyúrte magába szinte rágás nélkül csak nyelte, amit elé raktunk. Tisztára, mint Maugli. Közben motyogott, amit senki sem értett. Zavart volt, de valamiféle megnyugvást is látszódott rajta. Tudta, hogy nem akarjuk bántani. Nem akartam magára hagyni, vele aludtam, végig beszélt számomra érthetetlen nyelven. Simogattam a fejét, kezét a kezembe fogtam. Nyugtató szavakat mondogattam neki

mire szép lassan álomba szenderült. Szinte semmit sem aludtam olyan zaklatott volt a lelkem. Közben eszembe jutott az a pár nap, ami nyaralásnak nem nevezhető idő volt náluk és aminek a szüleimnek írt levél vetett végett. Gonosz volt velem, folyamatosan munkát adott közben arról beszélt, hogy semmi sincs ingyen és mindenért meg kell dolgozni. Hát engem nagyon megdolgoztatott az ételért, ami ráadásul nem is ízlett. Soha többet egy gyereket sem adtak neki oda nyaralni. És milyen az élet? Ott feküdt mellettem, a gazdag nagynéni, az úri dáma, aki mindig lenézte a családját. Akit egy disznóólból hoztuk el, betegen, agyilag sérülten. Most szüksége van a családjára, bár ő ezt nem tudja már felfogni. Azon gondolkodtam, hogy legyen tovább. Másnap anyukámék jöttek, ők sem aludtak, mindenkit kiborított ez a helyzet. Mikor próbálták felé nyújtani a kezüket félelmében összetekeredett. A kéz neki a verést jelentette. Szép lassan szokott hozzá a simogató kezekhez. Fizetés nélküli szabadságra mentem, hogy tudjak intézkedni és vigyázni rá. Mindig volt vele valaki, mert egy percig sem lehetett magára hagyni, nem tudhattuk, hogy egyes dolgok milyen reakciót váltanak ki nála. Ismerkedtünk és tanultuk egymást. Első dolgom volt az orvost elhívni, hogy vizsgálja meg és adjon tanácsot. Utána a Tanácsházára mentem elmeséltem a történetet - segítséget kértem, hogy szeretném bejelenteni magunkhoz, mert bejelentés nélkül nem tudjuk kórházba vinni. Segítenek persze, csak kellenének a személyes papírok, amikkel nem rendelkezünk. Utána a Pest megyei Rendőrkapitányságra mentünk, akik felajánlották, hogy hivatalból kérnek másolatokat a személyes iratokról. Közben felveszik a kapcsolatot a nógrádiakkal és felhívják a Vizslási rendőrt is. Mindenki döbbenet hallgatta, hogy léteznek ilyen embertelen lények, akiknek semmi sem szent. Elindult a folyamat, hogy rendezni tudjuk Rózsika néni sorsát, hogy a hátralévő időt próbáljuk neki emberivé tenni. Nem volt könnyű visszavezetni a szabályos életbe. Az evés az gond maradt. Annyit éhezett, hogy csak falni tudott. Ha véletlenül elővettem a piros lábast gyorsan elkapta leült a földre és úgy szorította magához, hogy kénytelen voltam sütit vagy gyümölcsöt tenni bele, mert ez kialakult beidegződés volt nála. Ha kulcszörgést hallott egyből a sarokba szaladt és teljesen összekucorodott. Tágra nyílt szemekkel várta, hogy mi lesz. A kertben jól érezte magát, sokat nevetett, hintáztunk, sétáltunk, próbáltunk labdát gurítani. Nagy öröm volt mikor a dolgokat vagy a családtagokat nevével nevezte és eseményeket próbált mesélni, voltak emlék maradványai. A családi összefogásra nagy szükség volt. Mindenki, amikor és ahogy tudott segített. A hivatalos ügyek közben intéződtek. A doktor is jött papírok nélkül. Lassan megszokta a környezetet a félelmei is alábbhagytak. Egy alkalommal az esti fürdetés után a kanapén ülve fogta a kezem mosolyogva rám nézett és felkiáltott Pancsuri! Azt sem tudtam hová legyek az örömtől. Csak két ember hívott így, ő és Péter bácsi. Láttam rajtam, hogy

boldoggá tett, többször is elismételte Pancsuri, Pancsurika! Utána mindig így szólított. Ez is egy emlékfoslány, amik beugranak, de ne számítsunk nagy változásra mondta a doktor. Az iratai elkészültek, bejelentettük mindenhol, ahol kellett. A nyugdíj ügyeit volt nehéz elintézni, mert azt egy idegennek utalták. Kórházba vittük kivizsgálásra, ahol megállapították, hogy több csontja el volt törve, amik kezelés nélkül forrtak össze, és amit már tudtunk, hogy nem ön és közveszélyes elmebeteg. Megmutatták az osztályt, ahová felvették, ha akarjuk. Szívet facsaró látvány volt a kikötözött vagy élőhalottként maga elé meredő, a zárt szobában őrgöngy beteg. Neeem! Ide biztos, hogy nem hozzuk. Keresünk valami más megoldást. Családi kupaktanácsot tartottunk. Keresünk, neki egy jó otthont, ahol nem érzi magát bezárva. A rendőrség közben megtalálta a fogvatartóit. Kitartó nyomozás után elképesztő történetek derültek ki. Ha tudomást szereztek egy egyedülálló idős emberről, akkor valamilyen formában a közelébe férkőztek és utána teljesen kifosztották mindenéből. Szegényeket verték, éhezettették, nyugtatózták, vagy tanyára vitték őket dolgozni. Országszer- te voltak segítők, akik pénzért küldték a címeiket. A hivatalos tartási, ajándéko- zási adásvételi szerződéseket, végrendeleteket és minden egyéb jogi dolgot, egy ügyvéd és egy közjegyző intézte, akik a bünszövetkezet tagjai voltak. Két lel- ketlen orvos segített nekik, akik a hivatalos orvosi papírokat intézték. Több eltűnt személyről derült ki, hogy közülük volt hozzá. Sőt emberi csontokat is találtak a portájukon elásva. Valószínűsítették, hogy a disznókkal is etettek emberi maradványokat. Találtak egy pár barna cipőt, amit az egyik eltűnt bácsi gyermeke felismert a különleges fűzője miatt, amit ő hozott neki külföldről. Egy rémálom volt a tárgyalás, amit hónapokig húztak, vontak. A pénz, mint most, akkor is beszélt. Elítélték őket, nevetségesen kevés börtönbüntetést kap- tak a tettük súlyához. Ráadásul a szerződések nagy részét hivatalosnak tekintet- ték, mert annyi kiskapu volt bele foglalva a jog csavaros nyelvezetén. Végtelen- nül haragudtunk az igazságszolgáltatásra. Ki tudja hány élet száradt a lelkükön és egy pár évvel letudják. És kezdhetik előlről vagy a családjuk többi tagja, aki felfüggesztett kapott folytatja tovább. A családok hálások voltak, hogy bizonyosságot szereztek, ha nem keressük olyan kitartóan Rózsikát, akkor sokan nem tudták volna, meg hogy mi történt a hozzátartozójukkal. Nem peres- kedtünk az esetleg megszerezhető vagyon maradékaért. A hónapok múlásával sikerült találnunk egy Pest környéki elmeotthont ahová szívesen vittük be. Szép nagy épület hatalmas kerttel. Látszott a betegeken, a környezeten és minden- en, hogy hozzáértő munkáját szerető kezekbe adjuk. Mindig hálások leszünk nekik, hogy gondoskodtak róla az utolsó földön élt évében. Minden héten felváltva mentünk. Anyukám és a nagynénim szinte mindig jöttek velünk. Láttuk a folyamatosan erősödő leépülést. A végén már be kellett kötözni mindkét kéz- fejét, mert sebesre rágta. Vagy a kertben ette a fűvet. Nehéz volt a szívünk a

látogatások után. Egy szép őszi napon Rózsika néni nyolcvanöt évesen álmában hagyta el világunkat. A szertartás után, amit közösen szerveztünk és finanszíroztunk, az egész család és kiterjedt rokonság is részt vett. Róla és az élet kiszámíthatatlanságáról beszélgettünk. Lehet az ember bármilyen gazdag, ha a szívében nincs, igaz szeretet akkor nem fogják viszont szeretni. Rózsika néni több emberöltő alatt összegyűjtött, öt család értékeit halmozta fel tisztességtelen módon. Mégis a lenézett sokszor megsértett családja volt, aki biztosította számára az emberhez méltó utolsó két évet. Reméljük, hogy a mamáék és a fiúk most vele együtt egy nagy felhőn ülve néznek minket. Rózsika végre megérti a papa szavait, aki mindig azt mondta, hogy nagyon igaz a mondás miszerint „ahogy szerezted úgy veszejt”. Tanulság az ő élete mindenki számára továbbadjuk a gyerekeinknek. Akik tudják, hogy nincs nagyobb kincs, mint a szeretet összetartó ereje a családban, ahol a vér nem válik vízzé.

Tóth Lászlóné

Panka kérdez

Mondhatnám, hogy Panka nem beszélt, de nem lenne igaz. Csak kicsit más-ként, mint a többiek. Nem szavakkal, hangokkal, hanem a szemével. Ahogy édesanyjára nézett, és nem tudta, érti-e, mennyire érdekli a világ. De a szavacs-kák elbújtak, valahol mélyen. És nem akartak felszínre törni. Anya várt, nem volt mindig türelmes, de várt. Vágyott a miért-kérdésekre kislányától, miközben a maga miértjei is zaklatták éjszakánként. Vagy a kádban ülve. Aztán anya mesélni kezdett, mindenféléről. És csak mesélt és mesélt. Azt pedig csak remélni tudta, hogy semmit sem felejt ki, ami a kislányát érdekelheti.

A napsugárról

Panka és anya sokáig aludtak ma reggel, mert éjjel fájt Peti foga, és nem hagyta őket pihenni. Kapkodva öltöztek, aztán következett a mosdás, fogmosás, reggeli, tízórai pakolás, minden, ami kell. Csak sokkal gyorsabban, mint általában. Mire az utcára értek, már felkelt a Nap és egyenesen Panka szemébe sütött, ahogy haladtak az óvoda felé. Erre anyának eszébe jutott egy napsugaras vidám mese, és gondolta megneveteti ezzel a hunyorgó Pankát.

Egyszer, egy csodaszép hajnalon, amikor a sápadt Hold leballagott az égboltról, aranyhajú babák születtek a felhők közti palotában. Napról-napra nőttek, és ügyesedtek. Hárman közülük vidám, mosolygós napsugár-babácskák voltak, de a negyedik huncut volt, és szófogadatlan. Sokat bosszantotta szüleit

engedetlenségével. Amíg testvérei azt tanulták, hogyan csalogassák ki tavaszszal a virágokat, rügyecskéket téli dunyháikból, addig Fényes, mert így hívták a kis rakoncátlant, a havas hegytetőn táncolt. Nyáron, a testvérek a patakok vizét melegítették és a fák gyümölcszeit nevelték, de Fényes az erdők mélyén bandukolt. Ősszel a három nővér sárgára, narancsra, vörösre és barnára színezte a fák és bokrok levélkoronáját. Mit gondolsz merre járt kisöccsük? Hát a tó vizét fodrozta, és a meg-megcsillanó halacskákkal játszott naphosszat. Aztán eljött a tél. Éppen ilyen hideg reggel volt, mint a mai. Mindenki vacogott és didergett. A napsugárnővérek az egész évi tevékenykedéstől nagyon kifáradtak, és nem maradt erejük melegséget szórni a Földre. Ekkor állt elő a kis mihaszna öccsük. Azt nem tanulta meg, hogyan csalogasson ki virágokat, melegítsen vizeket, színezzon lombsátrat, de ezekre most nem is volt szükség. Azt viszont tudta, hogyan csaljon apró mosolyokat az élőlények arcára, hogyan örvendeztesse meg a Föld lakóit. Megtanult virágot rajzolni a jégből, kristályt faragni a fagyból, sziporkázóvá tenni a havat, és rózsapirosra színezni a lányok arcát. Ezért ha télen jégvirágos ablakot, ezüstszínben szikrázó jégcsapot vagy piros arcú kislányt látunk, tudhatjuk, hogy Fényes, akit a nővérei haszontalannak hittek, erre járt. És szeretetéből itt hagyott egy keveset nekünk, ami önmagában is meleget ad.

Anya befejezte a mesét, Panka pedig átölelte a derekát, és puszt nyomott a kezére.

A szivárványról

Már napok óta esett az eső és nyomott, szürke takaróba burkolózott a táj. Panka már nem bírta tovább és közölte, hogy ki akar menni az udvarra játszani. Ami abból állt, hogy felvette a szandálját, sapkát tett a fejére és magára vette a lila melegítő felsőt, amit anya egész nyáron nem tudott leimádkozni róla, ha a szabadban játszottak. Ebből anya megtudta, hogy Panka hintázna egyet, így kicserélte a szandált a virágos gumicsizmára, a melegítő felsőre ráadta az esőkabátot – mert azt csak így lehet – és kimentek a zuhogó esőbe. Panka élvezte az esőt, és a pocsolyában ugrálást. Jobban érdekelte, mint a hinta. Anya elénekelt párszor a Csepp, csepp, esőcsepp éneket, Panka pedig pocsolyáról pocsolyára szökdécselt. Aztán elállt az eső. Panka riadtan fogta meg anya kezét és kivonszolta a kapu elé. Az égre mutogatott vadul magyarázva, mert felfedezett valami újat, ami eddig nem volt ott.

- Értem már! - mondta anya, aki csak most vette észre mi történt.

Egy szivárvány volt az égen, és eszébe jutott, hogy még nem is beszélgettek a szivárványról. Mesélni kezdett hát.

Történt egyszer, hogy a Napkirály megelegelte a napok óta zuhogó esőt. Hideg volt, szürke és lehangoló. Ezért felkérte hét napsugár-nővérét, hogy építsenek neki egy szép színes hidat, ami jókedvre deríti, és színével elriasztja az egyhangú esőfelhőket az égről. Neki is fogtak a nővérek a híd megépítésének. Az alapjait párából és ködből rakták, az íves részét pedig harmat- és esőcseppekből faragták. Ügyesen és pontosan dolgoztak, hamar el is készült a pompás híd. De ahogy az lenni szokott a nővéreknél, a híd színében sehogy nem tudtak megegyezni. Mindenik napsugár a számára kedves színt javasolta, sőt erőltette. Persze még véletlenül sem volt két nővérnek ugyanaz a kedvence. Ott toporogtak a kész híd lábánál, már a festékes vödrök és ecsetek is elő voltak készítve, de egyezsége mégsem tudtak jutni. Márpedig egy színtelen híddal nem mennek semmire, és a Napkirály előtt sem mutatkozhatnak. Ekkor a legkisebb napsugárnak egy mentő ötlete támadt:

- Miért ne lehetne ez a híd hét színű? A Napkirály úgyis jókedvet remél tőle. Én úgy gondolom, hogy a rét is minél színesebb, annál vidámabb. Ez a mi esetünkben is beválhat.

Ebben a többiek is egyetértettek. Hamar megragadta tehát a hét napsugár-nővér a festékes vödröket, ecseteket. És színezték, mázolták, festették a szivárvány-hidat vörösre, narancsra, sárgára, zöldre, kékre, indigóra és ibolyára. Ki-ki a maga kedvenc színére. A híd elkészült, a nővérek pedig festék-foltosan, fülig érő szájjal álltak a dombtetőn, és a hidat szemlélték.

- Nem is tudom, lehet egy kicsit túl sokszínű lett ettől a rengeteg folttól. - mondta a legidősebbik nővér.

- Sajnos egyet kell értenem veled. Ez a sok rendszertelen folt elrontotta a híd szépségét. - mondta a második nővér.

Mit volt mit tenni, újra nekiláttak a mázolásnak. De ezúttal megegyeztek, hogy mindenki egy hosszú sávot fest a kedvenc színére, így nem fog majd holmi kirakós gyerekjátékra hasonlítani a szivárvány.

- Elkészült a híd, felséges király, tekints hát ki ablakodon, hogy meglát-hasd!

A Napkirály nem volt éppen rózsás kedvében, mindig lehangolta az eső, de az ablakon kipillantva olyan csodában gyönyörködhetett, amitől menten elfelejtette minden bűját és baját.

- Hiszen ez csodálatos! És milyen remek ötlet volt, hogy hét színű legyen a szivárvány-híd! Szemet kápráztató és egyben nyugtató is. - lelkesedett boldogan a Napkirály.

Ám ahogy a vége felé közeledett a nap és az eső is elállt, a szivárvány színei halványodni kezdtek. A könnyű anyagokból épített híd szép lassan elpárolgott, és csak szép emléke maradt.

A Napkirálynak viszont annyira tetszett a nővérek munkája, hogy törvénybe foglaltatta, hogy mostantól minden alkalommal, mikor napokig esik az eső, építtessen egy szivárvány-híd az égben, mely az eső végét hirdeti, és felvidítja az egész ázó világot. Így vetett véget a bölcs Napkirály a hideg esőnek, és örvendeztette meg ezzel az égi hétszinű csodával a föld ázó-fázó élőlényeit. És teszi ezt ma is, amikor szükségét látja.

Pankát lenyűgözte a szivárvány. Gyorsan beszaladt, papírt és színes ceruzákat vett elő, és nagy türelemmel, gondosan nekifogott, hogy lerajzolja. Mikor kész lett vidáman mutatta anyának, aki elcsodálkozott, hogy a színek tökéletes sorrendben követik egymást a rajzon, pontosan úgy, mint az igazi szivárványon.

- Gyere Pankám, tűzzük az ágyad fölé, így erről mindig eszedbe jut a szivárvány története.

A harmatról

Ma korábban ébresztette anya Pankát, mint általában. A mezőre készültek, és még napfelkelte előtt el kellett indulniuk. Álmosan öltözködtek és mosakodtak. Panka nyűgös volt, de anya a kezébe nyomott egy darab csokit, és menten elmúlt minden panasz.

- Majd a mezőn reggelizünk, addig edd meg ezt a cikk csokit, kedves. -
fűzte hozzá anya, aki már indult volna.

Panka viszont nem találta a cipőjét és az előszobában toporgott. Anya megpróbálta a lábára húzni a gumicsizmát, de Pankának nem tetszett, így nem volt mit tenni, meg kellett keresni a lila kiscipőt. Ezzel már elégedett volt a kislány, felvette a lila melegítő felsőt, és máris indulásra kész volt.

Az utazás nem tartott sokáig, de az út utolsó részét gyalog kellett megtenniük. Mire felértek a domb tetejére, a kis házhoz, amit még anya ükapja épített, felkelt a Nap, Panka cipője pedig jól beázott a harmatos fűtől. Szomorúan mutatta anyának, hogy vizes a cipője, sőt a zoknija is. És nem érti miért, ha nem esett az eső.

- A harmattól lett vizes a fű, és a lábad, kincsem. - nevetett anya, és közben megterített a reggelihez, mesélni kezdett.

Az egész azzal kezdődött, hogy a Nap megharagudott az Égre. Vagy az Ég a Napra? Ki emlékszik már arra... A lényeg, hogy haragban voltak egymással.

- Az éjszaka leple alatt fáradtságos munkával harmat-gyöngyöket hullattam az erdők fáira és a mezők füveire, hogy hűsítsem és felfrissítsem őket. Erre jött hajnalban a Nap, és délig mind az utolsó cseppig ellopkodta a harmatot a növényektől. - mesélte az Ég felháborodottan mindenkinek.

A Nap viszont másként emlékezett a történetekre. Szerinte az Ég annyi harmatot hullatott éjjelente a növényekre, hogy azok megfáztak. Reggel, mire ő felkelt, hogy ébressze a Földet, tüsszögve és köhögve könyörögtek neki, hogy szárítsa fel a harmatot leveleikről, virágaikról, mert nagyon vacognak. Ő nem tett mást, csak a növényeken segített, és esze ágában sem volt ellopni a harmat-gyöngyöket.

Mindketten makacsok voltak, és nem akartak kibékülni, mert mindegyre a maguk igazát erőltették.

- Nem mehet ez így tovább! - elégelte meg a morcos hangulatot a Szél.

Végére járok én a dolognak.

Így is tett. Felkerekedett a Szél, és elment az erdő fáihoz és a mező virágaihoz, hogy kiderítse, mi történt a harmattal. De nem ment sokra velük. A kényesebb virágok azt válaszolták, hogy eleinte tetszett nekik, hogy harmat-gyöngyök csillogtak szirmaikon, de egy idő után elfáradtak a cseppek súlyától, és át is fáztak. Így valóságos megváltásnak gondolták a Nap meleg sugarait, melyek megszabadították őket ezektől a nehéz díszektől.

Az erdőben élő bokrok más véleményen voltak. Nekik minden csepp harmat aranyat ér, mivel az eső java része a náluk magasabb fáknak jut. Így csak a harmattal tudják enyhíteni szomjukat.

A fák persze azt mondták, hogy nekik igazából mindegy, hogy van harmat vagy nincs, mert az erős gyökereikkel annyi vizet szívnak fel a talajból, amennyit csak akarnak.

Belátta a Szél, hogy nem lesz könnyű dolga az igazságtétellel, ha ilyen eltérések az érintettek véleményei. Ekkor jutott eszébe, hogy meg kell kérdeznie a Harmatot. Hiszen ő a legfontosabb szereplő ebben a történetben. A Harmat elmesélte a Szélnek, milyen csodás, mikor az éjszaka hűvösében megszületik és rácseppen a növényekre, szomjukat oltja, gyöngysorként ékesíti és lehűti őket. Aztán arról áradozott, milyen szép utat tesz meg, amikor hajnalban felkel a Nap és aranycsókja nyomán ő felszállhat a felhők fölé, ott várva az újabb éjszakai utazást. Elmondta, hogy szerencsésnek érzi magát, hogy az Ég és a Nap gyermekeként beutazza minden nap a világot. Amikor ezt meghallották, könny gyűlt a Nap és az Ég szemében, és gyorsan kibékültek egymással. Azóta minden nyári éjjel harmat-cseppek borítják a földet, ami pedig nem kell a növények számára, az a napsugarak szárnyán Felhőországba repül, újabb utazásra várva.

Mire a mese véget ért a harmat is felszáradt, Panka pedig egy eperlekváros kenyérrel a kezében vidáman bukdácsolt a lekaszált fűcsomók között.

A hóvirágról

Reggeli után Panka mindig szokott segíteni elszedni az asztalt, és rendet tenni a konyhában. De ezen a reggelen anya nem a hűtőbe tette a felvágottat, sajtos, vaját, zöldséget és a szószokat, mint máskor. A finomságok egy méretes füles kosárba kerültek, és Panka nem értette miért.

- Gyere, Pankám, segíts nekem! Megyünk kirándulni. Megnézzük, kibújt-e már a hóvirág.

Panka szeme csillogni kezdett, és szaladt az előszobába. Kapkodva választotta ki a kiscipőt, sapkát, sálát, kesztyűt, téli kabátot. Mindent, ami egy szánkózás-hoz kell.

Időközben anya is elkészült a csomagolással, apa felöltöztette Petit és mindenki indulásra kész volt. Az utazás csak pár percig tartott, mert a sáros hó miatt autóval mentek ki a domboldalra.

Panka csodálkozott. A múlt héten még szánkózni voltak itt, most pedig jóformán nincs is hó. De akkor miért jöttek ide? Gondolta bújócskát játszik vele a hó, és rohangálni kezdett a mogyoróbokrok között, hátha valamelyik alatt megtalálja a rakoncátlan havat. Igaza lett. Nem tűnt el teljesen a hó, de ami maradt piszkos volt már és locsogott a víztől. A bokrok alján meg fehér virágocskák integettek, és hintáztak a szélben.

Nem értette a dolgot, gondolta megmutatja anyának. Ő mindent tud. És egy újabb mese reményében vezette édesanyját a hófoltos, virágos bozót felé. Anya észrevette az első szál hóvirágot, és megértette, mitől olyan izgatott kislánya.

- Tudod, Pankám, fogott neki a mesének, amikor az őszi levelek lehullnak és a nap melegét elűzi a fagyos északi szelek, a kényes viráglányok bebújnak földalatti hagyma- és magpalotáikba, hogy átaludják a telet. Így amikor elkezdik fürge táncukat a hópelyhek, már egy virágot sem találnak a Földön. Meleg dunyhaként ölelik körül a dombokat, hegyeket, erdőket és réteket és kikeletig őrzik a természet álmát.

Telt múlt az idő, és egyszer csak az történt, hogy az égi ébresztőóra elromlott, és nem jelzett, amikor kellett volna. A Nap-király csak aludt és aludt háborítatlanul. Nem ébredtek fel a napsugár-nővérek sem, nem volt aki felkeltse, életre hívja a természetet. A Tavasz érkezésére napról-napra hiába vártak az élőlények, az állatok télire összegyűjtött élelme elfogyott, a viráglányok szomjaztak, a bogárcák dideregtek és a rügyecskék zsörtölődve forgolódtak dunyhájuk alatt. Az egyik viráglány, akit Hóvirágnak hívtak, nem bírta tovább az ivóvíz utáni sóvárgást, és hiába próbálták a többiek lebeszélni, kimerészkedett hagymapalotájából. Szép fehér fejecskéjét kidugta a hóréteg alól, és

haragosan nézett fel az égre. A Nap-királyt kereste, hogy elmondja neki panaszát. De nem találta. Nagyon hideg szelek fújtak, cibálták fehér ruhácskáját, pirosra csípték apró orrocskáját. Megfélemlíteni mégsem tudták a kis Hóvirágot. Minden próbálkozásuk, hogy visszakeressék földalatti lakhelyére kudarcot vallott. Sőt, a viráglány fittyet hányva a cudar szelekre, énekelni kezdett. Mégpedig egy ébresztő dalocskát, hátha azzal elő tudná csalogatni a napot, vagy legalább egy napsugarat a komor felhők közül. Kitarító próbálkozását hamarosan siker koronázta. A Nap-király riadtan ébredt fel az ébresztő dalocska hallatán, és menten felkeltette a lustálkodó napsugár-nővéreket is. Azok kapkodva öltözködtek, még a reggelit is kihagyták. Siettek a Földre, mielőtt még nagyobb bajt okozna a Tavasz késlekedése. Gyorsan repültek az erdőbe, rétekre, hegygerincekre, falvakba, városokba és patakpartokra, hogy felébresszék mély álmából az éhező-szomjazó-didergő világot. A dombtetőre érve a legidősebb napsugár belefúj aranykürtjébe, ennek hatására sikerült elkergetni a cudar szeleket, majd melegükkel olvadásra bírni a vastag hórétegeket. Lassan felengedett a patakokat, tavakat szorongató jégpáncél, és a dér sem csípte többé a gombák kalapját és az állatkák fülét. Ébredni kezdett a természet, nyújtózódtak a fák és bokrok, a madarak kivették álmos fejüket szárnyuk alól, a viráglányok pedig kidugták zöld fejecskéiket a föld alól, és a hólével oltották szomjukat. Ekkor vették észre a napsugár-nővérek, hogy az egyik virág már teljes pompájával kacag feléjük a tavaszi verőfényben.

- Hát téged hogy hívnak, kicsi lány? - kérdezte a legidősebbik napsugár-nővér.

- Kicsit korán van még a szirom-ruhához, nem gondolod? Még megfázol! - toldta meg a középső.

- Hóvirágnak hívnak. - mutatkozott be a viráglány. És elmesélte az egész korai ébredésének történetét.

Amikor a Nap-király fülébe jutott, hogy egy aprócska viráglánynak köszönheti az ébresztő dalt, a természet pedig a Tavasz eljöttét, úgy döntött, nem javíttatja meg régi óráját. Törvénybe foglalta, hogy mostantól a Hóvirág legyen, aki a kikelet érkezését hirdető aranykürtöt birtokolja, és megszólaltatja minden Tavasz kezdetén. A hangszer mellett varázsruhácskát is adott a lánynak, így többé nem kell fáznia, mikor legelsőként kibújik a földből, a cudar szelek és talaj menti fagyok idején, életre hívni, mély álmából ébreszteni a dermedt világot. Azóta a Hóvirág a hó és dér elkergetője, a tél búcsúztatója és a tavasz köszöntője.

- Ezért jöttünk ki ma reggel a domboldalra, kincsem, fejezte be anya a mesét, hogy méltóképpen köszöntsük a kis tavaszi hírnököt, a hóvirágot.

Panka mosolyogva bólogatott, majd odaadott anyának egy csokor hóvirágot, amit a mese alatt szedett, köszönetképpen a magyarázatért. Anya megsimogatta Panka arcát, majd leterítették a piknikező plédet, és vidám falatozásba kezdtek.

A pillangóról

A gyerekek a kertben játszottak, Tappancsot kergették, és hangosan nevetgéltek. Anya a bogyós bokrokat metszette, és élvezte, hogy minden ribizli-illatú lesz, miközben az ágakat nyesi. Pankát is érdekelni kezdte a dolog, így oda-somfordált az egyik bokorhoz, és felkapta a földön heverő, lenyesett ágakat. Péter nemsokára követte nővérét. Anya nem bánta különösebben, már épp elég új bokorhoz szükséges vesszőt tett félre, a többivel hagyta, hadd játszanak a gyerekek. Épp a hintán pihent, és a további kerti teendőkről készített képzeletbeli listát, mikor nagy magyarázva elé álltak a gyerekek, és az ágakat mutogatták. Anya most vette észre, hogy az egyik levágott ágra felmászott egy színes hernyó, arra próbálták felhívni a gyerekek a figyelmét.

- Kedveseim, ez egy különleges hernyócska. Úgy nevezik, lepkehernyó.

Szeretnétek, ha mesélnék róla?

A gyerekek lelkesen bólogattak, és anya úgy döntött későbbre halasztja kertészkedését.

Egy harmatcsillogtató reggel, a kényes viráglányok ébredése előtt, egy új hernyócska született a faeper levelei között. Kicsi volt és álmos, de az étvágya a nagyokéval vetekedett. Amint kinyílt a szeme nekilátott a lakmározásnak, és délig jól megpakolta aprócska pocakját eperfa levelekkel. Aztán leheveredett egy kisebb faágra, és onnan kémlelte a világot. Nemsokára előbújtak a testvérekéi is, a levélpólyából, és örömmel falták az illatos levélkéket. Mikor jól laktak, észrevették heverésző testvérüket, és odakúsztak hozzá, hogy köszöntsék.

Ahogy közelebb értek vették észre, hogy akit testvérüknek hittek nem az. A hernyócska, aki elsőnek ébredt közülük, egyáltalán nem hasonlított hozzájuk. A többiek teste zöld színű volt, lábacskaik aprók, és két nagy szemük sárgán virított parányi fejükön. Az ágon heverésző hernyó viszont zöldes-sárgásbarnás csíkos volt, megszámlálhatatlanul sok lába és két nagy narancsszínű szeme volt. Ez persze összezavarta őket. Nem tudták mitévők legyenek. Tanácstalanul tolongtak a kis ágon, és várták az estét, mikor a vénék előbújnának a fák odvaiból, talán ők majd megfejtik a rejtélyt. Így is történt, amint leszállt az est és sötét köpönyegét ráborította a tájra, előbújtak a nagy hernyók, és üdvözölték a ma születetteket. Voltak köztük káposzta-csipkézők,

levélsátor-szövők, gyümölcsnedv-csapolók, kéreg-faragók és gombakóstoló hernyók is. Ki-ki a maga nemzetiségéhez tartozó fiatalokat köszöntötte.

Mit gondoltok kihez nem érkezett senki? A csíkos soklábúhoz. Szegénynek ez már sok volt, sírva fakadt és kérlelte a többieket, fogadják be maguk közé, de mindenhol csak elutasítást kapott.

Bánatában úgy döntött a kis csíkos, hogy elbujdosik. Felkészült hát a fa legmagasabb ágára, és szomorúan hajtotta álomra a fejét. Annál nagyobb volt a meglepetés, amire reggel ébredt. Amint kisütött a nap, és a napsugár-nővérek meleget szórtak a földre, útkra indultak a pillangó-kisasszonyok, hogy felkeressék nemrég született testvérkéiket. Bizony! A mi kis csíkos, szomorú hernyócskánk a pillangók sorába tartozik. Hogy lehetséges? A természet legszebb csodája által. A pillangók hernyóként látják meg a napvilágot. Első heteiket evéssel és növekedéssel töltik. Aztán egy selyemsátrat készítenek maguknak, ahol álmukban szárnyakat rajzol hátukra a játékos kedvű Teremtő. Mikor a szárnyak elkészülnek, felébrednek, és birtokba veszik a kék eget. Megfürdenek a szivárvány-híd alatt, ahonnan tündöklő festékcseppek ragadnak szárnyaikra. És olyan káprázatosan szépek lesznek, mintha megannyi táncos kedvű tündér festette volna ruhájukat. Nyári napjaikat azzal töltik, hogy végigtáncolnak a mezők és rétek felett, azon versengve a kényes viráglányokkal, melyikük ruhácskája szebb.

Ettől a szép reggeli találkozástól kezdve a mi kis hernyócskánk sem búslakodott többé, hanem lelkesen számlálta a hátra levő napokat, mikor majd ő is szárnyra kelhet, szivárvány pötytyözte, tarka ruhácskájában.

A gyerekek elámultak a mese hallatán, nem gondolták volna, hogy ebből a kis vacak hernyóból pillangó lehet.

- Ha türelmesek leszünk, és kitartóan figyeljük a hernyócskát, még az is lehet, hogy megismerjük őt, szárnyakkal táncoló kisasszonyként is. - mondta anya, és biztonságba helyezte a kis hernyót, a faággal együtt.

A hópelyhekről

Az első hópelyhek érkezését mindig nagy izgalommal várta Panka. Aznap reggel végre szállingózni kezdtek az apró hókristályok a tejfehér égből, a kislány pedig kitörő lelkesedéssel ugrándozott az ablak melletti ágyon. A Hull a pelyhes kezdetű éneket dúdolta. Tudta, hogy még nagyon sokat kell havazzon, amíg hóembert lehet építeni, de nekifogott a hóemberes ének dúdolásának is. Hátha attól még sűrűbben hull majd a hó.

Ekkor lépett anya a gyerekszobába. Nemrég ébredt, a haja kócos volt az éjszakai álomtól. Elmosolyodott, a vidáman dudorászó kislánya láttán. Hamar

neki fogtak a reggeli készülődésnek. Anya segített a mosakodásban, öltözésben, megfésülte és befonta Panka haját, puszit nyomott az orrára, zsíros kenyeret kent, retket hámozott, tízórait pakolt, teát főzött, aztán elindultak az óvodába. Panka önfeledten, szökdécselve haladt anya kezét fogva. Mindegyre visszatekingetett, hogy megvizsgálja milyen nyomokat hagy maga után a frissen hullott hóban. Rövidesen rájött, hogy mindig ugyanaz a kis lábnyom köszön rá a hóból, így elunta a játékot, és inkább az orrára, kesztyűjére hulló hópihéket vizsgálta kacarászva.

Anya észrevette a vizsgálódását, és eszébe jutott, hogy még nem is mondta el a hópelyhek kedves történetét.

Ha elhamarkodottan ítélnék, még azt mondhatnánk, hogy a Felhőiskolában csak kirándulgatással, hegygerincen bókászással, mezőn hancúrozással telnek a napok. Ebben az esetben hatalmasat tévednénk. A felhőgyerekek kemény tanulással töltik mindennapjaikat, és azért járják naphosszat a hegyeket, völgyeket, tengereket, hogy minél hamarabb elsajátíthassák azt a tudást, amit szüleik már magukénak tudnak. Hogy mi ez a tudás? Mindjárt elmesélem neked.

A tavaszt a felhőgyerekek a magasban töltik. Megtanulják reggelente elrejtteni a kényes virágokat a Nap-király perzselő pillantása elől, amíg azok hajukat fésültetik a szellőkkel, arcukat fürdetik a friss harmatban, ruhájukat csinosítják a napsugár-lányok segítségével. Csak akkor engedik a földre pillantani a hatalmas királyt, mikor a kis virágok elkészültek a szépítkezéssel, és méltóképpen köszönthetik uralkodójukat.

Nyaranta a mezők és az erdők felett bókászni. Bolyhos pamacsokként ábrándozásra hívják a szabadban játszó ember-gyerekeket, langyos esővel öntözik a növényeket, táplálják a hús forrásokat, szomjukat oltják az állatoknak. A kitikkadt földet éltető vízzel itatják, lemosják az út porát, megnevettetik az esőben táncoló, játszó gyerekeket. Meg kell tanulniuk, hogy a nagy meleget csattogással, villámszórással űzzék el, nehogy az kárt tegyen az élőlényekben. Ősszel alacsonyabban repkednek. Egyre kevesebb meleget engednek a földre, hogy felkészítsék az élőlényeket a téli hidegre. Leereszkednek a hegyekbe, közvetlenül az erdők fölé, és suttogva biztatják az állatokat, hogy minél több élelmet raktározzanak el téli álmuk idejére. Hideg esőkkel jelezniük kell a gombáknak, hogy erősítsék meg kalapjaikat, a leveleknek, hogy lassan avarszőnyeggé váljanak. A vándormadarakat figyelmeztetik, hogy ideje útra kelni, a halakat pedig iszap-kunyhóik megerősítésére sürgetik.

A legnagyobb feladat mégis télen vár rájuk.

Egy erdő-vacogtató téli délelőtt az ifjú felhőosztály épp a hegygerincen tartandó órára sietett. Itt érte a legnagyobb meglepetés őket. Az addig zöldellő

hegyoldalt az éjszaka leple alatt fehér takaró lepte be, csakúgy, mint az egész tájat körös-körül.

Nézték, nézegették a fehér dunyhát, ami első tapintásra hideg volt és szétesett a felhőcskék kezei között. De alaposabban megvizsgálva megállapították, hogy ahol a hóréteg megfelelő vastagságú, ott meleg, puha, mégis tartós takaróként védi az alvó világ álmát. Még jobban szemügyre véve pedig azt is felfedezték, hogy apró kicsi sziporkázó csillagokból, kristályokból szótték a takarót, gondos, hozzáértő kezek.

- Ez csodálatos! Vajon ki készítette ezt a mesterművet? - szólalt meg elragadtatva az egyik felhőcske.

- Nem tudom, de valóban tökéletes munka! Minden egyes darabja egyedi.

Én még nem találtam két egyforma kristály közöttük. - áradozott egy másik.

- Ez hó! A felhők egész éves munkájának koronája. - mondta a tanító, aki időközben megérkezett.

- Hogyan? Ezt mi, vagyis a nagyok készítették? - ámuldoztak a felhőcskék.

- Bizony ám! Amikor a hőmérséklet fagyponthoz közelébe ér, a felnőtt felhők esőcseppek helyett hókristályokat festenek a nyáron gyűjtött párából és harmatból. Ezzel borítják be az egész szenderegő világot, hogy a legapróbb bogár, gomba vagy viráglány se kelljen vacogjon a téli hidegben. Ez a sziporkázó fehér dunyha védi őket, az avartakaró felett, hogy álmuk békés legyen és a meleg kitarson tavaszig.

- Ezt én is meg szeretném tanulni!

- Én is, én is! - vágta lelkesen egymás szavába a felhő-gyerekek.

- Mindannyian megtanuljátok kedveskéim, a hópehely-festést, dunyha készítményt és a gyerekek megnevettetését is.

- Azt meg hogyan? - értetlenkedett egy pöttöm felhő.

- Egészen egyszerűen. Mikor már minden állatnak és növénynek elégséges dunyhát varrtatok a hókristályokból, és a mezőkön is megfelelő vastagságú a takaró, akkor elkezdjük a falvakra és városokra szórni a havat. Az embergyerekek legnagyobb öröme. Ők ugyanis, dacolva a téli hideggel és a zord szelekkel szeretnek ugránozni, játszani a hóban. A merészebbek belebújnak, és hóangyalt készítenek, a nagyobbak golyókká formálják, és egymást dobálják vele. A legügyesebbek pedig hóembert, hóasszonyt építenek belőle, és énekelve, nevetve táncolják körül a murok-orru, fazék-kalapos népséget.

Egész évben nem figyeltek még ilyen nagyon a felhőcskék, mint ezen a reggelen. Hamarosan mindannyian elsajátították a hópehely-készítés minden csínját-bínját. Éjszaka pedig újabb réteg hóval örvendeztették meg a földi világot.

- Hemer! - kiáltott Panka vidáman, jelezve, hogy ő is szívesen építené hóembert.

Anya megígérte, hogy ebéd után építenek egyet, és Panka vidáman szaladt be kis társaihoz. Aznap ők is megtanultak az óvodában hópelyhet készíteni, papírból.

Török Ágota

Baracklekvár

Nem tudom, hogy azért, mert öregszem, vagy mert túl nagy hatással voltak rám Szabó Magda és Grecsó Krisztián családi emlékeket leíró prózái, vagy talán mindkettő ok együttesen, de az idei baracklekvár főzés közben elmerengtem a rég múlton: gondolatban visszarepültem jó néhány évet. Eszembe jutott, ahogy gyermekkori vakációink alatt nagymamámnál milyen sokat főztünk be és minden alkalommal ugyanaz képezte a menetét: a gondos előkészületek, az üvegmossások a kertben, a gyümölcsisztítás, a magvazás furcsa érzése az ujjakon, és mindennek jutalmaként a meleg kiskonyhában szakadt rólunk a víz a nagylábasban bugyogó lekvár hosszas kavargatása mellett. De annak az öröme, hogy a házi készítésűnél nincs ízletesebb és hogy milyen jó lesz majd megbontani hónapokkal később, a hideg téli napokon és a süteményekbe tölteni, vagy csak egy jó karéj vajjas kenyérré kenni, megért minden munkálatot és nehézséget. Számomra ez akkor inkább játéknak tűnt, persze azzal a tudattal, hogy én bármikor kiszállhattam a több órára nyúló procedúrából.

Gyermekkorom legszebb napjait idézik ezek az alföldi perzselő nyarak. Emlékszem, milyen büszkén mutogatta nagymamám a mindig hűvös - vályogtégglából épült - nagyspájbzan a legújabb lekváros, befőttes üvegek - kicsit kaeskarings, de mégis a miénk - több polcrendszeren át folytatódó sorát. Udvariasan és szeretettel hallgattam őt végig és igyekeztem teljes mértékben rá figyelni, legfőképp azért, hogy a boldogságát és a beleadott munkáját ne-hogy csorba érje. És amikor a befőttesüvegek rendszerezését, majd azt magyarázta, hogy mi, mikor, milyen - a szomszéd néniktől vagy épp a buszról származó - új technikával lett eltéve, ugyancsak hozzáértőn bólogattam. Bár bevallom, nem mindig láttam át úgy, ahogy az valójában volt vagy nem volt, de most így utólag, sok évvel később felértékelődik bennem az Ő akkori lelkesedése és magyarázata és arra gondolok, bárcsak még főzhetnénk együtt és ehetnék újra azokból a finomságokból a nagyspájból. Arról nem is beszélve, hogy a karamellizált prézlis tésztára már az új lekvárból tehattünk: az ovális fehér nagy tálból a négy lányunoka percek alatt eltüntette a nem kevés finomságot - és vitte tovább magával felnőtt korára a világ négy irányába.

Szerencsések voltunk az alföldi napérlelte gyümölcsökkel, zöldségekkel: a jaminai kertes házak közt, valamint a helyi piacon folytatott csere-bere kiskereskedelemnek köszönhetően - kiváltképp, hogy a nagymamám olyan sokan ismerték és szerették - folyamatosan biztosítottá vált a legfrissebb és legzamatosabb alapanyag. Fáradhatatlanul cipelte haza az újabb adagokat és kezdett neki az eltevésüknek. Most már értem, miért okozott neki akkora örömet és büszkeséget - sosem gondoltam volna, hogy valaha én ezt fogom érezni. Bár már nem a szép mosolygós alföldi, hanem egy martonvásári kiskertben megérett gyümölcsből, és nem kézzel, hanem turmixgéppel összenyomott barackból dolgoztam, sőt a kutyánk sem kinti kerti házörző, hanem benti sampon mosta fehér szőrpmacs, aki a lakásban hűsölve kísérté figyelemmel a konyhai mutatványomat: azonban az érzés és a lényeg ugyanaz, mint régen lehetett.

A kupacból gondosan kiválogattam néhány nagyobb, szép színes barackot, félretettem, hogy azokat megegyük. A maradékot pedig az alapos pucolás és magvazás után elkezdtem végre főzni. Alig kellett cukrot adnom hozzá, olyan édesek voltak a kinézetre inkább ütött-kopottnak tűnő, kisebb-nagyobb, főzni való barackok!

A csemegézésre szántak közül kiválasztottam a legszebbet, hogy a gyermeknek feldaraboljam. Meglepetésemre egy jól kifejlett kukac lakmározta az édes gyümölcsöt - teszem hozzá, nem csodálom, meglehetősen jó ízléssel választott. A barack egyik felét még sikerült megmentenem, a másik, viseltebb felét kidobtam. Mosolyogtam magamban azon, hogy nyilván nem az apró, néhol zöld-értelen, formátlan barackokba mászott bele, hanem éppen ebbe. Ismét bejött a mondás, miszerint nem minden arany, ami fénylik. Tudom, hogy közhely, de újra és újra igazolja önmagát. A fentiekben lamentálva előjöttek felgyülemlett érzéseim, amelyek egy ideje már bennem kavargtak: a látszat gyakran tud csalóka lenni és ezzel bárkit félre képes vezetni, akarva vagy akaratlanul. Ahogy a baracklekvár sűrűsödni kezdett, az én „világot megváltó” gondolataim egyre inkább letisztultak. A befőzés végén furcsa mód a fáradtság helyett inkább a megkönnyebbülés és az elégedettség járta át belsőmet.

A nagyszüleim egy viharsarki mezővárosban éltek. Meglehetősen szerény körülmények közül indultak, sok-sok munkával és kitartással jutottak el oda, ahova és nevelték fel becsülettel a gyermekeiket, áldozatokat hozván tanították ki őket. Hosszú életet éltek, talán nem mindig a legtökéletesebbet, de télre minden egyes évben telis-tele lett a nagypájsz befőttekkel, lekvárokkal. Jöhetett a hideg, a teli üvegek a polcokon kigyóztak, mégha nem is a legszabályosabb sorokban, de egy biztos: az új szezonra már megüresedve vártak arra, hogy a következő nyáron ismét megtelhessenek...

Varga Borbála

Vörösbegy

Anyai nagyanyám minden télen nagy figyelmet fordított a madáretető legjobb helyre való elhelyezésére. Nemcsak az ablakból kellett jól láthatónak lennie, hanem védett, napos helyen lógott, a szőlőlugasban, ahova a macska sem tudott feljárni, hogy megzavarja az ott lakmározókat.

Hálásak voltak ezért a madarak: talán a jó helynek, de még inkább az ízletes és bőséges eleségnek köszönhetően jöttek egész télen át. Mindannyian örömmel nézegettük őket a melegből, a napos konyhaablak túoldaláról. Tömegével érkeztek a verebek, cinkék, néha mátyásmadarak is betévedtek, de aki csak ritkán merészkedett arra: az a vörösbegy volt. Így ő lett nálunk a kiváltságos: évek alatt a család kedvenceként vörösbegy jelent meg bögréken, szalvétákon, sőt karácsonyfa-díszként, egyenesen Londonból.

Bő húsz év múlva, több költözést követően, a tizenkettedik kerületben, egy belső udvari, első emeleti ablakpárkányon elhelyezett etetőben nyüzsgött az élet. Felváltva repkedtek és szemezgettek ott a vendégek: az őzapótól kezdve, a kékcinkén át a rigóig. Az etetőbe szórt magok mellett szárított kukacos golyó himbálózott a szélben. Jöttek visszatérők és voltak újak is közöttük. Anyámék A kis madármeghatározó kézikönyv segítségével beazonosították a madarakat és büszkén mesélték az unokáknak, hogy éppen milyen féle-fajta járt náluk, a nap mely időszakában: újra közös családi program lett az etetés öröme.

Madárhegy csendes völgyében, egy aprócska kertben, a fadeszkák felett ugyancsak állt egy etető. Itt laktunk mi, az unokáék. Erre nem volt akkora az érdeklődés, legalábbis hittük mi azt. Gondoltuk, hogy vagy nem kezdtük el időben az odaszoktatást, vagy nem jóféle eleséget tettünk nekik ki. Vagy esetleg a kertbe néha kilátogató, talán ijedtségében, talán kivagyiságában ugató kiskutya víg csaholása riasztotta el őket, talán örökre.

Keddi napon volt egy műtétem. Hétfőn reggel, ahogy készülődtem, kinéztem az ablakon, egy vörösbegy szállt be a házikóba. Aztán átröppent a száraz trombitafolyondár ágára: csak állt és várakozott. A szürkésbarna háttérből csupán vöröses színű dolmánya árulta el ottlétét. Nézelődött. Mivel sietnem kellett, átmentem a másik szobába öltözködni. Kinéztem az ablakon és tőlem fél méterre álldogált apró lábain. Nézett befelé, én meg néztem kifelé - mintha kommunikáltunk volna, nem ment semerre sem. Csak, amikor nagyobb mozgolódás támadt a szobában - mert a gyerkőc és a kutya is megjelentek -, akkor mozdult meg. Akkor sem repült el, csupán távolabb ugrált a fűvön.

Nagymamám már sajnos évek óta nincsen velünk. Az orvosi beavatkozást követően, amikor hazaértem, kinéztem az ablakon, megint ott várt a

kismadár. Anyám mondta, hogy a hegyvidéki ablakban többször látott vörösbegyet olyan pillanatokban, amelyek jelentősebb vagy nehezebb élethelyzeteket okoztak a számára. A lábadozásom alatt reggel nyolc körül, illetve délután kettő-három körül jelent meg, mindig ugyanakkor. Felgyógyultam. Azóta - mint ahogy előtte sem - nem láttam a vörösbegyet a kertben.

Varga Borbála

658

1947

A homok forró, szinte perzseli a talpamat. Egyre gyorsabban szaladok, testvéreimet alig látom magam előtt, lábuk felverik a nehézkesen elterülő homokot. Eltűnnek benne. Futok, amilyen gyorsan csak tudok, a torkomba hirtelen éles fájdalom hasít. A távolból hallok anyám kiáltását. Megtorpanok a hangja hallatán, majd teljes erőmből igyekszem vissza őhozzá. A teherautó a távolban elvész, már alig tudom kivenni a visszatekintő arcok körvonalait, elmosódnak...

1946

- Boldog Karácsonyt Anyuka! - suttogom a dunna aló.

Testvéreim még alszanak, édesanyám már hajnalban talpon van, tüzet rak a kályhába, a meleg lassan kiszorítja a decemberi hideget a kis nádfedeleles házikóból. Az ablakot hajnalban beszötte a fagy, csupa jégvirág. A kinti végtelen hótakarót, nagyapám lábnyoma töri meg. Édes illat kúszik be a szobába, édesanyám preckedlit süt. Apuka kedvence! Milyen szép ajándék lenne, ha ma végre haza jönne...

Talán ő is éppen erre gondol, miközben a süteményekkel bíbelődik. A félhomály eltakarja vonásait, de a kályha apró fénye megcsillan az arcán legördülő könnycseppen.

- Aludj vissza Nándika! Korán van még! - szól anyám halkán.

Nagyapám kopogása töri meg a csendet. Csizmájáról leveri a vastag hóréteget, kezében egy fenyőággal lép be. Nagyapám, Posch Nándor, egy keménykötésű, szigorú tekintetű sváb férfi. Utána kaptam a nevem.

Egy régi papírdoboz kerül elő a szekrényből, amiben gondosan becsomagolt gömbök sorakoznak. Fényük már igencsak megfakult, némelyik már vagy 50 éves is lehet.

- Sajnálom fiúk, idén nem jutott szaloncukorra! - tette hozzá anyám, miközben a gömböket akasztgatta a faágra.

Tavaly minden más volt, igazi karácsonyfánk volt, csillogó papírba csomagolt szaloncukorral és testvéreimmel ajándékot is kaptunk. Vacsora után a kályha köré gyűltünk, nagyapám harmonikán játszott, sokáig énekeltünk. Édesapám az ölébe ültetett, erős- mély hangját még most is hallom. Boldog emlék.

Nemsokára búskomorság lett úrra az egész házon. Elvitték apámat.

Azt mondják, fogságban van, Oroszországban. Málenkij robot, kényszermunka. Ilyeneket hallottam, de nem tudom mit jelent. Nem hiszek nekik! Én úgy gondolom, hogy Apukának fontos munkája van, és csak ő tudja megcsinálni. Ügyes kezű. Biztos azért vitték el, azért jöttek érte el, név szerint őt kérték.

Nehéz idők jártak. A nélkülözés gyakori vendég volt nálunk. Nagyapa sokat dolgozott, útkaparóként. Ő lett a mi családfenntartónk is miután apámat elvitték. Bátyáim napszámba jártak, tehénpásztornak vagy a földekre. Otthon voltam édesanyával, segítettem neki fát hordani, az állatokat már kicsi koromban megtanított ellátni, krumplit vetettünk, szőlőt metszettünk.

Akkoriban volt egy fekete loncsos szőrű kutyám, a falu határából szegődött hozzánk. Mindenhova követett, ő volt az egyetlen barátom. Nagyapám pörölt is miatta, mikor haza vittem, sajnálta tőle az ételt, minden falatot megbecsült. De én mondtam neki, hogy majd a sajátomból adok neki. 12 évet töltöttünk együtt a kutyámmal, Batyuval.

Anyám mindig mondogatta, hogy miért nem a többi gyerekkel játszom az országút túloldalán, de én a szőlőföldeken bóklásztam délutánonként a kis bolhással.

5 éves féle lehettem, amikor Jancsi, aki 2 portával lakott odébb tőlünk, elhívott a határba az apja nyúlcsapdáit megnézni. A nap már lemenni készült, az égaltárat vöröses takaró fedte. Meztőláb kullogtunk egymás mellett, Batyu is velem tartott. Csörgött nyomában a száraz napraforgó levél, néha felbukkant a tábla szélén, nyugtázta, hogy merre járunk, majd ismét elnyelték őt napaforgó száruk sokaságai. 2 nyulat szedtünk ki a csapdákból, majd haza indultunk. Jancsi nem sokat szólt, dadogós volt a beszédje, ezért inkább csendben maradt. Nem tudtam mit mondani, nem voltunk igazán se barátok se játszópajtások, néha az anyja elhozta hozzánk, amíg ő elment a vásárba. Kereskedő család voltak. Szőnyeget szőttek.

Jancsi törte meg a csendet. Lassan ejtette ki a szavakat.

- Apád tényleg meghalt? A szüleimet kihallgattam, amikor beszéltek. -
tette hozzá.

A sírás, mint egy száguldó vonat készült kitörni belőlem, a szívem a torkomban dobogott. Úgy éreztem nem vagyok ura az érzéseimnek, a testemnek. Teljes erőmből felkéltem. Az összekötözött nyulak messzire repültek a

kezéből. Jancsi a földön feküdt, arcát a tenyerébe temette, poros arcán utat törtek a könnyecseppek. Alig értettem mit kiabál.

- Te svábbo-bo-gár!

Hazáig szaladtam. Édesanyám mosott az udvaron, megöleltem a derekát, szorítottam a kötényt.

- Nándika! Mi a baj? Miért sírsz? - kérdezte.

A gondolat, hogy ki kell ejtenem a számon, amit Jancsi mondott, megbénított.

- Édesapa..., édesapa... meghalt? Igaz ez? - bökte ki végül.

Anyám lassan lehajolt hozzám, éreztem a mozgásán a béklyókat. Hangja bizonytalanul hatott.

- Ezt a butaságot ki mondta? Apád él! Haza fog jönni! - meggyőző próbált lenni, erősnek akarta magát mutatni, de éreztem a hangján, hogy saját magát is győzködni kell, hogy elhiggye, amit nekem mond.

Aznap este nem hagyott nyugodni, amit Jancsi mondott nekem a pofon után. Svábbogár.

Nagyapám kint a kertben pipázott, leültem mellé. Egy tücsök ciripelt a magas fűben, Batyu próbálta elkapni. Az ég csillagos volt, a hold világított ránk. Nagyapám pipájában sistergett a dohány.

- Nagyapa! Mondja, mi svábok vagyunk ugye!? - biccentett a fejével, majd kifújta a füstöt.

- Miért kérdezed, fiam?

- Akkor minket eltaposnak? - hosszan szippantott a pipába, fejét lehajtotta majd felém fordult.

- Fiam! A világ megváltozott, még itt is, nálunk a faluban. Vannak, akik minket okolnak rossz dolgokért. De mi semmi rosszat nem tettünk! Mi is itt születünk, ezért az országért harcoltunk, ezeken a földeken dolgozunk. Véréinket és verejtékünket adjuk minden egyes napért. Soha ne szégyeld a múltad és mindig tisztességesen élj!

Másnap már korán megmutatta erejét az augusztusi hőség. Hajnalban már készülődtünk testvéreimmel az aznapi munkára. Egy teherautó állt meg nagyapám háza előtt, 2 rendőr szállt ki. Nagyapám ajtaján kopogtattak. Megálltunk a szőlő felé menet, a gépre mögül figyeltünk.

- Posch Nándor?! - kérdezte az egyik egyenruhás szigorúan.

- Szedjék össze a legszükségesebb holmijukat, és némi ételt, majd szálljanak fel az autóra! El kell hagyniuk az országot!

A nehézkesen induló teherautó sötét füstöt köhögött fel, lassan eltűnt az országúton. Ekkor láttam utoljára a nagyszüleimet.

A nagyapám története ez, ő még kisgyerek volt, amikor az apját elvitték kényszermunkára, a nagyszüleit pedig kitelepítették.

Nekem még egy fényképem sincs az üknagyszüleimről. Néhány emlék, amit a Papa elmesélt róluk.

74 évvel a kitelepítésük után, vettem egy földet. Nem tudtam róla semmit, nem ismertem a múltját. Ekkor a Papa megosztott velem egy történetet.

- Ez a nagyszüleim földje volt, de elvették tőlük, és nekik menniük kellett... - sokáig mesélt.

A névjegyzéken, aminek az alapja a 41-es népszámlálás volt, minden magukat német nemzetiségűnek valló család rajta volt.

- Ti hogy menekültetek meg? - kérdeztem tőle.

- Elbújtunk, elszaladtunk a földekre. Anyám elájult, amikor a nagyapáék szálltak fel a kocsira. Őt egyszerűen ott hagyták az út szélén. Majd 47 őszén, egyik reggel a kutya irgalmatlanul ugatott, iskolába készültem. Hallottam a régi vaskapu nyikorgását. Kinéztem az ablakon, apám alakja de-reggett. Hazajött. - így fejezte be a történetet.

A sors vajon nekem szánta ezt a földet? Ahol sok évvel ezelőtt a sváb elődjeim gazdálkodtak, az ő verejtékük hullott ide, ez a föld adta nekik az ételmet.

Nagyapáék itt bújtak el a rendőrök elől, a kitelepítés elől. Marhavagonokba rakták volna őket is, ahogy a többi svábot.

Ahogy itt állok, szinte látom magam körül őket. Ahogy szüretelnek minden ősszel, kosarakba rakják a szőlőt, tekerik a prést körbe-körbe. Megfoghatatlan érzés ez, pusztán attól, hogy itt lehetek. Egyfajta erő járja át a testem, egy ősi erő.

Rengeteg dolgot kaptam tőlük, ami végig megy generációkon át. Nagymamám a mai napig mindent megtermel a kertjében, tésztát gyúr a káposztás cvekedlihez, télire spájzol, befőz. Ahogyan régen. Ebben nőttek fel, ez volt a megszokott. Családi ünnepeket teremtett, és őriz.

Amióta én magam is anya vagyok, sok mindent másképp látok. Szentimentális lettem? Talán.

Hétköznapi dolgok előtérbe kerültek, fontosak lettek. Mint a vasárnapi ebéd a családdal, a karácsonyi készülődés, vagy akár az utcán a vérszilva fa tavaszi virágzása.

Sokszor próbáltam megfogalmazni magamban, mi is ez az érzés. Aztán rájöttem, hogy első perctől kezdve, amikor először a kezembe fogtam a fiam, egy erő dolgozik bennem, hogy átadjak neki valamit. Valamit, amit én kaptam...

Épül a házunk, az otthonunk. A 658-as számú földön. Ahogy kinézek az ablakon, látom, hogy integetnek nekem. Majd megfordulnak és elindulnak hátra. Nagyapám a fiam kezét fogja, por van utánuk, de most lépte nyugodt és lassú. Mesél neki szőlőről, szüretéről, régi időkről.

Varga Kitti

Az első borotválkozás és egyéb fontos dolgok

Már nyolc óra van, és még mindig nem világosodott ki teljesen. Szürke a reggel, kicsit szomorkás. Még aludhattam volna, hiszen semmi különösebb dolgom nincs, de tudod, a hempergés nem az én műfajom. Ébredés, néha egy kis torna, mosdás, borotválkozás... Ez a megszokott menetrend, egészen diákkorom óta. Nézem a tükröt, és már nem az elnyűtt, ráncos arcot látom, hanem egy pelyhedző állú kamaszt... Eszembe jut az első borotválkozás...

A sátorlajújhelyi középiskolába való beiratkozáskor kosztos diák lettem. Diákvárosokban ez egy bevált rendszer volt. Nyugdíjas családok, akiknek gyermekei már kirepültek, szívesen fogadtak kisdíákokat. A pénzből, amit fizettek értünk, maradt valamennyi, ami a nyugdíjukat kiegészítette.

Természetesen ez egy kisfiúnak – akkor még az voltam – nem mindig volt egyszerű. Hiányzott az otthonom és hiányoztak a szüleim. Ez a helyzet azonban nagyon sokat adott is nekem. Így többek között megtanultam alkalmazkodni, elfogadni, megbecsülni az otthont és azokat, akik körülvettek. Csodálatos embereket ismertem meg, akik nélkül szegényebb lett volna az életem.

Az első helyen egy pesti sráccal kerültem össze, azonban nagyon rossz hatással voltunk egymásra, ezért egy másik helyre vitt át édesanyám. Először szomorú voltam, de a kedves Mankó mama és Mankó papa szerető gondoskodása nagyon gyorsan megvigasztalt, noha itt nem voltunk szabadjára engedve. Esténként be kellett számolni arról, mi történt az iskolában, mi a házi feladat. Hétfőnként korábban ébresztettek, és Mankó papa komoly számonkérést tartott, az előző héten tanultakból. Nem a bemagolt anyagra volt kíváncsi, beszélgetett velünk az aktuális témákról. A gondjaira voltunk bízva, és odafigyelt ránk, mintha a saját gyermekei lennénk. Tudta, hogy nem könnyű az otthonunktól távol lenni, és törekedett arra, hogy jól érezzük magunkat.

Amikor jól volt, gyakran beszélgetett velünk az életről. A fotelban ülve, vagy kinn a kertben, a padon vagy a fűre telepedve. Érdekelte, miről mit tudunk, és hogy gyermekfejjel, hogy látjuk a világot. Amit nem tudtunk, elmondta, amit nem jól tudtunk, azt kijavította, nagy-nagy türelemmel és szeretettel. Közben nagyon sokat nevtünk. Szerettük ezeket a „duma-partikat”.

Volt egy rádió, amit vacsora közben gyakran hallgattunk. Ez a rádió elromlott és szervizbe került. Vacsora közben rám szólt, hogy „Ejnye, Sándor, kapcsold már be azt a rádiót, hát hírek vannak!” Mire én pattantam, és mikor nevetni kezdtek, akkor jöttem rá, hogy megréfélt engem.

A csendes humorával mindig megsózta az életünket. Nagyon szerettük.

Amikor komolyabb témákról folyt a szó, - még az elején, mikor oda kerültem - azt mondta: „neked még nem szabad szólnod, neked még csíkos a hasad”! Ezt én nagyon komolyra vettem. Határozottan emlékszem, hogy egyszer elvonultam, és egyre nézegettem magam a tükörben, hogy találok-e csíkokat a hasamon...

Később azt is megengedte, hogy postagalambokat tartsak. Amikor hazamentem szünetre, akkor ő etette-itatta a galambokat, és figyelt, hogy minden rendben legyen a dúc körül. A röptetésnél is segített.

Amikor már pelyhedzett a szakállam, egy reggel odahívott magához. A kezembe nyomta a borotváját és azt mondta:

- Tessék fiam. Most borotválkozz meg ezzel. Aztán eredj, és vegyél magadnak egyet. Tartsd magad rendben. Ez úgy hozzá tartozik a tisztasághoz, mint a szappan vagy a fogkrém. Ezt ne felejtse el!

Ahogy emlékszem, az első borotva húzások nem mentek teljesen zökkenőmentesen, történt némi fazonigazítás az arcomon, de nagyobb vérontás nélkül megúsztam az ügyet. Egyébként hamar beletanultam, és titkon talán tetszett is a dolog, hogy már komoly fiatalember vagyok, hiszen borotválkozom... Az intelmet pedig nem felejtettem el, soha. Nem érzem magam jól, ha nem tisztá az arcom...

Mélyebb, szorosabb kapcsolat alakult ki kettőnk között, mint a többiekkel. Másképpen is kezelt. Bérnalkozáskor felkértem őket, és vállalták a bérmaszülőséget, aminek akkor még mélyebb jelentése volt.

Mankó papa sajnos, nem volt egészséges, gyakran voltak asztmás rohamai. Megvolt az orvosa, aki ilyenkor ellátta őt. A telefon akkor még ritka luxus volt. Én futottam rendszeresen az orvosért. Egyébként is én voltam a futár. Szerettem futni, gyors is voltam. Vásárolni is futva mentem. Mire a többiek elindultak volna, én már meg is fordultam.

Ezek az asztmás rohamok az évek múlásával gyakoribbak és súlyosabbak lettek. Azt hiszem, ebben egy kicsit mindketten bűnösök voltunk. A cigaretta volt az egyetlen szenvedélye. Amikor össze tudott kapargatni néhány fillért, megállt a konyhában hátratett kézzel, én mögé mentem, kivettem a kezéből, már futottam is a trafikba egy pár szál cigiért, amit aztán a budiban föltettem egy helyre, hogy ő ott megtalálja. Motoszkált ugyan bennem, hogy talán nem lenne szabad, de annyira szerettem, nem tudtam megtagadni tőle.

Az utolsó alkalommal,- látszott, hogy nagyon rosszul van – szintén én rohantam el az orvosért. Nem is futottam tovább a város végére, hanem

megálltam az osztálytársamék házánál. Az apja orvos volt. Reméltem, gyorsabban odaér és segít. A csengetésre az osztálytársam jött ki, akinek elmondtam, hogy milyen sürgős, életveszélyes helyzet van, és gyors segítségre lenne szükség. Ő azt mondta, hogy nincs otthon az édesapja. Nem hittem el, úgy láttam, hogy a teraszon lévő társaságban ott beszél az orvos is. Nem tölthettem az időt vitatkozással, rohantam tovább a mi orvosunkhoz, aki azonnal jött is. Sajnos, már csak a halál beálltát tudta megállapítani... Sohasem voltam képes megbocsátani az osztálytársamnak, még akkor sem, ha valahol mélyen sejtettem, hogy előbb-utóbb mindenképpen elveszítettem volna Mankó papát.

A halála nagyon megviselt. Ő volt az első szeretett személy, akit elveszítettem, aki elment az életemből. Sokat jelentett nekem. Mondhatnám, apám helyett apám volt. Mert - noha apám is szeretett minden bizonnyal, - ezt soha nem mutatta ki. Mankó papától pedig oly sok figyelmet és szeretetet kaptam!

Ma, 97 évvel a hátam mögött, még mindig gyakran jut eszembe. Többnyire akkor, amikor a borotválkozó tükörömbe nézek. Lehet, hogy furcsa, de a lelkem mélyén még mindig hiányzik.

Ezt a történetet Sándor bácsi mondta el, miután tegnap elmentetek tőlünk. Meglátta, hogy már van egy kis bajuszkád, és az álladon is pelyhedzik valami. Azt mondja, ma reggel, borotválkozás közben erről jutott eszébe életének az a szakasza és az első borotválkozása. Tudod, ő sajnos már nem képes írni, ezért én írtam le helyette, - de azért ez az ő története.

Veronika néni

Varga Sándor, Kapa Veronika

Mimi Mama és a boldogság

Édesanyám ma már nekem meséli családunk azon történeteit, melyeket neki Mimi mamája, az ő apai nagymamája, azaz, az én anyai dédanyám mesélt. Míg én, manapság esténként vagy egy nyugodt, beszélgetős délutánon tudom meg, hogy „honnan” is jövök; addig édesanyám, kitért szívvel és füllel hallgatta nagymamáját a gangon, varrás közben. Merthogy, amikor a dédapám hazaért a munkából négy órákor, rendszerint leült a karosszékébe dédanyám mellé, s miközben az unokák köréjük sereglettek, sorra felelevenítették Életük történeteit.

A kiválasztottam az ő megismerkedésüket meséli el.

Nagyon fiatalok, nagyon szépek és nagyon szerelmesek voltak. Dédapámat az édesanyja nevelte, mert az édesapja „odamaradt a fronton”. Szerényen, szegényen éldegéltek. Addig dédanyám egy jobb módú családban nevelkedett, ahol az édesanyja varrónőként „tartotta el” a családot. Nemcsak egy egyszerű varrónő volt ám! Általában 13-16 varró lány is tanulta nála a szakmát egyszerre. Jól éltek. Dédanyám, mint fiatal lány vitte a háztartást annak minden feladatával, mégis volt ideje és ereje bálba menni és táncolni. Merthogy, azt szerette a legeslegjobban! A bálók első táncosa volt.

Így könnyű volt észrevenni azt a csinos, takaros, finom mozgású leányt, aki „soha nem árult petrezselymet”! Sok fiúnak megakadt a szeme rajta, sokan táncoltatták, udvarolták körül. De dédanyám kiválasztottja mégis az én szerény, visszahúzódó, ám szép ábrázatú és kinézetű, derék dédapám lett. Elkötelezték magukat egymás mellett. Ők ketten egész éjjel, virradatig, elválaszthatatlanul tudtak együtt táncolni.

A nehézséget a két család összeismertetése okozta. Ugyanis dédapám édesanyja egy rendkívül büszke asszony volt, aki megijedt attól a tudattól, hogy a fia benősül egy jobb sorsú, gazdagabb családba. Mi lesz velük? Mi lesz, ha kiderül, hogy ők szegények? Ezt nem hagyhatta annyiban! Egy tervet eszelt ki. A szomszédságukban lakott egy gazdag ember sok jószággal, sok földdel. Átment hozzá, s két napra kölcsönkérte maguknak az állatokat: teheneket, disznókat, kacsákat, libákat..., melyeket, még aznap áttereltek hozzájuk a saját portájukra. Tele lett ám az udvar mindenféle hangoskodó jószággal! Már csak a vendégeket kellett fogadni. A nagy találkozáskor főleg dédanyámnak, de szüleinek is leesett az álla a csodálkozástól. Ennyi állat s megannyi föld... ez bizony jó házasság lesz!

Természetesen a turpisságra fény derült, merthogy a „vendégeskedő állatok” egy idő után nem találták jól megszokott helyüket, és persze lassan meg is éheztek. De mivel mindnyájan jó emberek voltak, egy nagy nevetés és egy koccintás helyre tette a dolgokat. Különben is, a fiatalokat szilárd elhatározásuktól, attól, hogy életüket összekötik, semmi, de semmi nem tudta eltántorítani. Így történt, hogy aztán Dédapám, egyetlen szatyor hozománnyal kötötte össze egy életre az életét dédanyámmal. Sokat nevettek és bizony sokat sírtak is közös életük folyamán.

Sajnos, én már nem ismerhettem meg Őket személyesen, de bennem élnek, a szívemben.

S ha valaki a családomból azt mondja nekem, hogy „tisztára olyan vagy, mint Mimi Mamád”, akkor én vagyok a legboldogabb a világon!

Varga-Csernák Eszter

Húsvéti hazaérkezés

Sorban állnak a háziasszonyok a piacon: sonkát, sárgatúrót és barkacsokrot rendelnek. Dédimama viszont egy valamit rendelt meg mindig húsvétra: a jó időt. Azon a bizonyos tavaszi vasárnapon egyszer sem esett nála az eső, amikor összegyűlt a nagynak talán kevésbé, inkább népesnek mondható család. Dédimamáék két szoba konyhás nádtetős házában 1920-as évektől már komoly uralkodó volt a szeretet, aki észrevétlenül is hellyel kínálta a nyolc gyereket a kis házban. A nyári konyha mindig ott szemezett velük az udvaron a kánikulát átvészelni segítő, közvetlen barátként. A tiszta szoba viszont a sejtelmes idegen maradt a házban: gyerekzsvajtól mentes komor hangulatot árasztott a vendégek számára. Telt-múlt az idő, a gyerekek évről évre cseperedtek és a kétezres évekre már azon a családi ágon 12 unoka és 15 dédunoka is érkezett Nyíradonyba párjaikkal együtt az ünnepre. Dédinek azért volt a legnagyobb ajándék ezen az ünnepen az esőmentesség, mert ennyi piros pozsgás kis arc nehezen zsúfolódott volna be a házba, még akkor is, ha az összetartozás természetes ragasztó volt közöttük. A ház helyett az udvart és az utcaelőt töltöttük meg zsvongással, teljes fesztivál hangulatot produkálva énekléseinkkel, színes ruháinkkal, a kölnirengességel, és hatalmas jókedvünkkel. Amikor elfáradtunk, bementünk, pihentünk kicsit. A konyhában tanácskozott néhány asszony, akinek pontos rokoni minőségét egy kisgyerek még nehezen illeszti össze – a komoly téma még kevésbé köti le a figyelmet. Mit is csinálhat ilyenkor egy kíváncsi kislány? Arra a helyre veszi az utat, ahol még nem sokszor járt. Beljebb mentem a tiszta szobába. Tekintetem aprólékosan körülvizslatta a helyiséget: az ágy tekintélyt parancsoló lábait, a patyolat tiszta fehér lepedőt, és az azon pihenő dunyhát. Megálltam egy pillanatra, és érzékeltem, valamifajta különös idegenséget: a megkapó csendet a kinti hangzavar ellenére. Azt éreztem, hogy a háznak ezen szeglete valahogyan nem az én helyem. Mert nem vendég vagyok, hanem hazaérkeztem. Hazaérkeztem egy olyan helyre, ahol sosem laktam, mégis az otthonomnak számított.

Varga-Véghvári Enikő

Álmomban, kislány voltam, és otthon jártam

*„Itthon vagyok. S ha néha lábamhoz
térdepel egy-egy bokor
nevét is, virágát is tudom, ...”
(Radnóti)*

Vége van a tanításnak. Édesanyám által varrt, farkasfoggal díszített ruhámban, fehér kötényemben, két szalaggal összekötött hajjal, copfos kislányként megyek haza az iskolából. Hova haza? A Nick Vasút utca 128 sz. házunkba. (Ez a ház egy szoba, konyhás tömés ház, kamrával, istállóval. A szoba 24 négyzetméteres, kettő 90 x 130-as ablakkal, gerendás, döngölt földes a „burkolata”. A konyha kemencés, téglá burkolatú 13,30 négyzetméter egy 30 x 130-as ablakkal és egy udvarra nyíló 90 x 190-es dupla ajtóval. A belső ajtó felső része üveges, a külső ajtó zárt. A konyha előtt 1 méter széles, fedett kis tornác.)

Szokás szerint csak a nagypapa és a nagymama van otthon. Szüleim már visszamentek dolgozni a földekre. Már az utcaajtóból köszöntöm őket, nagy hanggal; Dicsértessék a Jézus Krisztus.

Nindörökké. Ámen. Ők így mondták n betűvel. Nagymama megy ebédet melegíteni, a nagypapa pedig elimádkozza velem az Úrangyalát, mert déli harangszókor nem voltam otthon a közös imádságon. Majd az asztali áldás következik. Édes Jézus légy vendégünk, áldd meg amit adtál nekünk. Aki, ételt, italt adott annak neve legyen áldott. Rohanok a konyhába, beülök a kispadba és megebédelek, (A kispad egy kicsi asztallal egybeépített két padocska, kimondottan a gyerekek számára. A nagypapa még a négy gyerekének csináltatta az 1920-as években, de még az unokáinak is kedvenc helye lehetett.) Még egy kis repetát is kapok a nagypapától. Kenyérhéjat az asztal fijából (asztalfiókból). Nem tudta megrágni a kenyérhéját, de ki sem dobta, inkább ajándékként adta nekem. Milyen finom volt, akkor is, ha a tegnap sült, vagy ha már egyhetes kenyérből maradt is.

Felébredtem, de nem tudok az álom hatásától szabadulni. Számban érzem a kenyér ízét és képzeletben látom, ahogy a nagymama, később az édesanyám süti a kenyeret.

Már előző nap hozzá készültek. A konyhába bekészítették a teknőt, (teknőt) valahány zsompor lisztet, nullás és darás lisztet, hogy átmelegedjen. Másnap hajnalban keltek, ledagasztották a kenyeret, reggel még egyszer átdolgozták, adagolták a zsomporokba, (zsompor) szakajtó ruhával letakarták, majd kelesztették. Hét nagy kenyeret sütöttek nálunk, hisz heten voltunk a családban. Befűtötték a kemencét, közbe pizskafával eligazgatták a gatz,

a kukoricaszárt, vagy ép azt, amivel fűtöttek. Mikor elég heves volt már, kuruglával a kemencelyukba húzták a szikrát, vízbe mártott pemettel (kukoricafosztásból készített kis seprű szerűség hosszú nyéllal) megtisztították a kemence tűzterét és megsütötték előbb a langalót majd a vakarcsot és a kenyeret. Mikor a nagymama már minden kenyeret betett a kemencébe, keresztet vetett a kemence ajtóra és becsukta azt. (A langaló a sütőlapáton elnyújtott, a lapát nagyságával azonos kenyértésztából készült finomság. Megkentük zsírral, fokhagymával, úgy fogyasztottuk. No és a vakarcs? A teknő aljából kikapart kenyértészta kenyérformára szakajtott kis cipó. Ez a cipó mérete miatt hamarabb megsült és nagyon sok ropogós gyürkéje (kenyérvég) volt.) A kemence mellett melegedve vártuk az unokanővéremmel és a kis öcsémmel, a Pistivel együtt, hogy kaphassunk belőle.

Mire megsültek a kenyerek arra megérkeztek a szomszédok, jó ismerősök. Talicskán hozták a télre elrakott lekvárokat, paradicsomlevet, az aszalni való gyümölcsöket, hogy a kemence melegét kihasználva tartósítsák azokat. Az eltevések idején mindig tudták a háziasszonyok, hogy melyik családnak mikor fogy el a kenyeré, hol lehet kenyérsütésre számítani.

Előfordult, hogy elfogyott a kenyér és valami miatt nem tudtak kenyeret sütni, akkor a nagymama kenyérhellestet, (helyettes) vízes köttet (kelt tészta) süttött a sparhelt (tűzhely) sütőjében.

Milyen finomakat készített ő nekünk. Meg volt a szokás, hogy melyik nap mit „kell” főzni. A hétfő, szerda, péntek általában tészta nap volt, a kedd, csütörtök főzelék nap. Szombaton a nagymama mindig bablevest főzött és búzagancát, vagy savanyúsággal, vagy éppen akkor érő gyümölcsből készített friss kompóttal. Ha kifőtt tészta készült, mi gyerekek mindig kaptunk egy kis előzetes kóstolót. A kisodrott tésztát a nagymama megsütötte a sporhelt platnián laskának.

Vasárnap egy csirkéből készült pörköltből „lakmározott” a család. A csibe combja a két férfié, a melle a gyereké, a háta az asszonyké volt, az aprólékból meg finom becsinált leves készült. A sütemény általában kalács, bukta, kukorica prósza, rétes volt, és a habos sütemény (kelt tészta cukros tojáshab a tetején) Nem volt abrosszal leterített asztal, dupla tányér, kés, villa, és papírszalvéta. Egy mély tányérból, kanállal fogyasztottuk az ételleket. Ha szükséges volt valamelyik felnőtt fölaprította a húsokat, vagy kézbe fogva lerágtuk a csontról.

Főzéskor én nem kíváncsiskodtam a konyhában. Jobban érdekelt a nagypapa által végzett munka. Talán azért is, mert ő bármilyen munkához kezdett, előtte kielégítette a kíváncsiságomat. Megmutatta mit fog csinálni és hogyan, és ha mód volt rá kicsiben elkészítette nekem azt.

Mint említettem a vasút mellett laktunk. A vasúti sínek és a házunk között „kubigödör” volt. Ebben a gödörben fűzfaágakat szedett, kis csomókba fogta és ebből készített söprűt, természetesen az enyém volt az első. Az öcsémnek pedig fűzfa síp jutott. Amikor zsomport készített, kosarat font, cirokseprűt formált ugyanez volt a helyzet. Amikor a vetett szárt hozta haza akkor „hajasbabát” kaptam tőle, amikor kukoricát morzsolta a kukorica torzsából hidast építettünk, ha kifogyott a boksza, (cipőpaszta) a dobozából, berregőt, a kukoricaszárból hegedűt csinált. Faragott még kis széket, padot, bilicke botot. Drótból hajtogatott egy u alakú tolokát, amivel a vaskarikát tudtuk futtatni, és hajtott fűzfából íjat és hozzá nádból nyilat.

A reggeli ima után ment az istállóba ellátani az állatokat. Nyolc óra körül jött be, és kérte a nagymamát, hogy forraljon neki egy kis tejt (tej) Beleaprította a kenyér belét és jóízűen elfogyasztotta azt. Délután meg legtöbbször üres kenyeret evett körtivel, szivával, ómával, divóval (körte, szilva, alma, dió), vagy éppen amilyen gyümölcs érett a kertben. Azóta is gyümölcsele eszem a zsíros kenyeret.

Vicces ember volt a nagyapám. Már nagyobbacska lány voltam, amikor egy néprajzkutató kereste fel. Híre ment, hogy a nagypapa volt az elkészítője annak a szerkentyűnek, amit pünkösdi vasárnap délután a legények végig húztak a falun. Maskarába öltöztetett két bábút, egy fiút és egy lányt, és azt két kerékre rögzítette, ahogy a kerék forgott úgy a bábuk összeölelkeztek, akkor a legények tapsoltak, kurjongattak, úgy hívták föl magukra a figyelmet. Nem tudom a kutató hol használta fel a papám által mondottakat.

Még az jutott eszembe, hogy arról még nem is írtam pedig nagyon jellemző volt rá, hogy harangszókor levette a kalapját és az Úrangyalát imádkozta. Ezt tette reggel, hajnali ötkor, amikor fölült az ágyban, délben és este a családdal együtt hangosan. Ha úton volt, megállította a tehén szekeret, akkor a bakon. Ha megkondult az esti harangszó úgy futottunk haza, hogy a „lábunk se érte a földet”, mert tőlünk is megkövetelte ezt.

Nagyon szeretett olvasni. A nagymama főzött ő pedig hangosan felolvastott neki. A Vas megye a Szabad Föld, a Kincses Kalendárium és bármely könyv nem maradt olvasatlanul. Főleg az új dolgok érdekelték. Nagyon örült, ha olyan hírt olvasott, ami az emberek munkáját segíti. Egy nyári napon jött haza édesapám a mezőről, és azt mondta. Édesapám délután a kombájn itt aratja a Deckiben a búzát, ballagjon ki nézze meg. A legnagyobb titkot nem árulta el neki, hogy a kombájn az ipari tanuló unokája, a Pisti a segéd, a Buti Mihály gépszerező mellett. Időben kiment, nehogy lemaradjon valamiről. Megérkezett a kombájn, kezdte aratni a gabonát és egyszer csak az ő unokája integetett a gép tetejéről. A Mihály még le is szállt a kombájnra, hogy az öcsém egyedül maradjon, mert ő is tudta, hogy itt nagy meglepetés készül.

A nagypapa nagyon sokáig emlegette ezt és akivel találkozott annak elmondta. Az a kis gyerek azon a nagy gépen, az én unokám volt.

Egyik alkalommal - gondolom, a nagymamával történt csavargásunk után - kiderült, hogy nem köszöntem valakinek az utcán. A nagymama figyelmeztetett, gyerek vagy és mindenkinek köszönni kell. Tanuld meg mindig a fiatalabb köszönti az idősebbet. Másnap a nagypapával mentem a Deckibe. Páran kint ültek a padokon és nagypapa hangosan köszöntötte őket. Adjon Isten! Mikor hazaértem kérdeztem tőle, nagypapa ezek a nénik nálad öregebbek voltak? (Ő nem tudta ezt miért kérdezem. Persze én az előző napi hibám és a figyelmeztetés tudatában azt hittem, hogy a nagymama mégsem mondta jól, mert nekem mindig a nagypapa mond igazat.) Nem kislányom. Mond, miért vagy erre kíváncsi? Azért, mert most az öregebb köszöntötte a fiatalabbat, ugye a nagymama tegnap nem jól mondta? De igen jól mondta öreganyád is, az is igaz, amit ő mondott meg az is, amit én, mert, ha bemész valahová, vagy valakikhez odalépsz, neked kell őket köszönteni, még akkor is, ha ilyen öreg is vagy, mint én.

A csavargások. A nagymama, ha este vagy szürkületkor útra kelt, én voltam a bátorsága. Meggyújtotta a viharlámpát és mentünk a faluba, akár rokonokhoz, akár jó ismerősökhöz, vagy a templomba. Akkor még nem volt világítás a faluban.

Történt egyszer, hogy a nagypapa levetette a bakancsát. Láttam én, hogy egy ruhát simogat a lábán. Futottam ki a nagymamához az udvarba, hogy jöjjön gyorsan, mert a nagypapa mindkét lábát baleset érte. A nagymamával siettünk a sebesülthöz segítséget nyújtani. A nagypapa nem értette ezt a nagy riadalmat, és a nagymama is látta már nincs baj. A nagypapa csak a kapcáját igazította meg a lábán. Akkor tudtam meg, hogy zokni helyett ő kapcát használ. Nyáron vékonyabb, télen vastagabb anyagból.

Mindkettőjük, a nagypapa is és a nagymama konyha kötényt hordott. Ez egy kék színű kötény volt, kék színű pertli kötővel. A nagypapa egyik sarkát hozzáfogatta a nadrág derekához. a nagymama meg csak egyszerűen a derekára kötötte. Használták azt fát behozni, gyújtóst bekészíteni. gyümölcsöt szedni és még ki tudja mire.

A nagyapám volt a falu „fogorvosa”. A paraszt ember nem kereste fel minden gondjával az orvost, hanem eljöttek hozzánk. A nagymama behozta a kamrából a fogót, forró vízbe dobta, és megfogta a kezemet és futott velem hátra a szalmakazalig. Később megtudtam, hogy nem akarta hallani, és azt sem akarta, hogy én halljam, mi történik a konyhában. A nagypapa stokedlira ültette a pácienseket, és érzéstelenítés nélkül kihúzta a fájós fogat.

Minél idősebb vagyok, annál jobban látom, hogy ennek a két embernek az egyszerű élete mennyi szeretettel ajándékozott meg, és példamutatásukkal milyen nagyhatással vannak még most is jelen az emlékezetemben.

Két fényképem van, abból az időből amikor jelen voltam. Nagypapám és nagymamám 1970-ben.

Búcsú vasárnap délután ültek fényképezőgép elé. Emlékszem a nagymama készülődésére. Döntenie kellett, hogy miben fényképezkedjenek le. A nagypapa kérte a ruháit, a fehér ümögöt (inget) a lájbit (mellényt) a dómányt (zakó szerű kabátot) no meg a kalapot. Megpödörte bajuszát és kijelentette, hogy ő már készen van. A nagymama cvettert (kardigánt) vett fel és ünnepi keszkenőt (kendőt) kötött. Egyik legkedvesebb családi fotóm ez a fénykép. Ha ránézek mindig eszembe jut a készülődésük.

A másik fénykép a nagyapámról, 1970 karácsony előtt mondta a férjemnek, gyere fiam engem fényképezz le, vagy pipával, vagy könyvvel, mert tudod én vagy olvasok vagy a pipát szívom. Hezitált egy kicsit, és a könyvet választotta. Megsúgta, azért, mert öreganyátok a pipázásért mindig mondogat velem, amit óvasok (olvasok) azt meg szívesen hallgatja. Három hét múlva eltemettük. Úgy búcsúzott tőlem, ne sírj kislányom, mindenkinek eljön az ideje, az enyém most jött el. Amilyen bölcsen élt olyan bölcsen ment utolsó útjára.

Vizvárdy Tamásné

Átváltozások

Általános tévedés, hogy a mesék csak a gyerekeknek szólnak. Többségük komoly üzenetet rejt magában a felnőttek számára is. Ha pedig nyitott szívvel élünk, és odafigyelünk, akkor azt is megtapasztalhatjuk, hogy ezek nem csak a könyvek lapjain léteznek, hanem maga az élet írja a legszebbeket. Egy ilyen gyöngyszemet szeretnék most megosztani családunk kincsestárából.

Anyai nagypapám, Dr. Válóczy László geográfus professzor volt.

1957-ben tanulmányi útra indult a Magas-Tátrába. Soha nem tért vissza. Senki nem tudta mi történt vele, egyszerűen nem adott magáról többé életjelet.

Három gyereke – köztük a majdani édesanyám – és felesége várta vissza nemcsak a személyes tragédiától, hanem az akkori politikai helyzettől is zaklatottan. Az AVH meg volt győződve róla, hogy nagyapám disszidált és családjából próbálták meg kiszedni az igazságot. El lehet képzelni azokat a heteket, hónapokat, amiket ilyen körülmények között átéltek. Azt a sok „ha” kezdetű

forгатókönyvet, ami átsuhanhatott mindenki agyán, valós információ nélkül. Csak a kínzó bizonytalanság meredezett kérdőjelként: mi történt...?!

Teljesen biztos válasz végül a mai napig nem született, de a legfontosabbra azért csak fény derült. Hónapokkal nagypapám rejtélyes eltűnése után nagymamám híret vette, hogy egyik munkatársa ugyanabba a városba utazik téli vakációra, ami a nagypapám úti célja volt. Megkérte a kollégát, hogy nézzen szét a helyi temetőben, nem talál-e ott a férje nevével sírt. A kolléga pedig talált...

A család tehát biztosan is megtudta, amit addigra már sejteni lehetett: a nagyapa tanulmányi útja során meghalt. Hogy pontosan mi történt, azt ma is csak feltételezni tudjuk a sírfelirata (a Tátra halottja) és a később kikért hegyi mentő jegyzőkönyv alapján. Minden jel szerint az egyik felfedező útja közben megcsúszott és lezuhant valamelyik oromról. Így ért véget fiatal élete (40).

A gyerekeié viszont csak akkor kezdődött. Apjuk korai és nem teljesen tisztázott halála azonban természetesen sok év elteltével is téma volt. Így aztán amikor édesanyám megházasodott, a férje - az édesapám - is tudomást szerzett a történetről.

Az ő ötlete volt - újabb évtizedek elteltével - hogy halottak napján, amikor kimentek édesanyámmal a temetőbe, nézzenek ki egy elhagyatott sírt, amit láthatóan senki nem gondozott és gyűjtsanak az ott fekvő idegenért egy gyertyát. A távoli országban fekvő apa „ihlette” a gondolatot: az övét sem gondozza senki - gondolták -, megpróbálják ezt jóra fordítani.

Az egyszeri alkalomból szokás lett. Jó pár éve ápolták már, amikor úgy döntöttek, hogy belevágnak a kalandba, ami egy ideje foglalkoztatta őket: megkeresik azt a bizonyos sírt a messzi Lengyelországban. Külön történet lenne hogyan, de - minden jó, ha a vége jó - végül meg is találták. Ekkor jött az első meglepetés.

Az addig elhagyatottnak képzelt hely helyett, ugyanis megkoszorúzott fejfa „várta” őket. Minden jel arra utalt, hogy a sírt gondozza valaki: no de ki tenne ilyet és miért? - morfondíroztak.

Hagytak végül egy üzenetet, hogy ők az itt fekvő halott vér szerinti rokonai, és ha valaki valóban gondot visel az emlékére, ahogyan az látszik, akkor nagyon örülnének, ha felvehetnék vele a kapcsolatot és megköszönhetnék neki. A sikerhez azonban nem fűztek sok reményt, mert a levélkét németül tudták csak megírni és az első komolyabb eső egyébként is elviszi - gondolták -, hiszen csak egy fecni volt náluk és arra is csak ceruzával tudtak pár sort vetni.

Az újabb szerencsés fordulat azonban nem váratott sokat magára: látogatásuk után két héttel mégiscsak megcsörrent a telefon és egy igen idős hölgy, Alexandra jelentkezett, mert megtalálta a levelet. Megbeszéltek vele egy

személyes találkozót kint, Lengyelországban, amire hamarosan sor is került. Sokat beszélgettek mielőtt a nagy kérdés terítékre került volna, de azért annak is csak eljött az ideje: miért gondozta egy idegen ember sírját? A válasz pedig megint csak mesebeli fordulatba illő volt.

Alexandra lengyel zsidó volt, akit koncentrációs táborba vittek az édesanyjával együtt. Ezért tudott németül... A svéd Vöröskereszt közbenjárására azonban elkerültek onnan és egészen a háború végéig Svédországban maradtak. Az anyuka nem sokkal ezután meghalt és eltemették. Alexandra visszament Lengyelországba, amire nemsokára már - a Keleti blokk részeként - a Vasfüggöny borult, és ez megakadályozta őt abban, hogy meglátogassa édesanyja nyughelyét egy távoli országban. Ezért aztán gondolt egyet, kinézett a helyi temetőben egy idegen sírt, amit senki nem ápol és azt kezdte gondozni. Ez volt a nagyapámé...

Eddig tart a mese, amit a való élet írt, én csupán tolmácsoltam. Hogy kinek mit üzen, azt már mindenkinek a saját szívében kell meghallania, de az enyém azt súgja: senki és semmi nem vész el ezen a világon, csupán átalakul.

Vörös Virág

A zöld dosszié

Zöld dossziében tartottuk azokat a régi fényképeket, régi iratokat, melyek lapozgatása már gyerekkorunkban is nagy élményt jelentett számunkra. Odakuporogtunk a doboz elé, és hallgattuk a képekhez, levelekhez, dokumentumokhoz tartozó történeteket. Egy kandalló sem tudott volna olyan melegséget sugározni, mint ezek a beszélgetések. A zöld dossziét mindig is nagy becsben tartottuk. Anyám volt az első, aki felügyelte, töviről-hegyire ellenőrizte, hogy minden a helyére került-e vissza az emlékezések után.

Korai halála után apám sohasem vette elő a dossziét. Fáj neki az emlékezés. Gondosan elrejtette, hogy mi se találjuk meg.

Hamarosan ő is követte anyánkat az édenkertbe.

Bátyámmal mindketten lecsaptunk a zöld dossziéra. Végül neki engedtem át az örökséget, bízva abban, hogy precíz jellemvonása miatt igaz őrzője lehet a felbecsülhetetlen értékű örökségnek.

Hosszú évtizedeket éltünk meg úgy, hogy a zöld dosszié köré nem ültünk soha. Nem tudni miért, de tabuként kezeltük.

Idén karácsonykor megtört ez a hallgatás. Előkerült a szekrény mélyéről a családi kincsesláda. Testvérem lelkiismeretesen és nagyfokú alaposággal rendszerezte az iratokat, képeket. Látszódtott, hogy egyedül többször átlapozta a dossziét. A doboz kinyitása után újra megtörtént a csoda. Megelevenedtek a családi történetek. A zöld dosszié ontotta magából a meleget.

Néhány hónapra rá anyám és apám eljöttek a bátyámért.

Itt maradtam egyedül. A zöld dosszié most hozzám került. Úgy döntöttem, hogy a régi emlékeket újra írom, az érzéseim és emlékeim által. A család megmaradt krónikásaként új történetekkel bővítem a családi kincsesládát.

Anyám

Anyám, aki a felhők felett vagy, bocsáss meg nekem, de már nem fáj a hiányod.

Fáj ez a felismerés.

Pár éve kezdtem el először a hibáidat keresni.

Kíméletlenül fogalmaztam meg, hogy az az anya-álomkép, amit több mint húsz évig rólad alkottam, tényleg csak egy álomkép volt.

Amíg álomkép voltál, sokszor haragudtam rád, hogy itt hagytál, hogy meghaltál.

Miután ezt a képet összetörtem, dühös voltam, hogy nem maradt utánad más, csak egy darabokra tört hamis valóság.

Miért nem voltál csak egy kicsit is önző?

Miért nem voltál egy kicsivel rosszabb anya?
Miért helyeztél mindent és mindenkit magad elé?
Miért nem engedted közel magadhoz?
Miért nem engedted, hogy megismerhesselek?

A finom intelligenciádat, az írói vénádat, a természet törvényszerűségei iránti érdeklődésedet.

Megfosztottál attól, hogy teljesen megismerhesselek. Megfosztottad magad attól, hogy teljes életet éljél.

Lehet, hogy rövid volt az idő. Talán, ha kaptunk volna még egy-két évtizedet. Talán akkor együtt sikerülhetett volna önmagaddá válni, Anya!

Segítettem volna.

Mit nem adnék azért, ha láthattalak volna, ahogy papírra veted a gondolataidat, ha láthattam volna, hogy egyszer végre azt teszed, ami csakis és kizárólag Neked jó.

Minden megvolt benned, hogy több legyél, mint az átlag. Megvolt a külső-belső szépséged, az okosságod, több területen is megmutakozó tehetséged. Elpazaroltad ezeket. Rám. A családotra fordítottad az összes figyelmedet. Feláldoztad az egész életedet.

Jó voltál. Túl jó.

Túl jó ahhoz, hogy önmagad lehessél.

Túl jó ahhoz, hogy könnyen el tudtalak volna engedni.

Két évtizedig fáj a hiányod. Önzőségből. Ma már tudom.

Hiszen már rég nem Te hiányoztál, hanem a feltétel nélküli szereteted, az irányomban tanúsított teljes elfogadásod.

Fáj, hogy nem tudhatom meg, hogy ki voltál, ki lehettél volna valójában.

Hálás vagyok azonban, hogy végtelen türelmet, elfogadást és empátiát tanulhattam tőled.

Hálás vagyok, hogy odaadásoddal, meleg szeretetteddel olyan otthont teremtettél nekem, ahova mindig, minden körülmények között igazán megérkezhettem.

Elmentél. Magaddal vitted az otthon melegét. S magaddal vitted személyiségednek azt a részét, amit sosem ismerhettem meg.

Tudom, hogy kislányként mennyire rettegtél a bombázásoktól. Hogy a sziréna hangja hallatán egy egérlyukba is képes lettél volna bebújni.

Meséltél arról a háborús pilótáról, aki macska-egér harcot játszott veletek, amikor Veszprémből szülőfaludba Nagydémre menekültetek.

Biztos voltál abban, hogy készakarva nem lőtt le benneteket. Hol elétek, hol mögétek célzott a gépfegyverrel.

Egyszerűen élvezte, hogy a mezőn futva rettegtetek.

Tudok arról, hogy a nagyapám volt a falu rossza. Azt is tudom, hogy az „Én vagyok a falu rossza” volt a kedvenc nótája. Tudom, hogy szép hangja volt, és azt is, hogy neked pedig mennyire fals.

De mennyire szeretted volna szépen énekelni! És így is mennyire szeretted énekelni.

Nagyapám édesapja ötvenéves volt, mikor a fia megszületett. A felesége is ugyanennyi. Egy fiatal kis rokonlány volt az én biológiai dédnagyanyám, aki szolgálóként, a papa dajkájaként, később is a házban maradhatott.

Ismerem az 1944-ben készült családi fotó történetét.

Hogy hátulról támasztottak rajta, mert annyira gyenge voltál. Lemondtak rólad az orvosok és a szülők is. Ezért készült az a kép.

Tudom azt is, hogy a háború után papa osztályidegenként, kazánfűtőként dolgozott a sörgyárban, és minden este egy palacksörrel ment haza, ti pedig a bátyáddal azonnal kiugrottatok az ágyból. Meghúztátok az üveget, hogy édes álomra szenderülhessetek.

Az ötvenes években nagyapámat valami okból kifolyólag beválasztották abba a bizottságba, ami arról döntött, hogy ki az, aki eléggé megbízható ahhoz, hogy a munkásosztály értelmiségévé válhasson. Vagyis, ki tanulhat tovább egyetemen. Tudom, hogy mennyire fájt neked, hogy ebből a tisztségből a te továbbtanulásodat nem elősegítette, hanem szándékosan megakadályozta. Közgazdasági technikumban éltanuló voltál, a szakmai versenyeken túl országos novellapályázatot, kémia versenyt nyertél, mellette pedig versenyszerűen röplabdáztál. De te csak egy lány voltál. Így a bátyád tanult tovább.

Kislányként az Angolkisasszonyokhoz jártál, ott is kitűnő tanuló voltál. A rendszerváltás nagyon megviselt, mert elvesztetted apáca tanítóidat. Milyen szomorú, hogy a bizonyítványodon is magaddal hordozod ezt a veszteséget. Y helyett i állt a neved végén, a hivatalos papírjaidon. Aztán végül visszakaptátok azt a fránya osztályellenes y-t.

Tudom, hogy már kislányként eldöntötted, hogy Mártnak fogják hívni a lányodat, mert így hívták azt a kisbabát is, akit sokáig dajkáltál a háború alatt.

Tudom, hogy mennyire vártál, és mindennél jobban tudtad, hogy én világra fogok jönni. Tudtad, hogy én nem maradok csak magzat, mint oly sok meg nem született gyermeked.

Elmentél. Nekem meg itt maradtak a kérdéseim. Mert én telhetetlen vagyok. Mindent tudni akarok.

Fáj ez a tudásszomj

Tudni akarom, hogy meddig tudták a dédszülők nevelni a nagyapámat.

Hogy tudtál végül meggyógyulni a torokgyíkból?

Volt-e h betű is a nevedekben a háború előtt?

Tudni akarom, hogy miről szólt a novellád.

Tudni akarom, hogy születtek-e még benned meg nem írt novellák.
Tudni akarok az érzéseidről! Milyen volt anyává válnod, s milyen anya volt a nagyanyám?
Milyen kislány és fiatal lány voltál?
Melyik volt a legszebb karácsonyod?
Érezted-e magadat boldognak, és mi okozott neked szomorúságot?...
Mesélhettél volna a szerelmeidről, a csalódásaidról, a vágyaidról, amik megvalósultak.
S a vágyaidról, amik sosem valósultak meg.
Ezer és ezer kérdés kavarg bennem, mind-mind megválaszolatlanul.
Nem tudom, hány évet kellett volna várni a feleleteidre.
S vajon, ha még maradtál volna, kérdeztelek volna?
Vagy a kérdéseim elfelejtődtek volna a nagy feltétel nélküli szereteted biztonságát nyújtó burkában?
Ez az a biztonság, amiről azt gondoltam, hogy örökké tart, hogy van még bőven idő a kérdezésre, a megismerésre.
Fáj, hogy harminc éve még nem tudtam, hogy nincs majd, mert csak most van.
Anyám, aki a felhők fölött vagy, bocsáss meg nekem, miképpen megbocsátok én is!

Apám

Néhány kép, néhány emlékkép, mint például 1985 nyárelőn, amikor töri érettségim előtt belelapoztál a tankönyvembe, és úgy döntöttél, hogy ezt a „szennyet” nem tanulhatom meg, és hirtelen természetedhez híven egy rántással kitépted a könyv utolsó fejezetét, majd leülttél magaddal szemben, és elmesélted, hogy valójában hogyan történtek az események 1945 után.

Később is képes voltál napokat, heteket bosszankodni azon, hogy pedagógiából szocialista és kapitalista erkölcsből kellett készülnöm. Megígértetted velem, hogy sose mondok ilyen baromságot. Nem mondtam. Így te kísértél el a főigazgató engedély utáni utóvizsgámra. Pütkösti Árpád: Pofa be! c. könyvét olvastad a főiskola előterében, és őszintén hittél abban, hogy végül győz az igazság. Szerencsémre jelen volt egy hasonszórú tanár is a vizsgán, aki a fülembé súgta, ha nem mondom ki, hogy kétféle erkölcs van, akkor agyoncsap a vizsga után. Kimondtam. Persze ezt Neked sosem mondtam el.

Rendíthetetlen voltál, ha az igazságról volt szó. Minden figyelmeztetés, fenyegetés ellenére engem is megkeresztelttél 1967-ben, lemondva a minisztériumi előrelépés lehetőségéről is.

Megyei főkönyvelőként sem csatlakoztál azok közé a pártfunkcionáriusok közé, akik nyílt titokban hittanra járatták gyermekeiket, csak úgy státuszszimbólumból. Többször mondtad, hogy nem akarsz képmutató, álságos felnőttet nevelni belőlünk. (Pedig néha, de jól jönne egy kis képmutatás!

Kamaszként és fiatal felnőttként bosszantottak a jövendőlétes kirohanásaid, erkölcsi szószólóid, túlzott féltésből fakadó tiltásaid.

Minden kislány, akinek különlegesen szép anyukája van, rá szeretne hasonlítani. Ezzel én sem voltam másként. A tükörbe nézve nagyon sokáig anyám vonásait kerestem. Bosszantott, ha rád hasonlítottak.

Földi életed után sok-sok évvel először a csontos lábfejemen, aztán a kezemen vettem észre a hasonlóságot. Pár éve kezdődött, hogy egyre többször látlak visszamosolyogni rám. A hosszúkás arc, a mélyen ülő apró szemek, a keskeny száj, a homlokon húzódó vízszintes ránc, a kicsi tyúkláb mintázatú barázdák az arcon. Szeretem ezt az arcot.

Évről-évre közelebb kerülök hozzád. A makacsságodhoz, az állhatatosságodhoz, a nehéz természetedhez, az igazság harcosához, a tudásvágyadhoz, az olvasás szeretetéhez, az elszántságodhoz.

Azt hiszem, te ugyanezt az arcot láttad, amikor rám néztél, és nem véletlen, hogy náladnál jobban soha senki nem féltett ezen a világon.

Bátyám

Mi, amolyan tűz-és víz testvérek voltunk. Én voltam a hang, te voltál a gondolat. Én voltam a szív, s te voltál a lélek. A beszéd, a kommunikáció nem a te kenyered volt, te inkább tettekkel fejezted ki az érzéseidet.

Te voltál az például, aki spórolni próbált a gyerekkorunkban a még csemegeként számító narancssal. Csak egy gerezdet ettél meg egyszerre. Én voltam az, aki azon nyomban befaltam. S utána könyörögtem, hogy adjál nekem a tiedből. Szentül meg voltam győződve arról, hogy anyuék neked többet adtak. Anyáék ilyenkor mindig leszidtak engem, de te megszántál, és a narancsod felét nekem adtad. Jóságos voltál, és okos.

Egész kicsi korodban téged küldtek a sarki boltba vásárolni, és a családi anekdoták szerint gyorsabban kiszámoltad a végösszeget, mint maga a boltos. Öt éves korodban már négyzetgyököt vontál.

Sokat veszekedtünk, mert teljesen különböző természetűek voltunk. Anyánk téged tanított meg varrni, kötni, horgolni, batikolni. Hozzám nem volt türelme. Te voltál a Bezzeg a Józsi, a rajz-és matektanárunknál is, amikor a rajzaimat, illetve a matek dolgozataimat kritizálták. De még az énektanár is Bezzegjózsiszott, pedig tudvalevő, hogy én énekeltem szépen, a te hangod

meg finoman szólva is fals volt. De te olyan jó gyerek voltál, tisztelettudó, szerény és megbízható.

A zenei karrierednek hamar véget vetett anyai nagyapánk, aki először a kis furulyádat, aztán pedig a játékhedűdet törte ketté, mert nem bírta kivárni tehetséged kibontakozását. Ezt mindig sérelmezted. S addig, amíg nem kezdted el énekelni, talán találtál is némi együttérzést másokban.

Misi barátoddal ti voltatok a forfakettes és a Cserhát lakótelep lemezlovasai. A 70-es évek elején vásárolt lemezjátszónk többet volt az ablakban, mint a szobában. Az első bakelit lemezgyűjteményünket apánk egy szolgálati út után Zorán lemezével gazdagította. Emlékszem, először nagyon haragudtunk rá, mert valami divatosabb, ablakba kitevős lemezre számítottunk. Nem tudom, mikor szántad el magad arra, hogy feltedd ezt a lemezt a féltett játszóra, de azt tudom, hogy azóta ez lett az egyik kedvenc közös lemezünk.

Mi még táncoltunk és énekelünk is együtt. Zenekart utánoztunk, abban a klasszikus söprű gitár verzióban. Néha te is énekelhettél, amikor már megvettük az erősebb hangszórókat.

Sokat veszekedtünk, de ha nem lehettünk együtt, akkor borzasztóan hiányoztunk egymásnak. Én szó szerint mindig sírtam utánad.

Egy ideig közös szobánk volt, majd, amikor már nagyobbacska lettél, engem külön szobába tettek. Szinte minden este bekönyörögtem magam hozzád, és bekuóztam melléd az ágyba. Sose löktél ki. Vagy már nem emlékszem rá. Tudod, a megszépítő messzeség.

Amikor főiskolás lettél, hónapokig nem jöttél haza. Nagyon szenvedtem, pedig előtte néhány évig tényleg dúlt közöttünk a testvérháború. 1980 karácsonyán a megspórolt pénzedből kazettás magnót vettél nekem, Hobó és Cseh Tamás kazettákkal, és egy aranyozott kvarcórát, amit évekig viseltem.

Középiskolás koromtól kezdve már együtt jártunk mindenhova. Így együtt kezdted el járni a barátnőimmal is. Nem kicsit voltam féltékeny rád.

Sokat utaztunk. Együtt fedeztük fel a Kaláka folkfesztivált. Te vittél először táncházba, és te szeretted meg velem a népzene-t. S ez csak most jutott eszembe. Lehet, már te is elfelejtetted, hogy honnét gyökerezhetett Gyöngyös lányod néptánc szeretete.

A legfőbb probléma az volt a közös programozásokkal, hogy mindenki azt gondolta rólunk, hogy egy pár vagyunk. Akkoriban nem tűnt fel senkinek sem a hasonlóságunk. Talán csak az állandó lábrázásunk. Valójában idősebb korunkra mosódtak össze a vonásaink. Az arcformánk, a szemeink. Minél idősebbek lettünk, egyre jobban hasonlított egymásra a mimikánk, a gesztusaink.

Hálát adok a Sorsnak, hogy életed utolsó éveiben a közeledben lehettem, és megtapasztalhattam a feltétel és elvárás nélküli szeretetet. Elmentél, és távozásoddal kiradírozódnak az „És arra a képre emlékszel drága...? kezdetű

mondatok az ereklyeként őrzött családi zöld dosszié dokumentumai és fényképei lapozgatása közben.

Én – a krónikás

Amikor leszálltam a pesti buszról Veszprémben, hirtelen megcsapott az az édes csípős bakonyi hideg. Begomboltam átmeneti kabátkámat, és úgy döntöttem, hogy a tapolcai busz indulásáig teszek egy gyors sétát a városban. A városomban.

...

Utazom haza. Tapolcán nem olyan csípős a hideg, nem is olyan meleg az otthonmelege, mint Veszprémben, de úgy érzem, hosszú idő után itt vagyok itthon. A szelíd Tanúhegyek mediterrán klímájú medencéjében.

Megérkeztem. Édes és keserű érzés ez.

Kinyitom a zöld dossziét, behelyezem az írásaimat, és megfogadom, hogy amíg csak lehet, mesélek belőle, hogy minél több ember érezhesse a zöld dosszié melegségét.

Zapletál Márta

Az én fám

Néhány évvel ezelőtt egy szép, forró, nyári napon épp Mamánál voltam a szüleimmel.

Nagyon szeretek Mamánál lenni, mert nála tágas a kert, és szabadon futkározhatok. Mindig finom ételekkel, süteménnyel vár minket. Ő nem a városban él, hanem vidéken, tőlünk nem annyira messze.

Az egyik ilyen meleg, napsütéses napon a kertben kertészkedtünk, meglocsoltuk a gazdag veteményest és az illatos virágokat. Szaladgáltam a fűvön, jókat nevtünk, mókából Apa lelocsolt minket a locsolóval. A szilvafa alatt ágaskodott három kis vessző. Vajon ez egy-egy leesett szilvamagból nőhetett ki?

Hirtelen Mamának egy különleges ötlete támadt:

- Zselyke, menjünk, ültessük el ezeket a vesszőket! Hátha gyökeret növesztenek - mondta.

Tetszett az ötlet, így megkerestük az ásót és izgatottan nekikezdtem az ásásnak. Vagyis csak kezdtem volna, mert az ásás nem olyan könnyű feladat. Jó nagy erővel álltam rá az ásóra, lógtam a nyelén, mint egy kis majom.

Ám amikor kifordítottam a földet, elvesztettem az egyensúlyom és a földre huppantam. Ezen mindannyian egy nagyot kacagtunk.

Életem első és egyben vicces fáültetését sikerült Anyának felvennie videóra. Majd gyorsan a többi vesszőt is elültettük, meglocsoltuk.

Ahogy telt-múlt az idő örömmel tapasztaltam, hogy az „én vesszőm” az egyetlen a három közül, ami gyökeret eresztett.

Azóta eltelt két év és szép kis fává is cseperedett.

Mostanában sajnos nem sűrűn tudjuk Mamát meglátogatni, de nemrég említette, hogy a pici fa rügyeket hozott és virágok nyíltak ki rajta. Az én fámon!

Vajon a nyáron már finom nagyhúsú szilva is lesz rajta?

Zöldi Zselyke

Nagypapám mesetára

Szlovákiában, a Felvidéken élek. Egy átlagos hatodikos kislány vagyok. Kiskoromtól nagyon szerettem a meséket, történeteket, melyek különleges hatással voltak rám. Az iskolában mindig meséket írtam, melyekben saját magam találhattam ki a kalandokat, bonyodalmakat. Szerintem ez egy csodálatos érzés, amikor kiírhatom magamból, amit érzek. Természetesen magyarul, mert ez az anyanyelvem. Örülök, hogy magyarul írhatok, olvashatok, gondolkozhatok. Ennek a pályázatnak köszönhetően sokat érdeklődtem a régi emberek szokásairól, életükről. Nagyon érdekel, hogy hogyan teltek a „régiek” mindennapjaik, a mai modern technológia nélkül. Nagyszüleimtől sok mindent megtudtam, ahogy nagypapám mesélte lehet, hogy szegényebb világ volt, de az élet nyugodtabb, kellemesebb és szebb volt. Kulcsodon a Duna menti kisfaluban sétálunk a szép napsütésben a nagypapámmal, ő közben mesél, hogy régen milyen sokat jelentett számukra a természet. A földek, a mezők, az erdők. Hiszen itt a földeken dolgoztak, megtermelték maguknak az élelmet, az állataikat a mezőre hajtották friss fűért. A gyermekek felfedezőutakra indultak és bebarangolták a környéket, imádtak a réten játszani.

A kis faluban összetartó nép élt, mindenki segített a másoknak, szoros barátságok alakultak ki. A férfiak maguk rakták a kemencét, melyben az asszonyok által készített szép kovászos kenyerek sülték, amit a gyerekek már alig vártak, hogy roppanjon a foguk alatt. Esténként meglátogatták egymást, történeteket meséltek, s közben kukoricát morzsoltak, vagy tollat fosztottak.

A gyerekek egymás játékaival játszottak, nem számított a fiúnak, hogy baba a játéka, örült, hogy játszhatott vele. Kint az udvaron is együtt voltak a falu gyermekei, mindig összetartottak. A háziállatok is sok segítséget nyújtottak az embereknek. A disznókat kihajtották a laposba, ahol úkapám volt a kanász és nagypapám a segédkanász. A pásztorház a falu tulajdona volt, az akkori

pásztor lakhelye. Lelkes Ferenc, a pásztor nagyon szerette a nagyapámat, aki mindig segédkezett neki. A kutyája Rotya volt, öreg fogatlan jó pásztorkutya. Lelkes néni készítette az ebédet, rizst pörkölttel, szóltak is papámnak, hogy jöjjön enni. Megették az ebédet, a papim megjegyezte nálunk nem ilyen a rizsa. Nagyon fáradtnak érezte magát. Hazaérve kérdi is dédmamám: „mi van veled fiam?” – szédülök, fáradt vagyok-válaszolta. A dédim mindjárt rájött Lelkes néni finom rizsájának receptjére, ami kis házi pálinkával volt kifőzve. Jó fizetség volt ez a segítségért.

A papámnak volt egy tehene, aki a Kicsin nevet kapta. Minden reggel ki kellett hajtania az utcára, ahonnan a pásztor a teheneket a legelőre vezette. Minden háznál volt tehén, így a pásztornak mindig 100-120 jószágra kellett vigyáznia. Most ezen a legelőn állunk meg. Papám elkezd egy illatos mezei csokrot szedni, én is nekilátok egy színompás virágcsokrot kötni pont úgy, ahogy ő tanította. A mezei szépséggel a kezemben sétálunk tovább. Madár-ének kísér végig bennünket, és egyszer csak észreveszünk egy gyönyörű madarat. Kérdezzetem is rögvést nagyapám, aki részletesen bemutatja nekem a búbos bankát. Ritkaság látni, de csodaszép volt. Egyre közelebb érünk a töltéshez. A töltés is tudna mesélni- mondja nekem nagyapám. Mikor a Duna meglátogatta a falut. Minden falusi imádkozott az Úristenhez, hogy óvja meg, kímélje meg a falut. De hiába a Duna nagy Úr, s nem tudtak neki parancsolni. Kérlelhetetlenül átszakította a gátat. Az emlékhelynél megállunk. Egy kőtábla adja hírül az arra járónak, hogy 1965-ben itt szakította át a Duna a töltést. Tovább sétálva a Duna fele, most az elsüllyedt rozsdás uszályokhoz érkezünk, melyeket félig a víz takarja. Ezek magukban őrzik a régmúlt eseményeit. A Duna gyors hömpölygése ellen próbálkoztak védekezni, a folyó gyors áramlását szerették volna kicsit lassítani. Ezért a hatalmas sziklával megtöltött uszályokat felrobbantották.

Visszatérünk a faluba. Kulcsod szívében egy letisztult, egyszerű kis templomocska áll. Mögötte egy tó van, a Főszeri- tó, náddal körbe növe, hol régen nagyapám megtanult úszni, akkor még kristálytisza vizébe. Nagy ötlete támadt neki, hazajövet iskolából, letették a táskákat és indíts a tóba. A tómederben egy pontyot akart meglovagolni, hogy majd ők befogják a lábuk közé, s kifogják, persze ez nem valósulhatott meg, de addig- addig kergették, míg behajtották a nádasba, ott sekély a víz s így megkaparintották. A ponty nem fogott ki rajtuk, az övük lett. Kapott is egy kis szidást, mert már minden gyerek otthon volt csak ő nem. Mára már csak az iszap illata kering körülötünk, de pont ezért csodálatos.

A tél is gyönyörű ezen a vidéken, a legnagyobb boldogságom, hogy nagyapámmal kézen fogva együtt korcsolyázhattam a tükörsima jégen. Gyermekekora óta korizott, csak úgy száguldott mellettem a jégen.

Felejthetetlen élmény számomra. 1960-at írunk-mondja nagyapám. Tél volt, sok hó hullott. A Gáspár- laponon mentek át iskolába, észrevette papám, hogy a kacsák mennek ki a jeges tóhoz, amire léket vágtak, ott ittak. Jó ötlete támadt nagyapámnak, ahogy otthon a nagymamától tanulta, majd ő is megtömi a kacsákat. Havat gyűjtött és jól megtömte a kacsákat. Olyan hideg volt, hogy a kacsá begyébe befagyott a hó. Hosszú nyakkal tértek haza a kacsák, csak egy baj volt nem a saját kacsájukat tömte meg, ezt estig senki nem tudta. Reggel a szomszéd Irma néni jött is panaszkodni, hogy baj van Mariskám. A dédnagymamám mindjárt tudta, hogy valamit elkövetett a nagypapám. Sajnos egy kacsá nem élte túl a tömést. Kapott is ezért a nagypapám.

1959. A templom melletti tavat buldózerolták, addig még nem volt a környéken ilyen jármű, hazajövet iskolából, megálltak és lesték is a gyerekek, csak hogy tiszta sár volt minden, beleértve papám is. Nem is lett volna baj, ha a tanító elvtárs vissza nem hívja őket az iskolába, kérdőre vonta miért nem mentek még haza. Persze sárosan kiállította őket a tábla elé, addig kellett ott állniuk míg a többiek tanultak, jó kis büntetés volt egy helyen magasra emelt kézzel ácsorogni. Emlékszik vissza nagypapám.

A nagypapám mesetára boldogsággal tölt el, mikor mesél nekem olyan mintha én is ott lennék, mintha velem is megtörténnének ezek a kis kalandok, szeretem hallgatni, átélni az ő történeteit. Bízom benne, hogy még sokáig hallgathatom, leírhatom, átadhatom.

Zsidó Leila

In memoriam Krizsán Vilmos

„Tiszteld a múltat, hogy érthesd a jelent, és munkálkodhass a jövőn.”

Széchenyi István

Elvesztettük a Szövetségünk egyik oszlopos tagját, kedves barátunkat, Krizsán Vilmost. Nehéz megtalálni a szavakat, amelyek leírhatnák a veszteséget, amelyet eltávozása jelent. Példamutató munkássága sokunk előtt lehet útmutató, szívvel-lélekkel végezte a számára oly' fontosnak érzett küldetését: tenni a magyarságunk megmaradásáért. Szövetségünk sok Vilmoshoz hasonlóan tiszteletreméltó és nagyra becsült alapítóval büszkélkedhet, akik még a kezdet kezdetén idejüket és erejüket nem kímélve, létrehozták és fejlődésnek indították a Szövetséget. Szerencésnek érzem magam, amiért elnökként ezt az örökséget kaptam közel két évvel ezelőtt elődeinktől. Munkásságukból merítkeztünk, hogy tovább építsük a jövőt, szem előtt tartva a célt, amelyet kijelöltek számunkra. Hálával teli szívvel emlékezem Vilmos barátunkra, azzal tisztelegve emléke előtt, hogy munkámat továbbra is a tőlem telhető legnagyobb gondossággal és elhivatottsággal viszem tovább a Kárpát-medencei magyarság érdekében, ahogyan azt Ő is tette.

*Márton Zsuzsanna
KCSSZ elnök*

Elhunyt Krizsán Vilmos, aki a Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetségének alapító tagja, egykori alelnöke, a Magyar Nemzeti Tanács (Vajdaság) Civil Konzultatív Testületének tagja, a Vajdasági Nagycsaládos Egyesületek Szövetségének az elnöke. Mintegy húsz éve a vajdasági civil szféra és a Kárpát-medencei nagycsaládos és civil együttműködés kiemelkedő alakjaként ismertük. Megalakulása óta aktívan részt vett a Kárpát-medence családszervezeteinek közös munkájában, jó kapcsolatokat ápolva a felvidéki, erdélyi, kárpátaljai, magyarországi szervezetekkel, azok tagságával.

Ez a hír jelent meg 2021 januárjában. E mellett még számos cikk jelent meg méltatva Krizsán Vilmos életútját, tevékenységét. Nem e cikkek sokaságát szeretném gyarapítani, bár kétségtelen Vilmos munkásságának óriási értéke.

2012-ben ismertem meg a KCSSZ-t, attól kezdve vettem részt eleinte csak programokon, majd a szervezet munkájában is. Hamar találkoztam Vilmossal is, legelőször Nyíregyházán. Ez nem is csoda, hiszen mindenütt igyekezett ott lenni ahol a családok megerősítéséért szerte Kárpát-medencében tenni lehetett/kellett. A rendezvényeken nagy tudással és tapasztalattal rendelkező igazi vezetőt ismerhettünk meg személyében. E tudását igyekezett is megosztani. Nem is tudok olyan eseményről, melyen részt vett, és ne mondta volna el észrevételeit, véleményét, tervezés esetén, ne tett volna javaslatot. Ezeket mindig szívesen fogadtuk, hiszen éreztük és tudtuk, amit mond az reális, sok tapasztalatnak az eredménye.

Számomra egy kiemelkedő pont volt az Első Délvidéki Családkongresszus 2013-ban, amit a kishegyesi Kátay-tanyán rendeztek Vilmos és segítői. Négy napon keresztül mintegy 800 résztvevővel zajlottak a családokat érintő legkülönbözőbb kérdésekben előadások, kulturális programok. Mondhatom, hogy ott értettem meg miért kell a családok, különösen a nagy családok ügyeivel foglalkozni, mi a céljuk és értelmük a családszervezetek működésének. Így utólag kell rájönnöm arra, hogy Vilmos előttem bizonyos tekintetben példakép volt.

Ahogy egyre több alkalommal találkoztunk, megismertem az embert is, aki ugyan olyan volt, mint bármelyikünk. Volt mikor telefonon hívtam és mikor elhúzódott a beszélgetés azt mondja megáll, mert biciklivel éppen az édesanyjához tartott, és menetközben nem lehet úgy beszélgetni. Ha egy helyen volt a szállásunk elkerülhetetlen volt, hogy ne kínáljon meg egy török kávéval, mert a nap csak azzal kezdődhetett számára.

Az alapító tagságon túl Vilmos többször volt alelnök a Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetségében. Sőt talán Ő volt az, aki legtöbb ideig töltött be funkciót a szervezetben. Az én elnökségem idején is három évig volt elnökhelyettes. Ebből adódóan sokszor találkoztunk, ha a Vajdaságban jártam igyekeztem Őt is felkeresni. Beszélgetéseink alkalmával mindig szóba kerültek az aktuális tervei. Legtöbbször a péterrévei Nagycsaládos ház,

később a nyugdíjba vonulása után felszabaduló idejét mire szeretné fordítani. Természetesen a VANCSESZ és a KCSSZ állt a középpontban.

2020. februárban találkoztunk utoljára a pécsi Házasság Világnapi rendezvényen. Akkor úgy tűnt minden rendben van. Megdöbbenett, amikor egy nyári pétérrévei rendezvény képeit nézegetve azt láttam, Vilmos nagyon lefogyott. SMS-ben váltott üzenetben, (így volt legtöbbször elérhető), leírta belgyógyászati problémái vannak és műtét is vár rá, de bizakodó. Bizakodtam én is, de aztán jött a fent idézett hír. Vilmos munkásságának egyik nagy eredménye, hogy sokan tettek szert arra a tudásra, ami a családszervezetek eredményes működtetéséhez szükséges. Így a családok érdekeinek képviselője a Vajdaságban és a Kárpát-medencében is tovább működik. Azonban Vilmos elvesztése, mint barát, mint harcostárs, mint édesapa pótolhatatlan veszteséget jelent.

Pataki János
KCSSZ elnök-helyettes

Megmaradni, szervezni és barátságokat kötni

- ezt üzenté *Krizsán Vilmos* életével

a Mátyusföldi Nagycsaládosok tagjainak és tisztelőinek

Először 25 éve Gödöllőn találkoztam-találkoztunk Krizsán Vilmossal. Érződött, hogy különös hangszíjjal szíven viseli a Kárpát-medence családjainak sorsát.

Ezután Dobogókőn találkoztunk, ahol az egész Kárpát-medencéből ismertük egymást.

Az igazi barátság mégis a második gödöllői Családkongresszuson kötődött a Felvidék és Délvidék, a Mátyusföld és Tiszamente Pásztor Csaba, jómagam és Krizsán Vilmos között.

Abban az időben odalenn nehéz idők jártak. Háború és ebből kifolyólag a rendezetlen körülmények elrendezése, amelyben Vilmos, mint a Vöröskereszt egyik vezetője a sokat próbált családoknak szervezett közösséget. Ezekkel a családokkal majd el is jöttek a második gödöllői Családkongresszusra. S mivel ott nagyon sokan összegyűltünk, s nem fértünk el Gödöllő területén mi Viliékkal Fóton kaptunk szállást. Ott vadregényes körülmények közt laktunk, de sikerült összefognunk, s megalakultunk. Létrehoztuk a Felvidék Délvidék Baráti Társaság alapját. Esténként beszélgettünk egymással a gyönyörű történelmi emlékeinkről majd ezt egy közös ünnepséggel zártuk. Megállapodtunk, hogy ellátogatunk egymáshoz, amely nemsokára meg is valósult. Először Pereden találkoztunk itt megünnepeltük a Peredi csata 150. évfordulóját, melyen rájöttünk milyen sok közös történelmi tény és hasonlóság van a két

tájegység Mátyusföld és a Tiszamente között. Fél év elteltével mi is ellátogatunk Adára, s láttuk azt a sok lehetőséget, amelytől a történelem megfosztott minket, s elkezdtek szervezni az ifjúsági táborokat, majd Esterházy János emlékesteket. Ahányszor ott jártunk nagyon szívesen fogadott, s így általa megismerkedhetett sok család. Betekintést kaptunk e családok benső hangulatáról, érzéseikről, gondolataikról, így tagcsaládjaink is megerősödtek.

Vilmos mindig írta leveleit, s ha tudott meglátogatott. Nagycsaládos rendezvényeinkre nagyon szívesen eljárt. Szeretetet és tapasztalatot hozott, így emlékeznek reá azok, akik találkoztak Vele.

Deáki lett a felvidéki kedvenc tartózkodási helye. A deáki templom előtt már tizenharmadszor virágzik az a fa, amelyet a MÁNCSE 10. évfordulóján ültetett. Azt mondta: én már ide haza járok. Ő ezt a földet magáénak érezte, talán - itt találta meg élete csendjét és békéjét.

Sajnos a covidos időszakban már nem találkoztunk. De telefonon beszélgettünk, és ha nem lehetett, küldte az üzeneteit. Abban reménykedett, hogy ez az időszak nem sokáig tart, és minden újraindul. „Szerencsésen megérkeztem az újvidéki klinikai központ sebészetére. Jól érzem magam, remélem a műtéttel minden rendben lesz és felépülve hazamegyek majd, hogy folytassam küldetésem ebben a világban” - írta 2020. október 12-én.

2020 karácsonyán ismét jött az üzenet. Krizsán Vilmos utolsó üzenete, a Mennyekbe küldött szava: „Szeretnék egyszer veletek menni az éjféli misére.” A szentmisét érted ajánljuk fel és lélekben velünk leszel ez volt a mi üzenetünk, és ahogy ebben a helyzetben lehetett Vilmos vágyát teljesítettük. Utána földi pályánk elszakadt, mert Vilmos elkötözött ebből a lelki értékeket vesztett modern világból.

E sorok igazolják azt a sok akarást, amelyet Vilmos hagyott a világra - Köszönjük!

*Pásztor Csaba
MÁNCSE*

... jött a Vili, energikusan és reformjaival, s nyitott a kisebb gyerekszámú családok felé. Így utólag értékelve nagyon jól tette (mi sajnos mindmáig ragaszkodunk a 3 és többgyermekes családokhoz, ámbátor vannak kisebb létszámmal rendelkezők, mint támogató tagok (de a rokkant és hátrányos helyzetűek lehetnek tagok). A szerb-horvát háború alatt nem jöhettek a férfi szervezők a szervezőképzőbe, de mint ahogyan elmondta - vereskeresztesként sok háttérharcot vívott a békés együttélésért. Vili reményt vitt közéjük és szervezett hétvégeket, táborokat százszámra, segítette a szétszakadt családokat,

gyerekek sokaságát így próbálva pótolni azt a hiányt, amit oly sokszor anyagi, vagy más családi okok végett nem engedhettek meg maguknak. Mi is Vili jóvoltából megismerhettük a vajdasági szervezőket, családokat, amikor első alkalommal mehettünk Vajdaságba. Fura módon nem a Tiszával egybekötött bodroglóköziekkel hasonló ott a tájszólás, hanem éppen a csallóközimátyusföldi Dunamenti nyelvezethez hasonlít. („Hugyan vagytok testvér?”) Fantasztikus fogadtatásban részesültünk. Csodáltam Vilit. Jó diplomata, és felette jó szervező volt. Mindig elsőként nyújtotta be a javaslatait, átgondolva, és az elsők között is tudta azokat megvalósítani. Köszönjük a Teremtőnek azt a békés, boldog 20 esztendőt, amit Vili sok szervezőjével többszáz gyermek és család üdültetésére, kulturális növekedésére szánt. El tudta fogadni azt is, hogy a Kárpát-medencei családszervezetek Szövetsége élére nem került annak ellenére, hogy fel tudta készíteni háttérharcosait, a vajdasági vezérkart a feladatokra. Hihetetlen, hogy már nincs közöttünk. Még most is hallom a dalt, amit a lelkes kis csapat csupán a mi kedvünkért énekelt, és táncolt Vili szervezésében, Béla pedig suttyomban meglátogatta Anti bátyánkat... Mindannyian megkönnyeztük az előadást – nem tudom ki emlékszik még. Amikor azt tapasztaljuk, hogy új világrend van kialakulóban, most még szükségünk lenne Vilire, bizonyosan lenne jó és megbízható haditerve és bátor kiállásával harcosait csatasorba állítaná... Bajtárs, testvér segíts az égi hazából is küzdelmeinket. Hiányozni fogsz.

TE voltál a TINCSE KINCSE.

A FECSKE nevében

Tóth Attila

Ismét kevesebben lettünk egy nagyformátumú egyéniséggel. Szomorúan búcsúzunk jóbarátunktól, egy kiváló embertől. Nem tisztem, hogy példaértékű munkásságáról, tartalmas életéről átfogó méltatást adjak, még akkor sem, ha munkakapcsolatunk közel huszonöt éves volt. Tiszteltem elhivatott munkáját, pontosan körvonalazott elképzeléseit, rendszerezett gondolatait, mindenek feletti tenni akarását. A több éves közös munka eredményeként alapító tagként segítette a Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetsége megalakulását. Ebből kiindulva összefogta a Délvidék családszervezeteit, létrehozta a Vajdasági Nagycsaládos Egyesületek Szövetségét.

Emlékeimben őrzöm a dobogókői megismerkedésünket, éveken át a tavaszi-őszi szemináriumok tartalmas napjait, a Nagykovácsiban átélt képzések közös munkáját. Az átbeszélgetett éjszakák, ötletek, tapasztalatok átadása közös programok szervezése személyes és családi, egyesületi barátságokat

hozott létre. Mi, orosházi nagycsaládosok is szoros barátságot ápolunk a VANCSESZ szervezeteivel. Vilmos gondosan és alapos munkával előkészített munkaterv alapján éves programunkban rendszeresen szerepeltek vajdasági programok. Többen és többször vehettünk részt Adán, Zentán, Csantavéren..., hogy tovább ne soroljam, programokon, baráti találkozókön. Vilmos és Dóra vezetésével éveken át fiataljaink Kishegyesen, a „Családi életre nevelés” táborokban vehettek részt. Fotók tömkelege rögzíti azt az életutat, amit közösen bejártunk. Mi, Veled és Te velünk.

Köszönöm, hogy életednek ebben a nagy szakaszában a közös munka mellett megajándékoztál barátságoddal és bizalmaddal is. De most el kellett menned oda, ahol a KCSSZ alapítójának égi csapatában már várt rád, Szendi Horváth Edit, Csiki Sanyi és Boldizsár Béla.

Emléked, emléketek szívünkben él örökké.

*Szilágyiné Bella Margit
Orosháza*

Az én szuperhősöm

Valakinek az életét leírni nem könnyű feladat, felsorolni mindazt, amit megélt 67 év alatt.

Édes apámra emlékezve mesélek, hamvas ősz hajáról, mosolygó kék szeméről, sokakat elgondolkodtató életéről. Közel sem volt egyszerű a kezdet, de mégis boldog.

Fiatal éveiben nem lehettem vele, hisz én csak 2004-ben lettem az élete meghatározó alakja, abban a pillanatban, amikor világra jöttem. Édesanyja ennek ellenére, sokat mesélt fia kamaszkori kalandjairól. Az élete Zentán kezdődött, egy fiatal házaspár gyermekeként. Az akkor még kisfiú, egy panellakásban tengette mindennapjait szüleivel és egy testvérével. Később, mikor Adára költöztek elkezdődött a középiskolával a nagybetűs élet és kezdett kirajzolódni, a kis Vilmoska tehetsége. Mint ma már tudjuk, az elért sikerek alapjait is itt tette le. Az adai műszaki iskolában tanult, gépésznak, de nem ez volt álmai munkája. Ő inkább cikkeket írt, már fiatalon is csodás és bő szókinccsel rendelkezett. Több újság szerkesztője, köztük a Szerbiában megjelenő magyar napilap a Magyar Szó-é, vagy a minden héten kiadott Hét Nap-é. Szerelmi élete egy költő bonyodalmaihoz hasonlítható, hisz tudjuk, hogy a nagy költőknek sem volt szerencséje a nők terén.

Apu is háromszor hitte azt, hogy megtalálta az igazit. De mégis édesanyám mellett volt a legboldogabb és végül vele találta meg önmagát. Igazán csak ekkor kezdett el élni. Már volt három gyönyörű gyermeke és már a Vöröskereszt és a Vajdasági Nagycsaládosok is a szívügye lett. Később nagy öröme, már én lettem élete nagy eseménye. Mindig nagy elánnal mesélte, hogy mennyire boldog volt, mikor megtudta még egy lánya születik. Ekkor ő 50 éves volt, közel sem fiatal, de annál tapasztaltabb. Születésem után egy évvel, már a Civil Akadémia tagja is volt és egyben apa is. Itt kezdődött az én tartalmas gyermekkorom és evvel együtt a mi közös kalandunk. Egy életen át tartó kaland, gondoltuk soha véget nem érő. Apu volt mindig az az ember, akire hatalmas mosollyal néztem, akárcsak egy szuperhősre. Szegényeknek segített, családokat mentett meg az éhen halástól és vért adott a kórházaknak. Hát nem olyan, mint egy szuperhős? Na jó, talán kissé elfogult lehettem, de mégis, hisz ő volt az én apukám. Rengeteg helyre utaztunk együtt, bejártam vele egész Nagymagyarországot. Nem véletlen lett a keresztelőm is nemzetközi, hisz a keresztapám, Béla bácsi erdélyi volt, a keresztyanyám csongrádi, így a családom, egy nem mindennapi dolog volt. Apu mindenkivel nagy barátságot ápolt, köszönhetően annak, hogy benne volt minden buliba. Legyen az Felvidéken Pásztor Csabánál, vagy Erdélyben Boldizsár Bélánál. Lehet, sokat nektek nem mondanak ezek a nevek, de ők apa legjobb barátai, támaszai és munkatársai voltak, hiába választotta őket el néhány száz kilométer. Csongrádra mindig nagy örömmel mentünk közösen, hisz velük is jó kapcsolatot ápolt. De nem sorolnám fel most, hány egyesülettel és civil szervezettel. Az a mosoly, mikor a csongrádi apák napján részt vett és látszott rajta milyen büszkén viseli az apasággal járó rangot. A mosoly, amit minden gyermeknek odaadott és a szeretet, amit sugárzott az emberek felé. Elhivatott volt a munkájában. Olyan szenvedéllyel vezette a szervezeteket, rendezett egy rendezvényt, mint még senki. Hatalmas, a Vajdaságban még soha nem látott rendezvényeket vitt véghez, ami nagy lépés volt a családalapítás népszerűsítésében. Mindig azt vallotta, kell, hogy legyen utánunk valaki, aki tovább viszi a mi, elkezdett küldetésünket. Nos, az ő küldetését én fogom tovább éltetni. Segíteni a rászorulón, mosolyt csalni mások arcára. Kapcsolatot tartani minden kis és nagy családdal, legyen az szegény vagy gazdag, határon innen vagy túl. Emlékezzünk rá úgy, mint egy szuperhősre, hisz, aki ismerte tudja, mért ő a vajdasági családok megmentője. Házat épített, ahol mindenki összegyűlhet, embereket tanított, hogy mi is a nagy család értéke, és hogy miért jó nagy családban élni. Elmondta televízióban, rádióban, hogy miért jó apának lenni. Minden megszületett gyermeknek ugyan úgy örült, mintha a saját gyemeke lett volna. Velem is sok közös élménye volt,

de talán nekem a személyes kedvencem, mikor eljött a nyár és lehetett fürdeni a Tiszán. Kicsi koromtól kezdve, minden évben vártam, hogy együtt hűsölhessünk a hideg folyóban. Közösen rohantunk bele és nevetve csapkodtuk egymást. Majd mikor lebukott a víz alá, úgy jött fel, mint egy krokodil. Titokzatosan és méltóságteljesen. Az első közös fürdést, a kötelező szendvics fagyi követte és a napozás. Olyankor megbeszéltük az élet nagy problémáit, ami még akkor az volt, hogy kártyázunk-e este, vagy sem. Utána mehetett a második kör. Napnyugta előtt tértünk haza általában, és olyankor jött az önfeledt kártyázás, amire szintén ő tanított meg. Megsúgom, azóta is verhetetlen vagyok.

Mondhatom, elért valamit az életben és büszke lehetek az édesapámra. Bár sohasem vezet már oltárhoz, de elmesélve az ő történetét, ami egyben az enyém is, elmondhatom, megadott mindent, mikor azt mondta: édes kicsi lányom.

Készült Krizsán Vilmos emlékére (1954-2021)

Krizsán Szabrina

Díjazottak névsora

I. korcsoport

1.	Szegfű Zalán	Tárnok
2.	Fodor Nóra	Debrecen
3.	Zöldi Zselyke	Debrecen
különdíj	Major Dóra	Debrecen

II. korcsoport

1.	Nagy Bálint
Gergő	Nagymegyer	Felvidék
2.	Molnár Lenke	Nádszeg	Felvidék
3.	Farkas Kira	Zenta	Délvidék

Életmese Kiváló Diák Tollforgatók díjban részesülők: (új díj kategória)
A Nagyvázsonyi Kinizsi Pál Nemzetiségi Nyelvoktató Általános Iskola, tehetséges diák írói:

Farkas Boglárka,
Fazekas Attila,
Leitold Flóra,
Magasi Alina,
Mersics Janka,
Nyúzó Bianka,
Podányi Panna,
Varga-Csernák Eszter

Tanáruk Borbély Magdolna tehetséges mentor tanári díjban részesül

III. korcsoport

1.	Vörös Virág	Budapest	
2.	Klima Döníz	Ada	Vajdaság

2.	Tankó-Molnár Emőke	Gyimesközéplak	Erdély
3.	Jánoska Laura	Zsigárd	Felvidék
3.	Kovács Ádám Máté	Mezőcsát	
különdíj	Török Ágota	Csíkszentdomokos	Erdély

IV. korcsoport

1.	Lugosi Babett	Budapest	
2.	Berecz Ágnes Gabriella	Budapest	
2.	Gábor Ferenc	Köröstárkány	Erdély
3.	Juhászné Vanyó Erzsébet	Noszvaj	
3.	Királyné Bagi Judit	Miskolc	
3.	Oláh István	Bácskossuth	Vajdaság
különdíj	Mihály Tibor	Oroszhegy	Erdély

Testvérdíj

Csendes Hanna	Szödliget
Csendes Zorka	Szödliget
Czégény Kincső	Szászberek
Czégény Zengő	Szászberek
Czégény Zselyke	Szászberek

Senior díj: Dr. Seidl Ambrusné Zsuzsanna Budapest

Az idei évben is azokat a hűséges íróinkat, akik évről-évre színvonalas pályázatot küldenek részünkre Emlékéremmel ajándékozunk meg.

A zsűri döntése alapján **Emlékérem díjazottak:**

Salánki Anikó	Mezőtúr
Soós Katalin	Anglia

2021-ben pályázatot beküldők

Pályázó neve	Település	korcsoport
Adamcsik Katalin	Csoma, Kárpátalja, Ukrajna	3
Adorján Anna	Debrecen	2
Albert Lia	Rozsnyó, Felvidék, Szlovákia	2
Apagyiné Jakab Mária	Nádudvar	4
Ármai Erika	Székesfehérvár	4
Bagdi Andrea Gizella	Szeged	4
Bakos Zsoltné	Levelek	4
Balázs Fanni	Érd	3
Dr. Bálint Jánosné Ágoston Ilona	Szeged	3
Balogh Beatrix	Budapest	3
Balogh Dzszenifer	Nagyvázsony	2
Baráti Lili	Siklós	2
Barna Rozália	Pécs	1
Báthory Attila	Debrecen	4
Báthory-Majzik Ilona	Debrecen	4
Batki Dóra	Siklós	2
Belovai Klári	Sándorfalva	4
Benedek M. Elek	Kápolnásfalva	4
Benkő Tímea	Tvrdošovce, Vajdaság, Szerbia	4
Berecz Ágnes Gabriella	Budapest	4
Berényi Mátyás	Trnavsky kraj , Felvidék, Szlovákia	3
Bernáth Csaba	Vitnyéd	4
Bertalan-Gellén Viktória	Hajdúböszörmény	3
Bige Szabolcs Csaba	Püspökladány	4

Bíró Ernő	Kolozsvár, Erdély, Románia	4
Bokor Boglárka	Nagyvázsony	2
Borka Zsuzsanna	Tatabánya	4
Boros Nóra	Debrecen	2
Borsos Gréta	Siklós	2
Boziné Nagy Adrienn	Tahitótfalu	3
Brauer Adrienn	Budapest	3
Bubrik Zseraldina	Bükkábrány	4
Cinka István	Jászberény	3
Cvetanovic Márta	Kúla, Vajdaság, Szerbia	4
Czégény Kincső	Szászberek	2
Czégény Zengő	Szászberek	1
Czégény Zselyke	Szászberek	2
Császár József	Debrecen	4
Csefo Kinga	Rozsnyó, Felvidék, Szlovákia	2
Csendes Hanna	Sződliget	1
Csendes Zorka	Sződliget	1
Csider Sándor	Keszthely	4
Csikós Imréné	Szolnok	4
Csőrgő Evelin	Nádszeg, Felvidék, Szlovákia	2
Dankó Dávid	Várhosszúrét, Felvidék, Szlovákia	2
David Jimenez Castillo	Pelsőc, Felvidék, Szlovákia	2
Deák Orsolya	Gut, Kárpátalja, Ukrajna	2
Debreczeni Dénes Istvánné Jártó Róza	Orosháza	4
Demeter Gábor	Nagymegyer, Felvidék, Szlovákia	1
Dénes Csaba Antal	Makfalva, Erdély, Románia	3
Dezső Ilona Anna	Nagyrábé	4

Dolozim Márta	Kecskemét	3
Domonkos Bíborka	Siklós	2
Dóry Vilmos	Érd	3
Fábián Krisztina	Abádszalók	4
Faragó-Kupi Andrea	Budapest	3
Farkas Boglárka	Vigántpetend	2
Farkas Ferencné Pásztor Ilona	Budapest	4
Farkas Kira	Zenta, Vajdaság, Szerbia	2
Farkas Ottó	Dobfenek, Felvidék, Szlovákia	4
Fazekas Attila	Menschely	2
Fazekas Stella	Csucsom, Felvidék, Szlovákia	2
Fazekasné Szabján Erika	Ózd	4
Fehérek Jázmin	Várhosszúrét, Felvidék, Szlovákia	2
Fekete Ágnes	Biharkeresztes	3
Dr. Fekete Ferencné Margó	Tatabánya	4
Fekete Zoltán	Miskolc	4
Feleki Hanna	Székelyudvarhely, Erdély, Románia	3
Ferenczi Donát András	Budakeszi	1
Fodor Nóra	Debrecen	1
Fromwald Léna	Nagyvázsony	2
Frekot Erika	Budapest	4
Fremda Júlia	Érd	2
Gábor Ferenc	Köröstárkány, Erdély, Románia	4
Gagy Imola	Hármasfalú, Erdély, Románia	3
Gajda Nóra	Prvomajska, Vajdaság, Szerbia	4
Gál Petra Júlia	Hódmezővásárhely	3
Gali Anita	Arad	2

Galusz Áron	Zenta, Vajdaság, Szerbia	2
Garaj Krisztián	Kecső	2
Giesz János	Nagyvázsony	2
Görgei Iván Gergő	Hosszúszó, Felvidék, Szlovákia	2
Gubala Krisztián	Gömörhorka	3
Gurzó Györgyné	Békés	4
Haid Diana	Orosháza	3
Halmai Sándorné	Eger	4
Harsányi Barnabás	Iregszemcséd	1
Harsányi Olívia	Iregszemcséd	1
Hegedűs Gábor	Algyő	4
Hegyí Glória	Zenta, Vajdaság, Szerbia	2
Henn Xavér	Nagyvázsony	2
Herceg Ágnes	Szeged	3
Hindulák Lajos	Rimaszombat, Felvidék, Szlovákia	4
Hódi Katalin	Bátaszék	4
Holczknecht Brúnó	Siklós	2
Holécziné Tóth Zsuzsa	Piliscsaba	4
Horváth Adrienne	Budajenő	4
Horváth Borbála	Pécs	1
Horváth Katalin	Siklós	2
Horváth Szofi	Siklós	2
Horváth-Buday Bendegúz	Kapolcs	2
Horváthné Simongáti Éva	Budapest	4
Hotaran Bernadett Viktória	Arad, Erdély, Románia	3
Hradzski Noémi	Érd	2
Inhoff Kristóf	Nagyvázsony	2
Ippler Zsoltné	Budapest	3

Jalcs Irén	Budapest	4
Jancsó Katalin	Budapest	4
Jánoska Laura	Zsigárd, Felvidék, Szlovákia	3
Janurik Tímea	Budapest	3
Jonáš Zsófia	Nagymegyer, Felvidék, Szlovákia	2
Juhász Ferencné Nagy Erzsébet	Balmazújváros	4
Juhász János	Bekecs	4
Juhász Zoltán Péterné	Miskolc	4
Juhászné Vanyó Erzsébet	Noszvaj	4
Kádár Sára Hajnalka	Sepsiszentgyörgy, Erdély, Románia	4
Kammerer Erick	Tiszainoka	1
Kanyó Józsefné	Szolnok	4
Karancsi Máté	Debrecen	1
K. Kovács István	Kolozsvár, Erdély, Románia	4
Károly Helka	Érd	2
Katona Edit	Báránd	4
Kazup Tilda	Sárospatak	1
Kecseti Szilvia Etel	Dunavarsány	1
Kedves Eszter Virág	Bekecs	3
Kele Enikő	Karcag	3
Kelemen Bata Mária	Vecsés	4
Kelemen Kíra	Debrecen	2
Keszi Kíra	Nádszeg, Felvidék, Szlovákia	2
Király-Bagi Judith	Miskolc	4
Kis Orsolya	Négyfalu, Erdély, Románia	3
Kisgyörgy Ágnes	Kézdivásárhely, Erdély, Románia	4

Kisimre Ferenc	Szeged	4
Kiskartali Judit	Eger	3
Kiss Attila	Debrecen	2
Kiss Livia	Hajdúdorog	3
Klima Döniz	Ada, Vajdaság, Szerbia	3
Kocsis Ilona Melinda	Sarmaság, Erdély, Románia	4
Kocsis Koppány	Érd	2
Kolompár Kitti	Vigántpetend	2
Kordásné Szász Melinda	Hajdúszoboszló	4
Kormány Tímea	Siklós	2
Kosina Józsefné	Kaba	4
Kovács Ádám Máté	Mezőcsát	3
Kovács Brigitta Efi	Nyírtelek	4
Kovács Dalma	Koroncó	3
Kovács Erzsébet	Kis Bégány, Kárpátalja, Ukrajna	4
Kovács Erzsébet	Tarpa	4
Kovács Gáborné	Miskolc	4
Kovács Réka	Érd	2
Kovácsné Juhos Orsolya	Budapest	4
Könczöl Lászlóné	Nick	4
Kötél Hanna	Nagyvázsony	2
Krémer Csenge	Újpest	2
Krizsán Szabrina	Ada, Vajdaság, Szerbia	3
Kuslits Éva	Tatabánya	4
Kustván Orsolya	Szádalmás, Felvidék, Szlovákia	2
Kutasi Károly	Győr	4
Kű Adrián	Taliándörögd	2
Küzmös Mollí	Debrecen	2

Lakatosné Bungó Ibolya	Berettyóújfalu	4
László Edina Orsolya	AugsburgNémetország	3
Lauferné Földeáki Éva	Solymár	3
Leitold Flóra	Mencshely	2
Lengyel Jázmin	Siklós	2
Lerch Balázs	Siklós	2
Lovas-Kondor Jázmin	Hajdúdorog	3
Lőrincz Gréti	Köröstárkány, Erdély, Románia	3
Lugosi Babett	Budapest	4
Lukovics Csenge	Nagymegyer, Felvidék, Szlovákia	2
Magasi Alina	Nagyvázsony	2
Major Dóra	Debrecen	1
Manó Maja	Debrecen	2
Dr. Manó Sándorné	Debrecen	4
Mariňák Bence	Várhosszúrét, Felvidék, Szlovákia	2
Marofka Bálint	Debrecen	1
Máthé Gyöngyi	Gyergyószentmiklós, Erdély, Románia	4
Mátrai Stella	Gyöngyös	4
Mayer Zsófia	Szeged	3
Mehring Előd	Siklós	2
Melis Fanni	Fábiánsebestyén	3
Mersics Janka	Nagyvázsony	2
Mihály Tibor	Oroszhegy, Erdély, Románia	4
Misán Erzsébet	Szeged	4
Mogyoródi Anett	Gömörhorka, Felvidék, Szlovákia	4

Mogyoródi Fanni	Gömörhorka, Felvidék, Szlovákia	2
Mogyoródi Szabolcs	Gömörhorka, Felvidék, Szlovákia	2
Molnár Frida	Érd	3
Molnár Lenke	Nádszeg, Felvidék, Szlovákia	2
Nádasdi Huba	Debrecen	4
Nagy Bálint Gergő	Nagymegyer, Felvidék, Szlovákia	2
Nagy Eliza Veronika		1
Nagy Ilona	Királyrév, Felvidék, Szlovákia	4
Nagy Zámbo Anna	Zenta, Vajdaság, Szerbia	2
Nagy Zsuzsanna	Siklós	2
Németh Nikoletta	Nagyrécsé	3
Nógrády Anna	Siklós	2
Nyúzó Bianka	Nagyvázsony	2
Oláh István	Bácskossuthfalva, Vajdaság, Szerbia	4
Orbán Laura	Debrecen	1
Orbán Roland	Debrecen	1
Oroszi Ágnes	Bálványos	4
Orr Emma Ida	Nagymaros	1
Pajerich Anna	Újpest	2
Pakai Andrej	Muzslya, Vajdaság, Szerbia	1
Palotás Katalin Eszter	Rodenberg, Németország	4
Papp Lajos	Debrecen	4
Papp Lajosné Mzsuzsó	Debrecen	4
Pappné Koronczay Zsuzsanna	Dunaújváros	4
Parrag Eszter Angelika	Nagyvázsony	2

Pásztor István	Hosszúsó, Felvidék, Szlovákia	2
Pásztor János	Tóalmás	4
Pataki Anett	Kajászó	3
Pataki Tünde	Solymár	4
Paulheim Vilmos	Szigetújfalu	4
Pintér Míra	Siklós	2
Podányi Panna	Nagyvázsony	2
Pribícević Tara Blanka	Zenta, Vajdaság, Szerbia	2
Radics Renáta	Tóalmás	3
Dr. Radmila Markovity	Mali Idoš / Kishegyes, Vajdaság, Szerbia	4
Radnóti András Benjamin	Solymár	2
Radnóti Dávid Bors	Solymár	2
Radnóti Lora Abigél	Solymár	1
Ráduly Katalin	Debrecen	4
Rajhona Csaba	Érd	2
Reményiné Maricza Adrienn Anna	Dabas	4
Resperger Bálint	Nagyvázsony	2
Richter Anikó	Budapest	4
Rózsásné Kubányi Andrea	Budapest	4
Salánki Anikó	Mezőtúr	4
Sallai Eszter	Miskolc	3
Sándor Anna	Budapest	3
Sebők Mihály	Szentkeresztbánya, Erdély, Románia	4
Dr. Seidl Ambrusné Zsuzsanna	Budapest	4
Sepsi Sándor	Tiszavasvári	4
Sigér Fruzsina	Debrecen	3

Simon Éva	Hajdúdorog	3
Simon Zsófia	Pécs	1
Somodyné Jámbor Ildikó	Eger	4
Soós Katalin	Anglia	4
Soós Rezsőné	Tokod	4
Soósné dr. Faragó Magdolna	Budapest	4
Struwe Annamária	Tarcal	4
Suszter Julianna	Erdőkertes	3
Sütő Éva	Hetyen, Kárpátalja, Ukrajna	3
Szabó Barbara Krisztina	Debrecen	1
Szabó Edit	Bócs	4
Szabó Márta	Budapest	4
Szabó Rita	Mezőnagymihály	4
Szabó Veronika	Nyíregyháza	4
Szallos Noémi	Magyarvista, Erdély, Románia	3
Szarvas Eliza	Hajdúszoboszló	1
Szarvas Léna	Hajdúszoboszló	2
Szauter Edina	Budapest	2
Szegfű Zalán	Tárnok	1
Szeifert Milán	Nagyvázsony	2
Székely Enikő	Jásztelek	3
Szekeres Anita	Zenta, Vajdaság, Szerbia	2
Dr. Szikszay Péter	Újhartyán	4
Szilágyi Anna	Onga	3
Szilasi Katalin	Szolnok	4
Szolnoki Irma	Gödöllő	4
Szoporyné Szabó Piroska	Répcelak	4
Szöke Martin Dominik	Nagyvázsony	2
Dr. Szöllősy Tibor	Nyírmada	4

Szunyi Borbála	Érd	2
Tabajdi György Pál	Debrecen	4
Takács Sándor Mátyás	Galánta, Felvidék, Szlovákia	3
Tankó Anita	Szelevény	3
Tankó-Molnár Emőke	Gyimesközéplek, Erdély, Románia	3
Tarrósi Éva	Székesfehérvár	4
Taschner Katalin Éva	Bátonyterenye	3
Tátos Gyöngyi Kerékgyártó Lászlóné	Istenmezeje	4
Tátrai S. Miklós	Budapest	4
Tengler Gabriella	Siklós	2
Tengler Johanna	Pécs	3
Tihanyi Katalin	Szentendre	4
Tóth Eszter	Mátészalka	3
Tóth Johanna	Tordas	3
Tóth Lászlóné	Perbál	4
Tóth Zalán	Hortobágy	1
Török Ágota	Csíkszentdomokos, Erdély, Románia	3
Török Marcell	Debrecen	2
Tuza s Tibor	Sirok	4
Vajda Orsolya	Gömörhorka	3
Varga Borbála	Budapest	4
Varga Kitti	Ráckeve	3
Varga Lajos	Oroszlány	4
Varga Mária	Rimaszombat, Felvidék, Szlovákia	4
Varga Réka	Szilice, Felvidék, Szlovákia	2
Varga Sándor	Budapest	4

Varga Zsuzsa	Tárnok	2
Varga-Csernák Eszter	Kapolcs	2
Varga-Végyári Enikő	Debrecen	3
Váronné Darabos Klára	Szigetvár	4
Végyári Dóra	Siklós	2
Végyári Luca	Siklós	2
Veilandics Amira Bianka	Pápa	2
Veilandics Korina	Pápa	2
Veres Máté	Tárnok	2
Visnyovszky Csenge	Miskolc	2
Viszokay Sára	Tök	2
Vizvárdy Tamásné	Répcelak	4
Vörös Virág	Budapest	3
Wiesner Helga	Siklós	2
Zajdó Emese	Szilice, Felvidék, Szlovákia	2
Zalka-Montenegro Gabriella	Kóspallag	3
Zapletál Márta	Tapolca	4
Zöldi Zselyke	Debrecen	1
Zsidó Leila	Nagymegyer, Felvidék, Szlovákia	2
Zsiros Ábel	Létavértes	1
Zsiros Vivien	Debrecen	1
Zsirosné Jankó Mónika Dóra	Létavértes	4

Tartalomjegyzék

Kedves Olvasó!.....	5
Bevezetés	6
Zsűri	7
Gyertyaláng.....	8
Farkastámadás.....	14
Nagyapám mesélte.....	14
Találkozás I.Ferdinánddal.....	15
Nagymamám emlékére	16
A disznóvágás	23
Hulladékgyűjtés a nagyiek idejében	24
Sorsom ösvényein.....	25
Megbocsátás	25
Anyám kenyeré	34
Dédanyám	34
Rég volt karácsony.....	35
Várakozás	36
Zöldhatár.....	38
A pad.....	40
Béla bácsi naplójegyzete.....	47
Hegyi kecske.....	61
Félelem a háború alatt.....	65
A szélvihar	66
Dédimama és a málna	66
Nem csak emlékek	66
Egy korszak abszurditása.....	67
Dédnagyzüleim megismerkedésének története	71
Édesanyám és dédnagypapám különös utazásai	72
Varázslat	73

Kalamajka a mezőn	75
Dédi mesél.....	76
A nyolcadik testvér	77
A turul madár története... ..	80
Húzd rá cigány!	81
Emlékek átadása.....	83
A mama mesélt.....	87
Nyári szünet	88
Mi jut eszedbe?	90
A nemesleányfalusi harmonikás.....	93
A Barboncás dülő múltidéző kincsei.....	94
Gyermekkorom tükörcserepei	98
Csehszlovák mundérból bakaruhába	101
Én és a kisöcsém	116
A Fekete család története	117
A feszület	136
Regénybe illő szerelem	137
Dédpapám megmenekülése a háborúból.....	138
Régmúlt nyarak, régmúlt tanyák emlékei.....	139
Emlékek 1. Szabadnak születtek	146
Nagyszülő(k) a legtöbb, mi egy gyereknek adható	164
A zsirosbödön.....	168
A távcső.....	169
Szappanfőzés régen	173
Egypár érdekes epizód Apám katonai életéből	174
Dédimamám, Borbála	176
Életszilánkok	178
Családunk és a háborúk.....	182
Felvidéki igaz mesék.....	184
Szarvasi családi történetek	192

Tíz gyerek, tíz hold föld.....	194
A liba, a béka, a nagyember és a többi	202
Emberek és állatok.....	216
Születésem története	229
Milyen kicsi a világ.....	234
Kuczori	234
Azok a régi, boldog, szép idők	238
Családi történet a régmúlt gyermekkorból.....	239
Amikor sarjadt a hóvirág	240
1951 éjszakája.....	245
Emlékek - iskolásévek	250
A mi családunk története	254
Anya, ezek idegen nyelvet tanulnak...?.....	255
A megkönnyezett leves.....	258
Angyalszárnyakon repülve	260
Vietnám és a „Békejegyek” esete... ..	263
Farkasének	266
Örök emlék	271
Friss sóskifli.....	273
Tésztagyártás	275
Életregény hadifogságról	278
Fehér csillagok.....	280
Nagypapám anekdotái.....	281
Tanulás a nagyival karantén idején.....	283
A karanténkifli története	287
Apu meséljen	288
A sebzett lelkekért	291
Az esernyő	292
Gyerekkori emlékek.....	296
Méternyi szeretet.....	300

A padláson.....	302
Dorka-mesék	304
Vivikének-Karcsikának.....	308
Irma	309
Az én csipkés történetem.....	311
Nagypapám és az Ükmamám története	312
Az évezred mulatozása.....	313
Otthon édes Itthon.....	320
Az én nagyapám.....	322
Dédi története	327
Amerikából jöttem	328
Virágozzék itt is a szeretet fája... ..	329
Várakozó évek.....	331
Az utolsó nyaram egyedüli gyerekként a családban	334
Magyarba.....	336
Egy családi történet.....	340
Üköreganyám történetei	341
A kis fazekasinas – Egy régi mesterség margójára	342
Egy maroknyi boldogság.....	345
Keresem a békességet.....	346
Élet töredék	347
A nagy ötlet.....	348
A mencshelyi csipke	349
A lepkés tarisznya!	349
Halászás a Gyurgyini völgyön	351
Gyerekkori emlékképek	353
A háborús évek.....	354
A húsvéti nyuszi titka.....	355
A furfangos nagyapám	356
Kőrösmező	357

Kezek imára kulcsolva.....	362
Plátói szerelem.....	364
Az életmentő láda	371
Fegyverropogás és áldás közt	372
Kegyetlen sors.....	374
Édesapám inasévei.....	380
Gyermekkorom emlékfoslányai.....	381
Homokszemek	384
Hólepte történetek.....	388
Nagyapu az 1956-os forradalom idején	392
A kemence nem haragszik!	394
Két fehér jácint.....	396
Életünk legboldogabb időszaka	399
Bezzeg az én időmben... ..	402
Tájfun.....	403
Főhajtás.....	408
Mama kincse.....	410
Amikor megtörténik a csoda.....	415
Korzózás	417
Szívünk egy rejtett zuga Hazánkban maradt!	419
A tökfőzelék.....	421
Kitartó szerelem.....	423
A kegyelet fája.....	430
Az ezüst serleg.....	433
Apu mesél	434
Zsíros kenyér. Törölköző. Új zokni	438
Esztergomi mozaikok	440
Egy bátor asszony	442
December 6.	444
Anya.....	449

A vér nem válik vízzé.....	450
Panka kérdez	459
Baracklekvár	470
Vörösbegy	472
658.....	473
Az első borotválkozás és egyéb fontos dolgok	477
Mimi Mama és a boldogság	479
Húsvéti hazaérkezés	481
Álmomban, kislány voltam, és otthon jártam.....	482
Átváltozások.....	486
A zöld dosszié	489
Az én fám	495
Nagypapám mesetára	496
In memoriam Krizsán Vilmos	499
Az én szuperhősöm	504
Díjazottak névsora.....	507
2021-ben pályázatot beküldők	509

Kötetünk a

**Mosolyvirág
Nagy családosok
Debreceni
Egyesülete**

számára felajánlott **1%** segítségével,

valamint a

Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetsége

**KÁRPÁT-MEDENCEI
CSALÁDSZERVEZETEK SZÖVETSÉGE**
Együtt könnyebb...

és a **Nagy családosok Országos Egyesülete**

segítségével jött létre.

**Ezúton is köszönjük
szerető támogatásukat!**

Köszönet a tanítóknak, tanároknak, szülőknek és a névvel vagy névtelenül segítőknek

Antal Istvánné, Bányainé Orbán Enikő, Bereczkiné Székely Erzsébet,
Bilicki Renáta, Borbély Magdolna, Brauer Márta, Buzgó Éva,
Czégény Sándorné, Czégényné Bubori Anita, Csendes-Kalmár Veronika,
Deák Máté Ildikó, Dénes Csaba Antal, Dremák Edit, Fülöp Leona,
Dr. Holczknechtné Szunyog Beatrix, Jankó Andrásné, Jónás Zsuzsanna,
Kammerer Gusztáv, Katonáné Szabó Csilla, Kazupné Dócs Andrea,
Kucskár Katalin, Kulik Szilvia, Lakos Tünde, Lengyel Emese,
Maksa Katalin, Mayer Zselaldine, Dr. Mechler Anna, Mogyoródi Anett,
Nagy Gábor, MGR.Nagy Valéria, Dr. Németh Ágnes, Nyári Andrea,
Nyári Melinda, Ollé Krisztina, Ökrös Móni, Pék Domonkos Ibolya,
Putz Ilona, Sáfrány-Tóth Katalin, Szabó Henrietta, Szarvas Erika,
Szomszéd Andrea, Szűcs Ágnes, Varga Ferencné,
Vargáné Kapa Veronika, Virág Tímea

Köszönet Gyarmati Barna önzetlen, kötet szerkesztő munkájáért.